

Таврат

TABPAT

Институт языка, литературы и искусства им. Г. Цадасы
Дагестанского федерального исследовательского центра РАН

Таврат

Пак Каламдин таржумайрин Институт
Москва
2023

Таврат

Лезги чІалаз авунвай Пак Каламдин таржумайрин
электронный ва аудио кІалубар квевай Пак Каландин
таржумайрин институтдин сайтдай жагъуриз жеда
(ibt.org.ru/ru/media?id=LEZ)

ISBN 978-5-93943-321-1

© Институт перевода Библии, 2023

Сифте гаф

Пара кІани кІелзавайбур!

Куь вилик квайди лезги чІалаз элкьюрнавай Таврат, Пак Каламдин са пай я.

Пак Калам гзаф асиррин девирда гьар жуьредин авторри кхьенвай ва дуьнья халкъ авурдалай гатІунна чи аямдин сад лагъай асирдал къведалди кьиле фейи вакъиайрикай раханвай 60-далайни гзаф ктабрикай туйкІуьр хьанва.

Пак Калам чІехи кьве паюникай ибарат я – Сифтегъан Икърар ва ЦІийи Икърар. ЦІийи Икърарда Иса Месигъдин ва Адан рекъел алайбурун уьмуьрдикай ва крарикай, иманийрин сифте кІватІалдикай, ам арадал атуникай ва къвердавай мягъкем хьуникай раханва.

Сифтегъан Икърар чеб санал кІватІнавай Тавратдикай, йисарганрикай, пайгъамбаррин ктабрикай ва шиирралди кхьенвай ктабрикай арадал атанва. Таврат неинки са ачухзавай, гьакІ вири Пак Каламдин бине кутазвай ктабни я. Ана дуьнья, инсан халкъ авуникай, гунагъдинни азабдин эвел кьиликай ва Аллагъдинни инсандин рафтарвилерикай ихтилат физва.

Таврат лезги чІалаз къадим чувуд текстинин бинедаллаз элкьюрнава. Вич уьлчме тир и текстинин къайдадилай элячІунин гьакъиндай текстологиядин чараз гудай къейдера виликамаз гъавурда твазва. Алавайра квез Пак Каламдин ТІварарин, манайрин, гьакъикъатдин затІарин сиягъ ва гьакІни географиядин картаяр, варцарин ТІварарин ва къадаррин таблицаяр жагъида.

Пак Каламдин таржумайрин Институтди Таврат лезги чІалаз элкьюрайбуруз, редакторриз, ам таржума авунин ва чапдай акъуддайвал гъазурунин карда иштирак авур ва гьакІни ктаб кІелзавайбурув агакъун патал куьмек гайи вирибуруз сагърай лугъузва.

Пак Каламдин таржумайрин Институт, Москва

Хьунухъ

Гъахьун

Библиядин сифте вад ктабдин тIвар Таврат я. И ктабра Исраилдин халкъ гьикI арадал атанатIа ва Аллагьди адахъ галаз гьикI Икърар кутIуннатIа, ахъайзава. Амма идакай рахадалди вилик, инсаният гьикI арадал атанатIа ва и Икърар эхирки вучиз герек атанайтIа гъавурда акьунихъ чIехи метлеб ава. И затIарикай вичиз чувуд чIалал, адан асул текстинин чIалан сифте гафариз килигна, «Эвел кьил» тIвар ганвай, чи чIалал лагьайтIа – «Хьунухъ» тIвар алаз, Библиядин лап сифте ктабда ихтилат ийизва.

И ктабдин сифте 11 кьил – вири дуьньядин тарихдикай сифте гаф я. Аллагьди и дуьньяни инсан халкъ авуна, амма инсандиз Аллагьдихъ галаз сад-садав кьунвай тегьерда уьмуьр тухуз кIан хъанач ва вичин рехъ кьилди хьягъиз хъана. Гъавиляй инсаниятдин тарих вичин лап сифтедай тахсиркарвилералди акьван ацIанвай хьи, вичелай инсаниятдин цIийи тухум арадал атанатIа кIанзавай ва вич гунагъ квачирди тир са Нуьгъан хизан квачиз, Аллагьди а инсаният тергзава.

12-кьилелай гатIунна, Аллагьдиз чпелай инсаниятдиз хилас жедай рекьер къалуриз кIан хъайи, Аллагьди хьягъай ксарикай ихтилат кьиле физва. Ибрагьимакай, Исакьакай, Якьубакай ва адан цIикьвед хьикай, Исраилдин халкъдин бан-бубайрикай тир ахъаюнра чаз Аллагьди Вичин халкъдиз вуч хиве кьунатIа жагъизва: абурун тухумдин къадар гзаф тирди жеда, абур Аллагьди чпиз хиве кьур чилел уьмуьр тухуз ацукьда, абуру вири инсаниятдиз гьакъикъат вуч ятIа малумарда. Абур вири патарихъай тамам ксар тушир – абур руз гзаф нагъакъан хесетар ва гунагъ квай кIвалахар хас тир. ИкI ятIани, Аллагьдинбур тир и ксари Адан эверуниз иман гваз жаваб гана ва Адан эмирар ян тагана кьилиз акъудиз хъана.

«Хьунухъ» чпин арада тафават авай хатIаралди кхъенва: бязи вахтара им гъайбат гвай рахунар я, маса чIавуз – фикир желбдай ва вичел чIугвадай гьерекатар я, чка-чка – несилдин тарихдин яргъи сиягъар, муькуь гьилера – шицрралди кхъенвай лап иер хийир-дуьаяр. Маса чIалариз элкьуьрдайла, шицратдин бязи лишанар квахъзава, иллаки гафарин хъуьруьн, зарафат.

**Эвел дуьньядин
ва инсаниятдин тарих**
(1–11 кылер)

Дуьнья халкъ авун

1 ¹ Сифтени-сифте Аллагьди цаварни чил халкъ авуна.

² Чил акунар авачиз ва ичИи тир, цин деринрин винел мичИивал алай, ва Аллагьдин руьгь ятарин винелай элкъвезвай.

³ Аллагьди лагъана: «Экв хьурай». Экв пайда хъана. ⁴ Аллагьдиз экв хъсан яз акуна ва ам мичИивиликай чара авуна, ⁵ экуьниз – «югъ», мичИивилизни «йиф» лагъана тIварар гана.

Няни хъана, пакама алуькьна – сад лагъай югъ.

⁶ Аллагьди лагъана: «Цин юкьва вичи яд кьве чкадал пай ийидай тагъ хьурай». ⁷ Гъа икI хьунни авуна. Аллагьди тагъ халкъ авуна, ва тагъдин кIаник квай ятар тагъдин винел алай ятарикай чара авуна, ⁸ ва тагъдиз «цав» лагъана тIвар гана.

Няни хъана, пакама алуькьна – кьвед лагъай югъ.

⁹ Аллагьди лагъана: «Цавун кIаник квай яд са чкадал кIватI хьурай – кьурамат пайда хъана». Гъа икI хьунни авуна. ¹⁰ Аллагьди кьураматдиз «чил» лагъана тIвар гана, кIватI хъайи ятариз – «гьуьл». Аллагьдиз ибур хъсан яз жагъана.

¹¹ Аллагьди лагъана: «Чиляй набататар экъечIрай: тум гьидай векьер ва цил авай майва гьидай гьар жуьредин тарар». Гъа икI хьунни авуна. ¹² Чили набататар гана: тум гудай гьар жуьредин векьер ва цил авай майвар гьидай гьар жуьредин тарар. Аллагьдиз ибур хъсан яз акуна.

¹³ Няни хъана, пакама алуькьна – пуд лагъай югъ.

¹⁴ Аллагьди лагъана: «Цавун тагъда югъ йифекай чара авун патал, вахтар кьалуриз йикъар ва йисар алцумун патал чIехи чирагъар хьурай. ¹⁵ Абуру цавун тагъдай нур гуз чил ишигълаван авурай». Гъа кI хьунни авуна. ¹⁶ Аллагьди зурба кьве чирагъ туькIуьрна: екеди – югъ идара авун патал, гъвечIиди – йиф идара авун патал ва гъа кIни гъетер. ¹⁷⁻¹⁸ Аллагьди абур чилиз экв гун, йикъарни йифер идара авун, экв мичIекай чара авун патал цавун тагъда экIяна. Аллагьдиз им гьикъван хъсан ятIа акуна.

¹⁹ Няни хъана, пакама алуькьна – кьуд лагъай югъ.

²⁰ Аллагьди лагъана: «Це алахъна физ чан алай затIар хьурай. Чилин винелай, цавун тагъда кьушари лув гурай». ²¹ Аллагьди гьуьлуьн чIехи чурчулар ва це гьар патахъди алахъна физвай чан алай затIарин гьар жуьредин жинсер ва лув гудай гьар жуьредин кьушар халкъна.

Аллагьдиз ибур гьикъван хъсан ятIа акуна ²² ва абуруз хийир-дуьа* авуна: «Куьне куь тум-къадар артух ая. Гьуьлуьн ятар квелди ацIура. Чилелни гзаф къадар кьушар хьурай».

²³ Няни хъана, пакама алуькьна – вад лагъай югъ.

²⁴ Аллагьди лагъана: «Чили чан алай затIарин гьар жуьредин жинсер арадал гьурай: малар, куьлуь-шуьлуьяр ва вагъшияр». Гъа кI хьунни авуна. ²⁵ Аллагьди гьар жуьредин вагъшияр, ва чеб чилин винел вирина дуьшуьш жезвай гзаф къадар чан алай затIар

халкъна. Аллагъдиз им гъикъван хъсан ятІа акуна.

²⁶ Аллагъди лагъана: «Инсан – Чи къамат ва Чи тегьер – халкъ ийин. Ада гъуълера авай гъетерал, цавара авай къушарал, маларал, вири вагъ-шийрал ва чилел алай къван чан алай вири куьлуть-шуьлуьйрал агъавал авун патал». ²⁷ Аллагъди Вичин къамат тир инсан халкъ авуна, Аллагъдин къамат Ада халкъ авуна, Эркекни дишиди халкъ авуна.

²⁸ Аллагъди абуруз ихътин гафаралди хийир-дуъа авуна: «Куьне куь тум-къадар артух ая, чилер тирвал бине кутур ва абуруз иесивал ая. Гъуълера авай гъетерални цавара авай ничхиррал ва чилел алай вири гъайванрал агъавал ая».

²⁹ Аллагъди лагъана: «Ингье, за квез суьрсет яз чилел алай къван тум гъидай вири векьер-къалар, гъар садахъ вичин майва авай ва майвадани цилер авай вири тарар гузва. ³⁰ Гъайванриз ва ничхирриз, чилел алай чан квай вири куьлуть-шуьлуьйриз – чпин беденда уьмуьрдин нефес авай вирибуруз – За тІуьн яз къацу набататар гузва».

ГъакІ хъунни авуна. ³¹ Аллагъ вичи халкъ авурбуруз килигна – абур гзаф хъсан тир.

Няни хъана, пакама алукъна – ругуд лагъай югъ.

2 ¹ Гъа икІ цавни чил ва цавунни чилин туькІуьрунин вири жерге халкъ авунай.

² Ирид лагъай йикъалди Аллагъди арадал гъунин кІвалахар акъалтІарнавай. Ирид лагъай юкъуз Аллагъди ял яна: Ада арадал гъунин кІвалахар куьтягънай.

³ Аллагъди ирид лагъай йикъаз хийир-дуъа авуна, ва ам паквилиз* акъудна, вучиз лагъайтІа и юкъуз ада ял янай: Ада халкъ авунин ва арадал гъунин кІвалахар куьтягънай.

Инсан женнетдин багъда

⁴ Ингье цавукайни чиликай, абур халкъ авур вахтуникай ихтилат.

Ребби* Аллагъди чил ва цав халкъ авур чІавуз, ⁵ чилел гъич са вални, гъич са векъ-къални алачир. Ребби Аллагъди гъеле чилел марфар къурнавачир эхир, ва адахъ гелкъуьн патал инсанарни авачир. ⁶ Анжах чилин деринрай акъатзавай ци ам дигизвай.

⁷ Ребби Аллагъди чилин руквадикай инсан халкъ авуна, адак нерин хилерай нефес кутуна ва инсандал чан атана.

⁸ Эдемда, рагъэкъечІдай пата, Ребби Аллагъди багъ кутуна ва Вичи халкъ авур инсан гъана уьмуьр тухун патал ацукъарна. ⁹ Ребби Аллагъди и багъда вили къадай ва хъсан бегьер гъидай гъар жуьредин тарар чІехи авуна, багъдин юкъвал лагъайтІа – уьмуьрдин тарни хъсанвални писвал вуч ятІа чир ийидай тар.

¹⁰ Эдемдай вацІ авахъзава; ада багъ дигизва, ахпани къуд хилез пай жезва. ¹¹ Абурукай садаз Пишун лугъузва, ам виче къизил авай Гъавила уьлкведин къвалавай элкъвез-элкъвез авахъна фива.

¹² А уьлкведа михъи къизил ава, ана гъакІ хуш ни галай шкъакъ ва шагъам лугъудай къимет авай къванни дуьшуьш жезва. ¹³ Къвед лагъай вацІун тІвар Гигъан я, ва ам Куш уьлкведин къвалавай авахъзава.

¹⁴ Пуд лагъай вацІун тІвар Пеленг я,

ам Ашурдилай рагъэкъечІадай пата авахъзава. Къуд лагъай вацІ Эфрат я.

¹⁵ Инсан Эдемдин багъда ацукъарна, ам и багъдихъ гелкъуьн патал ва ам хуьн патал. ¹⁶⁻¹⁷ Ребби Аллагъди адаз ихътин тапшуругъ гана: «Вавай, анжах са хъсанвални писвал чирдай тар квачиз, и багъда авай гъар гъи тарцелай хъайитІани атІана майваяр нез жеда, адан майваяр немир: тІуьртІа, лап гъа юкъуз рекъида».

¹⁸ Ребби Аллагъди лагъана: «Инсан тек хъун хъсан туш. За адаз вичихъ галаз къадай куьмекдар халкъда».

¹⁹ Ребби Аллагъди чиликай гъар жуьредин гъайванар ва ничхирар арадал гъана, ва ада абуруз гъихътин тІварар гудатІа килигун патал, инсандин къилив гъана. Гъа икІ гъайванрал инсанди чпиз гайи тІварар акъалтна. ²⁰ КІвалин вири гъайванриз, вири ничхирриз, вири вагъшийриз инсанди тІварар гана – амма абурун арада вичив къур са куьмекдар жагъанач. ²¹ И чІавуз Ребби Аллагъди инсан дерин ахвариз ракъурна ва адан пакун тІваларикай сад акъудна, ам алай чка якІувди кІевна. ²² И пакун тІвалуникай Ребби Аллагъди паб арадал гъана ва ам инсандин къилив гъана. ²³ Инсанди гъарайна лагъана:

«Килиг, и кІараб зи
кІарабдикай я,
як зи якІукай я.
ТІвар паб жеда адан¹,
вучиз лагъайтІа итимдикай
къачунвайди я».

²⁴ Ингъе вучиз итим, бубани диде туна, папахъ галкІана, адахъ галаз са чандиз элкъевезватІа.

²⁵ Абур къведни, гъам Адам*, гъамни адан паб, къецІил тир, амма регъуьвал ийизвачир.

Сифтегъан гунагъ

З¹ Ребби Аллагъди халкънавай къван вири гъайванрикай гъуьлягъ виридалайни амалдарди тир. Ада папавай жузуна: «Аллагъди квез и багъда авай майвайрикай гъич садни недай ихтияр тагун дуьз гаф яни?»

² «Чаз майваяр недай ихтияр ава, – жаваб гана папа. – ³ Багъдин юкъвал экъечІнавай са тарцелай чна адан майваяр тІуьна жедач, абурук хкІунани виже къведач, тахъайтІа чун рекъида лагъана Аллагъди».

⁴ «Рекъидач, – лагъана гъуьлягъди. – ⁵ Аллагъдиз чида хъи, куьне абур тІуьртІа, куьвилер ачух жеда ва квекай хъсанвални писвал вучятІа чизвай Аллагъ хътинбур жеда!»

⁶ Папаз аквада хъи, и тарцин майваяр хъсанбур, килигиз хуш къведайбур ва акъул артухардайбур я. Адани са майва атІана тІуьна. Гъуьлуьзни ада са майва гана – гъуьлуьзни адахъ галаз санал тІуьна. ⁷ Абурунвилер ачух хъана, чпин къецІилвал акуна ва инжилдин пешерикай чпиз юкъвалай агъуз кІевдай пекер авуна.

⁸ Шагъвар акъатна – абуруз багъда Ребби Аллагъ къекъевезвайди ван хъана ва тарарин къулухъ чуьнуьх хъана.

ⁱ ²²³ Чувуд чІала и гафарин дибар сад хътинбур я: иш (итим), ишша (паб).

⁹ «Вун гына ава?» – эверна Ребби Аллагъди инсандиз. ¹⁰ «Заз Вун багъда къекъезвайди ван хъана», – жаваб гана инсанди. – «Заз зун къецил тирди акуна, кичІ акатна, чуьнуьх хъана». ¹¹ «Ваз вун къецил тирди ни лагъана?» – хабар къуна Ребби Аллагъди. – «Вуна За ваз

къадагъа авунвай тарцелай майваяр тІуьнвани?» ¹² «Вуна заз ганвай папа – гъа гъада заз и майваяр гана, ва зани тІуьна», – жаваб гана инсанди. ¹³ «Вуна икІ вучиз авуна?» – хабар къуна Ребби Аллагъди папавай. «Гъуьлягъди зун алцурна, зани тІуьна», – жаваб гана ада.

¹⁴ Ребби Аллагъди гъуьлягъдиз икІ лагъана:

«Авур кардай ваз лянет хъурай:

вагъшийринни маларин арада негъ хъанвайди,
вун руфун чилелай галчІуриз фида
ва вири уьмуьр руг нез акъатда.

¹⁵ Вунни паб за душманар ийизва,

къуь балаярни сад садаз душманар я:
адан хци ви къил яна хада,
вунани адан дабан кІасда».

¹⁶ Папаз Ребби Аллагъди лагъана:

«За ваз аял хун азият алайди ийида,
азабра хада вуна аялар.

Гъуьлуьхъ вун датІана тамарзу жеда:
гъуьл вун патал агъа жеда».

¹⁷ Адамаз* Ребби Аллагъди икІ лагъана:

«Папаз яб гана, вуна майва тІуьна,
За ваз къадагъа авур!

Гила вун себеб яз чил лянетдик акатна:

азиятралди гила вири уьмуьрда вуна адан няметар жагъурда.

¹⁸ Цацар алай валар ада вун патал чІехи ийида,

чуьлдин векъ ваз тІуьн жеда

¹⁹ ва чин гъекъедай хъана жуван фу гъилиз гъида.

Вичяй вун къачунвай
чилик вун хъфидалди,

вучиз лагъайтІа руг я вун

ва мад руквадиз элкъвен хъийида».

²⁰ Инсанди – Адамаⁱ – вичин папаз Гъаваⁱⁱ лагъана тІвар гана, вучиз

лагъайтІа ам вири чан алайбурун сифте диде хъана.

ⁱ ^{3:20} Адам – чувуд чІалалди «инсан».

ⁱⁱ ^{3:20} Гъава – чувуд чІалалди «чан алай затІ» гафуниз мукъва я.

²¹ Ребби Аллагъди хамуникай парталар расна ва итимдални адан папал алукина. ²² Ребби Аллагъди лагъана: «Инсан чакай сад хьтинди хьанва – хьсанвални писвал чизвайди! Ада гьакI уьмуьрдин тарцелайни майва атIун тавурай гьа, ам тIуьна, ажал авачирдини тежедайвал!»

²³ Ребби Аллагъди инсан Эдемдин багъдай чукурна – вич халкъ авур чилиз зегьмет чIугурай лагъана. ²⁴ Инсан чукурна ва Эдемдин багъдал, рагъэкъечIдай патахъай къаравулар акъвазарна – херупIар* ва къуд патахъди ядай ялав квай тур, абуру уьмуьрдин тарцив фидай рехъ хуьн патал.

Стха яна кьин

4 ¹ Адам* вичин паб Гьвадихъ галаз хьана. Ам руфунал залан хьана, хва – Къабилⁱ – хана. «Реббидин куьмекдалди заз гада жагъана!» – лагъана ада.

² Ахпа ада Гъабилⁱⁱ – Къабилан стха хана. Гъабилла лапагар хуьзвай, Къабилла чилиз къуллугъзавай. ³ Къабилла Реббидиз савкъват яз чилин майваяр гъайи са югъ алуькна, ⁴ Гъабилани сифте къачунвай дулдин кIелерин хьуцIур гъана. Гъабилни адан савкъват Реббиди разивилелди къабулна, ⁵ амма Къабилни адан савкъват ваъ. Хъилекди Къабилан чин чIулав хьана.

⁶ «Вак вучиз хъел ква?» – жузунна Реббиди Къабиллавай. – «Вуна чин вучиз чIур авунва? ⁷ Хьсанвал ийизватIа – кьил хкаж. ТуштIа, гу-

нагъ* гуьрцелдихъ чуьнуьх хьанва. Адаз вун гъилиз къачуз кIанзава, вун адан иеси хьухъ».

⁸ Къабилла вичин стха Гъабиллаз лагъана:

– Ша чуьлдиз экъечIин.

Абур чуьлдиз экъечIна. Ана Къабилла вичин стхадал вегъена ва ам яна кьена.

⁹ «Ви стха Гъабил гьина ава?» – хабар къуна Реббиди Къабиллавай. «Чидач, – жаваб гана Къабилла. – Зун зи стхадин къаравул яни къван?» ¹⁰ «Вуна вуч авуна?» – лагъана Аллагъди. – «Ви стхадин иви* чилел экъичнава: ада Заз минетзава. ¹¹ Вун лянетдик акатна: вуна ви стхадин иви хъваз тур чили вичи вун инкарда. ¹² Гъикъван вуна адаз къуллугъ авуртIани, ада мад ваз тIуьн гудач. Вун чукурнавай, ина-ана къекъвез гьатнавай кас я».

¹³ «Ихътин жаза заланди я, – лагъана Къабилла, – завай ам эхиз жедач.

¹⁴ Къе вуна зун чилелай чукурзава, чуьнуьх жеда зун Вакай.

Чукурнавайди ва ина-ана
къекъвез гьатнавайди
я зун –
нивай хъайитIани зун яна
рекъиз жеда».

¹⁵ Амма Реббиди лагъана: «Ни Къабил яна къейитIани, гьадав ирид къатда къисас ахкакъда». Рекъера гьалтайбуру ам яна рекъин тавун патал Аллагъди Къабил кьетIен лишандалди къейдна. ¹⁶ Къабил Реббидин патавай квахьна

ⁱ ^{4:1} Къабил (Къайин) – чувуд чIалалди «къазанжи».

ⁱⁱ ^{4:2} Гъабил (Гъевел) – чувуд чIалалди «фана».

хъфена ва Эдемдилай рагъэкъечI-
дай пата экIя хъанвай Над уьлкъве-
да уьмуьр тухуз акъвазна.

Къабилан эвледар

¹⁷ Къабил вичин папахъ галаз хъана, амни руфунал залан хъана ва адаз Гъенух тIвар алай хва хана.

Къабила а вахтунда шегьер эциг-
завай – ва адаз Гъенух – вичин
хцин тIвар гана.

¹⁸ Гъенухаз Ирад тIвар алай хва хъана, Ирадаз – Мегъуяил, Мегъу-
яилаз – Метушаил, Метушаилаз –
Ламех. ¹⁹ Ламеха вичиз къве паб
къачуна: садан тIвар Ада тир, муь-
куьдан – Силла. ²⁰ Адади Ябал тIвар
алай хва хана, ва адалайни алачух-
ра уьмуьр тухуз жез малар хуьзвай-
бур арадал атана. ²¹ Ябалахъ Юбал
тIвар алай стха авай – адалай чуьн-
гуьрдални кфилдал макъамар та-
мамардайбур арадал атана. ²² Сил-
ладиз Тубал-Къайин тIвар алай хва
хъана – буьруьнжни ракъ гатадай
чатун устIар. Тубал-Къайинан вах
Нагъама тир.

²³ Ламеха вичин папариз икI ла-
гъана:

– Хъсандиз яб це заз Адани
Силла!

Яб це, папар, за вуч лугъудатIа!
Зал итимди хер авуртIа –
яна рекъида!

Гадади ягъайтIани –
яна рекъида!

²⁴ Къабилан патахъай къахчудай
къисас ирид къат артух я,
амма Ламехан патахъай –
пудкъанни цIерид гъилера!

ШетI ва Энаш

²⁵ Адам* мад вичин папахъ галаз хъана. Адани хва хана ва адал ШетI тIвар эцигна, идан манани ихътинди тир: «Аллагъди заз Къабила яна къейи Гъабилан чкадал цIийи велед гана». ²⁶ ШетIахъ вичи адаз Энашⁱⁱ тIвар ганвай хвани авай.

Гъа чIавалай инихъ инсанри Реб-
бидин тIварцIиз къаз эвер ийиз
хъана.

Адамалай Нуьгъалди

5¹ Ингье Адамакайни* адан не-
силрикай ихтилатдин ктаб.

Аллагъди инсан халкъ авурла,
Ада Аллагъдин тегьер арадал гъа-
на.

² Ада эркекни дишиди халкъ аву-
на ва абуруз хийир-дуьа* авуна.
Абур халкъ авур чIавуз абурал –
«инсан» тIварни эцигна.

³ Адаман вишни къанни цIуд йис
тир чIавуз, адаз хва хъана – адан
къамат ва тегьер авай. Адама адал
ШетI тIвар эцигна. ⁴ ШетI хъайи-
далай къулухъ Адаман уьмуьр муь-
жуьд виш йисуз давам хъана; адаз
рухваярни рушар мад авай. ⁵ КIуьд
вишни къанни цIуд йис хъайила,
Адам къена.

⁶ ШетIан вишни вад йис тир чIа-
вуз, адаз Энаш лугъудай хва хъана.
⁷ Энаш хъайидалай къулухъ ШетIан
уьмуьр муьжуьд вишни ирид йисуз
давам хъана; адаз рухваярни рушар
мад авай. ⁸ КIуьд вишни цIикъвед
йис хъайила, ШетI къена.

⁹ Энашан къудкъанни цIуд йис
тир чIавуз, адаз Къенан* тIвар алай

i ^{4:25} ШетI – чувуд чIалалди «ганва» гафуниз мукъва я.

ii ^{4:26} Энаш – чувуд чIалалди «инсан».

хва хъана. ¹⁰ Къенан хъайдалай къулухъ Энашан уьмуьр муьжуьд вишни цѳувад йисуз давам хъана; адаз рухварни рушар мад авай. ¹¹ Кѳуьд вишни вад йис хъайила, Энаш къена.

¹² Къенанан пудкъанни цѳуд йис тир чѳавуз адаз Магъалалел тѳвар алай хва хъана. ¹³ Магъалалел хайдалай къулухъ Къенанан уьмуьр муьжуьд вишни яхѳур йисуз давам хъана; адаз рухварни рушар мад авай. ¹⁴ Кѳуьд вишни цѳуд йис хъайила, Къенан къена.

¹⁵ Магъалалелан пудкъанни вад йис тир чѳавуз адаз Яред тѳвар алай хва хъана. ¹⁶ Яред хайдалай къулухъ Магъалалелан уьмуьр муьжуьд вишни къанни цѳуд йисуз давам хъана; адахъ рухварни рушар мад авай. ¹⁷ Муьжуьд вишни къудкъанни цѳувад йис хъайила, Магъалалел къена.

¹⁸ Яредан вишни пудкъанни къве йис тир чѳавуз адаз Гъенух тѳвар алай хва хъана. ¹⁹ Гъенух хайдалай къулухъ Яредан уьмуьр муьжуьд виш йис давам хъана; Адаз рухварни рушар мад авай. ²⁰ Кѳуьд вишни пудкъанни къве йис хъайила, Яред къена.

²¹ Гъенухан пудкъанни вад йис тир чѳавуз адаз Метушелагъ тѳвар алай хва хъана. ²² Метушелагъ хайдалай къулухъ Гъенухан уьмуьр пуд виш йис давам хъана, адан уьмуьр Аллагъдин рекъе аваз фена; адаз рухварни рушар мад авай. ²³ Гъенух пуд вишни пудкъанни вад йисуз уьмуьр тухвана, ²⁴ ва адан уьмуьр Аллагъдин рекъе аваз фена.

Гъенух амукънач: Аллагъди ам вичин патав хутахна.

²⁵ Метушелагъан вишни къудкъанни ирид йис тир чѳавуз адаз Ламех тѳвар алай хва хъана. ²⁶ Ламех хайдалай къулухъ Метушелагъан уьмуьр ирид вишни къудкъанни къве йисуз давам хъана; адаз рухварни рушар мад авай. ²⁷ Кѳуьд вишни пудкъанни кѳуьд йис хъайила, Метушелагъ къена.

²⁸ Ламехан вишни къудкъанни къве йис тир чѳавуз адаз хва хъана. ²⁹ «Ада чаз чи кѳвалахда, Аллагъди лянет авунвай чилел чѳугвазвай чи зегъметда теселли гуда», – лагъана Ламеха ва гъавиляй адал Нуьгъⁱ тѳвар эцигна.

³⁰ Нуьгъ хайдалай къулухъ Ламехан уьмуьр вад вишни къудкъанни цѳувад йисуз давам хъана; адаз рухварни рушар мад авай. ³¹ Ирид вишни пудкъанни цѳерид йис хъайила, Ламех къена.

³² Нуьгъан вад виш йис тир чѳавуз адаз рухвар хъана: Шам, Хам ва Яфет.

Инсаният телефъ авунин ният

Б¹ Чилел алай инсанрин къадар къвердавай артух жезвай. Абуруз рушар жезвай, ва ² инсанрин рушарин иервал акваз Аллагъдин рухвайри абур, нин рикѳи гъим къунатѳа, пабвиле къачузвай.

³ Реббиди лагъана: «Зи руьгъ инсандик датѳана кваз жедач. Ам анжах як я, ва адан уьмуьрдин муьгълет вишни къад йис хъурай».

⁴ И девирда (ва адалай къулухъни) чилел зурба буйдин инсанри

ⁱ ^{5:29} Нуьгъ – чувуд чѳалалди – «теселли гун» ибарадиз мукъва я.

уьмуьр тухузвай, вучиз лагъайтIа Аллагъдин рухваяр инсанрин рушарихъ галаз жезвай, ибуруни абурулай аялар хазвай. Къадим девирдин пагъливанар тир абуру чпин тIвар машгъур авунвай.

⁵ Аллагъдиз акуна хьи, инсанрин патай чилел гзаф писвилер жезва: абурун вири фикирар датIана писвилехъ элкъурнава. ⁶ Ам инсан чилел халкъ авунал пашман хъана ва рикI дердини къуна, ⁷ лагъана: «За жува халкъ авур вири инсанар, абурухъ галаз санал кIвалин гъайванарни, вагъшиярни, къушарни чилин винелай терг ийида. Абуру халкъ авуникай За гъайиф чIугвазва».

⁸ Анжах са Нуьгъаз Реббидин вилерай майил авай.

Аллагъди Нуьгъаз гими расунин эмир гун

⁹ Ингье Нуьгъакай ихтилат.

А девирдин инсанрин арада анжах Нуьгъ гъахъ-михьи ва рехне квачир кас тир, адан уьмуьр Аллагъдин рекъе аваз физвай. ¹⁰ Нуьгъаз пуд хва авай: Шам, Хам ва Яфет.

¹¹ Чил Аллагъдин вилера негъ хъанвай: ам зулумкарвилеривди ацIанвай. ¹² Аллагъдиз акуна хьи, чил ява хъанва: вири чIуру рекъе аваз физва.

¹³ Аллагъди Нуьгъаз лагъана: «За чилел уьмуьр тухузвайкъванбур вири тергда, чил абурун пис краливди ацIанва. За абуру ва абурухъ галаз санал вири чилни терг ийида.

¹⁴⁻¹⁵ Амма вуна жуваз гафер тарцин кIарасдикай гими тукIуьр ая. Ингье, вуна ам гьикI тукIуьрдатIа.

Адан къене къилдин кIвалер хьтин чкаяр гъазура, къене патайни, винелайни адаз къир ягъа. Адан яргъивал – пуд виш къуьнт, гъаркъуьвал – яхцIурни цIуд къуьнт, къакъанвални – къанни цIуд къуьнт хьурай. ¹⁶ Къавни акI тукIуьр ая хьи, герек адан винел пад са къуьнт хкис жедайвал. Къвалайни рак акъуда. Гимида пуд мертеба хьурай. ¹⁷ За дуньядал яд акъалдарда ва адан винел алай ва чпин бедендик уьмуьрдин нефес квай вири затIар терг ийида. Чилел алай къван вири шейэр уьмуьрдикай магърум жеда.

¹⁸ Амма вахъ галаз Зи Икърар жеда. Вун гимида акъахда – рухваяр, паб ва рухвайрин папарни галаз – ¹⁹ ва жувахъ галаз чан алай вири шейэрикай са жуьт къачуда, эркек ва диши, абуруни вахъ галаз санал хилас жедайвал.

²⁰ Къушарикай, маларикай ва чилел алай чан квай гъар са куьникай са жуьт вахъ галаз гимида акъахда, абуру хилас жедайвал. ²¹ Жувахъ галаз гъар жуьредин суьрсет къачу – жуваз ва гъабуруз игътият яз».

²² Нуьгъа Аллагъди лагъайвал вири къилиз акъудна.

Яд акъалтун

7¹ Реббиди Нуьгъаз лагъана: «Гимидиз акъах ва жувахъ галаз хизанни къачу. Заз аквазва хьи, исятда чан алайбурун арада Зи велик михьиди са вун я. ² Жувахъ галаз михьи* гъайванрин ирид жуьт, эркекбурни дишибур, ва са жуьтни, диши ва эркек, михьи тушир вири гъайванрикай ³ ва ирид жуьт, эркек ва диши, цавун ничхиррин вири

жуьрейрикай къачу. Чилел абурун тум амуькрай.

⁴ Ирид йикъалай за чилел марф къурда – ам яхцур юкъузни яхцур йифиз къвада – ва За чилин винелай За халкъ авур вири затIар тергда». ⁵ Нуьгъа вичиз Реббиди лагъайвал вири къилиз акъудна.

⁶ Нуьгъан яш ругуд виш йистир чIавуз яд акъалтун гатIунна. ⁷ Нуьгъ вичин рухвайрихъ, папахъ ва рухвайрин сусарихъ галаз юргъадикай гимида чуьнуьх хъана, ⁸ гъайванрин вири жуьрейрикай, михьibuрукай ва чиркинбурукай, ничхиррикай ва хур галчIурдай вири гъайванрикай, ⁹ дишини эркек, адан гимида атана акъахна – адаз Аллагъди эмир гайивал.

¹⁰ Ирид югъ алатна, ва дуьньядал яд акъалтун гатIунна. ¹¹ Нуьгъан уьмуьрдин ругуд виш лагъай йисуз, йисан къвед лагъай вацра, вацран цIерид лагъай юкъуз ахъа хъана чIехи деринрин север, къве патахъди ахъа хъана цаварин кIан хкатна – ¹² къвана чилел марф яхцур юкъузни яхцур йифиз.

¹³ И юкъуз Нуьгъ вичин рухвайрихъ – Шамахъ, Хамахъ ва Яфетахъ – папахъ ва рухвайрин папарихъ галаз гимида акъахна, ¹⁴ ва абурухъ галаз, жинс жинсинин гуьгъуьналлаз, вири вагъши гъайванар, малар ва чилел алай юзазвай вири чан алай шейэр, гъакIни вири ничхирар – цIакулар алайбур ва лув гудайбур. ¹⁵⁻¹⁶ Вири абур, нин бедендик уьмуьрдин нефес кватIа, гъардакай са жуьт, гъар жинсиникай эркекди ва дишиди – Аллагъди Нуьгъаз эмир авурвал – атана ам авай гимида акъахна.

Реббиди Нуьгъан гуьгъуьнлай гимидин рак агална.

¹⁷ Яхцур юкъуз дуьньядал яд акъалтун давам хъана. Цин къадар артух хъайила, ада гими хкажна, ва гими целай фена. ¹⁸ Яд датIана артух жезвай ва ци чил кIевзавай. Гими целай физвай, ¹⁹ яд мадни виниз хкаж жезвай, цавун кIаник квай виридалайни къакъан дагълар кIевдалди. ²⁰ Яд абурун винел цIувад къуьнтуьн хкаж хъана, ва дагълар цин кIаник акатна.

²¹ Идакди чилин винел уьмуьр тухузвай вири шейэр терг хъана: гъам ничхирар, гъам малар, гъам вагъшияр, гъам чилел булдалди алай чан алай гъар са затI, гъамни вири инсанар. ²² Къураматдал алай нефес чIугвазвай къван шейэр – вири терг хъана. ²³ Чилин винел алаз хъайи вири шейэр – гъам инсанар, гъам гъайванар, гъам чан алай вири маса затIар, гъам цавун къушар – вири чилин винелай терг хъана. Сагъ-саламатдиз амуькыйбур анжах Нуьгъни адахъ галаз санал гимида авайбур хъана.

²⁴ Яд акъалтун вишни яхцурни цIуд юкъуз давам хъана.

8 ¹ Нуьгъ ва адахъ галаз санал гимида авай вагъши ва кIвалин гъайванар Аллагъди рикIел хкана. Аллагъди чилел гар ракъурна ва ятар къулухъди чIугуна.

² КIев хъана чIехи деринрин север, кIев хъана цавун хилер, ва марф къун акъваз хъана.

³ Яд яваш-яваш чилелай алатиз хъана.

Вишни яхцурни цIуд йикъалай яд ахцукъиз эгечIна: ⁴ ирид лагъай

вацран цѣрид лагъай юкъуз гими Араратдин дагъларал акъваз хъана. ⁵ Ци явашдиз къулухъ чѣгуна, цѣуд лагъай вацран сад лагъай юкъуз дагъларин кукѣушар малум хъана.

⁶ Яхцѣур югъ алатна. Вичи туь-кѣурай дакѣар ачухна, ⁷ Нуьгъа кѣвагъ къежел ахъайна; чил къурадалди кѣвагъ гагъ лув гуз физ, гагъ элкъвена хквез хъана.

⁸ Ахпа Нуьгъа яд акъалтун куь-тягъ хъанватѣа чирун патал къежел лиф ахъайна, ⁹ амма лифрезни вичин кѣвач хкѣадай чка жагъанач ва элкъвена хтана, вучиз лагъайтѣа гъеле вири чил ци къунмай. Нуьгъа гъил яргъи авуна, лиф гимидиз хкана. ¹⁰ Ада ирид юкъуз гуьзетна ва лиф мад ахъайна. ¹¹ Ам няниз хтана – кѣуфа зейтун тарцин таза пеш аваз, ва Нуьгъаз яд ахцукънавайди чир хъана. ¹² Ада мад ирид къуз гуьзетна, мадни лиф ахъайна. Амни – мад элкъвена адан патав хтанач.

Нуьгъан къурбандар ва Аллагъди гайи гаф

¹³ Нуьгъан уьмуьрдин ругуд вишни са йис алукайла, сад лагъай вацран сад лагъай юкъуз яд ахцукъна. Нуьгъа гимидин къав ахъайна ва адаз чилел яд аламачирди акуна.

¹⁴ Къвед лагъай вацран къанни ирид лагъай юкъуз, чилин винел пад къуру хъайила, ¹⁵ Аллагъди Нуьгъаз лагъана: ¹⁶ «Папахъ, рухвайрихъ ва абурун папарихъ галаз санал гимидай экъечѣ. ¹⁷ Вири гъайванарни акъуд – гъам ничхирар, гъам малар, гъамни чилел къекъведай чан алай вири куьлуь-шуьлуьяр: дуьнья тирвал чукѣурай, абуру бегъер гъурай ва къадардиз гзаф хъурай».

¹⁸ Нуьгъ рухваяр, паб ва рухвайрин папарни галаз гимидай экъечѣна, ¹⁹ гуьгъуьнал алаз вагъшияр, куьлуь гъайванар, ничхирар – чилел уьмуьр тухузвай къван гъар са затѣ жинс жинсинин гуьгъуьна аваз эвичѣна.

²⁰ Нуьгъа Реббидиз къурбанган* эцигна ва гъайванрин михъи вири жуьрейрикай ва михъи къушарикай кунуг* авуна. ²¹ Къурбандрин хуш ни чѣгуваз, Реббиди вичи-вичиз элкъвена икѣ лагъана: «Абурун рикѣри лап жегъил чѣвалай эгечѣна писвилихъ ялзаватѣани, идалай къулухъ мад За инсанар себеб яз чилиз лянет хъийидач. За жува халкъ авур чан алай къван вири затѣариз мад инад къуниз рехъ гудач.

²² Чил амай къван эхир тахъурай:
 цунин ва гуьнин,
 мекъин ва зегъемдин,
 гатун ва хъуьтѣуьн,
 йикъан ва йифен».

Аллагъдинни Нуьгъан икърар

9 ¹ Аллагъди Нуьгъазни адан рухвайриз хийир-дуьа* авуна: «Куьне куь тум-къадар артух ая, чил ацѣура.

² Чилел алай вири вагъшийриз ва цавара авай вири къушариз, гъам чилин винел алай чан алай къван вири куьлуь-шуьлуьйриз, гъамни гуьлера авай вири гъетериз къехъай кичѣ хъурай ва куь вилик зурзурай: абур куь ихтиярда тунва. ³ Вири гъайванар за къез, виликдай набататрин къацар гайивал, тѣуьн патал гузва. ⁴ Амма чан алай як, яни иви квайди, – немир.

⁵ Куь ивидин патахъайни – къакъудай уьмуьрдин патахъайни – За а иви экъичайдаз – кІандатІа ам вагъши хъурай, кІандатІа вичин стхадин уьмуьр къакъудай инсан – жаза гуда.

⁶ Инсандин иви ни экъичайтІа, и кардай ивикъичдин иви эхкъичрай. Вучиз лагъайтІа инсан Аллагъдин къамат хъиз халкъ авунвайди я. ⁷ Куьне куь тум-къадар артух ая, чил тирвал чукІукІ, гзаф хъухъ».

⁸ Аллагъди Нуьгъаз ва адан рухвайриз лагъана: ⁹⁻¹⁰ «Гила За квехъ галаз ва квелай гуьгъуьниз къведай несилрихъ галаз, гъам гимидай эвичІай чан алай вири затІарихъ галаз: ничхиррихъ, кІвалин ва вагъши гъайванрихъ галаз икърар кутІунзава. ¹¹ Квехъ галаз зи икърар ихътинди жада: идалай къулухъ чан алай гъич са затІни мад чилел яд акъалтна терг жадач, яд акъалтунни мад чил барбатІ хъийидач».

¹² Аллагъди давамарна: «Ингъе За квехъ галаз ва чан алай къван вири затІарихъ галаз эбеди яз кутІунзавай икърардин лишан: ¹³ За циферал Жуван чІемерук – яргъируш – Зини чилин агъалийрин арада авай икърардин лишан яз куьрсарнава.

¹⁴ За лацу цифер чилин винел гъайила, абурукай яргъируш хкечІда. ¹⁵ И чІавуз квехъ ва чан алай гъар са затІунихъ галаз кутІунна-

вай икърар Зи рикІел хкведа – ва чан алай гъар са затІ терг ийидай яд акъалтун мад хъижедач.

¹⁶ Циферик яргъируш жада – Заз ам аквада, ва чилел алай вири агъалийрихъ галаз эбеди яз кутІуннавай Жуван Икърар Зи рикІел хкведа».

¹⁷ Аллагъди Нуьгъаз лагъана: «Им За чилел уьмуьр тухузвай гъар са затІунихъ галаз кутІуннавай Икърардин лишан я».

Нуьгъан рухваяр

¹⁸ Гимидай экъечІай Нуьгъан рухваяр – ибур Шам, Хам ва Яфет я. Хам Къенанан буба я.

¹⁹ Абурун къадар пуд тир, ва чилел алай вири халкъар гъабурулай арадал атанвайди я.

²⁰ Нуьгъа чилел зегъмет чІугвазвай; сифте ада ципицІар цана. ²¹ Чехирдикай хъвана, Нуьгъ луьл сархуш хъана ва къецІилдаказ вичин алачухдик къаткана.

²² Адан къецІилвал Къенанан* буба Хамаз акуна ва экъечІна и кардикай стхайриз лагъана. ²³ И чІавуз Шамани Яфета къуьнерихъ чухва вегъена ва къулу-къулухъ атана адан къецІилвал чухвадалди кІевна. Абур чеб маса патахъ киллигзавай, гъавиляй адан къецІилвал акуначир. ²⁴ Нуьгъ къил къилел хтанваз ахварай аватна ва вичин гъвечІи хци авур кІвалах чир хъайила, ²⁵ ада лагъана:

«Къенаназ лянет хъурай!

Вичин стхайриз ам лап усал лукІ хъурай!»

Аллагъди мадни лагъана:

²⁶ «Шукур хъурай Реббидиз, ШАман Аллагъ тир!

Къенан лагъайтIа, стхайрин лукI хьурай.
²⁷ Аллагъди Яфетан мулкар гегъенш авурай!
 Яфета Шаман алачухрик уьмуър тухурай!
 Къенан лагъайтIа, стхайрин лукI хьурай».

²⁸ Дуьньядал яд акъалтайдалай къулухъ Нуьгъан уьмуър мадни пуд вишни яхцIурни цIуд йис давам хъана. ²⁹ Уьмуърдин яшар кIуьд вишни яхцIурни цIудаз барабар хъайила, Нуьгъ къена.

Нуьгъакай арадал атай халкъар

10¹ Ингъе Нуьгъан рухвайрикай – Шамакай, Хамакай, Яфетакай – ва абурун несилрикай ихтилат.

Дуьньядал яд акъалтайдалай къулухъ Шамаз, Хамаз ва Яфетаз аялар хъана.

Яфетан эвледар

² Яфетан рухвар:

Гамер, Мажиж, Мидя, Юнан, Тубал, Мешех ва Тирас.

³ Гамеран рухвар:

Ашкеназ, Рифат ва Тагарма.

⁴ Юнан несилар:

Элиш ва Таршиш, ва гъакI китимарни раданимар.

⁵ Абурун гъуьлуьн къерехра авай уьлквейра уьмуър тухуз ацукъна. Абурун чилер, тухумар ва тайифаяр гъа ибуру я, ва абурукай гъар садахъ вичин чIал ава.

Хаман эвледар

⁶ Хаман рухвар:

Куш, Мисри, ПIутI ва Къенан*.

⁷ Кушан рухвар:

Себа, Гъавила, Сабта, Рагма ва Сабтеха.

Рагаман рухвар:

Шеба ва Дедан.

⁸ Кушаз Нимрад тIвар алай хва авай – дуьньяда сад лагъай пагъливанни ⁹ Реббидин вилик зурба гъуьрчехъан. «Реббидин вилик Нимрад хътин зурба гъуьрчехъан» ибара гъа идакай арадиз атанвайди я. ¹⁰ Сифтедай адан пачагълугъдик Бабил, Эрех, Акад ва Калне акатзавай; вири абур Шинар пата ава. ¹¹⁻¹² И уьлкведай ам Ашурдиз хъфена ва ана Нинев, Рагъабат-Шегьер ва Калах, гъакIни Ниневдинни, им чIехи шегьер я, Калахдин арада Ресен эцигна.

¹³ Мисридилай арадал атана:

лудияр, анамияр, легъабияр, нафтугъияр, ¹⁴ патрусвияр, каслугъияр ва кафтарвияр (абурукайни – филиштияр).

¹⁵ Къенаналай хъана:

Сидун (им адан сифте хва я) ва Хет, ¹⁶ гъакIни ябусвияр, амарияр, гиргашияр, ¹⁷ гъивияр, аркъавияр, синвияр, ¹⁸ арвадвияр, семаравияр ва гъаматIвияр.

Гуьгъуьнай къенанвийрин тухумри мадни чилерал бине кутуна: ¹⁹ абурун мулкар Сидундилай Герардихъ экIя хъанвай – Газадал къван, ва Садум, Гамура, Адма ва Цевайим галайвал – Лашадив агакъдалди.

²⁰ Хаман несилар, абурун чIалар, чилер, тухумар ва тайифаяр гъа ибуру тир.

Шаман эвледар

²¹ Аялар Шамазни авай. Яфетан чЕхи стха тир ам Эберан рухвайрин бан-буба я.

²² Шаман рухваяр:

Элам, Ашур, Арпахшад, Луд ва Арам.

²³ Араман рухваяр:

Ус, Гьул, Гетер ва Маш.

²⁴ Арпахшадан хва Шалагъ тир, Шалагъан хвани Эбер. ²⁵ Эбераз кьве хва хъана: садан тIвар Пелег тир, вучиз лагъайтIа гъа гъадан девирда чилер пайнай, муькуьдан – ЯкътIан.

²⁶ ЯкътIаназ ихътин рухваяр авай:

Алмадад, Шелеф, Гьасармавет, Ярагъ, ²⁷ Гьадарам, Узал, Дикъла, ²⁸ Убал, Абимаил, Шеба, ²⁹ Уфир, Гъавила ва Ябаб.

Ибур вири ЯкътIанан рухваяр я, ³⁰ абурун чилер Мешадила рагъэкъечIдай патахъ, Сефар дагъларив къван экIя хъанвай.

³¹ Гъа ибур Шаман несилар, абурун чIалар, чилер, тухумар ва тайифаяр я.

³² Гъа ибур Нуьгъан рухвайрин тухумар, абурун ери-бине ва абурукай арадал атай халкъар я – чилел алай вири халкъар дуьньядал яд акъалтайдалай кълухъ гъа ибурукай хъанвайбур я.

Бабилдин минара

11 ¹ А чIавуз вири дуьньяда авайди са чIал тир, гъа сад хътин гафар. ² РагъэкъечIдай патахъ фена, инсанар Шинар уьлкведин дуьзенлухрив агакъна ва гъана уьмуьр тухуз акъвазна.

³ – Чепедин палчухдикай къарунчIар ийин ва абур цIа акъугъарин, – лагъана абуру сада садаз.

Гъа икI абуру къванцин чкадал къарунчIар ва киреждин гъурушдин чкадал къир гъилик ийиз хъана.

⁴ – Минара цавув агакъзавай шегъер эцигин, – лагъана инсанри. – И тегъерда чна чи тIвар машгъур ийида, чун вири чил тирвал чкIун тийидайвал.

⁵ Реббиди вичин винел инсанри зегъмет чIугъазвай шегъердиз ва минарадиз килигун патал агъуз эвичIна. ⁶ Реббиди лагъана: «Са халкъ, виридахъ са чIал. Амма им гъеле абурун крарин эвел я эхир! Вуч гъиле къуртIани, абурулай алакъ тийидай затIни авач! ⁷ Садра абурун патав агъуз эвичIна, абур сад садан гъавурда акъан тийидайвал, абурун чIал какадарин кван!»

⁸ Реббиди абур вири чил тирвал анай чукIурна – гъа икI абуру чпин шегъерни эхирдал къван хкажнач. ⁹ Гъавиляй шегъердиз Бабилни лугъузва – Реббиди ана чилел алай къван вири инсанрин чIалар какадарна ва инсанар анай вири дуьнья тирвал чукIурна.

Шамалай Ибрамал къведеалди хъайи несилар

¹⁰ Ингъе Шамакайни адан несилрикай ихтилат.

Дуьньядал яд акъалтайдалай кълухъ кьве йис алатайла, Шаман виш йис хъанвай чIавуз, адаз Арпахшад тIвар алай са хва жада. ¹¹ Арпахшад хъайидалай кълухъ Шаман уьмуьр вад виш йисуз давам хъана; адаз рухварни рушар мад авай.

¹² Арпахшадан къанни цIувад йис тир чIавуз адаз Шалагъ тIвар

алай хва хьана. ¹³ Шалагъ хъайи-далай къулухъ Арпахшадан уьмуьр къуд вишни пуд йисуз давам хьана; адахъ рухварни рушар мад авай.

¹⁴ Шалагъан къанни цIуд йис тир чIавуз адаз Эбер тIвар алай хва хьана. ¹⁵ Эбер хъайидалай къулухъ Шалагъан уьмуьр къуд вишни пуд йисуз давам хьана; адахъ рухварни рушар мад авай.

¹⁶ Эберан къанни цIукъуд йис тир чIавуз адаз Пелег тIвар алай хва хьана. ¹⁷ Пелег хъайидалай къулухъ Эберан уьмуьр къуд вишни къанни цIуд йисуз давам хьана; адаз рухварни рушар мад авай.

¹⁸ Пелеган къанни цIуд йис тир чIавуз адаз Регу тIвар алай хва хьана. ¹⁹ Регу хъайидалай къулухъ Пелеган уьмуьр къве вишни къуд йисуз давам хьана; адаз рухварни рушар мад авай.

²⁰ Регудин къанни цIикъвед йис тир чIавуз адаз Серуг тIвар алай хва хьана. ²¹ Серуг хъайидалай къулухъ Регудин уьмуьр къве вишни ирид йисуз давам хьана; адаз рухварни рушар мад авай.

²² Серуган къанни цIуд йис тир чIавуз адаз Нахар тIвар алай хва хьана. ²³ Нахар хъайидалай къулухъ Серуган уьмуьр къве виш йисуз давам хьана; адаз рухварни рушар мадни авай.

²⁴ Нахаран къанни кIуьд йис тир чIавуз адаз Терагъ тIвар алай хва хьана. ²⁵ Терагъ хъайидалай къулухъ Нахаран уьмуьр вишни цекIуьд йисуз давам хьана; адаз рухварни рушар мад авай.

²⁶ Терагъан пудкъанни цIуд йис тир чIавуз адаз Ибрам, Нахар ва Гъаран тIварар алай рухвар хьана.

Терагъан ери-бине ва ам халдейрин чилерилай Харандиз куьч хьун

²⁷ Ингье Терагъан хизандикай ихтилат.

Терагъаз Ибрам, Нахар ва Гъаран тIварар алай рухвар хьана. Гъараназ Лут тIвар алай хва авай, ²⁸ Гъаран вич лагъайтIа, гъеле вичин буба Терагъал чан аламаз, ватанда, Халдей патан Ур шегъерда къенай. ²⁹ Ибрамани Нахара папар гъанай: Ибраман паб Сарай хьана, Нахаран – Гъаранан руш Милка. Гъаран Милкадинни Йискадин буба тир. ³⁰ Сарай эремек тир ва адахъ аялар авачир.

³¹ Терагъ Халдейда авай Ур шегъер туна, вичин хва Ибрам, хтул Лут, Гъаранан хва, ва Ибраман паб Сарайни галаз Къенандин* чилер галайвал рекъе гъатна. Абур Харандив къван агакъна ва гъана уьмуьр тухуз акъвазна; ³² гъана, къве вишни вад тамам хъайила, Терагъ Харанда къена.

Ибрагъималай Якъубал къведалди Исраилдин тайифаяр арадал гъайибур (12–36 кьилер)

Аллагъди Ибрамаз эверун

12¹ Реббиди Ибрамаз лагъана: «Жуван уьлкве, мукъва-къилияр ва бубадин кIвал тур. Вун За ваз къалурдай чил галайвал алад. ² За вакай чIехи халкъ туькIуьрда, ваз хийир-дуьа* ийида ва ви тIвар хкажда, вакай хийир-дуьа жеда!

³ Ни ваз хийир-дуьа авуртIа – гъадаз Зани хийир-дуьа ийида!

Ни ваз лянет авуртIа,
лянет ийида а кас!
Хийир-дуъа жада вун
чилел алай вири халкъар
патал!»

⁴ Ибрамни, вичиз Реббиди эмир гайивал, рекъе гъатна. Лутни адахъ галаз фена. Ибрам Харандай экъечIай чIавуз, адан пудкъанни цIувад йис тир. ⁵ Вичихъ галаз ада паб Сарай, стхадин хва Лут, чпи гъилиз гъайи вири мал-девлет ва чпихъ Харанда авай къван вири лукIар тухвана ва абурни галаз санал Къенандиз* фена.

Абур Къенандиз атана ⁶ ва Шехемдин патав гвай Маред авай мегъуън тарцив агакъна. А чIавуз и чилел къенанвиар уьмуър тухузвай. ⁷ Реббиди Ибраман вилик пайда хъана лагъана: «И чил За ви несилриз гуда!» Ибрамани анал вичин вилик атай Реббидиз къурбанган* эцигна.

⁸ Ахпа ам Бет-Элдин рагъэкъечIдай пата экIя хъанвай дагълар галайвал рекъе гъатна ва ана вичин алачухар экIяна – Бет-Эл адакай рагъакIидай патахъ, Гъай – рагъэкъечIдай патахъ галай. Ана Ибрама Реббидиз къурбанган эцигна ва Реббидин тIварцIиз ялвар авуна. ⁹ Ахпа ам къибледи хъ Негев галайвал рекъе гъатна.

Ибрамни Сарай Мисрида

¹⁰ Уьлкведа каш гъатна – вични акъван къуват авайди тир хьи, Ибрам къил хуъдай са чка Мисрида жагъуруниз мажбур хъана. ¹¹ Мисридив агакъдай чIавуз ада вичин паб Сараяз лагъана: «Заз вун иер тирди

чизва. ¹² Мисривийриз вун аквада, вун зи паб тирди гъавурда акъада, ва, вун сагъ-саламат туна, зун яна рекъида. ¹³ Вуна абуроз вун зи вах я лагъ, – и чIавуз вири кIвалахар туькIуьда: вуна зи уьмуър хиласда!»

¹⁴ Ибрам Мисридив агакъна, ва мисривийриз Сарай гъикъван гуърчегди ятIа акуна. ¹⁵ Пачагъдин чIехибуру, адаз килигна, фиръавандиз* адан иервилин тариф ийиз хъана, ва Сарай фиръавандин имаратдиз къачуна. ¹⁶ Сарай сеbeb яз Ибраман кIвалахарни агалкъунралди къиле физвай: адахъ гила гъам лапагар, гъам малар, гъам лмар, гъам итимар тир лукIар, гъам къаравушар, гъамни девеяр пайда хъанвай. ¹⁷ Амма Реббиди, фиръаванди Ибраман паб вичиз къачунвайвилай, фиръавандинни адан мукъва авунвай ксарин къилел еке бедбахтвилер ракъурна. ¹⁸ Фиръаванди Ибрамаз эверна ва адавай жузуна: «Вуна авурди вуч кIвалах я? Вучиз вуна закай ам ви паб тирди чуьнуьхна? ¹⁹ Вучиз адаз вах лагъана? За ам пабвиле къачун себеб гъа им тир эхир!»

«Жуван пабни къахчуна, – лагъана фиръаванди, – инай ахлад!»

²⁰ Ва ада вичин нуькверриз Ибрам вичин пабни, мал-девлетни гваз атайвал инай рекъе хтун эмиргана.

Ибрамни Лут чара хъун

13 ¹ Ибрам пабни вири мал-девлетни гваз элкъвена Мисридай Негевдиз хтана; адахъ галаз санал Лутни хъфена. ² Ибрам гзаф девлет авайди тир – гъам мал-къарадин, гъам гимишдин,

гьамни кьизилдин жигьетдай.
³⁻⁴ Негевдай ам элкъвена Бет-Элдиз хтана – вич виликдай акъвазай ва Реббидин тIвар кьуна кьурбанган* эцигай Бет-Элдинни Гъайдин арада авай чкадал.

⁵ Ибрамахъ галаз санал куьчери яз уьмуьр тухузвай Лутахъни вичин лапагарни малар ва вичин алачухар авай. ⁶ Къве касдиз чил бес жезмачир: абурухъ гьар жуьредин мал-девлет акъван авай хьи, санал уьмуьр тухуз абуруз дарискъал хьанвай. ⁷ Ибраманни Лутан нехирбанрин арада къалар жез гатIунна (а девирда лагъайтIа, и чилел гьакI къенанвийрини* перизийри уьмуьр тухузвай).

⁸ Ибрамани Лутаз лагъана: «Зини ви арада, чи нехирбанрин арада къал-макъалар тахьурай: чун мукъва-къилияр я эхир!» ⁹ Вири чил ви вилик ква – ша чун гьар сад са патахъ фин. Вун чапла патахъ фейитIа – зун эрчIи пад галайвал. Вун эрчIи патахъ фейитIа – зун чапла пад галайвал».

¹⁰ Лут килигайла акуна хьи, Ярдан дере – вири михъиз, лап Сагардал къван, Реббидин багъ хъиз, Мисридин чилер хъиз цик ква. (Им Реббиди Садумни Гамура терг ийидалди вилик тир). ¹¹ Лута вич патал Ярдан дере хкъяна ва рагъэкъечIдай патахъ рекъе гьатна. Гъа икI абурун рекъер чара хъана: ¹² Ибрам Къенанда уьмуьр тухуз ацукъна, Лут – Дередин Шегьеррин патав. Ада Садумдин патарив къван куьчеривал ийизвай. ¹³ Садумдин агъалияр лагъайтIа, гзаф чIуру инсанар тир ва Реббидиз акси яз гунагъриз гзаф рехъ гузвай.

¹⁴ Лут Ибрамакай чара хъайи чIа-вуз Реббиди Ибрамаз лагъана: «Элкъвена са вил вегь! Инлай кефер ва къибле патарихъ, рагъэкъечIдай ва рагъакIидай патаз килиг. ¹⁵ Ваз аквазвай вири и чил За эбеди яз ваз ва ви несилриз гуда. ¹⁶ За ви несилар къум къван гзаф ийида: нивай чилел алай къумадин тварарин къадар гьисабиз хъайитIа, гьадавай ви несилрин къадарни гьисабиз жада.

¹⁷ Алад кван, За ваз гудай вири чилериз элкъвена килиг, абур яр-гъивилихъни гьаркъуьвилихъни къил акъудна чира».

¹⁸ Са чкадилаи маса чкадал куьч жез, Ибрам Хеврандин патарив гвай Мамре тIвар алай мегъуьн тамув агакъна, анал акъваз хъана ва Реббидиз кьурбанган туькIуьрна.

Ибрама Лут азад хъувун

14 ¹ Шинардин пачагъ Амрафела, Элласардин пачагъ Ариуха, Эламдин пачагъ Кедарлагамера ва Гайимдин пачагъ Тидгала агъавал ийизвай девирда ²⁻³ дяве къиле фенай: абуру, чпин аскерар Сиддим дереда, алай вахтунда адаз УькIуь гьуьл лугъузва, кIватIна гьазур хьанвай Садумдин пачагъ Берадихъ, Гамурадин пачагъ Биршадахъ, Адмадин пачагъ Шинабахъ, Цевайимдин пачагъ Шемеберахъ ва вичиз гила Сагар лугъузвай Беладин пачагъдихъ галаз женгиниз экъечIна. ⁴ Цикъвед йисуз абур Кедарлагамеран зулумдик квай, цIипуд лагъай йисуз адаз акси яз экъечIна, ⁵ цIукъуд лагъай йисуз Кедарлагамер вичин терефдарарни галаз атана акъатна. Абуру Аштарат-Къарнайимда рефаяр,

Гъамда зузар Шаве-Къирйатайим-да эмияр, ⁶ ва чпин дагълух Сеир тІвар алай уълкведа къурумдин къерехдив гвай Эл-Парандал къван гъурияр кІаник кутуна. ⁷ Анайни абур вичиз гила Къадеш лугъуз Эн-Мишпат галайвал элкъвена ва амалехъийрин чилер ва Гъасесан Тамарда уьмуьр тухузвай амарияр барбатІ авуна. ⁸ Садумдин пачагъ, Гамурадин пачагъ, Адмадин пачагъ, Цевайимдин пачагъ ва адаз гила Сагар лугъузвай Беладин пачагъ къаршидиз экъечІна ва Сиддим череда абурухъ галаз женг чІугуна – ⁹ Эламдин пачагъ Кедарлагамерахъ галаз, Гайимдин пачагъ Тидгалахъ галаз, Шинардин пачагъ Амрафелахъ галаз, Элласардин пачагъ Ариухахъ галаз. Къуд пачагъди вадахъ галаз женг чІугуна. ¹⁰ Сиддим череда лагъайтІа, чеб къирдив ацІанвай гзаф фураар авай. Садумдинни Гамурадин пачагърин аскерар къулухъди катна ва и фураара акІана. Сагъ-саламат яз амукъайбур дагълариз катна. ¹¹ Гъалиб хъайибуру Садумдинни Гамурадин вири девлетар, абурун недай вири суьрсетар чпиз вахчуна хъфена. ¹² Абуру гъакІ вич Садумда уьмуьр тухузвай Ибраман стхаддин хва Лутни къуна чпихъ галаз хутахна ва адан вири мал-девлетни тарашна.

¹³ Хилас хъайибурукай сад амарийрин Мамредин мегъуьн тамун патав уьмуьр тухузвай иври Ибраман къилив атана, хъанвай крарикай ихтилатна. Стхаяр тир Мамре, Эшкал ва Анер Ибрамахъ галаз икъардин алакъайра авай. ¹⁴ Хтул есирвиле гъатнавайди чир хъайи

Ибрама вичин итимар кІватІна – чеб гъадан кІвале ханвай пуд вишни цІемуьжуьд кас – гуьгъуьниз чукурна. Дандин патарив, ¹⁵ йифиз, ада душманар элкъуьрна къуна, абур тергна ва лап Шамдин кеферпата авай Хабадал къван абур хурук кутуна чукурна. ¹⁶ Ада душманривай абуру къунвай вири девлетар къахчуна – гъам Лутни адан мал-девлет, гъам папар, гъамни есирар.

¹⁷ Ибрам Кедарлагамеранни адан терефдаррин винел гъалибвал къачуна элкъвена хкведай чІавуз, Шаве череда (адаз исятда Пачагъдин дере лугъузва) адан вилик Садумдин пачагъ экъечІна.

Мелик-Садикъа Ибрамаз хийир-дуьа ийизва

¹⁸ Салимдин пачагъ, виридалай вине авай Аллагъдин къуллугъдар Мелик-Садикъа, Ибраман вилик фуни чехир гъана ¹⁹ ва адаз ихътин гафаралди хийир-дуьа* авуна:

«Виридалай вине авай Аллагъди
Ибрамаз хийир-дуьа
авурай,

Цаварни чилер халкъ авурди!

²⁰ Шукур хъурай виридалай вине
авай Аллагъдиз,

Вичи ви душманар ви гъиле
вугай!»

Ибрама гъиле гъатай шейэрин цІудай са пай Мелик-Садикъаз гана.

²¹ Садумдин пачагъди Ибрамаз лагъана: «Зи итимар вахце, гъиле гъатнавай мал-девлет жуваз тур».

²² Ибрама жаваб гана: «Реббидал,

виридалай вине авай Аллагьдал, гьилер туькIурна за кьин къазва хьи, ²³ ви мал-девлетдикай артух за са затIни къачудач – я са гьал, я са шаламдин чIул.

Ахпа лугьумир: „Им зун я, Ибрам девлет авайди авурди“. ²⁴ Заз, анжах са зи итимриз тIуьнин суьрсет хьайидалай гьейри, мад са затIни герек туш. Захъ галаз санал женгиниз экъечIайбур вуж ятIа, гьабурув чпин пай агакьрай, – Анерав, Эш-калава Мамредив».

Аллагьдинни Ибраман икьрар

15 ¹ И вакъиаяр кьиле фейи са тIимил вахтунилай Ибрамаз ахварай Ребби акуна ва адан гафарин ван хьана:

«КичIе жемир, Ибрам.

Зун – ви къалхан я.

Ви савкъват лап булди жеда».

² Ибрама лагъана: «Зи Агъа тир Ребби! Ви савкъватар зи кезе я, зун аялар авачиз рекьидатIа? Зи варис Шамдай тир Элизер я».

³ «Вуна заз веледар ганач къван, – лагъана Ибрама – гьавилияй зи килфетдик кваз уьмуьр тухузвайди зи ирсдарни жеда!»

⁴ И чIавуз Ибрамаз Реббидин гафарин ван жеда: «Ваъ, адакай ви варис жедач: ви варис ви тумуникай аладда!»

⁵ Реббиди Ибрам алачухдикай кьецел акъудна ва адаз лагъана:

«Килиг кван цавуз,

гьисаб ая гьетер:

вавай абур вири гьисабиз

жедани?»

«Ви несилни, – лагъана Реббиди, – къадардиз гьа икъванди жеда!»

⁶ Ибрама Реббидихъ иман авуна – Реббидини им адан гьахъ-михъивал яз къабулна.

⁷ Реббиди Ибрамаз лагъана: «Зун, и чилин иесивал авунин мураддалди ам ваз гун патал, вун Халдейдин Урдай иниз гьайи Ребби я». ⁸ «Зи Агъа тир Ребби! – лагъана Ибрама, – и чил заз жедайдан лишан вуч я?» ⁹ Реббиди лагъана: «Зи патав инал пуд йисан дуьгве, пуд йисан цIегь, пуд йисан гьер, тIапIас ва са лифни гьваш».

¹⁰ Ибрама гьайванар гъана ва абур гьар сад кьве патяхъ пайна, паярни сад садан къаршида эцигна. Къушар ада пайи паяр авунач.

¹¹ Къузгъунар лув гана кIватI хьана, амма Ибрама абур чукурна.

¹² Рагъ акIайла Ибрам кIеви ахварин кIеме гьатнавай. Зурба ва пис кичI акатна адаз хаф янай.

¹³ Реббиди Ибрамаз лагъана: «Ваз чир хьухъ, ви несилар гьурбатда масанай атана ацукънавайбур яз хьана, къуд виш йисуз лукIвиле ва зулумдик кваз жеда. ¹⁴ Амма абур лукIвиле тур халкъдин гьахъдуван За ийида – ахпа ви несилар анай экъечIна хьфида, чебни девлет авай инсанар яз.

¹⁵ Вунни секиндиз бан-бубайрин

къилив рекье гьатда,

Агьил яшдин гьуьрмет авай

къуьзек яз суруз эвичIа.

¹⁶ Ви эвледрин анжах къуд лагъай несил иниз хкведа, вучиз лагъайтIа амарийрин гунагьар гьеле чпин дережадив агакьнавач».

¹⁷ Рагъ акIана ва йиф алуькна. И вахтунда гум алай мангъал ва цIай

квей лаш пайда хъана ва кьве патяхъ пай авунвай гъайванрин арадайтгуз фена.

¹⁸ И юкъуз Реббиди Ибрамахъ галаз икърар кутгунна: «Мисридин селдилай гатгунна чѣхи вацѣ Эфратдал кьван авай вири чилер За ви несилрин ихтиярда твада, ¹⁹ къабиллийрин, къенизийрин, къадманнийрин, ²⁰ хетийрин, перизийрин рефайрин, ²¹ амарийрин, къенанвийрин*, гиргашийрин, ябусвийрин вири чилер».

Гъагар ва Исмаил

16¹ Сараяз, Ибраман папаз, аялар жезвачир. Адаз Мисридай тир Гъагар тѣвар алай къаравуш авай.

² Сарая Ибрамаз лагъана: «Реббиди заз аялар гузвач. Зи къаравушдихъ галаз хъухъ – белки ада къванни заз хва хада».

Ибрам Сараян чѣлаз килигна, ³ адани вичин къаравуш, Мисридай тир Гъагаракай адаз кьвед лагъай паб авуна. А чѣвуз Ибрама Къенанда* уьмуьр тухуз цѣуд йис хъанвай.

¹¹ Вун руфунал залан я.

Ваз хва жеда.

Адал Исмаилⁱ тѣвар эциг,

ви бедбахтвилера Реббидиз ви ван хъайивиляй.

¹² Хва ви жеда хам лам хъгинди,

ам виридал – вири адакай.

Стхайрихъ галаз къал-макъалра аваз уьмуьр тухуда ада».

¹³ Вичихъ галаз рахай Реббидиз Гъагара ихътин тѣвар гана: «Вун Эл-Руиⁱⁱ я», вучиз лагъайтѣа ада лугъу-

⁴ Ибрам Гъагарахъ галаз жез хъана, ам руфунал залан хъана ва и кар сеbeb яз вичин ханумаз лавгъавилелди килигиз хъана. ⁵ «Зун ажуз хъун вавай я, – лагъана Сарая Ибрамаз. – За жуван къаравуш вав кьвед лагъай паб яз вугана, ам лагъайтѣа, руфунал залан хъайидалай къулухъ, заз къама ял аваз килигзава. Реббиди зини ви ара гъялрай». ⁶ «Ви къаравуш ви гъиле ава, – жаваб гана Ибрама. – Ваз гъикѣ хъсан аквазватѣа, гъакѣ ая».

Сараяни Гъагараз ахътин зулумар ийиз хъана хъи, Гъагар адакай катна. ⁷ Къурумда, Шурдиз фидай рекъе ам чешмедин патав Реббидин Малаикдиз* жагъана ⁸ ва хабар къуна: «Гъагар, Сараян къаравуш, вун гъинай я ва гъиниз физва?» «Зун зи ханум Сараякай катзава», – жаваб гана ада.

⁹ Реббидин Малаикди лагъана: «Ахлад жуван хануман къилив ва адаз муьтѣуьгъ хъухъ. ¹⁰ За ви несилар къадардиз акъван артух ийида хъи, абур гъич гъисабизни жедач.

дай: «Заз зи вилералди зун яргъай Аквазвайди акуна!»

ⁱ 16:11 *Исмаил* – чувуд чѣлалди «Аллагъдиз ван хъая».

ⁱⁱ 16:13 *Эл-Руи* – чувуд чѣлалди «вири аквадай Ребби».

¹⁴ Гъавилъй къуйдиз* Беэр-Лахай-Руи¹ лагъана тІварни ганва. Ам Къадешдинни Береддин арада ава.

¹⁵ Гъагара Ибрамаз хва хана, ва Ибрама адал Исмаил тІвар эцигна.

¹⁶ А чІавуз Ибраман къудкъанни ругуд йис хъанвай.

Аллагъдинни Ибрагъиман икърар

17¹ Ибраман къудкъанни цІекІуъд йис тир чІавуз адан вилик Ребби пайда хъана ва лагъана: «Зун вири алакьдай Аллагъ* я. Зи вилик кваз уьмуър твах ва гунагъриз рехъ гумир. ² За вахъ галаз икърар кутІунда ва ваз гзаф несилар багъишда».

³ Ибрам метІерал аватна, ва Аллагъди лагъана: ⁴ «Гила За вахъ галаз икърар кутІунзава. Вун гзаф халкъарин бан-буба жеда. ⁵ ТІварни ви Ибрам ваъ, Ибрагъим жеда, вучиз лагъайтІа За вакай гзаф халкъарин бан-буба ийида.

⁶ Ви тухум За къадардиз гзаф тирди ийида:
валай бегъем халкъар
арадал къведа
ва ви несилрикай пачагъар жеда.

⁷ Вахъ ва ви несилрихъ галаз Зи икърар жеда – эбеди тир икърар, несилдилай несилдалди: Зун ви ва ви несилрин Аллагъ жеда. ⁸ За вазни ви несилриз вун масанай атана ацукънавайди тир вири и Къенандин* чил гуда. За ам ви несилриз эбеди сагъибвал авун патал гуда ва абурун Аллагъ жеда».

Суьннет

⁹ Аллагъди Ибрагъимаз мадни лагъана: «Амма вунани Захъ галаз авай икърар тамамарун лазим я, валай гуьгъуьнай ви несилрини, несилдилай несилдалди. ¹⁰ За квехъ галаз икърар кутІуннава ва ви несилри ам къилиз акъудрай: куь вири итимар суьннет авунвайбур хьун лазим я. ¹¹ Захъ галаз авай икърардин лишан яз куь эркеквилин лишандин кІвенкІв атІутІ.

¹²⁻¹³ Куь цІийиз хайи гъар са гада муьжуьд лагъай юкъуз суьннет авуна кІанда – несилдилай несилдалди гъа икІ хьурай.

Ви кІвале хайидини, куь арада тахана маса тайифайривай маса къачунвайдини, са рахунни алачиз суьннет авун лазим я. ИкІ хъайила, Захъ галаз авай икърар, эбеди икърар, куь бедендин лишан яз жеда.

¹⁴ Суьннет тавунвайди – вичин эркеквилин лишандикай атІун тавунвайди, – Захъ галаз авай икърар чІур авун себеб яз вичин халкъдикай акъудна гадарнавайди жеда».

¹⁵ Аллагъди Ибрагъимаз мадни лагъана:

«Гила ви папан тІварни
Сарай ваъ, Сарра жеда.

¹⁶ За адаз хийир-дуьа* ийида ва
ваз ада хайи хва гуда.

За адаз хийир-дуьа ийида ва
адалай бегъем халкъар
арадал къведа,

Ва адан несилрикай
пачагъар жеда».

¹ ^{16:14} *Безр-Лахай-Руи* – чувуд чІалалди «заз аквазвай Чан алайдан къуй».

¹⁷ Ибрагъм метГерал аватна, амма вич-вичик хъуьрена хъиз фикир авуна: «Виш йис хъанвай кьуьзеказ аялар жезмайди яни? Къудкъанни цуд йис хъанвай Саррадивай аял хаз жедани?»

¹⁸ Гъавиляй ада Аллагъдиз лагъана: «Исмаилан уьмуьрни Ваз кIаниди хъурай!»

¹⁹ Аллагъди лагъана: «Ваъ, Сарради, ви папа, ваз хва хада, вунани адал Исакъ тIвар эцигда. За гъадахъ ва адан несилрихъ галаз икърар кутунда – эбеди тир икърар.

²⁰ Исмаилан патахъай ви тIлалбунни За фикирдиз къачуна: За адазни хийир-дуьа ийида, адан тухумни бегьер гудайди ийида ва адаз гзаф несилар гуда.

Исмаилалай цIикъвед регъбер аладда, адакай чIехи халкъдин банбуба жеда.

²¹ Амма Зи икърар Сарради ваз са йисалай, гъа и вахтунда хадай, Исакъбахъ галаз жеда».

²² Ибрагъмаз гъа икI лагъана, Аллагъ хъфена.

²³ Лап гъа и юкъуз Ибрагъма Аллагъди вичиз эмир авурвал вичин хва Исмаилан, вичин кIвале ханвай вири итимрин, гъакIни пулунихъ маса къачунвай вири лукIарин эркеквилин лишан суьннет авуна – кIвале авай вири итимрин. Ада вичиз эмир авурвал вири кьилиз акъудна. ²⁴ Ибрагъм суьннет авур чIавуз адан къудкъанни цIекIуьд йис тир, ²⁵ Исмаилан, адан хцин, цIипуд йис. ²⁶ Гъа са юкъуз гъам Ибрагъм, гъам адан хва Исмаил, ²⁷ гъамни Ибрагъман кIвале авай къван вири итимар – гъам ха-

йи йикъалай адан кIвалинбур тир, гъамни маса тайифайривай маса къачунвай лукIар, – вири суьннет авунай.

Ибрагъман пуд мугъман

18¹ Нисинин зегъемдин вахтунда Мамре тIвар алай мегъуьн тамун патав Ибрагъм вичин алачухдин вилик ацукънавай вахтунда, Реббиди адаз вич къалурна.

² Ибрагъма кьил хкажайтIа – адан вилик пуд итим акъвазнавайди акуна. Ам тадиз гадар хъана, абурун патав фена, пел чилив агакъдайвал икрам авуна ³ ва лагъана: «Агъа, ви вилерай заз майил аватIа, зи, ви лукIран, патавай элячIна фирмир. ⁴ Квез кIвачер чъухуьн патал яд гъида. Куьне тарцин кIаник ял яда, ⁵ за лагъайтIа рехъ давамарун патал, тIуьна-хъвана, чандик къуват кутадайвал, куь вилик фу эцигда – куьн зи, куь лукIран, патавай яна физватIа». «Хъсан я ман, – жаваб гана абуру, – гъа лагъайвал ая».

⁶ Ибрагъма алачухдик зверна ва Саррадиз лагъана: «Тадиз пуд сегъа гъуьр къачуна, виридалайни хъсандакай тини ишинна фу чуруж».

⁷ Ахпа ада нехир галайвал зверна, хъсан, таза дана хкъяна ва ам гъазурун патал лукIрав вугана. ⁸ Ибрагъма вичи мугъманрин вилик тугъ, нек ва данадин як гъана – ва абуру недалди, ам тарцин кIаник акъвазна, гъузетиз хъана.

⁹ «Ви паб Сарра гъина ава?» – жузуна абуру. «Гъа ина ава, алачухдик ква», – жаваб гана ада. ¹⁰ «Зун ви патав са йисалай хкъеда, – лагъана мугъманди. – А чIавуз ви паб Саррадиз хва жеда».

Сарради и вахтунда яб гузвай – ам адан кьулухъ, алачухдиз гьахъ-дай чкадал алай. ¹¹ Абури кьведни, Ибрагъимни Сарра кьуьзуь хьанвай, ва Саррадиз вацран кьилер хъжезмачир. ¹² Ада, вичи-вичикди хьуьрена хьиз, фикирна: «Зи вахтар алатнава. Зи иесини кьуьзуь я. Гила гьахътин экв акьвада жал?»

¹³ И чIавуз Реббиди Ибрагъимаз лагъана: «„Завай, къаридивай, аял хаз жедани?“ лугъуз Сарра хьуьрезва хьи?» ¹⁴ Реббидивай кьилиз акъудиз тежедай кIвалах авани кьван? Зун ви патав тайинарнай вахтунда хкведа ва Саррадиз хва жеда». ¹⁵ «За хьуьруьнар авурди туш», – таб авуна кичIе хьайи Сарради. «Ваъ, – лагъана Ада, – вун хьуьренай».

Садумдин гьакъиндай Ибрагъиман тIалабун

¹⁶ Мугъманар чпин рехъ давамарун патал къарагъна ва Ибрагъим абури рекъе тваз экъечIна. Агъадихъ, дередиз, Садум галай патахъ килигна. ¹⁷ Реббидини вичи-вичихъди лагъана: «Ибрагъимакай За Жуван ниятар чуьнуьх ийидани кьван?» ¹⁸ Ибрагъималай чIехи ва кьудрат авай халкъ арадал къведа эхир, ва Ибрагъим чилел алай кьван вири халкъар патал хийир-дуьа* жеда. ¹⁹ За Ибрагъим вичин аялриз ва вири вичин несилриз Реббиди къалурнай рекъе аваз фин патал, вири кIвалахар гьахъвал ва дуьзвал хвена авун патал, хкяни авуна. И чIавуз Зани адаз хиве кьунвай вири кIвалахар кьилиз акъудда».

²⁰ Реббиди лагъана: «Садумдинни Гамурадин пис крар эхиз теже-

дай дережадив агакьнава, абурун гунагъ заланди я. ²¹ ЭвичIна хьиз ана авайбури вири батIул яни-тушни килигда. Белки вири туш жеди? Кьил акъудна чирда».

²² Рекъин мугъманар Садум галайвал элкъвена фена, амма Реббиди Ибрагъиман вилик акъвазна. ²³ Адаз мукъва хьана, Ибрагъима лагъана: «Яраб Вуна зулумкаррихъ галаз гьахъ-михьибури тергда жал?» ²⁴ Белки и шегъерда гьахъ-михьибури тир са яхцIурни цIуд кас жагъида, – бес Вуна гьа и яхцIурни цIудан хатурдай кьванни инсаф тавуна ам тергда жал?» ²⁵ Жедай кар туш! Вуна ахътин кIвалах ийич! Гьахъ-михьибури Вуна зулумкаррихъ галаз санал тергдач, гунагъкарринни гьахъ-михьибурун кьисмет гьа сад хъгинди жедач! Им жедай кIвалах туш! Вири чилин Дуванбег – гьахъ чIурна дуван атIуз жедани кьван?»

²⁶ Реббидини жаваб гана: «Заз Садумдай яхцIурни цIуд гьахъ-михьиди жагъайтIа, абурун хатурдай За и шегъердиз инсаф ийида».

²⁷ И чIавуз Ибрагъима давамарна: «Зун ругни накъв я, амма гьикI ятIани за Агъадиз лугъун патал жуьрэт ийида:

²⁸ ЯхцIурни цIудав агакьдалди вад гьахъ-михьиди бес тахъайтIа – яраб Вуна и бес тахъай вадан патахъай бегъем са шегъер тергда жал?»

Реббидини жаваб гана: «Ваъ, анай заз яхцIурни вад гьахъ-михьиди жагъайтIа, За ам тергдач».

²⁹ Ибрагъима адахъ галаз рахунар давамарна: «Нагагъ анай анжах яхцIур жагъайтIа гьикI хьуй?»

Реббидини жаваб гана: «Гъатта яхцѳур хъайитІани, за ихътин кІвалах ийидач».

³⁰ Ибрагъима лагъана: «За лугъудай гафарикай Агъадиз хъел татурай. Нагагъ ана къанни цѳуд гъахъ-михъиди аваз хъайитІа вучин?»

Реббидини жаваб гана: «Ана къанни цѳуд кас гъахъ-михъиди аваз хъайитІани, шегъердиз инсаф ийида».

³¹ Ибрагъима лагъана: «За Агъадивай жузун патал жуърэт ийида; ана анжах къад аваз хъайитІа гъикІ хъурай?»

Реббиди жаваб гана: «Къадан хатурдайни инсаф ийида».

³² Ибрагъима лагъана: «Агъадиз хъел татурай – им эхиримжи суал я: нагагъ ана абур цѳуд аваз хъайитІа?»

Реббидини жаваб гана: «Цѳудан хатурдайни За ам терг ийидач».

³³ ИкІ лагъана, Ребби хъфена, Ибрагъимни кІвализ хтана.

Лут хиласун ва Садумни Гамура шегъерар терг авун

19¹ Къве малаик* Садумдиз атана. Няни жезвай. Лут шегъердин варарив* ацукънавай. Рекъин мугъманар акурла, ам абурун къаншардиз къарагъна ва, чин чилив агакъдайвал икрамна, ² лагъана: «Буюр, ша, зи сагъибар, зи, куь лукІран, кІвализ. КІвачер чуьхвена, зи кІвале йиф авуна, пакамахъ рехъ давамара». «Ваь, – лагъана абуру. – Чна йиф майдандал акъудайтІа, хъсан жеда». ³ Амма Лут вичин гафунал акъван кІевиз акъвазна хьи, абур рази хъана, адан кІвализ атана. Ада нянин тІуьн гъазурна, тІили

фар чрана, абуруни фу-яд тІуьна.

⁴ Абур гъич къаткизни агакънавачир, акуна хьи, шегъердин агъалийри, Садумдин вири итимри, гъвечІидалай чІехидалди, Лутан кІвал элкъуьрна къуна.

⁵ «А ви патав йиф акъудиз атанвайбур гъина ава? – гъарайралди хабар къазвай абуру. – Абур инал акъуд, чна гъабурухъ галаз чун машгъулардайвал!»

⁶ Лут гуьрцелдал экъечІна, рак агална ⁷ ва лагъана: «Стхаяр, герек туш, ихътин чѳуру кІвалахар ийимир! ⁸ Килиг, заз чпив рушвал гумай къве велед ава – за абур куьчедиз акъудна куь ихтиярда твада, гъабурухъ галаз квез вуч кІандатІани ая, тек зи кІвализ атанвайбурук хкуьрмир». ⁹ «Квахъ кван инлай, – лагъанай адаз. – Вуна, ина авай са чара касди, эмир гудайвал хъанвани? Чна исятда ваз гъабурулайни еке кар къада!»

Абуру Лут хура туна, рак эцяна хкудиз гатІунна. ¹⁰ Амма Лутан мугъманри ам ялна къенез чІугун хъувуна, рак агална. ¹¹ Гуьрцелдал кІватІ хъанвайбур вири, гъвечІидалай чІехидалди, абуру буьркъуь жедайвал авуна – гъавилай абур гъикъван алахънатІани, кІвализ гъахъдай рак жагъин тийиз амукъна. ¹² Мугъманри Лутаз лагъана: «Вахъ и шегъерда мад вуж ава? Езне, рухваяр, рушар, мадни са вуж ятІани? Абур вири инай акъуд: ¹³ чна и шегъер тергда! Адан агъалийрин зулумар Реббидив агакъзава, Реббидини чун ам терг авун патал ракъурнава!»

¹⁴ Лута фена вичин рушарик лишан кутунвай жегъилриз лагъана:

«Тадиз и шегьердай экъеч! Ам Реббиди исятда терг ийида!» Амма абуруз Лута зарафатар ийизвай хъиз хъана.¹⁵ Экв жез гатІунна. Малаикри Лутак тади кутуна: «Тади къачу, инай жуван пабни къве руш хутах! ТахъайтІа вунни гунагъкар шегьердихъ галаз терг жеда!»

¹⁶ Лута къулухъ язавай. И ЧІавуз Лутан, адан папан ва къве рушанни гъилер къуна, малаикри чпи абур и шегьердай акъудна, вучиз лагъайтІа Реббидиз Лутан язух къвезвай.

¹⁷ «Хилас хъухъ! – лагъана Лутаз малаикди. – Къулухъ элкъвена килигмир! Дередани геждалди акъвазмир – дагълариз ката, тахъайтІа рекъида!»¹⁸ «Ваъ ман, зи Агъа! – жаваб гана Лута.¹⁹ – Заз, Ви лукІраз, Ви вилерай майил жагъана! Ви патай заз авай регъим ЧІехиди я: вуна зи уьмуър хиласна! Амма дагъларив къван завай чукуриз жедач эхир – зав бала агакъда ва зун телеф жеда.²⁰ Ингъе атІа шегьердал къван мукъва я, адав къван чукуриз хъун мумкин я, ам гъвечІиди я. Гъаниз зун катни ийида, ам гъвечІиди я, ана зун сагъ-саламат яз амукъда!»²¹ «Хъсан я, – лагъана малаикди, – за вун патал гъа кІвалахни ийида: за а вуна лугъузвай шегьер къя тавуна тада.²² Амма тадиз аниз звера: вун анив агакъ тавунмаз, завай гатІуниз жедач». Гъавиляй и шегьердиз Сагарни лугъузва.

²³ Рагъ цавал хкаж хъана. Лут Сагардиз атана.

²⁴ Реббиди Садумдинни Гамурадин винел, марф хъиз, кузвай гугурт къурна – цаварай, Реббидин патай –²⁵ ва и шегьерарни, вири дерени, вири агъалиярни ва чиляй экъечІна-

вай гъар са затІ тергна.²⁶ Лутан паб къулухъ элкъвена килигна – ва къелен дестекдиз элкъвена.

²⁷ Ибрагъим пакамахъ фад вич вилик квай къуз Реббидин вилик акъвазай чкадал атана,²⁸ Садум ва Гамура, Деро галайвал килигна – ва адаз акуна: чиляй хъенчІин къапар кудай куьмдай хъиз гум акъатзава.

²⁹ Дередин шегьерар терг ийидайла, Аллагъдин рикІел Ибрагъим хтана.

Лута уьмуър тухузвай шегьерар терг ийидайла, Аллагъди ам къиникъикай хкудна.

Лут ва адан рушар

³⁰ Сагарда акъвазиз кичІе тирвиляй, Лут анай къве рушни галаз дагълариз хкаж хъана.

Абуру са къветІе уьмуър тухуз хъана.

³¹ ЧІехи руша гъвечІидаз лагъана: «Буба къуьзуъ жезва. Адет тирвал чахъ галаз жедай итимар чилел мад аламач.³² Бубадиз чехир гана сархушрин ва адахъ галаз жен. Чи тухум бубадилай къванни давамарин!»

³³ Йиф алуқъайла, абуру бубадиз чехир гана. ЧІехи руш адан патав атана, адахъ галаз къаткана, амма буба ана вуч хъанатІа – я ам вичихъ галаз къаткай тегъер, я ам гъикІ хъфенатІа, – гъавурда гъатнач.³⁴ Пакадин юкъуз ЧІехи руша вахаз лагъана: «Сенфиз зун бубадихъ галаз къаткана. Къенин йифизни, ша, адаз чехир гун, вунни атана адахъ галаз къаткидайвал. Чи тухум бубадилай къванни давамарин!»

³⁵ И йифизни абуру мад бубадиз чехир гана. ГъвечІи руш атана адахъ галаз къаткана, амма буба

ана вуч хъанатІа, – я ам вичихъ галаз къаткай тегьер, я ам гьикІ хъфенатІа, – гъавурда гъатнач.

³⁶ Гъа икІ Лутан къве рушни чпин бубадилай руфунал залан хъана. ³⁷ Чехи руша хва хана ва адал Магъаб тІвар эцигна. Ам гилан магъабвийрин бан-буба я. ³⁸ ГъвечІидани хва хана ва адал Бен-Ами^і тІвар эцигна. Ам гилан аманийрин бан-буба я.

Ибрагъимни Сарра Абумелекан патав

20¹ И чкаяр туна, къибледихъ хъфена, Ибрагъим Къадешдинни Шурдин арада уьмуър тухуз хъана, ахпани Герарда бине кутуна. ² Ада вичин паб Саррадиз вичин вах лугъузвай, гъавилай Абумелека, Герардин пачагъди, Саррадин гуьгъуьниз итимар ракъурна ам вичиз къачуна. ³ Амма йифиз Абумелеказ ахварай Аллагъ акуна ва Ада лагъана: «И паб жуваз къачунай вун рекъида. Ам гъуьлуьк квайди я».

⁴ Абумелека лагъайтІа, адал гъеле тІубни эцигнавачир. «Зи Агъа! – ялварна ада. – Яраб Вуна гъахъмихъи халкъ терг ийида жал? ⁵ Бес а касди вичи заз ам вичин вах я лагъанай эхир! Папани ам вичин стха я лагъанай! За и кар намус ми хъи яз, гъилерикни тахсир квачиз авурди я».

⁶ «Эхъ, – жаваб гана Аллагъди ахварай, – Заз чизва хъи, вуна и кар ягъ ми хъи яз авуна. Гъавилай За ваз а паб жуванди ийидай мумкинвал ганач – вун Зи вилик гунагъкар хъуникай хвена. ⁷ Амма гила ам гъуь-

луьв вахце. Ам пайгъамбар* я, ва ада вун текъена амуькун патал дуьа ийида. Чир хъухъ: вуна ам гъуьлуьв вахкун тавуртІа, вунни рекъида, ви патарив гвайбурни!»

⁸ Пакамахъ Абумелека вичин мукъувар кІватІна, абурув и гафар агакъарна – абурузни гзаф киче хъана. ⁹ Абумелека Ибрагъимаз эверна ва адаз ахмур авуна: «Вуна чаз вуч ийизва? За ваз вуч писвал авуна хъи, вуна зунни, вири зи пачагълугъни ихътин чІехи гунагъдик кутадайвал? Ихътин кІвалахар авуна жадач! ¹⁰ Вуна икІ вучиз авуна?» ¹¹ «И патара Аллагъдихъай кичезвайди туш, ва паб сеbeb яз зун яна рекъида лагъана фикир авунвай за, – жаваб гана Ибрагъима. – ¹² Идалайни гъейри, ам рикІивайни зи вах я – зи бубадин руш я, анжах маса папаз хъанвай. Адакай заз паб хъана. ¹³ Аллагъди заз бубадин кІвал туна экъечІун эмир гайила, зани адаз лагъана: „Мергъе мет ая, чун гъиниз фейитІани, закай лагъ хъи, зун ви стха я“».

¹⁴ Абумелека Ибрагъимаз лапагар, малар, лукІар, къаравушар пишкешна, адав Сарра вахкана ¹⁵ ва лагъана: «Вири зи чилер ви вилик ква: ваз гъина кІандатІа, гъана уьмуър твах».

¹⁶ Саррадиз ада лагъана: «За ви стхадиз гимишдин агъзур шекъел гузва. Идани мукъвабурун вилера ви бейкефвал кІевда, ва ви намус вичин чкадал хкида».

¹⁷ Ибрагъима Аллагъдиз дуьа авуна, Аллагъдини Абумелек, адан паб ва къаравушар сагъар хъувуна

^і ^{19:38} Бен-Ами – чувуд чІалалди «зи халкъдин хва».

ва абуруз мад аялар жез хъана.
¹⁸ Идалай вилик лагъайтІа, Ибрагъиман паб Сарра себегъ яз Реббиди Абумелекан кІвалин вири папар аялар тежедайбур авунвай.

Исакъ дидедиз хьун

21 ¹ Аллагъди, хиве къурвал, Сарра рикІел хкана: Реббиди вичин гаф къилиз акъудна.

² Сарра кІвачел залан хъана ва Аллагъди тайинарай ва абуруз лагъай вахтунда лап къуъзуъ хъанвай Ибрагъимаз хва хана. ³ Ибрагъима цІийиз ханвайдаз, Сарради хъанвай вичин хциз, Исакъ лагъана тІвар гана, ⁴ муъжуъд лагъай юкъузни, Аллагъди эмир гайивал, адаз суъннет авуна. ⁵ Исакъ хъайила, Ибрагъиман виш йис тир. ⁶ Сарради лагъана:

«Хьуъруън къведай кар къуна заз
 Аллагъди:
 закай низ ван хъайитІани –
 захъ галаз санал хьуъруънар
 ийида».

⁷ Ва алава хьувуна: «Сарради аялди хур гудайди Ибрагъимаз нивай лугъуз жедай? Амма ингъе, къуъзуъ къилихъ, за адаз хва хана!»

⁸ Аял чІехи хъана, ам хурудикай галуднавай юкъуз Ибрагъима еке мярекат кутуна.

Гъагарни Исмаил чукурун ва хилас хьун

⁹ Мисриви паб Гъагара хайи Ибрагъиман хци кстахвилер ийиз акурла, ¹⁰ Сарради Ибрагъимаз лагъана: «А къаравуш адан хвани галаз чукура! Адан хцикай, зи хва Исакъакай хъиз, ви варис жедач!»

¹¹ Ибрагъимаз вичин хцикай ихътин гафар ван хьун гзаф залан тир, ¹² амма Аллагъди адаз лагъана: «Я гададин, а ви къаравушдин патан хъай хажалатар ийимир. Ваз Сарради лагъайвал ая, вучиз лагъайтІа ви тухум Исакъа давамарда, ¹³ амма къаравушдин хцикайни За сагъ са халкъ арадал гъида. Гъамни ви бала я эхир».

¹⁴ Пакадин йикъан экуънахъ Ибрагъима Гъагарав фуни яд авай цел вугана, абур адан къуънерал эцигна – ва аялни галаз экъечІна хъфин эмир гана. Гъагар рекъе гъатна ва Беэр-Шебадин къурумда къекъез ийир-тийир хъана. ¹⁵ Целце авай яд куътыгъ хъана. Ада аял са валан кІаник туна, ¹⁶ вични, ам гъикІ рекъидатІа вилериз такун патал, яргъал хъиз, чІемерукдай ягъай хъел агакъдай мензилда, ацукъна ва рикІ хъуткъуниз кІевиз шехъиз гатІунна. ¹⁷ Аллагъдиз гададин ван хъана ва Аллагъдин маляикди* цаварай Гъагаравай жузуна: «Вахъ вуч хъанва, Гъагар? КичІе жемир! Вуна тунвай гададин ван Аллагъдиз хъана. ¹⁸ Къарагъ, алад гададин патав, ам кІеме яхъ! За адалай са чІехи халкъ арадал гъида».

¹⁹ Аллагъди адан вилер ахъайна – Гъагараз къуй* акуна. Адани патав фена, цел ацІурна ва аялди яд гана.

²⁰ Идалай къулухъни Аллагъди гада вичин къайгъударвилекай хкуднач. Ам чІехи хъана, къурумда уъмуър тухуз акъвазна ва хъсандиз чІемерукдай ядаиди хъана. ²¹ Ада Паран къурумда уъмуър тухвана, пабни дидеди адаз Мисридай гъана.

Ибрагъиманни Абумелекан икърар

²² А чІавуз вичин аскеррин чІехиди тир Пихални галаз Абумелек атана акъатна ва Ибрагъимаз лагъана: «Вуна гьихътин кІвалах гъиле къртІани, Аллагъди ваз куьмекзава. ²³ Гила Аллагъдин тІварцІелди вуна я зун, я зи аялар, я зи хтулар маса гудач лагъана кьин яхъ: зун вахъ галаз гьикІ регъим аваз тиртІа, гьакІ вунни захъ галаз ва ваз уьмуьр тухудай чка гайи уьлкведихъ галаз регъим гваз жеда!»

²⁴ Ибрагъима кьин къуна, ²⁵ амма Абумелекан итимри вичивай къуй* къакъуднава лагъана шикаят авуна. ²⁶ «Заз ам ни авунвай кІвалах ятІа чидач, – жаваб гана Абумелека. – Вуна заз куьтІни авурди туш. Заз и кардикай сифте сефер яз ван жезва».

²⁷ Ибрагъима Абумелеказ лапагарни къарамалар багъишна ва адахъ галаз икърар кутІунна. ²⁸ Ирид кІел ада чара авуна.

²⁹ «Бес и ирид кІел – вуна абур вучиз чара авунва?» – жузуна Абумелека. ³⁰ «Ибур зи патай, – лагъана Ибрагъима, – и къуй за эгъуьнин лишан яз къабула». ³¹ Гъавиляй абур у инал кьинер кърдалай къулухъ а чкадиз Беэр-Шеба лугъузва.

³² Беэр-Шебада Ибрагъимахъ галаз икърар кутІунайдалай къулухъ Абумелекни адан аскеррин чІехиди тир Пихал элкъвена филиштийрин чилел хъфена. ³³ Ибрагъима Беэр-Шебада тамариск тар акІурна ва Реббидин, Даим Аллагъдин, тІварцІихъ ялвар авуна.

³⁴ Идалай къулухъ хейлин йисара Ибрагъима филиштийрин чилел уьмуьр тухванай.

Аллагъди Ибрагъиман иман синагъ авун

22¹ И вакъиаяр кьиле фейи са къадар вахтундилай Аллагъди Ибрагъим синагъ авуна.

«Ибрагъим!» – эверна Аллагъди. «Гъай!» – жаваб гана Ибрагъима.

² Аллагъди лагъана: «Жуван хва, авай сад тир, рикІ алай хва, Исакъни къачуна Мурия чилел алад. Ана, За ваз къалурай дагъдал, вуна адакай кунуг* ая».

³ Пакамахъ Ибрагъима ламраз къалтахар яна, вичихъ галаз кье лукІни къачуна, Исакъни къачуна, кунуг патал кІарасарни кукІварна рекье гъатна – вичиз Аллагъди лагъай чкадиз. ⁴ Рекье авай пуд лагъай юкъуз адаз яргъай хъиз и чка акуна. ⁵ «Ламни галаз инал акъваз, – лагъана ада лукІариз. – Зунни гада фена, Аллагъдиз икрам авуна куь кьилив хкведа».

⁶ Ада кунуг авун патал гъазурнавай кІарасар Исакъан къуьнел эцигна. Ахпа чахмахни чукІул къачуна рехъ давамарна – Исакъахъ галаз санал.

⁷ Исакъа эверна: «Буба!» «Гъай, бала?» – жаваб гана Ибрагъима.

«Чав чахмахни гва, кІарасарни гва, амма кунугдин лапаг гъина ава?» – жузуна хци.

⁸ «Хва чан, – лагъана Ибрагъима, – кунугдин лапаг гъина аватІа, Аллагъдиз аквазва». Абуру кьведани мад чпин рехъ давамарна.

⁹ Вичиз Аллагъди лагъай чкадив агакъайла, Ибрагъима кърбанган* туькІуьрна ва адан винел кІарасар эцигна. Ада Исакъ кутІунна, ам кзурбангандал кІарасарин винел йикъалдар авуна, ¹⁰ чукІул акъудна ва

хва тукIун патал хкажна. ¹¹ И ара-
да цаварай Реббидин Малаикди*
эверна: «Ибрагъим, Ибрагъим!»
«Гъай!» – жаваб гана ада. ¹² «Адал
гъил хкажмир, – лагъана Малаик-
ди, – адаз са затIни ийимир! Гила
Заз ваз Аллагъдихъай кичIе тирди
чизва – ваз Зун патал жувахъ авай
са хвани вахкун гъайиф атанач!»

¹³ Ибрагъимаз, килигайла, крчар
къалин кул-кусда аруш хъанвай
гъер акуна. Ада патав фена а гъер

¹⁶ «Жувалди къин хъуй, – гаф я им лугъузвай Реббиди, –
вуна и кIвалах авунай –

авай са хва бахш авун гъайиф атанач –

¹⁷ За ваз хийир-дуъа* ийида!

За ви несилар гзаф ийида,
къадардал атайла – цава авай гъетер къван,
гъуьлуьн къерехда авай къумадин тварар къван.

Ви несилрин виликни ярх жеда

Душмандин варар*!

¹⁸ Ви несилар чилел алай вири халкъар патал хийир-дуъа жеда –
вун зи чIалаз килигунай».

¹⁹ Ибрагъим вичин лукIар алай
чкадал хтана, абурухъ галаз санал
Беэр-Шебадиз хтана – ва Беэр-Ше-
бада уьмуьр тухуз хъана.

Нахаран – Ибрагъиман стхадин несилар

²⁰⁻²² И вакъиаяр къиле фейи са
къадар вахтарилай Ибрагъимав
адан стха Нахаран паб Милкади
рухваяр: Ус (им сифте хва я), Буз,
Къемуил (им Араман буба я), Ке-
сед, Гъазу, Пилдаш, Йидлаф ва Бе-
туэл, – ханва лагъай хабар агакъ-
най. ²³ Ибур Милкади Ибрагъиман
стха Нахараз хайи муъжуьд хва я.

Бетуэлаз Рефикъа тIвар алай руш
хъана.

къуна ва ам хчин чкадал кунуг аву-
на.

¹⁴ Вири и вакъиаяр къиле фейи
чкадиз Ибрагъима Ягъве-Ире, яни
«Реббидиз аквазва» лагъана тIвар
гана.

«ГъикI жедатIа, Реббидин дагъ-
дал чир жеда» мисални гъа идахъ
галаз алакъада ава.

¹⁵ Реббидин Малаикди цаварилай
Ибрагъимаз мад эверна:

²⁴ Идалай гъейри Нахаран къвед
лагъай паб Реумади адаз Тебах, Га-
гъам, Тахаш ва Магъах хана.

Саррадин къиникъ

23 ¹ Саррадин вишни къанни
ирид йис хъана. ² Ам вичиз
гила Хевран лугъузвай Къирйат-
Арбада Къенандин* чилел къена.
Ибрагъима атана Саррадин гъа-
йиф чIугваз адан къилихъ ацукъна
шелар авуна, ³ ахпа къейидан пата-
вай къекъечIна, хетийрихъ элкъве-
на лагъана:

⁴ «Зун ина хайиди туш, зун ма-
санай атана ина ацукъайди ва чара
чилине кас я. Заз жуван къенвай паб
кучукун патал сур эгъуьндай са чка

чара ая». ⁵⁻⁶ «Заз килиг, чи агъа! – жаваб гана хетийри. – Вун гъуърмет авай, Аллагъдиз кІандай кас я. Чи виридалайни хъсан сур гьим ятІа, гъана жуван паб кучука: чакай ни хъайитІани вав вичин тухумдин гуьмбет* и кар патал вугуда».

⁷ Ибрагъима хетийриз, и чилин иесийриз, икрам авуна ⁸ ва лагъана: «Куьне заз кьенвайди кучукдай ихтияр гузватІа, са мергъемет ая: Эфранавай, Цагъаран хцивай, ⁹ адан чуьлдин къерехда авай Махпелан кьветІ заз маса це лагъана тІалаба. Заз ам куьнни алаз гимишдин атІай къиметдай, ам мейит кучукнавай чка хъун патал, маса гурай». ¹⁰⁻¹¹ «Ваъ гъа, зи агъа!» – жаваб гана хетийрин арада авай Эфрана ва адан шегъердин варарив* ацукънавай вири хетийриз адан ван хъана. – «Заз килиг: а чуьл, кьветІни галаз санал, зи патай савкъват яз къабула. Зи халкъ шагъид я: за ваз и чуьл, вуна анал ви кьенвайди кучукун патал, пишкешзава!»

¹² И чилин агъалийриз икрамна, ¹³ Ибрагъима Эфраназ икІ лагъана – кІватІ хъанвай вирибуруз адан ван атана: «Заз килиг, ваз тавакъу я: за кьейиди кучукдай чуьлдай завай гимиш къабула!» ¹⁴⁻¹⁵ «Хъсан я, зи агъа!» – жаваб гана Эфрана. – «Гила вуна заз яб це. И чуьлдин къимет гимишдин къуд виш шекъел я – ана ви кьейиди кучукун патал им зазни ваз гзаф яни?»

¹⁶ Ибрагъим Эфранан къиметдихъ галаз рази хъана ва адаз ахътин къадар гимиш атІана алцумна хъи, гъикъван ада шагъидар тир хетарни алай чкадал тайинарнайІа:

тажиррин арада икърар хъанвай занланвилел асас яз къуд виш шекъел.

¹⁷⁻¹⁸ Гъа икІ Мамредин патарив гвай Махпелада экІя хъанвай чуьл кьветІни, анай экъечІнавай вири тарарни галаз Ибрагъиман хсусиятдиз элкъвена. Идан шагъидарни шегъердин варарив кІватІ хъанвай вири хетар тир.

¹⁹ Ахпа Ибрагъима вичин паб Сарра Къенанда авай вичиз гила Хевран лугъузвай Мамредин патарив гвай Махпеладин чуьлда авай кьветІе кучукна. ²⁰ Чуьлни кьветІ хетийрин ихтиярдай Ибрагъиман ихтиярдиз атана, кьейибур кучукдай чкадиз элкъвена.

Исакъаз паб жагъурун

24 ¹ Ибрагъим лап агъил яшара авай къуьзек тир, ва Реббиди вири кІвалахра адаз хийир-дуьани* ийизвай.

²⁻⁴ Ибрагъима вичин чІехи лукІраз – вичин кІвал ва майишат ида-ра ийизвайдаз – лагъана: «Зи хциз пабвиле чкадин руш, къенанви* къачудач, зи уьлкведиз, зи багърийрин кылиив фена ва гъанай Исакъаз паб хкида лагъана, зи ятурдик гъил хкІурна, Реббидалди, цаварин Аллагъдалди ва чилерин Аллагъдалди, кьин яхъ». ⁵ «Бес рушаз захъ галаз иниз къвез кІан тахъайтІа гьикІ хъурай? – хабар къуна лукІра. – За ви хва вун атай уьлкведиз рахкурун лазим жедани?» ⁶ «Гъич садрани! – жаваб гана адаз Ибрагъима. – Зи хва аниз рахкурмир! ⁷ Реббиди, цаварин Аллагъди вичи зун бубадин кІваляй ва зи ватандай акъудна, захъ галаз ихтилат авурда, и чилер зи несилриз гуда лагъана

заз кьин кьурда, – Гъада вичи, вуна зи хциз паб хкун патал, Вичин малаик* вилик кваз ракъурда. ⁸ Рушаз вахъ галаз къвез кІан тахъайтІа, вун кьунвай кьинекай азад я, амма зи хва аниз рахкурмир!»

⁹ ЛукІра вичин агъадин ятурдик гъил хкІурна ва кьин къуна. ¹⁰ Ахпа вичин агъадин девейрикай цІуд деве, адан патай лап хъсан савкъватар къачуна ва Арам-Нагъарайимдиз – Нахара уьмуър тухузвай шегъердиз, – рекъе гъатна.

¹¹ Ада вичин девеяр къуйдин* патав шегъердин вилик акъвазарай чІавуз, югъ няни хъанвай, – рушар яд тухуз шегъердай экъечІдай вахт тир. ¹² Ибрагъиман лукІра лагъана: «Ребби, зи агъа Ибрагъиман Аллагъ! Къе зи кар туькІурдайвал ая, зи агъадиз жуван регъим ая!» ¹³ Ингъе зун рушари шегъердай атана яд тухудай къуйдин патав акъвазнава. ¹⁴ За абурукай садаз лугъуда: „Заз ви кварцяй яд хъвадай ихтияр це“. Ада: „Хъухъ, за гъакІ ви девейризни яд гуда“, – лагъайтІа, им вуна ви лукІ тир Исакъаз ам пабвиле хкъава лагъай чІал я. Им Вуна зи агъадиз регъим авунин лишан хъуй».

¹⁵ Ада и гафар лагъана куьтягъ тахъанмаз, къуьнел кварни алаз Ибрагъиман стха Нахаранни Милкадин хва Бетуэлан руш Рефикъа атана акъатна. ¹⁶ Ам гзаф гуьрчегди тир, гъеле руш – итим вуч ятІа чин тийизвай. Ада, къуй галайвал агъуз эвичІна, вичин квар ацІурна. Ам элкъвена хъфидай чІавуз ¹⁷ Ибрагъиман лукІра адан патав зверна ва тІалабна: «Заз ви кварцяй са тІимил яд це!»

¹⁸ «Хъухъ, зи агъа», – жаваб гана ада, ва гъасятда квар къуьнуьхъай галудна, Ибрагъиман лукІраз яд гана, ¹⁹ ахпани лагъана: «Иссятда за девейризни яд гъида, тухдалди хъурай».

²⁰ Ада малариз яд гудай латаз тадиз яд цана, мадни къуй галайнихъ зверна – ва икІ вири девейри хъвадалди яд гъиз хъана. ²¹ ЛукІра, кисна, Реббиди вичин рекъиз хийирдуъа авунвайдахъ чІалахъ хъунин мураддалди, ам къил акъудна чирзавай. ²² Девеяр цикай тух хъайи чІавуз ада рушаз нера твадай зур шекъелдин заланвал авай къизилдин сиргъа, цІуд шекъелдин заланвал авай къизилдин къве цам гана ва жузуна: ²³ «Лагъ кван, вун нин руш я? Ва ви бубадин кІвале йиф акъуддай чка жагъидани?» ²⁴ «Зун Милкадинни Нахаран хва Бетуэлан руш я», – жаваб гана ада. ²⁵ Ва алава хъувуна: «Самар ва гъайванриз гудай ем чаз гзаф ава. Йиф акъуддай чкани жагъида».

²⁶ И чІавуз Ибрагъиман лукІра, метІерал аватна Реббидиз икрам авуна, ²⁷ лагъана: «Шукур хъурай Реббидиз, зи агъа Ибрагъиман Аллагъдиз, зи агъадиз датІана регъим ва вафа ийизвай. Реббиди зун чІугуна зи агъадин стхадин кІвализ гъана!»

²⁸ Рефикъади кІвализ, дидедин къилив, чукурна, ва мугъман атуникай хабар гана. ²⁹⁻³⁰ Рефикъадин стха Лабана, вахан сиргъа ва цамар акурла, ва рекъин мугъман адахъ галаз квекай раханатІа чир хъайила, къуй галайвал тади авуна, Ибрагъиман лукІран мукъув атана – ам вичин девеярни гваз гилани

къуйдин патав акъвазнавай – ³¹ ва лагъана: «Буюр, илиф, Реббидин хийир-дуьадик квайди! За кIвале гъазурвилерни акуна, девеяр патал чкани туькIуьрнавайла, вун инал акъвазун квез герек я?»

³² Ибрагъиман лукI кIвалив агакьна. Девейрилай пар алуднай, абур патал самарни ем гъанай, мугъмандивни адахъ галайбурув кIвачер чуьхуьдай яд вуганай. ³³ Вилик тIуьнар гъана, амма Ибрагъиман лукIра лагъана: «Зун иниз вуч мураддалди ракъурнавайди ятIа ихтилат тавунмаз, зун тIуьнрив эгечIдач». «Ая жуван ихтилат», – жаваб ганай адаз.

³⁴ Адани вичин рахунар гатIунна: «Зун Ибрагъиман лукI я. ³⁵ Реббиди гъилин ачухвилелди зи агъадиз хийир-дуьа авунва ва адаз девлетар ганва: лапагар ва малар, гимиш ва къизил, лукIар ва къаравушар, девеяр ва ламар. ³⁶ Сарради, зи агъадин папа, лап къуьзуь къилихъ адаз хва хана, ва зи агъадихъ авай мал-девлет ада вичин хцив вахканва. ³⁷⁻³⁸ Агъади зав, вичин хциз пабвиле чкадин руш, къенанви къачудач, адан багърийрин патав фена ва гъанай адаз паб хкида лагъана, кьин къаз тунва.

³⁹ За иесидивай хабар къуна: „Бес руш захъ галаз татун хъайитIа, вуч ийин?“ ⁴⁰ Ада заз жаваб гана: „Реббиди, зи вири уьмуьр Вичин вилик кваз фейида, – Ада Вичи вахъ галаз Вичин малаик ракъуруналди, вуна зи хциз паб зи тухумдай, зи хизандай гъун патал, ви рекъиз хийир-дуьа ийида. ⁴¹ Амма вун зи багърийрин патав агакьна, ва абуру ваз руш тагайтIа, вун къунвай кьинекай азад я“.

⁴² Къенин юкъузни къуйдив агакьайла, за лагъанай: „Я Ребби, зи агъа Ибрагъиман Аллагъ, ваз зи рекъиз хийир-дуьа ийиз кIандатIа, ⁴³ ингъе килиг, зун исятда къуйдин къвалав акъвазнава. Инал яд гъиз руш атайла, за адаз лугъуда: «Заз ви кварцъй са тIимил яд це». ⁴⁴ Ада жаваб гайитIа: «Хьухъ. За гъакI ви девейризни яд гъида», – им лагъай чIал я хьи, гъа ам Реббиди зи агъадин хциз свас яз хкъанава“.

⁴⁵ Зун гъич зи дуьа ийизни агакьнач, акуна хьи, къуьнел кварни алаз Рефикъа яд гъиз къвезва, къуй галайвал эвичIзава ва кварциз яд къазва. За адавай яд тIалабна. ⁴⁶ Ада гъасятда квар къуьнуьхъай галудна ва лагъана: „Хьухъ. За гъакI ви девейризни яд гуда“. Зани хъвана, ахпа ада девейризни яд гъана. ⁴⁷ За хабар къуна: „Вун нин руш я?“ „Нахаранни Милкадин хва Бетуэлан руш“, – жаваб гана ада. И чIавуз за адаз нера твадай сиргъа ва цамар гана, ⁴⁸ жув лагъайтIа, метIерал аватна Реббидиз икрам авуна. Ада зун жуван агъадин хциз пабвиле зи агъадин тухумдай руш къачун патал чIугуна иниз гъунай за Реббидиз, зи агъа Ибрагъиман Аллагъдиз, шукур авуна. ⁴⁹ Гъа икI куьне регъим ва вафа авуна, зун зи агъадив вахкудатIа, заз авайвал лагъ. ИйидачтIани, заз лагъ, заз за вуч авуна кIандатIа, чир жедайвал».

⁵⁰ Лабанани Бетуэла жаваб гана: «Им Реббидилай аслу кIвалах я, чна инал „эхъ“ я тушни „ваъ“ лугъун кутугнавач. ⁵¹ Ингъе Рефикъа – ам жувахъ галаз твах. Реббидин къаст къилиз акъатрай, ва ви агъадин хци ам пабвиле къачурай».

⁵² И гафарин ван хъайи Ибрагъиман лукІ пел чилив агакъдайвал Реббидиз икрам авуна. ⁵³ Ахпа ада Рефикъадиз къизилдин ва гимишдин безекарни парталар ва гъакІни адан стхадиз ва дидедиз багъа пишкешар акъудна гана. ⁵⁴ Идалай къулухъ амни адахъ галайбур фузатІ тІуъна ксана, пакамахъ къарагъна Ибрагъиман лукІра лагъана: «Гила заз жуван агъадин патав хъфидай ихтияр це». ⁵⁵ Рефикъадин стхадини дидеди лагъана: «Ам са цІуд юкъуз къванни чи кІвале амукърай, ахпа фирай». ⁵⁶ «Зун эглеш ийимир, – лагъана Ибрагъиман лукІра. – Нагагъ Реббиди зи рекъиз хийир-дуъа авунватІа, заз жуван агъадин къилив хъфидай ихтияр це!» ⁵⁷ «Чна рушаз эверин, – теклифнай абуру, – вичи гъялрай». ⁵⁸ Абуру Рефикъадиз эверна ва хабар къуна: «И касдихъ галаз фидани?» Ада лагъана: «Фида». ⁵⁹ И чІавуз Рефикъадихъ, адаз нек гайи папахъ, Ибрагъиман лукІрахъ ва адан рекъин юлдашрихъ галаз чара жедайла, ⁶⁰ абуру Рефикъадиз ихътин гафаралди хийир-дуъа авуна:

«Ви несилрин къадар, чан вах,
агъзурад хъурай,
цІуд агъзурад!
Ви несилрин вилик ярх хъурай
душмандин варар*!»

⁶¹ Рефикъани адан къаравушар девейрал акъахна ва Ибрагъиман лукІран гуьгъуъна аваз рекъе гъатна. Ам кІвализ хъфизвай ва Рефикъани вичихъ галаз хутахзавай. ⁶² А чІавуз Негевда уьмуър тухузвай

Исакъ Беэр-Лахай-Руидай анжах хтанвай. ⁶³ Няниз дуъа авун патал ам чуьлдиз экъечІна, килигайтІа – къвез-къвез мукъвал жезвай девейрин карван акуна. ⁶⁴ Рефикъадизни Исакъ акуна. Ада деведилай хкадарна ⁶⁵ ва Ибрагъиман лукІравай жузуна: «Чи вилик экъечІнавай кас вуж я?» «Ам зи агъа я», – жаваб гана лукІра. И чІавуз Рефикъади шаршав къачуна вичихъ галчукна. ⁶⁶ ЛукІра вичин сиягъатдикай Исакъаз суьгъбет авурдалай гуьгъуъниз, ⁶⁷ Исакъа Рефикъа вичин диде Саррадин алачухдик тухвана, ва Рефикъадикай адан паб хъана, адаз ам кІан хъана ва къенвай дидедихъ ада чІугвазвай гъам секин хъана.

Ибрагъиман маса несилар ва адан къиникъ

25¹ Ибрагъима мад гъилера паб хкана, ва КъетІура тІвар алай цІийи папа ² адаз Зимран, Якъшан, Медан, Мидиян, Ишбакъ ва Шуагъ тІварар алай рухваяр хана. ³ Якъшаназ Шибани Дедан хъана. Деданан несилар ашурвияр, летІушар ва леумар я. ⁴ Мидиянан рухваяр: Гефа, Эфер, Гъенух, Абида ва Элдага. Ибур вири КъетІурадин несилар я. ⁵ Вичихъ вуч аватІани Ибрагъима Исакъав туна. ⁶ Гъагарани КъетІуради хайи рухваяр, булдалди девлетни багъишна, Ибрагъима гъеле вичел чан аламаз рагъэкъечІдай патохъ – рагъэкъечІдай патан чилерал, Исакъакай яргъаз – акъудна. ⁷ Ибрагъиман вишни пудкъанни цІувад йис хъана. ⁸ Ам лап къадим яшарин къужа яз, уьмуърдикай тух хъана, къена, – рагъметдиз фена ва бан-бубайрин

патав хъфена. ⁹ Рухваяр тир Иса-
къбани Исмаила ам Мамредикай са
акъван яргъаз тушиз, хети Цагъа-
ран хва Эфранан чуылда авай Мах-
пела тIвар ганвай къветГе кучукна.
¹⁰ Ибрагъима и чуъл хетийривай ма-
са къачунай; ана Ибрагъимни Сарра
кучукнава. ¹¹ Ибрагъим къейидалай
къулухъ Аллагъди адан хва Исакъаз
хийир-дуъа* авуна. Исакъ Беэр-Ла-
хай-Руидин патарив уьмуър тухуз
хъана.

Исмаилан несилар

¹² Ингъе Исмаилакай – Сарра-
дин къаравуш мисриви Гъагара ха-
йи Ибрагъиман хцикай, ва адан
несилрикай ихтилат. ¹³ Чехида-
лай гъвечидалди Исмаилан ру-
хвайрин тIварар: Небаят (Исмаи-
лан сифте хва), Къедар, Адбегъел,
Мибсам, ¹⁴ Мишмагъ, Дума, Ма-
са, ¹⁵ Хадад, Тема, ЯтIур, Нафиш ва
Къедма. ¹⁶ Ибур Исмаилан рухва-
яр я, цIикъвед тайифадин цIикъвед
регъбер, – абурун тIварар, хуърериз
ва куьч акъвазай чкайриз ганва.
¹⁷ Вишни къанни цIерид йис хъа-
йидалай къулухъ Исмаил къена –
рагъметдиз фена ва бан-бубайрин
патав хъфена. ¹⁸ Адан несилри Гъа-
виладилай эгечиНа Мисридин сер-
гъятрив гвай – Ашурдиз фидай па-
тахъ, – Шурдал къван экIя хъанвай
чилерал бине кутуна ацукъна. Абурун
муькуь стхайрихъ галаз чуьруькра
аваз уьмуър тухвана.

Рефикъади къветхверар хун

¹⁹ Ингъе Исакъакай – Ибрагъи-
ман хцикай ихтилат. Ибрагъимаз

Исакъ тIвар алай хва хъана. ²⁰ Иса-
къа Падан-Арамдай тир Бетуэлан
руш Рефикъа пабвиле къачурла,
адан яхцIур йис тир; ам арамви Ла-
банан вах тир. ²¹ Исакъа аялар жез-
вачир вичин папан патахъай Реб-
бидиз дуъа ийиз хъана, Реббидини
адан минетдихъ яб акална: Рефи-
къа руфунал залан хъана. ²² Адан
рухваяр руфуна чеб-чпихъ галаз
кикIиз хъана. «Гъа икI, – лагъана
Рефикъади, – вучиз заз ихътин кар
хъана?» Ам Реббидивай хабар къаз
фена.

²³ Реббидини адаз лагъана:

«Ви руфуна къве халкъ ава,
ви къеняй къве тайифа
экъечида.

Сада масад кIаник кутада
ва чIехиди гъвечидаз
лукI жеда».

²⁴ Вахт агакъайла – къве къветI-
хвер дуьньядиз атана. ²⁵ Сад ла-
гъайди и дуьньядиз расуди ва, гъай-
вандин хам хъиз, бегъем чIарчIи
къунвайди яз атана; адаз Эсав ла-
гъана тIвар гана. ²⁶ Адан гуьгъуь-
наллаз, гъилелди Эсаван дабан къу-
на, муькуьдини пайда хъана; адал
Якъубⁱ тIвар эцигна. Абурун хъайила
Исакъан пудкъад йис тир.

²⁷ Гадаяр чIехи хъана. Эсава-
кай зирек гъуьрчехъан, чуьлле-
рин итим хъана, Якъубакай – кисай
къуларбан. ²⁸ Абурун буба Исакъаз
гъуьрчерин як нез кIандай, гъави-
ляй Эсав артух яз къунвай, амма
дидедиз, Рефикъадиз, Якъуб гзаф
кIандай.

ⁱ 25:26 *Якъуб* – чувуд чIалалди «дабан къурди» гафуниз муькъва я.

Эсава чѣхи хвавилин дережа маса гузва

²⁹ Са гъилера Якъуба хапIа гъа-
зурдайла, Эсав галатна гъуърчяй
хтана.

³⁰ «Зун галатнава, – лагъана ада
Якъубаз. – Идакай, ингъе а яру
чѣиргъиндакай недайди це! Гъа-
виляй адаз Эдамни¹ лугъузвай».

³¹ «Чѣхи аял тирвилин ихтияр-
дихъ галаз дегѣшун яз», – жаваб
гана Якъуба. ³² «Хъсан я. Чѣхи аял
хъуникай заз вуч хийир ава? – ла-
гъана Эсава. – Зун исятда рекъи-
да!» ³³ «Сифте къин це!» – лагъана
Якъуба. Эсава вич сифте аял тир-
вилин ихтияр Якъубав вахгузва ла-
гъана, къин къуна, ³⁴ ва Якъуба адаз
фуни мержемекдин хапIа гана. Ам,
тIуъна-хъвана, къарагъна фена –
чѣхи аял хъунин ихтиярдикай адаз
гъич къайгъуни тушир.

Исакъни Рефикъа Герарда

26¹ Уълкведал, виликдай,
Ибрагъиман вахтара хъыз
мад каш акъалтна ва Исакъ Герар-
диз, филиштийрин пачагъ Абу-
мелекан уълкведиз, рекъе гъатна.
² Ребби Исакъан вилик пайда хъана
ва икI лагъана: «Мисридиз фимир,
За ваз къалурай уълкведа уьмуър
твах. ³ Гъана куьчери яз ацукъ, Зун-
ни вахъ галаз жеда ва ваз хийир-
дуьа* ийида. За ви буба Ибрагъи-
маз гайи къин къилиз акъудда:
вири и чилер ваз ва ви несилриз
гуда. ⁴ За ви несилар къадардал
атайла, цава авай гъетериз бара-
бар ийида, ва абурув вири и чилер

вахгуда. Ви несилар чилел алай ви-
ри халкъар патал хийир-дуьа жеда
⁵ – Ибрагъима Зи гафуниз яб гунай
ва вири Зи тапшуругъар, эмирар,
къалурнавай къайдаяр ва къану-
нар къилиз акъудунай». ⁶ Исакъ
Герарда уьмуър тухуз акъвазна.
⁷ Чкадин агъалийри адавай Рефи-
къадикай хабар къурла, ада жаваб
гана: «Ам зи вах я». «Паб я» лугъуз
кичIе хъана: гзаф иерди тир Рефи-
къа себеб яз, вич рекъин тавун па-
тал. ⁸ Вахтар къвез алатна. Са гъи-
лера Абумелеказ, филиштийрин
пачагъдиз, дакIардай Исакъа Ре-
фикъадихъ галаз вичин рикI гъикI
аладарзаватIа акуна. ⁹ Ада Иса-
къаз эверна лагъана: «АкI хъайи-
ла, ам ви паб я ман? Бес вучиз ву-
на ам ви вах я лугъузвай?» «Заз ам
себеб хъана зун яна рекъиз кичIез-
вай», – жаваб гана Исакъа. ¹⁰ «Вуна
чаз вуч ийизва? – лагъана Абуме-
лека. – Чакай сада ви папахъ галаз
йиф акъуднайтIа – вун паталди чаз
гъихътин тахсир жедай?» ¹¹ Абуме-
лекани вири вичин халкъдиз ма-
лумарна: «И касдик, я тушни адан
папак хкуърай гъар вуж хъайитIани
ажалдин иеси жеда».

Къуйрин патахъай акъунар

¹² И уълкведа уьмуър тухуз
акъвазна, Исакъа техил цаз хъа-
на. Реббиди адаз хийир-дуьа* аву-
на: а йисуз адан бегъер къадарди-
лай виш гъилера артухди хъана.
¹³ Исакъахъ къвердавай гзаф дев-
лет жезвай. Адакай бегъем девлет
авайди хъана: ¹⁴ гила адаз лапагрин

¹ ^{25:30} Эдам – чувуд чIалалди «яру» гафуниз мукъва я.

ва маларин нехирар, гзаф къадар вач-хъшаяр авай. Филиштийри адал пехилвал ийиз хъана. ¹⁵ Абуру гъеле адан буба Ибрагъиман девирда Ибрагъиман лукIари эгъуьннавай къуяр накъвар вегъена ацIурна, ¹⁶ Абумелека вичини Исакъаз лагъана: «Чи патавай экъечIна хъвач. Вакай чун паталди гзаф къудрат авай кас хъанва». ¹⁷ Исакъни Герар дередиз хъфена, гъана акъвазна ¹⁸ ва чеб гъеле Ибрагъиман девирда эгъуьнай ва Ибрагъим къейидалай къулухъ филиштийри накъвадивди ахцIурай къуяр* цIийи къилелай накъвадикай ми хъиз хъана. И къуйрал ада гъа чIавуз абуруз Ибрагъима гайи тIварар эхцигна. ¹⁹ Са гъилера адан лукIари дерада авай са чешме накъварикай хкудна. ²⁰ Амма Герардин чубанри Исакъан чубанрихъ галаз гъуьжетар ийиз, абуруз «Им чи яд я» лугъуз хъана. Къуйдин патахъай къал-макъал хъун себеб яз, адаз гъа ихътин тIварни гана: Эсекьⁱ. ²¹ Маса къуй эгъуьннавай; гъадан патахъайни гъуьжетар арадал атана, ва гъавиляй адаз СитIнаⁱⁱ тIвар гана. ²² И чIавуз Исакъ мадни яргъал фена, мад са къуй эгъуьнна, и гъилера гъуьжетар хъхъанач. Исакъа и чуьлдиз Регъабатⁱⁱⁱ тIвар гана, имни: «Чун и чилел гзаф хъун патал эхирни чаз Реббиди гегъеншвилер гана» лагъай чIал я. ²³ Ахпа Исакъ элкъвена Беэр-Шебадиз хтана, ²⁴ ва ана, лап гъа сифте йифиз адан вилик Ребби пайда хъана. «Зун ви

буба Ибрагъиман Аллагъ я, – лагъана ада. – КичIе жемир: Зун вахъ галаз я. За ваз хийир-дуъа ийида ва ви несил къадардиз чIехиди яз арадал гъида – За икI Зи лукI Ибрагъиман хатурдай ийида». ²⁵ Инал къурбанган* туькIуьрна ва Реббидин тIварцихъ ялварна, Исакъа инал вичин алачухар экIяна, адан лукIарни къуй эгъуьниз эгечIна. ²⁶ Лап гъа и вахтунда Герардай Исакъан къилив, вичихъ меслятар къалурдай Ахузат ва аскеррин чIехиди тир Пихални галаз, Абумелек атана. ²⁷ «Куьн зи къилив вучиз атанвайди я? – хабар къуна Исакъа. – Куьне зун, рикIиз хуш тахъана, чукурнай эхир!» ²⁸ «Чаз Ребби ви патал алайди ачухдаз аквазва, – жаваб ганай абуру, – ва гъавиляй чун къинелди сад хъана кIанзава. Ша икърар кутIунин!» ²⁹ Вуна чаз писвал ийидач лагъана къинце: чнани ваз са писвални авунач эхир, анжах хъсанвилер, ваз чи патавай ислягъдиз хъфидай мумкинвал ганай, ва гила вахъ Реббидин хийир-дуъа гала!» ³⁰ Исакъа абуруз дем туькIуьрна, абуру тIуьн-хъун авуна. ³¹ Пакамахъ абуру къве патан къинер къунай. Исакъа мугъманар рекъе хутуна ва абурни рази яз элкъвена хъфена. ³² Гъа и юкъуз къуй эгъуьнзавай лукIари яд жагъанвайдан гъакъиндай Исакъ хабардарна. ³³ Исакъа и къуйдиз Шеба^{iv} лагъана тIвар гана. Гъа адалай шегъердал исятда алай Беэр-Шеба тIварни атанва.

i 26:20 Эсекь – чувуд чIалалди «къалар» гафуниз мукъва я.

ii 26:21 СитIна – чувуд чIалалди «чуьруькар» гафуниз мукъва я.

iii 26:22 Регъабат – чувуд чIалалди «гегъенш майданар» гафуниз мукъва я.

iv 26:33 Шеба – чувуд чIалалди «къин» гафуниз мукъва я.

Эсаван папар

³⁴ Эсаван яхцур йис тамам хьа-йила, ада вичиз паб яз хети Беэридин руш Ягьудит ва хети Эланан руш Басмат къачуна. ³⁵ Исакъазни Рефикъадиз абурухъ къведахъ галлазни тежер къван четин тир.

Якъубан таб ва адаз хийир-дуъа авун

27¹ Лап къуъзуъ ва буъркъуъ хьанвай Исакъа чIехи хциз вичин патав эверна. «Чан хва!» – лагъана ада Эсаваз. «Гъай, буба!» – жаваб гана ада. ² «Зун къуъзуъ я, – лагъана Исакъа, – ва зун чан алай гьикъван вахтуналди амукъдатIа заз чидач. ³ Къачу яракъ – чIеме-рук, хьелер – ва зун патал чуьлдиз гъуърч ийиз алад. ⁴ Гъуърч хкана, жезмай къван тIям кваз, заз кIандай къайдада гъазура, зани абур тIуъна жув рекъидалди вилик ваз хийир-дуъа хьийида».

⁵ Амма Рефикъади и суьгъбетдиз яб гана. Эсав гъуърч ийиз фейила, ⁶⁻⁷ ада Якъубаз лагъана: «Заз ви бубади ви стха Эсаваз гъуърч авуна, абур жезмай къван тIям жедайвал гъазура лагъана тапшуругъ ганвайди ван хъана. Бубади неда, ахпани вич рекъидалди Реббидин вилик вичин хийир-дуъа ийида. ⁸ Гъа икI, чан хва, вуна вуч авун лазим ятIа, яб це. ⁹ Суьруьдин патав фена къве бацIи хкъгъа. За абур тIям кваз, ви бубадиз кIандайвал гъазурда, ¹⁰ вуна абур адаз тухуда, ада тIуъна куьтягъайдалай къулухъ, ваз рекъидалди вилик тамамардай хийир-дуъа авун ийидайвал».

¹¹ «Зи стха Эсав бегъем чIарчIи къунвайди я, – жаваб гана Якъу-

ба, – амма зи хам цIалцIамди я. ¹² Белки бубади заз гъил-тIуб ийида? Ам за вич алцурарзавайдан гъавурда акъуртIа, заз жагъидайди хийир-дуъа ваъ, лянет я». ¹³ Амма дидеди лагъана: «А лянет зал атурай, чан хва. Вуна анжах зи гафариз яб це. Алад, фена гъваш».

¹⁴ Якъуба бацIяр гъана, Рефикъадини абур тIям кваз, Исакъаз кIандайвал, гъазурна. ¹⁵ Ахпа ада кIвале авай вичин чIехи хва Эсаван виридалайни хъсан парталар къачуна ва абур гъвечIидал, Якъубал, алукина. ¹⁶ Якъубан гъилерални къамал ада бацIийрин хамар алчукна, ¹⁷ ахпа Якъубав якни фу вугана. ¹⁸ Ам бубадин къилив фена ва лагъана: «Буба!» «Гъай, хва!» – жаваб гана Исакъа. – «Вун гъим я?» ¹⁹ «Зун Эсав я, ви сифте хва, – жаваб гана Якъуба. – Вуна заз лагъайвал, за вири тамамарна. Са тIимил хкаж хъухъ, ацукъ ва гъуьчрен якIун дад аку, заз ви хийир-дуъа ийидайвал».

²⁰ «Чан хва, – хабар къуна Исакъа, – вавай гъуърч икъван фад ийиз гъикI алакъна?» «Реббиди, ви Аллагъди, зи кIвалах туькIуьдайвал авуна», – жаваб гана ада. ²¹ «Заз мукъув хъухъ, чан хва, – лагъана Исакъа, – ша за вай гъил-тIуб авуна къил акъудна чирин, вун якъин Эсав яни-тушни чирун патал».

²² Якъуб бубадиз мукъва хъана, адани гъил-тIуб авуна хъиз лагъана: «Сес – Якъубан, амма гъилер – Эсаван».

²³ Якъубан гъилерни, Эсаван гъилер хъиз, чIарчIи къун себеб яз, Исакъаз ам чир хъанач ва адаз вичин хийир-дуъа авуна. ²⁴ «ИкI

хъайила, вун зи хва Эсав я ман?» – хабар къуна ада Якъубавай. Адани тестикъарна: «Эхъ».

²⁵ Исакъани лагъана: «Чан хва, гице кван а ви гъуьчрен як нен, за ваз хийир-дуьа ийидайвал». Якъуба бубадив якни чехир вугана.

«Зи хцин ни – им чуьллерин ни хътинди я,
Реббиди хийир-дуьа авунвай.

²⁸ Ваз Аллагъди багъишрай
цавун чигедикай, бегъер квай чиликай,
фан ва чехирдин булвал.

²⁹ Халкъари ваз къуллугъ авурай,
тайифайри ваз икрам авурай.

Ви стхайрин къилел вун агъа жеда:
ви дидедин рухвайри ваз икрам ийида.

Ваз лянет ийизвайдаз – лянет,
Ваз хийир-дуьа ийизвайдаз – хийир-дуьа».

³⁰ Исакъа Якъубаз хийир-дуьа авунмазни, Якъуб Исакъан къиливай хъфенмазни, Эсав гъуьрчяй хтана. ³¹ Ада жезмай къван тІям квай тІуьнар гъазурна, бубадиз гъана ва лагъана: «Буба! Са тІимил хкаж хъухъ, за ваз гъанвай гъуьчрен як неъ, заз ви хийир-дуьа ийидайвал!» ³² «Вун вуж я?» – жузуна Исакъа. «Зун ви хва, ви сифте хва, Эсав я», – жаваб гана ада. ³³ Исакъани, кичевилин зурзун акатна, лагъана: «Бес гъеле вун хкведалди гъуьрч жагъурна, зун тух авурди вуж тир? За зи хийир-дуьа гъадаз авуна эхир, гъадахъ галаз гила ам амукъни ийида».

³⁴ И гафарин ван хъайила, Эсава кІевиз ва гзаф гъам кваз гъарайна ва бубадивай тІалаб ийиз хъана: «Зазни хийир-дуьа ая, буба!» ³⁵ «Ви стха зи патав атана, – лагъана Исакъа, – ва таб авуналди, ваз тайинарнавай хийир-дуьа къакъудна».

ТІуьна-хъвана, ²⁶ Исакъа лагъана: «Ша зи патав, чан хва, заз са темен це».

²⁷ Якъуба мукъув хъана бубадиз темен гана, ва адан парталрин ни гъисс авур Исакъа, адаз ихътин гафаралди хийир-дуьа авуна:

³⁶ Эсава лагъана: «Адаз Якъуб гъавайда лугъузвайди туш – ада зун алцур ийиз ингъе им къвед лагъай сефер я. Сифте ада завай сад лагъай аял хъунин ихтиярар къакъудна, гила лагъайтІа – зун патал тайинарнавай хийир-дуьа!»

– Бес ваз зун патал са хийир-дуьани амачни къван? – жузуна Эсава бубадивай.

³⁷ Исакъани жаваб гана: «Вучин, за адакай ви агъа авуна, вири мукъва-къилияр адан лукІар авуна, адав гъам фу, гъам чехир вахгана. Бес завай гила вун патал вуч жеда къван, чан хва?» ³⁸ «Бес ваз авайди, – жузуна Эсава, – зи буба, анжах са хийир-дуьа тирни къван? Зазни хийир-дуьа ая, буба!»

Эсав ван хкажна рикІ хъутІкъуниз кІевиз шехъна, ³⁹ Исакъани адахъ элкъвена лагъана:

«Ви хуърер мублагъ чилерикай
яргъа жада,
гъакІни цаварин чигедикай.
⁴⁰Буна уьмуьр тухуда ви туруни
гъилиз гъайидал,
ва стхадиз къуллугъда.
Амма са вахт алуькъда – вун и
гъалдиз акси къарагъда
ва къамал алай вик алудна
гадарда».

Якъуб Лабанан къилив Харандиз катун

⁴¹ Эсава, ада бубадивай хийир-дуьа* къачуна лагъана, Якъубакай атанвай хъел рикІе чуьнуьхна. «Бубадихъ яс чІугвадай йикъар ала-тайла, – фикирна Эсава, – зи стха Якъуб яна рекъида!» ⁴² Амма Рефикъадик адан чІехи хци вуч къетІнаватІа хабар агакънай. Ада Якъубаз, гъвечІи хциз, вичин патав эверна ва адаз лагъана: «Ви чІехи стха Эсаваз къисас вахчуналди вун яна рекъиз кІанзава. ⁴³ Яб це, чан хва, за вуч лугъудатІа: зи стха Лабанан патав Харандиз кат. ⁴⁴⁻⁴⁵ Вун ана ви стхадин хъел элекъдалди, адакай хъел хкатдалди, ва вуна адаз вуч кар къунатІа адан рикІелай фидалди, амукъда, – и чІавуз за ви гуьгъуьниз ксар ракъурда ва вун анай хкида. Завай куьн къведни санал вучиз са юкъуз къакъатрай?»

⁴⁶ Рефикъади Исакъаз лагъана: «И хетар тир сусар сеbeb яз гъатта уьмуьрдихъни вил галамач. Якъубани гъа ибуру хъиз чкадин хетруш къачуртІа, заз гъич чан алаз амукънани жез кІандач!»

28¹ Исакъа Якъубаз эверна ва адаз хийир-дуьа авуна, ихъ-

тин насигъат гана: «Къенанвийрикай* пабвиле къачумир. ² Падан-Арамдиз, ви дидедин буба Бетуэлан хизандин къилив алад ва Лабанан, ви дидедин стхадин, рушарикай сад жуваз паб яз къачу. ³ Вири алакъдай Аллагъди* ваз хийир-дуьа авурай! Ада ви тухум, валай гзаф къадар халкъар арадал къведайвал, гзаф аладдайди ва гзаф къадардинди авурай! ⁴ Ада вав ва ви несилрив Ибрагъимаз авур хийир-дуьа ирс яз вахгурай, – и чІавуз вун масанай атана ацукънавай чилин, Аллагъди Ибрагъимаз пишкеш авур чилин, иеси жада!»

⁵ Исакъа хциз сагърай лагъана, амни арамви Бетуэлан хва Лабанан патав Падан-Арамдиз рекъе гъатна. Лабан Эсавадани Якъубан диде Рефикъадин стха тир.

⁶ Исакъа Якъубаз хийир-дуьа авунвайди, ва ам Падан-Арамдиз паб жагъурун патал ракъурнавайди, хийир-дуьа авунихъ галаз санал бубади Якъубаз къенанвийрикай паб тагъун тапшуругъ ганвайди, ⁷ ва Якъуб, бубадинни дидедин гафариз муьтІуьгъ яз, Падан-Арамдиз фенвайди, Эсаваз чир хъана. ⁸ И чІавуз Эсава къенанвиар тир сусар бубадин рикІи къун тавунвайдан гъавурда акъуна, ⁹ ва Исмаилан патав фена, вичиз мад са паб къахчуна – Ибрагъиман хва Исмаилан руш, Небаятан вах, Магъалат.

Якъубаз цаварал фидай гурарикай ахвар акун

¹⁰ Беэр-Шеба туна, Якъуб Харан галайвал рекъе гъатна. ¹¹ Ам са мензилдиз фейила, рагъ акІайла, Якъуб акъваз хъана ва къилик къванни кутуна ксана.

¹² Адаз ахвар акуна: ингъе чилел са кыл цавук хкIунвай гуар ала. Аллагъдин малаикар* и гуарай акъахиз эвичIзавай. ¹³ Ангъе Ребби гуарин кылел акъвазнава ва Якъубаз лугъузва: «Зун Ребби я, ви чIехи буба Ибрагъиман Аллагъ ва Исакъан Аллагъ. Вун агалтнавай и чил За вазни ви несилриз гуда. ¹⁴ Ви несилрин къадар, къум хъиз, гзаф жеда ва абуру гъам рагъакIидай, гъамни рагъэкъечIдай, гъам кефер, гъамни къибле патара бине кутада. Вун ва ви несилар чилел алай вири халкъар патал хийир-дуьа* жеда. ¹⁵ Зун вахъ галаз я: гъиниз вун фе-йитIани, За вун хуьда – За вун эл-къуьрна иниз, и уьлкведиз хкида. За вун гъакIа тадач: вуч хиве къун-вайтIа, вири къилиз акъудда».

¹⁶ Якъуб ахварай аватна ва лагъана: «Гъакъикъатдани и чкадал Ребби ала – анжах заз хабар авачир!»

¹⁷ «Им вуч кичIе жедай чка тушни! – лагъана ада хаф янаваз. – Им Аллагъдин алай чка ва цаварин варап* я эхир!»

¹⁸ Пакамахъ ада йифиз вичин къилик квай къван къачуна, ам гуьмбет* хъиз къяна ва адалай зейтундин гъери илична. ¹⁹ И чкадиз ада Бет-Эл тIвар гана – виликдай халкъди адаз Луз лугъудай. ²⁰ Якъубани ихътин вяд гана: «Зун физвай и рекъе зун хуьз, заз недай фуни алукидай партал гуз, Аллагъ захъ галаз хъайитIа, ²¹ зун бубадин кIвализ сагъ-саламатдиз хтайтIа, Ребби зи Аллагъ жеда. ²² За гуьмбет хъиз эцигнавай и къванцикай Аллагъдин кIвал жеда ва Вуна заз гудай вири затIарин цIудай са пай за Вав вахкуда».

Якъуб Лабанан къилив атун

29 ¹ Якъуба вичин рехъ даварна. РагъэкъечIдай патан рухвайрин чилерив агакъайла, ² адаз чуьлда са къуй*, адан патавни лапагрин пуд суьруь акуна. Анал адет яз лапагрин яд гудай. Къуйдин сивел са чIехи къван алай: ³ вири суьруьяр кIватI хъайила, чубанри и къван алуддай, лапагрин яд гудай, ахпа къуй мад агал хъийидай.

⁴ «Куьн гъинай я, стхаяр?» – хабар къуна Якъуба чубанривай. «Харандай я», – жаваб гана абуру. ⁵ «Квез Нахаран хва Лабан чидани?» – жузуна ада. Абуруни жаваб гана: «Чида». ⁶ «Адан гъал-агъвал хъсан яни?» – хабар къуна Якъуба. «Хъсан я, – жаваб ганай адаз. – Ингъе адан руш Рахилни лапагар гваз инал къвезва». ⁷ «Зегъем гъеле алатнавач, – лагъана Якъуба чубанриз, – гъайванар кIватдай вахт алукунавач. Лапагрин яд гана, абур чуьлдиз гъала». ⁸ Амма абуру жаваб ганай: «Вири суьруьяр кIватI тахъанмаз чавай и кIвалах жедач. А чIавуз къуйдин сивелай къван алудда, ва чна лапагрин яд гуда».

⁹ Абур гъеле рахазмаз, вичин бубадин суьруь вилик кутуна, Рахилни агакъна – ам чубан руш тир. ¹⁰ Вичин халу Лабанан руш тир ам суьруьни галаз акурла, Якъуба къуйдин сивел алай къван алудна ва лапагрин яд гана. ¹¹ Ахпа ада Рахилаз темен гана ва ван хкажна шехъна, ¹² адаз вич Рефикъадин хва, адан бубадин мукъва-къили тирди малумарна.

Рахила кIвализ чукурна, вичин бубадиз хабар гана. ¹³ Чпин патав

вичин хтул Якъуб атанвайди ван хъайила, Лабан тадиз адан вилик экъечІна, адан гардан къуна, темен гана ва вичин кІвализ хкана. Якъуба адаз вичикай ахъайна, ¹⁴ ва Лабана лагъана: «Якъин вун зи мукъва-къили я, зи иви я!»

Якъуба Лияни Рахил папар яз къачун

Якъуба Лабанан кІвале уьмуьр тухуз ацукъайдалай къулухъ са варз алатна, ¹⁵ ва Лабана адаз лагъана: «Зи мукъвади я лагъана, вуна заз гъавая кІвалахдани къван? Лагъ, ваз гъихътин гъакъи кІанда?»

¹⁶ Лабаназни къве руш авай: чІехидан тІвар Лия тир, гъвечІидан – Рахил. ¹⁷ Лиядин вилер цІар-цІар гудайбур тушир, амма Рахил гъам чинал, гъамни буй-бухахдал атайла, гзаф гуьрчегди тир. ¹⁸ Якъуб Рахилал ашукъ хъана ва Лабаназ икІ лагъана: «Ви гъвечІи руш Рахил патал за ваз ирид йисуз къуллугъ ийида». ¹⁹ «Хъсан я, – жаваб гана Лабана, – чарадаз гъуьлуьз фидалди, ваз фирай. Зи патав акъваз».

²⁰ Рахил патал Якъуба ирид йисуз адаз кІвалахна, амма и ирид йис ам патал ирид югъ хъиз акъатна – гъакъван адаз Рахил кІандай. ²¹ Ингъе, эхирни, ада Лабаназ лагъана: «Зи паб гъина ава? Вахт алукънава, ам зиди жедай вяде хъанва».

²² Лабана вичин вири хуьруьн-вийриз эверна, дем туькІуьрна. ²³ МичІи хъайила, ада Якъубан патав вичин руш Лия гъана, ва Якъуб

гъадахъ галаз къаткана. ²⁴ Лиядин къаравушвиле Лабана вичин лукІ Зилпа тайинарнай.

²⁵ Пакама алукъна – Якъубан вилик Лия ква!

«Вуна заз вуч авуна? – лагъана Якъуба Лабаназ. – За ваз къуллугъ Рахилахъ авурди туширни къван? Вуна вучиз заз таб авуна?» ²⁶ «Чи патара, – лагъана Лабана, – чІехи вах амаз, гъвечІиди гъуьлуьз гун адет хъанвай кар туш. ²⁷ Ингъе идан мехъерин гъафте куьтягъ жеда, чна гъвечІидини ваз гуда, амма и кардай вуна заз мадни ирид йисуз къуллугъ ийида».

²⁸ Якъуб рази хъана. Мехъерин гъафте куьтягъ хъайила, Лабана адаз вичин руш Рахилни пабвиле гана, ²⁹ адаз къаравуш яз вичин лукІ Билгъа тайинарнай. ³⁰ Якъуб Рахилахъ галазни хъана. Адаз ам Лиядилай гзаф кІандай ва ам къачун патал Лабаназ мад ирид йисуз къуллугъна.

Якъубан аялар

³¹ Реббидиз акуна хъи, Лия гъуьлуьн рикІиз хуш туш, ва гъавилляй адан руфун хаз жедайди авуна, Рахил аялар тежедайди хъана. ³² Лия руфунал залан хъана, хва хана ва адаз Рувен тІвар гана.

«Реббидиз зи гъам акуна, – лагъана ада, – гила, гъелбетда, гъуьлуьз зун кІан жеда».

³³ Ахпа мад руфунал залан хъана – ва мад хва хана. «Зун гъуьлуьз кІан тийизвайди Реббидиз ван хъана, – лагъана ада, – ва заз мад

ⁱ ^{29:32} Рувен – чувуд чІала «Килиг, хва» я тушни «зи четинвилер акуна» манаяр аваз гъавурда акъазва.

са хва багъишна». Гададал ада Шимунⁱ тІвар эцигна.

³⁴ Ахпа мад руфунал залан хъана – ва мад хва хана. «Гила къванни гъуьлуьн рикІ зал жеда, – лагъана ада, – за адаз пуд хва ханва эхир!» Гъавиляй гададал Левиⁱⁱ тІвар эцигна.

³⁵ Мад гъилера руфунал залан хъана ва мад хва хана. «Гила Реббидиз шукур ийида!» – лагъана ада ва хциз Ягъуд^{*iii} тІвар гана.

Идалай къулухъ адаз вахтуналди мад аялар хъхъанач.

30¹ Рахил лагъайтІа, Якъубаз аял хаз жезвачирди акваз, вахал пехилвал ийиз амай. «Заз аялар це, – лугъудай ада Якъубаз, – тахъайтІа зун рекъида!»² Амма Якъуба, хъел акатна, адаз жаваб гудай: «Зун Вичи ваз аялар тагузвай Аллагъ яни?»

³ «Ингъе зи лукІ Билгъа, – лагъана Рахила, – гъадахъ галаз хъухъ, зи метІел къведай аял хурай. Гъадан куьмекдалди къванни заз аялар жеда!»

⁴ Рахила вичин лукІ Билгъа адаз пуд лагъай паб яз гана. Якъуб Билгъадихъ галаз жез хъана.⁵ Ам руфунал залан хъана ва ада Якъубаз хва хана.

⁶ «Аллагъди чун къетІ авуна, – лагъана Рахила. – Адаз гъакъи къятдани зи минетдин ван хъана ва

заз хва багъишна». Гъавиляй ада гададиз Дан^{iv} тІвар гана.

⁷ Билгъа мадни руфунал залан хъана ва Якъубаз мад са хва хана.⁸ «Аллагъдин куьмекдалди за вахахъ галаз акъажунар авуна, – лагъана Рахила, – ва адал гъалиб хъана». Гъавиляй ада гададиз Нифтали^v тІвар гана.

⁹ Вичиз мад аялар техжедайди акур Лияди Якъубаз къуд лагъай паб яз вичин лукІ Зилпа гана.¹⁰ Зилпади Якъубаз хва хана.¹¹ «Кар туькІвена!» – лагъана Лияди. Гъавиляй гададиз ада Гад^{vi} тІвар гана.

¹² Зилпади Якъубаз къвед лагъай хва хана.

«Гъикъван зун бахт авайди я! – лагъана Лияди. – Бахтавар лугъуда заз папари!»¹³ Гададизни Ашер^{vii} тІвар гана.

¹⁴ Са гъилера къуьлер гуьзвай вахтунда, Рувеназ чуьлдай къевер^{viii} жагъана, ва абур вичин диде Лиядиз хкана. Рахила Лиядивай тІа-лабна: «Ви хциз жагъай къеверикай заз це».

¹⁵ «Ваз завай гъуьл къакъудун тІимил хъанани? Гила зи хциз жагъай къеверни жуваз къахчуз кІанзавани?» «И йифиз, – хиве къуна адаз Рахила, – и къеверихъ галаз дегишун яз, гъуьл вахъ галаз къаткида».

¹⁶ Няниз Якъуб чуьлдай хтайла, Лия адан вилик экъечІна ва икІ

ⁱ 29:33 Шимун – чувуд чІалалди «ван атун» гафуниз мукъва я.

ⁱⁱ 29:34 Леви – чувуд чІалалди «кутІунун» гафуниз мукъва я.

ⁱⁱⁱ 29:35 Ягъуд – чувуд чІалалди «шукур авун» гафуниз мукъва я.

^{iv} 30:6 Дан – чувуд чІалалди «хийирдин дуван» гафуниз мукъва я.

^v 30:8 Нифтали – чувуд чІалалди «женг» гафуниз мукъва я.

^{vi} 30:11 Гад – чувуд чІалалди «Бахтуни гъун, агалкъун» гафуниз мукъва я.

^{vii} 30:13 Ашер – чувуд чІалалди «бахт» гафуниз мукъва я.

^{viii} 30:14 Къев чувудрин адетра кІанивилин лишан яз къабулнава.

лагъана: «Зи патав ша. За вун зи хциз жагъай къеверихъ вахавай ма-са къачуна».

И йифиз Якъуб Лиядихъ галаз къаткана. ¹⁷ Аллагъди мад адан минетрихъ яб акална: ам мад руфунал залан хъана ва Якъубаз вад лагъай хва хана.

¹⁸ «Им, – лагъана Лияди, – за гъуъл жуван къаравушдихъ галаз паюн себеб яз, Аллагъди зав ахгакъарнавай пай я». Ва ада хцел Исхарⁱ тIвар эцигна.

¹⁹ Лия мад гъилера руфунал залан хъана ва Якъубаз ругуд лагъай хва хана.

²⁰ «Аллагъди заз гъилин ачухвилелди ганва! – лагъана ада. – Гила къванни гъуълъу зун хкажда, за адаз ругуд хва ханва эхир!» Ва хцел Забулунⁱⁱ тIвар эцигна.

²¹ Ахпа Лияди руш хана ва адал Дина тIвар эцигна.

²² Амма Аллагъди рикелай Рахилни алуднач, адан минетрихъ яб акална ва адан руфун аял хаз жедайди авуна. ²³ Рахил руфунал залан хъана, хва хана ва лагъана: «Аллагъди зун биябурвиликай хкудна».

²⁴ Ада хцел Юсуфⁱⁱⁱ тIвар эцигна ва тIалабна: «Реббиди заз мадни са хва артух авурай!»

Якъуб чIехи девлетдин неси хьун

²⁵⁻²⁶ Юсуф хъайидалай къулухъ Якъуба Лабаназ лагъана: «Заз зи

папар ва аялар галаз кIвализ, ватандиз хъфидай ихтияр це. Мад ваз хъсан чида хьи, за ваз абур паталди гьикъван къуллугъ авунатIа!»

²⁷ «Ви вилерай заз майил ая! – лагъана адаз Лабана. – Вун себеб яз захъни Реббидин хийир-дуъа* галайди заз фал вегъена чир хъанва. ²⁸ Лагъ кван ваз гъихътин гъакъи кIандатIа? За ваз гуда».

²⁹ «Ваз чида къван, – жаваб гана Якъуба, – за ваз гьикI къуллугъ авунатIа, зи девирда ви суъруъяр гъихътинбур хъанатIа. ³⁰ Зун атайла, ви маларин къадар са акъван гзафди тушир, гила гьикъван ава! Килиг гьикI Реббиди зун атуникди ваз хийир-дуъа авунатIа! Амма за жуван хизан патал мус кIвалахун лазим я?»

³¹ «Де лагъ кван ваз гъакъи гьикъван кIанзаватIа?» – жузуна Лабана.

«Заз вавай кIандай са затIни авач, – жаваб гана Якъуба. – Зун ви лапагар идалай къулухъни хуъз, абуруз ем гуз гъазур я – амма са шартIуналди. ³² Ша зун къе фена вири суъруъйриз килигда, абурук квай гъар жуъредин рангунин, тIехвер квай ва чIулав хипер, ва гъакIни тIехвер квай ва гъар жуъредин рангар какахънавай цIегъер вавай хкудиз жедайвал. Ихътин гъайванар зи гъакъи жеда. ³³ Ваз зи турсвал къил акъудна чирун регъят акъвазда: идалай къулухъ, вун

ⁱ ^{30:18} Исхар – чувуд чIала – «пишкеш ава» я тушни «итим къун (са кар патал)» манаяр аваз гъавурда акъазва.

ⁱⁱ ^{30:20} Забулун – чувуд чIала – «савкъват» я тушни «къабулун» манаяр аваз гъавурда акъазва.

ⁱⁱⁱ ^{30:24} Юсуф – чувуд чIала – «мадни сад гурай» я тушни «ада алудна» манаяр аваз гъавурда акъазва.

атана, за гъакъи яз вуч къачунватІа килигайла, зав тІехвер ва лекеяр алачир цІегъ, я тушни чІулавди тушир хеб гваз жагъайтІа, абур вавай чуйнуьхнавайбур яз гъисаба».

³⁴ «Икърар я, – лагъана Лабана. – Гъа вуна лагъайвал хьурай».

³⁵ Амма гъа и юкъуз Лабана цІару ва тІехвер алай вири къунар, гъар жуьредин рангарин лекеяр ва тІехер квай, яни лацу гелер квай, вири цІегъер, вири чІулав хипер хкудна, абур вичин рухвайрив вахкана, ³⁶ абурни Якъубакай пуд йикъан мензилдин рекъиз яргъаз хъана.

Якъуба Лабанан амай гъайванар хуьзвай. ³⁷ Ада къавахдин, бадамдин ва чинардин таза хилер къачуна, ва абурулай чкалдин гуьтІуь зулар алудна кІарасдал къван къецил авуна. ³⁸ Чкал аладарнавай тІвалар ада малари яд хъвадай латара эцигна, яд хъваз атай цІегъер и тІвалариз килигдайвал – гъа и вахтунда абур гъалдарни жезвай. ³⁹ Гъалдарунин вахтунда цІегъер зулар алай тІвалариз килигун сеbeb яз, абуруз жезвай бацІиярни цІарубур, жуьреба-жуьре рангаринбур ва тІехер алайбур тир. ⁴⁰ И хипер Якъуба къилди авуна, абур Лабанан суьруьйрик квай цІаруни чІулав гъайванриз килигдайвал элкъуьрзавай.

Гила Якъубаз вичин суьруьяр авай, ва ада абур Лабанан суьруьйрикай къилди хуьзвай. ⁴¹ Къуват квай гъайванар гъалдардай чІавуз Якъуба латара, абур и тІваларин патав сад садаз ядайвал, абур гъайванрин вилерик жедайвал, тІвалар эцигзавай. ⁴² Амма зайиф гъайванар гъалдардай чІавуз, ада тІвалар эцигзавачир. Гъа икІ, зайиф гъайва-

нар Лабаназ жезвай, къуват квайбур – Якъубаз.

⁴³ Якъуб халис вар девлет авай касдиз элкъвена, адахъ хиперин ва цІегъерин суьруьяр, къаравушар, лукІар, девеярни ламар пайда хъана.

Якъубни адан хизан Лабанакай катун

31 ¹ Якъубаз Лабанан рухвайри вичикай икІ лугъузвайди малум хъана: «Якъуба чи бубадивай вири къакъудна! Чи бубадин гъисабдай ада вичин девлетар гъилиз гъана».

² Якъуба гъеле вичини къатІанвай хьи, Лабанан патай адаз авай рафтарвални виликанди ваъ, масад я. ³ Реббидини Якъубаз лагъана: «Элкъвена мукъва-къилийрин патав, бубайрин чилел ахлад. Зун вахъ галаз я».

⁴ Якъуба Рахиланни Лиядин гуьгъуьниз, абур ада лапагар хуьзвай чуьлдиз атун патал кас ракъурна, ⁵ ва лагъана: «Заз аквазва хьи, куь бубадин патай заз авай рафтарвал виликанди туш. Амма зи бубадин Аллагъ захъ галаз я. ⁶ Квезни чида хьи, за куь бубадиз къуватрин гъайиф татана кІвалахна, ⁷ ада лагъайтІа, зун алцурарзавай ва тайинарнавай гъакъи датІана дегишзавай. Анжах Аллагъди адав заз писвал ийиз тазвачир.

⁸ Куь бубади заз: „Ви гъакъи жуьреба-жуьре рангар квайбур я“, – лагъанайтІа, вири гъайванар гъа ихтинбур яз хазвай. Амма „ви гъакъи цІарубур я“, – лагъанайтІа – вири гъайванар цІарубур яз хазвай. ⁹ Гъа икІ Аллагъди куь бубадин суьруьяр адавай къакъудна зи гъиле вахкана.

¹⁰ Са гъилера, гъайванар гъалдардай девирда, заз ахварай акуна хъи, цегъериз язавай вири къунар царубур, лекеяр, я тушни твехер квайбур тир. ¹¹ „Якъуб!“ – эверна заз ахварай Аллагъдин малаикди*. За: „Гъай“, – лагъана жаваб гана, ¹² ва Ада заз лагъана: „Килиг, цегъериз язавай вири къунар я царубур, я лекеяр, я твехер квайбур я. Вучиз лагъайтIа Лабана ваз вуч ийизватIа, Заз вири аквазва. ¹³ Зун вуна, къванцел зейтундин гъери экъична, Заз вяд авур Бет-Элдин Аллагъ я.

Гила, къарагъ, экъечI и уълкведай, хайи чилел ахлад“».

¹⁴ Рахилани Лияди Якъубаз жаваб гана: «Бубадин мал-девлетдик, я тушни ирсиник чи пай квай затI амани къван? ¹⁵ Ада чун чарабур яз гъисабзава: ада чун маса гана, амма чахъ гайи гъар вуч аватIани, вичиз къуна ацукъна. ¹⁶ АкI хъайила, Аллагъди чи бубадивай къакъудай вири мал-девлет чидини чи рухвайринди я. Гъавилай ваз Аллагъди гъикI къалурнаватIа, гъакI къилизни акъуд».

¹⁷ Якъуба аяларни папар девейрал ацукъарна, ¹⁸ гъилиз гъанвай вири девлет кIватIна, ва вичи Падан-Арамда маса къачур вири малларни къахчуна Къенандиз*, вичин буба Исакъан патав, рекъе гъатна. ¹⁹ Лабан и вахтунда лапагрилай сартваз фенвай, ва Рахила вичин бубадихъ авай кIвале эцигдай бутар* чуьнуьхна. ²⁰ Гъа икI Якъуба арамви Лабан алцурна: адаз чуькъни тавуна, ²¹ вичин вири мал-девлетни гваз адан патавай катна хъфена. ВацIалай элячIна, Якъуб Гилеаддин дагълар галай патахъ фена.

Якъубанни Лабанан икърар

²² Пуд лагъай юкъуз Лабаназ Якъуб катна хъфена лагъана хабар ганай. ²³ Лабан вичин мукъвабурни кIватIна адан гуьгъуьниз галтугна. Ирид йикъалай ам Гилеаддин дагълара адав агакъна. ²⁴ Амма гъа йифиз, ахварай, Аллагъди атана, арамви Лабаназ лагъана:

«Килиг гъа, Якъубаз са чIуру гаф лугъумир!»

²⁵ Лабан Якъубав лап мукъва хъанвай: Якъуб Гилеаддин дагълара акъваз хъанвай ва гъа ина вичин мукъвабурни галаз Лабанни акъвазнавай. ²⁶ Лабана Якъубахъ элкъвена икI лагъана: «Вуна вуч ийизва? Вуна зун алцурна. Зи рушар, дяведа къунвай есирар хъиз, вилик кутуна хутахна! ²⁷ Вучиз вун зи патавай чинеба хъфена, закай таб авуна ва заз чуькъни авунач? За вун шад манийралди, тафтунинни чуьнгуьрдин авазралди рекъе хутадай, ²⁸ вуна лагъайтIа, чара хъижедайла, зав рушаризни хтулриз теменни гуз тунач! Вуна ахмакъ кIвалах авуна.

²⁹ Завай квез идай хъсан кар къаз жедай, амма къенин йифиз куь бубадин Аллагъди заз лагъана: „Килиг гъа, Якъубаз са чIуру гаф лугъумир!“»

³⁰ «Хъсан я, – давамарна Лабана, – вун хайи кIвалихъ вил хъана зи патавай хъфена. Амма вуна зи аллагъар вучиз чуьнуьхна?» ³¹ «Заз кичIезвай, – жаваб гана Якъуба Лабаназ, – вуна ви рушар къахчуна лагъана фикирнай. ³² Амма ви аллагъар нивай жагъайтIа, ам чан алаз амукъдач! Чи мукъва-къилияр шагъидар хъурай: зав вуч гватIа, вири

тупалай ая. Види вуч ятІа – къахчу!» Якъубаз Рахила аллагъар чуьнуьхнавайди чизвачир.

³³ Лабан Якъубан, Лиядин, къве къаравушдин алачухра виринриз килигна, амма са затІни жагъанач. Лиядин алачухдай экъечІна, ам Рахилан алачухдиз гъахъна. ³⁴ Рахила и вахтунда кІвалин аллагъар къачуна, абур деведиз ядай пурарин къене туна, вични винел ацукъна. Лабан адан алачухдин виринра къекъвена, амма затІни жагъанач, ³⁵ Рахила лагъайтІа адаз лагъана: «Зи агъадиз, завай вичин вилик къарагъ жезвач лагъана, закай хъел татурай: захъ папарихъ адет яз жедай къайдада кефи авач».

Лабан виринра къекъвена, амма аллагъар жагъанач. ³⁶ Гила вичин нубатда Якъубак хъел акатна ва Лабанак тахсир кутаз хъана: «Гила лагъ кван, зи батІулвал, зи гунагъ вуч ятІа, вун зи гуьгъуьниз галтугдайвал?» ³⁷ Вуна зи вири шейэр гъилелай авуна – де ваз ви вуч анай жагъана? Ша, къалура, зинни ви муьквабуру чи гъахъ дуван авурай.

³⁸ Къад йисуз за ваз къуллугъ авуна. Вири и вахтунда я хипери, я цегъери къерех вегъенач. За ви суьруьдик квай гъерер тІуьнач. ³⁹ Лапагар вагъши гъайванри кукІварай дуьшуьшар хъанайтІа, за абур ви вилик хканач, амма зарар жува, вуна тІалабайвал, эвезна. Юкъуз хъайитІани, йифиз хъайитІани хкатунар хъайитІа – ваз завай кІан хъана. ⁴⁰ Юкъуз заз зе-

гъемди азаб гана, йифиз – мекъивили. Гзаф вахтара завай гъич вил акъализ хъанач. ⁴¹ Къад йисуз зун ви къуллугъда хъана. Цукъуд йисуз за ваз ви рушарихъ кІвалахна, ругуд йисуз – мал-къара патал, вуна лагъайтІа, тайинарнавай гъакъи датІана дегишиз хъана. ⁴² Зи бубадин Аллагъ – Ибрагъиман Аллагъ ва Исакъан КичІевал – захъ галаз туширтІа – вуна зун затІни гвачиз рахкурдай. Амма Аллагъдиз зи азият ва зи зегъметар аквазва: и йифиз Ам Вич зи тереф хуьз экъечІна!»

⁴³ Лабана Якъубаз жаваб гана: «Бес ибур зи рушар, зи хтулар, зи малар тушни? Ваз инал аквазвай вири затІар – зибуру тушни? За зи рушарин хатур хадани къван? Я тушни хтулрин?»

⁴⁴ Ша икърар кутІунин, ва чахъ шагъид хъурай».

⁴⁵ И чІавуз Якъуба са чІехи къван, гуьмбет* хъиз къяна акъвазарна ⁴⁶ ва вичин муьквабуруз лагъана: «Къванер кІватІа».

Абуру къванерикай са зурба кІунтІ арадал гъана ва адан патав тІуьн-хъун гъазурна. ⁴⁷ Лабана и кІунтІаз Ягар-Сагъадутаⁱ тІвар гана, Якъуба – Галедⁱⁱ тІвар эцигна. ⁴⁸ Лабана лагъана: «И кІунтІ – чи арада авай икърардин шагъид хъурай».

Гъавиляй и чкадиз Галедни лугъузва. ⁴⁹ Идахъ галаз сад хъиз – Мицпаниⁱⁱⁱ, вучиз лагъайтІа Лабана алава авуна: «Чун сад садан вилерикай къакъатай чІавуз, Ребби чун къведни къил акъудна чириз

ⁱ 31:47 *Ягар-Сагъадута* – арам чІалалди «чун рикІел хкизвай къванерин тепе».

ⁱⁱ 31:47 *Галед* – чувуд чІалалди «чун рикІел хкизвай къванерин тепе».

ⁱⁱⁱ 31:49 *Мицпа* – чувуд чІалалди «къаравулдин чка».

килиграй. ⁵⁰ Вуна зи рушарин хатур хаз хъайитІа, я тушни абурулай гъейри жуваз маса папар къачуз хъайитІа, рикІел хух: чи шагьид инсан ваъ, Аллагъ я!»

⁵¹ «Килиг, – лагъана Лабана Якъубаз, – и къванерин кІунтІ ва за абурун арада эцигнавай и гуьмбетдин къван, – ⁵² ибур чи икърардин шагьидар я. Зун рикІе чІуру ният аваз кІунтІалай ви патахъ элячІдач, ва вунни чІуру ният гваз кІунтІалай ва къванцелай зун галай патахъ элячІмир. ⁵³ Чи бубайрин – Ибрагъиман ва Нахаран Аллагъди чун къет авурай».

Якъуба вичин бубадин КичІевилел къин къуна. ⁵⁴ Ахпа Якъуба Дагъдал къурбандар авуна ва мукъвабуруз фу-яд теклифна. Фу тІуърдалай къулухъ абур дагъда йиф акъудиз амукъна. ⁵⁵ Пакамахъ Лабана хтулриз ва рушариз теменар гана, абуруз хийир-дуъа* авуна ва элкъвена вичин кІвал галай патахъ рекъе гъат хъувуна.

Якъубни Эсав

32¹ Якъуба вичин рехъ даварна ва адал Аллагъдин малаикар* гьалтна. ² Абур акурла, Якъуба лагъана: «Им Аллагъди чаз къалурнавай чка я».

Ва и чкадиз Магъанайим^і тІвар гана.

³ Якъуба вичелай вилик вичин стха Эсаван къилив Сеирдин чилел, Эдам уьлкведиз чархачияр ракъурна, ⁴ ва абурал вичин агъадиз Эсавав ихътин гафар агакъарун тапшурна: «ИкІ лугъузвайди ви лукІ

Якъуб я: за яргъалди къариблукъда, Лабанан патав уьмуьр тухвана. ⁵ Гила захъ къарамалар ва ламар, лапагар, лукІар ва къаравушар ава. За ваз, зи агъадиз, и хабар ракъурзава ва ви вилерай майил жагъуник умуд кутазва».

⁶ Элкъвена хтай чархачийри Якъубаз лагъана: «Чун ви стха Эсаван къилив фена. Ам ви вилик экъечІзава ва адахъ къуд виш касни гала». ⁷ Якъубак азаб гудай хътин кичІ акатна. Ада вичин инсанар, лапагар, малар, девеяр къве чкадал пайна акъвазарна. ⁸ «Эсава, са чкадал алайбурал гъужум авуна вири яна къейитІа, гъич тахъайтІа масанал акъваз хъанвайбурувай катна, чеб хиласиз жеда», – фикирнай Якъуба. ⁹ Ада ялвар авуна: «Я зи чІехи буба Ибрагъиман Аллагъ, зи буба Исакъан Аллагъ – заз кІвализ, багърийрин патав элкъвена хъфин эмир авур, ва Вичин патай куьмек хиве къур Ребби! ¹⁰ Зун, ви лукІ, Вуна датІана зал къурай хъсанвилеризни вафадиз лайих авайди туш. Зун Ярдан вацІун а патаз гъиле анжах са аса аваз экъечІнай, гила лагъайтІа захъ къве кундал пайна акъвазарнавай мал-девлет ава. ¹¹ Зун зи стха Эсавакай хилас ая тІун! Заз кичІеда: ада атана чун папар ва аяларни галаз вири тергда! ¹² Бес Вуна заз Ви патай куьмек гун хиве къуначирни къван, Вуна зи несилрин къадар, гъуьлуьн къум хъиз сан-гъисаб авачирди жеда лагъана гаф ганай!»

¹³ Якъуба гъа инал йиф акъудна, Эсав патал вичин суьруьйрикай савкъватар хкъана: ¹⁴ къве виш цІегъ,

^і ^{32:2} Магъанайим – чувуд чІалалди «къве кун».

къад къун, къве виш хеб, къад гьер,
¹⁵ нек гудай къанни цІуд диши девен
 ни шарагар, яхцІур кал, цІуд жунгав,
 къад диши ва цІуд эркек лам. ¹⁶ Ада
 ибур лукІарал тапшурна – вични
 гъар суьруьдихъ ва нехирдихъ ви-
 чин гьалдайди жедайвал, – ва гьал-
 дайбуруз лагъана: «Арада мензил
 амукъдайвал виликди алад».

¹⁷ «Зи стха Эсав гьалтайла, –
 эмирна Якуба сад лагъай гьал-
 дайдаз, – ва ада вавай хабар къур-
 ла, „Вун нин лукІ я? Гьиниз физва?
 Вуна гьалзавайбур нин малар я?“ –
¹⁸ жаваб це: „Ибур зи агъа Эсаваз
 савкъват яз ракъурнавай ви лукІ
 Якубан малар я. Якуб вични гуь-
 гъуьналлаз къвезва“».

¹⁹ Къвед лагъай гьалдайдазни, пуд
 лагъай гьалдайдазни ва вири амай-
 бурузни Якуба Эсав гьалтай чІа-
 вуз гъа и гафар лугъун эмир авуна –
²⁰ ва герек тир алава хъувуна: «Ви
 лукІ Якубни гуьгъуьналлаз къвез-
 ва». Гъа икІ виликамаз ракъурна-
 вай савкъватралди Якуба Эсав
 регъимдал гъуник авуник умуд ку-
 тунвай. «Ахпа зунни адан вилик
 экъечІда, – фикирзавай Якуба. –
 Белки гъа икІ хъайила, ада зун хуш-
 диз къачуда».

²¹ Савкъватар вилик ракъурна,
 Якуб вич акъвазнавай чкадал и
 йифиз амукъна.

Якуба Аллагъдихъ галаз къуршахар къазва

²² Гъа и йифиз Якуба, къарагъ-
 на, вичин къве пабни, къве къара-
 вушни, цІусад хвани кІвачин авуна,

уламдилай Яббукъ вацІун а патаз
 экъечІна. ²³ Ада абур ва вичин ви-
 ри девлетар вацІун а патаз акъудна,
²⁴ вич текдиз амукъна.

Сад атана акъатна ва экв жедал-
 ди Якубахъ галаз женг чІугуна.
²⁵ Якубан винел гъалибвал къа-
 чуз тежезвайди акурла, ада адан
 ятур яна – лап кІараб жалгъадай
 акъатдайвал, ²⁶ ва Якубаз лагъана:
 «Зун ахъая. Пакаман ярар хъанва».
 «Ахъайдач, заз хийир-дуьа* тавун-
 маз», – жаваб гана Якуба. ²⁷ «Ви
 тІвар вуж я?» – хабар къуна ада.
 Адани жаваб гана: «Якуб».

²⁸ И чІавуз ада лагъана: «Къед-
 лай къулухъ ви тІвар Якуб ваъ,
 Израилⁱ жеда, вуна Аллагъдихъ ва
 инсанрихъ галаз къуршахар къунай
 эхир – ва гъалибвал къачунай».

²⁹ «Заз жуван тІвар лагъ!» – тІа-
 лабна Якуба. Амма ада жаваб га-
 на: «Зи тІвар ви квез я?» Ва Якубаз
 хийир-дуьа авуна.

³⁰ И вакъиа къиле фейи чкадиз
 Якуба Пенуилⁱⁱ тІвар гана, вучиз
 лагъайтІа ада «Инал заз Аллагъ
 чин-чинал акуна ва сагъ-сала-
 мат яз амукъна», – лагъана. ³¹ Рагъ
 экъечІай чІавуз, Якуб Пенуил туна
 экъечІна фена. Ам къецІи хъанвай.

³² Гъавиляй Израилдин рухвайри
 къенин йикъалди ятурдин и чка не-
 дач – адан къарши авайди Якубан
 гъа и жакІум, ятур, янай эхир.

Якубанни Эсаван туьхкІуьн

33 ¹Къил хкажна, Якубаз аку-
 на: адан къаншардай Эсав
 къвезва, ва адахъ къуд виш касни

ⁱ 32:28 *Израил* – чувуд чІалалди «Аллагъдихъ галаз къуршахар къазвай пагъливан».

ⁱⁱ 32:30 *Пенуил* – чувуд чІалалди «Аллагъдин суьрет».

гала. Якъуба Лиядин, Рахилан, къве къевџин аялриз чпин дидейрин патав къилди акъвазун эмир авуна. ² Ада абур и тегьерда акъвазарна: вилик – чпин аяларни галаз къевер, абурун гуьгъуьнай – вичин аяларни галаз Лия, абурун гуьгъуьнай – Рахилни Юсуф. ³ Якъуб вич вилик экъечІна ва стхадиз мукъув жедалди, ирид гъилера пел чилив агакъдайвал икрам авуна. ⁴ Амма Эсава тадиз адан вилик зверна, гардан къуна хурув чукъвена темен гана – ва къведни шехъна.

⁵ Папарни аялар акурла, Эсава хабар къуна: «Бес ибур ви вужар я?» «Ибур Аллагъди ви лукІраз багъишай аялар я», – жаваб гана Якъуба.

⁶ Къевери чпин аяларни галаз атана Эсаваз икрам авуна, ⁷ ахпа вичин аяларни галаз атана Лияди икрам авуна, ахпани Юсуфани Рахила.

⁸ «Зал рекъе гьалтай а суьруьяр вучтинбур я?» – хабар къуна Эсава. «Ам ви вилерай заз майил хъун патал я, зи агъа», – жаваб гана Якъуба. ⁹ «Захъ авачир са затІни авач, стха, – лагъана Эсава. – Ви девлет жуваз тур». ¹⁰ «Ваъ, – жаваб гана Якъуба, – ви вилерай заз майил аватІа, зи савкъатар къабула! Вун акун зун патал чин-чинал Аллагъ акурдай я, вунани заз еке регъим авунва. ¹¹ Къабула зи нуьсретар*. Аллагъди заз вири булдалди ганва, заз вири авазва». Якъуба Эсав минетралди рекъив гъана, ва адани савкъатар къабулуниз разивал гана.

¹² «Рекъиз экъечІин, – лагъана Эсава Якъубаз. – Зун вахъ галаз фида». ¹³ Амма Якъуба жаваб гана: «Ваз чида хьи, зи агъа, аялар гъикъван зайифбур жедатІа. Зи лапагарни къарамалар ацазвайбур я: абур гъалайтІа, вири лапагар са юкъуз гиликъда. ¹⁴ Вун, зи агъа, вилик акатна фенайтІа, хъсан жедай, зунни, ви лукІ, яваш-яваш гуьгъуьна аваз къведа – маларин ва аялрин еришда аваз, ви патав, зи агъадин патав Сеирдив, агакъдалди».

¹⁵ «Ша за зи инсанрин са пай вахъ галаз тан», – теклиф авуна Эсава. Амма Якъуба жаваб гана: «Квез герек я? Зи агъа, ви вилерай заз майил хъунни бес я».

¹⁶ Гъа и юкъуз Эсав элкъвена Сеирдиз хъфена, ¹⁷ амма Якъуб Сукатⁱ галайвал фена. Анани ада вичиз кІвалер эцигна, малар патални чардахар туькІурна. Гъавилий и чкадиз Сукатни лугъузва.

Якъуба Шехемдин патарив пун кутун

¹⁸ Падан-Арамдай хтай Якъуб Къенанда* авай Шехем шегьердив сагъсаламатдиз агакъна ва адан мукъув акъвазна. ¹⁹ Вич акъваздай чил ада Шехеман буба Гъамуран рухвайривай виш кеситІдихъ маса къачуна. ²⁰ Ана ада къурбанган* туькІурна ва адаз Эл-Элохе-Исраилⁱⁱ тІвар гана.

Шехемдин агъалийрихъ галаз акъунар

34 ¹ Якъубаз Лияди хайи руш Дина а чкадин рушарин

ⁱ 33:17 Сукат – чувуд чІалалди «чардахар».

ⁱⁱ 33:20 Эл-Элохе-Исраил – чувуд чІалалди «Аллагъ, Исраилдин Аллагъ».

патав фена. ² И уьлкведин регьбер тир гьиви Гьамуран хва Шехема, ам акурла, къуна, адакай вичинди авуна. ³ Адаз Якьубан руш Дина гзаф кІан хьана, адахъ галаз кІевиз вердиш хьана, адаз хуш келимаяр ийиз хьана, ⁴ ва вичин буба Гьамуравай тІалабна: «И руш заз паб яз къачу».

⁵ Якьубаз вичин рушавай намус къакъуднавайди малум хьана. А вахтунда адан рухвайри чуьлда малар хуьзвай; Якьуба абур хкведдалди за затІни авунач. ⁶ Шехеман буба Гьамур адахъ галаз суьгьбет авун патал Якьубан къилив ата-на. ⁷ И чІавуз Якьубан рухвар, и вакъиадикай хабар хьана, кІвализ хтана. Абур хьилени ажугъди къунвай, Якьубан рушал гуж гъалиб авун – им Исраил* патал намусдик хкІурун я эхир: икІ виже къведач!

⁸ Гьамура абуруз лагъана: «Зи хва Шехем ви рушан эсердик акатнава. Ам адаз пабвиле це. ⁹ Куьн чахъ галаз мукъва жеда, чаз куь рушар гуда, ва чи рушар квез пабвиле къачуда. ¹⁰ Чахъ галаз санал уьмуьр твах, чи уьлкве куь вилик ква – квевай ина бине кутаз жеда, санай физхквез ийиз жеда, чилин иесивал ийиз жеда».

¹¹ Шехема вичи лагъайтІа, Динадин бубадихъ ва стхайрихъ элкъвена ихътин келимаяр авуна: «Ви вилерай заз майил ая, за квез вуч кІандатІани, гьам гуда. ¹² Лап виридалайни чІехиди тир рехъ къачу ва лап багъа савкъатар тайинара – за куьне вуч лагъайтІани гьам гуда, анжах и руш заз пабвиле це».

¹³ Шехема абурун вах Динадивай намус къакъуднава лугъуз, Якьубан

рухвайри Шехемаз ва адан буба Гьамураз амалдарвилелди жаваб гана. ¹⁴ «Чавай икІ ийиз жедач, – лагъана абуру. – Вах суьннет тавунвай итимдиз гун чун патал беабурвал я. ¹⁵ Чун анжах са шартІунал рази я: квекай чун хътинбур хъайтІа, ва куь вири итимар суьннет авуртІа. ¹⁶ Анжах и чІавуз чна чи рушар квез пабвиле гуда ва куь рушар чаз пабвиле къачуда, анжах и чІавуз чун квехъ галаз уьмуьр тухун патал бине кутуна акъвазда ва квехъ галаз са халкъ жеда. ¹⁷ Амма куьне и чи гафариз яб тагайтІа, ва куьн суьннет тавуртІа, чун чи вахни къахчуна хъфида».

¹⁸ Гьамурни Шехем и шартІарал рази хьана. ¹⁹ Шехема вичиз гъасятда суьннет авуна – адаз Якьубан руш гъакъван кІевиз кІан хьанвай. Шехемни вичин бубадин сихилда виридалайни гьуьрмет авай кас тир.

²⁰ Ингъе шегьердин варарин* патав атана, Гьамурани Шехема шегьерэгълийриз лагъанай: ²¹ «И инсанар ислягъвилихъ желбнавайбур я. Абур чи чилел бине кутуна ацукърай ва манийвал авачиз сейр авурай. Абур патал чилер гзаф ава. Чна абурун рушар чаз пабвиле къачуда, ва абуруз папар яз чи рушар гуда. ²² Амма абуру чахъ галаз санал уьмуьр тухунал ва чахъ галаз са халкъ хьунал анжах са шартІуналди рази я: чи вири итимар, гъабур хъиз, суьннет авунваз хъайтІа. ²³ Абурун нехирар, абурун devlet, абурун мал-къара, чна абурун шартІ къабулайтІа, вири чибур жеда ва абуру чахъ галаз санал уьмуьр тухуда!»

²⁴ Шегьерэгълияр Гьамурахъни Шехемахъ галаз рази хъана, ва шегьердин вири эркекри чпиз суьнет авуна. ²⁵ Пуд лагъай юкъуз, абур гъеле начагъ яз къатканвайла, Якъубан рухваяр, Динадин стхаяр тир Шимунани Левиди турар къачуна, са манийвални авачиз шегьердиз гъахъна ва сад амай къван анин вири эркекар яна къена. ²⁶ Гьамурни Шехемни яна къена, Шехеман кIвале авай Динани къахчуна хъфена.

²⁷ Ахпа, халкъ тергай чкадал хтана, Якъубан вири рухвайри виче абурун вахан намус къакъудай шегьер тарашна. ²⁸ Абуру лапагар, малар, ламар вилик кутуна гьална, шегьерда ва чулда жагъай вуч аватIани къахчуна, ²⁹ шегьерэгълийрин вири девлет чпиз къуна, абурун папарни аялар къуна хутахна ва абурун кIвалера вуч аватIани тарашна.

³⁰ Якъуба Шимуназни Левидиз лагъана: «Куьне зи килел бала гъана! Куьне закай чкадин агъалийриз, къенанвийриз* ва перизийриз, гзаф такIан кас авуна. Чахъ инсар са тIимил ава, абур лагъайтIа сад хъана, зун яна рекъида, ва вири чи тухум терг жеда!»

³¹ Амма Шимунани Левиди жаваб гана: «Чи вахав къагъбедив хъиз эгечIун дуьз тирни?»

Аллагъди Бет-Элда Якъубаз хийир-дуьа авун

35¹ Аллагъди Якъубаз лагъана: «Къарагъна Бет-Элдиз алад.

Гъана вуна уьмуьр тухуз ацукъ ва гъана вун ви стха Эсавакай катдайла, ви вилик атай Аллагъдиз къурбанган* туькIуьра».

² Якъуба вичин хизандиз ва вичин вири инсанриз лагъана: «Квез авай къван вири чара аллагъар квардар ая, михъвилер ая ва парталар дегиша. ³ Чун Бет-Элдиз фин. Ана за зун кIеве авайла, заз куьмек яз зи патав атай ва вири дуьшуьшрал, захъ галаз хъайи Аллагъдиз къурбанган эцигин».

⁴ Абуру Якъубав чпив гвай къван вири чара аллагъар вахкана, япарай сиргъаярни акъудна, гъабурни Якъубав вахкана. Якъуба абур вири Шехемдин патарив гвай мегъуьн тарцик кучукна.

⁵ Абур рекъе гъатна. Аллагъдин патай ракъурнавай хаф ядай хътин кичIевилив ацIанвай патарив гвай шегьеррин агъалияр Якъубан рухвайрин гуьгъуьна гъатнач.

⁶ Якъуб вичин жемятни галаз Къенандин* чилел алай, гила Бет-Эл лугъузвай Луз шегьердив агакъна ⁷ ва ана къурбанган эцигна. Ада иниз «Эл-Бет-Эл»ⁱ тIвар гана, вучиз лагъайтIа Якъуб стхадикай каттай чIавуз ина адан вилик Аллагъ атанай.

⁸ Рефикъадиз нек гайи паб Дебара къена. Ам Бет-Элдин патарив мегъуьн тарцин кIаник кучукнай ва и тарциз Аллун-Баххутⁱⁱ тIвар ганай.

⁹ Якъуб Падан-Арамдай хтайдалай гуьгъуьниз Аллагъ мад адан вилик пайда хъана, адаз хийир-дуьа* авуна ва лагъана:

ⁱ 35:7 *Эл-Бет-Эл* – чувуд чIалалди «Реббидин кIвалин Аллагъ».

ⁱⁱ 35:8 *Аллун-Баххут* – чувуд чIалалди «Шехунин мегъуьн тар».

¹⁰ «Ви тІвар Якъуб я,
амма гележегда ви тІвар Якъуб ваъ – Исраил жеда».

ИкІ Ада адаз Исраил тІвар гана.

¹¹ Аллагъди адаз мадни икІ лагъана:

«Зун вири алакьдай Аллагъ* я.

Гзаф аладдайди,

къадардиз чІехиди хъухъ:

валай халкъ арада къведа,

Са мусибат халкъар!

Валай пачагъар аладда!

¹² Ибрагъимаз ва Исакъаз гайи чилни

За вазни ви несилриз гуда».

¹³ Аллагъ Якъубан патавай хъфейла, ¹⁴ Якъуба вичихъ галаз Аллагъ рахай чкадал къван къяна ва къурбанд яз и къванцин винелай зейтундин чІемни* чехир илична. ¹⁵ Ада и чкадиз Бет-Эл лагъана.

Рахил къиникъ

¹⁶ Абур Бет-Эл туна хъфидайла ва Эфратадин патарив агакъайла, Рахилаз тІалар гатІунна. Аял хун четинвилелди къиле фена. ¹⁷ Рахилаз гзаф азият гана. «КичІе жемир, – лагъана мамачи папа. – Килиг, вахъ мад са хва ава!»

¹⁸ Эхиримжи нефесдик рекъизвай Рахила хциз Бен-Аниⁱ тІвар гана. Амма бубади адал маса тІвар эцигна – Бунъяминⁱⁱ.

¹⁹ ИкІ Рахил къена. Ам гила вичиз Бетлегъем лугъузвай Эфратадихъ фидай рекъин къерехда кучукна, ²⁰ ва Якъуба адан сурал гуъмбет* эцигна. Ам къенин йикъал къве-

далди анал ала – Рахилан сурун къилихъ янавай къван.

²¹ Исраила, яни Якъуба, вичин рехъ давамарна ва Мигдал-Эдердилай алатайла, алачухар экІяна.

²² Инал акъвазнавайла, Рувен вичин бубадин пуд лагъай паб Билгъадихъ галаз къаткана. Бубадиз и кардикай хабар хъана.

Якъубан рухвайрин сиягъ.

Исакъан къиникъ

Якъубаз цІикъвед хва авай.

²³ Лиядин рухваяр: Рувен (Якъубан сифте хва), Шимун, Леви, Ягъуд*, Исахар ва Забулун.

²⁴ Рахилан рухваяр: Юсуф ва Бунъямин.

²⁵ Рахилан къаравуш Билгъадин рухваяр: Дан ва Нифтали.

²⁶ Лиядин къаравуш Зилпадин рухваяр: Гад ва Ашер.

Ибур Якъубан Падан-Арамда хайи рухваяр я.

ⁱ 35:18 *Бен-Ани* – чувуд чІалалди «Зи азабрин хва».

ⁱⁱ 35:18 *Бунъямин* – чувуд чІалалди «Зи Бахтунин хва».

²⁷ Якъуб вичин буба Исакъан къилив са мус ятГани Ибрагъима, ахпа Исакъа уьмуър тухвай, гила вичиз Хевран лугъузвай Къирйат-Арбадин патав авай Мамредиз атана.

²⁸ Исакъан вишни къудкъад йис хъана. ²⁹ Ам агъил къуъзек яз уьмуърдикай тух хъана къена ва бан-бубайрин патав хъфена. Ам рухвайри – Эсавани Якъуба – кучукна.

Эсаван несилар

36 ¹ Ингъе вичиз Эдамни лугъузвай Эсавакай ва адан несилрикай ихтилат.

²⁻³ Эсава вичиз къенанви* къве руш – хети Эланан руш Ада ва гъиви Цибганан хтул Анадин велед Агъалибамади, – гъакІни Исмаилан руш, Небаятан вах Басмат паввиле къачуна. ⁴ Адади Эсаваз – Элифаз, Басмата – Регуил хана. ⁵ Агъалибама – Яуш, Ялам ва Къарагъ. Ибур Эсаван Къенанда хъайи рухваяр я.

⁶ Эсава вичин папар, рухваяр, рушар, вичин вири инсанар, вичин вири мал-къара, вичи Къенанда гъилиз гъайи мал-девлет кІватІ хъувуна маса патахъ, вичин стха Якъубакай яргъал жедайвал хъфена ⁷ Абуруз акъван гзаф мал-девлет авай хъи, санал уьмуър тухуз абуруз дарискъал тир: абур пун кутуна ацукънавай чилер, нехирарни фикирда къуртІа, къве касдиз бес жезмачир.

⁸ Эсава Сеир дагъдин дуьзенра уьмуър тухуз акъвазна. Эсав – им Эдам я.

⁹ Ингъе вичи Сеир дагъдин дуьзенра диб кутур эдамайрин бан-буба Эсавакай ва адан несилрикай ихтилат.

¹⁰ Эсаван рухваяр: Адади хайи Элифаз ва Басмата хайи Регуил.

¹¹ Элифазан рухваяр: Теман, Умар, Сефу, Гатам ва Къеназ.

¹² Тимнади, Элифазан къвед лагъай папа, адаз Амалехъ хана.

Ибур Эсаваз Ададила амукъай несилар я.

¹³ Регуилан рухваяр: Нахат, Зерагъ, Шамагъ ва Мизагъ.

Ибур Эсаваз Басмата хайи несилар я.

¹⁴ Цибганан руш, Анадин эвлед Агъалибамади Эсаваз Яуш, Ялам ва Къарагъ хана.

¹⁵ Ингъе Эсаван несилрикай хъайи сихилар.

Эсаван сифте хва Элифазан несилар: Теманан сихил, Умаран сихил, Сефудин сихил, Къеназан сихил, ¹⁶ Къарагъан сихил, Гатаман сихил ва Амалехъан сихил. Ибур Элифазан сихилар, Ададин несилар я. Абуру Эдамдин чилел уьмуър тухузва.

¹⁷ Эсаван хва Регуилан сихилар: Нахатан сихил, Зерагъан сихил, Шамагъан сихил ва Мизагъан сихил. Ибур Регуилан несилар, Эсаваз Басмата хайи несилар я, абуру Эдамдин чилел уьмуър тухузва.

¹⁸ Эсаваз Агъалибамади хайи несилар: Яушан сихил, Яламан сихил ва Къарагъан сихил. Ибур Агъалибамадин, Эсаван папан, Анадин рушан сихилар я.

¹⁹ Эсаван (гъам Эдамни я) несилар ва абурун сихилар гъа ибур я.

Сеиран несилар

²⁰ И уьлкведа уьмуър тухузвай гъуриви Сеиран рухваяр: ЛатІан,

Шабал, Цибган, Ана, ²¹ Дишун, Эцер ва Дишан. Ибур Эдамдин чилел уьмуьр тухузвай Сеиран несилар тир гьурийрин сихилар я.

²² Латанан рухвар: Гьуригъ ва Гьемам. Латанан вахан тIвар Тимна тир.

²³ Шабалан рухвар: Галван, Мапахат, Гебал, Шефа ва Анам.

²⁴ Цибганан рухвар: Аягъ ва Ана. Вичиз, буба Цибган ламар хуьдайла, кьурумда кузвай чешме жагъай гьа Ана.

²⁵ Анадин веледар: Дишун ва Анадин руш Агъалибама. ²⁶ Дишанан рухвар: Гьемдан, Эшбан, Итран ва Керан.

²⁷ Эцеран рухвар: Билгъан, Загъаван ва Акъан.

²⁸ Дишанан рухвар: Ус ва Аран.

²⁹⁻³⁰ Сеир уьлкведа уьмуьр тухвай гьурийрин сихилар ихътинбур я: Латанан сихил, Шабалан сихил, Цибганан сихил, Анадин сихил, Дишунан сихил, Эцеран сихил ва Дишанан сихил.

Эдамдин пачагъар

³¹ Ингъе гьеле Исраилдин рухвайрихъ пачагъар пайда жедалди Эдамда агъавал авур пачагъар.

³² Эдамда Бегъаран хва Белади гъакимвал авуна. Адан меркездин тIвар Дингъава тир. ³³ Бела кьейила, адан чкадал Басрадай тир Зерагъан хва Ябаб хъана. ³⁴ Ябаб кьейила, пачагъвал Теманан несилрин уьлкведай тир Гьушама авуна. ³⁵ Гьушам кьейила, адан чкадал пачагъ Бедадан хва, вичи Магъабдин дуьзенлухра мидиянвиар кукIварай Гьададакай хъана. Адан меркездин тIвар Гавит тир. ³⁶ Гьадад кьейи-

ла, адан чкадал пачагъ Масрекъадай тир Самладикай хъана. ³⁷ Самла кьейила, адан чкадал пачагъ Эфрет вацIал алай Регъабатдай тир Шаулакай хъана. ³⁸ Шаул кьейила, адан чкадал пачагъ Ахбаран хва Багъал-Гъананакай хъана. ³⁹ Ахбаран хва Багъал-Гъанан кьейила, адан чкадал пачагъ Гьадаракай хъана, адан меркездин тIвар Пагу тир, адан пабни Ме-Загъабан руш МатIредан веллед МегъетIабел тир.

Эдамдин сихилар

⁴⁰ Ингъе Эсаван сихилар, абурун тухумар, хуьрер ва тIварар тирвал.

Тимнадин сихил, Галвадин сихил, Ятетан сихил, ⁴¹ Агъалибамадин сихил, Элаян сихил, Пинанан сихил, ⁴² Къеназан сихил, Теманан сихил, Мибсаран сихил, ⁴³ Магдиилан сихил ва Ираман сихил. Эдамдин сихилар ва абурун ихтиярда авай уьлкведин хуьрер гьа ихътинбур я. Эдамвийрин бан-бубани – Эсав я.

Юсуфни адан стхаяр

(37–50 кьилер)

Юсуфан ахварар

37 ¹ Якъуб Къенанда* – виликдай вичин бубади масанай атана уьмуьр тухвай уьлкведа – бине кутуна ацукъна.

² Ингъе Якъубан хизандикай ихтилат.

Юсуфан цIерид йис тирла, ада стхайрихъ галаз лапагар хуьзвай – Билгъадинни Зилпадин рухвайриз кумекар гуз – ва абуру ийизвай чIуру крарикай бубадиз ахъайзавай.

³ Юсуф хайила, Якъубан яшар хейлин хъанвай, гъавилияй Якъубаз вичин вири рухвайрилай гъам гзаф кІандай, – адаз гъатта гъар жуьредин рангарин перемни багъишнавай. ⁴ Стхайриз, бубадиз Юсуф чпелай гзаф кІанзавайди акурла, Юсуф акъван такІан хъана хьи, адаз гъич са къени гафни хълагъиз жезмачир.

⁵ Са гъилера Юсуфаз ахвар акуна. Ада ам стхайриз ахъайна, абурузни ам авайдалайни гзаф такІан хъана. ⁶ «Яб це, – лагъана ада, – заз ахварай вуч акунатІа! ⁷ Гуя чна чуълда цуълер квазва ва зи цуъл дуъз акъвазна, куъ цуълери лагъайтІа ам элкъуърна юкъва туна, адаз икрам авуна!» ⁸ «АкІ хъайила вун чаз пачагъвал ийиз гъазур я ман? – жаваб гана стхайри. – Чи винел чІехиди жез?» Ва ам авайдалайни гзаф такІан хъана – гъам адан ахварар, гъамни ада абура ахъаюн себеб яз. ⁹ Юсуфаз лагъайтІа мад са ахвар акуна, ва ада ам мад стхайриз ахъайна: «Заз ахварай гуя заз ракъини, вацра ва цІусад гъетре икрам ийиз акуна!» ¹⁰ Ада вичин ахвар бубадизни стхайриз ахъайла, бубади адаз ахмурар авуна: «Ваз аквазвайди вуч ахвар я? Вуч я, чун вири – гъам зун, гъам видиде, гъамни ви стхаяр – вири ата-на пел чилив агакъдайвал ваз икрам авунани?»

¹¹ Стхаяр Юсуфал гзаф пехил хъана, амма бубади адан ихтилат рикІел хвена.

Стхайри Юсуф Мисридиз маса гун

¹² Са гъилера стхаяр бубадин лапагар хуъз Шехемдин къерехрив гвай чилерал фена. ¹³ Исраила

Юсуфаз лагъана: «Ви стхайри хеб-мал Шехемдин патарив хуъзва. Ша за вунни абурун къилив ракъурин». «Зун гъазур я», – жаваб гана Юсуфа. ¹⁴ «Алад фена килиг, – лагъана ада, – абурун ва лапагрин гъал гъикІ ятІа. Элкъвена хтайла, заз ахъая».

Бубади Юсуфаз сагърай лагъана ва, Хеврандин дере туна, Юсуф Шехемдиз фена. ¹⁵ Ина адал са кас гъалтна. «Вуна ина вуч жагъурзава?» – хабар къуна ада чуъл тирвал къекъвезвай Юсуфавай. ¹⁶ «Зажуван стхаяр жагъурзава, – жаваб гана Юсуфа. – Абуру хеб-мал гъина хуъзватІа заз лагъ ман». ¹⁷ «Абур инай хъфенва, – лагъана а касди, – заз абуру чеб Датандиз фида лагъай ван хъанай».

Юсуф стхайрин гуьгъуьниз фена, ва абур Датандин патарив жагъана. ¹⁸ Абуру Юсуф гъеле яргъа аваз къатІанвай ва, ам гъеле мукъув къведалди, стха къинин икърардал атанвай. ¹⁹ «Ингъе чи ахварар аквадайди къвезва! – лагъана абуру сада садаз. – ²⁰ Ам рекъида, фуруз гадарда, ва ам вагъши гъайванри кукІварна лугъуда. Килигин адан ахварар гъикІ къилиз акъатдатІа!» ²¹ Рувеназ и рахунрин ван хъана ва Юсуф хиласиз кІан хъана. «Ам къиникъ герек туш, – лагъана ада. – ²² Ивиар экъичун къез я? Жуван гъилералди рекъидалди, ам ингъе атІа къурумдин юкъвал алай а фуруз гадара».

Гъакъикъатда адаз, Юсуф хиласна, бубадив ахгакъариз кІанзавай.

²³ Юсуф стхайрин патав агакънамазни, абуру адал алай жуьребажуьре рангарин перем

хъуткъунарна алудна,²⁴ вични къуна фуруз гадарна. Фур ичИди тир: ана яд авачир.²⁵ Стхаяр анжах фу нез ацукънавай, абуруз Гилеад галай патахъай исмаилийрин карван пайда хъайиди акуна – абурун девейри Мисридиз хуш ни галай шкъакъар, ладан* ва мелгъам тухузвай.

²⁶ Ягъуда* вичин стхайриз лагъана: «Стха къиникай чаз вуч хийир ава? Экъичай иви чуьнуьхуниз мажбур жеда.²⁷ Ам исмаилийриз маса гайитІа, хъсан жеда, чи гъилерни михъи яз амукъда. ГъикІ хъайитІани ам чи стха я эхир, хайи иви». Стхаяр рази хъана.²⁸ Тажирар мукъув атайла, стхайри Юсуф фурай акъудна ва ам исмаилийриз ги мишдин къад шекъелдихъ маса гана, абуруни ам Мисридиз тухвана.

²⁹ Рувен хтана фурун патав фейитІа – Юсуф амач! Ва хажалатдин лишан яз ада вичин парталар къазунна.³⁰ «Гада амач! – лагъана Рувена стхайрин патав хтана. – Бес зун? Зун бес гила гъиниз фин?»

³¹ Стхайри Юсуфан перем къачуна, къун тукІуна ва перем къунан ивидай къацІурна.³² Ахпа ам бубадин къилив хкана ва лагъана: «Ингъе чаз вуч жагъанатІа! Килиг – им ви хцин перем яни-тушни?»³³ Якъуб килигна ва адай гъарай акъатна: «Зи хцин перем! Ам вагъши гъайванрин сарари кІус-кІус авуна! КукІварна, Юсуф кукІварна!»

³⁴ Ва вичел алай парталар къазунна, ятуррал анжах шихинин са кІус алукІна, Якъуба гзаф йикъара хцихъ шел-хвал авуна.³⁵ Рухварни рушар теселли гуз адан къилив атана, амма Якъубаз секин

жез кІанзавачир. «Ваъ, – лугъудай ада. – Хцихъ шел-хвал ийида! Шехъиз-шехъиз хцин патав агъа дуьньядиз эвичІда!» Ва Юсуфахъ шел-хвал авун давамарнай.

³⁶ Мидиянвийри и вахтунда Юсуф Мисридиз тухвана ва ПатІифараз маса гана – ам фиръавандин* чІехи къуллугъдал алай кас тир, яракъ гвай къаравулрин къил.

Ягъудни Тамар

38¹ А чІавуз Ягъуд*, стхайрикай чара хъана, Гъира тІвар алай са адулламвидин патав бине кутуна ацукъна.² Ана адаз са къенанвидин, Шуа тІвар алай касдин рушак адан вил хКІуна. Ягъуда ам паб яз къачуна, адахъ галаз хъана,³ амни руфунал залан хъана ва хва хана – Ягъуда адаз Эр тІвар гана.⁴ Паб мад руфунал залан хъана хва хана ва адаз Анан тІвар гана.⁵ Ахпа Кезибда мад сад хана ва адал Шелагъ тІвар эцигна.⁶ Вичин сифте хва тир Эраз Ягъуда паб яз Тамар тІвар алай са руш къачуна,⁷ амма Эр Аллагъдин рикІи къуначир ва Реббиди адан чан къачуна.

⁸ Ягъудани Ананаз лагъана: «Стхадин хендедадихъ галаз уьмуьр твах. Стха эвез ая, адаз несил це». ⁹ Амма Ананаз чизвай хъи, Тамара хайи сад лагъай хва аданди яз гъисабдач, ва гъавилай стха патал аялар алад тавунин мураддалди, гъар гъилера адахъ галаз къаткайла, вичин тум чилел гадардай.¹⁰ Реббидиз ада ийизвай кІвалахар хуш тушир, и кар сеbeb яз Реббиди гъадан чанни къачуна.

¹¹ Ягъудани Тамараз лагъана: «Зи хва Шелагъ чІехи жедалди, фена

жуван диде-бубадин патав хенде-да хьиз уьмуър твах». ИкI лугьунин себебни ада ихьтин фикир авун тир: «Чехибурун гуьгьуьналлаз гьвечиИдини рекьидайвал тахьуй!» Тамарни вичин бубадин кIвализ хтана.

¹² Хейлин вахтар алатна. Шуадин руш, Ягьудан паб къена. Яс куьтягь хьайила, Ягьуд вичин дуст адуллам-ви Гьирани галаз лапагрилай сар тваз Тимнадиз фена.

¹³ Тамараз вичин апай лапагрилай сар тваз Тимнадиз фенвайди чир хьайила, ¹⁴ ада вичелай хендедадин парталар хтIунна, чин шаршавдалди кIевна ва Тимнадиз фидай рекьел алай Энайимдиз гьахьдай чкадал галчукна хьиз ацукьна. Адаз Шелагь чIехи хьанватIани, вич сакIани адаз къачун тийизвайди акунвай эхир. ¹⁵ Тамараз килигайла, Ягьуда ам къагьбе я лагьана фикирна, вучиз лагьайтIа адан чин шаршавдалди кIевнавай. ¹⁶ Ам рекьин къерехда ацукьнавай адаз мукьва хьана ва лагьана: «Зун вахъ галаз къаткин ман».

Адаз ам вичин свас тирди чизвачир эхир! Папа хабар къуна: «Зун вахъ галаз къаткунай вуна заз вуч гуда?» ¹⁷ «За ваз зи суьруьдикай са бацIи ракъурда», – жаваб гана ада. Амма папа лагьана: «Ракъурдалди замин тур». ¹⁸ «Ваз гьихьтин замин кIанда?» – хабар къуна Ягьуда. «Къайтандихъ галай ви муьгьуьр ва гьиле авай аса», – жаваб гана ада.

Ада вичивай тIалабай къван вири затIар вугана, адахъ галаз къаткана, ва Тамар адалай руфунал залан хьана. ¹⁹ Ахпа къарагьна хьфена, чинал алай шаршав алудна, ва мад

вичин хендедадин парталар ахлукIна.

²⁰ Ягьуда вичин яр-дуст тир адулламви элкьвена замин вахчун патал бацIини гваз ракъурай чIавуз, а паб жагьуриз хьанач ²¹ ва чкадин агьалийривай хабар къуна: «Энайимдиз фидай рекьив ацукьнавай а ява паб гьина ава?»

Амма адаз жаваб ганай: «Анал са ява пабни хьайиди туш».

²² Ам Ягьудан къилив хтана ва лагьана: «Заз ам жагьанач, чкадин агьалийрини лугьузва хьи, анал са ява пабни хьайиди туш». ²³ Ягьуда лагьана: «Гьа шейэрни гьадаз амукьрай, чна чун беябур тийин. За адаз бацIини ракъурзава, амма вавай ам жагьуриз жезвач!»

²⁴ Са пуд варз алатайла, Ягьудаз хабар гана: «Тамара, ви суса, гунагь авуна ва гила руфунал залан я». «Адаз къуна цIай ягьа», – эмир гана Ягьуда. ²⁵ Амма Тамар рекьидай чкадал тухудайла, ада вичин апаяз икI лугьун патахьай тIалабна: «Зун и затIарин иесидилай руфунал залан хьана».

«Чир жезвани, – хабар къуна ада, – и къайтандихъ галай муьгьуьрни аса?» ²⁶ Ягьудаз чир хьхьана. «Гьахъ гьадан патал ала, – лагьана ада. – Вири и кардин себеб за ам зи хва Шелагьаз гьун тавун я».

Мад адахъ галаз Ягьуд къаткун хьувунач.

²⁷ Тамара хадай вахт алукьна, ва адахъ къветхверар авайди малум хьана.

²⁸ Аялдивай азад жедайла ва къежел са гьил акьатайла, мамачи папа адак икьи яру рангунин гьал кутIунна ва лагьана: «Сифте

экъечІайди им я». ²⁹ Амма аялди гъил къенез чІугун хъувуна ва дуьньядал сифте адан стха пайда хъана. «Вун гъикІ хъана вилик акатна?» – хабар къуна мамачи папа; ва аялдиз ПерецІⁱ тІвар гана. ³⁰ Адан гуьгъуьналлаз икъи яру гъални гъилик кваз дуьньядиз къвед лагъайдини малум хъана. Адал Зерагъ тІвар эцигна.

Юсуф ПатІифаран кІвале

39¹ Юсуф Мисридиз гъана, ва ина ПатІифар тІвар алай мисривиди – фиръавандин* чІехи къуллугъдарди, яракъ гвай къаравулрин чІехиди – ам исмаилийривай маса къачуна ² Ребби Юсуфахъ галаз тир, ва адахъ гъар са карда агалкъунар авай.

Юсуф иесидин кІвале уьмуьр тухузвай, ³ ва мисривиди Ребби Юсуфахъ галаз тирди къатІана – Юсуфа вуч ийиз хъайитІани, Реббиди адан гъил къадай.

⁴ Юсуфаз иесидин вилерай майилвал жагъана, адакай адан ихтибар ийизвай лукІ хъана, иесиди Юсуфаз вичин кІвалин вири серенжемар къиле тухудай къуллугъ гана ва вичихъ авай-авачир вири Юсуфан ихтиярда туна. ⁵ Гъа чІавалай Юсуф себеб яз мисривидихъ гъам кІвале, гъамни чуьлда авай вири затІарал Реббидин нуьсрет* алаз хъана. ⁶ Иесиди вичихъ авай-авачир вири Юсуфан ихтиярда туна. Гила мисривидиз амайди са тІуьнни хъун тир.

Юсуф гъам чинал, гъамни буйбухалдал атайла гуьрчегди тир. ⁷ Гъавилияй иесидин папа вичин вил

адал эцигна ва лагъана: «Захъ галаз къатук». ⁸ Амма Юсуфа ваъ лагъана ва адаз ихтин жаваб гана: «Сагъибди вичихъ авай-авачир вири зи ихтиярда тунва, ва вичи кІвале са куьнални гуьзчивал хъийизмач, вучиз лагъайтІа вири за ийизва. ⁹ За и кІвале адахъ галаз барабар яз серенжем ийизва. Заз къадагъа тир са затІни авач – са валай гъейри: вунни адан паб я. Бес за икъван чІуру кІвалах гъикІ авурай ва Аллагъдин вилик гунагъ кардиз гъикІ рехъ гурай?»

¹⁰ Йикъалай юкъуз ада ам чІалал гъизвай, амма Юсуф адахъ галаз хъунал рази жезвачир. ¹¹ Ингъе са гъилера вичин са кІвалах аваз Юсуф иесидин кІвализ атайла, кІвалени и вахтунда маса лукІарикай садни авачир, ¹² ада Юсуфан парталрилай къуна ва мад лагъана: «Захъ галаз къатук». Вичин парталрикайни гъадан гъиле туна, Юсуф акатай патахъ къекъечІна ва кІвалай чукурна. ¹³ Ада, Юсуф къецел катна хъфенвайди ва адан парталар вичин гъиле амайди акурла, ¹⁴ къаравушриз эверна ва икІ лагъана: «Килиг садра: и иври иниз чун русвагъ авун патал гъанвайди яни! Адаз атана зал гуж гъалиб ийиз кІанзавай! За гъарайна. ¹⁵ За гъараяр, цІугъар ийиз акурла, ам тадиз экъечІна – гъатта вичин парталарни зав туна – кІвалай катна!»

¹⁶ Ада гъуьл кІвализ хкведалди Юсуфан парталар вичив туна, ¹⁷ ва гъуьлуьзни гъа и гафар тикрарна: «Атана зи къилив ви лукІ иври – вуна ам иниз зи намусдик хкІадай

ⁱ 38:29 ПерецІ – чувуд чІалалди «вилик экъечІун».

крар авун патал гъанвайди я! ¹⁸ За гъарай-вургъай туна. Ам гъатта вичин парталарни туна кІваляй экъечІна катна!»

¹⁹ Папан и гафарин ван хъайила – ингъе килиг кван, ви лукІраз заз вуч ийиз кІанзавайтІа – Юсуфан сагъибдин хъиле цІай къуна.

²⁰ Ада Юсуф къуна къазаматдиз вегъин эмирна – пачагъди къазамат авунвай ксар авай чкадиз.

Юсуфа къазаматда ахвариз баянар гун

Гъа икІ Юсуф къазаматдиз аватна. ²¹ Амма Ребби адахъ галаз тир ва адаз вичин мергъемет малумарна: ам къазаматдин гъакимдин вилерай майилвал жагъана. ²² Ада вири къазаматар Юсуфан ихтиярда туна. Вири затІарин сан-гъисабдин патахъай Юсуфа жаваб гузвай, ²³ къазаматдин чІехидавай гила Юсуфа идара ийизвай са куьникайни фикир тавуртІа жезвай – Ребби вич Юсуфахъ галаз тир ва гъар са карда адан гъил къазвай эхир!

40 ¹ И вакъияяр хъана са къадар вахтар алатайла, Мисридин пачагъдиз чехир цадайди ва фу чрадай кас чпин иесидин вилик гунагъ квайбур хъанай. ² Фиръавандик* вичиз мукъва авунвай и ксарикай – чехир цадайбурун ва фу чрадайбурун чІехибурукай – пис хъел акатна ³ ва абур яракъ гвай къаравулрин чІехидан кІвале туькІуърнавай ва виче Юсуфни ацукъарнавай къазаматда тур лагъана эмирна. ⁴ Яракъ гвай къаравулрин чІехида Юсуф абуруз къуллугъ авун патал тайинарна. Вахтар къвез алатна ⁵ ва

са йифиз къве къазаматдизни – пачагъдиз чехир цадайдаз ва фу чрадайдаз – ахварар акуна. Гъар садаз вичин, къилдин мана авай ахвар акуна. ⁶ Пакамахъ атай Юсуфаз абуррук къалабулукъ квайди акуна.

⁷ «Куьн куь къайгъудик кутунва?» – жузуна Юсуфа.

Юсуфахъ галаз санал адан сагъибдин кІвале къазаматда тунвай фиръавандин мукъуванри ⁸ жаваб гана: «Чаз ахварар акунва, амма абурун мана гудай кас авач». «Мана гун – Аллагъдин патай ганвай пай тушни къван, – лагъана Юсуфа. – Ахъая куь ахварар».

⁹ Чехир цадайбурун чІехида вичин ахвар Юсуфаз ахъайна: «Заз ахварай зи вилик ципицІдин чІере кваз акуна. ¹⁰ Адал пуд цуьрц алай. Абур чІехи жез эгечІна, цуьквер пайда хъана, ципицІар битмиш хъана. ¹¹ Зи гъилени фиръавандин сукІра ава. За кулар атІана сукІрадиз чуькъвена миже кхудна ва фиръавандив вугана».

¹² «Ингъе ви ахварин мана, – лагъана адаз Юсуфа. – Пуд цуьрц им пуд югъ я. ¹³ Пуд югъ алатайла, фиръаванди ви дережа мадни хкажда: вун ви виликан чкадал хкида ва вуна мадни, гъа виликдай хъиз, адав сукІраяр вугуда. ¹⁴ Амма са хатур ая: ваз бахтуни чин ачухайла, рикІелай алудмир, фиръавандихъ галаз рахунра зунни рикІел хкваш, инай зун азад ая. ¹⁵ Зун жуван чилелай чуьнуьхнавайди я эхир! Гъа инани за къазаматда твадай хътин са кІвалахни авурди туш!»

¹⁶ Фу чрадайбурун чІехидани, мана гун хъсанди яз акуна, Юсуфаз лагъана: «Зазни ахварай зи къилел

пуд зимбил алаз акуна; ¹⁷ винел алайда – адет яз фиръавандиз гъазурдай хьтин гьар жуьредин чрай фар авай, ва нуькIверини и зимбилда авай фариз кIуф язавай».

¹⁸ «Ингье ви ахварин мана, – лагъана Юсуфа. – Пуд зимбил – им пуд югъ я. ¹⁹ Пуд югъ алатда – фиръаванди вунни хкажда: вун тарагъаждикай кудда ва къушарини ви бедендиз кIуф яда».

²⁰ Пуд йикъалай фиръаван хайи югъ тир, ва ада вичин мукъувариз дем туькIурна. Къве кас ада и юкъуз вирибурун вилик хкажна: чехир цадайбурун ва фу чрадайбурун чIехибур.

²¹ Чехир цадайбурун чIехиди – адан виликан чкадал, мад фиръавандив сукIраяр вугудайди яз. ²² Фу чрадайбурун чIехиди лагъайтIа – тарагъаждиз: вири гъа Юсуфа виликамаз лагъайвал. ²³ Анжах чехир цадайдан чIехидан рикIелай гьам Юсуф, гьамни адан тIалабун алатна.

Фиръавандин ахварар

41 ¹ Къве йис алатна, ва фиръавандиз* ахвар акуна: гуя ам Нилдин къерехдал акъвазнава, ² Нилдайни ирид кал экъечIзава. Гуьрчег, якIа-чIарчIе авай абуру къерехда экъечIнавай къалин кулкус незва. ³ Гуьгъуьнал алаз вацIай ирид маса кал экъечIзава, яхун, зайиф, гъабурун патав акъвазнава. ⁴ Ингье, и зайиф, яхун калери гуьрчег ва куьк калер незва! Фиръаван ахварай аватна. ⁵ Мад ахварал хъфей чIавуз, маса ахвар акуна: са тандал техилдин ирид къил экъечIна, хъсан, ацIай. ⁶ Абурун гуьгъуьнал алаз пичIи, зегъем гару янавай

ирид къил экъечIна. ⁷ Ингье и пичIи къилери хъйи, тваррив ацIанвай ва хъсан къилер туькъуьнна! Фиръаван ахварай аватна. Адаз акур ахвар гъа ихътинди тир.

⁸ РикIик къалабулук акатай ада пакамахъ Мисридин вири суьгъуьрбазар ва арифдарар кIватIна, абуруз вичин ахвар ахъайна, амма абурукай гъич садавайни адаз и ахвардин мана ачухариз хъанач. ⁹ И чIавуз чехир цадайбурун чIехида фиръавандиз лагъана: «Фиръаван, вун сагърай. Зи рикIел виликдай хъйи гунагъ хтана! ¹⁰ Са гъилера ваз чакай пис хъел атанай – ва зун фу чрадайбурун чIехидахъ галаз санал яракъ гвай къаравулрин чIехидан кIвале къазамат авун эмир ганай. ¹¹ Садра чаз къведазни ахварар акунай – гъарда вичин ахвар, вичин къилдин мана авай. ¹² Чахъ ана яракъ гвай къаравулрин чIехидан лукI тир иври вач-хъша яз галкIурнавай. Чна адаз чи ахварар ахъайнай, адани чаз абурун мана ачухарнай – гъар садаз адан ахварди вуч къалурзаватIа лагъанай. ¹³ Ада чаз гъикI лагъанайтIа, гъакI хьунни авуна: зун жуван виликан чкадал эхцигнай, ам куьрсарнай».

¹⁴ Фиръаванди Юсуфан гуьгъуьниз ракъурна. Ам тади гьалда къазаматдай акъудна, чIарар туна, цIийи пек-партал алукина ва ам фиръавандин вилик акъвазна. ¹⁵ Фиръаванди адаз лагъана: «Заз ахвар акуна, амма садавайни адан мана ачухариз жезвач. Вуна лагъайтIа, заз ван хъайивал, ахвар ахъайнамазни, гъасятда адан мана ачухарзава». ¹⁶ «Фиръаван, вун сагърай. Кар алайди зун туш, –

жаваб гана Юсуфа. – Ви хийирдиз ахвардин мана Аллагъди ачухарда».

¹⁷ Фиръавандини Юсуфаз икI ахъайна: «Заз ахварай зун гуя Нилдин кърехдал акъвазнаваз акуна, ¹⁸ Нилдайни ирид кал экъечIзава. Куьк, гуьрчег абуру вацIун кърехда авай кул-кус незва. ¹⁹ Гуьгъуьнал алаз вацIай ирид маса кал экъечIзава, яхун, зайиф, са хамни кIарабар, заз Мисрида гъич санани ахътин мурдар калер акурди туш. ²⁰ Яхун ва зайиф и калери ирид куьк кал незва. ²¹ Эхиримжибур абурун руфунра квахъзава, амма руфунар ацIанвайди малум жезвачир: калер гъа виликдай хъиз яхун яз амукънавай. Зун ахварай аватна. ²² Ахпа заз маса ахвар акуна: са тандал техилдин ирид кьил экъечIна, хъсан ацIай тварар. ²³ Адан гуьгъуьнал алаз миже квачир, пичIи, зегъем гару канвай техилдин ирид кьил экъечIна. ²⁴ И пичIи кьилери са затIни тун тавуна хъсан ирид кьил туькъуьнна! За жуван ахвар суьгъуьрбазриз ахъайна, амма абуру зун са куьнинни гъавурда тунач».

²⁵ «Им къве ахвар туш – сад я, – лагъана Юсуфа. – Аллагъди ваз Вици идалай кьулухъ вуч ийидатIа къалурна. ²⁶ Хъсан ирид кал – им ирид йис я, ва техилдин хъсан ирид кьил – гъамни ирид йис я. Гъавиляй им гъа са ахвар я.

²⁷ Абурун гуьгъуьнал алаз экъечIай яхун ва мурдар калер лагъайтIа – им ахпа алуькдай ирид йис я. Зегъем гару канвай техилдин ирид кьилини гъадан гъакъиндай лугъузва – кашан ирид йис. ²⁸ Гъавиляй за ваз гъа икI лагъанай: Аллагъди Вици вуч ийидатIа, гъам ваз къалурна.

²⁹ Мисридин вири чилерал мублагъвилини ирид йис алуькзава, ³⁰ амма абурулай гуьгъуьниз кашан ирид йис къвезва – вични гъихътин – виликан булвал гелни галачиз квахъда. Каша уьлкве барбатIа, ³¹ виликан мублагъвилини гъич гелни тадач – каш гъакъван зурбади жеда. ³² Ахвар къве гъилера тикрар хъана, вучиз лагъайтIа Аллагъди и кар кIевелай кьетIнава ва и мукъвара кьилизни акъудда.

³³ Гъавиляй акъул авай ва виликамаз дериндай фагъум ийиз жедай са кас хъяна, ам Мисри идара авун патал тайинара. ³⁴⁻³⁵ Ва вири уьлкведа алуькзавай мублагъвилини ирид йисуз халкъдивай бегъердин вадай са пай къахчудайвал, ва техил шегъерра, ви гъамбарханайра кIватI ийидайвал, гъукуматдин къуллугъдарар тайин ая. ³⁶ И чIавуз уьлкведа Мисрида алуькдай кашан ирид йисуз игътият патал хвенвай суьрсет жеда – ва уьлкведи и каш эхи ийида!»

Юсуф фиръавандин куьмекдар хъун

³⁷ Юсуфан гафар фиръавандиз* ва адан мукъуванриз хуш хъана.

³⁸ «Ихътин маса кас жагъидани къван? – лагъана фиръаванди вичин мукъуванриз. – Адак Аллагъдин руьгъ ква».

³⁹ Ахпа ада Юсуфаз лагъана: «Аллагъди ваз вири и кIвалахар чирнаватIа, валай акъул авай ва виликамаз фикир ийиз жедай кас авач. ⁴⁰ Къедлай кьулухъ вуна зи гъилик квай вири чкаяр идара ийида, ва зи халкъди ви гафуниз яб гуда. Анжах пачагъдин дережадалди зун валай вине жеда».

⁴¹ «Килиг, – лагъана фиръаванди Юсуфаз, – за вакай вири Мисридин гъаким ийизва!» ⁴² Ада вичин муьгъуьр алай тупал галудна, ам Юсуфахъ акална. Адал лап къелечІ кушдин парталар алуқІна ва адан гарданда къизилдин занжур туна. ⁴³ Адав уьлкведин чІехибурукай къвед лагъай кас аваз къекъведай къве чарх квай дапураг вугана. Ам ада акъахна къекъведай чІавуз Юсуфан вилик «МетІерал!» лугъуз гъарайдин ван жедай.

Гъа икІ фиръаванди Юсуфакай вири Мисридин гъаким авуна. ⁴⁴ «Зун фиръаван я, – лагъана ада Юсуфаз. – Гъавилай къедлай къулухъ ви ихтияр авачиз Мисридин вири чкайра садавайни гъич чІарни юзуриз жедач!»

⁴⁵ Фиръаванди Юсуфал цІийи тІвар эцигна, Сафнат-Панеах, ва адаз паб яз Андин ибадатханада диндин къуллугъдар ПатІи-Фарадин руш Асенат хяна. Юсуфни Мисри идара ийиз эгечІна. ⁴⁶ Юсуфа фиръавандиз, Мисридин паचाгъдиз, къуллугъ ийиз гатІунайла, адан къанни цІуд йис тир. Фиръавандин патавай экъечІна, Юсуф вири Мисридин чил тирвал къекъуьн патал рекъе гъатна.

⁴⁷ Мублагъ ирид йисан девирда чили бул бегъерар гана. ⁴⁸ И йисара Мисрида кІватІай вири техил Юсуфа шегъерриз пайнай: гъар са шегъердиз – адан къерехра авай чуьллерин бегъер. ⁴⁹ Ада гъуьлуьн къум къван техил кІватІнай – акъван гзаф авай хъи, гъич

гъисабиз хъхъанач: гъисабиз тежедай къван.

⁵⁰ И вахтунда, гъеле каш алуқъдалди, Андин диндин къуллугъдар ПатІи-Фарадин руш Асената Юсуфаз къве хва хана. ⁵¹ Сифте хциз Юсуфа Манашеⁱ тІвар гана, вучиз лагъайтІа ада лугъудай: «Аллагъди зав гъам зи вири гъамар, гъамни бубадин кІвал рикІелай алудиз туна». ⁵² Къвед лагъайдал Ифраимⁱⁱ эцигна, вучиз лагъайтІа ада лугъудай: «Зи азабрин чилел Аллагъди закай гзаф аладдайди авуна».

Юсуфан стхаяр сад лагъай гъилера Мисридиз атун

⁵³ Мисрида мублагъбур тир ирид йис эхирдал атана. ⁵⁴ Юсуфа виликамаз лагъайвал, кашан ирид йис алуқъна. И каша вири уьлквейриз зарар гана, амма Мисридин гъар чкада игътият патал хвенвай техил авай. ⁵⁵ Ахпа каш Мисридани хъайила, мисривийрини фиръавандивай* фу тІалаб авурла, ада лагъана: «Юсуфан къилив алад ва Юсуфа лагъайвал ая».

⁵⁶ Мисридани каш къвердавай артух жезвай. Вири дуьньяда каш гъатнавай. Юсуфа гъамбарханаяр ахъайна ва мисривийриз техил маса гъуз хъана.

⁵⁷ Къунши уьлквейрайни Мисридиз Юсуфавай къуьл маса къачуз инсанар къвезвай, вучиз лагъайтІа вири чкайра каш къати хъанвай.

42¹ Мисрида техил авайди чир хъайила, Якуба вичин

ⁱ 41:51 *Манаше* – чІувуд чІалалди – «рикІелай алудиз тун» ибарадиз мукъва я.

ⁱⁱ 41:52 *Ифраим* – чІувуд чІалалди – «аялар аладунин гъунар авалди» ибарадиз мукъва я.

рухвайриз лагъана: «Куьн сад садаз килигиз вучиз акъвазнава?»² Ва давамарна: «Мисрида техил авалда. Аниз алад ва чун чан алаз амукуьн патал, кашал атана рекъин тавун патал техил маса къачу».

³ Юсуфан цIуд стхани техил маса къачун патал Мисридис рекъе гъатна. ⁴ Анжах Бунъямин, Юсуфан гъвечIи стха, Якъуба вичин патавай къакъуднач: адан къилел са бед-бахтвал татун патал.

⁵ Исраилан рухварь Мисридис техил къачуз атана кIватI хъанвайбурун арадиз аватна – каш себеб яз вири Къенанди* азаб чIугваз-вай эхир! ⁶ Абур атанвай уьлкведин гъаким Юсуф тир – вири халкъ-диз техил маса гунин кIвалахарни гъадан гъиле авай. Стхайри, атана пел чилив агакъдайвал адаз икрам авуна. ⁷ Ам абуруз килигна ва чир хъхъана, амма вич чарадай къуна ва атIугъай сесиналди абурувай хабар къуна: «Гъинай атанвайбур я?» «Къенандай, техил къачуз», – жаваб гана абуру.

⁸ Юсуфаз вичин стхяр чир хъана, амма абуруз ам чир хъхъанвачир къван!

⁹ Вичиз абурукай акур ахварар рикIел хтана ва Юсуфа икI лагъана: «Куьн жасусар я. Чи чилин зайиф терефар чир авун патал атанвайбур я». ¹⁰ «Ваъ, агъа! – жаваб гана абуру, – чун, ви лукIар, техил къачуз атанвайбур я. ¹¹ Чун вири стхяр я, са бубадин веледар я, чун къени инсанар я! Чакай, ви лукIарикай, гъич са чIавузни жасусар хъайиди туш!»

¹² «Ваъ, – лагъана Юсуфа, – куьн чи чилин зайиф терефар къил

акъудна чирун патал атанвайбур я». ¹³ «Чун, ви лукIар, цIикъвед стха ава, – жаваб гана абуру. – Чун вири са бубадин веледар я, Къенандай я. ГъвечIиди алай вахтунда бубадин патав гва. Сад чавай къакъатнава».

¹⁴ «Ингъе килиг, – лагъана Юсуфа, – за лагъанай эхир: куьн жасусар я. ¹⁵ Амма чна квяй къил акъудда. Фиръавандин уьмуьрдал къин хъуй хъи, куь гъвечIи стха иниз къведалди, куьн инай ахъайдач. ¹⁶ Квекай сад адан гуьгъуьниз ракъура, амайбур гъелелиг къазаматда жада. Ингъе и чIавуз куь гафар керчекбуру ятIа аквада. ТуштIа – им куьн жасусар я лагъай чIал я. Фиръавандин уьмуьрдал къин хъурай!» ¹⁷ Юсуфа абуру пуд юкъуз къазаматда туна.

¹⁸ Пуд лагъай юкъуз ада абуруз лагъана: «За лагъайвал авуртIа – куьн чан алаз амукуьда, вучиз лагъайтIа заз Аллагъдихъай кичIе я. ¹⁹ Куьн якъин ми хъи инсанар ятIа, квекай сад къазаматда амукуьрай, муькуьбуру чпин кIвалера гишила амай хизанар патал ризкъи хутахрай, ²⁰ ва зи патав гъвечIи стхани галаз хтурай. Куь гафар тестикъ хъайитIа, куьн чан алаз амукуьда».

Абуру муьтIуьгъ хъана.

²¹ «Им чаз стхадин вилик авур тахсирдай жаза я! – лугъузвай абуру чпин арада. – Чаз адан дерт акунай эхир, амма гъикъван минетар авунайтIани, чаз адан ван хъаначир. Ингъе гила чавни дерт агакъна».

²² Рувена алава хъувуна: «Бес за квез лагъаначирни: „Гададиз писвал ийимир“? Амма куьне яб гана чир. Гила чна а ивидин гъакъи вахкузва».

²³ Стхайриз Юсуф абурун рахунрин гъавурда акъазвайди чизвачир, – Юсуф абурухъ галаз арада таржума ийидайди аваз рахазвай эхир. ²⁴ Юсуфни са патахъ къекъечІна шехъна. Ахпа хтана, мад абурухъ галаз рахана, ахпани Шимун хкъяна ва стхайрин вилик ам куТунун эмир авуна.

²⁵ Ахпа абурун шешелар техилдив ацІурун, гъардан шешелда вичин гимиш хтун ва рекъе недай суърсет гун патал эмир авуна. Гъа икІ къилизни акъуднай. ²⁶ Стхайри техил ламарал эхцигна ва рекъиз экъечІна.

²⁷ Йифиз ял ядай чкадал абурукай сада ламраз ем гун патал шешелдин сив ахъайна, ва адаз вичин гимиш акуна – ингъе ам, винел ала! ²⁸ «Зи гимиш мад зав гва! – лагъана ада стхайриз. – Килиг, шешелдин винелай ала». Абурун рикІ аватна. Зурзун акатна, абуру сада садавай хабар къаз хъана: «Им вуч я, Аллагъди чаз ийизвайди?»

²⁹ Къенандиз бубадин къилив хтайла, стхайри адаз чпин къилел атай къван агъвалатрикай галай-галайвал ахъайна.

³⁰ «А уълкведа гъакимвал ийизвай кас чахъ галаз атІугъай къайдада рахана ва жасусар яз гъисабна. ³¹⁻³² Чна чун михъи инсанар тирди, жасусар туширди, чун цІикъвед стха авайди, вири са бубадин веледар тирди, са стха чавай къакъатайди, гъвечІиди исятда Къенанда бубадихъ галаз кІвале амайди лагъанай. ³³ Амма ада, Мисридин агъади, чаз лагъана: „За куъне ийизвай ихтилатар керчекбур ятІа къил акъудна чирда: квекай сад ина къада,

муькуьбуру чпин кІвалера гишила амай хизанар патал ризкъи хутахрай, ³⁴ ва зи патав гъвечІи стхани галаз хтурай.

Гъа чІавуз куън жасусар туширди – михъи инсанар тирди зун чІа-лахъ жеда – ва гъам куъ стха квевахгуда, гъамни квез чи вири сергъятра кІандайвал къекъеведай ихтир гуда“».

³⁵ Абуру шешелрай шейэр акъудиз гатІунна, ва гъар садан шешелда гимиш авай кисе аваз жагъана. И кар акурла, гъам стхяр, гъамни буба серсер хъана амукъна. ³⁶ «Куъне завай сад садан гуьгъуьнал алаз рухваяр къакъудзава, – лагъана абуруз Якъуба. – Юсуф амач. Шимун амач. Бунъямин къахчузва. Вири бедбахтвилер са зи къилел къевезва!»

³⁷ Рувена бубадиз жаваб гана: «Зи къве хва яна йикъ, за Бунъямин ваз элкъвена хкун тавуртІа. Ам зал ихтибар ая – за ам хкида».

³⁸ «Ваъ, – лагъана Якъуба, – фидач квехъ галаз зи хва. Адан стха къенва, Бунъямин захъ амай сад я. Рекъе адан къилел са бедбахтвал атайтІа вуч ийида? Куън себеб яз зун, рехи къуьзек, гъамуни агъа дуьньядиз авудда!»

Юсуфан стхяр къвед лагъай гъилера Мисридиз атун

43 ¹ Амма каш къвердавай къа-ти жезвай. ² Мисридай хкай техил куьтягъ хъайила бубади абуруз лагъана: «Алад, фена чаз мад са тІимил ризкъи маса къачу!» ³ Амма Ягъуда* жаваб гана: «А касди гъвечІи стха галачиз мад чун вичин вилик гъич пайдани тахъхъуникай хабардар авунай. ⁴ Вуна адаз чахъ

галаз фидай ихтияр гайитIа, чун ваз ризкьи гъун патал рекье гъатда. ⁵ Амма ихтияр тагайтIа, а касди стха галачиз вичин вилик пайда хьун къадагъа авунваз хъайила, чун фин герекни жедач». ⁶ «Лагъ кван, вучиз куъне зи кьилел ихътин бедбахтвилер гъанватIа, – лагъана Исраила, – вучиз куъне мад са стха авайди адан вилик хатадай лагъанай?» ⁷ Абуру жаваб гана: «А касди чавай вири хабар къазвай: чакай, чи мукъвабурукай, чи бубадал чан аламатIа, чяхъ стхяяр мад аватIа. Ада хабар къазвай, чнани жаваб гузвай. Низ чидай къван, ада чаз вичин патав гъвечIи стха гъваш лагъана эмир гудайди?»

⁸ Ягъуда вичин буба Исраилаз лагъана: «Ам захъ галаз ахъая, ва чун фида. И чIавуз вири сагъ-саламат яз амукъда, вири гишин кьиникай хилас жеда – гъам чун, гъам вун, гъамни чи аялар. ⁹ Ам элкъвена хтунин замин зи кьил хъурай. Завай кIанни хъухъ: ам элкъвена ви патав хкун тавуртIа, жуван уьмуьрдин эхирдалди зун ви вилик батIул жеда. ¹⁰ Килиг, чна къулухъ ягъуниз рехъ ганачиртIа, чавай гъеле кье гъилера аниз фена хквез жедай!»

¹¹ «Мад вучин, – лагъана бубади, – акI ятIа ихътин са кIвалах ая: куь шешелар чи чилин вири няметралди ацIура: ладандалди*, виртIедалди, хуш ни галай шкъакъралди, мелгъамдалди, къацувал алай шуьмягъралди, бадамралди ва а касдиз савкъват яз твах. ¹² Гимиш квехъ галаз кье гъилера гзаф къачу – куь шешелра эхцигайди эвезна вахкудайвал; абур ана, аквадай гъаларай, гъалатI хъана. ¹³ Квехъ галаз

Бунъяминни къачу ва мад гъа касдин кьилив алад. ¹⁴ Вири алакьдай Аллагъди* ам квехъ галаз мергъе мет авайди жедайвал, ада муькуь стхани Бунъяминни ахъайдайвал авурай! Закай лагъайтIа – заз аялар къакъатун кхъенватIа, гъа им зи кьисмет я».

Юсуфа вичин стхяяр ханар хъиз къабулзава

¹⁵ Стхайри савкъватар гъазурна, алатай сефердив гекъигайла, кье гъилер гзаф гимишни къачуна ва, Мисридив агакъайла, Юсуфан вилик атана акъвазна – и гъилера Бунъяминни галаз.

¹⁶ Юсуфа, абурухъ Бунъямин галаз акурла, вичин кIвал идара ийизвайдаз лагъана: «И ксар зи кIвализ хутах. Гъайванар тукIуна, тIуьн-хъун гъазура – кье нисинин фу абуру захъ галаз санал неда». ¹⁷ Юсуфан эмир кьилиз акъудуналди, кIвал идара ийизвайда стхяяр адан кIвализ хутахна. ¹⁸ Амма рекье кичI акатна, стхайри сада садаз лугъуз хъана:

– Чун аниз а гъилера чи шешелра аваз жагъай гимишдин патахъай тухузвайди я! Абуру чи винел вегъена чун атIумарда, чакай лукIар ийида ва чавай ламар къакъудда!

¹⁹ КIвалин гуьрцелдални абуру кIвал идара ийизвай касдивай хабар къуна: ²⁰ «Са гаф лугъудай ихтияр це, чи агъа! Чун иниз гъеле са гъилера техил маса къачуз атайди тир. ²¹ Амма йифиз, элкъвена хъфидай рекье ял ядай чкадал чна чи шешелар ахъайнай, ва гъар садан шешелдин винелай адан гимиш аваз жагъанай – дуьм-дуьз гъар

сада гайи къиметдин къадар. Чна а гимиш элкъвена хканва. ²² Техил маса къачун патал мадни гимиш гъанва. А гъилера чи шешелра чи гимиш ни эхцигнайтIа, чаз чидач». ²³ «Секин хъухъ, – лагъана абуруз а касди, – кичIе жемир. Белки куь Аллагъди – куь бубадин Аллагъди ам чинеба куь шешелра эхцигнайт. Куь гимиш а гъилера зав тамамвилелди агакънай!»

Ада абурун къилив Шимунни гъана, ²⁴ абуруз виридаз Юсуфан кIвализ теклифна, абуруз кIвачер чухъудай яд гъана ва ламариз ем гана. ²⁵ Нисинихъ Юсуф къабулун патал стхайри чпин савкъватарни акъудна эцигна: абуруз чпи ана нисинин фу недайди виликамаз хабар ганвай. ²⁶ Юсуф кIвализ хтайла, абуру, чпин савкъватар адан вилик гъана, метIерал аватна икрам авуна, ²⁷ адани абуруз салам гана ва жузуна: «Куьне заз суьгъбет авур куь къуьзуь бубадин гъал агъвал гъикI я? Адал чан аламани?» ²⁸ «Чи буба, ви лукI, сагъ-саламат я», – жаваб гана стхайри ва метIерал аватна адаз икрам авуна.

²⁹ Юсуф Бунъяминаз, вичин хайи стхадиз, килигна. «ИкI хъайила, – лагъана ада, – куьне заз ихтилат авур куь гъвечIи стха гъа им я ман?»

Ва стхадихъ элкъвена лагъана: «Аллагъдин патай ваз регъим хъуй, бала!»

³⁰ Стхадиз талукъ яз Юсуфан рикIе пайда хъайи кIанивилин гиссерин къадар акъванди тир хъи, ам кIевиз шехъиз са тIимил амай. Ам тадиз маса кIвализ экъечIна ва ана шехъна. ³¹ Ахпа чин-гъил чухъвена,

вичи-вич гъиле къуна, мад мугъманрин патав хтана, вилик тIуьн-хъун гъун эмир авуна. ³² ТIуьнар Юсуфан вилик къилди, мугъманриз къилди ва чпихъ галаз санал незвай мисривийрин вилик къилди гъизвай. Мисривийри чеб мурдар тахъун патал иврийрихъ галаз санал недач. ³³ Стхаяр Юсуфан вилик галай-галайвал, чIехидалай гъвечIидалди, ацукъна, вилера тажубвал аваз сад садаз килигзавай. ³⁴ Юсуфа вичин суфрадал алай тIуьнрикай абуруз ракъурзавай – иллаки Бунъяминаз амайбурулай вад гъилера гзаф. Абуру Юсуфахъ галаз тIуьнар-хъунар авунай, кефер чIугунай.

Юсуфа вичин стхаяр синагъ авун

44 ¹ Юсуфа вичин кIвал идара ийизвайдаз лагъана: «Абурун шешелар чпивай хутахиз жедай къван къадарда техилдай ацIура, ва гъардан шешелдин винелай адан гимиш эхциг. ² ГъвечIидан шешелда гимишдихъ галаз санал зи гимишдин жемни тур». КIвал идара ийизвайда Юсуфа гъикI лагъанатIа, гъа кI вири къилиз акъудна.

³ Экъ са живи ачух хъанмазни, мугъманар чпин ламарни гваз кIвализ рекъе хутуна. ⁴ Стхаяр шегъердин сергъатрилай элячIна, амма гъеле яргъаз акъат тавунмаз, Юсуфа кIвал идара ийизвай касдиз лагъана: «Тадиз абурун гуьгъуьниз алад! Агакъбай чIавуз лагъ: „Вучиз куьне хъсанвилиз писвилелди жаваб гана? ⁵ Вучиз зи гимишдин жем чухънуьхна? Зи сагъибди адай хъвазвайди я. Гъада фал вегъезвайди я. Куьне чIуру кIвалах авуна!“»

⁶ КІвал идара ийизвайда абурвал агакьарна ва вичиз эмир авурвал лагъана. ⁷ Стхайри жаваб гана: «Вучиз, чи агъа, вуна икІ лугъузва? Чавай, ви лукІаривай, им ийиз жедай кар туш. ⁸ Гъатта чи шешелра аваз жагъай гимишни Къенандай* элкъвена ваз хканай эхир! Бес икІ хъайила, яраб чна ви сагъибдин КІвалайя гимиш, я тушни къизил чуьнуьхда жал? ⁹ Чакай садавай чуьнуьхнавайди жагъайтІа, адаз кьиникьин жаза гурай, чун вири амайбурни ви лукІар яз акъвазда». ¹⁰ «Куьне лагъайвал хъурай, – жаваб гана КІвал идара ийизвайда, – амма лукІ анжах чуьнуьхнавайди жагъайдакай жеда, амайбур са манийвални авачиз КІвализ хъфида».

¹¹ Стхайри тадиз чпин шешелар чилел авудна, абур ахъайна. ¹² КІвал идара ийизвайди галай-галайвал, чІехидалай гъвечІидалди, абурун виридан шешелра къекъвена ва жем Бунъяминавай жагъана. ¹³ Хажалатдин лишан яз стхайри чпел алай парталар къазунна, мад ламариз пар яна ва элкъвена шегъердиз хтана.

¹⁴ Ягъудни* стхаяр хтай чІавуз Юсуф КІвале амай. Абур адан вилик метІерал аватна, ¹⁵ ва Юсуфа лагъана: «Квелей ихътин КІвалах ийиз гьикІ алакьна? Квез зун хътин инсан фал вегьинин карда устад тирди чидачирни къван?» ¹⁶ «Чавай чи сагъибдиз вуч лугъуз жеда? – лагъана Ягъуда. – Жув гьикІ гъахъвилиз акъудда? Аллагъди чи гунагъ дуьздал акъудна. Къедлай чун вири чи сагъибдин лукІар я – гъам вичивай жем жагъайди, гъамни вири амайбур». ¹⁷ «Ваъ, – лагъана Юсуфа, –

ихътин КІвалах за ийидач! Нивай жем жагъанатІа, гъам зи лукІ жеда, куьн лагъайтІа саламатдиз куь бубадин кьилив ахлад».

Ягъуд вичин стхадин тереф хуьниз экъечІун

¹⁸ И чІавуз Ягъуд* Юсуфан мукъув атана лагъана: «Зи агъа! Заз, ви лукІраз, вахъ галаз рахадай ихтияр це. Закай, ви лукІракай, хъел къвемир. Вунни фиръаван* хъиз я эхир!

¹⁹ Вуна, зи агъа, чавай, ви лукІаривай, чахъ буба авани ва чахъ мадни стхаяр авани лагъана жузуннай. ²⁰ Чнани жаваб яз ваз, чи сагъибдиз, бубадал чан аламайдакай, амма куьзуь хъанвайдакай, адахъ мад са гъвечІи хва авайдакай ихтилат авунай. Им адан куьзуьвиллин аял я. Адан дидедин аялрикай амайди са гъам я, адан стха къена. Бубадиз ам гзаф КІанда. ²¹ Вунани чаз, ви лукІариз, чи гъвечІи стха ви кьилив гъун эмир авунай. ²² Чна ваз, чи сагъибдиз, лагъанай хъи, ам бубадин патавай къакъудна жедач: ам къакъатун бубадин эхир жеда. ²³ Амма вуна чаз, ви лукІариз, стха галачиз чун мад вилик пайда тахъхъурай лагъанай.

²⁴ Чун чи бубадин, ви лукІран, патав хтайла, чна, зи жанаби, ви гафар адав агакьарнай. ²⁵ Бубади чун мад са тІимил техил хкун патал эмир авурла, ²⁶ чна чавай гъвечІи стха галачиз физ жедач, ам галачиз чаз гьич ви виликни пайда жедай ихтияр авачирди жаваб ганай. ²⁷ Ви лукІ тир чи бубадини чаз икІ лагъанай: „Квез чизва: зи папа заз къве хва ханай. ²⁸ Сад квахъна. Зун гъавурда акъуна: ам вагъши гъайванри

кукIварна. Мад заз ам ахкунач.
²⁹Гила куъне къвед лагъайдини къа-
 къудзава. Бес гьадан къилелни са
 бедбахтвал атайтIа вуч ийин? Куън
 тахсир яз зун, рехи къуъзек, гъамуни
 кана агъа дуъньядиз хъфида!³⁰ Бес
 завай, – лагъана Ягъуда, – ви лукI
 зи бубадин патав ам акъван гуър
 хъанвай хва галачиз хъфиз жедани?
³¹Бубадиз ам чахъ галачирди аквада
 ва чан гуда. Ва чи буба, ви лукI, рехи
 къуъзек, чун тахсир яз гъамуни ка-
 на, агъа дуъньядиз хъфида!³² За, ви
 лукIра, бубадин вилик къил замин
 авуна, стха элкъвена хкведа лагъана
 хиве къуна: „За ам кIвализ хкун та-
 вуртIа, жуван уьмуърдин эхирдалди
 зун бубадин вилик батIул яз амукъ-
 да“. ³³Гъавиляй зун ина ви лукI яз
 амукърай! Ам лагъайтIа, стхайрихъ
 галаз кIвализ хъфирай. ³⁴Завай ам
 галачиз кIвализ хъфена, бубадин
 гъамуниз килигиз жедач!»

Юсуфа вичин стхайриз сир ачухун

45¹ Юсуфавай мад чарабур
 алай чкадал эхи ийиз хъхъа-
 нач. «Вири инай экъечI!» – гъа-
 райна Юсуфа. Ва садни патав гва-
 чир чIавуз, Юсуфа вичин стхайриз
 вич вуж ятIа малумарна. ²Амма ам
 акъван ван алаз шехънай хьи, мис-
 ривийризни ван хъанай ва и хабар
 фиръавандин* кIваливни агакънай.

³«Зун Юсуф я, – лагъанай ада. –
 Бубадал чан аламани?» Абурай,
 къах хъана амукъна, гъич гафни
 акъатзамачир.

⁴«Мукъув хъухъ», – лагъана Юсу-
 фа. Стхаярни адав агатна.

«Зун Юсуф я, – лагъана ада, –
 куъне Мисридиз маса гайи куъ

стха. ⁵Амма куъне дерт чIугва-
 мир, а кIвалах сеbeb яз рикIи-рикI
 немир. Аллагъди зун иниз куъ
 уьмуър хиласун патал ракъурай-
 ди тир къван! ⁶Ингъе им къве йис
 я каш давам жез, мадни вад йисуз
 я цун, я гуън жедач. ⁷Аллагъди зун
 иниз, куъ тухум чилелай терг та-
 хъун патал – терг тахъун ва къа-
 дардиз мадни артух хъун патал,
 виликамаз ракъурна. ⁸Куъне ваъ,
 Аллагъди зун иниз фиръавандиз
 меслят къалурдайди жедайвал –
 адан гъилик квай вирибурун агъа
 ва вири Мисридин гъаким жедай-
 вал авуна.

⁹Бубадин патав тади ая ва адаз
 лагъ: „Ви хва Юсуфа икI лугъузва:
 <Аллагъди закай вири Мисридин
 гъаким авунва. Геж тавуна зи патав
 ша. ¹⁰Вун ви вири рухваяр ва хту-
 лар галаз, вири суъръяр ва нехи-
 рар ва маса мал-девлет гваз Гешен
 чилел уьмуър тухуда. ¹¹Ана за ви
 уьмуър а тегъерда тешкилда хьи, я
 ваз, я ви хизандиз, я ви гъайванриз
 са куънин патахъайни дарвал же-
 дач – гъикI лагъайтIа вилик кашан
 мадни вад йис ква>“.

¹²Куън килиг тIун! Килиг, зи стха
 Бунъямин! Им зун я! Зун я квехъ га-
 лаз рахазвайди! ¹³Бубадиз зун Мис-
 рида гъикъван вилик-къилик кватIа
 ва гъикI зал баркалла алатIа ихти-
 лат ая. Квез ина акур къван вири
 гъаларикай бубадиз ахъая ва жез-
 май къван фад буба иниз хкваш!»

¹⁴Ам Бунъяминан, вичин стха-
 дин, гарданра гъатна, шехъна. Бун-
 тъяминани шехъиз, ам къужахда
 къуна. ¹⁵Ахпа шехъиз, Юсуфа ви-
 чин амай стхайризни теменар гана
 ва суьгъбетар гатIунна.

Фиръаванди Якъубаз Мисридиз атун теклифзава

¹⁶ Юсуфан патав стхаяр атан-вайдакай хабар фиръавандив* ва адан мукъуванривни агакьна. Абуруз хвеша хъана, ¹⁷⁻¹⁸ ва фиръаванди Юсуфаз лагъана: «Стхайриз, анай чпин хизанар ва буба хкун патал, ламариз парни яна Къенандиз* рекъе гьатун эмир це. За абуруз Мисрида виридалайни хъсан вуч аватІани гуда. Чи уьлкведин мублагъвиликай лезет хкудрай.

¹⁹ Абуру аялар ва папар хкун патал, ваз Мисридай дапурагар къачун эмир ийидай ихтияр гузва; ва абуру чпихъ галаз бубани иниз хкурай.

²⁰ Амукъдай мал-девлетдикай абуру гьич фикирни авун герек туш: абурухъ Мисрида авай виридалайни хъсанди вуч ятІа, вири жеда».

²¹ Исраилан рухвайри гъа икІ авунни авуна. Юсуфа абурув, фиръаванди къалурайвал, дапурагар вугана, гъакІни рекъин суърсет ²² ва гъар садаз – цІийи парталар. Бунъяминаз ада гимишдин пуд виш шекъел ва вад къат парталар гана.

²³ Бубадиз ада цІуд ламрал эцигна Мисридин чилин вири няметрикай ва цІуд диши ламрал эцигна, техил, фу ва рекъин маса суърсет ракъурна. ²⁴ «Алад, рекъе къалар ийимир», – лагъана ада стхайриз сагърай лугъудайла.

²⁵ Абуру, Мисри туна, Къенандиз бубадин патав хтана.

²⁶ «Юсуф сагъ яз ама, – лагъана абуру бубадиз, – ва алай вахтунда вири Мисрида гъакимвал ийизва».

Якъубан нефес кьурана: ам сакІани чІалахъ жезвачир. ²⁷ Амма рухвайри адав Юсуфан вири гафар

агакьарна, адаз вичин вилералди Юсуфа ам хутахун патал ракъурнавай дапурагар акуна, – ва руьгь хкаж хъана, ²⁸ «Бес я! – лагъана Исраила. – АкІ хъайила зи хва Юсуф сагъ я ман?! Рекъидалди вилик ам акун патал, зун рекъе гьатда».

Якъуб Мисридиз фин

46 ¹ Исраил, вичин вири мал-девлет кІватІ хъувуна, рекъиз экъечІна. Беэр-Шебадиз атайла, ада вичин буба Исакъан Аллагъдиз къурбанд авуна – ² ва йифиз Аллагъди ахварай адаз эверна: «Якъуб! Якъуб!» «Гъай», – жаваб гана Исраила.

³ Аллагъди лагъана: «Зун Аллагъ я, ви бубадин Аллагъ я. Мисридиз физ кичІе жемир, Мисридиз алад: ана за вакай чІехи са халкъ арадал гъида. ⁴ Зун Вични квехъ галаз Мисридиз къведа, ва За куьн анай хкинни хъийида. Юсуфа вичин гъилелди ви вилер акъалда». ⁵ Якъубани Беэр-Шеба туна, рехъ давамарна.

Чпив фиръаванди* вуганвай дапурагра аваз Исраилан рухвайри Якъуб, чпин аялар ва папар тухузвай; ⁶ чпин нехирар абуру вилик кутуна гъалзавай ва Къенанда* гъилиз гъайи мал-девлетни къахчунвай. Гъа икІ Якъуб вичин вири эвледарни галаз Мисридиз куьч хъана: ⁷ рухваяр, рушар, хтулар – вичин вири тухум ада Мисридиз хкана.

Якъубан хизандин сиягъ

⁸ Ингъе Мисридиз куьч хъайи Исраилан несилрин тІварар:

Якъуб ва адан эвледар.

Якъубан сифте хва – Рувен. ⁹ Рувенан рухваря: Гъенух, Палу, Гъецран ва Карми.

¹⁰ Шимунаан рухваря: Ямуил, Ямин, Агъад, Яхин, Цагъар ва къенанви* папа хайи хва Шаул.

¹¹ Левидин рухваря: Гершан, Къегъат ва Мерари.

¹² Ягъудан* рухваря: Эр, Анан, Шелагъ, Переці ва Зерагъ. Эрни Анан гъеле Къенанда амаз къенай, Пересаз лагъайтІа къве хва – Гъецранни Гъамул – хъанай.

¹³ Исахаран рухваря: Тала, Пува, Яв ва Шимран.

¹⁴ Забулунан рухваря: Серед, Элан ва Ягълеил.

¹⁵ Ибур Якъубаз, адан руш Динани хъиз, Лияди Падан-Арамда хайи несилар я. Рухварярни рушар вири кваз – къанни цІупуд кас.

¹⁶ Гадан рухваря: Сифян, Гъаги, Шуни, Эсбан, Эри, Аради, Арели.

¹⁷ Ашеран рухваря: Йимнагъ, Ишва, Ишви ва Берия. Абурун вах – Серагъ. Бериядин рухваря: Гъебер ва Малкиял.

¹⁸ Ибур Якъубаз Лабана вичин руш Лиядиз къаравуш яз гайи Зилпади хайи несилар я, – цІуругуд кас.

¹⁹ Якъубаз Рахилакай хъайи рухваря:

Юсуф ва Бунъямин.

²⁰ Мисрида Андин ибадатханада диндин къуллугъдар ПатІи-Фарадин руш Асената Юсуфаз къве хва хана: Манаше ва Ифраим.

²¹ Бунъяминан рухваря: Бела, Бехер, Ашбел, Герай, Наъман, Эхи, Раш, Мупим, Гъупим ва Ард.

²² Ибур Якъубаз Рахилакай хъайи несилар я – цІукъуд кас.

²³ Данан хва: Гъушим.

²⁴ Нифталидин рухваря: Ягъциял, Гуни, Яцер ва Шилем.

²⁵ Ибур Якъубаз Лабана вичин руш Рахилаз къаравуш яз гайи Билгъадикай хъайи несилар я – ирид кас.

²⁶ Якъубахъ галаз Мисридиз атайбурун умуми къадар, адан рухвайрин сусар квачиз, – пудкъанни ругуд кас.

Якъубан хизан Мисридиз атун

²⁷ Юсуфаз Мисрида идалай вилик къве аял авай. Мисридиз куьч хъайи Якъубан тухумдин къадар вири санлай пудкъанни цІуд касдикай ибарат тир.

²⁸ Ягъуд* и вахтунда Якъуба вилик, Юсуфан къилив, Юсуфа Гешенда абурун кІвенкІвел экъечІун патал, ракъурнавай.

Абур Гешендив агакъна. ²⁹ Юсуфа вичин дапурагдик балкІанар кутІуниз туна ва вичин буба Исраилан вилик экъечІун патал Гешендиз рекъегъатна. Ам бубадин вилик экъечІна, адан гардан къуна ва адан къужахда яргъалди шехъна. ³⁰ «Гила, заз вун сагъ яз акурдалай къулухъ, зун къейитІани жеда», – лагъана Исраила.

³¹⁻³² Юсуфа вичин стхайриз ва вири сихилдиз лагъана: «Зун фиръавандиз* Къенандай* зи патав стхайр ва вири зи сихил атанвайди, абур чубанар тирди, лапагар хуьзвайди, чпихъ галаз лапагар ва къарамалар хканвайди ва мад мал-девет гвайди лугъуз физва.

³³ Куъне лагъайтІа, фиръаванди квез эверна ва куън квел машгъул я лагъана хабар кърла, ³⁴ икІ жаваб це: „Фиръаван, вун сагърай. Чун аял чІавалай, чи бубаяр хъиз, чубанар я“. И чІавуз куън Гешен чилел тада, вучиз лагъайтІа хипер хуъз-вай вирибур мисривийри мурдар хъанвайбур яз гъизабзавайди я».

47¹ Фиръавандин къилив ата-на, Юсуфа лагъана: «Къенандай чпин лапагрин ва къарамаларин суруъяр ва чпин мал-деветни гваз зи бубани зи стхаяр атанва. Исятда абур Гешендин чилел ала».

² Юсуфа фиръавандиз стхайри-кай вад кас къалурна. ³ Фиръаванди абурувай чеб квел машгъул ятІа хабар кърла, абуру жаваб гана: «Фиръаван, вун сагърай. Чна, ви лукІари, чи бубайри хъиз, лапагар хуъзва». ⁴ Ва мадни икІ лагъана: «Чун, ви лукІар, и чилел масанай куъч хъана атанвайбур я. Чахъ лапагар хуъдай маса чкаяр авач, Къенанда исятда зурба каш ава эхир. Чаз Гешен чилел бине кутуна ацукъдай ихтияр це ман».

⁵ Фиръаванди Юсуфаз лагъана:

– Ви патав бубани стхаяр атанва – ⁶ акІ хъайила чи чилин виридалайни хъсан пипІера абурув бине кутаз тур. Мисридин вири чилер ви вилик ква. Гешендин чилерал уъмуър тухурай. Ваз абурун арада иллаки кар алакъдай ксар чидатІа, абур зи суруъйриз къуллугъ авун патал эциг.

Якъуб фиръавандин вилик акъвазун

⁷ Ахпа Юсуфа фиръавандиз* вичин буба къалурна. Якъуба фиръа-

вандиз хийир-дуъа* авуна, ⁸ адани хабар къуна: «Бес ви яшар гъикъван я?» ⁹ «Зун и дуъньядиз вишни къанни цІуд йис мугъман хъанва, – жаваб гана Якъуба. – Им са акъван гзаф туш, и йисарни четинбур хъанай. Абур зи бан-бубаяр мугъман хъайи йисарихъ галаз гъич гекъигизни жедач». ¹⁰ Фиръавандиз мад гъилера хийир-дуъа авуна, Якъуб инлай элячІна.

¹¹ Юсуфа, фиръаванди вичиз къалурайвал, вичин мукъва-къилияр Мисридин виридалайни хъсан чилел, Рамсес вилайтда, бине кутуна ацукъарна, ва ана абуруз чилер чара авуна. ¹² Гъам бубадиз, гъам стхайриз, гъамни вири вичин сихилдиз Юсуфа техилни чара авуна, гъар садаз вичин хизанда авай аялрин къадардиз килигна.

Мисривийри чеб фиръавандиз маса гун

¹³ Уълкведа лагъайтІа, техил амачир, халкъдиз еке азиат хъанвай – гъам Мисридихъ, гъамни Къенандихъ* галукънавай каш гъакъван заланди тир. ¹⁴ Инин агъалийриз техил маса гуналди, Юсуфа фиръавандин* хазинадиз Мисридани Къенанан авай къван вири гимиш кІватІна. ¹⁵ Я Мисрида, я Къенанда гимиш амачирла, мисривийри атана Юсуфаз лагъана: «Чаз техил це! ТахъайтІа чун ви вилик къиникъ лазим яни? Гимиш куътягъ хъанва». ¹⁶ «Гимиш куътягъ хъанватІа, – лагъана Юсуфа, – гъваш инал куъ малар, техил маларихъ галаз дегишда».

¹⁷ Абуру чпин суруъяр вилик кутуна иниз гъална, ва Юсуфа техил гъайванрихъ галаз дегишиз хъана:

балкІанрихъ, хиперихъ, цІегъе-рихъ, къарамаларихъ, ламарихъ галаз. А йисуз ада техил абуруз маларихъ дегишнай, ¹⁸ гуьгъуьнин йисуз абур адан патав ихътин гафар гваз атана: «Вакай чуьнуьхдай кар авач, чи агъа, чи гимишни, чи маларни – вири вибур хъанва. Чаз гила чи беденрилайни чилерилай гъейри ваз теклифдай мад затІни амач.

¹⁹ Чун гила ви вилерал чи чилни галаз рекъин лазим яни къван? Чунни, чи чилерни къачуна, техилдихъ галаз дегиш ая – ва чун чи чилни галаз санал фиръавандин лукІар жеда. Анжах чун текъена амуькдаивал, ва чилер баябан тежедайвал, тумунин техил це».

²⁰ Гъа икІ Юсуфа фиръавандин хийирдиз Мисридин вири чилер маса къачуна. Мисривийри вирида сад хъиз адаз чпин мулкар маса гана – каш гъакъван заланди тир. Вири чилер фиръавандин хусусиятдиз элкъвена, ²¹ мисривияр лагъайтІа вири уьлкве тирвал, и къерехдилай а къерехдал къван, – Юсуфа фиръавандин лукІариз элкъуьрна. ²² Анжах мажуси* диндин къуллугъдаррин чилер Юсуфа маса къачунач – диндин къуллугъдарар фиръавандин нафакъадал алай ва адан гъисабдай незвай, гъавилияй чпин чилерни маса ганач.

²³ Юсуфа мисривийриз лагъана: «Гила, за фиръавандин хийирдиз куь чилерни, куьн чебни маса къачур чІавуз, техилдин тум къачуна ам цуз. ²⁴ Къедлай бегъердин вадай са пай куьне фиръавандив вахкуда, вадай къуд пай тІуьн ва цун патал тада – жува, хизанри, аялри».

²⁵ «Вуна чи уьмуьр хиласна! – жаваб гана мисривийри. – Вуна ви вилерай чаз майил авуна, чи агъа. Къедлай къулухъ чун фиръавандин лукІар я».

²⁶ Юсуфа тайинарай чилин къанун Мисрида къени къилиз акъудзама: фиръавандив бегъердин вадай са пай вахкузва. Анжах диндин къуллугъдаррин чилер фиръавандиз хъанач.

Якъубан эхиримжи мурад

²⁷ Израилвияр Мисрида, Гешендин чилел, бине кутуна ацукъна. Ина абурукай чилерин иесияр хъана, ина абурукай гзаф аладдайбур ва къадардиз чІехибур хъана.

²⁸ Церид йис Якъуба Мисрида акъудна, вири санлай ада вишни яхцІурни ирид йисуз уьмуьр тухвана. ²⁹ Рекъидай вахт мукъув хъайила, ада Юсуфаз эверна: «Ви вилерай заз майил авайтІа, зи ятурдив гъил хкІуна, вуна зи тІалабун рикІелай алуддач лагъана къин це: зун Мисрида кучукмир! ³⁰ Зун бан-бубайрин къилив рекъе гъатайла, Мисридай хутахна, къванцикай раснавай бубайрин сурара кучук». «За вуна лагъайвал ийида», – жаваб гана Юсуфа. ³¹ «Къин це», – лагъана Якъуба. Юсуфа къин къуна, ва месел къатканвай Якъуба икрам авуна.

Якъуба Юсуфан рухвайриз хийир-дуьа авун

48¹ Са къадар вахт алатайла, буба азарди къунвайди хабар хъайи Юсуфа адан патав вичин рухваяр тир Манашени Ифраим гъана.

² «Ви хва Юсуф атанва», – лагъана Якъубаз. Адани вичин вири

къуватар кIватIна, месел хкаж хьана, ³Юсуфахъ элкъвена икI лагъана: «Са мус ятIани Лузда, Къенандин* чилел, зи вилик вири алакьдай Аллагъ* атанай. Ада заз хийир-дуъа* авунай ⁴ ва лагъанай: „За ви тухум гзаф аладдайди ва къадардиз чIехиди ийида, валай гзаф халкъар арадал гъида, и чилни эбеди яз ви несилриз гуда“».

⁵ «Ингъе гила, – лагъана Якъуба, – зун къведалди Мисрида хъайи ви къве аялни за хвавиле къабулда. Гила Ифраимни Манаше Рувенахъ ва Шимунахъ галаз барабар яз зибур жеда. ⁶ Ваз ахпа хъайи рухваря – абур вибур я, амма ибур стхайрин тухумдай яз гъисабда ва абурун паюникай ирс къачуда».

⁷ «Зи Рахилни, – лагъана Якъуба, – зун Падандай элкъвена хкведайла, Къенанда, Эфратадин патарив, рекъе къена. Гъана, Эфратадиз фидай рекъе за ам кучукни авуна». Аниз гила Бетлегъем лугъузва.

⁸ Юсуфан гадайриз килигна Исраила адавай хабар къуна: «Ибур

вужар я?» ⁹ «Ибур, – жаваб гана Юсуфа, – заз ина Аллагъди пишкеш авур зи рухваря я». «Абур зи мукъув гъваш, – лагъана Исраила, – за абуруз хийир-дуъа ийидайвал».

¹⁰ Къуъзуъвили Исраилан вилер зайиф авунвай – адаз саки са затIни аквазмачир. Юсуфа аялар адав агудна: Исраила абуруз теменар гана, къужахда къуна ¹¹ ва Юсуфаз лагъана: «Захъ гъатта вун ахквада лагъана умуд амачир, амма ингъе Аллагъди заз ви балаярни аквадай мумкинвал гана».

¹² Юсуфа Исраилан метIерив ацукънавай вичин аялар къараргъарна ва бубадиз пел чилив агакьдайвал икрам авуна.

¹³ Юсуфа вичин рухваря Исраилав агудайла, Ифраим адан эрчIи патахъ, Исраилан чапла патахъ, Манаше чапла патахъ, Исраилан эрчIи патахъ, галай. ¹⁴ Амма Исраила эрчIи гъил Ифраиман кьилел эцигна – гъвечIидан, чапладини – Манашедин кьилел – чIехидан, гъавилляй ада гъилер кирсеба къунвай.

¹⁵ Исраила Юсуфаз ихътин гафаралди хийир-дуъа авуна:

– Аллагъди – адан вилик зи бубайри уьмуър тухвана, Ибрагъимни Исака!

Аллагъди, зун хвейиди вири зи уьмуърда къенин йикъалдини,

¹⁶ малаикди*, зун гъар жуьредин писвилерикай хиласай, – жегъил-жаванриз хийир-дуъа авурай!

Абура зи тIвар давам хъурай

ва зи бубайрин – Ибрагъиманни Исакъан, – тIварар.

Абурун несилар чилел къадардиз гзаф жеда.

¹⁷ Юсуфа, бубади вичин эрчIи гъил Ифраиман кьилел эцигнавайди акуна ва и кардикай хуш татана, Ифраиман кьилелай Манашедин

къилел эхцигун патал бубадин гъил къуна. ¹⁸ «ИкI ваъ, буба, – лагъана Юсуфа. – Ингъе сифте хва, эрчIи гъил гъадан кьилел эциг».

¹⁹ «Заз чида, – рази тахъана жаваб гана Исраила, – заз чида, чан хва. Гъадалайни чЕхи халкъ арадал къведа. Амма икІ ятІани, гъвечи стхади вичин артуханвал къалурда ва гзаф тайифайрин эвел кутада».

²⁰ Ингъе а юкъуз Исраила абуруз авур хийир-дуьадин гафар:

– Иврияр патал куьн хийир-дуьа жеда.

Абуру сада садаз нуьсрет*
гудайла, лугъуда:

«Аллагъди вун авурай
Ифраимни Манаше хътинди!»

Гъа икІ ада Ифраим Манашедилай вилик эцигна.

²¹ Ахпа Исраила Юсуфаз лагъана: «Зун и мукъвара рекъида, амма Аллагъ квехъ галаз жеда, ва куьн куь бубайрин чилел хкида. ²² Ваз за дагъларин цІиргъ гузва: вун стхайрилай вине жеда. За ам амарийривай турунинни хъелерин куьмекдалди къахчурди я».

Якъуба вичин рухвайриз хийир-дуьа авун

49¹ Якъуба вичин рухвайриз
эверна:

– КІватІ хъухъ: за куьн гележегда куь гуьзетдатІа хабардар ийида.

² КІватІ хъана яб це Якъубан рухвар,
Исраилаз яб це, куь бубадиз!

³ Рувен, зи сифтеди, зи къудрат,
Зи итимвилин къуватдин сифте майва,
Ам къакъан я виридалай – ичІи къуват!

⁴ Вилик пад къаз тежедай ятар хътин,
хъижедач вун мад сифтеди,
къаткана къван бубадин месел –
зи месиз кІур гана, мурдар авуна!

⁵ Шимунни Леви, стхаяр,
чпин кантІар инсаф тийирвилин яракъ тир!

⁶ За абурун къастара иштирак ийизвач,
кІеретІдикай туш зун абурун.

Хъел акатда инсанар рекъида,
къугъунар ийида, жунгавар набут ийида.

⁷ Лянет я абурун икъван инсаф авачир хъилез,
гъакІни гъазабдиз, акъван къати!

Якъубан рухвайрин арада гъарнихъ чукІурда абур,
чкІана гъарниз акъудда Исраилан рухвайрин арада!

⁸ Ягъуд*, стхайри ви тариф ийида!
Ви гъил – душманрин къамал жеда,
ваз стхайри икрам ийида.

- 9 Вун, Ягъуд, жегъил аслан хъиз,
гъуърчен винел цавуз акъатда, зи хва.
Аслан хъиз чилив игис хъана –
Нивай чІур ийиз жеда асландин секинвал?
- 10 Ягъудан гъилерай гъукумдин лаш аватдач,
гъакимдин аса адан кІвачеривай къакъатдач.
Вахт къведа – ада жерме къачуда
ва халкъар адаз муѳІуьгъ жеда.
- 11 Лам кутІундай затІ адан ципицІдин чІере я,
ципицІдин чІере я шаркІунтар кутІунун патал.
Вичин парталар ада чехирда чуъхуъзва,
вичин либасар ципицІдин ивида.
- 12 Вилер адан чехирдикай мичІи я,
некІедикди лацу я адан сарар.
- 13 Забулуна уьмуьр тухуда гъуьлуьн къерехда,
гимияр атана акъваздай.
Сергъятни адан патарив Сидундин гва.
- 14 Исахар къуват квай лам я,
парарин арада яргъи хъана къатканвай;
- 15 Адаз акуна хъи, секинвал хъсан затІ я,
и чилни гзаѳ гуьрчег я,
ва далу парцин кІаник кутуна,
масадан гъилик квайди хъана.
- 16 Дана вичин халкъ идара ийида:
имни Израилдин тайифайрикай сад я.
- 17 Дан рекъел гъуьлягъ хъурай,
агъу авай гъуьлягъ жигъиррал алай.
КІасда балкІандин кІвач,
мияхни аватда далудихъди.
- 18 Ребби, На хиласуник ква зи умуд!
- 19 Гадал вегъида таланчийри,
абурухъ ам галтугда тарашиз абур.
- 20 Ашераз булдалди недай-хъвадайди ава,
пачагъар няметралди ада таъминарзава.
- 21 Нифтали азад мирг я,
вичи гзаѳ гуьрчег балаяр хадай.

- 22 Юсуф бегьер гудай чIере я,
бегьер гудай чIере чешмедин патав гвай.
Адан хилери цал бегьем кIевнава.
- 23 Гъжумрикни акатнай ам,
душманвални авунай адахъ галаз,
Дяве авунай адахъ галаз устадар тир лишанчийри.
- 24 Амма чIемерук адан датIана тIарам тир,
адан гъилериз къуват гузвай чешме
Уьтквемдан, Якъубан Аллагъдин, гъилер тир эхир,
ва Иман гвайбурун чубан, исраилдин раг тир!
- 25 Ам ви бубадин Аллагъ я, Ада ваз куьмекда,
Ам вири Алакьдайди* я, Ада ваз нуьсрет* гуда.
Къакъан цаварин нуьсрет,
Дерин деринрин нуьсрет,
Мумайрин кIвенкIверин ва руфунин нуьсрет.
- 26 Вине я ви бубадин нуьсрет,
къадим дагъларин нуьсретдилаь
даим тепейрин жумартвилерилаь.
Абур вири Юсуфан къилел хъуй,
Вичин стхайрин арада хан тирдан пелел.
- 27 Бунъямин вагъши жанавур я:
пакамахъ вичин къурбанд жакъвазва,
няниз гъуьрч сараралди кукIварзава.

28 Исраилдин цIикъвед тайифа*
ва абуруз бубади авур хийир-дуьа-
яр* гъа ихътинбур я. Гъар са тайи-
фадиз – вичин хийир-дуьа.

Якъубан къиникъ ва кучукун

29 Якъуба рухвайриз лагъана:
«Мукъвара зун бан-бубайрин па-
тав хъфида. Зун зи бубайрин патав
хети Эфранан чуьлда алай къветIе
динж ая. 30 И къветI Къенандин* чи-
лел, Мамредин патарив, Махпелан
чуьлда ава, чуьл лагъайтIа Ибра-
гъима хети Эфранавай сурарин чка
патал къачурди я. 31 Ана гъам Ибра-
гъимни адан паб Сарра, гъам Исакъ-
ни адан паб Рефикъа кучукнава,
гъана за Лияни кучукнай. 32 Гъам

чуьл, гъамни анал алай къветI хе-
тийривай маса къачунвайбур я».

33 Рухвайриз ихътин тапшуругъ
гана, Якъуб месел ярх хъана къена
ва бан-бубайрин патав хъфена.

50 1 Юсуф бубадин бедендал
гъалтна, шехъиз къейидан
чиниз теменар гана. 2-3 Вичин лу-
кIар тир жерягърал ада Исраилан
беден мелгъамра тун тапшурна. Же-
рягъри, адет тирвал, беден яхIур
юкъуз мелгъамра туна ва пудкъан-
ни цIуд юкъуз мисривияр къейи-
дахъ шехъна. 4 Ясдин вахт куьтягъ
хъайила, Юсуфа фиръавандин*
мукъва авунвай ксаривай тIалаба-
на: «Куь вилерай заз майил аватIа,

фиръавандиз лагъ хьи, ⁵ бубади зав кьин кьаз тунай: кьейила, за ам Къенанда авай, ада вичиз виликамаз гъазурнавай сурарин кьветIе кучукун лазим я. Вун рази ятIа, за фена буба кучукдай ихтияр къачуз-ва, ахпа элкъвена хкведа». ⁶ «Алад, фена буба кучук, – ихтияр гана фиръаванди. – Кьин кьилиз акъуд».

⁷ Юсуф буба кучукун патал рекъе гъатна, ва адахъ галаз чпихъ асул-несил авай фиръавандин мукъуванар, вири чIехи къуллугъдарар ва Мисридин вири чилерин агъсакъалар, ⁸ Юсуфан вичин хизан, адан вири стхаяр ва адан вири сихилни рекъиз экъечIна. Гешенда амайбур анжах абурун аяларни лапагарни къарамалар тир. ⁹ Адахъ кьве чарх квай дапурагар, гзаф къадар миях аскерар ва сан авачир къван халкъ галай.

¹⁰ Ярдандилай анихъ галай Гарен-АтIаддив агакъайла, абуру ана са йикъ-шиван авуна – ирид юкъуз абур Юсуфан бубадихъ шехъна. ¹¹ А чилерал уьмуър тухузвай къенанвийри Гарен-АтIадда чIугвазвай яс акурла, гъарайдалди лагъанай: «Мисривияр гьикъван дерт чIугваз шехъзава!»

Гъавиляй Ярдандилай анихъ галай и чкадиз Абел-Мисрини¹ лугъзва.

¹² Бубади гьикI лагъанайтIа, рухъвайри гьакI авуна: ¹³ адан мейит Къенандиз хкана ва Ибрагъима хети Эфранавай сурар патал къачур Махпелан чуьлдал алай кьветIе кучукна – Мамредикай са акъван яр-гъал тушиз. ¹⁴ Мейит кучукайдалай

къулухъ Юсуф, адан стхаяр ва вири абурухъ галайбур элкъвена Мисри-диз хтана.

Инсанди фикирда, амма Аллагъдин гъиле жеда

¹⁵ Гила, буба кьейидалай къулухъ, Юсуфан стхайри фикир ийиз хъана: «Юсуфаз исятдани чакай хъел аматIа, ва чна вичиз авур азиятриз жаваб яз, эвездай са кар хъийиз кIан хъайитIа вуч ийин?» ¹⁶ Абуруни Юсуфав ихътин гафар агакъарун тапшурна: «Рекъидалди вилик ви бубади ¹⁷ ваз лугъун патал веси авуна: „Тавакъу ийизва – вуна стхайрин гунагъдилай, абурун батIулвилелай, абуру ваз авур чIурувилелай гъил къахчу“. ГьакI хъайила, чалай гъил къахчу, чун ви бубадин Аллагъдин лукIар я эхир!» И гафариз яб гудайла, Юсуф шехънай.

¹⁸ Стхаяр атана адан вилик чилел метIерал аватна ва лагъана: «Къедлай чун ви лукIар я!» ¹⁹ «КичIе жемир, – лагъана Юсуфа. – Зун Аллагъ яни къван? ²⁰ Куьне заз пис къаст авун кьетI авунай, амма Аллагъди ам хъсанвилиз элкъуьрнай: а кар себеб яз гьикъван инсанар хилас хъана! ²¹ КичIе жемир. За куь ва куь веледрин къайгъударвал ийида».

И гафари стхаяр секинарнай ва абурун рикIериз таъсир авунай.

Юсуфан кьиникъ

²² Гъа икI Юсуф вичин сихилни галаз Мисрида бине кутуна ацукънай. Адан вишни цIуд йис хъана; ²³ адаз вичин штулар, Ифраиман

¹ ^{50:11} Абел-Мисрини – чувуд чIалалди «Мисридин шел».

птулар, акун ва Манашедин хва Магъиран цийиз хъайи аялар вичин метГерал кьун кьисмет хъана.

²⁴ «Зун и мукъвара рекъида, – лагъана Юсуфа мукъва-кьилийриз. – Амма са югъ алукъда ва Аллагъди куьн рикел гъида ва куьн инай Ада Ибрагъмаз, Исакъаз ва Якъубаз гуда лагъана кьин кьунвай чилерал хутахда».

²⁵ Юсуфа Исраилан несилрив кьин къаз туна: Аллагъди чеб рикел гъайи чIавуз абуру Мисридай адан мейитдин амукъаярни чпихъ галаз хутахда.

²⁶ Юсуф вишни цIуд йиса аваз къена. Адан мейит мелгъамра туна, Мисрида, мейит твадай ишикIда эцигна.

ЭжкъечІун

Гъахъун

Тавратдин къвед лагъай ктабда Исраилдин халкъ арадал атуникай – Якъубан эвледар Мисридин лукІвеликай хилас хъуникай ва адаз Къанун гуникай, – раханва. И вакъияяр пуд агъзур йисалайни гзаф идалай вилик къиле фена (дуьм-дуьз вахтунин гъакъиндай тарих чирунал алахънавайбур са фикирдал атанвач).

Ктабдин сад лагъай паюна (1-19-къилер) Мусадикай – Реббиди Вичин халкъ Мисридай ахкъудун патал хкъягъай касдикай – ахъайзава. Къвед лагъай паюнани (20:2-17) – Аллагъдинни Адан халкъдин арада Икърар кутІуникай, Къанун гуникай. Къанундин асас бине Аллагъдин 10 веси я. Гъа и весийрикай алай аямдин дуьньяда гзаф халкъар патал ахлакъдин къайдаяр хъанва.

Аллагъди Мусадизни халкъдиз Вичин къанунарни насигъатар, Вичин къилих ва вичин халис ТІвар къвез-къвез ачухарзава. Ада Мусадиз виче Ребби Вичин халкъдин арада аваз жедай Алачух, исраилвийрин рекъин мескен, гъикІ къулайвилелди туькІуьрдатІа беъем тир тайинвал авай рекъер къалурна (25-30 къилер). Аллагъ – къайгъуда такъадай килигдайди ваъ, Ада абуруз хиве къурвал, Ибрагъиман, Исакъан ва Якъубан эвледар азад авун патал, чилин тарихдин гъерекатдик акахъзавайди я. Гъа са вахтунда ктабди чаз Мусадиз лап гъар са камуна инсанрин патай жезвай аксивиликай суьгъбетзава: адет хъанвай лукІвал абуруз гъеле гъавурда гъат тавунвай азадвилелай саламат яз аквазва. «Хъунухъ» ктабда хъиз, «ЭжкъечІунани» Библияди вичин игитар гъар патарихъай, зайифвилерни кимивилер чуьнуьх тийиз, къалурзава.

Исраил Мисридикай азад хьун (1:1 – 15:21)

Исраил Мисрида чандал гьун

1 ¹ Ингье Якьубахъ галаз санал чпин хизанарни галаз Мисри-диз атай адан рухвайрин тӀварар (абурукай гьар сад вичин хизанни галаз атанай): ² Рувен, Шимун, Леви, Ягьуд*, ³ Исахар, Забулун, Бунъ-ямин, ⁴ Дан, Нифтали, Гад ва Ашер.

⁵ Вири абур, Якьубан несилар – вичи а чӀавалди гьеле Мисрида уьмуьр тухузвай Юсуфни кваз, пудкьанни цӀуд кас авай.

⁶ Юсуф кьенай, адан стхяарни ва абурун вири несилни кьенай. ⁷ Исраилан* эвледар лагьайтӀа, аладун-веледун гзаф тир, абурун кьадар датӀана артух жезвай, кьвердавай абурун кьудрат гзаф жезвай; са тӀимил вахтунда абурувди вири уьлкве ацӀанай.

⁸ Мисридин тахтунал, вичиз Юсуфакай са затӀни чин тийидай, цӀийи пачагъ хкаж хьанай. ⁹ Ада вичин итимриз лагьана: «Килиг сад-ра Исраилдин* халкъдин кьадар гьикьван гзаф хьанватӀа: абурухъ чалай гзаф кьуват ава. ¹⁰ Абур мад-ни артух тахьун патал са вуч ятӀани кьетӀна кӀанда. ТахьайтӀа, дяве гатӀунайтӀа, абур чи душманрихъ галаз сад хьана, чаз аксина кьарагъда ва чи гьиликай хкечӀда».

¹¹ Исраилдин рухваяр залан кӀвалахривди гьелек авун патал мисривийри абурун кьилел кьаравулар эцигна ва фиръаван* патал чпихъ гьамбарханаяр галай кьве шегьер эцигиз туна – Питам ва Рамсес.

¹² Амма мисривийри Исраилдин рухваяр гьикьван гзаф азиятдик кутунатӀани, гьакьван абурун кьадар гзаф жезвай. Мисривийриз абур авайдалайни гзаф жез кичӀе хьана ¹³ ва, са жизвини инсаф тийиз, абур кӀвалах авуниз мажбур ийизвай. ¹⁴ Абуру Исраилдин рухвайрин вири уьмуьр зиллетдиз ва залан зегьметдиз элкьуьрна: абур палчух тӀушунзавай, кьарунчӀар атӀуз-вай, чуьлда кӀвалахзавай. Абурув и кӀвалахар гьич са жизвини язух татана, гужуналди ийиз тазвай.

¹⁵ Мисридин пачагъди Исраилдин кьилинбур тир мамач-папариз вичин патав эверна. Садан тӀвар Шифра, муькуьдан Пуа тир.

¹⁶ «Иври папаривай аялар кьабулдай чӀавуз, – лагьана ада ибуруз, – вуж хазватӀа килиг. Гада яз хьайитӀа – йикь, руш яз хьайитӀа – чан алаз амуькьрай».

¹⁷ Амма мамач-папариз Аллагъдихъай кичӀе тир ва гьавилияй Мисридин пачагъдин эмирдиз яб гачначир: гадаяр сагъ-саламатдиз тазвай.

¹⁸ Пачагъди абуроз мад вичин кьилив эверна ва жузуна: «Куьне гадаяр вучиз рекьин тавуна тазва?» ¹⁹ «Иври папар мисривияр хьтинбур туш, – жаваб гана мамачри, – абур гзаф уьтквембур я. Мамач-паб гьич атана агакьни тавунмаз, чувуд папар хана жеда». ²⁰ И кардай Аллагъди мамач-папарив хийирдалди агакьарна. Исраилдин халкъ лагьайтӀа, кьвердавай гзаф ва адан кьуват артух жезвай. ²¹ Мамач-папариз Аллагъдихъай кичӀе тир-вилияй, Аллагъди абурун хизанриз хушбахтвилини рехъ ахъайнай.

²² ИкI хъайила, фиръаванди вичин халкъдиз ихътин эмир гана: «Чувудриз жезвай вири гадаяр Нил вацIуз гадара. Чан алаз анжах рушар тур».

Муса пайгъамбар дидедиз хъун

2¹ А чIавуз Левидин тайифади-кай* тир сада вичин тайифади-кай тир паб къачуна. ² Абуруз хва хъана. Дидедиз ам гъикъван хушди ятIа акуна ва пуд вацра ам чуънуъхна хвена. ³ Мад адавай ам чуънуъхиз хъхъанач. И чIавуз ада нацIарикай хранвай зимбил къачуна, адал къирдин шкъакъ алтадна, куърпе аял ана эцигна ва Нил вацIун къерехда, нацIар авай чкада туна. ⁴ Аялдин вах са тIимил яргъал хъиз акъвазна, адаз вуч жедатIа, килигзавай.

⁵ Ингье Нилдин къерехдал эхъуьн патал вичин къаравушарни галаз фиръавандин* руш атана. Адаз нацIарин юкъва авай зимбил акуна, къаравушдиз ам вичин патав гъваш лагъана эмир гана, ⁶ ахъайна килигайла ана бицIек акуна. Аял шехъзавай, ва адаз адан язух атана. «Им иврийрин аялрикай я», – лагъана фиръавандин руша.

⁷ Аялдин ваха адавай хабар къуна: «Белки фена вичи аялдиз нек гана ам вун патал чIехи ийидай иври папаз эверин?» ⁸ «Алад», – лагъана фиръавандин руша. Руша фена аялдин диде галаз хтана, ⁹ ва фиръавандин руша адаз лагъана: «Им къачуна, идаз хур це. За ваз ви гъакъи гуда».

Папа аял къачуна ва ам чIехи авуна, ¹⁰ ахпа ам чIехи хъайила,

фиръавандин рушан къилив хкана. Адани гада хвавиле къабулна ва адал «За ам цикай хкудна» лугъуз Муса¹ тIвар эцигна.

Муса Мидияндиз катун

¹¹ Вахтар къвез алатна. Муса чIехи хъана. Ам вичин ватанэгълийрин патав атана ва абурун залан зегъмет акуна. Адаз мисривиди вичин ватанэгъли гъикI гатазватIа акуна. ¹² Муса инихъ-анихъ килигайтIа – патарив гъич са касни гвачир. Ада мисриви яна къена, ва меийит къумадик кучукна.

¹³ Пакадин юкъуз Муса мад абурун къилив хтана – ва акуна хъи, къве иври чеб чпихъ галаз кикIизва. «Вуна ви жуванди вучиз гатазва?» – хабар къуна Мусадик кефи хазвай касдивай. ¹⁴ Адани жаваб гана: «Вакай чи къилел чIехидини дуванбенни авунвайди я? ТахъайтIа ваз зунни мисриви хъиз яна рекъиз кIанзавани?» Мусадик кичI акатна: ада вистри малум хъанва лагъана фикирна.

¹⁵ Фиръавандиз* хъайи агъвалатдикай хабар хъайила, Мусадиз киникъин жаза гуз кIан хъана. Амма Муса фиръавандикай катна фена мидиянвийрин уълкведа уьмуьр тухуз ацукъна.

Ам къуйдин* патав ацукънавай чIавуз, ¹⁶ къуйдин патав Мидияндин диндин къуллугъдардин ирид руш атана. Абуру кягъиз яд къачуна ва бубадин суьруь патал латар ацIурна, ¹⁷ амма инал атай чубанри абур чукуриз хъана. Мусадик къарагъна абурун пад къуна, ахпани абурун хпериз яд гана.

ⁱ Муса (מֹשֶׁה, Моше) – чIувуд чIалалди – «цIай акъудун» ибарадиз мукъвал.

¹⁸ Рушар әлқъвена чпин буба Ре-гуилан яни ЙитГаран, кылиив хтайла, ада жузуна: «Къе куьн фад хтана хьи?» ¹⁹ «Са течир мисривиди, – лагъана абуру, – чубанрин вилик чи пад хвена, ахпани кягъиз яд акъудна ва чи хипериз гана». ²⁰ «Бес ам гына ава? – жузуна бубади. – Куьне адаз вучиз эвернач? Эвера, чахъ галаз санал фу тІуьрай».

²¹ Мусади и мидиянвидин патав акъвазун къетІна. Ада Мусадиз вичин руш Сипара пабвиле гана, ²² ва абуруз хвани хъана. Мусади «Зун чара чилел уьмуьр тухуз ацукъна» лугъуз адал Гершам¹ тІвар эцигна.

²³ Гзаф вахтар алатна. Мисридин пачагъ къена. Израилдин рухвайри залан кІвалахрик суза ийизвай, куьмекдихъ ялварзавай – ва абурун шикаятар Аллагъдив агакъна. ²⁴ Аллагъдиз абурун сузадин ван хъана – ва Ибрагъимахъ, Исакахъ ва Якъубахъ галаз авай вичин икърар рикІел хкана. ²⁵ Аллагъди Израилдин рухвайриз вил яна фикир гана – Аллагъди абуруз Вичин чин ачухна!

Мусадиз эверун

З¹ Мусади вичин апаян, Мидияндин диндин къуллугъдар ЙитГрадин, хпер хуьзвай. Са гъилера ам вичин суьруьни галаз къурумдин лап яргъаз фена ва Аллагъдин дагъдив, Харебдив* агакъна. ² Ана Реббидин* Малаик* адан вилик пайда хъана – валан къене кузвай ялав яз.

Мусадиз акуна: вал ялавди къунва, амма кузвач. ³ «Фена садра, – фикирна ада, – им вуч зурба ала-

мат ятІа килигин кван. Вучиз вал кузвач?»

⁴ Реббидиз Муса килигун патал мукъва хъанвайди акуна – ва Аллагъди цІай къуна кузвай валай Мусадиз эверна: «Муса, я Муса!» «Гъай!» – жаваб гана ада. ⁵ Реббиди лагъана: «Мукъув жемир. Жуван кІвачин къапар хТІуна: вун акъвазнавай чка пак* чил я».

⁶ «Зун ви бубайрин Аллагъ я, – лагъана Ада Мусадиз. – Зун Ибрагъиман Аллагъ я, Исакъан Аллагъ я, Якъубан Аллагъ я». Мусади чин кІевна: адаз Аллагъдиз килигиз кичезвай.

⁷ Реббиди лагъана: «Зи халкъдиз Мисрида инсаф тийизвайдакай Заз хабар ава. Заз абурун шел-хвалдин ван къевезва – кыилеллаибуру адаз зулумар ийизва! Заз Зи халкъди чІугвазвай азабдикай хабар я. ⁸ Зун, ам лукІвиликай азад авун патал, атанва, ам Мисридай иер ва гегъенш, вичикай некни вирт хкатзавай чилел хутахун патал – къенанвийрин*, хетийрин, амарийрин, перизийрин, гъивийрин ва ябусвийрин чилерал, – эвичІнава. ⁹ Израилдин рухвайрин арзаяр Зав агакънава. Ва гъакІни, Заз мисривийри абуруз ийизвай зулум акуна. ¹⁰ Гъавилляй алад, За вун фиръавандин* кылиив ракъурзава: зи халкъ, Израилдин рухваяр, Мисридай акъуд!»

¹¹ «Зун вуж я хьи, – лагъана Мусади, – фиръавандин кылиив фена, Израилдин рухваяр Мисридай ахкъуддайвал?»

¹² «Зун вахъ галаз я, имни вун Зи илчи тирвиллин лишан жеда, – жаваб

¹ ^{2:22} Гершам – чувуд чІалалди – «гъана уьмуьр тукузвайди» ибарадиз мукъва.

гана Реббиди. – Вуна Зи халкъ Мисридай ахкъуддай чІавуз, куьне и дагъдал атана Заз къуллугъда».

¹³ Мусадиди жузуна: «Ингъе зун Исраилдин рухвайрин къилив фида ва абуруз лугъуда: „Зун куь къилив куь бубайрин Аллагъди ракъурнавайди я“. Амма абуру: „Адан тІвар вуж я?“ – лагъана хабар къуртІа, за вуч жаваб гун лазим я?» ¹⁴ «Зун Я, Вуж Зун ЯтІа, – жаваб гана Аллагъди. – Исраилдин рухвайриз гъа икІ жаваб це: „Зун куь къилив ракъурнавайдан тІвар <Зун Ава> я“».

¹⁵ Ва мадни Аллагъди Мусадиди лагъана: «Исраилдин рухвайриз лагъ хъи, вун ракъурайди Ребби я, чпин бубайрин – Ибрагъиман, Исакъан ва Якъубан Аллагъ. Им – даим Зи тІвар я: несилрилай несилралди заз гъа икІ эверрай.

¹⁶⁻¹⁷ Гъавилияй алад фена Исраилдин агъсакъалар эвер гана кІватІа ва абуруз лагъ: „Реббиди, куь бубайрин Аллагъди, Ибрагъиман, Исакъан ва Якъубан Аллагъди, зи вилик атана ва квез икІ лугъун патал эмир авунвайди: <За куьн галайвал вил вегъена ва мисривийри квез вуч ийизватІа акуна. Зани къетІна: За куьн Мисридин зулумдикай къенанвийрин, хетийрин, амарийрин, перизийрин, гъивийрин, ябусвийрин чилел – вичикай некни вирт хкатзавай чилел хутахда>“ лагъана абуруз малумара.

¹⁸ Исраилдин агъсакъалар ви чІалаз килигда. Абуру вахъ галаз санал Мисридин пачагъдин къилив фида, ва куьне адаз икІ лугъуда: „Чи вилик Ребби, Исраилдин Аллагъ атана. Чаз къурумдиз фена пуд йикъан рехъ атІана ва ана Реббидиз, чи

Аллагъдиз, къурбанд ийидай ихтияр це“.

¹⁹ Заз чида хъи, Мисридин пачагъди квез ихтияр гудач, куьн Зи къудратдизни килиг тавуна гужуналди къуна акъвазариз алахъда. ²⁰ Амма За Жува, Жуван гъилелди Мисри кукІварда. За аламатар къалурда – ва ахпа ада куьн ахъайда. ²¹ За мисривийрин вилерай квез майилвал жедайвал туькІуьрда, – ва куьн Мисридай гъил ичІидаказ хъфидач. ²² Куь папари чпин къуншияр тир мисриви папаривай къизилдинни гимишдин шейэр ва алукидай парталар тІалабрай. Куьне гъатта куь аялрални чІагана алукида! Куьн Мисридай гъиле гъаттай гзаф девлет гваз хъфида».

4 ¹ Амма Мусадиди лагъана: «Бези чІалахъ тахъана яб гун тийиз хъайитІа, „Ребби ви вилик пайда хъайиди туш!“ лагъайтІа, вуч ийин?» ² «Ви гъиле авайди вуч я?» – жузуна Реббиди Мусадивай. «КІекІец», – жаваб гана ада. ³ «Амчилел гадра», – эмир гана Реббиди. Мусадиди гадарна. КІекІец гъулягъдиз элкъвена, ва Муса адакай катна. ⁴ Амма Реббиди адаз лагъана: «Гъил яргъи авуна адан тумунилай яхъ». Мусадиди гъил яргъи авуна, гъулягъ къуна – ва адан гъиле ам мад кІекІецдиз элкъуьн хъувуна. ⁵ Реббиди лагъана: «Им ви вилик Ребби, абурун бубайрин Аллагъ – Ибрагъиман, Исакъан ва Якъубан Аллагъ, атайди абур агъун патал я».

⁶ «Гъил хъуьчІуьк кутур», – эмир гана Реббиди Мусадиди. Мусадиди гъил хъуьчІуьк кутуна. Аникай хкудайла, гъил жив хъиз лацу

тир – жузам* азардик хьиз. ⁷ «Мад гьил хьуьчӀуьк кухтур», – эмир гана Реббиди. Мусадиди вичин гьил мад хьуьчӀуьк кухтуна, ва хкудайла, гьил гьа виликдай хьиз тир – сагълам беден хьиз.

⁸ Реббиди лагъана: «Абур вахъ агъун тавуртӀа, сифте аламатди абур чӀалахъ тавуртӀа, абур къвед лагъай аламатди чӀалахъарда. ⁹ Амма абур и аламатри чӀалахъ тавуртӀа, Нилдин яд къана хьиз чилел илич, ва и яд ивидиз* элкъведа».

¹⁰ Амма Мусадиди Реббидиз минет авуна: «Эй, зи Агъа! Захъ рахунин цӀалцӀамвал авайди туш. Виликдайни рахаз чидайди тушир, исятдани, Вун захъ галаз, Ви лукӀрахъ галаз, рахазвай чӀавузни, – чизвач».

¹¹ Реббиди лагъана:

«Ни гана инсандиз мез?

Ни ам ийизва лалди я тушни бишиди?

Ни ам ийизва вилериз аквадайди я тушни буьркъуди?

За, Реббиди!

¹² Гъавилай алад кван! Вун рахадайла, Зунни вахъ галаз жеда; вуч лугъудатӀа, За Жува ваз чирда».

¹³ «Эй, зи Агъа! – минетна Мусадиди. – Вуж кӀандатӀани – ракъура!»

¹⁴ И чӀавуз Реббидик хъел акатна ва адаз лагъана: «Бес ви стха леви – Гъарун вуч я? Заз малум тирвал, низ-низ – адаз рахаз чидайди я! Ам ви вилик экъечӀада, вун аквада ва хвеша жеда, ¹⁵ вунани адаз вири ахъайда ва вуч лугъун лазим ятӀа, гъавурда твада. Куьн рахадай чӀавуз Зун квехъ къведахъни галаз жеда; вуч авуна кӀандатӀа, За Жу-

ва квез чирда. ¹⁶ Ви паталай Гъарун халкъдихъ галаз рахурай ва адакай ви мез хъурай: вакайни адаз Аллагъдин гафар лугъузвайди хъурай. ¹⁷ Жувахъ галаз и кӀекӀецни къачу: адан куьмекдалди вуна аламатар къалурда».

¹⁸ КӀвализ хтайла, Мусадиди вичин апай Ятераз лагъана: «Заз зи стхайрин патав, абур сагъ-саламатдиз аматӀа чирун патал, элкъвена Мисридик хъфидай ихтияр це». «Секиндиз алад», – жаваб гана Ятера.

¹⁹ Ана, Мидиянда, Реббиди Мусадидиз лагъанай: «Элкъвена Мисридик ахлад. Вун терг ийиз кӀан хъайи вирибур къенва». ²⁰ Мусани, пабни аялар ламрал ацукъарна, гъилени Аллагъдин кӀекӀец къуна, Мисридик рекъе гъатна.

²¹ Реббиди Мусадидиз лагъана: «Заз ваз аламатар къалурдай къуват ганва. Мисридик хъфейла, вири и аламатар фиръавандин* вилик къалурра. Амма За фиръавандив терсвал ийиз тада: ада куьн ахъайдач. ²² А чӀавуз вуна адаз лагъ: „Реббиди лугъузва: <Исраил – им Зи хва я, Зи сифте велед я. ²³ За ваз, ада Заз къуллугъ авун патал, Зи хва ахъаюн эмир авунай, амма вуна ахъайнач! И кардай За ви сифте хва рекъида!»»

²⁴ Рекъе йиф акъуддай чкадал, Реббидиз Мусадиди къилив атана ам рекъиз кӀан хъанай. ²⁵ И чӀавуз Сипаради са хци къван къачуна, вичин хцин эркеквиллин лишан суьннет авуна ва адан иви Мусадиди кӀвачеривай гуьцӀна. «Вун ивидалди зи чам я!» – лагъана ада. ²⁶ Реббидиди ам секиндиз туна. «Ивидалди чам» – икӀ ада суьннетдин сеbebдикай лагъанай.

²⁷ И чIавуз Реббиди Гьаруназ эмир гана: «Алад кьурумдиз, Мусадин вилик экъечI!»

Гьарун рекъе гьатна ва Аллагьдин дагьдин патав ам Мусадал гьалтна. Абуру гарданра гьатна теменар гана. ²⁸ Мусадиди вичикай Реббиди илчи хкягъайла, квекай ихтилат авунатIа ва вичиз гьихьтин аламатар кьалурун эмир авунатIа, Гьаруназ ахъайна.

²⁹ Абуру фена ва Исраилдин вири агъсакъалар кIватIна. ³⁰ Реббиди Мусадиз лагъай вири затIарикай Гьаруна абуруз ихтилат авуна, халкъдин вилик аламатар кьалурна, – ³¹ ва инсанар чIалахъ хъана. Исраилдин рухваяр Реббиди Вичин рикIел хкайди ва абурун азиятар акурди ван хъайила, абуру метIерал аватна икрам авуна.

Исраилдин рухвайри мадни гзаф зегъмет чIугун

5¹ Мусани Гьарун фиръавандин* кьилив атана ва адаз лагъана: «Реббиди, Исраилдин Аллагьди, лугъузва: „Зи халкъ кьурумдиз ахъая – Зи сувар кьиле тухун патал!“» ² Фиръаванди жаваб гана: «А Реббиди вич вуч кас я хьи, за адаз яб гудайвал ва Исраилдин рухваяр ахъайдайвал? Заз а Реббиди чидайди туш, я Исраилдин рухваярни ахъайдач». ³ «Чи вилик Исраилдин Аллагь атана, – лагъана Мусадиди Гьаруна. – Чаз са пуд йикъан рекъиз кьурумдиз фидай ва чи Реббидиз, чи Аллагьдиз, кьурбандар гудай ихтияр це, – тахъайтIа Ада чун тIегъундикди, я

тушни туруналди тергда». ⁴ Амма пачагъди абуруз жаваб гана: «Мусани Гьарун, вучиз куьне жуван халкъ кIвалахдикай хкудзава. Алад фена кIвалаха!»

⁵ «Куьбуру акъван гзаф ава хьи, – лагъана фиръаванди Мусадиди Гьаруназ, – квез лагъайтIа абуру кIвалахар гадарна кIанзавани?»

⁶ Гьа и юкьуз фиръаванди кьилеллайбурузни кавхайриз эмир гана: ⁷ «Къедлай кьулухъ Исраилдин рухвайриз виликдай хьиз кьарунчIар патал самар гумир, – чпи фена а самар кIватI авурай. ⁸ КьарунчIар лагъайтIа, абурувай гьа виликдай хьиз гьаркьⁱ ая, кьадар тIимиларун герек туш. ТахъайтIа абуру лап темпелвиллиз кьил янава: чеб, ана чпин Аллагьдиз кьурбандар гун патал, кьурумдиз ахъаюн тIалабзава. ⁹ КIвалахдин залавал артух жеда – зегъмет чIугвада, тум-кьил авачир гафариз яб гудач!»

¹⁰ Фиръавандин патавай хтана, кьилеллайбуруни кавхайри Исраилдин халкъдиз лагъана: «Фиръаванди квез мад самар гумир лагъана эмир авунва. ¹¹ Куьне квез гьинай кIандатIани самар кIватI ая, кьарунчIар лагъайтIа, виликан кьадардила тIимил тушиз атIугI».

¹² Инсанрини вири Мисри тирвал кьекъевез ва самарин чкадал чуьлда экъечIавай техилар чухваз хъана. ¹³ Кьилеллайбуру лагъайтIа, абурук тади кутаз хъана: «Гьар юкьуз виликдай квехъ самар авайла атIузвай кьадар кьарунчIар атIугI!» ¹⁴ Исраилдин рухвайрин кьилел фиръаванди эцигнавайбуру гила кавхаяр

ⁱ ^{5:8} Гьаркь авун – истемешун.

гатаз, абурувай гьаркь ийиз хьана: «Вучиз тайинарнай кьадар кI-валах кьилиз акъудзавач? Гьа великдай ийизвай кьадар кьарунчIар ийидайвал хьурай!» ¹⁵ Исраилдин рухвайрин кавхаяр шикаят ийиз фиръавандин кьилив фена: «Вучиз вуна чаз, ви лукIариз, ихьтин кар къазва?» ¹⁶ Чаз, ви лукIариз, самар гузвач, амма кьарунчIар атIун тIалабзава! Чун, ви лукIар, гатазва! Ихьтин кIвалахар авун ви инсанриз гунагь* я!» ¹⁷ «Куьне акьалтIай гьалда темпелвал ийизва! – жаваб гана абуруз фиръаванди. – Темпелар хьанва ва гьавилий лугъузва: „Ша фена Реббидиз кьурбандар гуда!“ ¹⁸ Гила фена кIвалаха. Самаралди куьн мад таъминар хьийидач, кьарунчIар лагьайтIа герек кьадар гьазура!»

¹⁹ Исраилдин рухвайрин кавхаяр крар чIур хьанвайдан гьавурда акьуна: кIвалахар тIимилардач.

Реббиди азад авун хиве кьун

²⁰ Фиръавандин* кьиливай хтана, абурувил алаз акъвазнавай Мусадинни Гьарунан патав атана, ²¹ ва абуруз икI лагьана: «Реббидиз куьне вуч ийизватIа акурай ва Гьада куь дуван авурай! Куьн себеб яз фиръавандиз ва адан мукьванриз чун такIан хьанва эхир. Абуру чун рекьиз гьазур я!»

²² Мусадини Реббидиз ялвар авуна: «Агьа! Вучиз Вуна и халкьдиз азият гузва? Вучиз Вуна зун иниз ракъурна?» ²³ Зун фиръавандин кьилив ви илчи хьиз атана – амма абуруз авайдалайни пис хьана! Гьа икI Вуна Ви халкь хилас ийидач!»

6 ¹ Реббиди жаваб гана:

«Ваз аквада хьи, За
фиръавандиз вуч ийида тIа!
Зи гьилин заланвелик ада
ивияр ахъай хьийида!
Зи гьилин заланвелик ада
абур уьлкведай чукурда!»

² Аллагьди Мусадиз лагьана: «Зун Ребби я! ³ Зун Ибрагьман, Исакьан ва Якубан вилик вири алакьдай Аллагь* яз атанай, амма „Ребби“ лагьай Зи тIвар За абуруз малумарначир. ⁴ За абурухь галаз икьрар кутIуннай ва абуруз чеб масанай атана ацукьнавай Кьенандин* чилер гун хиве кьунай. ⁵ Гила Заз мисривийри истисмар ийизвай Исраилдин рухваяр сузадин ван хьана ва а икьрар рикIел хкана. ⁶ Исраилдин рухвайриз малумара: „Зун Ребби я! За куьн Мисридин есирвеликай хкудна, лукIвеликай азад ийида! За куьн хилас ийида: За гьил хкажнава ва Зи жазаяр мусибатдинбур я! ⁷ За квекай Зи халкь ийида ва куь Аллагь жада. Квез чир хьурай, куьн Мисридин лукIвеликай хкудайди Зун Ребби я, куь Аллагь. ⁸ За куьн Ибрагьмаз, Исакьаз ва Якубаз гуда лагьана хиве кьурчилерал гьида, ва абурал квекай иесяр ийида. Зун Ребби я!“»

⁹ Мусадидан гьакьиндай Исраилдин рухваяр хабардар авуна, амма абуруз рикIин ажувилий ва кIвалахдин заланвилий адаз гьич ябни гуз кIан хьанач.

¹⁰ Реббиди Мусадиз эмир гана: ¹¹ «Фиръавандин, Мисридин пачагьдин, кьилив алад. Адаз Исраилдин рухвайриз вичин уьлкведай

экъечІна хъфидай ихтияр гунин патахъай лагъ!»¹² «Заз Исраилдин рухвайри яб гузвачтІа, – лагъана Мусади, – фиръаванди гъикІ яб гун лазим я? Зи рахунар магъирбур туш».

¹³ Реббиди Мусадихъни Гъарунахъ галаз рахунар авуна. Ада абуруз Исраилдин рухвайрин ва фиръавандин, Мисридин пачагъдин, къилив фин эмир гана, – Исраилдин рухваяр Мисридай ахкъудун патал.

Мусадинни Гъарунан дувулар

¹⁴ Ингъе тухумрин бан-бубаяр.

Исраилан сифте хва Рувенан рухваяр: Гъенух, Палу, Гъецран ва Карми. Абурукай Рувенан тухумар арадал атана.

¹⁵ Шимунан рухваяр: Ямуил, Ямин, Агъад, Яхин, Цагъар ва къенанви* папа хайи хва Шаул. Абурукай Шимунан тухумар арадал атана.

¹⁶ Ингъе галай-галайвал Левидин рухвайрин тІварар: Гершан, Къегъат ва Мерари. Левиди вичи вишни къанни цІерид йис уьмуьр тухвана.

¹⁷ Гершанан рухваяр: Ливни ва Шимигъ чпин тухумарни галаз.

¹⁸ Къегъатан рухваяр: Амрам, Йицгъар, Хевран ва Узиял. Къегъата вичи вишни къанни цІипуд йис уьмуьр тухвана.

¹⁹ Мераридин рухваяр: Магъли ва Муши.

Ингъе галай-галайвал левийрин тухумар.

²⁰ Амрама павиле вичин эме Яхебет къачуна. Адани адаз рухваяр хана: Гъарун ва Муса. Амра-

ма вичи вишни къанни цІерид йис уьмуьр тухвана.

²¹ Йицгъаран рухваяр: Къарагъ, Нефег ва Зихри.

²² Узиялан рухваяр: Мишаил, Элцафан ва Ситри.

²³ Гъаруна павиле Элишеба, Аминадабан руш, Нагъшунан вах, къачуна. Ада адаз рухваяр хана: Надаб, Абигъу, Элазар ва Итамар.

²⁴ Къарагъан рухваяр: Асир, Элкъана ва Абиасаф. Абурукай Къарагъан тухумар арадал атана.

²⁵ Элазара, Гъарунан хци, павиле ПутІиялан рушарикай сад къачуна. Адани адаз хва хана – Пингъас.

Левийрин тухумрин бан-бубаяр, абурун тухумар гъа ихътинбур я.

²⁶ Им абуруз, Гъаруназни Мусадиз, Реббиди къайдада аваз акъвазарна Исраилдин рухваяр Мисридай ахкъудун патал эмир гун тир.

²⁷ Им абур, Гъарунни Муса, Исраилдин рухваяр Мисридай хутахун патал фиръавандин*, Мисридин пачагъдин, вилик экъечІна рахун тир.

Гъарун Мусадин патахъай рахун

²⁸ Ана, Мисрида, Мусадихъ галаз рахадай чІавуз, ²⁹ Реббиди адаз лагъанай: «Зун Ребби я! За ваз вуч лугъузватІани фиръавандив*, Мисридин пачагъдив, агакъара». ³⁰ «Зи рахунар магъирбур туш, – жаваб гана Мусади. – Фиръаванди заз яб гудани къван?»

7¹ Реббидини адаз лагъана: «За акІ ийида хъи, вакай фиръаван патал Аллагъ хъиз жеда, ви стха Гъарунни ви пайгъамбар* жеда.

² Вуна Зи тӀалабунар малумара, вистха Гьаруна фиръавандиз ада Исраилдин рухварь вичин уьлкведай ахъаюнин гьакъиндай лугъуда. ³ Амма За фиръавандив терсвал ийиз тада. За Мисрида гзаф алама-тар ва чпик хабардар ийидай лишан квай гьерекатар къалурда, ⁴ амма фиръаванди квез яб гудач. И чӀавуз Мисридиз Зи гъилин залан-великай хабар жеда! За Мисридай Зи халкъ – Исраилдин рухварь – къайдада аваз акъвазарна акъудда. Зи жазаяр мусибатдинбур я! ⁵ Зи гъилин заланвелик мисривийриз Зун Ребби тирди чир жеда, – Ребби Зун я ва За Исраилдин рухварь и уьлкведай ахкъудда».

⁶ Реббиди гьикӀ эмир ганайтӀа, Мусадини Гьаруна гьакӀ авуна.

⁷ Мусани Гьарун фиръавандихъ галаз рахадай чӀавуз Мусадин къудкъад йис, Гьарунан – къудкъанни пуд йис тир.

Гьарунан кӀекӀец гъуьлягъдиз элкъуьн

⁸ Реббиди Мусадизни Гьаруназ лагъана: ⁹ «Фиръаванди* алама-т къалурун гьаркъ авурла, Гьаруназ адан велик кӀекӀец гадра лагъана эмир це – кӀекӀец гъуьлягъдиз элкъведа».

¹⁰ Мусани Гьарун фиръавандин къилив фена ва Реббиди гьикӀ эмир ганайтӀа, гьакӀ авуна: фиръавандин ва адан мукъуванрин велик Гьаруна вичин кӀекӀец чилел гадарна – кӀекӀец гъуьлягъдиз элкъвена.

¹¹ И чӀавуз фиръаванди вичин арифдарриз ва суьгъурбазриз эверна ва суьгъурбазрин куьмекдалди Мисридай тир а суьгъурбаз-

рини гьа икӀ авуна: ¹² гьар сада вичин аса чилел гадарна – ва и асарь гъуьлягъриз элкъвена. Тек са Гьарунан кӀекӀецди вири и кӀекӀецар туькъуьнна! ¹³ Амма фиръаван вичин гафунал кӀевиз акъвазнавай: Реббиди великамаз лагъайвал ада Мусадизни Гьаруназ яб ганач.

Сифте жаза: цин чкадал иви

¹⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: «Фиръаванди* терсвал ийизва: „Зи халкъ ахъайиз кӀанзавач“. ¹⁵ Пакамахъ, фиръаван вацӀал фидай чӀавуз, адан велик эжъечӀ. Нилдин къерехда адан велик акъваз, гъуьлягъдиз элкъведай кӀекӀец гъиле яхъ, ¹⁶ ва фиръавандиз икӀ лагъ:

„Реббиди, иврийрин Аллагъди, зун ваз икӀ лугъун патал ракъурнава: <Зи халкъ Заз къурбандар гун патал къурумдиз ахъая>. Амма вуна гилани яб гузвач. ¹⁷ Ингъе ваз Реббиди вуч лугъузватӀа: <Исятда ваз Ребби Зун тирди чир жеда!> За Нилдин яд зи гъиле авай кӀекӀецдалди яда ва цикай иви жеда. ¹⁸ Нилда авай къван вири гъетер рекъида, ва вацӀухъай ахътин ни къведа хъи, мисривийривай анай ядни хъваз жедач!“»

¹⁹ Реббиди Мусадиз эмирна: «Гьаруназ лагъ хъи, ада Мисридин вацӀарин, Нилдин, вирерин ва цин гъавизрин винел кӀекӀец хкажрай – ва ана авай цикай иви жеда. Вири Мисри тирвал иви жеда – къванерал иви, тарарал иви!»

²⁰ Мусадини Гьаруна Реббиди гьикӀ эмир ганайтӀа, гьакӀ авуна.

Гьаруна кӀекӀец хкажна ва фиръавандин ва адан мукъуванрин

вилик адалди Нилда авай яд яна ва Нилдин цикай иви хъана. ²¹ Нилда авай къван вири гъетер гиликъна, ва Нилдихъай ахтын ни атана хъи, мисривийривай мад анай яд хъваз хъхъанач. Вири Мисри тирвал авайди иви тир.

²² Амма чпин суьгъуьррин куьмекдалди Мисридин суьгъуьрбазрилайни гъа икІ ийиз алакьна. Фиръавандини вичин терсвал авун давамарна: Реббиди виликамаз лагъайвал ада Мусадизни Гъаруназ яб хганач. ²³ Фиръаван вири и кІвалахриз са фикирни тагана элкъвена вичин имаратдиз хъфена. ²⁴ Мисривийрини Нилдин къерехра къуяр эгъуьниз хъана, вучиз лагъайтІа Нилдин яд мад хъваз жезмачир.

²⁵ Реббиди Нилдихъ галукъарайдалай инихъ ирид югъ алатнавай.

Къвед лагъай жаза: хъипер

8 ¹ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Фиръавандин* къилив алад, адаз лагъ: „Реббиди лугъузва: <Зи халкъ Заз икрам авун патал ахъая! ² Ахъай тавуртІа, За ви уьлкведал хъипер ракъурда. ³ Вири Нил хъипералди алахъна физ жеда: абур Нилдай экъечІда ва ви имаратар ацІурда, вун ксузвай кІвализ гъахъда, ви месерик экечІда, ви мукъуванрин ва вири халкъдин кІвалера ацІана жеда, куь къулар ва хвахар ацІурда. ⁴ Хъипер ви патавни къведа, ви халкъдин патавни къведа, ви мукъуванринни!»»

⁵ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Гъаруназ лагъ хъи, ада кІекІец авай гъил Нилдин, Мисридин амай

вири вацІарин ва вирерин винел яргъи авурай – ва Мисридин чилерал хъипер ракъуррай».

⁶ Гъаруна Мисридин ятарин винел вичин гъил яргъи авуна – ва абурай хъипер экъечІна, ва вири Мисридин чил чпелди ацІурна. ⁷ Амма Мисридин суьгъуьрбазрини гъа икІа авуна – Мисридин чилел хъипер ракъурна.

⁸ Фиръаванди Мусадизни Гъаруназ эверна ва абуруз лагъана: «Реббидивай тІалаба, Ада зун ва зи халкъ и хъиперикай хилас авурай! А чІавуз за куь халкъ Реббидиз къурбандар гун патал ахъайда». ⁹ Мусадиди жаваб гана: «Эмир це заз: куь кІвалерай хъипер квахъна кІандай вахт тайинара! За ви, ви мукъуванрин ва халкъдин патахъай тІалабда – ва хъипер анжах Нилда амукъда». ¹⁰ «Пакадин йикъалди», – жаваб гана фиръаванди. «Гъа вуна лагъайвал жеда, – жаваб гана Мусадиди. – Им Реббидиз, чи Аллагъдиз, барабар гъич са затІни авачирди вун гъавурда акъун патал я. ¹¹ Хъипери гъам вун, гъам ви имаратар, гъам ви мукъуванар, гъамни ви халкъ секиндив тада; абур анжах са Нилда жеда».

¹² Мусани Гъарун фиръавандин патавай хтайла, Мусадиди Реббидиз Ада Мисридал ракъурай вири хъиперин гъакъиндай ялвар авуна. ¹³ Реббидини Мусадиди тІалабун къилиз акъудна. Вири хъипер гиликъна: кІвалера, гъаятра ва чуьлда. ¹⁴ Гиликънавай хъипер кІунтІариз кІватІ авунай ва вири уьлкве тирвал мурдар ни акъатнавай. ¹⁵ Амма фиръавандиз бедбахтвал алатайди акуна, мад терсвилер давамарна:

Реббиди виликамаз лагъайвал, ада Мусадизни Гъаруназ яб хганач.

Пуд лагъай жаза: ветІер

¹⁶ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Гъаруназ лагъ хьи, ада кІекІец хкажна хъиз чилел алай руг ярай, – ва вири Мисри тирвал руквадикай ветІер жеда».

¹⁷ Мусадини Гъаруна гъа икІ авуна. Гъаруна вичин кІекІец руквадихъ галукъарна – ва гъасятда вири инсанрал ва гъайванрал ветІер алкІана. Вири Мисри тирвал чилел алай руг ветІериз элкъвена. ¹⁸ Сугъуьрбазризни чпин амалралди ветІер халкъ ийиз кІан хъана – амма абурулай алакънач!

Гъам инсанрал, гъам гъайванрал ветІер алкІанвай.

¹⁹ «Им Аллагъди тІуб югъурун я!» – лагъана сугъуьрбазри фиръавандиз*.

Амма фиръаванди, Реббиди виликамаз лагъайвал, вичин терсвал давамарна ва Мусадизни Гъаруназ яб хганач.

Къуд лагъай жаза: бувунар

²⁰ Реббиди Мусадиз лагъана: «Пака, экуьнахъ фад, фиръаван* вацІал фидайла, мад адан вилик экъечІна лагъ: „Реббиди лугъузва: <Зи халкъ Заз икрам авун патал ахъая! ²¹ Ахъай тавуртІа, За гъам вал, гъам ви хизандал, гъам ви мукъуванрал, гъамни вири ви халкъдал бувунар ракъурда. Вири мисривийрин кІвалер, гъатта мисривийрин кІвачерик квай чилни – бегъем бувунривди ацІанваз жеда! ²² Амма Гешен чилел За икІ ийидач: ана Зи халкъди уьмуьр тухузва – ва ана буву-

нар жедач. Им Зун, Ребби, а чилел алайди ваз чир хъун патал я! ²³ Жуван халкъ За хилас ийида, амма ви халкъ – ваъ. И алапат пака къалурда!»

²⁴ Реббиди гъакІ авунни авуна. Бувунри циф хъана фиръавандин имарат, адан мукъуванрин кІвалер ва бегъем вири Мисри ацІурна. Уьлкве бувунар сеbeb яз терг жезвай.

²⁵ Фиръаванди Мусадизни Гъаруназ эверна ва абуруз лагъана: «Алад фена куь Аллагъдиз къурбандар гъа ина, чи чилел це». ²⁶ Амма Мусадиз жаваб гана: «Чавай акІ ийиз жедач. Реббидиз, чи Аллагъдиз, гудай къурбанд мисривийри мурдар яз гъисабда эхир. Чна и серенжем мисривийрин вилик кыле тухвайтІа, абуру чун къван гана рекъида! ²⁷ Чна, пуд йикъан рекъиз къурумдиз экъечІна, ва гъана Реббидиз, чи Аллагъдиз, гъада вичи къалурай тегъерда къурбандар гун лазим я».

²⁸ «Хъсан я, за куьн ахъайда, – лагъана фиръаванди. – Алад ва къурумда Реббидиз, куь Аллагъдиз, къурбандар ая. Амма яргъаз къакъатмир. Зи паталайни тІалабунар ая!» ²⁹ Мусадиз жаваб гана: «За ви патавай хъфей чІавуз Реббидивай тІалабда, ва лап пака куьн вири бувунрикай хилас жеда – гъам фиръаван, гъам мукъуванар, гъамни вири Мисридин халкъ. Амма фиръаванди мад чакай таб тавурай, чи халкъдиз фена Реббидиз къурбандар авун патал манийвилер тавурай».

³⁰ Фиръавандин патавай хтана, Мусадиз Реббидивай тІалабна – ³¹ Реббиди адан тІалабун кылиз акъудна: гъам фиръаван, гъам адан

мукьуванар, гьамни вири Мисридин халкъ бувунрикай хилас авуна. Гьич са бувунни амукънач.

³² Амма фиръаванди терсвилер давамарзавай: Израилдин рухваяр ахъайзавачир.

Вад лагъай жаза: малар терг хьун

9¹ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Фиръавандин* къилив алад ва адас икІ лагъ: „Реббиди, иврийрин Аллагъди, лугъузва: <Зи халкъ Заз икрам авун патал ахъая!> ² Ахъай тавуртІа, абур гужуналди акъвазарайтІа, ³ чуълда авай ви вири маларихъ – балкІанрихъ, ламарихъ, девейрихъ, калерихъ, хперихъ ва цегъерихъ – Реббидин гъил галукъда: За абурал залан тІегъуьн ракъурда! ⁴ Амма Израилдин рухвайрин гъайванриз Реббиди мисривийрин гъайванриз хътин кар къадач: Израилдин рухвайрин гьич са гъайванни гиликъдач! ⁵ Реббиди вахтни тайинарна: <Пака Реббиди вири уьлкве тирвал гъа икІ ийида!>“».

⁶ Пакадин юкъуз Реббиди гъакІ авунни авуна: мисривийрин саки вири гъайванар телеф хъана, амма Израилдин рухвайрин гьич са гъайванни гиликънач. ⁷ Фиръаванди икІ ятІа килигиз ракъурна – рикІивайни, Израилдин рухвайрин гьич са гъайванни телеф хъанач! Амма фиръаванди вичин терсвилер давамариз хъана: Израилдин рухваяр ахъайначир.

Ругуд лагъай жаза: буьвелар

⁸ Реббиди Мусадизни Гъаруна эмир гана: «Къулай са мекве авай руьхъ кІватІрай ва Мусадиди фиръа-

вандин* вилериз аквадайвал ам вири Мисридин винел чкІидайвал цавуз гадаррай. ⁹ И чІавуз вири Мисридин винел биши руг хкаж жеда ва тирвал гъам инсанрин, гъамни гъайванрин хамунин винел ирин авай буьвелар пайда жеда».

¹⁰ Мусадиди Гъаруна къулай гъарда са мекв руьхъ кІватІна ва фиръавандин вилик экъечІна. Мусадиди руьхъ цавуз гадарна ва гъасятда инсанрин ва гъайванрин хамарал ирин квай буьвелар пайда хъана. ¹¹ Суьгъуьрбазривай мад Мусадидихъ галаз акъажиз жезмачир: абурни, вири мисривияр хъиз, буьвелри къунвай. ¹² Амма Реббиди, Мусадиди виликамаз лагъайвал, фиръавандив кІевиз акъвазиз тазвай, ва адани сакІани яб гузвачир.

Ирид лагъай жаза: хар къун

¹³ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Пака экуьнахъ фад мад фиръавандин* вилик экъечІна адас лагъ: „Реббиди, иврийрин Аллагъди, лугъузва: <Зи халкъ ахъая – Заз къурбандар гун патал! ¹⁴ И гъилера За ваз лап мусибатдин жазаяр гуда – гъам вун, гъам ви мукьуванар, гъамни вири ви халкъ – вун и чилел Заз барабар са затІни алачирдан гъавурда акъун патал! ¹⁵ За гъил яргъи авуна вахъни ви халкъдихъни тІегъуьн галукъарнайтІа, вун чилелай терг жедай! ¹⁶ Амма За вун чан алаз тада – ваз Заз авай къван вири къуват къалурун патал, вири чилел Зи тІвар машгъур авун патал! ¹⁷ Вуна гъа виликдай хъиз вун Зи халкъдилаи yine яз къазва, ам ахъайиз кІанзавач. ¹⁸ Пака, гъа и вахтунда, За Мисридал ахътин пис

хар кърда хьи, гъич Мисри пайда хъайидалай инихъ тахъай хътин!
¹⁹ Инсанар ракърна, жуван нехирар далдадик твах, ачух цавун кІаник квай жуван гъар са затІ кІева. Ачух цавун кІаник кумукъайбур, далдадик чуьнуьх тахъайбур – гъам инсанар, гъам гъайванар – абур вири хару яна рекъида»«».

²⁰ Фиръавандин мукъуванрикай Реббидин гафарихъай кичІе хъайибуру чпин лукІарни малар далдадик чуьнуьхна. ²¹ Реббидин гафариз фикир тагана турбуру лукІарни малар ачух цавун кІаник туна.

²² Реббиди Мусадиз эмир гана: «Гъилер цавуз хкаж – ва Мисридин чилел хар къвада. Ада вири Мисри тирвал гъам инсанар, гъам малар, гъам векър тергда».

²³ МусадикІекІец цавуз хкажна – ва Реббиди чилел гугрумар, хар ва цІайлапанар ракърна. Мисривийрин вири уьлкве харук акатна. ²⁴ Хар къвана, цІайлапанар яна – Мисридин халкъдиз гъеле ихътин зурба хар акурди тушир! ²⁵ Вири Мисри тирвал ачух цавун кІаник квай гъар вуч аватІани хару гатана, – гъам инсанар, гъам малар, гъамни векъ-къал – гъатта тарарни кваз хана. ²⁶ Анжах Гешен чилел хар къванач – ана Израилдин рухвайри уьмуьр тухузвай.

²⁷ Фиръаванди Мусадизни Гъаруназ эверна ва абуруз лагъана: «И гъилера зун батІул я! Ребби гъахъ я, зунни зи халкъ лагъайтІа – чун гъахъ туш! ²⁸ Реббидивай тІалаб ая: и чпи хаф ягъиз тадай гугрумарни хар бес я! За куьн ахъайзава, алад!» ²⁹ Мусадик жаваб гана: «Зун шегърдай экъечІайла, за Ребби га-

лайвал цавуз гъилер хкажда – гъасятда гугрумар секин жеда ва хар кърна акъвазда. Им ваз чир жедайвал – чилин иеси Ребби я! ³⁰ Амма заз чизва хьи, я ваз, я ви мукъуванриз – квез гилани Ребби Аллагъди хъай кичІезвач!»

³¹ Кушни мух хару яна терг хъанвай, вучиз лагъайтІа мухуни гъеле кбилер ахъайнавай, кушди цуьк акъуднавай. ³² Амма къруьлни нехв хатадикай хкатна – ибур геж агакдайдихилар я.

³³ Фиръаван туна Муса шегърдай экъечІна, Реббидиз гъилер хкажна – гъасятда гугрумарни хар акъваз хъана ва марфни куьтягъ хъана. ³⁴ Амма фиръавандиз акуна хьи, харни гугрумар акъваз хъана ва мад вичин жуьреда давамарна: адан ва адан мукъуванрин рикІер терс яз амай.

³⁵ Фиръаванди вичин терсвилелай гъил къачузвачир: Реббиди виликамаз Мусадилай хабар гайивал, фиръаванди Израилдин рухваяр ахъайнач хьи ахъайнач.

Муьжуьд лагъай жаза: цицІер

10¹ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Фиръавандин* къилив алад. За фиръавандини адан мукъуванри терсвилер давамардайвал авунва, – имни абурал Жуван аламатар къалурун патал ийизвайди я! ² И кар ам патал я хьи, куьне рухвайризни хтулриз За Мисри гъихътин азиятдик кутунатІа, ва гъикІ За ина жуван аламатар къалурнатІа ахъайдайвал! Им квез Ребби Зун тирди чир хъун патал я!»

³ Мусани Гъарун фиръавандин къилив атана ва адаз лагъана:

«Реббиди, иврийрин Аллагъди, лугъузва: „Гъикъван вун Заз мад акси жеда? Зи халкъ Заз къурбандар гун патал ахъая! ⁴ Ахъай тавуртIа, За пака ви чилерал цицIер ракъурда! ⁵ Абуру гъич чилни малум тежедайвал вири кIевда, хар къвайидалай къулухъ квехъ амай вири къацар неда, чулда авай вири тарарилай пешер неда! ⁶ ЦицIери ви ва ви мукъуванрин кIвалер ацIурда, вири мисривийрин кIвалерни. Куъне и чилел уьмуър тухузвай къван девирда я куъ бубайриз, я чIехи бубайриз ихътин крар акурди туш!“»

Муса элкъвена фиръавандин патавай хъфена.

⁷ И чIавуз мукъуванри фиръавандиз лагъана: «Чна и кас сеbeb яз мад гъикъван азият чIугвада? Абуру ахъая, Реббидиз, чпин Аллагъдиз, къурбандар гурай. Ваз гилани Мисри терг жезвайди аквазвачни къван?»

⁸ Мусадизни Гъаруназ элкъвена хтун эмир гана. Фиръаванди абуруз лагъана: «Алад фена куъ Ребби Аллагъдиз къурбандар це. Квекай вуж фида?» ⁹ Мусади жаваб гана: «Чун вири фида, жегъиларни къуъзубур, рухваяр ва рушар, хпер, цIегъер ва калерни галаз. Им чи Реббидин сувар я эхир!» ¹⁰ Амма фиръаванди лагъана: «За куън аяларни галаз гъикI ахъайдатIа, Реббини квехъ галаз гъакI санал хъурай! Куъ рикIе хъсан ниятар авачирди малум я! ¹¹ Ваъ, гъа куъне тIалаб авур жуъре, анжах са итимри фена Реббидиз къуллугъ авурай». Мусани Гъарун фиръавандин патавай чукурнай.

¹² Реббиди Мусадиз эмир гана: «Мисридин чилин винелай гъил

яргъи ая – цицIери гъужум ийида ва хару ягъайдалай къулухъ амукъай вири набататар неда».

¹³ Мусади кIекIец авай гъил мисривийрин чилин винел яргъи авуна, ва Реббиди Мисри галайвал рагъэкъечIдай патан гар ракъурна. Гарар вири юкъузни йифиз давам хъана ва пакамаз рагъэкъечIдай патахъай цицIер гъана. ¹⁴ ЦицIери атана Мисридин вири чилер чпелди ацIурна. ЦицIер я виликдай тахъай, я гуьгъуьнай тежедай къадар авай. ¹⁵ Вири чил абуру кIевна – чил чIулав хъана! ЦицIери вири векъкъал ва тарарал алай къван вири майваяр тIуьна – хар къвайидалай къулухъ амай къван вири къацар. Вири Мисридин чил тирвал я чиле къацу векъ, я тарарал къацу пеш аламукънач.

¹⁶ Фиръаванди тадиз Мусадизни Гъаруназ эверна ва абуруз лагъана: «Зун куъ Ребби Аллагъдин ва куъ вилик батIул я. ¹⁷ Амма и гъилерани залай гъил къахчу: куъ Ребби Аллагъдивай чалай и мусибат алу дун тIалаб ая!»

¹⁸ Муса фиръавандин патавай хтана, Реббидивай тIалабун авуна. ¹⁹ Реббидини рагъакIидай патахъай элкъуьрна зурба гар ракъурна ва вири цицIер ада НацIун гъуьлуьхъди тухвана. Мисридин сергъятра са цицIни амукънач.

²⁰ Амма Реббиди фиръаванди вичин терсвал давамардайвал авуна: ада Исраилдин рухваяр ахъайнач.

КIуьд лагъай жаз: мичI акъалтун

²¹ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Гъилер цавуз хкаж – ва вири

Мисридин чилел мичІ акьалтда, чпиз цлар кьаз кьекъуьрай!»

²² Мусадн гьил цавуз хкажна – ва вири Мисридин чил пуд юкьуз-ни пуд йифиз мичІни чІулав хьана ²³ Инсанриз садаз сад ахкунач ва пуд юкьуз алай чкадилаь юзаз хьанач. Анжах Исраилдин рухвайри уьмуьр тухузвай чкайра экуь тир.

²⁴ Фиръаванди* Мусадиз эверна ва лагъана: «Алад фена Реббидиз икрам ая. Анжах куь маларни лапагар ина амуькьрай. Аялар лагъайтІа, квехъ галаз фирай». ²⁵ Мусадн жаваб гана: «Вуна чахъ галаз маларни ахъаюн лазим я, чавай чи Реббн Аллагъдиз кунугар* ва суварин кьурбандар* гуз жедайвал. ²⁶ Чи вири мал-хеб, сад амай кьван, чахъ галаз хьунухъ лазим я, ана лагъайтІа, чна чи Реббн Аллагъдиз вуч кьурбанд гудатІа хкяда. Чун анив агакьдалди, чаз Реббидиз гьихътин кьурбандар гана кІандатІа чидач эхир».

²⁷ Амма Реббиди фиръаванди вичин терсвал давамардайвал авуна: адаз абур ахъайиз кІанзавачир. ²⁸ «Квахъ инлай, – лагъана фиръаванди Мусадиз. – Ва идалай кьулухъни мад зи кьилив кьвемир. Къведа – рекьида». ²⁹ «Вун гьахъ я, – лагъана Мусадн. – Мад чун сад садаз ахквадач».

ЦІуд лагъай жазадикай хабардар авун: сифте аялрин кьиникъ

11 ¹ Реббиди Мусадиз лагъанай: «За фиръавандал* ва Мисридал мад са цІийи бедбахтвал рахкьурда. Ингье гьа чІавуз фиръаванди куьн ахъайда, гьакІа-

ни ахъайдач – чукурда. ² Вуна лагъайтІа, Исраилдин рухвайриз ва рушариз абур чпин кьуншиьривай кьизилдин ва гимишдин шейэр тІалабун эмир ая».

³ Реббиди мисривийрин вилерай Исраилдин рухвайриз майилвал жедайвал авуна. Идалай гьейрини мисривийри, гьам вилик-кьилик квайбуру, гьамни къара жемьтди, Мусадиз гьуьрмет ийизвай.

⁴ Мусадн фиръавандиз лагъана: «Реббиди лугъузва хьн, йифен кьулариз Зун МисридайтІуз фида, ⁵ ва и уьлкведа авай сифте рухваяр вири рекьида – тахтуна ацукьнавай фиръавандин сифте хцелай гатІунна, регъуьн кьванералди гьуьр регъезвай кьаравушдин сифте хцел кьведалди, гьамни гьайванрин эркек сифте балаяр. ⁶ Вири Мисри тирвал ахътин шел-хвалрин ван жеда хьн, гьич виликдаь тахъай хътин ва ге-лежегдани техжедай хътин. ⁷ Амма Исраилдин рухвайрал ва абурун маларал гьатта кицІизни элуькьдай жуьрэт жедач! Квез аквада хьн: Исраилдин рухвайриз Реббиди мисривийриз ийидай хътин кар къадач».

⁸ «Ви мукьванри, – лагъана Мусадн фиръавандиз, – зи патав эвичІна заз икрамна зун куь патавай зи халкьни галаз хъфин патал минет ийида. Гьа чІавуз чун куь патавай хъфида».

Хьилев ацІанвай Муса фиръавандин патавай хъфена.

⁹ Реббиди Мусадиз лагъана: «Фиръаванди квез яб гузвач: имни Мисрида Зи аламатрин къадар мад-ни артухарун патал герек я».

¹⁰ Мусадини Гъаруна фиръавандин вилик гзаф аламатар къалурнай! Амма Реббиди фиръаванди терсвал ийиз, Исраилдин рухваяр Мисридай ахъа тийидайвал авуна.

Песагъ

12¹ Ана, Мисрида, Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ² «И варз куьн патал варцарин арада сифтеди – йисан сад лагъай варз хъурай.

³ Исраилдин эл и вацран цӀуд лагъай юкъуз гъар са кӀвали суьруьдикай са кӀел хкудун патахъай хабардар ая. ⁴ Хизан са кӀелни нез тежедай къван гъвечӀиди ятӀа, лап мукъув гвай къуншийрихъ галаз санал, нивай гъикъван нез жедатӀа виликамаз фикирна, герек къадар инсанар гъисаба къуна, вирибур патал са кӀел хкудрай. ⁵ КӀел бедендик рехне квачирди, йис хъанвайди ва эркекди хъана кӀанда; кӀелен чкадал бацӀи къачуртӀани жеда. ⁶ И вацран цӀукъуд лагъай югъ вилив хуьх ва рагъдан хъанмазни, кӀел тукӀукӀ: Исраилдин элдик акатзавай гъар сада гъа икӀ авун лазим я. ⁷ Адан иви къачуна ва ам недай кӀвалерин гуьрцелдин къве хилевайни вини къилин гуьрцелдивай гуьцӀ авурай. ⁸ Як гъа йифиз тӀуьна куьтягъарна кӀанда; ам цӀал чрана тӀили фахъ ва тукъуьл векъерихъ галаз тӀуьн герек я. ⁹ И як я ицӀидаказ, я ргана немир: кӀел цӀун винел чрана кӀанда: къил, кӀвачер ва къенерни галаз санал. ¹⁰ Эқв жедалди са кӀусни тамир: пакамалди нез тахъай паяр цӀай яна куг. ¹¹ Ам жуван юкъ кутӀунна, кӀвачин къапарни алукиӀна, гъилера кӀекӀецарни

аваз, энгел тавуна неъ. Им Реббидин сувар я.

¹² И йифиз Зун МисридайтӀуз фена, ва и уьлкведа авай сад лагъай вири эркек балаяр – гъам инсанрин, гъамни маларин – рекъида. Мисридин вири аллагъриз за жаза гуда: Зун Ребби я! ¹³ Амма куьн авай кӀвалерал лишанар эцигнаваз жеда, ва Зун, иви акурла элячӀна фида. За мисривияр рекъидай чӀавуз куьн ажал Гузвайдан ягъуникай хкатда.

¹⁴ И югъ куьн патал рикӀелай алат тийидай югъ хъурай. Несилдилай несилдалди Реббидин сувар хъиз ам къейд ая – им квез эбеди яз къалурнавай къайда авунвай къалурун я.

¹⁵ Ирид юкъуз куьне тӀили фу тӀуьн герек я. И йикъарикай сад лагъай юкъуз куь кӀвалерай гъвар акъудур. И ирид юкъуз гъвар квай фу недай гъар вуж хъайитӀани Исраилдай акъудна гадарда.

¹⁶ И йикъарикай сад лагъайди кӀватӀи жедай пак югъ тирди малумар авурай – ирид лагъай югъни кӀватӀи жедай пак югъ тирди малумар авурай. И йикъара куьне анжах са недай затӀи гъазурунилай гъейри мад са кӀвалахни авун лазим туш – и йикъара анжах гъа ихътин кӀвалах ийиз жеда.

¹⁷ ТӀили фарин сувар* къейд ая. И юкъуз За куьн Мисридай къайдада аваз акъуднай. И югъ несилдилай несилдалди къейд ая – им квез къалурнавай эбеди къайда я. ¹⁸ Сад лагъай вацран цӀукъуд лагъай йикъан нянилай къанни сад лагъай йикъан няналди куьне анжах тӀили фу тӀуьн лазим я. ¹⁹ Ирид юкъуз куь кӀвалера гъвар аваз хъана кӀандач. И йикъара

гъвар квай фу недай гъар вуж хьа-йитӀани – кӀандатӀа ам масанай ата-на ана ацукънавайди хьуй, я тушни куь уьлкведин эгъли хьуй – ам Исраилдин элдикай хкудна гадарда.

²⁰ Куьне гьина уьмуьр тухуз хьа-йитӀани, и йикъара гъвар квай фу немир – тӀили фу неъ».

²¹ Мусади Исраилдин вири агъ-сакъалар кӀватӀна ва абуруз лагъана: «Гъар са хизанди вич патал кӀел хкяна ам тукӀурай – Песагъ* гъазур авурай. ²² Ахпа исуп набататдин* кӀунчӀ къачуна, ам иви авай лигендик кяна и иви вини къилин гуьрцелдивай ва гуьрцелдин хилеривай гуьцӀрай. Ва гьич садни пакама жедалди кӀваляй экъечӀ тавурай.

²³ Ребби мисривияр терг ийиз экъечӀда, вини ва къвалан гуьрцелрал иви алайди аквада, ва Ребби ихьтин ракӀарин патавай элячӀна фида, ва ажал Гъилевайдав гьахьна куьн рекъиз тадач.

²⁴ И къайда даим яз куьнени, куь эвледрини хуьх.

²⁵ Куьн, Реббиди хиве къурвал, квез гудай чилел атай чӀавузни и адет гьанани тамамара. ²⁶ Куь аялри хабар къуртӀа: „И куьне кыле тухузвай адет вучтинди я?“ – ²⁷ абуруз икӀ жаваб це: „Им Реббидиз ийизвай Песагъдин къурбанд я. Реббиди мисривияр рекъидай чӀавуз, Ам Исраилдин рухвайрин кӀвалерилай элячӀна фена ва чи хизанриз инсаф авуна“».

Вири халкъ метӀерал аватна Реббидиз икрам авуна. ²⁸ Ахпа Исраилдин рухвайри фена Реббиди Мусадизни Гъаруназ гьикӀ эмир ганайтӀа, гьакӀ дуьм-дуьз къилизни акъудна.

Цуд лагъай жаза: сифте аялрин кьиникъ

²⁹ Кьуланфериз Реббиди Мисридин вири сад лагъай ругулар кьена: тахтуна авай фиръавандин* сад лагъай веледдилай гатӀунна, къазаматда ацукънавай есирвиле гьатнавайдан сифте веледдал къведалди кьена ва маларин вири сад лагъай балаярни. ³⁰ Къарагъна и йифиз фиръаван, къарагъна адан вири мукъуванар ва вири мисривияр – ва вири Мисридал чӀехи сузадин ван акъалтна: гъар са кӀвале кьейиди авай.

Исраил Мисридай экъечӀун

³¹ И йифиз фиръаванди* Мусадизни Гъаруназ эверна ва абуруз лагъана: «Исраилдин вири рухваярни галаз чалай алат! Куьне тӀалаб авурвал, фена Реббидиз къурбандар це. ³² Куьне тӀалабайвал, куь маларни лапагарни квехъ галаз твах. Хъвач ва заз хийир-дуьа* ая!»

³³ Мисривийри Исраилдин рухвайрик, абур уьлкведай фад экъечӀна хъфин патал, тади кутазвай. «ТахъайтӀа, – фикирзавай мисривийри, – чун вири рекъида!»

³⁴ Исраилдин рухваярни гьеле гъвар кутун тавунвай тини чпихъ галаз рекъиз къачуниз мажбур хьана – гъар сада вичин тини чухвадик кутуна ва ам къуьнел алаз тухвана.

³⁵ Мусади эмир авурвал, Исраилдин рухвайри мисривийривай гишишдин ва къизилдин шейэр ва парталар тӀалабна. ³⁶ Реббидини мисривийрин вилерай Исраилдин рухвайриз майилвал жедайвал авуна – абуру вуч тӀалаб авуртӀани, вугудайвал. Исраилдин рухваяр

МисридаӀ гъиле гзаф девлетар аваз хъфена!

³⁷ РамсесдаӀ Израилдин рухвар Сукат галайвал рекъе гъатна – папарни аялар квачиз, ругуд виш агъзурдив агакъна ях итимар. ³⁸ Абурухъ галаз санал гъакӀ маса халкъарикай тир инсанар, хперин, цӀегъерин ва калерин чӀехи суъруърни нехирар фӀизвай.

³⁹ МисридаӀ хутахай тинидикай Израилдин рухварӀи лавашар – тӀили фар чрана. Тинидик гъвар акатнавачир, абурук МисридаӀ фад экъечӀун патал тади кутунай эхир, гъавилаӀ абурувай энгел ийиз хъначир, гъатта чеб патал рекъе недаӀ суърсетни гъазуриз агакъначир.

⁴⁰ Израилдин рухварӀи МисридаӀ къуд вишни къанни цӀуд йисуз уьмуър тухванай. ⁴¹ Къуд вишни къанни цӀуд йис тамам жезвай юкъуз Реббидин халкъ вири сад хъиз къайдада аваз МисридаӀ экъечӀна.

⁴² А йиф Ребби патал уяхвилини йиф хъанай:

Ада Израилдин рухварӀ
МисридаӀ хутахзавай.
Им Реббидин йиф я!
НесилдилаӀ несилдалди
Им Израилдин рухварӀин
уяхвилини йиф я.

Песагъ сувар кыле тухунин къайдаяр

⁴³ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: «Ингъе Песагъ суварин* гъакъиндай къалурнавай къайдаяр. Маса халкъдикай тир кас касди Песагъдин ем тӀуьна жедач.

⁴⁴ Вуна пулунихъ маса къачунвай лукӀравай вуна адаз суьннет авур-

далай къулухъ Песагъдин як нез жеда. ⁴⁵ Я чара чилин касди, я вуна кӀвалах авун патал къунвай касди Песагъдин як тӀуьн лазим туш. ⁴⁶ КӀел ам гъазурнавай кӀвале тӀуьна кӀанда – адан як къецел акъудна жедач. Адан кӀарабар хамир. ⁴⁷ Израилдин элдик акатзавай вирибуру Песагъ сувар кыле тухун лазим я. ⁴⁸ Масанай атана куь патав ацукънавай касдиз Реббидин гъуърметдаӀ Песагъ сувар къейд ийиз кӀанзаватӀа, адан кӀвале авай вири эркекриз суьннет авун герек я, идалай къулухъ лагъайтӀа, атана Песагъ сувар кыле тухурай: ам чи уьлкведин агъали хъиз жеда. Амма суьннет тавунвай гъич са касдини Песагъ суварин як тӀуьн лазим туш. ⁴⁹ Им – гъам куь уьлкведин агъалияр, гъамни масанай атана ацукънавай бур патал къанун я».

⁵⁰ Израилдин рухварӀи Реббиди Мусадизни Гъаруназ гъикӀ эмир ганайтӀа, гъакӀ дуьм-дуьз къилизни акъудна. ⁵¹ Ва гъа и юкъуз Реббиди Израилдин рухварӀ къайдада аваз МисридаӀ акъудна.

Сифте ругулар Реббидин ТӀварцӀиз акъудун

13¹ Реббиди Мусадиз лагъана: **13**² «Израилдин рухварӀиз жедай сифте ругулар – гъам инсанрин сад лагъайбур, гъам гъайванрин сифте балаяр – Зи ТӀварцӀиз акъуд. Абур зи бур я».

ТӀили фарин сувар ва Сифте хъайи ругулрин гъакъиндай къанун

³ Мусадиди халкъдиз лагъана: «Реббидин кӀеви гъили куьн МисридаӀ,

лукӀвиляй акъуднавай и югъ рикӀел хуьх. Гъа и юкъуз гъвар квай фу немир. ⁴ Куьн къе, Авивдин вацра, экъечӀава.

⁵ Реббиди квез къенанвийрин*, хетийрин, амарийрин, гъивийрин ва ябусвийрин чил гуда лагъана куь бубайриз къин къунай. Ада куьн, вичикай некни вирт хкатзавай, и чилел гъайила, куьне гъа и вацра ихътин адет къиле тухвана кӀанда: ⁶ тӀили фу ирид йикъан къене неъ, ирид лагъай юкъузни Реббидин сувар ая. ⁷ Ирид юкъуз вахъ гъвар квай фу тахъурай. Куь чилерални гъич санани гъвар виже къведач. Гъа ирид юкъуз тӀили фу неъ.

⁸ А юкъуз куьне куь рухвайриз лагъ: „Им чун Мисридай экъечӀдайла, Реббиди чаз вуч авунатӀа, рикӀел хкун патал я“. ⁹ Ам квез гъилел алай лишан хъиз, пелел алай рикӀел хкунин лишан хъиз хъана кӀанда – ва Реббидин Къанун* датӀана куь мецел алаз хъурай, вучиз лагъайтӀа Реббиди куьн Мисридай Вичин чӀехи къудратдалди ахкъуднай. ¹⁰ И къалурнавай къайда гъар йисуз тайинарнавай вахтунда къиле твах.

¹¹ Реббиди квезни куь бубайриз и чилер гуда лагъана къин къунвайвал авурла ва Ада куьн къенанвийрин чилерал гъайила, ¹² куьне куь вири сифте хъайи ругулар Адав вахце. Куь маларин гъар сад лагъай дулни ругулди ятӀа Реббидинди я. ¹³ Ламран сифте ругул шаркӀунтӀдин эвез яз кӀел вахце, амма шаркӀунтӀдихъ эвез гуз кӀандачтӀа – адан къам хух. Куь рухвайрин арадай сифте хъайибурун эвез вахце.

¹⁴ Гележегда рухвайри квевай: „Им вуч лагъай чӀал я?“ лагъана ха-

бар къур чӀавуз абуруз икӀ жавабце: „Реббиди чун Мисридай кӀеви гъилелди ахкъуднай. ¹⁵ Фиръавандиз*, къиле ял туна, чун ахъайиз кӀан тахъайла, Реббиди Мисрида авай къван вири инсанрин ва маларин сифте хъайи ругулар къенай. Ингъе вучиз чна сад лагъай ругул гъайванар Реббидиз къурбанд ийизва, жуван сифте рухвайрихъни эвез гузва“.

¹⁶ И адет квез гъилел алай лишан хъиз, пелек кутӀуннавай парчадин кӀус хъиз хъунухъ лазим я, вучиз лагъайтӀа Реббиди чун Мисридай вичин кӀеви гъилелди ахкъуднай».

Цифедин ва цӀун гул

¹⁷ Фиръаванди* Израилдин халкъ ахъаяй чӀавуз, Аллагъди абур, им виридила куьруь рехъ ятӀани, филиштийрин чилерайтӀуз тухванач. Аллагъди фикир авунай хъи, абуруз чпин вилик дяве авунин везифа акъвазнаваз акурла, абур фикирдила элкъвена мадни Мисридиз хтун мумкин я. ¹⁸ Аллагъди абур къурумдайтӀуз, НацӀун гъуьлуьн патавай элкъвена къерехдай фидай рекъай тухвана. Мисри гадарнавай Израилдин рухваяр низамдин къайдада аваз физвай.

¹⁹ Мусадиди Мисридай Юсуфан кӀарабар хутахна. Вучиз лагъайтӀа Юсуфа абурун бан-бубайриз лагъанвай хъи, Аллагъди са шакни алачиз квез куьмекда. Гъа чӀавуз зи кӀарабарни инай хутаха лагъана, абурув къин къаз тунвай.

²⁰ Халкъ Сукат туна къурумдин къерехда авай Этамда акъваз хъана. ²¹ Реббиди Вич абурун вилик кваз физвай: юкъуз цифедин гул хъиз,

рехъ къалуриз, йифизни, цӀун гул хъана, абурун рехъ экуь ийизвай, абурувай юкъузни йифизни рехъ давамариз хъун патал. ²² Исраилдин халкъдихъай юкъуз цифедин гул геллячӀзавачир, йифизни – цӀун гул.

НацӀун гъуьлелай элячӀун

14 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайриз лагъ, абур къулухъди элкъвена Пи-Гъагъиратдин патарив, Мигдалдинни гъуьлуьн арада, Багъал-Цефандин мукъув акъвазрай. Ана гъуьлуьн къерехда квез кун туькӀуьра. ³ Фиръаванди* Исраилдин рухвайрин рехъ алатнава, къурумди абурун рехъ атӀанва лагъана фикир авурай. ⁴ За ада къилиз ялдайвал авуна куь гуьгъуьниз галтугдайвал ийида, ингъе гъа чӀавуз За, фиръавандални адан къушундал гъалиб хъана, Зи Баркаллавал* къалурда! Мисривийриз Ребби Зун тирди чир жеда!»

Халкъдини гъа икӀ авуна.

⁵ Мисридин пачагъдив Исраилдин халкъ катна лагъана хабар агакъарайла, фиръаванни адан мукъуванар фикирдилай элкъвена. «Чна вуч авуна?! – лагъанай абуру. – Чна чи къуллугъда акъвазнавайбур ахъайна!»

⁶ Фиръаванди вичин дапураг гъазура лагъана эмир гана ва вичин къушунни кӀватӀна. ⁷ Ада вичихъ галаз хкъагъай ругуд виш дапураг ва Мисридин вири муькуь дапурагар къачуна – гъар са дапурагдани вичин чӀехиди акъвазнавай. ⁸ Реббиди Мисридин пачагъ фиръаван къилиз ялдайвал авуналди, Исраилдин рухвайрихъ галтугдайвал авуна.

Исраилдин рухвайри лагъайтӀа, са куьникайни кичӀе тушиз чпин рехъ давамарнавай. ⁹ Мисривияр – фиръавандин миях къушун, адан дапурагар, адан мияхар, вири адан къушун абурун гуьгъуьниз галтугна ва Багъал-Цефандин мукъварив гвай Пи-Гъагъиратдин патарив гъуьлуьн къерехда акъвазнавай чкадал абурув агакъарна.

¹⁰ Фиръаван мукъув жезвай. Исраилдин рухваяр килигайтӀа, чпихъ мисривияр галтугзава! Пис кичӀ акатна, абуру Реббидиз ялвар ийиз хъана. ¹¹ Абуру Мусадиз лагъана: «Гъан, чун Мисрида кучукдай чка авачирни? Вуна чун и къурумдиз гъа ина къиникъ патал гъанани? Вуна вуч авуна, вучиз вуна чун Мисридай акъудна? ¹² Чна ваз гъеле Мисрида амаз лагъаначирни: „Чун секин тур, чун мисривийрин лукӀар хъуй!“ Къурумда терг жедалди, мисривийрин лукӀар хъунни хъсан я!» ¹³ «КичӀе жемир! – жаваб гана Мусади. – КӀевиз акъваз ва квез Реббиди куьн хиласдайвал аквада. Квез исятда куь вилик аквазвай мисривияр мад гъич садрани ахквадач! ¹⁴ Реббиди Вичи куьн патал женг чӀугвазва! Секин хъухъ».

¹⁵ Реббиди Мусадиз лагъана: «Вуна Заз вучиз ялвар ийизва? Исраилдин рухвайриз вилик фин патал эмир ая! ¹⁶ Жуван кӀекӀец авай гъил гъуьлуьн винел яргъи ая – гъуьл къве патахъ къекъечӀда, ва куьн адан кӀаняйтӀуз, къураматдай хъиз фида. ¹⁷ Зани мисривияр терс авуна квехъ галтугдайвал ийида. Гъа чӀавуз За фиръавандин ва адан къушундин винел, адан женгинин дапурагрин ва миях къушундин винел

гъалиб хъана Зи Баркаллавал къалурда. ¹⁸ Зун фиръавандин ва адан женгинин дапурагринни миях къушундин винел гъалибвал къачуна машгъур хъуналди мисривийриз Ребби Зун тирди чир жеда!»

¹⁹ Исраилдин жергедин вилик кваз физвай Аллагъдин малаик* гила жергедин эхирда акъвазна. Абурун вилик квай цифедин гулни къулухъ акъвазна. ²⁰ Ада абурунни мисривийрин жергеяр сад садакай чара авуна. Цифеди са пад мичӀи, муькуь пад экуь авуна. Йифдини къве жерге сад садак хӀуначир.

²¹ Мусади и чӀавуз гъил гъуьлуьн винел яргъи авуна, ва йифди Реббиди гъуьл къураматдиз элкъуьрун патал гъуьлуьн ятар рагъэкъечӀдай патан къати гарун хурук кутуна чукурзавай – ятарни къекъечӀна. ²² Исраилдин рухваярни гъуьлуьн кӀаняй къураматдай хъиз фена, абурун эрчӀи патахъайни чапла патахъай цин цал хкаж хъанвай. ²³ Мисривиярни – фиръавандин вири миях къушунни, женгинин дапурагарни балкӀанрал алай аскерар – гъуьлуьн кӀаняй абурун гуьгъуьниз галтугна. ²⁴ Рагъ экъечӀдалди Реббиди мисривийрин къушундиз цӀун ва цифедин гулдай килигна ва вири къушун кичӀевилин къалабулухдик кутуна. ²⁵ Ада женгинин дапурагар къарада акӀидайвал авуна: мисривийри са гужуналди абур вилик ялзавай. «Чун Исраилдин рухвайрикай къулухъ катин! – лагъана мисривийри. – Абурун па-

тахъай чахъ галаз женг чӀугвазвайди Ребби Вич я».

²⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: «Гъуьлуьн винел гъил яргъи ая – ятар чпин чкадал хкведа ва мисривиярни, абурун женгинин дапурагарни, абурун мияхарни цик акатна рекъида!»

²⁷ Мусади гъуьлуьн винелай гъил яргъи авуна ва пакамахъ ятар чпин чкадал хтана. Мисривияр дуьмдуьз цин къаншардиз зверзавай – Реббидини мисривияр гъуьлуьн деринриз вегъена! ²⁸ Яд къулухъ элкъвена ва Исраилдин рухвайрихъ гъуьлун кӀаняй галтугзавай женгинин дапурагар, мияхар ва фиръавандин вири къушун туькъуьнна. Гъич са мисривини хилас хъанач!

²⁹ Исраилдин рухваяр лагъайтӀа къураматдай хъиз гъуьлуьн кӀаняй фенай; абурун эрчӀи патахъайни чапла патахъай цин цал хкаж хъанвай. ³⁰ Гъа икӀ Реббиди а юкъуз Исраил Мисридикай хиласнай.

Исраилвийриз гъуьлуьн къерехда авай мисривийрин мейитар акуна. ³¹ Реббиди Вичин чӀехи къудратдалди мисривийриз вуч авунатӀа акурла, Исраилдин халкъ Реббидин вилик кичӀе хъунин гӀиссери къуна, абур Реббидин ва адан лукӀ Мусадин чӀалахъ хъана.

Мусадинни Мириаман мани

15¹ И чӀавуз Мусадини Исраилдин рухвайри Реббидиз бахшнавай мани янай:

«Реббидиз мани лугъуда: Ам чӀехи я!

Ада балкӀанарни мияхар гъуьлуьз вегъена!

² Ребби – зи къудрат я,

Ам – зи къуват я!

- Ам – зи хиласвал я!
 Ам зи Аллагь я – за ам машгьур ийида!
 Зи бубайрин Аллагь – за ам чІехи ийида!
- ³ Ребби – дяведин устІар я!
 Адан тІвар – Ребби я!
- ⁴ Фиръавандин* дапурагар Ада гьуьлуьз гадарна,
 хкягъай аскерар НацІун гьуьлуьз гадарна.
- ⁵ Деринри абур туькьуьнна:
 абур къванер хьиз кІаниз яна!
- ⁶ Ребби! Ви эрчІи гъилихъ баркалла* ва къуват ава!
 Ребби! Ви эрчІи гъили душман яна къена!
- ⁷ ЧІехи я Вун! Душманар Вуна кІаник кутуна!
 ЦІу самар хьиз, Ви хъиле абур кана!
- ⁸ Уф гана Вуна – ва ятар тик акъваз хъана,
 лепеяр цлар хьиз хкаж хъана,
 кІеви чил хъана дериндикай!
- ⁹ „Агакъарда, къада, – фикирна душманди, –
 масадан гьисабдай гъиле затІ гъатда:
 вуч кІандатІа гьам къачуда!
 Тур акъудда – вири тергда!“
- ¹⁰ Амма Вуна уф гана – ва гьуьлуь абур кІевна:
 къуркьушум хьиз, абур цин кІаниз фена.
- ¹¹ Вав къведайди аллагьрин арада авач, Ребби!
 Авач Къудрат авайди,
 Вав къведайбур Пак тирбурун арада!
 Машгьурвиле хаф ягъиз тадай! Аламатрин иеси!
- ¹² ЭрчІи гъил яргъи авуна –
 чили душманар туькьуьнна!
- ¹³ Вуна хиласай халкъ регъим ийиз тухузва,
 тереф хвена, тухузва Ви Ибадатхана авай чилел.
- ¹⁴ Халкъариз ван хъана – кичІ акатна хаф яна!
 Филиштияр зурзаз акъвазнава,
- ¹⁵ зурзун акатнава Эдамдин сихилрикни,
 Магъабдин регъберарни кичІевили агажнава,
 Къенандин* агъалийрин рикІеризни гзаф пис я.
- ¹⁶ Абур кичІевилини зайифвили къурай!
 Ви гъилик къванер хьиз хъурай!
 Ребби жергеда аваз физвайди Ви халкъ я –
 Вуна Вичинди авур Ви халкъ!
- ¹⁷ Вуна ам Ви дагъда уьмуьр тухуз ацукъарда –
 Анал, Ребби, Вуна Ви КІвал эцигда,

Анал, Агъа, Вуна пак чка эцигна!

¹⁸ Ва Реббиди эбеди яз тахтуна ацукьда!»

¹⁹ Фиръавандин миях кьушун гьуьлуьз гьахъайла – адан вири дапурагарни мияхар – Реббиди абурун къаншардиз гьуьлуьн ятар элкьуьрна. Израилдин рухвар лажайтӀа, гьуьлуьн кӀаняй кьураматдай хьиз фена!

²⁰ Гъарунан вах, Аллагьдин мецелай лугъузвай Мириама гъиле тафт къачуна, ва вири папар адан геле аваз майдандиз экъечӀна – абур тафтар ягъиз кьуьлер авунай.

²¹ Мириама мани лагъана:

«Мани лагъ Реббидиз:

Ам чӀехи я!

Ада балкӀанарни мияхар

гьуьлуьз вегъена!»

Кьурумдай Синай дагъдиз фидай рехъ (15:22–18:27)

Марадин ва Элимадин яд

²² НацӀун гьуьлуьн патавай Мусади Израилдин рухвар Шур тӀвар алай кьурумдиз тухвана. Пуд юкъуз абур кьурумдай тӀуз фена, амма санайни яд жагъанач. ²³ Марадив агакьайлани, яд хъваз хъаначир – ам туькьуьлди тир. (Гъавилай и чкадиз Мараниⁱ лугъузва.) ²⁴ Инсанри Мусадилай рази туширвал малумариз хъана. «Чна вуч хъвада?» – хабар къазвай абур. ²⁵ Мусади Реббидиз ялвар авуна, ва Реббиди адаз тар къалурна. Мусади и тарцикай кӀарасдин са кӀус циз вегъена, ва яд къун патал виже къведайди хъана.

Ана Реббиди абуроз тагъкимар ва къайдаяр гана, ана Ада абур имтигъандай акъудна.

²⁶ Реббиди лагъана: «Куьн Реббидин, куь Аллагьдин, чӀалаз килигиз хъайитӀа, ва Адаз гьикӀ кӀанзаватӀа, гьакӀ ийиз хъайитӀа, Адан эмирриз яб гуз хъайитӀа ва Адан къайдаяр кьилиз акъудиз хъайитӀа, За гьич садрани За мисривийрик кутур хьтин азарар квок кутадач. Зун Реббиди – куь тӀебиб я!»

²⁷ Израилдин рухвар Элимдиз атана. Ана цӀикъвед чешмени хумравдин пудкъанни цӀуд тар авай. Ана, чешмейрин патав, абур акъвазна.

Мангъу ва туртурар

16¹ Элим туна, Израилдин эл Элимдинни Синайдин* арада авай Син тӀвар алай кьурумдиз атана. Им абур Мисри туна хъфейдалай кьулухъ къвед лагъай варз, вацран цӀувад лагъай югъ тир.

² Ана, кьурумда, Израилдин элди мад Мусадилани Гъаруналай наразивал малумариз гатӀунна. ³ «Мисрида Реббидин гъиликай къенайтӀа, чун патал хъсан тир, – лагъана абур. – Ана чун як авай къазанрин патав ацукънавай, чна тухдалди фу незвай. Куьне лагъайтӀа чун, вири халкъ, каш гана рекьидай чкадал атун патал кьурумдиз гъанва!»

⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: «За квез цаварай, марф хьиз, фу кьурда.

ⁱ 15:23 Мара – чувуд чӀалалди «туькьуьл».

Гъар юкъуз инсанри экъечлиз чпиз са йикъан тІуьн кІватІда – ва Зун абуру а За гузвай къанунар къилиз акъудзаватІа, килогда. ⁵ Гъафтедин ругуд лагъай юкъуз абуру адетдин-далай къве гъилера гзаф кІватІна кІанда».

⁶ Мусадини Гъаруна Исраилдин вири рухвайриз лагъана: «Лап гъа къенин няниз куьн гъавурда акъада хъи, куьн Реббиди Мисридай акъудайди. ⁷ Пакама хъайила квез Реббидин Баркалла* аквада. Вучиз лагъайтІа Реббидиз куьне адалай наразивал малумарзавайди ван хъанва. Чун вужар я къван? Чаз ахмур авун квез герек я?»

⁸ Мусади лагъана: «Няниз Реббиди квез цаварай тІуьн патал як ракъурда, пакамахъни булдалди фу. Вучиз лагъайтІа, адаз куьне адалай наразивал ийизвайди ван хъана. Чун вужар я къван? Куьне ахмурар чаз ваъ, Реббидиз ийизвайди я!»

⁹ Мусади Гъаруназ лагъана: «Исраилдин элдиз Реббидин вилик акъвазун патал эмир це, вучиз лагъайтІа Реббидихъ абурун наразивалин ван галукънава».

¹⁰ Гъаруна и гафар Исраилдин элдиз агакъарай чІавуз, абур къурум галайвал элкъвена, ва ингъе ана, цифеда, абурун вилик Реббидин Баркалла пайда хъана.

¹¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹² «Заз Исраилдин рухвайрин наразивал ийизвай гафар ван хъана. Абуруз икІ лагъ: „Няниз куьне як неда, пакамахъни абурухъ булдалди фу жеда. Гъа чІавуз куьн Зун Ребби тирди, куьн Аллагъ тирди, гъавурда акъада“».

¹³ Ингъе няниз туртуррин лужар лув гана атана – кун вири абурай ацІана.

Пакамахъни кундин къуд патачиг ацукъна. ¹⁴ Чиг къурайла, вири къурумдин винел къелечІ ва чакъракъар ийидай са вуч ятІани чкІана алай – чиг хъиз къелечІ. ¹⁵ Исраилдин рухвайриз и кар акуна ва, им вуч ятІа къил акъат тийиз, сада садавай хабар къаз хъана: «Им вуч я?»

Мусади абуруз лагъана: «Им Реббиди квез ракъурзавай фу я. ¹⁶ Ингъе Реббиди гъихътин эмир ганватІа: „Гъар сада вичин хизан патал герек къадар кІватІрай – алачухдик квай гъар са инсан патал са гъамер“».

¹⁷ Исраилдин рухвайри гъакІ авунни авуна. Ни ятІани гзаф кІватІна, ни ятІани тІимил, ¹⁸ амма кІватІ авунвай къадар гъамерралди алцумайла, къадардилай гзаф кІватІайбурухъ артуханди авачирди, тІимил кІватІайбурухъ кимивал авачирди малум хъана: гъар садахъ вичин хизандиз гъикъван герек ятІа, гъакъван авай.

¹⁹ «Идакай са затІни пакадалди тамир», – эмир авуна Мусади. ²⁰ Амма адаз яб ганачир. Бязибуру кІватІнавайдакай са пай пакадалди туна, амма хкудна эцигнавайди чІур хъана: ада квак гъатна. Мусадиз ихътин ксарикай хъел атана.

²¹ Гъар пакамахъ гъар са касди вичин хизандиз гъикъван герек ятІа, гъакъван кІватІзавай. КІватІ тавуна амайди юкъуз ракъиник цІразвай. ²² Гъафтедин ругуд лагъай юкъуз абуру къве гъилера гзаф кІватІна – гъар са касдиз къве гъамер. Элдин

регъберра атана идакай Мусадиз хабар гайила, ²³ ада жаваб гана: «Реббиди идан патахъай лагъанвайди тир. Пака ял ядай югъ я, Реббидин пак тир Кишдин югъ. Гъикъван кІандатІа, гъакъван чуруж, гъикъван кІандатІани ругуг, амукаяди пакадин югъ патал тур».

²⁴ Инсанрини, Мусади эмир гайивал, артух хъайиди пакадалди туна. И гъилера хкудна тунвайди чІур хъанач, адак куквар квачир. ²⁵ Мусади лагъана: «Къе гъа им неъ. Къе Реббидин Киш* я, ва чилелай квез са затІни жагъидач. ²⁶ Ругуд юкъуз кІватІа, амма ирид лагъай югъ Киш я, и юкъуз квез са затІни гъатдач».

²⁷ Са бязибур ирид лагъай юкъузни кІватІун патал экъечІна, амма са затІни жагъанач. ²⁸ Реббиди Мусадиз лагъана: «Гъикъван гагъда куъне За ганвай эмирарни къанунар къаст авуна чІуриз жеда? ²⁹ Кили садра: Реббиди квез Кишдин югъ ганва, ва гъавилай Ада гъафтедин ругуд лагъай юкъуз квез къве къан фу гузва. Ирид лагъай юкъуз гъар са кас вич алай чкадал хъун ва санизни экъечІ тавун лазим я».

³⁰ Гъафтедин ирид лагъай юкъуз халкъди ял ягъиз хъана.

³¹ Израилдин рухвайри и затІуниз «мангъу¹» лагъана тІвар гана. Ам лацуди, кІешнишдин тварциз ухшар авайди тир, тІямни вирт алтаднавай лавашдин тІям хъгинди тир. ³² Мусади лагъана: «Ингъе Реббиди гайи эмир: Мангъудин са гъамер куъне несилдилаи несилдалди хуъз хъурай – куън Мисридай акъуддай чІавуз кјурумда квез

Реббиди тІуън патал гайи фу аквадайвал».

³³ «Къачу гичин, – лагъана Мусадиди Гъаруназ, – адаз са гъамер мангъу вегъена, несилдилаи несилдалди куъне ам хуъдайвал, Реббидин вилик эциг». ³⁴ Гъарунани Реббиди Мусадиз эмир гайивал авуна: мангъу, ам хуън патал, Икърардин сандухдин вилик эцигна.

³⁵ Израилдин рухвайри яхцІур йисуз – абур Къенандин* чилерин сергъятрив агакъдалди – инсанри уъмуър тухузвай чилерал хкведалди мангъу нез хъанай.

³⁶ (Гъамер – им эфадин цІудай са пай я.)

Дагъардай акъатай яд

17¹ Син тІвар алай кјурумдай экъечІна, Израилдин элди са акъван чІехи тушир мензилар атІуз, Реббиди къалурзавайвал рехъ давамарзавай. Абур Рефидимда акъвазна. Ана хъвадай яд авачир. ² Инсанри Мусадик тахсир кутаз хъана.

«Чаз яд це! – тІалабзавай абур. – Чаз хъваз кІанзава». «Куъне вучиз заз ахмурар ийизва? – лагъана Мусади. – Вучиз куъне Ребби синагъ ийизва?» ³ Амма инсанриз цихъ къанихвили азиат гузвай ва абур Мусадиз ахмурар ийизвай: «Вучиз вуна чун Мисридай акъудна? Чун аяларни, маларни галаз цихъ къаних хъана рекъидайвал?»

⁴ Мусади Реббидиз ялвар авуна: «За и халкъдихъ галаз вуч авун лазим я? Абуру гъа гила-мад зун къван гана рекъида!»

¹ 16:31 *Мангъу* – чІувуд чІалалди «им вуч я?».

⁵ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Халкъ кьулухъ туна, вилик алад ва вахъ галаз Исраилдин агъсакъалрикайни бязибур атурай. Вун, Нилдин яд ягъай кІекІецни къачуна, алад. ⁶ Ана, Харебда*, зун ви вилик рагал акъвазда. Вуна раг яда ва адай яд акъатда – халкъди хъурай». Мусади Исраилдин агъсакъалрин вилик гъакІ авунни авуна.

⁷ Исраилдин рухвайри тахсир кутун себеб яз – ана абуру: «Эхирки Ребби чахъ галаз яни, тушни?» – лугъуз Реббидиз ахмурар авунай – и чкадиз Массаⁱ ва Мерибаⁱⁱ тІвар ганай.

Амалехъийрин винел гъалибвал

⁸ Амалехъийри Рефидимдиз ата-на Исраилдин рухвайрал вегъенай. ⁹ Мусади Шуаяз* лагъана: «Амалехъийрал гъужум авун патал вахъ галаз фидай итимар хкъягъа. Зун лагъайтІа пака Аллагъдин кІекІецни гъиле аваз кІунтІал акъвазда».

¹⁰ Шуая Мусадин эмир кылизи акъудна ва амалехъийрихъ галаз женг гатІунна, Муса Гъарунахъни Гъурахъ галаз кІунтІан кукІушдал хкаж хъана. ¹¹ Мусади гъил хкажайла, Исраил гъалиб жедай, гъил агъуз авурла – Амалехъ. ¹² Амма Мусадин гъилер такъатдай аватна. И чІавуз са къван гъанай ва Муса гъадал ацукъна, Гъарунани Гъура къве патахъай адан гъилер къуна. Рагъ акІидалди, Мусадин гъилер хкажнаваз хъана ¹³ ва Шуая амале-

хъияр кІаник кутуна, адан инсанар туруналди тергна.

¹⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: «РикІел хкун патал къаргъуда кхъихъ ва Шуаяз малумара: „За амалехъийр чилин винелай квадарда, адан гъич тІварни амукъдач!“»

¹⁵ Мусади къурбанган* туькІуьрна ва адаз Яхве-Ниссиⁱⁱⁱ тІвар гана, ¹⁶ вучиз лагъайтІа ада фикирнай: «Реббидин пайдах – зи гъиле! Несилдилай несилдалди Амалехъахъ галаз Реббидин дяве!»

Ятера Мусадал кыл чІугун

18¹ Мидияндин диндин къул-лугъдар ЙитІрадиз, Мусадин апаяз, Аллагъди Муса патал ва Вичин халкъ, Исраил патал вуч авунатІа, Реббиди Исраил Мисридай ахкъудуникай ван хъана. ²⁻³ ИкІ хъайила, Ятера Сипарадиз, Мусадин папаз ва адан къве хциз эверна. И вакъийрилай вилик Мусади Сипара элкъуьрна бубадин кылив ракъурай. Рухвайрикай садан тІвар Гершам тир, вучиз лагъайтІа Мусади лагъанай: «Зун чара чилел уьмуьр тухуз ацукъна». ⁴ Муькуь хцин тІвар Элиэзер тир, вучиз лагъайтІа ада лагъанай: «Зи бубадин Аллагъ зи куьмекдиз атана ва зун фиръавандин* туруникай хвена». ⁵ Ятер абурухъ галаз Мусадин патав къурумдиз, Муса халкъни галаз акъвазнавай чкадал, Аллагъдин дагъдин патав атана ⁶ ва адаз икІ лугъун тІалабна: «Ви апай Ятер ви пабни, рухварни галаз атанва».

ⁱ 17:7 Масса – чувуд чІалал «темягъ тухун».

ⁱⁱ 17:7 Мериба – чувуд чІалал «къалмакъал».

ⁱⁱⁱ 17:15 Яхве-Нисси – чувуд чІелал «Ребби – зи пайдах я».

⁷ Муса эжкъечІна, апаяз икрам авуна, адаз темен гана, ва салам-калам гайидалай къулухъ абур алачухдиз гъахъна. ⁸ Мусади апаяз Реббиди Исраилдин рухвар патал фиръавандиз ва мисривийриз вуч авунатІа, къурумдай абурун рехъ гъикъван четинди хъанатІа ва абур Реббиди гъикІ хилас авунатІа ахъайна. ⁹ ЙитІрадиз Реббиди Исраилдин рухвар патал, абур мисривийрин гъиликай хиласун яз, икъван хъсанвилер авуна лагъана хвеша хъана.

¹⁰ «Шукур хъуй Реббидиз! – лагъана Ятера. – Ада куън мисривийрикайни фиръавандикай хилас авуна, Мисрида куъ халкъ лукІвиляй акъудна! ¹¹ Гила заз и халкъдин винел хкаж ийиз кІан хъайи вири аллагърилай Ребби чІехи тирди чизва!»

¹² Ятера, Мусадин апая, Аллагъдиз суварин къурбандар* ва кунгар* гана. Гъарунни Исраилдин вири агъсакъалар атана – ва Аллагъдин вилик абуру Мусадин апаяхъ галаз санал суфра ачухна.

¹³ Пакадин юкъуз Мусади Исраилдин рухварин гъуъжетар гъязвай. Пакамлай няналди ам инсанри элкъуърна къунвай. ¹⁴ И тегьер акур апая адавай жузунна: «Вуна инал и инсанрихъ галаз вуч ийизвайди я? Вучиз вун абурун вилик текдиз ацукънава, абуру лагъайтІа пакамлай няналди вун элкъуърна къунва?» ¹⁵ «Абур зи къилив Аллагъдивай хабарар къаз къвезвайбур я, – жаваб гана Мусади. ¹⁶ – Абуруз са гъихътин ятІани месэла гъялиз кІан хъайила, абур зи къилив къвезва, зани абурун гъуъжетрай къил акъудзава, абуруз Аллагъдин

къайдаяр ва къанунар чирзава». ¹⁷ «Вуна дуъз кІвалах ийизвач, – лагъана апая. – ¹⁸ Ви къилни тІар жеда, и инсанризни азаб гуда. Гзаф четин я ваз, текдиз ви гуж агакъдач. ¹⁹ Зи меслятдиз яб це, вун Аллагъдин регъимдик кваз хъуй! Вун Аллагъдин вилик халкъдин векил хъунухъ лазим я – абурун месэлаяр Аллагъдив агакъарзавай, ²⁰ абур къайдайрин ва къанунрин гъавурда твазвай, абуруз гъи рекъай фидатІа ва чеб гъикІ тухун лазим ятІа чирзавай. ²¹ Халкъдин арадай лайих авай ксар хкъагъа – Аллагъ рикІел алай, гъахъ гвай, чеб маса къачуз тежер – абурукай чІехибур ая: садакай агъзур касдин винел, садакай – вишдан, садакай – яхІурни цІудан, садакайни – цІудан. ²² Абуру инсанрин арада авай гъуъжетар гъялда ва вири важиб месэлаяр вал ракъурда, важибвал авачирбур лагъайтІа, – чпи гъялда. Ви винел алай залан пар къезил жеда: абуру ам вахъ галаз пайда. ²³ ИкІ авуртІа ва Аллагъдини и кар ая лагъайтІа, гъам вавай дурум гуз жеда, гъам инсанарни рази хъана кІвализ хъфида».

²⁴ Муса апаян чІалаз килигна ва гъада лагъайвал авуна: ²⁵ Исраилдин халкъдин арадай лайих авай инсанар хкъана ва абур чІехибур яз тайинарна – садбур агъзур касдин винел, садбур вишдан, садбур яхІурни цІудан, садбурни цІудан. ²⁶ Абуру инсанрин арада жезвай гъуъжетар гъязвай ва вири четин месэлаяр Мусадал рекъе твазвай, метлеб тІимил авайбур лагъайтІа, чпи гъязвай.

²⁷ Муса апаяхъ галаз чара хъана, амни кІвализ, вичин чилел хъфена.

Синай дагъдин ценерив икърар кутӀунун (19:1–24:11)

Синайдин патав акъвазун

19¹ Исраилдин рухвар Мисридай экъечӀайдалай къулухъ пуд лагъай варз алукъна, гъа и юкъуз абур Синайдин* къурумдив агакъна. ² Рефидим туна, абур Синайдин къурумдиз гъахъна ва ана акъваз хъана.

Исраилдин рухвар дагъдин ценерив алачухар экӀяна акъвазна, ³ Муса Аллагъдин патав хкаж хъана. Ребби адав дагъдилаи рахана: «Якъубан кӀвализ лагъ, Исраилдин рухварив хабар агакъара: ⁴ „Квез За мисривийриз вуч авунатӀа акуна, куьн За Жуван патав лекърен лувараллаз, гъикӀ хканатӀани акуна! ⁵ Куьне За лагъайвал ийиз хъайитӀа, ва Захъ галаз авай икърардиз вафа яз хъайитӀа, куьн зи багъа эменни жеда, вири халкъарикай анжах са куьн! Вири чил Зиди я, ⁶ куьнни Зи хахамрин* пачагълугъ, пак тир халкъ жеда!“ И гафар Исраилдин рухварив агакъара».

⁷ Муса элкъвена хтана, агъсакъалриз эверна ва абурув, Реббиди вичиз эмир гайивал, и гафар агакъарна. ⁸ Вири халкъди са сивяй хъиз жаваб гана: «Чун Реббидин гафарин геле аваз фида».

Муса Реббидив халкъдин жаваб агакъариз фена.

⁹ Реббиди Мусадиз лагъана: «Халкъдиз Зун вахъ галаз гъикӀ рахазватӀа ван жедайвал, ва идалай къулухъ датӀана вахъ агъадайвал, зун ви къилив къалин цифеда аваз къведа».

Мусадиди Реббидив халкъдин жаваб агакъарайла, ¹⁰ Реббиди Мусадиз лагъана: «Халкъдин патав ахлад. Абуруз къени пака михъивилиз акъудунин ва алай парталар чухъунин гъакъиндай эмир це. ¹¹ Пакадлай муькуькъан йикъаз гъазурвилер акурай: и юкъуз вири халкъдиз акъаз Ребби Синай дагъдал эвичӀа. ¹² Инсанар патал дагъдилаи элкъвена сергъят чӀугу ва дагъдиз хкаж тахъун ва адан бинедик гъил хкӀун тавун патал эмир це. Дагъдик гъил хкӀур вуж хъайитӀани, адав къиникъин жаза агакъун лазим я. ¹³ Амма адак хкӀамир. Ам вуж гъайван ва я инсан хъайитӀани, ам я къванцив, я хъелинив яна йикъ. Анжах къаргъу ягъай вахтунда абурувай дагъдиз хкаж жеда».

¹⁴ Муса дагъдай эвичӀна ва халкъ михъивилиз акъудун патал эмир авуна. Инсанри чпин парталар чухъвена, ¹⁵ ва Мусадиди лагъана: «Пакадлай къулухъ къвезвай йикъаз гъазурвилер аку. Папарикай къерех хъухъ».

¹⁶ Пуд лагъай юкъуз лап фад пакамахъ цавар рахана, цӀайлапана яна, ва дагъ къалин цифеди къуна. КӀевидиказ къаргъу яна ва инсанрик кундал зурзун акатна. ¹⁷ Мусадиди халкъ кундилаи Аллагъдин вилик акъудна, ва абур дагъдин кӀане акъваз хъана. ¹⁸ Синай дагъ гумади къуна, вучиз лагъайтӀа Ребби – цӀай хъиз – адан кукӀушдал эвичӀна. Дагъдай, къулай хъиз, гум акъатзавай ва хъутӀкъунзавай. ¹⁹ Къаргъудин сес къвердавай къати жезвай. Муса рахазвай ва Аллагъди адаз гугрумдин ванцелди жаваб гузвай.

²⁰ Ребби Синайдин кукІушдал эвичІна ва Мусадиз Вичин патав, кукІушдал, эверна. Муса хкаж хьана.

²¹ Реббиди Мусадиз лагьана: «ЭвичІ ва халкъдиз иниз гужуналди экъечІна Зун акун патал алахъунар тавун патал виликамаз хабар це: и кар абурукай гзафбур патал уьмуьрдин кьимет жеда. ²² Хахамри, Заз мукьва хьун патал гьазур жезвайла, чеб михьивилиз акъудун лазим я, тахьайтІа За абуруз бала гуда».

²³ «Халкъ Синай дагъдиз хкаж жедач, – лагьана Мусади Реббидиз, – Вуна чун виликамаз хабардар авунай эхир, зани дагъдилай элкьвена сергьят чІугуна ва дагъ пак тирди малумарна».

²⁴ Реббиди Мусадиз лагьана: «Алад, эвичІа ва инал Гьарунни галаз хьша. Амма хахамарни чет жемят гужалди инал, Зи патав, экъечІун патал гьич алахъни тавурай, – тахьайтІа За абуруз бала гуда».

²⁵ Муса халкъдин патав эвичІна ва и кардикай хабар гана.

Цуд веси

(Киххьей кьанун 5:1-33)

20¹ Аллагъди ихьтин келимаяр авуна:

² «Зун, Ребби, ви Аллагъ я, вун Мисридай, лукІвиляй Акъудайди. ³ Вахъ Залай гьейри маса аллагъяр тахъурай.

⁴ Жуваз гьилералди раснавай икрам ийидай кІалубар – вине цавара авай, агъада чилел алай, я

тушни чилелай агъада це авай гьич са затІунинни шикилар чІугвамир. ⁵ Абуруз я икрам, я кьуллугъ ийимир, вучиз лагъайтІа, Зун Ребби, ви Аллагъ – гъайра Аллагъ я. Зун кІан тахьай бубайрин гунагърай За абурун аялрив, хтулрив ва птулрив жаза агакьарда. ⁶ Амма Зун кІандай ва зи эмирар кьилиз акъудайбурун несилрив За агъзур лагъай несилдални хийир агакьарда.

⁷ Гъавайда Реббидин, ви Аллагъдин, тІвар кьамир. Реббиди икІийизвайдаз жаза тагана тадач.

⁸ Киш* – пак югъ тирди рикІел хуьх. ⁹ Ругуд юкъуз кІвалах ая, кардал машгъул хуьх, ¹⁰ амма ирид лагъай югъ Киш я: ам Реббидинди, ви Аллагъдинди, я. И юкъуз гьич садани кІвалахна жедач – я вуна, я ви хци, я ви руша, я ви лукІра, я ви кьаравушди, я ви малди, я масанай атана ви шегьерда ацукьнавайда. ¹¹ Вучиз лагъайтІа, ругуд йикъан вахтунда Реббиди цавни чил, гьуьл ва абура вуч аватІани халкъна, амма ирид лагъай юкъуз ял яна. Гъавиляй Реббиди Кишдин йикъаз хийир-дуьа* кІелна ва ам пак тирди авуна.

¹² Реббиди, ви Аллагъди, ваз гузвай а чилел ви уьмуьр яргъал чІугурди хьун патал бубадизни дидедиз гьуьрмет ая.

¹³ Яна рекьимир.

¹⁴ Зинавал ийимир.

¹⁵ Чьунуьх ийимир.

¹⁶ Маса касдиз акси яз тапан ша-
гьидвал ийимир.

¹⁷ Чарадан кӀвал кӀан жемир, ча-
радан паб, чарадан лукӀарни къа-
равушар, чарадан маларни ламар –
чарадан са затӀни кӀан жемир».

¹⁸ Вири халкъдиз гугрумар ва
цӀайлапанар, къаргъудин ван ва гум
акъатзавай дагъ акуна ва ван хъана.
Инсанрик зурзун акатна, къулухъ
чӀугуна ва яргъал хъиз акъвазна.

¹⁹ «Чахъ галаз жув рахух, – лагъа-
най абуру Мусадиз, – чнани ваз яб
гуда. Аллагъ чахъ галаз рахун герек
туш, тахъайтӀа чун вири рекъида».

²⁰ «КичӀе жемир, – жаваб гана Му-
сади, – Аллагъ къун имтигъандай
акъудун патал ва квек Аллагъдин
вилик кичӀ акатна, гунагъ тир кӀва-
лахар тавун патал атанвайди я».

²¹ Халкъ яргъал акъвазнавай, Му-
са лагъайтӀа, виче Аллагъ авай ми-
чӀи цифедиз мукъва хъана.

Гъар жуьредин къанунар

²² Реббиди Мусадиз эмирна: «Ис-
раилдин рухвайриз лагъ: „Квез аку-
на – Зун квехъ галаз цавай рахана.

²³ АкӀ хъайила, куьне квез гимиш-
динни къизилдин аллагъар расмир –
абур Захъ галаз са жергеда эцигмир!

²⁴ Зун патал накъвадикай расна-
вай къурбанган* туькӀуьра ва анал
кунугар* ва суварин къурбандар*
це, куь нехиррай къачунвай карч
алай ири ва куьлуь гъайванар. Ва
За Жуван тӀвар къур гъар са чкадал,
За, куь къилив къвез, квез хийир-
дуьа* ийида.

²⁵ Зун патал къурбанган къван-
цинди ийиз хъайитӀа, ам янавай

къванерикай эцигмир: къван ядай-
ла, куьне ам мурдар ийизва.

²⁶ Зи къурбангандал, куь айи-
бар таквадайвал, гурарин кӀарарай
хкаж жемир“».

21 ¹ Ингъе куьне абуруз гана
кӀандай къайдаяр.

² Куьне иври лукӀ маса къачу-
натӀа, ада квез ругуд йисуз къул-
лугъ авурай, амма ирид лагъай йи-
суз куьне ам гъакъи къачун тавуна
азад авун лазим я. ³ Ам текдиз ата-
натӀа, текдиз хъфинни авурай, паб-
ни галаз атанатӀа, адахъ галаз санал
адан пабни хъфирай. ⁴ Иесиди адаз
паб гъанатӀа ва ада аялар ханатӀа,
пабни аялар иесидин хусият я, лукӀ
лагъайтӀа текдиз хъфирай. ⁵ ЛукӀра
икӀ лагъайтӀа: «Зун иесидихъ, па-
пахъ, аялрихъ галаз гуьл хъанва ва
азадвилиз экъечӀиз кӀандач», – ⁶ ие-
сиди ам Аллагъдин патав гъурай –
ракӀарин, я тушни ракӀарин гуьр-
целдин патав гъурай – ва анал адан
япай рипиналди тӀвек акъудрай. И
чӀавуз ам датӀана адан лукӀ жеда.

⁷ Са касди масадаз вичин руш
лукӀвиле маса ганатӀа, адавай ви-
чин иесидин патавай лукӀ тир
итимдивай хъиз хъфиз жедач.

⁸ Ам иесидин рикӀи къун тавуртӀа,
ада лагъайтӀа, ам вичиз паб яз къа-
чун къетӀнавайди тир. Адан эвез га-
на азад хъийидай ихтияр гурай; адаз
ам къабул тавуна, чара халкъариз
маса гудай ихтияр авач. ⁹ Ада ам ви-
чин хӀиз виликамаз паб яз тайинар-
навайди тиртӀа, адахъ галаз вичин
рушаз хъиз рафтарвал авурай. ¹⁰ Ие-
сиди вичиз маса паб къачуртӀа, а ви-
ликандаз тӀуьникай, парталрикай,

гъуьлуь тамамарун лазим тир вези-
файрикай пай хуьрай. ¹¹ Амма, ада
ам патал винидихъ галай и пуд затӀ
хуьн тавуртӀа, адавай адакай гьакъи
гун тавуна хъфиз жеда.

¹² Инсан рекьидайвал ягъайдав
ажалдин жаза агакьарун лазим я.
¹³ Ягъайдахъ рекьидай къаст ава-
чиртӀа, амма Аллагъди ам патал
гьакӀ тайинарнатӀа, ивикъичдиз
чуьнуьх жедай чка жагъуриз же-
да – За квез и кар патал чка тайи-
нарда. ¹⁴ Амма, ада масад къасухдай
яна кьенватӀа, ада гьатта Заз кър-
бангандикай далда къаз хъайитӀа-
ни, адав ажалдин жаза агакьара.

¹⁵ Бубадални дидедал гъил хка-
жайди яна рекьин лазим я.

¹⁶ Инсан чуьнуьхжайди ва ам маса
гайиди я тушни чуьнуьхжайди гьа-
давай жагъайтӀа, ажалдин хура ту-
на кӀанда.

¹⁷ Бубадинни дидедин намусдик
хкӀурайди ажалдин хура тун герек я.

¹⁸ Къалмакъал хъайи чӀавуз са
каси масад къванцив, я тушни гъу-
тув ягъайла, ам месе гьатнатӀани,
текьена амукъна, ¹⁹ ахпани кӀвачел
ахкъалтна, лашунал гьалтиз кӀва-
ляй экъечӀиз хъайитӀа, ам ягъайди
жазадиз акъудун лазим туш: ада ан-
жах муькъуди азардик хъайи вахту-
нин гьакъи гун ва ам сагъар хъувун
таъминарун лазим я.

²⁰ Иесиди вичин лукӀ, я тушни
къаравуш лашуналди яна ва абур
гъа алай чкадал кьейитӀа – адавай
жерме къачун лазим я. ²¹ Амма лукӀ
я тушни къаравуш идалай къулухъ
са къве югъ чан алаз амукъайтӀа,
жерме къачун герек туш – лукӀ ие-
сидин мал-девлет я.

²² Итимри кукӀун-чухунин вах-
тунда руфунал залан папак хкӀур-
тӀа ва ада кьерех чӀурайтӀа, – амма
са патахъайни зарар тахъана – ба-
тӀулда кьерехдихъ пулунин жерме
гурай – а папан гъуьлуь тайинарай
ва дуванбегди тестикъарай къадар.
²³ Зарар авайтӀа, вуна уьмуьрдихъ
уьмуьр вахкун лазим я. ²⁴ Вилихъ –
вил. Сарахъ – сас. Гъилихъ – гъил.
КӀвачихъ – кӀвач. ²⁵ Кунихъ – кун.
Хирехъ – хер. Галукъай хирехъ –
галукъай хер.

²⁶ Иесиди лукӀ ва я къаравуш яна
абурун вилиз зиян гайитӀа, и виляй
ада абур азад авун лазим я. ²⁷ Ва ие-
сиди лукӀран ва я къаравушдин сас
яна акъудайтӀа, и сас сеbeb яз ада
абур азад авун лазим я.

²⁸ Жунгавди крчаралди яна
итим ва я паб кьейитӀа, жунгав
къван гана къена кӀанда. Адан як
тӀуьна виже къведач. Жунгавдин
иеси жавабдар туш. ²⁹ Амма жун-
гав виликдайни ядай къилихдин-
ди тиртӀа ва иеси идан патахъай
виликамаз хабардарнайтӀа, амма
ада жунгавдин аявал тавуна ва ада
итим ва я паб крчаривди яна къена-
тӀа, и чӀавуз жунгав къван гана къе-
на, адан иесидивни рекьинин жаза
агакьарна кӀанда. ³⁰ Иесидал жерме
эцигайтӀа, ада тайинарनावай къа-
дар гана ва идалди вичин уьмуьр
маса къахчурай. ³¹ Жунгавди гада
ва я руш яна кьейи чӀавузни гъа икӀ
авун лазим я.

³² Жунгавди лукӀ ва я къаравуш
крчарив ягъайтӀа, жунгавдин ие-
сиди лукӀран иесидив гимишдин
къанни цӀуд шекъел вахкун ла-
зим я, жунгавни къван гана къена
кӀанда.

³³ Сада яд авай фур ачух яз туна я тушни фур эгъуьнна, амма ам клев тавуна туна, ва аниз мал ва я лам аватайтІа, ³⁴ фурун иесиди гъайвандин кѣимет вахкун лазим я, жендек лагъайтІа, вичиз турай.

³⁵ Жунгавди чарадан мал рекъидайвал крчаривди ягъайтІа, абурун иесийри чан алай жунгав маса гана адахъ къачур гъакъини жендек хъиз къве чкадал пай авурай. ³⁶ Амма жунгавдикай виликдайни адак ядай тІул квайди чизвайтІа, жунгавдин аявал тавур иесиди хъанвай зарар эвез авурай: малдихъ мал вахкурай. Жендек вичиз турай.

22 ¹ Сада мал ва я хѣб чуьнуьхна, абур тукІуртІа я тушни маса гайитІа, ада малдихъ вад мал ва хпехъни къуд хѣб вахгун лазим я.

² Къачагъ кІвалин цал чукІуриз алахънавай чкадал къунваз, яна къейитІа, ам къейиди тахсиркар туш. ³ Амма ихътин кІвалах рагъ экъѣчІайдалай къулухъ хъанатІа, яна къейидак тахсир ква.

Къачагъди чуьнуьхайди вахкана кІанда. Адаз вахкудай затІ авачтІа, ам вич лукІвилиз маса гурай – чуьнуьхунай. ⁴ Чуьнуьхнавай гъайван адавай чан аламаз жагъайтІа – кІандатІа ам мал хъурай, кІандатІа лам, кІандатІани хѣб – къачагъди са гъайвандай къвед вахкун лазим я.

⁵ Са ни ятІани чарадан ник ва я ципицІ багъ тІуьниз, кІур гана чІуруниз рехъ ганатІа – малар ем гун патал акъудда ва гъайванри чарадан ник чІурда – ада кІур гана чІур авунвай никІи ва я ципицІ багъди гайи виридалайни къакъан бегъер-

дин къадарда гайи зарар эвез авун герек я.

⁶ КуькІуьрнавай цІай валарал фена, ахпани цуьлерин маркв, экъѣчІнавай техилар ва я вири чІур кайитІа – цІай куькІуьрай касди хъайи зарар эвезна кІанда.

⁷ Са касди масадав хуьн патал гишиш ва я шейэр вугана ва абур адан кІвалай чуьнуьхайтІа, ва къачагъ къуртІа, къачагъди абурун кѣимет къве гъилера эвезун лазим я. ⁸ Къачагъ къуначтІа, шейэр хуьн патал къачур кас, ада чарадан мал-деветдал гъил яргъи авунач лагъана тестикъ хуьн патал, Аллагъдин вилик акъвазун герек я.

⁹ Малдин, ламран, хпен, парталрин – квахънавайдан паталай шикаят гваз атанвайдаз чир хъхъанвай гъар гъи жуьредин хъайитІани хусиятдин – гъакъиндай гъялна кІанзавай месэла арадал атайтІани, ам Аллагъдин вилик акъудна кІанда. Аллагъди батІул яз гъисабай касди кѣимет къве гъилера эвез хъувуна кІанда.

¹⁰ Са касди масадав вичин лам, мал, хѣб ва я маса мал, ам адахъ гелкъуьн патал вугайла, мал гиликъайтІа, набут хъайитІа, я тушни са ни ятІани къакъудна тухвайтІа, ва и кардин шагъидарни тахъайтІа, ¹¹ абурун гъахъвал Реббидал къин къуналди къетІ хъурай – ада чарадан мал-деветдал чІуру темягъ тавун тестикъ хуьн патал. И чІавуз гелкъвезвайда зарар эвез авун лазим туш. ¹² Амма мал чуьнуьхнаваз хъайитІа, адахъ гелкъвезвайда адан иесидиз зарар эвез авун лазим я. ¹³ Мал вагъши гъайванрин сарара гъатнатІа, ада иесидиз и кар тестикъ хъунин делил яз

адакай амукъаяр къалуррай – и чӀавуз ада зарар эвезун лазим туш.

¹⁴ Са касди масадавай кӀвалахун патал мал къачуртӀа ва а мал иеси галачиз набут хъайитӀа ва я гиликъайтӀа, ам къачурда зарар эвезавун лазим я. ¹⁵ И кӀвалах иеси алай чкадал хъайитӀа, зарар эвездач, ама мал кӀвалахун патал пулунихъ къачунваз хъайитӀа, малдин иесидив гъакъи агакъарун лазим я.

¹⁶ «Итимди лишан кутун тавунвай руш чӀурайтӀа, ада рушахъ рехъ гана ам павиле къахчун лазим я. ¹⁷ Рушан бубадиз а итимдиз руш гуз кӀан тахъайтӀа, руш чӀур авурда гъикӀ хъайитӀани адаз рушарихъ гузвай гъакъи герек къадарда гун лазим я.

¹⁸ ИцӀитӀдай паб чан алаз тамир.

¹⁹ Малдиз темягъкарвал ийидай дав ажалдин жаза агакъун лазим я.

²⁰ Реббидилай гъейри аллагъриз къурбандар ийидай гъар вуж хъайитӀани лянетдик кутуна терг авун лазим я.

²¹ Масанай атана ацукънавайбуруз зулумар ийимир ва хатур хамир – куьн чебни Мисрида масанай атана ацукънавайбур тир эхир.

²² Хендедайриз ва етимриз гу жар ийимир. ²³ Куьне абуруз зулумар ийиз хъайитӀа, абуру Заз ялвар ийида – Заз абурун шикаятрин ван жеда, ²⁴ хъел къведа ва куьн туруналди яда! И чӀавуз куь папарикай хендедаяр, аяларни – етимар жеда.

²⁵ Вуна Зи халкъдикай тир кесибдив буржуна гимиш вугайтӀа, селембазди хъиз адавай къил тӀалаб ийимир.

²⁶ Мукъва тир касдивай чухва заминда къачузватӀа, рагъ акӀидалди

ам элкъуьрна вахце – ²⁷ адаз вичел гьалддай маса затӀ авач эхир, ам адан партал я. Ам гвачиз ам гъикӀ ксурай? Ада Заз ялвар ийида – Зазни адан ван жеда, вучиз лагъайтӀа, Зун язух къведайди я.

²⁸ Аллагъдикай чӀуруз рахамир, жуван халкъдин регъбердал лянет гъимир.

²⁹ НикӀерин бегъерни ципицӀрин шире къурбанд авун энгел ийимир. Куь сад лагъай хва Заз эвез я. ³⁰ Им маларизни лапагризни талукъ я: сад лагъай бала ирид юкъуз дидедин патав хъурай, муьжуьд лагъай юкъуз ам Зав вахце.

³¹ Куьн Зи гъилик квай, Заз талукъ инсанар хъунухъ лазим я – гъавиляй вагъши гъайванри ку-кӀварнавай мал-къара немир, абурун жендекар кицӀерив вахце».

23 ¹ «ИчӀи буьгътенар тикрар ийимир. Дуванханада тахсиркардин пад къамир. ² ЧӀурукарда къадардиз гзафбурун рекъе аваз фимир. Дуванханада къадардиз гзафбурун кефидиз кӀандайвал дуьзвал чӀур ийимир.

³ Ам анжах кесиб я лугъуз, кесибдин пад вине къамир.

⁴ Вал ви душмандинбур тир рехъ алатна квахънавай яцни лам гьалтайтӀа, вуна абуру иесидин патав хутахун лазим я.

⁵ Ваз ви душмандинди тир пар алаз чилел ярх хъанвай лам акуртӀа, ам гъа авайвал тамир – вуна адан иесидиз ам къарагъарун патал куьмек гун лазим я.

⁶ Квекай тир кесибдин кар дуванханада гъялдай чӀавуз гъахъ-адалат хуьх.

⁷ Тапан тахсирар кутамир, тахсир квачирдазни михьидаз кьиникьин жаза гумир. За зулумкардив жаваб гуникай кьил къакъудиз тадач эхир!

⁸ Ришветар къачумир. Ришветри экв аквазвайбур буъркъуьбуруз элкъуьрда ва гъахъ тергда.

⁹ Масанай атана ацукънавайбурун хатур хамир. Квез чида хьи, инсандиз гъурбатда гьикІ ятІа, – куьнни Мисрида масанай атана ацукънавайбур тир эхир».

¹⁰ «Ругуд йисуз жуван чиле тумар цуз ва адалай бегъер къачу, ¹¹ ирид лагъай йисуз лагъайтІа, ам цун тавуна тур. Адан майваяр ви халкъди-кай тир кесибри тІуьрай, вуч аму-къайтІа – вагъши гъайванри тІуьна куьтягърай. Жуван ципицІ багъла-рихъ ва зейтун тарарихъ галазни гъа и къайда кьиле твах.

¹² Ругуд юкъуз зегъмет чІугу, ирид лагъай югъ вун патал секинвилини динжвилини югъ хъурай, ви яцрани ламра ял ядайвал, ви вач-хъша тир папан хци ва масанай атана ацукънавайда ял акъадардайвал.

¹³ За квез лагъай вири кІвалахар кьилиз акъуд. Маса аллагърин тІварар гъич рикІелни гъимир: абур куьсивяйни акъат тавурай!»

¹⁴ «Йиса пуд гъилера Зи суварар къейд ая.

¹⁵ ТІили фарин сувар* къейд ая: ирид юкъуз, За ваз эмир авурвал, тІили фу неъ – герек тир вахтунда, Авив вацра, вун Мисридай экъечІай чІавуз.

Зи вилик садни ичІи гъил гваз пайда хъун лазим туш!

¹⁶ Гвенрин сувар къейд ая – вуна цанвай никІай къачунвай сифте бегъердин.

Бегъердин сувар кьиле твах – йисан эхирда, чуьлдай вири бегъер кІватІ хъувурдалай кьулухъ.

¹⁷ Йиса пуд гъилера куь вири итимар Агъадин, Реббидин, вилик экъечІун лазим я.

¹⁸ Заз къурбандар ийидайла, гъайвандин иви гъвар квай фал иличмир.

Заз ганвай суварин къурбандрин* пи экв жедалди тамир.

¹⁹ Ви чилин сифте бегъердин виридалайни хъсан затІар Реббидин, ви Аллагъдин, кІвализ гъваш.

БацІи адан дидедин некІеда ргамир».

²⁰ «Ингъе, За куь вилик кваз, ви-чи куьн рекъе хуьдай ва За куьн патал гъазурнавай чкадал хкидай, малаик* ракъурзава. ²¹ Адахъай кичІе хъухъ ва чІалаз килиг, адаз акси экъечІимир – ада куь патай чІалаз килиг тавунар эхи ийидач, вучиз лагъайтІа адак Зи тІвар ква.

²² Амма, куьне адаз яб гуз хъайитІа ва За лагъай вири кІвалахар кьилиз акъудиз хъайитІа, Зун куь душманрин душман, мидяйрин мидяй жеда.

²³ За ракъурнавай малаик куь вилик кваз фида, ва куьн амарийрин, хетийрин, перизийрин, къенанвийрин*, гъивийрин, ябусвийрин патав гъида – ва Зани а халкъар тергда. ²⁴ Куьне лагъайтІа, абурун аллагъриз икрамни кьуллугъ ийимир ва а халкъарин адетрай фимир. Абурун аллагъар терг ая ва абурун пак къванер хана кІус-кІус ая!

²⁵ Реббидиз – куь Аллагьдиз, кьул-лугъ ая, – и чІавуз За куь фазни циз хийир-дуьа* ийида ва куьн азаррикай кхудда. ²⁶ И чІавуз куь чилел я кьерех чІур авун, я аялар тахьун дуьшуьш жедач, ва За квез куьн патал виликамаз тайинарнай йисара уьмуьр тухудай мумкинвал гуда.

²⁷ Зи кичІ За куь вилик кваз ра-кьурда. За куь рекье гьалтзавай вири халкьарик гьалаба кутада ва квекай катдайвал ийида. ²⁸ За куь вилик кваз кичІ ра-кьурда ва ада гьивияр, кьенанвияр ва хетияр гьарниз чукурда. ²⁹ Амма За абур садлагьана, са йисан вахтунда чукурдач: тахьайтІа чил инсан ала-чирди жеда ва вагьши гьайванри кве мумкин вугудач.

³⁰ За и халкьар галай-галайвал чукурда – куь кьадар гзаф хьайила, куьне вири уьлкве кьада. ³¹ За куь гьилик квай чилерин сергьятар НацІун гьуьлни филиштйирин гьуьл, кьурум ва Эфрат вацІ ийида. И чилел алай вири агьалияр За куь гьиле вугуда ва куьне абур чукурда.

³² Куьне я абурухъ, я абурун аллагьрихъ галаз икьрар кутІунмир!

³³ И халкьари куь чилел уьмуьр тухвана жедач – тахьайтІа абуру куьн Зи вилик гунагькар хьунин рекьел гьида. Абурун аллагьриз кьул-лугъ авун куьн патал желе я».

Синайдин ценерив икьрар кутІунун

24¹ Реббиди Мусадиз лагьана: «Реббидин кьилив хкаж хьухъ, жувахъ галаз Гьарун, Надаб, Аби-гьу ва Израилдин агьсакьалрикай пудкьанни цІуд кас кьачу. Реббидиз яргьалай икрам ая. ² Амма

анжах вун Реббидин мукьув ша! Маса гьич садни Реббидин муькьув атун лазим туш, халкь лагьайтІа, дагьдиз вахъ галаз хкаж хьунни герек авач».

³ Муса халкьдин патав хтана, Реббидин вири гафар агакьарна ва вири кьайдайрикай лагьана. Вири халкьдини са сивяй хьиз лагьана: «Чна Реббиди лагьайвал ийида».

⁴ Мусадн Реббидин вири гафар кхьена.

Пакамахъни дагьдин кІане кьурбанган* эцигна ва Израилдин тайифайрин* кьадар фикирда кьуна, пак тир цІикьвед кьван акІурна. ⁵ Ада Израилдин рухвайрикай тир же-гьилриз кунугар* ва суварин кьурбандар* гун тапшуругъ гана – абуруни Реббидиз жунгавар кьурбанд авуна. ⁶ Ивидин са пай Мусадн зурба кьапариз кІватІна, амай пайни кьурбангандал стІалар хьиз хьичинна. ⁷ Ада халкьдиз икьрар алай кьаргьу кІелна, ва инсанри лагьана: «Чна Реббиди лагьайвал разивилелди кьилиз акьудда».

⁸ И чІавуз Мусадн халкь кьурбандрин ивидин стІалралди хьичинна ва лагьана: «Им Реббиди квехъ галаз кутІуннавай Икьрардин иви я. И гафар – Икьрардин шартІар я».

⁹ Ахпа Муса, Гьарун, Надаб, Аби-гьу ва Израилдин пудкьанни цІуд агьсакьал дагьдиз хкаж хьана ¹⁰ ва Израилдин Аллагь акуна. Адан кІвачерик налугьуди сафирдикай авунвай чка квай – лап цав хьиз михь. ¹¹ Аллагьди Израилдин регьберриз са зарарни ганач: абуруз Аллагь акуна – суфрадихъ ацукьна тІуьна ва хьвана.

Муса Синай дагъдал (24:12–31:11)

¹² Реббиди Мусадиз лагъана: «Зи патав дагъдиз экъечІ ва анал акъвас. Ана За вав и халкъдиз насигъат гун патал За кхъенвай къанун ва эмирар алай къванцин къелечІ къаябар вугуда».

¹³ Муса вичин куьмекдар Шуайни* галаз рекъе гъатна ва Аллагъдин дагъдиз хкаж хъана. ¹⁴ «Чун хкведалди инал акъвас, – лагъана Мусадигъасакъалриз, – Квехъ галаз Гъарунни Гъур амукъда. Нихъ гъихътин месэла аваз хъайитІа, гъабурувай хабар яхъ».

¹⁵ Муса вич дагъдиз хкаж хъайила, дагъ цифеди къунвай: ¹⁶ Аллагъдин Баркалла* Синай* дагъдал эвичІна. Ругуд юкъуз дагъ цифеди къунвай, ирид лагъай юкъуз Реббиди Мусадиз цифедикай эверна. ¹⁷ Реббидин Баркалла дагъдин куқвал ялавар акъатиз кузвай цІай хъиз Израилдин рухвайрин вилик акъвазна.

¹⁸ Муса цифедиз гъахъна, мадни дагъдиз хкаж хъана ва ана яхцІур юкъузни яхцІур йифиз амукъна.

Гъалтунин Алачух патал садакъаяр (ЭжкѣчІун 35:4-9)

25¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Израилдин рухвайриз Зун патал садакъаяр кІватІ авун патал эмир це: гъар садан рикІиз низ вуч кІанзаватІа, гъам гурай. ³ Ихътин садакъаяр кІватІ ая: къизил, гимиш, буьруьнж, ⁴ вили, мичІи яру ва икъи яру рангунин гъалар, къелечІ куш ва цІегърен сар,

⁵ гъерен табагъ авур хамар ва гъуьлуьн кицІин хъицикъар, акІаж кІарас, ⁶ чирагъар патал зейтундин чІем*, гуьцІун ва кун патал гъиликдай ягъадик кутадай хуш ни галай шейэр, ⁷ чпелди чухва ва хуруган чІагурун патал шагъам къванер ва къерехра твадай багъа къашар. ⁸ Израилдин рухвайри Зун патал ибадатхана эциграй, ва Зун гъабурун арада аваз жеда. ⁹ Куьне ибадатхана ва ана жедай вири затІар дуьм-дуьз За ваз къалурдай тегъерда туькІуьрун лазим я».

Икъардин сандух (ЭжкѣчІун 37:1-9)

¹⁰ Реббиди давамарна: «АкІаж кІарасдикай къведни зур куьнтуьн яргъи, садни зур – гъяркъуьвал ва садни зур къакъанвал алай сандух туькІуьр авурай. ¹¹ Ам къенепатайни къецепатай михъи къизилдалди кІев ая ва къерехдай фенвай къизилдин цІарцІелди яхъ.

¹² Къизилдикай къуд гъалкъа ая ва абур сандухдин къуд кІвачик куқІур ая: къвед – сандухдин са патахъай, къведни – муькуь. ¹³ АкІаждикай паяяр гъазура, абур къизилдалди кІева ¹⁴ ва ам, паяйрихъ акална тухун патал, сандухдин къве патахъайни галай гъалкъайрай суа. ¹⁵ И паяяр сандухдин гъалкъайра датІана туна кІанда – абур анрай акъудна виже къведач. ¹⁶ Сандухда вуна За вав вугудай Икъар кхъенвай къванер эцигда.

¹⁷ Сандухдиз къве куьнтни зур яргъивал алай ва садни зур гъяркъуьвал алай, „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай михъи къизилдин къапсах гъазура. ¹⁸ Къапсахдин

къве къерехдал къизилдикай гатанвай къве херупІ* туькІуьра: ¹⁹ сад са къерехдихъай, муькуьди – ма са. Абуру къапсахдихъ галаз чІур тежедай битаввал арадал гъун лазим я. ²⁰ Сад садан чина акъвазна ва къапсахдиз килигиз, абуру адан винел чпин лувар экІягъун лазим я.

²¹ Къапсах сандухдин винел эциг ва адан къенени За вав вугудай Икърар эциг. ²² Анал, сандухдин къапсахдин винел, къве херупІдин арада, валай Исраилдин рухвайрив Жуван тІалабунар агакъарун патал вахъ галаз чин-чинал акъваздай вахтунда, Зун жеда».

Реббидин вилик жедай фу эцигун патал экІягъан (ЭхкъечІун 37:10-16)

²³ Реббиди давамарна: «АкІаж кІарасдикай къве къуьнт яргъивал алай, са къуьнт гъяркъуьвал алай ва садни зур къуьнт къакъанвал алай экІягъан раса. ²⁴ Ам миьхи къизилдалди кІева ва къерехдай фенвай къизилдин цІарцІелди яхъ. ²⁵ Адан къерехар тирвал са капан юкъван къакъанвал алаз цал хкажа ва и цал къизилдин цІарцІелди яхъ. ²⁶⁻²⁷ ЭкІягъандин чка дегишун герек атай чІавуз абурай паяяр сухун патал къизилдин къуд гьалкъа ая ва абур экІягъандин къуд пипІик кІвачерин винелай кукІура. Гьалкъаяр къерехра хъун лазим я. ²⁸ ЭкІягъан ялун патал акІаждикай паяяр раса ва абур къизилдалди кІева. ²⁹ Миьхи къизилдикай курар, кавчаяр ва къурбанддин иличунар патал гичинарни жемер туькІуьра. ³⁰ И экІягъандал вуна, Зи вилик жедайвал, ара датІана фу эцигун лазим я».

Чирагъган

(ЭхкъечІун 37:17-24)

³¹ Реббиди давамарна: «Миьхи къизилдикай гатанвай чирагъган раса. Адан танди, хилери ва къабухри – къабухрин пунари ва цуькведин пешери – сад тир битаввал арадал гъун лазим я. ³² Чирагъгандал ругуд хел хъана кІанда: пуд са патахъай, пудни – муькуь патахъай. ³³ Ругуд хилекай гъар садал бадамдин цуьк хътин, пун ва цуькведин пешер квай, пуд къабух алайди. ³⁴ Чирагъгандал вичел лагъайтІа, бадамдин цуьк хътин, пун ва пешер ва пешер квай, къуд цуьк алайди. ³⁵ Хилерин сад лагъай жуьтуьнин кІаник – къабухдин бине, къвед лагъай жуьтуьнин кІаникни – къабухдин бине; пуд лагъай жуьтуьнин кІаникни – къабухдин бине; гъа икІ вири ругуд хилен кІаникни хъунухъ лазим я. ³⁶ Гъам къабухрин бинейри, гъам хилери – чирагъгандихъ галаз санал сад тир битаввал арадал гъун лазим я; вири гатанвай миьхи къизилдикай расна кІанда. ³⁷ Ирид чирагъ расна абур адан вилик квай мензил экуь авун патал чирагъгандал эциг. ³⁸ Багъар патал хехер ва хекендазар миьхи къизилдинбур хъана кІанда. ³⁹ Чирагъган ва ам патал герек вири шейэр туькІуьрун патал миьхи къизилдин са киккар ахъая. ⁴⁰ Килиг гъа, вири ваз дагъдал къалурайтегьерда дуьм-дуьз ая».

Гьалтунин Алачух (ЭхкъечІун 36:8-38)

26 ¹ Реббиди давамарна: «Алачух* патал къелечІ кушдикай, вили, мичІи яру

ва икѣи яру рангарин гъаларикай цІуд кетен хурух; абурал устадвилелди херупІрин* шикалар акъудна кІанда. ² Гъар са кетендин яргъивал – къанни муъжуъд къуънт, гъяркъуъвал – къуд къуънт; абурун виридан къадар сад хътинди хъана кІанда. ³ Вад кетен сад садак кукІурна, са кІус хъиз жеда. Маса вадни санал цуз. ⁴ Са кІусунин къерехда авай кетен тирвал вили рангунин кваквар ая, ва гъа ихътин кваквар – муъкуъ кІусунин къерехда авай кетендални. ⁵ Са кІусунин къерехда авай кетен тирвал яхцІурни цІуд кваг хъун лазим я – ва яхцІурни цІуд муъкуъ кІусунин къерехда авай кетендал, кваг квакун къаншарда. ⁶ Къизилдин яхцІурни цІуд кІир гъазура ва къве кІусни сад садахъ галаз галкІурна битав алачух арадал гъваш.

⁷ Цегърен сарикай цІусад кетен хурух – Алачухдин винел къат. ⁸ Гъар са кетендин яргъивал – къанни цІуд къуънт, гъяркъуъвал – къуд къуънт; вири цІусадни са къадардинбур. ⁹ Абурукай вад санал цвана галкІура ва амай ругудни санал – ругуд лагъайди къве къат ая – ам гъахъдай чкадин винелай чІере жеда. ¹⁰ Са кІусунин къерехдин кетен тирвал яхцІурни цІуд гъалкъа ая, ва яхцІурни цІуд гъалкъани – муъкуъ кІусунин къерехдин кетен тирвал. ¹¹ Буъруънждин яхцІурни цІуд кІир ая, сад тир къат арадал къведайвал, абур гъалкъайрай тунна, къве кІусни галкІура. ¹² Винел къатуникай яргъивилиз артух яз амукъзавайдан са пай Алачухдин къулухъ цлал фена кІанда, ¹³ кетенрин яргъивилин артухан пай ла-

гъайтІа, са къуънт са патахъай, са къуънтни муъкуъ патахъай, абур къилияй къилди кІевдайвал – Алачухдин къвалан цлариз. ¹⁴ Винелай гъерерин табагъ хамарикай са къат чІугу, адан винелайни – гъуълуън кицІин хъицикърин къат.

¹⁵ Алачух патал акІаждин кІарасдикай къулар гъазура: ¹⁶ гъар са къулун яргъивал – цІуд къуънт, гъяркъуъвални садни зур къуънт, ¹⁷ гъар сад – сад садахъ галкІурнавай къве чукъвандикай. Алачухдин вири къулар гъа ихътинбур хъунухъ лазим я.

¹⁸ Алачухдин къибле патан цал патал къад къул раса ¹⁹ – абурун кІаник кутадай гимишдин яхцІур пун – гъар са къулунин кІаник къве пун, адан къве чукъван патал. ²⁰ Гъа и тегъерда къвед лагъай, кефер патан цал патални къад къул ²¹ ва гимишдин яхцІур пун раса – гъар садан кІаник къве пун жедайвал. ²² Алачухдин къулухъ, рагъакІидай патан цал патал ругуд къул гъазура, ²³ къулухъ патан пипІер патал мадни къве къул, ²⁴ пипІерин и къулар кІаникай къве хиленбур яз, винелай са гъалкъадалди галкІурай. Ихътин къулар къвед хъун лазим я – гъар са пипІе сад. ²⁵ И муъжуъд къулуниз гимишдин цІуругуд пун герек я, гъар са къулунин кІаник къве пун жедайвал.

²⁶ АкІаждин кІарасдикай турвакъарни гъазура: вад – Алачухдин са патан цал тирвал къвезвай къулар галкІурун патал, ²⁷ вад – Алачухдин къвед лагъай цал тирвал къвезвай къулар галкІурун патал ва вадни – адан къулухъ, рагъакІидай патан цал патал.

²⁸ Юкъван турвакъди къакъанвал къве чка пай жезвай чкадал цлан са патахъай муькуь патахъ къван къвезвай къулар галкІурун лазим я. ²⁹ Къулар къизилдалди кІев ая, турвакъар кукІурун патал абурук къизилдин гьалкъаяр кутур ва турвакъарни къизилдалди кІев ая.

³⁰ Алачух ваз дагъдал къалурай къайдада хкажа.

³¹ Вили, мичІи яру ва икъи яру гьаларикай ва къелечІ кушдикай перде хурух; адал херупІрин шикилар храна кІанда. ³² Ам акІаждикай авунвай, къизилдал кІевнавай, къизилдин къармахар квай къуд гулуникай куьрсара. И цлар патал гимишдин къуд пун герек жеда. ³³ Перде кІирерикай куьрса. Адан къулухъ Икърардин сандух эциг. И пердеди пак тир чка* Паквилерин Пак чкадикай* чара ийида. ³⁴ Паквилерин Пак чкада авай Икърардин сандухдин винел „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай къапсах эциг. ³⁵ Пердедин вилик экІягъан эциг, адан къаншардани – чирагъган. Чирагъган Алачухдин къибле патан цлав, экІягъанни – кефер патан цлав акъвазарун лазим я.

³⁶ Вили, мичІи яру ва икъи яру рангунин гьаларикай ва къелечІ кушдикай вичи Алачухдиз гьахъдай чка кІев авун лазим тир гьар жуьредин рангарин перде хурух. ³⁷ Перде патал акІаждин кІарасдикай къизилдалди кІевнавай, къизилдин кІирер квай вад гул гьазура. Гулар патал буьруьнждикай вад пун цІурурна кІалубда цана раса».

Кунугрин къурбанган

(ӘхкъечІун 38:1-8)

27¹ Реббиди давамарна: «АкІаждин кІарасдикай къурбанган туькІуьра. Ам дуьз пипІеринди хъуй – вад къуьнт яргъивал алай ва вадни гьяркъуьвал, къакъанвал лагъайтІа, пуд къуьнт хъуй. ² Адан къуд пипІел крчар туькІуьра – абуру къурбангандихъ галаз са сих битаввал туькІуьрун лазим я – ва вири буьруьнждалди кІева. ³ Руьхъ кІватІдай кукІваяр, гьвечи перер, иви хъичирдай бадияр, як патал шишер ва цІивинар патал хекендазар гьазура. Къурбангандин вири къаб-къажах буьруьнждикай гьазура. ⁴ Къурбанган патал буьруьнждин чил ая ва адан къуд пипІихъ буьруьнждин къуд гьалкъа галкІур ая. ⁵ И чил ам адан юкъвал къван агакъдайвал, къурбангандин куьбедик кутуна мягкемар ая. ⁶ Къурбанган патал акІаждикай паяяр авуна, абур буьруьнждалди кІев ая. ⁷ Къурбанган маса чкадал хутахун герек хъайила, и паяяр адан къваларик квай гьалкъайрай твадайвал. ⁸ Къурбандар ийидай чка ичІи къен аваз тахтайрикай туькІуьра. Ам ваз дагъдал къалурай жуьреда туькІуьр авурай».

Гьалтунин Алачухдин гьен ва чирагъар патал чІем

(ӘхкъечІун 38:9-20)

⁹ Реббиди давамарна: «Алачухдин* къуд патахъайни гьен кутурай. Къибле патахъай, гьен тирвал, къелечІ кушдикай хранвай, виш къуьнт яргъивал алай, ¹⁰ буьруьнждин къад пунал акъвазнавай къад гулунихъ галкІурунавай».

перде чІугун лазим я. КІирер ва пунар галкІурзавай кърмахар гимишдинбур хъана кІанда. ¹¹ Кефер патахъайни гъен тирвал къад гулунихъ галкІурнавай ва вичин яргъивал виш къуънт тир перде чІугун лазим я. Гуларин кІаник буъруьнждин къад пун герек я; гуларал алай кІирер ва кърмахар гимишдинбур хъунухъ лазим я. ¹² РагъакІидай патахъай, гъенин гъркъуьвилехъ, вичел яхцІурни цІуд къуънт яргъивал алай, цІуд гулунихъ галкІурнавай перде чІугуна кІанда. Гуларин кІаниз цІуд пун герек я.

¹³ РагъэкъечІдай патахъай гъенин гъркъуьвал яхцІурни цІуд къуънт хъунухъ лазим я. ¹⁴ Гъахъдай чкадин са патахъай цІувад къуънт яргъивал алай, пуд гулуникай куърсарнавай, чпин кІаникни пуд пун герек тир перде чІугу. ¹⁵ Муькуь патахъайни чпин кІаник пуд пун герек тир, пуд гулуникай куърсарнавай перде чІугуна кІанда. ¹⁶ Гъенин варар патал къад къуънтуьн яргъивал алай, гър жуьредин рангарин – вили, мичІи яру, икъи яру – гъаларикай ва къелечІ кушдикай перде хурух. Варарихъ къуд гул хъана кІанда ва абурун кІаникни къуд пун герек я.

¹⁷ Гъен тирвал авай вири гуларин кІирер ва кърмахар гимишдинбур хъунухъ лазим я, гуларин пунарни – буъруьнждинбур. ¹⁸ Гъенин яргъивал – виш къуънт, гъркъуьвал – яхцІурни цІуд къуънт, къелечІ кушдин пердедин къакъанвални – вад къуънт. Гулар патал пунар буъруьнждинбур хъунухъ лазим я. ¹⁹ Алачухда къуллугъ авун патал герек вири затІар, Ала-

чухдин хкар ва гъен тирвал авай пердедин хкар буъруьнждинбур хъунухъ лазим я.

²⁰⁻²¹ Гъалтунин Алачухда* авай, вичин къулухъ Икърардин сандух галай пердедин вилик квай чирагъар вахт акадар тийиз куькІурдайвал, гъилералди гъазурнавай зейтундин михъи чІем гъун Исраилдин рухвайриз эмир ая. Пакамлай няналди куькІурнавай чирагъар Реббидин вилик хъун патал Гъарунни адан рухваяр датІана килигиз хъурай. Им Исраилдин рухвайрин арада абурун даиман несилдилаь несилдалди къвезвай къалурнавай къайда я».

Хахамрин парталар

(ЭжкѣчІун 39:1-31)

28¹ Реббиди давамарна: «Исраилдин рухвайрикай ви патав жуван стха Гъаруназ ва адан рухвайриз, абурукай Зи хахамар жедайвал, эвера – Гъаруназ ва адан рухваяр тир Надабаз, Абигъудиз, Элазараз ва Итамараз.

² Гъайбат ва иервал патал жуван стха Гъаруназ пак тир парталар ая. ³ За чеб устадвилелди таъминарнай устІарриз Гъаруназ, а парталар гъазурдайвал, ам паквилиз акъудун ва адакай Зи хахамар хъун патал, эмир це.

⁴ Абуру хуруган, чухва, аба, нехишар акъуднавай перем, сирих ва чІул гъазур авурай. Ви стха Гъаруназни адан рухвайриз, абуру Зи къуллугъ ийидайвал, пак тир и парталар авурай.

⁵ Абуру и кар патал къизил, вили, мичІи яру ва икъи яру гъаларни куш къачурай.

⁶ Чухва кьизилдин гьалуникай, вили, мичІи яру ва икьи яру гьаларикай ва вичел нехишар акьуднавай кьелечІ кушдикай авурай.

⁷ Кьве патахъай адак кьве кьуьнераг цун лазим я.

⁸ Чухвадин чІулни гьа чухва вич хьиз храна кІанда, – кьизилдин гьални кутуна, вили, мичІи яру ва икьи яру гьаларикайни кьелечІ кушдикай; ада чухвадихъ галаз кьакьудиз тежедай садвал арадал гьун лазим я.

⁹ Шагьамдин кьве кьаш кьачуна, адал Исраилдин рухвайрин тІварар атІутІ: ¹⁰ чІехидалай гьвечидалди са кьашунал ругуд тІвар ва ругудни муькуьдал. ¹¹ Абурал Исраилдин рухвайрин тІварар атІут – кьашунал нехишар атІудай устІарри муьгьуьрар атІана гьазурдай кьайдада. И кьашар нехишар акьуднавай кьизилдин кьерехра тур ¹² ва чухвадин кьуьнерагрихъ и кьашар галкІура – Исраилдин рухвар рикІел хкун яз, и кьашари Исраилдин рухвар рикІел хуьн патал. Гьаруна рикІел хкун яз, Реббидин вилик абурун тІварар кьуьнерал алуКІрай.

¹³ Кьизилдикай нехишар атІанвай гьалкьаяр гьазура, ¹⁴ михьи кьизилдикай тир звар ганвай кьайтанар хьтин, кьве шуькІуь зунжур раса – ва зунжурар гьалкьайрихъ галкІур ая.

¹⁵ Реббидин кьахлурунар патал хуруган туькІуьра. Гьамни чухва хьиз гьазура, – кьизилдин гьални кутунвай вили, мичІи яру ва икьи яру гьаларикай ва вичел нехишар акьуднавай кьелечІ кушдикай. ¹⁶ Хуруган кьуд пад барабар дуьз пипІеринди, яргивал са капунин-

ди ва гьяркьуьвални са капунинди, кьве кьатунин пекиникай авунвайди хьурай. ¹⁷ Адай кьуд жерге багьа кьашар тур. Сад лагъай жергеда – лаал, тІапІаз ва зумруд; ¹⁸ кьвед лагъайда – фуьруьз, сафир ва алмас; ¹⁹ пуд лагъайда – якьут, гьакьекъ ва аметист; ²⁰ кьуд лагъайда – фуьруьз, шагьам ва яшма. Вири абур кьизилдин нехишар атІанвай кьерехра хьунухъ лазим я. ²¹ Кьашарин кьадар цІикьвед хьана кІанда, Исраилдин рухвайрин тІварар алай: гьар са кьашунал, муьгьуьрдал хьиз, Исраилдин цІикьвед тайифадикай* садан тІвар атІун лазим я.

²² Хуруган патал михьи кьизилдикай зунжурар ая – звар ганвай, кьайтанар хьтин. ²³ Кьизилдин кьве гьалкьа авуна, абур хуругандин вини пипІерихъ галкІура, ²⁴ кьизилдин кьве зунжурдин куьмекдалди ²⁵ кьве кьерехдихъ галаз сад ая, кьерехарни вилик патахъай чухвадин кьуьнераграл алкІура.

²⁶ Кьизилдикай мадни кьве гьалкьа авуна абур кьенепатай хуругандин, ам чухвадихъ агатзавай чкадал, кьве агьа пипІихъ кукІура. ²⁷ Кьизилдин мад кьве гьалкьа авуна, абур виликай кьуьнерагрин агьа кьерехдик кукІура – абур винелай чухвадин чІулунал цванвай чкадал. ²⁸ Хуругандин гьалкьаяр чухвадин гьалкьайрихъ, хуруган, чухвадин чІулунин винел алаз, чухвадив сихдиз агат ийидайвал, вили кьайтандин куьмекдалди кукІур авурай. ²⁹ Гьарунал, ибадатханадиз гьахьдайла, вичин хурудал, яни кьахлурунар авай хуругандал, Реббидин вилик абур датІана

рикІел хкун яз, Израилдин рухвайрин тІварар алай партал алаз хъуй.

³⁰ Къахлурунар авай хуруганда чипдин уримни туммим* эциг: Реббидин вилик экъѣчІдайла, абур Гъарунан хурудал хъана кІанда. Гъаруна, Реббидин вилик квайла, Израилдин рухвайриз рекъе тунвай Реббидин къахлурунар датІана хурудал хуърай.

³¹ Чухвадин кІаникай алукидай аба хурух – кыляй-кылиз вили гъаларикай. ³² Ада кыл сухдай къерех аскеррин парталрин хъиз, аба къазун тийидайвал, кІеви гъаларалди цванвай, атІана акъуднавай къацІ хъунухъ лазим я. ³³ Агъа къерех тирвал вили, мичІи яру ва икыи яру гъаларикай анардин майвайриз ухшар тир кІватІар ая, абурун арайрани къызилдин гъвечІи зенгер куърсар ая. ³⁴ Къызилдин и зенгер ва анардин майваяр сад муькуъдан гуьгъуьнилай къвез, абадин агъа къерех тирвал хъана кІанда.

³⁵ Гъаруна вичин къуллугъ ийидай чІавуз и аба алукирай. Гъарун Реббидин кылив атун патал ибадатханадиз гъахъдайлани ва ам анай экъѣчІдайлани зенгери ван авун лазим я, – тахъайтІа ам рекъида.

³⁶ Михьи къызилдикай къелечІ кІус ая ва адал, муьгъурдал хъиз, ихътин гафар атІутІ: „Ребби патал пак тирди“. ³⁷ Адахъ, ам сирихдин винел, виликай – Гъарунан пелел кутІунун патал, вили къайтан кукІура. ³⁸ Гъаруна Израилдин рухвайри къурбандар ийидайла рехъ гузвай вири гунагъар вичел къачурай. И кашу датІана Гъарунан пелел хъунухъ лазим я – ва абурун къурбандар Реббиди къабулда.

³⁹ Гъарун патал кушдикай нехисар алай перем хурух, адаз къелечІ кушдикай сирих ва гъар жуьредин рангарин чІул гъазура.

⁴⁰ Гъарунан рухваяр патал перемар, чІулар ва сирихар хурух – гъайбат ва иервал патал.

⁴¹ Жуван стха Гъарунал ва адан рухвайрал гъа и парталар алуки. Гъарунан ва адан рухвайрин пелевай зейтундин чІем* гуьцІа, абур хахамвилиз акъуд, ва абурукай Зи хахамар хъун патал, абур паквилиз акъуд.

⁴² Абуруз къецІил чкаяр кІев авун патал кушдикай куьруь шалварар гъазура.

⁴³ Гъарунани адан рухвайри Гъалтунин Алачухдиз* гъахъдай чІавуз я тушни ибадатханада къуллугъдайла, къурбангандиз* мукъва жедай вахтунда абур алукиун герек я. ИкІ тахъайтІа абур тахсиркара жада ва рекъида. Им Гъарун ва адан несилар патал эбеди тир къалурнавай къайда я».

Паквилиз акъудун

29¹ Реббиди давамарна: «Гъарунакайни адан рухвайрикай Зи хахамар хъун патал ингъе вуна абур гъикІ паквилиз акъудун лазим ятІа. Чпин бедендик рехне квачир жунгав ва къве гъер хкъягъа. ² ТІили фу, зейтундин чІем* какадарнавай тІили лавашар, зейтундин чІем алтаднавай тІунутІар къачу – абур вири лап хъсан къуьлуьн гъуьруькай чрана кІанда – ³ ва абур вири са зимбилда эциг. И зимбил ва жунгавни къве гъер гъваш.

⁴ Гъарунни адан рухваяр Гъалтунин Алачухдин* ракиарин вилик

гъана акъвазара. Абур чухуьх.
⁵ Гъарунал адан парталар алукаIа – перем, чухвадин кIаникай кутадай аба, чухва ва хуруган. Адан юкъва чухвадин чIул тур. ⁶ Гъарунан кьилел сирих эциг, сирихдихъни паквиллин таж галкIура.

⁷ Чем гуьцIуьннин серенжем кьиле твах: гуьцIдай чем къачуна Гъарунан кьилел илич.

⁸ Гъарунан рухваяр вилик акъудна абурал перемар алукаI. ⁹ Абурун юкъва чIулар тур – Гъарунан хъиз – ва абурун кьилер сирихралди кутIуна. Хахамрин тIвар Гъаруназни адан рухвайриз даим яз ганвайди я – вуна абур хахамвилиз акъуд.

¹⁰ Ахпа жунгав Гьалтунин Алачухдин патав акъвазара ва Гъарунани адан рухвайри жунгавдин кьилел гьилер эциграй*. ¹¹ Жунгав Реббидин вилик Гьалтунин Алачухдин сивел тукIукI, ¹² тIуб жунгавдин ивидик къана ам къурбангандин* крчарал алтада, амукъай ивини къурбангандин бинедив экъич.

¹³ Ахпа жунгавдин къенерин вири пи, лекьинин хел, къве дуркIун ва абурал алай пи къачуна абур къурбангандал куг. ¹⁴ Жунгавдин якни хамни ратара авай чиркер кундилай къерехда цIай яна куг. Им гунагъдай къурбанд* я.

¹⁵ Ахпа гьерерикай сад къачу ва Гъарунани адан рухвайри адан кьилел гьилер эциграй ¹⁶ Гьер тукIукI ва къурбангандин вири патарихъ адан иви хъичира.

¹⁷ Гьерен жендек алажна куьлуь ая. Адан къенерни кIвачер чухуьх, кьилин ва маса паярин винелай эциг ¹⁸ ва вири жендек къурбанган-

дал куг. Им Ребби патал кунуг* я, Адаз хуш ни галай гум я, Реббидиз кудаь къурбанд я.

¹⁹ Ахпа къвед лагъай гьер къачу, ва Гъарунани адан рухвайри гьерен кьилел гьилер эциграй. ²⁰ Гьер тукIукI. Гьерен ивидикай къачуна, Гъарунан ва адан рухвайрин эрчIи патан япун кIвенкIвевай, эрчIи гьилин чIехи тупIувай ва эрчIи кIвачин чIехи тупIувай гуьцIа. Амукъай иви къурбангандин вири патарихъ хъичира. ²¹ Ахпа къурбангандилаь иви ва пелевай гуьцIдай чем къачуна абур Гъарунал ва адан парталрал хъичира ва гьакIни Гъарунан рухвайрални абурун парталарал. Гьа икI вуна Гъарунани адан парталар паквилиз акъудда, ва гьакIни Гъарунан рухваярни абурун парталар.

²² Гьерен пи, тум, къенерин макъ, лекьинин къвалалай экъечIнавай пай ва пини кваз къве дуркIунни къачу. И гьер паквилиз акъудзавай къурбанд хъуниз килигна, гьакI адан эрчIи ятурни къачу. ²³ Реббидин вилик эцигнавай тIили фу авай зимбилдай са фу, зейтундин чем квай са тIунутI ва са тIили лаваш къачу. ²⁴ Абур вири Гъарунан ва адан рухвайрин гьиле гице ва Реббидин вилик савкъват яз зурзура. ²⁵ Ибур абурун гьилляй къахчуна ва кунугдихъ галаз къурбангандал куг. Им Ребби патал хуш ни галай гум я, Адаз кудаь къурбанд я.

²⁶ Гъарунан паквилиз акъудзавай къурбангандин гьерен хур къачу ва ам Реббидин вилик савкъват яз зурзура. Им ви пай я.

²⁷ Паквилиз акъудзавай къурбанд яз бахшай гьерен паяр, – зурзурай

адан хур ва хкажай адан ятур, – вуна пакбур яз малумарна кIанда. ²⁸ Исраилдин рухвайри кърбанд ийизвай гъйвандин и паяр Гъарунавни адан рухвайрив вахкун лазим я – им эбеди яз авунвай къайда я. Им Исраилдин рухвайрин патай абурун суварин кърбандрикай* Реббидиз гузвай пай я.

²⁹ Гъарунан пак тир парталар ада-лай кьулухъ адан несилрал гьалтун лазим я: и парталар алаз абурулай чIем гуьцIун ва хахамвилиз акъудун лазим я.

³⁰ Гъарунан эвлед, адакай идалай гуьгъуьниз хахам хъайила, ва сифте яз Гьалтунин Алачухдиз атана ва ибадатханада кьуллугъ ийидайла, и парталар галаз-галаз ирид юкъуз алукурай.

³¹ Паквилиз акъудзавай кърбанддин гьер къачу ва адан як пак тир чкадал* ругуг. ³² Гъарунани адан рухвайри и як ва гьакIни зимбилда авай фу Гьалтунин Алачухдин ракIарив тIуьрай. ³³ Абуру чеб хахамвилиз акъуддайла, паквилиз акъуддайла ва паквилин рекъел элячIдайла авур кърбандар чпи тIуьн лазим я. Чара касдивай ам нез жедач: им пак тир затI я. ³⁴ Паквилиз акъудзавай кърбанддин як ва я фу пакамалди амукъайтIа, амукъай вири цIай яна куг. Ам садани тIуьн лазим туш, вучиз лагъайтIа им пак тир затI я.

³⁵ Гъарунахъ ва адан рухвайрихъ галаз За ваз эмир авур вири серенжемар кьиле твах. Абур хахамвилиз акъудун ирид юкъуз давам хъана кIанда.

³⁶ Гъар юкъуз гунагъдай кърбанд яз жунгав тукIукI, – кърбанган

михьи хъувунин адет кьиле твах – ва ам паквилиз акъудун патал кърбангандивай герек тир затIар гуьцI ая. ³⁷ Ирид юкъуз кърбанган ми-хьи ая ва ам паквилиз акъуд – ва кърбангандикай Паквилерин Пак чка* жеда. Адак хукIур гъар гьим хъайитIани къетIендаз элкъведа».

Гъар йикъан кърбандар

³⁸ Реббиди давамарна: «Ингье вуна и кърбангандал* кърбанд авуна кIандай затI: гъар юкъуз йис тамам хъайи кьве къар. ³⁹ Садакай пакаман кърбанд ая, кьвед лагъайдакай рагъдандин. ⁴⁰ Сад лагъай къардихъ галаз лап хъсан, вичик гьилелди гъазурнавай зейтун чIемедин гьиндин кьудай са пай кутунвай, гъуьруьн эфадин цIудай са пай кърбанд ая, ва и кар патал чехирдин гьиндин кьудай са пай серф ая.

⁴¹ Кьвед лагъай къар няниз гъа пакамахъ хъиз фан ва чехирдин лазим тир кърбандар галаз кърбанд ая. Им Реббидиз хуш ни галай гум я, Реббидиз кудай кърбанд я. ⁴² Ихътин кунугар* куьне датIана, несилдила несилдалди Реббидин вилик, виче квехъ галаз чин чинал акъваздайла ва вахъ галаз рахадайла, Зун жедай Гьалтунин Алачухдин* ракIарив гана кIанда. ⁴³ Исраилдин рухвайрихъ галаз чин-чинал жедай вахтунда Зун гъана жеда – ва и чка Зун авайвилин вилериз аквадай Баркалла* яз пак тирди жеда. ⁴⁴ За Гьалтунин Алачух ва кърбанган, Гъарунни адан рухваяр, абур зи хахамар хъун патал, паквилиз акъудда. ⁴⁵ Зун Исраилдин рухвайрин арада аваз жеда ва

абурун Аллагъ жеда. ⁴⁶ Абурузни Зун, чпин арада аваз хьун патал чеб Мисридай акъудай Ребби, абурун Аллагъ тирди чир жеда. Зун, Ребби, абурун Аллагъ!»

Хуш ни галай затӀар кудай кьурбанган

30 ¹ Реббиди давамарна: «Хуш гум акъудун патал кудай затӀар эцигна цӀай ядай кьурбанган* акӀаждикай раса. ² Ам кьуд пад барабар дуьз пиперинди, са кьуьнт яргъивал, са кьуьнт гьяркьуьвал ва кьве кьуьнт кьакъанвал авайди хьурай. И кьурбангандин крчари адахъ галаз чӀуриз тежедай садвал арадал гъун лазим я. ³ Адан винел пад, кьвалар ва крчар михьи кьизилдалди кӀев ая, ва кьизилдин цӀарцӀе тур. ⁴ И кьурбанган ялун патал чпе паяяр сухдайвал, кьизилдикай кьве гьалкьа ая ва абур цӀарцӀин кӀаникай, кьве патахъай галкӀура. ⁵ Паяярни акӀаждикай ая ва абур кьизилдалди кӀева.

⁶ И кьурбанган вичин кьулухъ Икьрардин сандух галай пердедин вилик, вахъ галаз чин чинал жедайла „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай кьапсахдин вилик эциг. ⁷⁻⁸ Гьаруна, гьар пакамахъ чирагъар чӀем цаз ва абур мӀхьиз кьведайла, ва гьар няниз абур куькӀуьрдайла, и кьурбангандин винел хуш атирдин ни галай шейэр курай. Реббидин вилик хуш ни галай шейэр кун датӀана кьиле фена кӀанда, несилдилай несилдалди. ⁹ И кьурбангандин винел я пак тушир затӀариз цӀай ямир, я кунугар* ийимир, я фан кьурбандар* гумир, я чехирдин кьурбанд* ийимир. ¹⁰ Йиса сад-

ра Гьаруна кьурбангандин крчарин винел гунагъдай кьурбанддин* ивидалди михьивилиз акъудунин серенжем кьиле тухурай. Йиса садра несилдилай несилдалди кьурбанган михьна кӀанда. Им Реббидин паквилерин паквал я».

Гьалтунин Алачух патал налук

¹¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹² «Исраилдин рухвайрин сан кьелемдиз кьачудайла, гьар сада вич кьелемдиз кьачудай чӀавуз вичин патай Реббидиз эвез гурай – кьелемдиз кьачун сеbeb яз абур бедбахтвилик акат тавун патал. ¹³ Гьар сада вич кьелемдиз кьачудай чӀавуз ибадатханадин шекъелрин гьисабдай зур шекъел серф авурай (са шекъелда 20 герагъ ава); и зур шекъел Реббидиз гузвай пай я. ¹⁴ Къад йис ва адалай гзаф хьанвай гьар сада кьелемдиз кьачудай чӀавуз Реббидиз ихьтин пай гана кӀанда. ¹⁵ Куьне Реббидиз жувалай ихьтин пай гудай чӀавуз девлет авайда зур шекъелдилай гзаф, кесибдани – зур шекъелдилай тӀимил тагурай. ¹⁶ Исраилдин рухвайривай и эвез кьачу ва ам Гьалтунин Алачухда* кьулугъ авуниз серф ая. Им Реббидин вилик Исраилдин рухваяр рикӀел хкун яз квелай гузвай эвез жеда».

Буьруьнждин лат

¹⁷ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁸ «Чуьхуьн кьачун патал буьруьнждин лат ва адан кӀаник кутадай затӀа раса. Ам Гьалтунин Алачухдинни* кьурбангандин* арада эциг ва целди ацӀура. ¹⁹ Гьарунани адан рухвайри ана кӀвачергьилер чуьхуьрай. ²⁰ Гьалтунин

Алачухдик гъахьдалди вилик абуру чухъун къачуна кӀанда – тахьайтӀа абур рекьиде. Къурбангандиз мукъвал жедалди виликни, анал Реббидиз кудай къурбандриз цӀай ягъиз чпин везифа тамамардайла, ²¹ абуру гъилерни кӀвачер чухъун лазим я – тахьайтӀа абур рекьиде. Им Гъаруназ ва адан эвледриз, несилдилай несилдалди ганвай къайда я».

ГуьцӀдай чӀем ва къурбандрин хуш ни галай затӀ

²² Реббиди Мусадиз лагъана: ²³ «Виридалайни хъсан хуш ни галай шейэр къачу: вад виш шекъел къери мирра, атир галай дарчин къве гъилера тӀимил яз – къве вишни яхцӀурни цӀуд шекъел, хуш ни галай нацӀар – къве вишни яхцӀурни цӀуд шекъел, ²⁴ вири ибадатханадин шекъелрин гъисабда аваз вад виш шекъел кассий (вири ибадатханадин шекъелрин гъисабда аваз), ва гъакӀни са гъин зейтундин чӀем* – ²⁵ ва устадвилелди авунвай гъуруш, пелевай гуьцӀ ийидай пак тир чӀем, гъазура. Им пак тир чӀем я, ²⁶⁻²⁸ ам Гьалтунин Алачухдивай*, Икърардин сандухдивай, вичел алай вири затӀарни кваз экӀягъандивай, вичиз талукъ шейэрни галаз чирагъгандивай, хуш ни галай гум акъуддай къурбангандивай*, кунугрин* къурбангандивай ва адан къаб-къажакхдивай ва чухъун къачун патал латавайни адан кӀаник квай затӀунивай гуьцӀ ая. ²⁹ Вири и затӀар паквиллиз акъуд ва абурукай паквилерин пак затӀар жеда. И затӀарик хкӀур гъар гъим хъайитӀани къетӀенди жеда.

³⁰ Гъарунавай ва адан рухвайри-вайни гуьцӀа – абур Зи хахамар хъун патал паквиллиз акъуда. ³¹ Исраилдин рухвайризни лагъ: „И гъуруш куьн патал несилдилай несилдалди пелевай гуьцӀдай пак тир чӀем жеда. ³² Ам талукъ тушир ксаривай гуьцӀана жедач. Куьн патални ихьтин гъуруш гъазурмир: ам пак тир затӀ я – куьн патал ам пак тир затӀ яз хъурай! ³³ Вич патал ихьтин гъуруш гъазурай ва я ам талукъ тушир касдивай гуьцӀай гъар вуж хъайитӀани вичин халкъдикай акъудна гадарда“».

³⁴ Реббиди Мусадиз эмир гана: «Хуш ни галай затӀар* къачу – на-тӀаф, шегъелет ва галбан, михьи хъсан ни галай шкъакъдихъ галаз сад хъиз, – ³⁵ ва абурукай хуш ни галай гум гудай шейэр гъазура – устадвилелди гъазурнавай гъуруш, къелни кутунвай, михьи ва пак тир. ³⁶ Хуш ни галай гум гудай и затӀар лап куьлуьдаказ регъвена, Зун ви къилив къведай Гьалтунин Алачухда, Икърардин вилик цӀай яна куг. Хуш ни галай и затӀар куьн патал паквилерин пак затӀар жеда. ³⁷ Ихьтин хуш ни галай затӀар куьн патал гъазурмир: абур куьн патал Реббидин пак тир затӀар хъурай. ³⁸ Абурукай лезет хкудун патал вичиз ихьтин затӀар гъазурай гъар вуж хъайитӀани хайи халкъдикай акъудна гадарда».

Гьалтунин Алачух патал устӀарриз эвер гун (ЭхкъечӀун 35:30-35)

31 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Чир хъухъ: За Ягъудан тайифадай* тир Гъуран хтул, Уридин хва Бецалел хкъяна, ³ ва адак

Аллагъдин Ругъ кутуна – адаз гъар са карда алакьунар ва фагъум, чирвилер ва устадвал гана, ⁴ гъаниз килигна адахъ къизилдихъ, гимишдихъ, буьруьнждихъ галаз кӀвалахдай алакьунар ава, ⁵ къерехра тун патал къванер атӀуз ва гъакӀни кӀарасдал нехишар атӀуз чида – гъар са рекъай устад я. ⁶ Гъа икӀ, За адаз куьмекдар яз Данан тайифадай тир Ахисамахан хва Агъалиаб тайинарна, ва вири устӀарриз чирвилер гана, абуру За ваз ая лагъана эмир ганвай вири кӀвалахар кылиз акъудун патал: ⁷ Гъалтунин Алачух*, Икърардин сандух, „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай сандухдин къапсах ва Алачух патал герек вири шейэр, ⁸ экӀягъан ва адан къаб-къажах, михъи къизилдин чирагъган ва адахъ галай вири затӀар, хуш ни акъудун патал къурбанган*, ⁹ кунугрин* къурбанган ва ам патал вири затӀар, лат ва адан кӀаник кутадай затӀ, ¹⁰ къуллугъ ийидайла алукидай парталар – хахам Гъарунан пак тир парталар ва къуллугъдайла адан рухвайри алукидай парталар, ¹¹ ва гъакӀни пелевай гуьцӀдай чӀем ва ибадатханада кун патал хуш ни галай затӀар*.

Абуру вири За ваз эмир авур те- гъерда авурай».

Икърар чӀурун ва цӀийи хъувун (31:12–34:35)

Эхиримжи шартӀар ва икърар кхъенвай къванер вахкун

¹² Реббиди Мусадиз эмир гана: ¹³ «Исраилдин рухвайриз абуру Зи Киш югъ* къейд авун патахъай лагъ. Киш – им Зини куь арада та-

йнаравай лишан я, несилдилаь несилдалди, – куьне Зун, Ребби, куь паквилин чешме жедайди рикӀе хуьн патал. ¹⁴ Киш югъ къейд ая: ам куь пак тир югъ я. Ни Кишдин югъ чиркин авуртӀа, гъам яна рекъида, Кишдин юкъуз кӀвалахзавай гъар са кас вичин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда. ¹⁵ Ругуд юкъуз кӀвалахрай, амма ирид лагъай югъ – Киш, Реббидин ял ядай пак югъ я. Кишдин юкъуз кӀвалахзавай гъар вуж хъайитӀани яна кыиникъ лазим я. ¹⁶ Исраилдин рухвайри Кишдин югъ несилдилаь несилдалди къейд авурай – им эбеди икърар я. ¹⁷ Зини Исраилдин рухвайрин арада даим яз тайинарнавай лишан гъа им я. Вучиз лагъайтӀа ругуд йикъан вахтунда Реббиди цавни чил туькӀуьрна, ирид лагъай юкъуз ял акъадарна».

¹⁸ Ана, Синайдал*, Мусадихъ галаз рахунар куьтягъайдалай къулухъ, Реббиди адав Икърардин кхъинар алай къванцин къелечӀ къве къаяб вугана – Аллагъдин ту- пӀаралди кхъинар авунвай.

Къизилдин дана

(Киххъей къанун 9:6-29)

32 ¹ Инсанриз Муса геждалди дагъдай техкъвезвайди акунвай. ИкӀ хъайила абуру Гъарунал алтӀушна адаз лагъана: «Чаз чун вичин гуьгъуьна аваз вилик тухудай аллагъ туькӀуьра. Чун Мисридай акъудай кас Муса лагъайтӀа, чаз адахъ вуч хъанватӀа чидач!» ² Гъаруна абуруз жаваб гана: «Куь папарин, рухвайрин ва рушарин япарихъ галай япагъанар галудна зи патав гъваш».

³ Инсанри чпин кѣизилдин япаганар япарай акѣудна Гѣарунав вугана. ⁴ Гѣаруна абур цІурурна ва кІарас-данадин беден кІевна. Инсанрини лагъана: «Им ви аллагъ я, Израил! Ингѣ гѣада вун Мисридай акѣудна!» ⁵ И кар акур Гѣаруна данадин бедендин вилик кѣурбанган* расна ва малумарна: «Пака Реббидин сувар я!»

⁶ Пакадин юкѣуз, экуънахъ, абур кунугар* ва суварин кѣурбандар* авуна. Ахпа абур нез-хъваз ацукъна, гуьгъуьнлайни кѣугъунар из кѣарагъна. ⁷ «Дагъдай эвичІ, – лагъана Реббиди Мусадиз. – Ява хъанва ви халкъ – вуна Мисридай акѣудай инсанар! ⁸ Гъикъван фад абур вуна кѣалурай рекъелай элячІна! Абуру чпиз данадин беден туькІуърнава, адаз икрам ийизва ва кѣурбандар гузва. Абуру лугъузва: „Им ви аллагъ я, Израил! Ингѣ гѣада вун Мисридай акѣудна!“»

⁹ Реббиди лагъана: «Заз акваз-вайвал, им кѣилиз ялдай халкъ я! ¹⁰ Зун туна ахлад: За абур, зи хъилен селдик кутуна, вири терг ийида – амма валай чІехи халкъ арадал гъида!»

¹¹ Амма Мусадиди Реббидиз, вичин Аллагъдиз, минет ийиз хъана. «Ребби!» – лагъана ада. – «Ваз Жуван чІехи, къадар авачир кѣудратдалди Мисридай акѣудай Ви халкъдикай хъел атун кез герек я? ¹² Мисривийри Вуна и халкъ ажалдин рекъиз акѣудна – ам дагълара тергна, чилелай тар-мар авуна лугъудайвал авун кез герек я? Хъел кѣемир, регъим ая, Жуван халкъ телеф ийимир! ¹³ Вуна ви лукІар тир Ибрагъимаз, Исакъаз ва Исра-

илаз куьн патахъай кѣин кѣунайТІа рикІел хкваш, Вуна абурун эвледар цава авай гѣетер кѣван къадардиз гзаф ийида, Вуна абуроз хиве кѣур чилни, абурун несилриз эбеди яз вахкуда лагъана Жува Жувалди кѣин кѣунай!» ¹⁴ Реббидини регъим авуна. Ада, сифтедай кѣетІ авур жуьре, вичин халкъ терг авунач.

¹⁵ Муса элкѣвена дагъдай эхвичІна. Адан гъиле, Икърар кхъенвай, кѣве патахъайни кхъинар алай, кѣванцин кѣелечІ кѣве кѣаяб авай. ¹⁶ Кхъинар алай кІусар Аллагъди авунвайбуур тир, ва абурал алай кхъинарни Аллагъди атІанвайбуур тир.

¹⁷ Амма ингѣ Шуаяз* халкъди агъада кѣарагъарнавай тарап-турупдин ван хъана. «Кундалай женгинин ванер кѣвезва!» – лагъана ада Мусадиз.

¹⁸ Мусадиди жаваб гана:

«Им гъалибвилин кѣалин ван туш,

им кІаник акатуни кѣалин ван туш!

Заз кефийатдин манийрин ван кѣвезва!»

¹⁹ Халкъ алай чкадин мукъув атайла, Мусадиз данадин беден ва кѣуьлер акуна. Муса хъиле кана, кѣванцин кѣелечІ кѣаябар дагъдин кІане чилел гъалчна, ва абур хана. ²⁰ Абуру туькІуъррай данадин бедендиз ада цІай яна ва гъуьр хъиз куьлуь авуна. Куьлуь авунвай затІ циз вегъена ва Израилдин рухваяр ам хъуниз мажбурна.

²¹ «И халкъ ви вилик квелди батІул хъана, вуна ам ихътин залан гунагъдиз чІугвадайвал?» – хабар кѣуна Мусадиди Гѣарунавай.

²² Гъаруна жаваб гана: «Хъел къемир, зи агъа! Ваз жувазни чида хьи, и инсанар писвилахъ гьикъван ялзавайбур ятӀа. ²³ Абурузаз лугъузвай: „Чаз вичин гуьгъуьна аваз чун вилик тухудай аллагъ тукӀуьра. Чун Мисридай акъудай кас – Муса – лагъайтӀа, чаз адахъ вуч хъанватӀа чида!“ ²⁴ За абурузаз зав къизилдин затӀар гице лагъана, къизил цӀуз гадарна – ингъе гъа икӀи дана арадал атана!»

²⁵ Мусадиз инсанар муьтӀуьгъ тахъунин рекъел элячӀнавайди акуна (им Гъаруна душманриз хвешидедайвал, ихътин гьалдал гъунин нетижа тир). ²⁶ Кундин варарал* акъвазна, Мусадиз инсанрихъ элкъвена эверна: «Реббидин патал алайбур вужар ятӀа, зи къилив!»

Адан патав вири левияр кӀватӀ хъана, ²⁷ ва Мусадиз абуруз лагъана: «Реббиди, Израилдин Аллагъди, икӀи лугъузва: Турар къачуна чун алай чкадин и варарилай а вараралди фена хъша! Гъар сада стхаяна къирай, дуст яна къирай, къунши яна къирай!»

²⁸ Левидин рухвайри Мусадин эмир къилиз акъудна: а юкъуз пуд агъзурдав агакъна инсанар яна къенай.

²⁹ «Къе, – лагъана Мусадиз, – и кар патал жуван рухвайрин ва стхайрин чанаралди къимет гуналди, куьне куьн Реббидин хахамвиллиз акъудна. Гъавилай кве в хийирдуьа* агакъда!»

³⁰ Пакадин юкъуз Мусадиз халкъдиз лагъана: «Куь гунагъ заланди я! Амма зун исятда Реббидин патав хкаж жеда, ва белки залай куь тахсир алудиз алакьда».

³¹ Элкъвена Реббидин къилив хтана, Мусадиз лагъана: «И халкъдин гунагъ заланди я: абуруз чпиз къизилдикай аллагъ авуна! ³² Амма гила минет я Ваз, абурулай гьил къахчу. КъахчудачтӀа – зи тӀварни Ви ктабдай акъуд!» ³³ Реббиди жаваб гана: «За Зи ктабдай Заз акси яз гунагъ авурбурун тӀвар акъудда. ³⁴ Гила алад ва халкъ За ваз лагъай чкадиз гъваш. Ингъе, Зи малаик* ви вилик кваз фида. Жазаяр агакъардай югъ атайла, За абуруз чпин гунагъдай жаза гуда».

³⁵ Абуруз данадин беден расунай – а Гъаруна тукӀуьрай дана – Реббиди Израилдин халкъдиз жаза гана.

Реббидин тагъким

33 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: «Вуна Мисридай акъудай халкъни галаз инай экъечӀна хъвач. За ам абурун несилриз гуда лагъана Ибрагъимаз, Исакъаз ва Якубаз къин къур чил гьим ятӀа, гъаниз алад. ²⁻³ Ана чиликай некни вирт хкатзава, За ви вилик кваз Зи малаик* ракъурда ва къенанвияр*, амарияр, хетияр, перизияр, гъивияр ва ябусвияр чукурна квадарда. Амма Зун Жув квехъ галаз къведач, тахъайтӀа Завай куьн рекъе телефон жеда – куьн къилиз ялдай халкъ я эхир!»

⁴ Инсанриз и кичӀ кутадай гафарин ван хъана – ва кӀевиз шехъна, чпихъ галай безекар галудна.

⁵ Реббиди Мусадиз лагъанай: «Израилдин рухвайрив агакъара: „Куьн къилиз ялдай халкъ я, ва Зун куьруь вахтунда квехъ галаз фейитӀа, За куьн са легъзеда тергна тада! Квехъ галай безекар галуд! Зани, За

квез вуч авун лазим ятІа, садра фикир ийида».

⁶ Хареб* дагъдин патав Исраилдин рухвайри чпихъ галай безекар галуднай ва абур мад акалначир.

Гьалтунин Алачух

⁷ Идалай кьулухъ Мусадидиз кундивай са тІимил къакъатна хьиз вичиз Гьалтунин Алачух* лагъана тІвар ганвай алачух эцигзавай. Са низ ятІани Реббидивай хабарар къаз кІанзавайтІа, ам кундилай элячІна Гьалтунин Алачух галайвал фидай. ⁸ Муса аниз гьар гьилера фидай, амайбурни вири чпин алачухрин сивел акъвазна ам Гьалтунин Алачухдиз гьахьдалди, адалай чпин вилер алуддачир. ⁹ Ам гьахьдай; цавай цифедин гул эвичІна Алачухдин ракІарив акъваздай, ва Реббидиз Мусадихъ галаз рахадай. ¹⁰ Цифедин гул акурла, вири чпин алачухрин сивел икрам ийидай. ¹¹ Реббидиз Мусадихъ галаз чин чинал, инсан инсандихъ галаз хьиз, рахадай. Ахпа Муса кундал хкведай, амма Шуай*, Нунан хва, Мусадидиз жегьил куьмекдар, Алачухдай эжкѣчІдачир.

¹² Мусадидиз Реббидиз лагъана: «Вуна заз и халкъ жувахъ галаз твах лагъана эмир авуна, амма захъ галаз ракъурдайбур вужар ятІа лагъанач. Вуна заз зи тІвар Ваз хъсан чидайди, ваз Зи вилерай майил акурди лагъанай. ¹³ Гьа икІ ятІа, зазни Ви рекъерин сир ачухар ая, Ви тІебиат чирдай мумкинвал це, зани Ви вилерай майил жедайвал. И инсанар – Ви халкъ я эхир!» ¹⁴ Реббидиз жаваб гана: «Зун Жув квехъ галаз фида ва вун архаин же-

да». ¹⁵ Мусадидиз лагъана: «Вун чахъ галаз къведачтІа, чун инай эжкѣчІна финиз мажбур ийимир. ¹⁶ Чун – зун ва Ви халкъ – Ви вилерай майил хьуназ хуш тирди къалурзавай лишан гьихьтинди я? Анжах ахьтинди, Вун чахъ галаз къвез хьайитІа! Гьа идалди Вуна чун чилел алай маса халкъарикай чара ийида».

Муса ва Реббидин баркалла

¹⁷ Реббидиниз Мусадидиз жаваб гана: «За гьа и тІалабунни кьилиз акъудда, вучиз лагъайтІа ваз Зи вилерай майил ава ва ви тІвар Зи рикІел алама».

¹⁸ – Заз Ви Баркалла* къалурла! – тІалабна Мусадидиз.

¹⁹ Реббидиниз хиве кьуна:

«Вири Зи гурвал За ви вилик къалурда,
ви вилик Реббидин тІвар малумарда.

Заз низ регъим ийиз кІандатІа,
гьадаз регъим ийида,
Заз низ инсаф ийиз кІан хьайитІа,
гьадаз инсаф ийида».

²⁰ «Амма вавай зи чиниз килигиз жедач, – лагъана Реббидиз Мусадидиз. – Инсан Зун акурдалай кьулухъ, чан алаз амукъдач».

²¹ «Ина Зи патарив са чка гва, – лагъана Реббидиз Мусадидиз. – Гьана са рагал акъваз. ²² Зи Баркалла патавай фидайла, За вун а раган гуьтІуь арада чуьнуьхда ва Жуван гьилелди кІевда. Алатайла, ²³ гьил алудда. Ваз Зун кьулухъай аквада, амма Зи чин аквадач».

Къванцин цІийи къаябар

34¹ Реббиди Мусадиз лагъа-на: «Къванцикай виликанбуруз ухшар тир къелечІ кѣве къаяб яна цІалцІам ая. За абурал, вуна хайи муькуь къаябрал алай гъа гафар кхьин хъийида. ² Пакамалди гъазур жедайвал ая. Пакамахъ Синай* дагъдиз экъѣчІна ва дагъдин кукІушдал Зи вилик жедайвал хъуй. ³ Вахъ галаз са касни татурай, гъатта садни дагъдал пайда тахъурай, ва гъатта адан ценерив маларни лапагарни хуьн тавурай».

⁴ Мусади виликанбур хътин къванцин къелечІ кѣве къаябни яна цалцІам авуна, пакамахъни, вичиз Реббиди эмир гайивал, абурни гъиле аваз Синай дагъдиз хкаж хъана. ⁵ Цифедин гулуник кваз Ребби эвичІна, Мусадин патав акъвазна ва Реббидин тІвар малумарна. ⁶ Ребби адан виликай фена ва малумарна: «Зун Ребби я, Ребби! Регъим авай ва къени, сабур авай, гъил къахчудай ва вафа гвай Аллагъ! ⁷ За гъил къачун гъатта агъзур лагъай несилдални дегиш жедайди туш: Зун къелетрилай, гунагърилай ва тахсиркарвилерилай гъил къахчудайди я. Амма тахсир квайди За тахсир квачирвилиз акъуддайди туш: За бубайрин гунагърай аялриз жаза гузва, несилриз – хтулриз ва птулризни штулриз жаза гузва!»

⁸ Мусади тадиз метІерал аватна ва икрам авуна ⁹ лагъана: «Зи Агъа! Ви вилерай заз майил аватІа, чахъ галаз ша ман, зи Агъа! Эхъ, и халкъ къилиз ялдайди я, амма Вуна чи гунагърилайни тахсиррилай гъил къахчу! Чакай Ви эменнияр ая!»

¹⁰ Реббиди жаваб гана: «Ингъе, За квехъ галаз Икърар кутІунзава. Вири халкъдин вилик За чилел гъич са халкъдихъни тахъай хътин алама-тар къалурда! Вун элкъвена къунвай вири халкъ За, Реббиди, вун патал ийизвай крариз кичІ кваз килиграй!»

¹¹ За квез гила эмир гузвай вири кІвалахар къиле твах. За амари-яр, къенанвияр, хетияр, перизияр, гъивияр ва ябусвияр квекай катуниз мажбур ийида. ¹² Килиг гъа, куьн физвай чилин агъалийрихъ галаз икърарар кутІуниз тахъуй, – тахъайтІа им куьн патал желе жеда!

¹³ Абурун къурбанганар* чукІура! Абурун пак тир къванер хух! Абурун Ашерадин дестекар атІутІ!

¹⁴ Чара аллагъриз икрам ийимир!

Вучиз лагъайтІа Реббидин тІвар – Гъайради я!
Ам – гъайра Аллагъ я!

¹⁵ А чилин агъалийрихъ галаз икърарар кутІунмир, вучиз лагъайтІа абуру чпин аллагъриз икрам ийизвайла, абуруз къурбандар гуз-вайла, абуру куьн илифарда, куьне абурун къурбанганрилай къачун-вай як неда.

¹⁶ Абурун рушари чпин аллагъриз икрам ийизва. Куьне абурун рушар куь рухвайриз гъиз хъайитІа, абуру куь рухварни маса аллагърин гуь-гъуьна твада.

¹⁷ Куьн патал цІурурна кІалубда цайи аллагъар рас ийимир.

¹⁸ ТІили фарин сувар* къейд ая: ирид юкъуз, За ваз эмир гайивал,

тІили фу неъ – тайинарнавай вах-тунда, авив вацра, вучиз лагъайтІа авив вацра вун Мисридай хъфенай.

¹⁹ Хайи гъар сад лагъай бала Зиди я – чеб малари хадай, гъам ири, гъам куълуъ, сад лагъай вири эркек балаяр. ²⁰ Ламра хайи сифте ругулдин эвез це – са хеб, амма эвез гуз кІандачтІа – адан гардан хух. ГъакІни куъ сифте рухвайрин паталайни эвез це.

Гъич садни Зи вилик ичІи гъил гваз пайда тахъурай!

²¹ Ругуд юкъуз кІвалах ая, амма ирид лагъай юкъуз ял ягъа: гъатта цазвай ва гуъзвай бередани кІвалах акъвазар ая.

²² Куълуън сифте бегъер къачудай чІавуз гъафтейрин сувар къиле твах, йисан эхирдани – бегъердин сувар.

²³ Йиса пуд гъилера куъ вири итимар Агъадин – Реббидин, Исраилдин Аллагъдин, вилик кІватІ хъурай. ²⁴ За халкъар вакай катуниз мажбур ийида, ви сергъятар гегъеншарда. Вун йиса пуд гъилера Реббидин, ви Аллагъдин, вилик акъваздай чІавуз садавайни вавай чилер къакъудиз жедач.

²⁵ Заз ийизвай къурбандрихъ галаз гъвар квай фу гъимир.

Песагъ сувариз* къурбанд авунвай гъайвандин як пакамалди тамир.

²⁶ Ви чилин сифте бегъердин виридалайни хъсан затІар Реббидин, ви Аллагъдин, кІвализ гъваш.

БацІи адан дидедин некІеда ргамир».

²⁷ Реббиди Мусадиз лагъана: «И гафар кхъихъ. Ибур За вахъ ва Исраилдихъ галаз кутІунзавай Икърардин шартІар я».

²⁸ Муса Реббидин патав яхцІур юкъузни яхцІур йифиз хъана, фу тІуьнач ва яд хъванач. Ада къванцин къелечІ къаябрал Икърардин шартІар кхъена – цІуд веси.

Мусадин нур гузвай чин

²⁹ Мусадиз, вичин гъиле Икърардин къве къаябни аваз дагъдай эвичІай чІавуз, Реббидихъ галаз рахунар авурдалай куълухъ вичин чиникай нурар хкатзавайди чизвачир. ³⁰ Амма Гъаруназни Исраилдин рухвайриз и кар акуна ва адаз мукъва жез кичІе хъанай. ³¹ Анжах Мусади эверайла, Гъарунни элдин регъберар адан патав атана, ва Муса абурухъ галаз рахана. ³² Ахпа Исраилдин амай рухваярни атана. Мусади абур Реббиди Синай дагъда гайи вири эмиррикай хабардар авуна, ³³ ахпани, рахунар куътыгъна, чин шаршавдалди кІев хъувуна.

³⁴ Гъар гъилера Реббидихъ галаз рахун патал Алачухдик* фидайла, Мусади вичел алай шаршав экъечІдалди чинилай алуддай. Элкъвена хтайла ада, Исраилдин рухваяр вичиз Реббиди вуч эмир авунатІа, хабардар ийидай, – ³⁵ ва Исраилдин рухвайризни адан чиникай нурар хкатзавайди аквазвай. Мусадини Реббидихъ галаз нубатдин рахун жедалди чин шаршавдалди кІев ийизвай.

Гъалтунин Алачух эцигун

(35–40 кълер)

Киш йикъан къанунар

35¹ Исраилдин рухвайрин вири эл кІватІна, Мусади лагъана: «Ингъе Реббиди вуч эмир

авунватІа. ² Ругуд юкъуз кІвалаха, амма ирид лагъайди – пак югъ я, им Реббидиз талукъарзавай Киш* я, ял ядай югъ. И юкъуз кІвалахай гъар сад ажалдиз лайих жеда. ³ Кишдин йикъара гъатта куь кІвалера цІай куькІуьрдай ихтиярни авач».

**Гьалтунин Алачух патал
садакъаяр**
(ЭхкъечІун 25:1-9)

⁴ «Ингъе Реббиди вуч эмир ийизватІа, – лагъана Мусаді Исраилдин рухвайрин вири элдиз. – ⁵ Ребби патал садакъаяр кІватІ ая. Гъар сада, низ вуч кІанзаватІа, Реббидиз къизил, гимиш, буьруьнж, ⁶ вили, мичІи яру ва я икъи яру рангунин гъалар, къелечІ куш я тушни цегърен сар, ⁷ гъерен табакъ авур хамар ва гъуьлуьн кицІин хъицикъар, акІаждин кІарас, ⁸ чирагъар патал зейтундин чІем*, гуьцІун ва кун патал гъиликдай ягъадик кутадай хуш ни галай шейэр, ⁹ чпелди чухва ва хуруган чІагурун патал шагъам къванер ва къерехра твадай багъа къашар къурбанд авурай. ¹⁰ Куь магъир устІарри атана Реббиди ая лагъанвай вири затІар гъазур авурай: ¹¹ Алачух*, адан винел патан къат ва адалай чІугвадай затІар, кІирер, къулар ва турвакъар, гулар ва пунар, ¹² Икъардин сандух ва ам патал паяяр, „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай къапсах ва перде, ¹³ экІягъан, адан паяяр ва къаб-къажах, Реббидин вилик жедай фу*, ¹⁴ чирагъган ва адан тадаракар, чирагъар ва абур патал чІем, ¹⁵ хуш ни акъудун патал кудаи шейэр эцигна цІай ядай къурбанган* ва ам патал пая-

яр, гуьцІдай чІем, хуш гум акъуддай шейэр, Алачухдин сив кІевдай перде, ¹⁶ кунугрин* къурбанган, ам патал буьруьнждин чил, адан паяяр ва къаб-къажах, кІаник кутадай затІни галай лат, ¹⁷ гъенин пердеяр, абур патал гулар ва абур винел эцигдай пунар, гъенин вар патал перде, ¹⁸ Алачухдин хкар ва элкъуьрна гъен кІевзавай перде патал хкар, абурухъ жедай епер, ¹⁹ ибадатханада къуллугъ ийидайла алукидай парталар – хахам Гъарунан пак тир парталар ва адан рухвайрин хахамвилини парталар».

²⁰ Исраилдин рухвайрин вири эл чкІана, ²¹ ахпа гъар сада вичин рикІиз кІан хъайивал, вичиз Ребби патал садакъа акъудиз кІан хъайи затІар гъана – Гьалтунин Алачух* патал, ана къуллугъ авун патал ва пак тир парталар патал герек къван вири шейэр. ²² Иштирак ийиз кІанзавай вири атана – гъам итимар, гъамни папар – ва къизилдин безекар гъана: япагъанар, тупІалар, яхаяр. И къизилар абур Реббидиз савкъват яз гъана. ²³ Жагъайбуру вили, мичІи яру ва икъи яру гъалар, къелечІ куш, цегърен сар, гъерен табакъ авур хамар ва гъуьлуьн кицІин хъицикъар гъана. ²⁴ Нелай алакънатІа Реббидиз садакъа яз гимиш ва я буьруьнж гъана. Низ карда гъиликун патал бакара къведай акІаждин кІарас жагъанатІа, гъам садакъа акъудна. ²⁵ УстІарвал квай папар гъалар авуна ва вили, мичІи яру ва икъи яру гъалар ва къелечІ куш, ²⁶ маса папар – нелай алакънатІа ва рикІиз кІан хъанатІа – цегърен сарикай гъалар храна. ²⁷ Тухумрин къиле авайбуру шагъамдин къашар

ва чпелди чухва ва хуруган чІагур-дай багъа къашар, ²⁸ ва гъакІни хуш ни галай затІар* ва чІемер гъана – экв гун патал куькІуьрдай, пелевай гуьцІдай ва гум гун патал цІай ядай. ²⁹ Гъа икІ Исраилдин рухвайрин векилри – Реббиди Мусадин ме-целай ая лагъана эмир авур кар-да иштирак авун рикІиз кІан хъайи итимри ва папари, – Реббидиз чпин савкъватар гъана.

УстІаррин тапшуругъар

(ЭхкъечІун 31:1-11)

³⁰ Мусаді Исраилдин рухвайриз лагъана: «Чир хъухъ: Реббиди Ягъудан* тайифадай* тир Гъуран хтул, Уридин хва Бецалел хкъана, ³¹ ва адак Аллагъдин руьгъ кутуна, адаз гъар са карда алакьунар ва фагъум, чирвилер ва устадвал гана, ³² гъаниз килигна адахъ къизилдихъ, гимишдихъ, буьруьнждихъ галаз кІвалах-дай алакьунар ава, ³³ къерехра тун патал къванер атІуз ва гъакІни кІар-расдал нехишар атІуз чидай – устадвал герек тир гъар са кІвалах къилиз акъудиз жадай. ³⁴ Реббиди адаз, ва гъакІни Данан тайифадай тир Ахисамахан хва Агъалиабаз масадбуруз чирвилер гудай устадвални бахш авунва. ³⁵ Реббиди абуруз устадвилини вири сирер, нехишар авай парчаяр хрунин, вили, мичІи яру ва икъи яру гъаларикай ва къелечІ кушдикай гъар жуьредин рангарин парчаяр ва гъакІни адетдин парчаяр хрунин сирер ачухарнава.

36 ¹ Бецалела, Агъалиаба ва чпиз Реббиди абуру ибадатхана эцигун патал алакьунар ва фагъум ганвай вири устІарри вири

кІвалахар Реббиди къалурнавай те-гъерда къилиз акъудун лазим я».

² Мусаді Бецалелаз, Агъалиабаз ва чпиз Реббиди устадвал ганвай ва кІвалахрив эгечІдай ашкъи авай вирибуруз эверна. ³ Абуру Мусадивай Исраилдин рухвайри ибадатхана эцигун патал садакъа акъуднавай затІар къачуна. Амма инсанри гъар пакамахъ чпин рикІиз кІан хъайи цІийи савкъватар гъизвай. ⁴ И чІавуз ибадатхана эцигзавай вири устІарри кІвалах акъвазарна атана ⁵ ва Мусадиз лагъана: «Инсанри Реббиди ая лагъанвай кІвалахдиз лазим тир къадардилай гзаф гъизва».

⁶ Мусаді вирибуруз гъич са итимди ва папа ибадатхана эцигун патал мад садакъаяр тагъун лазим тирди малумарун эмир авуна ва инсанривай садакъаяр къабулун акъвазарна: ⁷ бес къадар кІватнава – гъатта герек авайдалай артухни алаз.

Гъалтунин Алачух туькІуьрун

(ЭхкъечІун 26:1-37)

⁸ КІвалахдив эгечІнавай магъир устІарри Алачух* патал къелечІ кушдикай, вили, мичІи яру ва икъи яру рангарин гъаларикай цІуд кетен храна; абурал херупІрин* шиклар акъудна. ⁹ Гъар са кетендин яргъивал къанни муьжуьд къуьнт, гъяркъуьвал – къуд къуьнт тир; абурун виридан къадар сад хътинди тир.

¹⁰ Вад кетен санал цвана са кІус арадал гъана, маса вадни санал цвана. ¹¹ Са кІусунин къерехда авай кетен тирвал вили рангунин кваквар кутуна, гъа ихътин кваквар – муькуь кІусунин къерехда авай кетендикни кутуна: ¹² са кІусунин къерехда авай

кетен тирвал яхӀурни цӀуд кваг ва яхӀурни цӀуд – муькуь кӀусунин кьерехда авай кетендик, кваг квакун кьаршида. ¹³ Кьизилдин яхӀурни цӀуд кӀир гьазурна ва кьве кӀусни сад садахь галаз галкӀурна битав алачух арадал гъана.

¹⁴ Цегьрен сарикай цӀусад кетен храна – Алачухдин винел кьат. ¹⁵ Гьар са кетендин яргьивал кьанни цӀуд кьуьнт тир ва кьуд кьуьнтни – гьаркьуьвал; вири цӀусадни са къадардинбур тир. ¹⁶ Абурукай вад санал цвана ва амай ругудни санал цвана. ¹⁷ Са кӀусунин кьерехдин кетен тирвал яхӀурни цӀуд гьалкьа авуна, ва яхӀурни цӀуд гьалкьани – муькуь кӀусунин кьерехдин кетен тирвал. ¹⁸ Буьруьнждин яхӀурни цӀуд кӀир гьазурна, кьве кӀусни сад тир винел кьат арадал гъун патал галкӀурна. ¹⁹ Винелай гьерерин табагь хамарикай са кьат чӀугуна, адан винелайни – гьуьлуьн кицӀин хьицикьрин кьат.

²⁰ Алачух патал акӀаждин кӀарасдикай кьулар гьазурна: ²¹ гьар са кьулун яргьивал цӀуд кьуьнт тир, гьаркьуьвални садни зур кьуьнт, ²² гьар сад – сад садахь галкӀурнавай кьве чукьвандикай. Алачухдин вири кьулар гьа ихьтинбур тир. ²³ Алачухдин кьибле патан цал патал кьад кьулни ²⁴ абурун кӀаник кутадай гимишдин яхӀур пун гьазурна – гьар са кьулунин кӀаник кьве пун, адан кьве чукьван патал. ²⁵ Гьа и тегьерда кьвед лагьай, кефер патан цал патални кьад кьул ²⁶ ва гимишдин яхӀур пун – гьар садан кӀаник кьве пун жедайвал – расна. ²⁷ Алачухдин кьулухь, рагьакӀидай патан цал патал ругуд кьул

гьазурна, ²⁸ кьулухь патан пипӀер патал – мадни кьве кьул. ²⁹ КӀаникай и кьулар кьве хиленбур тир, винелай лагьайтӀа (сад лагьай гьалкьа алай чкадал) – битавбур. Ихьтин кьулар кьвед авай – гьар са пипӀе сад. ³⁰ И муьжуьд кьулуниз гимишдин цӀуругуд пун расна: гьар са кьулунин кӀаник – кьве пун.

³¹ АкӀаждин кӀарасдикай турвакьарни гьазурна: вад – Алачухдин са патан цал тирвал кьезвай кьулар галкӀурун патал, ³² вад – Алачухдин кьвед лагьай цал тирвал кьезвай кьулар галкӀурун патал, вадни – адан кьулухь, рагьакӀидай патан цал патал. ³³ Юкьван турвакьди кьуларин кьакьанвал кьве чка пай жезвай чкадал цлан са кьерехдилай муькуь кьерехдалди галкӀурзавай. ³⁴ Кьулар кьизилдалди кӀевна, турвакьар кукӀурун патал абурук кьизилдин гьалкьаяр кутуна ва турвакьарни кьизилдалди кӀевна.

³⁵ Вили, мичӀи яру ва икьи яру гьаларикай ва кьелечӀ кушдикай перде храна; пердедал херупӀрин шикилар акьуднавай. ³⁶ Ам патал акӀаждикай кьуд гул гьазурна ва абур кьизилдалди кӀевна, кьизилдин кьармахар гьазурна ва гулар патал гимишдикай цӀурурна кӀалубда туна кьуд пун гьазурна.

³⁷ Вили, мичӀи яру ва икьи яру рангунин гьаларикай ва кьелечӀ кушдикай вичи Алачухдиз гьахьдай чка кӀев авун лазим тир гьар жуьредин рангарин перде храна. ³⁸ Кьармахар квай вад гул гьазурна, гулар кьизилдалди кӀевна, гьам винел пад гьамни галкӀурдай чкаяр, ва абур патал буьруьнждин вад пун гьазурна.

Икърардин сандух*(ЭхкъечIун 25:10-22)*

37¹ Бецалела акIаж кIарасди-
кай къведни зур къуьнтуьн
яргъи, садни зур – гъяркъуьвал ва
садни зур къакъанвал алай сан-
дух туькIуьрна, ² ам къенепатай-
ни къецепатай михъи къизилдалди
кIевна ва къизилдин цIарцIе туна.
³ Ада къизилдикай къуд гьалкъа
авуна абур сандухдин къуд кIва-
чик кукIурна: къвед сандухдин са
патахъай, къведни – муькуь. ⁴ Ада
акIаждикай паяяр гъазурна, абур
къизилдалди кIевна ⁵ ва ам, паяй-
рихъ акална тухун патал, сандух-
дин къве патахъайни галай гьал-
къайрай сухна.

⁶ Ада сандухдиз къве къуьнт-
ни зур яргъивал алай ва садни зур
гъяркъуьвал алай михъи къизил-
дин къапсах, гунагъар алудзавай
чка, гъазурна. ⁷ Къапсахдин къве
къерехдал ада къизилдикай гатан-
вай къве херупI* туькIуьрна: ⁸ сад
са къерехдихъай, муькуьди – ма-
са. Абуру къапсахдихъ галаз чIур
тежедай битаввал арадал гъизвай.
⁹ Сад садан чина акъвазна ва къап-
сахдиз килигиз, абуру адан винел
чпин лувар экIянавай.

**Реббидин вилик жедай фан
экIягъан***(ЭхкъечIун 25:23-29)*

¹⁰ Бесалела акIаж кIарасди-
кай къве къуьнт яргъивал алай, са
къуьнт гъяркъуьвал алай ва садни
зур къуьнт къакъанвал алай экIя-
гъан расна, ¹¹ ам михъи къизил-
далди кIевна ва къерехдай фенвай
къизилдин цIарцIелди яна. ¹² Адан
къерехар тирвал ада са капан

юкъван къакъанвал алаз цал хкаж-
на ва и цал къизилдин цIарцIелди
яна. ¹³⁻¹⁴ Ада экIягъандин чка деги-
шун герек атай чIавуз чпай паяяр
сухун патал къизилдин къуд гьал-
къа авуна ва абур экIягъандин къуд
пипIик кIвачерин винелай кукIур-
на. Гьалкъаяр къерехра авай. ¹⁵ Ада
экIягъан ялун патал акIаждикай
паяяр расна ва абур къизилдалди
кIевна. ¹⁶ Ада михъи къизилдикай
экIягъандал хъана кIандай къапар
туькIуьрна: курар, кавчаяр, жемер
ва гичинар – абурай иличун патал.

Чирагъган*(ЭхкъечIун 25:31-40)*

¹⁷ Бесалела михъи къизилдикай
гатанвай чирагъган расна. Адан
танди, хилери ва къабухри – къа-
бухрин пунари ва цуькведеин пе-
шери – сад тир битаввал арадал
гъизвай. ¹⁸ Чирагъгандал ругуд хел
алай: пуд са патахъай, пудни – муь-
куь патахъай. ¹⁹ Ругуд хилекай гъар
садал, бадамдин цуьк хътин, пун
ва цуькведеин пешер квай, пуд къа-
бух алай. ²⁰ Чирагъгандал вичел
лагъайтIа, бадамдин цуьк хътин,
пун ва пешер квай, къуд цуьк алай.
²¹ Хилерин сад лагъай жуьтуьнин
кIаник – къабухдин бине, къвед ла-
гъай жуьтуьнин кIаник – къабух-
дин бине, пуд лагъай жуьтуьнин
кIаникни – къабухдин бине; вири
ругуд хилен кIаникни гъа икI тир.
²² Гъам къабухрин бинейри, гъам
хилери чирагъгандихъ галаз санал
сад тир битаввал арадал гъизвай;
вирини гатанвай михъи къизилди-
кай тир. ²³ Ада михъи къизилдикай
ирид чирагъ расна, багъар патал
къизилдикай хехер ва хекендазар

гъазурна. ²⁴ Чирагъгандиз ва адан вири тадаракриз михъи къизилдин са киккар акъатна.

Хуш ни галай затІар кудай къурбанган

(ЭхкъечІун 30:1-5)

²⁵ Бесалела хуш гум акъудун патал кудай затІар эцигна цІай ядай къурбанган* акІаждикай расна – къуд пад барабар дуъз пипІерин, са къуънт яргъивал, са къуънт гъаркъуъвал ва къве къуънт къакъанвал алай. Къурбандар ийидай и затІунин крчари адахъ галаз чІуриз тежедай садвал арадал гъизвай.

²⁶ Адан винел пад, къвалар ва крчар ада михъи къизилдалди кІевна, ва ам къизилдин цІарце туна. ²⁷ Ада и къурбанган ялун патал чпе паяяр сурхдайвал, къизилдикай къве гъалкъа авуна ва абур цІарцІин кІаникай къве патахъай галкІурна. ²⁸ Ада акІаждикай паяяр расна ва абур къизилдалди кІевна.

²⁹ Ада пелевай гуьцІдай пак тир чІем ва михъи, хуш гум гун патал кудай шейэр уstadвилелди гъазурна.

Кунугрин къурбанган ва лат

(ЭхкъечІун 27:1-8)

38 ¹ Бесалела акІаждин кІарасдикай кунугрин* къурбанган* гъазурна – дуъз пипІеринди – вад къуънт яргъивал алай ва вадни гъаркъуъвал, къакъанвални пуд къуънт. ² Адан къуд пипІел ада крчар туькІурна – абур къурбангандихъ галаз сих битаввал арадал гъизвай – ва вири буьруьнждалди кІевна. ³ Ада къурбанган патал тадаракар гъазурна: кукІваяр, гъве-

чи перер, иви хъичирдай бадияр, як патал шишер ва цІивинар патал хекендазар. Вири и тадаракар ада буьруьнждикай расна. ⁴ Ада къурбандар ийидай затІуниз буьруьнждин чил расна ва ам къурбангандин куьбедик кутуна мягъкемарна, ам адан юкъвал къван агакъдайвал. ⁵ Ада паяяр патал цІурурна кІалубда туна къуд гъалкъа расна ва абур буьруьнждин чилдин къуд пипІехъ галкІурна, ⁶ паяяр чеб акІаждикай расна ва буьруьнждалди кІевна. ⁷ Къурбанган ялиз хъун патал Бесалела паяяр адан къваларихъ галай гъалкъайрай туна. Къурбанган ичи къен аваз тахтайрикай расна.

⁸ Ада гъакІ лат ва Гьалтунин Алачухдин* сивел къуллугъзавай папарив гвай буьруьнждин гуьзгуьйрикай адан кІаник кутадай затІни расна.

Гьалтунин Алачухдин гъен

(ЭхкъечІун 27:9-19)

⁹ Ахпа Бесалела гъен кутуна. Къибле патахъай, гъен тирвал, къелечІ кушдикай хранвай, виш къуънт яргъивал алай, ¹⁰ буьруьнждин къад пунал акъвазнавай къад гулунихъ галкІурнавай перде чІугунвай. КІирер ва пунар галкІурзавай къармахар гимишдинбур тир. ¹¹ Кефер патахъай гъен тирвал кІаник буьруьнждин къад пун квай къад гулунихъ галкІурнавай ва вичин яргъивал виш къуънт тир перде чІугунвай. Гуларал алай кІирер ва къармахар гимишдинбур тир. ¹² РагъакІидай патахъай вичел яхцІурни цІуд къуънт яргъивал алай, цІуд пунал акъвазнавай цІуд гулунихъ галкІурнавай перде чІугунвай. КІирер ва пунар

галкІурнавай кърмахар гимишдинбур тир. ¹³ РагъэкъечІдай патахъай гъенин гъркъуьвал яхцІурни цІуд къуьнт тир. ¹⁴ Гъахъдай чкадин са патахъай цІувад къуьнт яргъивал алай, пуд пунал акъвазнавай пуд гулуникай куърсарнавай перде чІугунвай. ¹⁵ Гъенин варарин муькуь патахъайни чпин кІаник пуд пун квай, пуд гулуникай куърсарнавай перде чІугунвай. ¹⁶ Гъен тирвал чІугунвай вири пердеяр къелечІ кушдикай хранвайбур тир, ¹⁷ гуларин кІаник квай пунар буьруьнждинбур тир, гуларин кІирер ва кърмахар – гимишдинбур; гуларин вини къилер гимишдалди кІевнавай. Гъенин вири гулар гимишдин кІирералди галкІурнавай. ¹⁸ Варарин перде гър жуьредин рангарин – вили, мичІи яру, икъи яру рангарин гъаларикай ва къелечІ кушдикай хранвай, яргъивални – къад къуьнт. Адан къакъанвал ракІарин пердедин хъиз вад къуьнт тир. ¹⁹ Варарихъ буьруьнждин къуд пунал акъвазнавай къуд гул авай; гуларин кІирер гимишдинбур тир. Гуларин вини къилер гимишдалди кІевнавай, абурук квай кърмахар – гимишдинбур тир. ²⁰ Алачухдин* вири хкар ва гъен тирвал авай пердедин хкар буьруьнждинбур тир.

Гъилик авунвай затІарин сиягъ

²¹ Ингъе Шагъидвилин Алачух* патал Мусадин эмирдалди хахам Гъарунан хва Итамаран регъбервилик кваз левийри туькІуьрай харжийрин сиягъ. ²² (Ягъудрин тайифадай* тир Гъуран хтул, Уридин хва Бецалела Реббиди Мусадилай

агакъарай эмирда къалурнавайвал вири къилиз акъудна. ²³ Адахъ Дан тайифадай тир Ахисамахан хва, вичихъ къванцел нехишар атІудай устадвал, гъакІни нехиш акъуднавай ва вили, мичІи яру, ва икъи яру рангарин гъаларикай ва къелечІ кушдикай парча храдай устадвал авай Агъалиабни галай).

²⁴ Ибадатхана эцигун патал гъилик авур къизилдин – кърбандрин къизилдин – къадарни къанни кІуьд киккарни ирид вишни къанни цІуд шекъел (ибадатханадин шекъелрин гъисабдай) хъана.

²⁵ Эл къелемдиз къачудаила, кІватІай гимишдин къадарни виш киккарни агъзурни ирид вишни пудкъанни цІувад шекъел (ибадатханадин шекъелрин гъисабдай) хъана; ²⁶ къелемдиз къачунвай гър садавай, къад йис ва гъадалай гзаф йисар хъанвайбур, – ругуд вишни пуд агъзурни вад вишни яхцІурни цІуд кас – са бека (ибадатханадин шекъелрин гъисабдай зур шекъел) къачунай. ²⁷ Виш киккар гимиш ибадатханадин гуларин пунар ва адан гъенин пердейрин гулар патал пунар кІалубда туна цІуруруниз серфнай: виш пуниз – виш киккар, гър са пун патал са киккар. ²⁸ Агъзурни ирид вишни пудкъанни цІувад шекъел гимиш гуларин гимишдин кІирерни кърмахар авуниз ва абурун вини къилер гимишдалди кІевунин кардиз серф авуна.

²⁹ Кърбандрин буьруьнждин къадарни пудкъанни цІуд киккарни къве агъзурни къуд виш шекъел хъана. ³⁰ Адакай Гъалтунин Алачухдиз* гъахъдай чкадин гуларин пунар, кърбанган* ва кърбангандин

буьруьнждин чил ва адан къаб-къа-жах, ³¹ гъен тирвал авай ва гъенин варарин гуларин пунар, гъакІни Алачух патал ва гъен тирвал авай пердедин хкар раснай.

Хахамрин парталар

(ӘжкѣчІун 28:1-43)

39¹ Вили, мичІи яру ва икъи яру рангарин гъаларикай ибадатханада къуллугъ авун патал парталар хранай. ГъакІ Гъарун патални пак тир парталар гъазурнай – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

² Къизилдин, вили, мичІи яру ва икъи яру рангарин ва къелечІ кушдикай чухва гъазурнай. ³ И кар патал къизил чарариз элчуькъарнай ва абур гъалар хъиз атІанай, и гъаларикай ва вили, мичІи яру ва икъи яру гъаларикай ва къелечІ кушдикай нехиш акъудай парча хранай. ⁴ Чухвадик къве патахъай къуьнерагар цванай. ⁵ Чухвадин чІулни, гъа чухва вич хъиз, хранай, ада чухвадихъ галаз къакъудиз тежедай садвал арадал гъизвай – ам къизилдин гъални кутуна, вили, мичІи яру ва икъи яру гъаларикайни къелечІ кушдикай хранвай – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

⁶ Нехишар акъуднавай къизилдин къерехра тунвай шагъамдин къашар гъазурнай; и къашарал, муьгъуррал хъиз, Израилдин рухвайрин тІварар атІанвай. ⁷ Абур чухвадин къуьнерагрихъ галкІурнавай – и къашари Израилдин рухвар рикІел хуьн патал – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

⁸ Хуруганни авунай – гъа чухва хъиз, – къизилдин гъални ку-

тунвай вили, мичІи яру ва икъи яру гъаларикай ва вичел нехишар акъуднавай къелечІ кушдикай. ⁹ Хуруган къуд пад барабар дуьз пипІеринди, яргъивал са капунинди ва гъяркъуьвални са капунинди, къве къатунин пекиникай авунвайди тир. ¹⁰ Адал багъа къуд жерге къашар алай. Сад лагъай жергеда – лаал, тІапІаз ва зумруд; ¹¹ къвед лагъайда – фуьруьз, сафир ва алмас; ¹² пуд лагъайда – якъут, гъакъекъ ва аметист; ¹³ къуд лагъайда – фуьруьз, шагъам ва яшма. Вири абур къизилдин нехишар атІанвай къерехра авай. ¹⁴ Къашарин къадар цІикъведаз барабар тир, Израилдин рухвайрин тІварарни алаз: гъар са къашунал, муьгъурдал хъиз, Израилдин цІикъвед тайифадикай* садан тІвар атІанвай.

¹⁵ Хуруган патал михъи къизилдикай зунжурар гъазурнавай – звар ганвай къайтанар хътин. ¹⁶ Нехишар акъуднавай къизилдин къве къерехни раснавай. ГъакІни къизилдин къве гъалкъа авунвай ва, абур хуругандин вини пипІерихъ галкІурна, ¹⁷ къизилдин къве зунжурдин куьмекдалди ¹⁸ къве къерехдихъ галаз сад авуна, къерехарни вилик патахъай чухвадин къуьнераграл алкІурна. ¹⁹ Къизилдикай мадни къве гъалкъа авуна, абур къенепатай хуругандин, ам чухвадив агатзавай чкадал, къве агъа пипІек кукІурна. ²⁰ Къизилдин мад къве гъалкъа авуна, абур виликай къуьнерагрин агъа къерехрик кукІурнавай, абур винелай чухвадин чІулунал цванвай чкадал. ²¹ Хуругандин гъалкъаяр

чухвадин гьалкъайрихъ, хуруган чухвадин чІулунин винел алаз чухвадив сихдиз агат ийидайвал, вили къайтандин куьмекдалди кукІурнавай – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

²² Чухвадин кІаникай алукидай аба хранай – къыляй-къилиз вили гьаларикай. ²³ Адан къил сухдай къерех, аскеррин парталрин хьиз, аба къазун тийидайвал, кІеви гьаларалди цванвай, атІана акъуднавай къацІ тир. ²⁴ Абадин агъа къерех тирвал вили, мичІи яру ва икъи яру гьаларикай ва къелечІ кушдикай анардин майвайриз ухшар тир кІватІар авунвай. ²⁵ Михьи къизилдикай гьвечІи зенгер авуна, абур анардин майвайрин арайра абадин агъа къерех тирвал куьрсарнавай. ²⁶ И зенгер ва анардин майваяр сада сад дегишариз, къуллугъ ийидай вахтунда алукидай абадин агъа къерех тирвал фенвай – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

²⁷ Гьаруназ ва адан рухвайриз кушдикай перемар хранай, ²⁸ кушдикай авунвай сирих ва къилик кутІундай парчадин кІусар гьазурнай, къелечІ кушдикай шалварар цванай. ²⁹ Гьар жуьредин рангарин – къелечІ кушдикай, вили, мичІи яру, ва икъи яру – гьаларикай чІул хранай – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

³⁰ Ибадатханадин таж гьазурнай – михьи къизилдин къелечІ кІус – ва адал, муьгьурдал хьиз, кхьинар атІанай: «Ребби патал пак тир». ³¹ Адак, сирихдин винелай кутІунун патал, вили къайтан акалнай – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

Гьалтунин Алачухдиз Муса килигун

(ЭжкъечІун 35:10-19)

³² Гьа икІ Гьалтунин Алачухдин* винел кІвалахар куьтягъ хьана. Исраилдин рухвайри вири кІвалахар дуьм-дуьз, Реббиди Мусадиз эмир гайивал, къиле тухвана. ³³ Абуру Мусадиз Алачух, адан винел къат ва абур патал герек вири затІар гьана: кІирер, къулар, турвакъар, гулар, пунар, ³⁴ гьакІни табагъ авунвай гьерен хамарикай авунвай къат ва гьуьлуьн кицІин хьицикьрикай авунвай къат, перде, ³⁵ Икьрардин сандух ва ам патал паяяр ва «Гунагьар алудзавай чка» лугьудай къапсах, ³⁶ экІягъан ва адан къаб-къажах ва Реббидин велик жедай фу*, ³⁷ михьи къизилдикай раснавай чирагъган ва адал хьана кІанзавай чирагъар, ам патал вири тадаракар ва ам патал чІем, ³⁸ къизилдин къурбанган*, гуьцІдай чІем, хуш гум акъуддай шейэр, Алачухдин сив кІевдай перде, ³⁹ буьруьнждикай раснавай къурбанган ва ам патал буьруьнждин чил, адан паяяр ва адан къаб-къажах, кІаник кутадай затІни галай лат, ⁴⁰ гьен патал перде, адан гулар ва абур патал пунар, гьенин варарин перде, епер ва хкар, Гьалтунин Алачухда къуллугъ авун патал герек жезвай вири къаб-къажах ⁴¹ ва гьакІни ибадатханада къуллугъ ийидайла алукидай парталар: хахам Гьарунан пак тир парталар ва адан рухвайрин хахамвилин парталар. ⁴² Реббиди Мусадиз гьикІ эмир ганатІа, Исраилдин рухвайри гьакІ дуьм-дуьз къилизни акъудна.

⁴³ Муса абуру вуч авунватІа килигна, – Реббиди гьикІ эмир

ганайтІа, гьакІ дуьм-дуьз кьилиз акъуднай. Мусадини абуруз хийир-дуьба* авуна.

Гьалтунин Алачух хкажун ва паквилиз акъудун

40¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Сифте вацран сад лагъай юкъуз Гьалтунин Алачух* эциг. ³ Аниз Икърардин сандух гъана, ам пердедалди кІева. ⁴ Аниз экІягъан гъана, адал герек тир вири затІар эциг; чирагъган гъана, адал чирагъар эцига. ⁵ Икърардин сандухдин вилик хуш ни галай гум гун патал къизилдин кърбанган* эциг. Алачухдин къенез гъахъдай чка пердедалди кІева. ⁶ Гьалтунин Алачухдиз гъахъдай чкадин вилик кунугрин* кърбанган эциг. ⁷ Гьалтунин Алачухдинни санлай цІай яна кудай кърбангандин арада лат эциг ва ам яд цана ацІур ая. ⁸ Къуд патахъди гъен туькІуьра, гъенин варарни пердедалди кІева. ⁹ Ахпа гуьцІдай чІем къачуна, Алачухдивай ва ана авай къван вири затІаривай гуьцІа. Алачух ва адан вири къаб-къажах паквилиз акъуд. Абур пак тирбур жеда. ¹⁰ ГьакІ кунугрин кърбангандивайни, адаз талукъ вири къаб-къажахдивайни гуьцІа: кърбанган паквилиз акъуд, ва ам паквилерин пак тирди жеда. ¹¹ Латавай ва адан кІаник кутадай затІунивай гуьцІа, абур паквилиз акъуд. ¹² Ахпа Гьарунни адан рухваря Гьалтунин Алачухдин вилик гъана, абур чуьхуьх. ¹³ Гьарунал пак тир парталар алукІ ва адавай чІем гуьцІа: ам паквилиз акъуд, адакай Зи хахам жедайвал. ¹⁴ Адан рухваря гъана, абурал перемар алукІ ¹⁵ ва абу-

рувай, вуна абурун бубадивай чІем гуьцІайвал, чІем гуьцІа, чпкай Зи хахамар жедайвал. ЧІем гуьцІ авуни абурун кІвачихъ эбеди яз хахамрин тІвар галкІурда – несилдилай несилдалди».

¹⁶ Мусадиди вичиз Реббиди гьикІ эмир авунатІа, гьакІ дуьм-дуьз кьилизни акъудна.

¹⁷ Къвед лагъай йисан сад лагъай вацран сад лагъай юкъуз Алачух эцигнай. ¹⁸ Мусадиди Алачух эцигна: ада пунар эцигна, даяхар акІурна, абурал, турвакъралди галкІурна, къулар эцигна, ¹⁹ Алачухдал винел патан къат чІугуна, адан винел падни мад са къатуналди кІевна – вичиз Реббиди эмир гайивал.

²⁰ Мусадиди Икърар къачуна ва ам Икърардин сандухда эцигна, Икърардин сандухдик паяяр кукІурна ва адал «Гунагъар алудзавай чка» лугъудай къапсах эцигна, ²¹ Икърардин сандух Алачухдиз гъана ва, перде куьрсарна, адалди Икърардин сандух кІевна, – вичиз Реббиди эмир гайивал.

²² Гьалтунин Алачухдин кефер патан паюна Мусадиди пердедин вилик экІягъан эцигна ²³ ва адан винел Реббидин вилик жедай фу* эцигна – Реббиди адаз эмир гайивал.

²⁴ Гьалтунин Алачухдин кьибледихъ галай паюна, экІягъандин вилик Мусадиди чирагъган эцигна ²⁵ ва адахъ Реббидин вилик жедайвал чирагъар эцигна – адаз Реббиди эмир гайивал.

²⁶ Гьалтунин Алачухда, пердедин вилик ада къизилдин кърбанган эцигна ²⁷ ва ана хуш ни галай затІарай* кана гум акъудна – адаз Реббиди эмир гайивал.

²⁸ Алачухдиз гъахьдай чкадикай ада перде куърсарна. ²⁹ Гьалтунин Алачухдиз гъахьдай чкадин сивив ада кунугрин кърбанган эцигна ва ана кунуг авуна ва фан кърбанд* гана – адаз Реббиди эмир гайивал.

³⁰ Гьалтунин Алачухдин ва кърбангандин арада ада лат эцигна ва ам гъилер чуьхуьн къачудай целди ацІурна. ³¹⁻³² Мусадиди, Гьаруна

ва адан рухвайри, абуруз Гьалтунин Алачухдик физ кІан хъайила, я тушни кърбангандин патав физ кІан хъайила, ана гъилер ва кІвачер чуьхуьн къачузвай, – Реббиди Мусадиди эмир гайивал.

³³ Алачухдин ва кърбангандин элкъвена вири патарихъ ада гъентуькІурна, гъенин варарни пердедалди кІевна.

Реббидин баркалла

Куьтягъна Мусадиди кІвалах вичин –

³⁴ ва цифеди Гьалтунин Алачух* кІевна, ва вилериз аквадай Реббидин Баркаллади* Алачух ацІурна.

³⁵ Мусадивай Гьалтунин Алачухдиз гъахьизни хъанач, вучиз лагъайтІа, Гьалтунин Алачух цифеди къуна ва вилериз аквадай Реббидин Баркаллади Алачух ацІурна.

³⁶ И циф Алачухдин винел хкаж хъайи чІавуз, сейирда хъайи вири девирда Израилдин рухваяр рекъе гъатдай. ³⁷ Циф хкаж тахъайтІа, абур алай чкадилаь юзадацир ва ам хкаж жедалди вилив хуьдай.

³⁸ Юкъуз Алачухдин винел Реббидин циф акъвазнаваз жедай, йифиз лагъайтІа, и цифеда цІай кудай. Имни вири израилвийриз аквадай. Абуру сиягъат авур вири девирда датІана гъа икІ тир.

Леви

Гъахъун

И табда асул гысабдай яз чпи Аллагъдиз къуллугъзавай Левидин тухумдай тирбурун гзаф къадар везифаяр ачухарзава, адан тІварни гъа идахъ галаз алакъада ава.

Ина кхъенвай вакъиайри виче Аллагъди Синай дагъда Мусадин мецелай Халкъдиз Вичин эмирар ганвай «ЭкъечІунин» тарих давамарзава. Ктабдин эвелда (1-10-кылер) Аллагъдиз къуллугъзавайбуруз Аллагъдиз къурбандар авунин карда абурун везифаярни къалурунар гузва. Абурухъ гъар жуьредин манаяр хъунухъ мумкин я: къилди инсанри ва санлай вири халкъди Аллагъдилаи разивал къалурунин лишан яз, Адалай чпив агакъайдан са пай Аллагъдив вахгузва, Адахъ галаз алакъаяр хуъзва ва я Адан вилик чпин гунагъар хиве къазва.

Идалай къулухъ (11-16-кылер) михъиди чиркиндакай гыкІ чара авуна кІандатІа къайдаяр къалурнава. Аллагъдин халкъди вичин михъивал хвена кІанзава, ва им гъа жергедай яз жув тухунин гъар йикъан къайдайрин дережадайни аквазва, сифте нубатдай яз – недай затІар хкъягъунай. Чеб гъар садан хсуси хизандиз, жемятдихъ галаз авай рафтарвилиз ва майишат вилик тухуниз талукъарнавай гзаф къадар къайдаяр ктабдин муькуь паюна ганва (17-27-кылер). И къанунрин чІехи пай къадим заманайрин рагъэкъечІдай патан халкъарин къанунриз ухшар я, амма абурун бинеда Ихтиярар гъиле авай Аллагъ-Халикъдин гъилик кваз уьмуьр тухунин вичин хушуналди хкъянавай эрзиман ава. Гъа и табда Аллагъдин халкъдин къенепатан алакъайрин асул къайдадикай лагъанва: «Жув хъыз жуван мукъув гвайдини кІан хъухъ» (19:18).

Къурбанд авунин къанунар*(1–7 къилер)***Кунуг**

1 ¹ Реббиди* Мусадиз Гьалтунин Алачухдай* эверна ва Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин* рухваяр хабардар ая: „Квекай сада Реббидиз къурбанд ийизватӀа, къурбанд гьам карч алай ири гъайванрикай, гьамни карч алай куьлуь гъайванрикай ийиз жеда.

³ Ада карч алай ири гъайвандин кунуг* ийизватӀа, и кар патал са рехнени квачир жунгав хкъяна кӀанда. Ада, Ребби къурбанддилаь рази жедайвал, жунгав Гьалтунин Алачухдин сивел акъвазаррай.

⁴ Ада жунгавдин къилел вичин гъилер эциграй*. Гьа чӀавуз, къурбанд ийизвай касдин гунагърилай* гъил къахчудайвал, и къурбанддилаь рази жеда.

⁵ Жунгав Реббидин вилик тукӀурай, Гьарунан эвледрикай тир хахамри*, къурбанддин иви* къачуна, Гьалтунин Алачухдин вилик квай къурбанган* – вири патарихъай адалди хъичинрай. ⁶ Къурбанддилаь хам алажна, жендекни пайи-паяр авуна кӀанда. ⁷ Хахам Гьарунан эвледри къурбангандал цӀай авуна, аниз кӀарасар вегъирай. ⁸ Абуру къурбанддин кӀусар, ва гьам пи, гьамни къил галаз, къурбангандал кузвай кӀарасрин винел эциграй. ⁹ Жунгавдин къенер ва кӀвачер чуьхвена кӀанда. Хахамди абур вири къурбангандал курай – гьа им Реббидиз кудай къурбанд, Адаз хуш тир, хуш ни галай гум, кунуг жеда.

¹⁰ Са ни ятӀани кунуг карч алай куьлуь гъайванрикай гьерерикай ва къунарикай, ийиз хъайитӀа, ада гьер ва я къун са рехнени квачирди къачуна кӀанда. ¹¹ Ва ам Реббидин вилик къурбангандин кефер патахъ тукӀурай, хахамрини къурбанган къурбанддин ивидалди вири патарихъай хъичинрай.

¹² Жендек, къил атӀана ва пидикай миxъна, пайи-паяр авуна кӀанда, ва хахамри абур вири къурбангандал кузвай кӀарасрин винел эциграй. ¹³ Къурбанддин къенер ва кӀвачер це чуьхвена кӀанда. Ва хахамди къурбанд авун къиле тухурай – вири ибур къурбангандал курай. Гьа им Реббидиз кудай къурбанд, Адаз хуш тир, хуш ни галай гум, кунуг жеда.

¹⁴ Са ни ятӀани Реббидиз кунуг къушпракай ийизватӀа, ада къурбанд авун патал лиф ва я тӀапӀас къачун лазим я. ¹⁵ Хахамди къуш къурбангандин патав гъана, адан гардан атӀана ва къурбангандал кун лазим я, иви лагъайтӀа къурбангандин цӀал кужумна кӀанда. ¹⁶ Жендекдикай шункӀ ана авай къван тӀуьнни галаз галудрай ва ам вири къурбангандин рагъэкъечӀдай патахъ галай руьхъ ичӀирдай чкадал гадаррай. ¹⁷ Лувар къуна, къушран жендек винелай тӀимил къазунрай, амма ам кукӀвар тавурай. Ва хахамди ам къурбангандал, кузвай кӀарасрал курай. Гьа им Реббидиз кудай къурбанд, Адаз хуш тир, хуш ни галай гум, кунуг жеда.

Фан къурбанд

2 ¹ Са ни ятӀани Реббидиз фан къурбанд* ийизватӀа, ам къуьлуьн

гъуъруькай хьун лазим я. Ада гъуърел зейтундин чѐм* иличрай, хъсан ни галай шкъакъ кутурай ва ² хахамрин, Гъарунан эвледрин, къилив гъурай. Ва хахамди анай са гъапа авай чѐм квай гъуър ва гъакІни вири шкъакъ къачурай, ва къурбангандал*, къурбанддин рикІел хуьнин пай яз, курай – имни Реббидиз кудай къурбанд, адаз хуш ни галай гум жеда. ³ Амай пай Гъаруназ ва адан эвледриз жеда: им паквилерин пак* затІ я, ам Реббидиз кудай къурбандрикай къачунвайди я.

⁴ Ви фан къурбанд хъра чранвайди ятІа, ам къуьлуьн гъуъруькай хьунухъ лазим я: зейтундин чѐм какадарнавай тІили фу, я тушни зейтундин чѐм алтаднавай тІили лаваш. ⁵ Ви фан къурбанд ягълавадал чранвайди ятІа, ам зейтундин чѐм какадарнавай къуьлуьн гъуъруькай авунвай тІили фу хьун лазим я. ⁶ Фу кукІвара ва зейтундин чѐм илича. Им фан къурбанд я. ⁷ Ви фан къурбанд тавада гъазурнаватІа, ам зейтундин чѐмедал къуьлуьн гъуъруькай авунвайди хьунухъ лазим я. ⁸ ИкІ гъазурнавай фан къурбанд Реббидиз гъваш ва ам хахамдив вахце, адани ам къурбангандин патав гъурай, ⁹ къурбанддин са пай къурбанддин рикІел хуьнин пай хъиз чара авурай ва ам къурбангандал курай – им Реббидиз кудай къурбанд, Адаз хуш ни галай гум жеда. ¹⁰ Амай пай Гъарунан ва адан эвледринди я: им паквилерин пак затІ я, ам Реббидиз кудай къурбандрикай къачунвайди я.

¹¹ Ребби патал тир куь фан къурбандар гъвар квачиз гъазурнавай-

бур хьун лазим я. Я гъвар квай фу, я вирт Реббидиз кудай къурбанд яз кана жедач: ¹² абур Реббидиз цІийи бегъердилай къачунвай паяр яз гъиз жеда. Амма абур, Адаз хуш ни галай гум акъудун патал, къурбангандал кумир.

¹³ Фан вири къурбандрик къел кваз жедайвал ая. Ви фан къурбанддик ви Аллагъдихъ галаз хъанвай икъардин къел квачиз виже къведач! Гъар са фан къурбанддик къел кутур.

¹⁴ Реббидиз фан къурбанд сифте бегъердикай гъизватІа, жегъил къилерикай тир, цІал чранвай къуьлуьн чІахар гъваш. ¹⁵ Абурук зейтундин чѐмни кухтур ва винেলাй хъсан ни галай шкъакъни вегъ. Им фан къурбанд я. ¹⁶ Ва хахамди и къурбанддин рикІел хуьнин пай курай – Реббидиз кудай къурбанд яз чѐм квай тваррин са пай ва вири шкъакъ.

Суварин къурбанд

З ¹ Са ни ятІани суварин къурбанд* карч алай ири гъайвандикай – жунгавдикай ва я каликай, ийизватІа, ада, рехнеяр квачир гъайван къачуна, ам Реббидин вилик эциграй. ² Ада къурбанддин къилел гъилер эциграй* ва и къурбанддин мал Гъалтунин Алачухдин* вилик тукІурай, ва Гъарунан эвледар тир хахамри къурбанган* вири патарихъай ивидалди хъичинрай. ³ Суварин къурбанддикай Реббидиз кудай къурбанд яз къенерин винел алай пи ва патарив гвай вири пи, ⁴ къве дуркІунни ва ятуррин патавай абурал алай пи, ва гъакІни лекъинал алай гъвечІи

хел вахкун лазим я. Ам дуркIунрихъ галаз санал акъудна кIанда. ⁵ Ва Гъарунан эвледри абур вири къурбангандал курай – вич кузвай кIарасрал алай кунугдихъ* галаз санал, – им Реббидиз кудай къурбанд, Адаз хуш ни галай гум жеда.

⁶ Ва са ни ятIани Реббидиз суварин къурбанд карч алай куль гъайванрикай – диши ва я эркек, ийизватIа, ада рехнеяр квачир гъайванрикай гъурай. ⁷ Ада гьер къурбанд ийизватIа, ам Реббидин вилик эциграй, ⁸ адан кьилел гъилер эцигна ва и къурбанд Гъалтунин Алачухдин вилик тукIурай. Ва Гъарунан эвледри ивидалди къурбанган вири патарихъай хъичинрай. ⁹ Суварин къурбанддикай Реббидиз кудай къурбанд яз пи вахкун герек я: тум вири санлай, лап гъа къачахъандилай атIана кIанда, кьенерал алай вири пи ва патарив гвай вири пи, ¹⁰ кьве дуркIунни абурал ятуррин патавай алай вири пи ва гъакIни лекъинал алай хел. Ам дуркIунрихъ галаз санал акъудна кIанда. ¹¹ Хахамди ибур вири къурбангандал курай – им Реббидиз кудай къурбанд, Ам патал суърсет я.

¹² Са ни ятIани кьун къурбанд ийизватIа, ам Реббидин вилик гъурай, ¹³ адан кьилел гъилер эцигна, ам Гъалтунин Алачухдин вилик тукIурай. Ва Гъарунан эвледри къурбанган вири патарихъай ивидалди хъичинрай. ¹⁴⁻¹⁵ Реббидиз кудай къурбанд яз кьенерал алай пи ва патарив гвай вири пи, кьве дуркIунни абурал ятуррин патавай алай вири пи ва гъакIни лекъинал алай гъвечIи хел вахкун лазим я. Ам дуркIунрихъ галаз санал акъуд-

на кIанда. ¹⁶ Хахамди абур вири къурбангандал курай – им Реббидиз кудай къурбанд, Ам патал суърсет ва Адаз хуш ни галай гум я. Вири пи Реббидинди я. ¹⁷ Ингье квез даиман къалурнавай къайда – ам, куьне гъина уьмуър тухуз хъайитIани, несилдилай несилдалди кьиле твах: я пи, я иви немир“».

Гунагъдай къурбанд

4 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайриз хабар це: „Са ни ятIани, чпиз чин тийиз, Реббидин къадагъайрикай сад чIурайтIа, тавуна кIандай хътин са кIвалах авуртIа, ингье вуч авун лазим ятIа.

³ Къилин хахамди са гунагъ авуртIа ва адан тахсир вири халкъдал аватайтIа, хахамди вичи авунвай тахсиркарвиляй, гунагърикай михьи хьун яз, Реббидиз рехнеяр квачир са жунгав къурбанд авурай. ⁴ Ада жунгав гъана Гъалтунин Алачухдин* сивел, Реббидин вилик акъвазаррай, жунгавдин кьилел гъилер эцигна*, ам Реббидин вилик тукIурай. ⁵ Къилин хахамди жунгавдин ивидикай къачуна, Гъалтунин Алачухдик тухурай, ⁶ тIуб ивидик кяна, ирид гъилера Реббидин вилик, ибадатханадин перде галайвал хъичинрай. ⁷ Ада гъакI Гъалтунин Алачухда авай, Реббидин вилик эцигнавай, хуш ни галай затIарай* гум акъудун патал гъилик ийидай къурбангандин* крчарални иви алтадрай, амукъай ивини Алачухдиз гъахъдай чкадин патав гвай кунугрин* къурбангандин кIаник экъичрай. ⁸ Гунагъдай къурбанддин* жунгавдал алай къван вири пи хкудун лазим я:

къенерал алай пи ва къваларив гвай вири пи, ⁹⁻¹⁰ къве дуркГунни абурал ятуррин патавай хьиз алай пи ва гьакІни лекьинал алай хел суварин къурбанд* ийизвай жунгавдин хьиз. Ам дуркГунрихъ галаз санал акъудна кІанда. Ва хахамди вири абур кунугрин къурбангандал курай. ¹¹ Жунгавдин хам ва вири адан як, къилихъ, кІвачерихъ, къенерихъ ва ратара авай чиркерихъ галаз санал, – ¹² жунгавдикай вуч амукънаватІани – кундилай алудна, рухъ гадарзавай михъи* са чкадал гъана ва гъанал кІарасрик цІай кутуна кана кІанда. Ибур вири рухъ гадардай чкадал кун лазим я.

¹³ Исраилдин вири элди, чпиз чин тийиз, са чІуру кар авуртІа ва идаз фикир тагайтІа, абур Реббидин къадагъайрикай сад чІурайтІа, ва тахсир вири жемятдал аватайтІа, ¹⁴ ва абурун чІуру крар раиж хъайитІа, жемятди гунагъдай къурбанд яз са жунгав гъурай, ам Гьалтунин Алачухдин вилик акъвазаррай. ¹⁵ Элдин агъсакъалри Реббидин вилик жунгавдин къилел чпин гъилер эциграй ва ам Реббидин вилик тукІурай. ¹⁶ Къилин хахамди жунгавдин иви Гьалтунин Алачухдик гъурай, ¹⁷ тІуб ивидик къягърай ва Реббидин вилик, перде галайвал адалди ирид гъилера хъичинрай. ¹⁸ Ада иви Гьалтунин Алачухда Реббидин вилик квай къурбангандин крчарал алтадрай, ивидикай амукъайдини Алачухдин вилик квай кунугрин къурбангандин кІаник экъичрай. ¹⁹ Жунгавдин къеняй вири пи акъудна ва ам къурбангандал кана кІанда. ²⁰ Гунагъдай къурбанд ийизвай жунгавдихъ галаз вуч авун

лазим ятІа, гъа жуьреда вири къилиз акъудна кІанда. Гъа икІ хахамди абурун винел гъил къахчунин серенжем къиле тухуда – ва абуралай гъил къахчуда. ²¹ Жунгавдин жендек лагъайтІа, кундин сергъятрай акъудна, гъа сад лагъайди хьиз, кана кІанда. Им вири жемятдин гунагъдай къурбанд я.

²² Регъберди са чІуру кар авуртІа – ада, чпиз чин тийиз, Реббидин, вичин Аллагъдин, къадагъайрикай сад чІурайтІа, ва адал гунагъ аватайтІа, ²³ ва адаз вичи авунвай чІуру кІвалах къахлурайтІа – ада рехне квачир са къун къурбанд авурай. ²⁴ Ада къунан къилел гъилер эцигна, ам Реббидин вилик кунугар авун патал чара авунвай чкадал тукІурай. Им гунагъдай къурбанд я. ²⁵ Хахамди а къурбанддин ивидик тІуб къана, кунугрин къурбангандин крчарал иви алтадрай, амукъай ивини къурбангандин кІаник экъичрай. ²⁶ Вири пи лагъайтІа, суварин къурбанддин пи хьиз, къурбангандал кана кІанда. Гъа идалди хахамди адан винел, ам гунагъдикай михъивилиз акъудун яз, гъил къахчунин адет къиле тухуда, – ва регъбердилай гъил къахчуда.

²⁷ Жергедин ксарикай сада, чпиз чин тийиз, са чІуру кІвалахдиз рехъ гайитІа – ада Реббидин къадагъайрикай сад чІурна ва адал гунагъ атайтІа, ²⁸ ва адаз вичи авунвай чІуру кІвалах къахлурайтІа – ада рехне квачир са цегъ къурбанд авурай. ²⁹ Ада гунагъдай къурбанддин къилел гъилер эцигна, ам кунугар патал чара авунвай чкадал тукІурай. ³⁰ Хахамди ивидик къана кунугрин къурбангандин крчарал ам

алтадрай, амукая ивини кърбангандин кланик экъичрай. ³¹ Вири пини, суварин кърбанддин кьеняй хьиз, акъудна кланда. Ва хахамди пи кърбангандал курай. Им Реббидиз хуш ни галай гум жеда. Гъа икI хахамди а касдин винел гъил къахчунин серенжем кьиле тухуда ва а касдилай гъил къахчуда.

³² А касди гунагдай кърбанд хперин суъръдикай къачуз хъайитIа, рехне квачир диши клел гъурай.

³³ Ада кърбанддин кьилел гъилер эцигна, ам кунугрин кърбангандал тукIурай. ³⁴ Хахамди ивидик тIуб кяна, ам кунугрин кърбангандин крчарал алтадрай, амукая ивини кърбангандин кланик экъичрай.

³⁵ Вири пини, суварин кърбанд авунвай гьерен кьеняй хьиз, акъудна кланда. Ва хахамди вири пи Реббидиз кудай кърбандрихъ галаз санал курай.

Гъа икI хахамди а касдин винел гъил къахчунин серенжем кьиле тухуда ва а касдилай гъил къахчуда.

5¹ Инсандик агъадихъ кълурнавай са чIуру кIвалахдин гунагъ акатнаватIа:

– ада са агъвалатдин шагъид хъана, са вуч ятIани акуна, я тушни агъвалатдикай са вуч ятIани чиз, амма, агъвалатдин шагъидриз лянет авунин кърхудалди дуванханадиз эверзавайди ван хъана, за затIни ахъай тавуна гунагъ кар авуна;

² – ам са гьихьтин ятIани чиркин шейиник, чиркин гъайвандин лешиник, ва я чиркин малдин лешиник, ва я хур галчIурдай чиркин гъайванрин лешерик хкIуна

ва и кIвалахдиз фикир ганач, амма чиркин хъанва;

³ – ам чиркин инсандик ва я инсандин гьар гьихьтин хъайитIани нежесрик хкIуна ва сифтедай и кар фагъумнач, амма ахпа гъавурда акъуна;

⁴ – ада, кландатIа ам хъсан, кландатIа пис са кар авун патал фагъум тавур, инсанри къадай хьтин кьинерикай са фагъумни галачир кьин къуна ва сифтедай им вуч ятIа гъавурда авачир, амма гуьгъуьнай гъавурда акъуна.

⁵ Гъа икI, инсан и чIуру крарикай сад авуналди тахсир хъанатIа, ада вичи авунвай гунагъ хиве къурай,

⁶ авур чIуру кIвалах эвез хъувун патал Реббидиз тахсирдай кърбанд авурай – суъръдай хъеб ва я цIегъ.

ИкI хахамди, адан винел гъил къахчунин серенжем кьиле тухуналди, ам тахсирдикай михъи хъийида.

⁷ Адавай хъеб кърбанд ийиз жезвачтIа, вичин гунагъдилай гъил къахчун яз, Реббидиз къве тIапIас ва я къве лиф гъурай: са къуш –

гунагдай кърбанд яз, муькуьди – кунуг патал. ⁸ Ада абур хахамдиз гъурай, адани сифте гунагдай

кърбанд тир къуш къачуна, кьил галуд тавуна адан гардан атIурай,

⁹ ва и гунагдай кърбанддин ивидикай кърбангандин къвалал стIалар хъичинрай; амай иви кърбангандин кланик шутIкьунна кланда.

Им гунагдай кърбанд я. ¹⁰ Къвед лагъай къушракай къайда тирвал кунуг авуна кланда. Гъа икI хахамди, ада авунвай гунагъдикай михъи хъувун яз, адан винел гъил къахчунин серенжем кьиле тухуда, ва а

касдилай гъил къахчуда.

¹¹ Амма адавай кьве тIапIас ва я кьве лиф кьурбанд тебез хьайитIа, вичи авунвай чIуру кардай эфадин цIудай са пай кьуьлуьн гьуьр гьурай – гунагьдай кьурбанд яз. Ада гьуьруьк зейтундин чIем* кутун тавурай ва адан винелай хьсан ни галай шкьакь вегьин тавурай, вучиз лагьайтIа им гунагьдай кьурбанд я. ¹² Ада вичин кьурбанд хахамдиз гьурай, адани кьурбанддин рикIел хуьнин пай яз, са гьаб гьуьр кьачуна, и гьуьр Реббидиз кудай кьурбандрихь галаз санал, гьабурун винел кьурбангандал курай. Им гунагьдай кьурбанд я.

¹³ Гьа икI хахамди, ада авунвай винидихь лагьай гунагьрилай гьил кьахчун яз, а касдин винел гьил кьахчунин серенжем кьиле тухуда, ва а касдилаь гьил кьахчуда. Амай гьуьр, фан кьурбанд* адаз гьикI жедатIа, хахамдиз жедатIа».

Тахсир хиве кьунин кьурбанд

¹⁴ Реббиди Мусадиз лагьана: ¹⁵ «Сада тахсир хьана, Реббидин пак затIарихь галаз кьан тийизвай, чпиз чин тийиз, чIуру кIвалах авуртIа, ада эвез хьувун яз, Реббидиз рехне квачир са гьер гьурай, адан кьимет, тахсир хиве кьунин кьурбанд* яз, ибадатханадин ше-кьелрин гимишдалди тайинарнавайди хьурай. ¹⁶ Ада пак затIариз гайи зарар эвез хьувурай ва идалай гьейри вадай са пай алава хьувурай ва ам вири хахамдив вахкурай. Хахамди тахсир хиве кьунин кьурбанд тир гьер кьачуна, а касдин винел гьил кьахчунин серенжем кьиле тухурай ва и касдилаь гьил кьахчуда.

¹⁷ Сада гунагь кар авуртIа, вичиз чин тийиз Реббидин кьадагьайрикай сад чIур авуртIа, ва адак гунагь акатайтIа, ам тахсиркар я ва адаз жаза кьвезва, ¹⁸ ада рехне квачир ва дуьз кьимет авай са гьер гьана тахсир хиве кьунин кьурбанд яз хахамдив вахкурай. Хахамди вичиз чин тийиз чIуру кIвалах авур а касдин винел гьил кьахчунин серенжем кьиле тухурай, ва а касдилаь гьил кьахчуда. ¹⁹ Им тахсир хиве кьунин кьурбанд я: инсан Реббидин вилик тахсиркар хьана».

6¹ Реббиди Мусадиз лагьана: **6**² «Инсанди Реббидиз акси яз тахсиркарвал авунватIа: адав хуьн патал ва я адан жавабдарвиле са шей вуганвайди, ва я чуьнуьхнавайди инкар авуртIа, ва я жувандавай кичIерар гуналди са затI кьакьудайтIа, ³ ва я мукьвадавай квахьай затI жагьана, хиве кьан тийиз хьайитIа – инсанри ийидай, и гунагьрикай садаз рехь гайитIа, ва ам тапан кьин кьуналди мадни артухарайтIа, – ⁴ ихьтин кар авурда ва вичик гунагь акатайда, сифте вичи чуьнуьхайди ва я кьакьудайди, ва я адал хуьн патал тапшурайди ва вахкун тавурди, ва я са нивай ятIани квахьна вичиз жагьайди элкьуьрна вахкурай; ⁵ ада вичин тапан кьин кьунвай вири затIар элкьуьрна вахкурай. Ганвай зарар эхирдалди эвез хьувурай ва вадай са пай винелни эхциграй. Вири и шейэр ада иесидив тахсир хиве кьунин кьурбанд гудай юкьуз вахкун лазим я. ⁶ Ва тахсир хиве кьунин кьурбанд яз ада Реббидиз рехне квачир ва дуьз кьимет авай са гьерни гьана хахамдив

вахкурай. ⁷ Хахамди Реббидин вилик адан винел гъил къахчунин серенжем къиле тухуда – ва и кас тахсиркар авур чѳуру кѳвалахрилай гъил къахчуда».

Кунугдинни фан къурбанддин алава къайдаяр

⁸ Реббиди Мусадиз лагъана: ⁹ «Гъаруназ ва адан рухвайриз эмир ая: „Ингъе кунугдин къанун. Кунуг* ам цѳув вугай чкадал аламукъна кѳанда, – къурбангандал* – йифди, экв жедалди; къурбангандал цѳай куз хъана кѳанда. ¹⁰ Хахамди, беден кѳевдай кушдин партал ва кушдин шалвар алукина, кунугдилай къулухъ къурбангандал аламукъдай рухъ кѳватѳрай, ва ам къурбангандин патав ичѳиррай. ¹¹ Ахпа парталар дегишна, рухъ кундин сергъятрилай анихъ, михъи са чкадал акъудрай. ¹² Къурбангандал цѳай курай ва тухуън тавурай. Хахамди адак гъар пакамахъ кѳарасар кухтурай, кунуг экѳягърай, ва адан винел суварин къурбандрин* пи курай. ¹³ Къурбангандал алай цѳай датѳана, хкахъ тавуна кун лазим я.

¹⁴ Ингъе фан къурбанддин* къанун. Гъарунан эвледри ам къурбангандин патав Реббидин вилик эцигун лазим я. ¹⁵ Къурбанддикай зейтундин чѳем* квай гъуъруън са гъаб къачуна, ва гъакѳни вири шкъакъ, ва къурбангандал къурбанддин рикѳел хуънин пай яз кана кѳанда – им Реббидиз хуш ни галай гум жеда. ¹⁶ Амай пай Гъарунани адан рухвайри тѳуърай. Фан къурбанд тѳили фу хъиз Гъалтунин Алачухдин* гъене пак тир чкадал*

тѳуъна кѳанда. ¹⁷ Ам гъвар кутуна гъазурна виже къведач. Заз кузвай къурбандрин и пай За Гъаруназни адан рухвайриз гузва. И пай гъам гунагъдай ийизвай, гъамни тахсир хиве къунин къурбандрин* паквилерин паквал хъиз я. ¹⁸ Гъарунан эвледрин жергейрай тир вири итимривай ам нез жеда; эбеди яз, ам несилдилай несилдалди Реббидиз кудай къурбандрикай абурун пай я. Адак хкѳур гъар гъим хъайитѳани къетѳенди жеда“».

¹⁹ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁰ «Гъарунани адан рухвайри чпивай чѳем гуьцѳай сифте йикъуз Реббидиз цѳудай са пай къуълуън гъуъруъкай тир фан вахт-вахтунда ийидай къурбанд гана кѳанда – са пай пакамахъ ва са пайни нянихъ. ²¹ Ихътин фу зейтундин чѳем кутуна, ягълаждал авуна кѳанда. Куъне гъизвай и фу хъсандиз ишиннавай тинидикай хъун лазим я; ам куъткуъна. Им Реббидиз хуш ни галай гум жеда. ²² Гъа икѳи Гъарунан эвледрикай тир, вичи Гъарунан кар давамарзавай гъар са хахамди авурай. Ихътин фу Ребби патал эбеди яз пай авайди ва ам вири санлай кудайди я. ²³ Хахамди ийизвай фан гъар са къурбанд вири санлай кудай къурбанд хъунухъ лазим я, ам тѳуъна жедач».

Гунагъдайни тахсир хиве къунинни суварин къурбанддин алава къайдаяр

²⁴ Реббиди Мусадиз лагъана:

²⁵ «Гъаруназни адан рухвайриз хабар це: „Ингъе гунагъдай къурбанддин къанун. Гунагъдай къурбанд* Реббидин вилик, кунуг*

тукІвадай чкадал тукІун лазим я. Им паквилерин пак затІ я. ²⁶ Гунагдай кърбанд ийизвай хахамди ам тІуьн лазим я: ам пак чкадал, Гьалтунин Алачухдин* гъене тІуьна кІанда. ²⁷ И якІук хкІур гьар гьим хъайитІани кьетІенди жада. Кърбанддин иви парталрал авахъайтІа, парталдин ивидай хъайи чка пак чкадал чуьхвена кІанда. ²⁸ Ихьтин кърбанддин як ргай чепедин къаб хана кІанда: ам буьруьнждин къапупа рганатІа, и къаб гуьцІиз миьхна ва яд экъуьрна кІанда. ²⁹ Хахамрин тухумдин вири итимривай ихьтин кърбанд нез жада: ам паквилерин пак затІ я. ³⁰ Амма вичин иви пак чкада гьил къахчунин серенжем кьиле тухун патал Гьалтунин Алачухдик гъайи кърбанддин як тІуьна жадач; ам кана кІанда“.

7¹ Ингье тахсир хиве къунин кърбанд авунин къанун. Им паквилерин пак затІ я. ² Тахсир хиве къунин кърбандни гъа кунуг* тукІвадай чкадал тукІвада. Кърбанган* вири патарихъай ивидалди хъичинна ³ ва кърбангандин винел вири пи эцигна кІанда: гьерен тум ва къенен пи, ⁴ гъакІни къве дуркІунни ва абурал алай, ятуррин патав гвай пи ва чулав лекьинин кІвенкІв. Ам дуркІунрихъ галаз санал акъудна кІанда. ⁵ Хахамди ибур вири кърбангандал Реббидиз кудай кърбанд яз кун лазим я. Им тахсир хиве къунин кърбанд я. ⁶ Хахамрин тухумдин вири итимривай и як нез жада. Ам пак чкадал тІуьн лазим я. Им паквилерин пак затІ я.

⁷ Гьам тахсир хиве къунин, гьамни гунагдай кърбанд патал къа-

нун сад хьтинди я: кърбанд вичи гьил къахчунин серенжем кьиле тухузвай хахамдинди я.

⁸ Кьилдин касдин патахъай кунуг авур хахамди ада кърбанд авур гъайвандин хам вичиз къахчуда.

⁹ Хъра чранвай, тавада ва я ягълавда гъазурнавай фан кърбанд* ам кьиле тухвай хахамдиз жада. ¹⁰ Амай фан кърбандар, зейтундин чІем* какадарнавай, я тушни къуру, Гьарунан эвледриз гъа сад хъиз талукъ я.

¹¹ Ингье инсанди Реббидиз ийизвай суварин кърбанддин* къанун.

¹² Ам шукур яз ийизватІа, и кърбанддик зейтундин чІем какадарнавай тІили фу, чІем алтаднавай тІили лаваш ва къуьлуьн гъуьруьн хъсандиз ишиннавай тинидикай авунвай, чІем какадарнавай къелечІ фу хъана кІанда. ¹³ И, вичик гъвар квай лавашни кухтунвай, садакъа шукур ийизвай суварин кърбанддихъ галаз санал хъана кІанда. ¹⁴ Гьар жуьредин са фу Реббидиз кърбанд авун патал къачуда; им вичи суварин кърбанддин винел ивидин стІалар хъичинунин серенжем кьиле тухвай хахамдин пай я.

¹⁵ Шукур малумарзавай суварин кърбанддин як гъа юкъуз тІуьна куьтягьарун лазим я – пакамалди гьич са кІусни туна виже къведач.

¹⁶ Вяд ва я гуьгьуьлалди ийизвай суварин кърбанд кьиле тухудайла, ам гъа юкъуз тІуьна кІанда, амукъайди – къведай юкъуз. ¹⁷ Пуд лагъай юкъуз амукъай як кана кІанда. ¹⁸ Суварин кърбанддин як пуд лагъай юкъузни нез хъайитІа, и кърбанд турус жадач, ам гъайи касдин патай

къабулдач. Им чѳур хъанвай як я, ва ни ам тѳуьнатѳа, гъадаз гунагъ жеда.

¹⁹ Са гъихътин ятѳани чиркин затѳунихъ галукубай як тѳуьна виже къведач; ам кана кѳанда. Вич ми хъи гъар садаз як недай ихтияр ава. ²⁰ Ни вич чиркин яз, Реббидиз гузвай суварин къурбанддин як тѳуртѳа, ам вичин халкъдикай хкудна гадарда. ²¹ Ни са гъихътин ятѳани чиркин затѳуник хукѳурайтѳа, кѳандатѳа ам инсандин нежесар хъуй, я тушни чиркин гъайван, я тушни чан алай мурдар затѳи, ахпани Реббидиз ийизвай суварин къурбанддин як тѳуртѳа, ам вичин халкъдикай хкудна гадарда».

Пи ва иви тѳуьн къадагъа авун

²² Реббиди Мусадиз лагъана: ²³ «Исраилдин рухвайрив хабар агакъара: „Калерин, хперин ва цѳегъерин пи немир. ²⁴ Гиликъай ва я вагъши гъайванри кукѳварай гъайванрин пи гъар жуьредин игътияжра гъилик ая, амма тѳуьн патал ваъ. ²⁵ Ни Ребби патал кудай ихтияр авай гъайванрин пи незватѳа, гъам вичин халкъдикай хкудна гадарда. ²⁶ Куьне гъина уьмуьр тухвайтѳани, гъайванрин ва къушарин иви тѳуьн патал гъилик ийимир. ²⁷ Ни иви тѳуьн патал гъилик ийизватѳа, ам вичин халкъдикай хкудна гадарда“».

Хахамдин пай

²⁸ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁹ «Исраилдин рухваяр хабардар ая: „Реббидиз суварин къурбанд* ийизвайда адан са чѳук Реббидив вахкурай. ³⁰ Вичин гъилералди ада вичин Реббидиз кудай къурбанд гъун лазим я: гъайвандин пи ва хуру вах-

курай – и хуру Реббидин вилик зурзун-къурбанд яз зурзурна эцигдайвал. ³¹ Хахамди пи къурбангандал* курай, хуру лагъайтѳа, Гъаруназ ва адан эвледриз жеда. ³² Куь суварин къурбандрин эрчѳи ятур пай яз хахамдив вахце. ³³ Эрчѳи ятур – Гъарунан эвледрикай къурбангандал суварин къурбанддин иви хъичинзавайди ва пи кузвайди вуж ятѳа, гъадан пай я. ³⁴ Вучиз лагъайтѳа За Исраилдин рухвайривай, абурун суварин къурбандрикай зурзурай хур ва хкажай ятур къачузва ва хахам Гъаруназ ва адан эвледриз гузва. Им абуруз Исраилдин рухвайрин патай къвезвай даим пай я. ³⁵ Ихътин, Реббидиз кудай къурбандрикай пай, Гъаруназ ва адан рухвайриз чеб Реббидин хахамар яз хкъгъай ийкъалай къвезва. ³⁶ Реббиди абурувай чѳем гуьцѳайла, Ада Исраилдин рухвайри хахамрив им вахкун эмир авуна – асирдилай асирдалди, несилдилай несилдалди“».

³⁷ Им кунугрин* ва гъакѳни фан, гунагъдай ийизвай, тахсир хиве къунин, паквиллиз акъудзавай суварин къурбандрин къанун я. ³⁸ Вири ибурун гъакъиндай Реббиди Мусадиз Синай* дагъда эмир гана – Исраилдин рухвайриз Реббидиз къурбандар авунин гъакъиндай эмир авур юкъуз, – Синайдин къурумда.

Синай дагъдин патав къурбандар авун (8–10 къилер)

Гъарунни адан рухваяр паквиллиз акъудун

8¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Гъарун ва адан рухваяр

эверна гъваш; алуќдаџ парталар ва гуџдаџ чџем, гунагъдаџ кърбанд* патал жунгав, кџе гър ва са зимбилда авай тџили фу кџачу. ³ Вирџи эл Гџалтунин Алачухдин* сивел кџватџа».

⁴ Мусадџи Реббидџи вџичџиз эмир гџайивал авуна. Эл Гџалтунин Алачухдин сивел кџватџи хџайџила, ⁵ Мусадџи лагъана: «Ингъе Реббидџи вуч авун эмир авунатџа».

⁶ Ада Гърунни адан рухварџи вџилик гъана акъварна, абур чуъхвена, ⁷ Гърунал перем алуќна, адан юкъва чџул туна, адал абани чухва алуќна, ам чухвадин чџулуналди алчукна кутџунна. ⁸ Ада Гърунал хуруган алуќна, хуруганда уримни туммим* эџигна, ⁹ Гърунан кџилизни сирих яна. Сирихдин вџилик патал Мусадџи, Реббидџи вџичџиз эмир гџайивал, кџизилдин кџелечџи кџус, пак тџир таџ, алќурна.

¹⁰ Ахпа Мусадџи гуџдаџ чџем кџачуна ва, Алачухдивай ва ана авай кџван вири шейэривай гуџџуналди, ам паквилџиз акъудна. ¹¹ Ирид гџилера кърбанган* чџе-медалди хџичинна, адаз ва адахъ галаџи вири затџарџиз, латаз ва адан кџаник кутадаџ затџуниз чџем яна, Мусадџи абур паквилџиз акъудна. ¹² Гуџдаџ чџем Гърунан кџилел илична, Мусадџи адавай гуџџна ва паквилџиз акъудна. ¹³ Ахпа ада Гърунан рухварџи вџилик акъудна, ва Реббидџи вџичџиз эмир гџайивал, абурал перемар алуќна, абурун юкъва чџулар туна ва абурун кџилер џџилхралди кутџунна.

¹⁴ Ахпа ада гунагъдаџ кърбанд тџир жунгав акъварна. Гъруна ва адан рухварџи жунгавдин кџилел

гџилер эџигна*. ¹⁵ Жунгав тукџуна. Мусадџи тџуб ивидџик кџана ва ам, кърбанган паквилџиз акъудун патал, кърбангандин кџрчарал алтадна. Амукъџай иви ада адан бџинедив эџџична. Гџа икџи ада, ам патал гџил кџахчунџин серенжем кџиле тухуналди, кърбанган паквилџиз акъудна. ¹⁶ Жунгавдин кџенерал алаџи кџван вири пи, лекџинџин кџвалалаџи эџџечџинавай пџай ва пџини галаз кџе дурќун кџачуна Мусадџи кърбангандал кана, ¹⁷ жунгавдин амаџи пџайр, хам, џак ва ратара авай чџиркер, ада, Реббидџи эмир гџайивал, кундилай кърехда џџай яна кана.

¹⁸ Ахпа кунугдин* гър акъудна. Гърунани адан рухварџи адан кџилел гџилер эџигна, ¹⁹ ва гър тукџуна. Мусадџи кърбангандин вири патарџихъ иви хџичинна. ²⁰ Гърен жендек алажна куълуъ авуна, ва Мусадџи кџил, жендекдин пџайр ва пи кана. ²¹ Кџенерни гърен кџвачер чуъхвена ва Мусадџи са затџини тун тавуна, гър кърбангандал кана. Им, Реббидџи Мусадџиз эмир гџайивал, кунуг, Реббидџиз хуш ни галаџи гум, Адаз кудаџи кърбанд тџир.

²² Ахпа кџвед лагъџай гър вџилик акъудна – паквилџиз акъудзавай кърбанд. Гърунани адан рухварџи гърен кџилел гџилер эџигна ²³ ва гър тукџуна. Мусадџи адан ивидџикаџи кџачуна ва Гърунан эрчџи патан џпун кџвенкџевай, эрчџи гџилин чџехи тупџувай ва эрчџи кџвачин чџехи тупџувай гуџџна. ²⁴ Ахпа Гърунан рухварџи вџилик акъудна ва Мусадџи абурун гър садан эрчџи џпун кџвенкџевай, эрчџи гџилин чџехи тупџувай иви гуџџна – ва

кърбангандин вири патарихъай амукай иви хъичинна. ²⁵ Ахпа ада пи, тум, къенерин макъ, лекъинин паталай экъечІнавай пай, пини кваз къве дуркІунни ва гьерен эрчІи ятур къачуна. ²⁶ Реббидин вилик эцигнавай тІили фу авай зимбилдай Мусади тІили лаваш, зейтундин чІем* янавай лаваш ва хъукъвай фу къачуна, абур вири пидал ва гьерен эрчІи ятурдал эцигна. ²⁷ Вири ибур, Гъарунан ва адан рухвайрин гъилерал эцигнаваз, Мусади Реббидин вилик зурзун-кърбанд яз зурзурна. ²⁸ Ахпа Мусади Гъарунан ва адан рухвайрин гъилерал алай вири затІар къачуна ва кунугдихъ галаз кърбангандал кана. Им паквиллиз акъудзавай кърбанд, Реббидиз хуш ни галай гум, Адаз кудай кърбанд тир. ²⁹ Гьерен хур къачуна, Мусади ам Реббидин вилик зурзун-кърбанд яз зурзурна. Им, Реббиди адаз эмир гайивал, паквиллиз акъудзавай кърбанддикай Мусадин пай тир.

³⁰ Ахпа Мусади гуьцІдай чІем къачуна, кърбангандилай иви къачуна ва Гъарун ва адан парталар ва гъакІни адан рухвар ва абурун парталар хъичинна. Гъа икІ ада Гъарун ва адан парталар ва гъакІни адан рухвар ва абурун парталар паквиллиз акъудна.

³¹ Мусади Гъаруназ ва адан рухвайриз лагъана: «И як Гъалтунин Алачухдин сивел ругуг ва ам гъанал паквиллиз акъудзавай кърбанддин зимбилда авай фахъ галаз неъ – За „Им Гъарунани адан рухвайри тІуьн лазим я“ лугъуз, эмир гайивал. ³² ЯкІукайни факай амукайди куг. ³³ Гъалтунин Алачухдин си-

велей ирид юкъуз элячІмир – куьн паквиллиз акъудун куьтягъ жедалди. ИкІ ирид юкъуз давам хъун лазим я. ³⁴ Къе авур кІвалахар Реббиди, квелай гъил къахчун патал, виликамаз къалурнавайди тир. ³⁵ Ирид юкъуз, Реббидиз куь къуллугъ авуналди, Гъалтунин Алачухдин сивел акъваз, юкъузни, йифизни, гъа икІ хъайитІа куьн рекъидач. Заз гъа икІ эмир авунвай».

³⁶ Гъарунани адан рухвайри Реббиди Мусадин мецелай чпиз эмир авурвал вири къилиз акъудна.

Хахамри къуллугъ гатІунун

9¹ Муьжуьд лагъай юкъуз Мусади Гъаруназни рухвайриз ва Израилдин агъсакъалриз эверна ² ва Гъаруназ лагъана: «Гунагъдай кърбанд* патал са эркек дана ва кунуг* патал са гьер гъваш; къведни рехне квачирбур хъана кІанда. Абур Реббидин вилик акъвазара. ³ Израилдин рухвайриз абур гунагъдай кърбанд патал къун, кунуг патални йис хъанвай, рехне квачир данани кІел гъун патал эмир це. ⁴ Мадни чпихъ галаз Реббидин вилик суварин кърбанд* патал са жунгав ва са гьер ва гъакІни чІем какадарнавай фан кърбанд* къачурай. Къе куь вилик Ребби акъвазда эхир!»

⁵ Израилдин рухвайри Мусади эмир гайи къван вири шейэр Гъалтунин Алачухдин* патав гъана; вири эл атана Реббидин вилик акъвазна. ⁶ Мусади лагъана: «Куь вилик Реббидин Баркалла* пайда хъун патал ингъе квез Реббиди вуч авун эмир ганватІа».

⁷ Гъаруназ лагъайтІа, Мусади икІ лагъана: «Кърбангандин*

патав алад ва гъам жувалай, гъамни халкъдилай гъил къахчунин серенжем патал жуван гунагъдай ийизвай къурбанд ва жуван кунуг ая. Ахпа, гъил къахчунин серенжем яз, Реббиди эмир гайивал, халкъдин патай къурбанд ая».

⁸ Гъаруна къурбангандин патав фена, вичелай ийизвай гунагъдай къурбанд яз, дана тукЛуна. ⁹ Рухвайри адан вилик данадин иви гъана, ада адак тУб кяна ва къурбангандин крчарал алтадна. Амукай иви ада къурбангандин кІаник экъична. ¹⁰ Гунагъдай къурбанддин пи, дуркЛунар ва лекъинин кІвенкІв ада, Реббиди Мусадиз эмир гайивал, къурбангандал кана, ¹¹ данадин хамни як лагъайтІа, кундилай анихъ кана.

¹² Ахпа Гъаруна кунуг тукЛуна; рухвайри къурбанддин иви адан патав гъана, ва ада ивидалди къурбанган вири патарихъай хъичинна. ¹³ Рухвайри Гъарунав къурбанддин пайи-паяр авунвай жендек ва адан къил вугана, ва ада ибур вири къурбангандал кана. ¹⁴ Къурбанддин къенер ва кІвачер чуъхвена, ада абур кунугдин винел къурбангандал кана. ¹⁵ Ахпа ада халкъди гъанвай гъайванарни садакъаяр къурбанд авуна. Ада къун къуна – халкъдин патай тир гунагъдай къурбанд – ва гъа идалай вилик авурвал гъил къахчун патал ам тукЛуна.

¹⁶ Ахпа ада кунуг-гъайван акъудна ва ам къайда тирвал къурбанд авуна. ¹⁷ Ахпа ада фан къурбанддикай са чІук къачуна ва ам пакаман кунугдиз алава яз, къурбангандал кана. ¹⁸ Гъаруна гъакІ халкъдин

патай суварин къурбанд яз жунгав ва са гъерни тукЛуна. Рухвайри адан патав къурбандрин иви гъана ва ада ивидалди къурбанган вири патарихъай хъичинна. ¹⁹ Абуру жунгавдин ва гъерен пи – тум, къенерал алай пи, дуркЛунар ва лекъинин кІвенкІв – ²⁰ ва пи гъайванарин хурун паярин винел эцигна. Пи Гъаруна къурбангандал кана, ²¹ гъайванарин хурар ва эрчІи патан ятурар, Мусадиз эмир гайивал, Реббидин вилик зурзун-къурбанд яз зурзурна.

²² Гъаруна гъилер ахъайна халкъдал туькІуьрна ва инсанриз хийирдуьа* авуна. Гунагъдай ийизвай, кунугдин ва суварин къурбандар авуна, ам агъуз эвичІна.

²³ Мусани Гъарун Гъалтунин Алачухдик фена ва, анай экъечІна, халкъдиз хийир-дуьа авуна. Ва вири халкъдиз Реббидин Баркалла пайда хъана. ²⁴ Реббидилай атай цІу къурбангандал алай кунуг ва пи кужумна. Им акурла, вири халкъдай еке шадвилин гъарай акъатна ва абуру пел чилиз яна.

Надабани Абигъудан къиникъ

10 ¹ Гъарунан рухваяр тир Надабани Абигъуда гум гунагъдай чпин алатар къачуна ва абура жуьгъенар ва хуш ни галай затІар* эцигна ва, Реббиди чпиз икІ авун эмир авунвачиртІани, Адан вилик ихтияр таганвай цІай гъана. ² Реббидин патай тир цІай атана ва абур кана – абур Реббидин вилик къена. ³ И чІавуз Мусадиз Гъарунав лагъана: «Ингъе гъа идакай тир Реббиди лагъайди:

„За Жуван мукъув авунвайбуруз
Жуван паквал къалурда,
вири халкъдин вилик Жуван
Баркалла* малумарда“».

Гъарун кисна.

⁴ Мусади Гъарунан ими Узиялан рухваяр тир Мишаилазни Элцафаназ эверна ва абуруз лагъана: «Инал ша. Куь мукъвайрин беденар пак чкадилай къачуна, кундилай анихъ алуд».

⁵ Абурни атана, абурун парталрилай къуна, Мусади лагъайвал, кундилай анихъ алудна. ⁶ И чIавуз Мусади Гъаруназ ва адан рухваяр тир Элазараз ва Итамараз лагъана: «ЧIарар чукIурмир, квел алай парталар къазунмир, тахъайтIа куьн рекъида ва вири эл Аллагъдин хъилек акатда. Амма куь стхаяр, яни Израилдин вири рухваяр, Реббиди къиле тухвай и кунихъ шехърай. ⁷ Амма, куьн текъин патал, куьн Гьалтунин Алачухдин* сивелай яргъал элячIмир, квел алайди Реббидин патай агакънавай гуьцIдай чIем я эхир». Абурни Мусадин чIа лаз килигна.

Хахамрин везифаяр

⁸ Реббиди Гъаруназ лагъана: ⁹ «Я вуна, я ви эвледри Гьалтунин Алачухдик* къведай чIавуз чехирни буза хъвана жедач, тахъайтIа куьн рекъида. Им квез даиман къалурнавай къайда я, вири несилар патал. ¹⁰ Куьн пакди напакдакай ва чиркиндакай михъиди чара авуниз ¹¹ ва Израилдин рухвайриз Реббиди абуруз Мусадин мецелай ганвай къайдаяр чируниз мажбур я эхир».

¹² Мусади Гъаруназ ва адан амай рухваяр тир Элазараз ва Итамараз

лагъана: «Реббидиз кудай къурбанддикай амай фан къурбанддикай* къачу ва адакай тIили фу гъазурна ам къурбангандин* патав неъ. И къурбанд паквилерин паквал я. ¹³ Ам пак тир чкадал* неъ. Реббидиз кудай къурбандрин и пай ваз ва ви эвледриз талукъ я. Заз гъа ихътин эмир авунва.

¹⁴ Къурбанд ийизвай гъайвандин зурзурзавай хур ва хкажзавай ятур вавай ва ви рухвайривайни рушаривай са михъи чкадал туьртIа жеда. Израилдин рухвайри ийизвай суварин вири къурбандрин и пай ваз ва ви эвледриз талукъ я. ¹⁵ Абуру Реббидиз кудай къурбанддин пидихъ галаз санал хкажай ятур ва зурзурай хур, вуна абур Реббидин вилик зурзун-къурбанд яз зурзурун патал, вахкун лазим я. Им, Реббиди эмир гайивал, асирдилай асирдалди ваз ва ви эвледриз акъуднавай пай я».

¹⁶ Мусади гунагъдай къурбанд* тир къун гъиниз фена лугъуз хабарар къуна. КилигайтIа, адаз цIай яна канвай. Мусадиз Гъарунан амай рухваяр тир Элазаракай ва Итамаракай хъел атана ва абуруз лагъана: ¹⁷ «Куьне гунагъдай къурбанддин як са пак чкадал вучиз тIуьнач? Ам паквилерин паквал я эхир; ам куьне Реббидин вилик гъил къахчунин серенжем къиле тухун ва идакди элдилай тахсирар алудун патал квез ганвайди я! ¹⁸ Нагагъ и къурбанддин иви пак чкадиз гъанвачиртIа, куьне, гъа за квез эмир авурвал, къурбанд пак тир чкадал тIуьна кIандай».

¹⁹ Гъаруна Мусадиз лагъана: «Къези рухвайри Реббидиз гунагъдай

кърбанд ва кунуг* авуна, ахпани чав гъа чи кылел атайди агакьна. Чна къе гунагдай кърбанддин як тӀуьнайтӀа, Реббиди и кӀвалах хъсан яз гъисабдайни?»²⁰ Мусади и гафариз яб гана ва рази хъана.

Михъивал хуьнин къайдаяр (11–15 кьилер)

Гъалал ва гъарам недай затӀар (Киххъей къанун 14:3-21)

11¹ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ² «Исраилдин рухвайрив хабар агакьара: „Ингъе, квевай нез жедай гъайванар.

Чилел алай къван ири гъайванрикай ³ квевай къвечхел кикер алай ва гирнагдай вири гъайванар нез жеда. ⁴ Гирнагдай ва къвечхел кикер алай гъайванрикай деве немир, ам гирнагдайди ятӀани, амма адал къвечхел кикер алач, ва ам куьн патал гъарам я, ⁵ япатӀ-къуьр, ам гирнагдайди ятӀани, амма адал къвечхел кикер алач, ва ам куьн патал гъарам я, ⁶ къуьр, ам гирнагдайди ятӀани, амма къвечхел кикер адаз авач, ва ам куьн патал гъарам я ⁷ ва вак, ам кек алай гъайван ятӀани, адан кикер къвечхел ятӀани, амма ада гирнагъ ийизвач, ва ам куьн патал гъарам я. ⁸ Як абурун немир, лешерик абурун хкӀамир; абур куьн патал гъарам я.

⁹ Цин чан алай затӀарикай – гъуьлерин ва вацӀарин це чка къунвайбурукай, – чпиз лувар ва хъуьруьшар авайбур неъ. ¹⁰ Амма чпел цин гъетрен лувар ва хъуьруьшар ала-

чирбур, – гъуьле ва вацӀа жедай чан алайбур, це гъарнихъ къекъведай чан алай куьлуь затӀар, цин амай чан алай затӀар – абур куьн патал гъарам я. ¹¹ Абур куьн патал чиркин я: абурун як немир, гиликънавай чан алай затӀариз нифрет ая. ¹² Це уьмуьр тухузвай, чпел цин гъетрен лувар ва хъуьруьшар алачир вири гъайванар, – абур куьн патал гъарам я.

¹³⁻¹⁹ Ингъе куьн патал гъарам къушар, абур тӀуьна жедач: гъуьлуьн нуькӀ, маллакуткутӀ, къаркулув ва гъар жуьредин лекъер, къузгъунар, гъар жуьредин чинеругар, картар, лачинар, кӀвагъар, типӀер ва леглегар¹.

²⁰ Къуд тапас квай лув гудай вири гъашаратар куьн патал гъарам я. ²¹ Амма квевай лув гудай къуд тапасдин чан алай гъашаратарикай чпихъ и тапасрилай гъейри чилелай хкадарун патал акӀаж жедай кӀвачер квайбур ва гъабуруз ухшар лув галай ва галчӀур жедай гъашаратар нез жеда. ²² Гъа икӀ, квевай гъар жуьредин цицӀер нез жеда. ²³ Амма амай вири лув гудай къуд кӀвач квай чан алай куьлуь затӀар куьн патал гъарам я.

²⁴⁻²⁵ Ингъе чеб себеб яз куьн чиркин хъун мумкин тир гъайванрин лешерикай ни хкӀуртӀа ва ни ахътин леш хкажайтӀа, ам няналди чиркин яз жеда ва ада вичин парталар чуьхвена кӀанда ва няналди чиркин яз амукьда. ²⁶ Чпин кикер къвечхел тушир ва я чпи гирнагъ тийидай кек алай вири гъайванар куьн патал

¹ 11:13-19 Ина чувуд чӀалалди къад къушран тӀвар къунва, гъавилия чна лезги чӀала авачир тӀварар «гъар жуьре» гафаралди эвезнава.

гъарам я; абурун жендекдик ни хкІуртІа, гъам чиркин жеда. ²⁷ Чеб тапасрал къекъведай къуд кІвач квай вири гъайванар куън патал гъарам я. Абурукай садан лешиник ни хкІуртІа, гъам няналди чиркин жеда, ²⁸ ва ни ихътин леш хкажайтІа, ада вичин парталар чуъхуън лазим я, ва ам няналди чиркин яз амукъда. Абур куън патал гъарам я.

²⁹⁻³⁰ Чилелай гъарнихъ къекъведай чан алай куълуъ затІарикай куън патал муънуъгъ, къиф, цимил къиф, гъар жуъредин чурчулар ва хамелун гъарам я.¹ ³¹ Ибур чан алай куълуъ затІарикай куън патал чиркин я. Ни ихътин гиликънавай затІуник хкуртІа, ам няналди чиркин жеда. ³² Чан алачир ихътин затІ квел аватайтІа, кІандатІа ам кІарасдикай, парчадикай, хамуникай ва я шешелдин шихиникай хъурай, ам чиркин жеда. Ихътин шей са кар патал герек ятІа, ам цик кутуна кІанда; ам няналди чиркин жеда, ахпа михъи хъжеда. ³³ Ихътин чиркинрикай сад чепин къапуниз аватайтІа, ана авай затІ гъарамдиз элкъведа, къаб вични хана кІанда. ³⁴ Чеб нез ихтияр авай затІарал ихътин къапуна авай яд авахъайтІа, абур гъарамдиз элкъведа; гъакІни вич хъвадай ихтияр авай хъвадай шейни, ам гъихътин къапуна аваз хъайитІани, гъарамдиз элкъведа. ³⁵ Ихътин чан алай затІ гиликъна гъи затІунал аватайтІани, гъа чка чиркин жеда: къул ва я пич чукІурна кІанда – абур чиркин я; абур куън патал чиркинбур жеда. ³⁶ Чешме ва я виче

яд кІватІнавай фур михъи яз амукъда – амма ни а це авай гиликънавай лешиник хкІурайтІа, ам чиркин жеда. ³⁷ Гиликънавай леш чеб цана кІанзавай тумарал аватайтІа, абур михъи яз амукъда. ³⁸ Амма ам це авай тумарал аватайтІа, абур куън патал гъарам жеда.

³⁹ Недай ихтияр авай гъайван гиликъайтІа, адан лешиник хкІур гъар вуж хъайитІани няналди чиркин яз амукъда. ⁴⁰ Ни и як туъртІа, гъада вичин парталар чуъхвена кІанда ва няналди чиркин яз амукъда. Ни ихътин леш хкажайтІа, гъада вичин парталар чуъхуън лазим я ва няналди чиркин яз амукъда.

⁴¹ Чилин гъарнихъ къекъведай чан алай вири куълуъ шейър гъарам я; абур тІуъна виже къведач. ⁴² Абурун гъич са жуърени немир: гъам галчІур жез фидайбур, гъам къуд тапасдал къекъведайбур ва я гзаф кІвачер квайбур; абур вири гъарам я. ⁴³ Куъне куън чан алай са жуърединни куълуъ затІаралди мурдар ийимир, – куъне абур сеbeb яз куън чиркин ийимир. ⁴⁴ ГъикІ лагъайтІа, Зун Ребби, куъ Аллагъ я. Пак хъухъ, жуван паквал хуъх, гъикІ лагъайтІа Зун пак я. Чилелай гъарнихъ зверзавай чан алай куълуъ затІар сеbeb яз чиркинбуруз элкъвемир. ⁴⁵ ГъикІ лагъайтІа Зун – куъ Аллагъ хъун патал, куън Мисридай ахкъудай Ребби я. Гъавилай пак хъухъ, гъикІ лагъайтІа Зун пак я.

⁴⁶ Им гъайванрин, къушарин, це гъерекатзавай чан алай гъар са затІунин, ва чилин гъарнихъ

¹ 11:29-30 Ина чувуд чІалалди муъжуъд гъавандин тІвар къунва, гъавилай чна лезги чІала авачир тІварар «гъар жуъре» гафаралди эвезнава.

къекъвезвай чан алай затІарин гъакъиндай къанун я, – ⁴⁷ михъиди чиркиндакай ва чеб недай ихтияр авай гъайванар недай ихтияр авачир гъайванрикай чара авун патал“».

**Аял хайидалай къулухъ
михъивилиз акъудун**

12¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайрив хабар агакъара: „Паб руфунал залан хъана ва адаз хва хъайитІа, ам ирид юкъуз, вацран къилер авайла хъиз, чиркин я; ³ муъжуьд лагъай юкъуз куърпе суьннет авуна кІанда. ⁴ И папакай хкатзавай иви квай затІарикай михъи хъун къанни цІипуд юкъуз давам жеда, ада, вич михъи хъун акъалтІалди кІвале ацукъна, пак тир са куъникни къгъ тавурай ва ибадатханадиз мукъва тахъурай. ⁵ Руш хайиди лагъайтІа, вацран къилер авайди хъиз, къве гъафтеда чиркин жеда; адалай къулухъ ам хкатзавай иви квай затІарикай михъи хъун пудкъанни ругуд юкъуз давам жеда.

⁶ Хва ва я руш хайидалай къулухъ михъи хъхъун акъалтІайла, ам Гьалтунин Алачухдин* сивел атурай ва хахамдив кунуг* яз йис хъанвай са къар ва гунагъдай къурбанд* яз са лиф ва я тІапІас вугурай. ⁷ Хахамди, ам патал гъил къахчунин серенжем къиле тухуналди, Реббидиз и къурбандар авурай, ва и чІавуз ам иви кІвахъуникай михъи жеда. Им хва ва я руш хайи паб патал къанун я.

⁸ Адавай къар гъиз жезвачтІа, къве тІапІас ва я къве лиф гъурай: са къуш – кунуг, муъкуьди – гунагъдай къурбанд яз. Хахамди ам патал

гъил къахчунин серенжем къиле тухурай, и чІавуз ам михъи жеда“».

**Жузамдин гъакъиндай
къайдаяр**

13¹ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ² «Инсандин хамунал жузамдин* лишанар дакІунвай чкаяр, рувар ва я лацу лекеяр пайда хъайитІа, и кас хахам Гъарунан ва я адан эвледрикай садан, яни хахамдин къилив тухвана кІанда. ³ Хахам зарар хъанвай хамуниз килиграй; и чкадал алай чІарар лацу хъанватІа ва анал легъв хъанватІа, им жузам я. Хахамдиз ихътин гъал жагъайтІа, ада начагъди чиркин тирди малумарун лазим я. ⁴ Амма хамунал лацу лекеяр алаз, легъв алачиз хъайитІа, ва и чкадал экъечІнавай чІарар лацу хъанвачтІа, хахамди начагъди ирид йикъан вахтуналди масабурукай чара авурай. ⁵ Ирид лагъай юкъуз хахам адаз кихлиграй. Хахамдиз зарар хъанвай чка дегиш хъанвачирди ва азар хам тирвал чкІун тавунвайди жагъайтІа, ада начагъди мад са ирид юкъуз масабурукай чара авурай, ⁶ ирид лагъай юкъузни адаз мад кихлиграй. Зарар хъанвай чка алахънаватІа ва азар хам тирвал чкІанвачтІа, хахамди начагъзавайди михъи тирди малумарун лазим я: ибур гъакІан рувар я. А касди вичин парталар чуъхуьрай, ам михъи хъжеда. ⁷ Амма ада вич хахамдиз къалурайдалай ва ам михъи тирди малумарайдалай къулухъ рувар хам тирвал чкІайтІа, ада вич мад гъилера хахамдиз къахлурун лазим я. ⁸ Хахамдиз рувар хам тирвал чкІанваз жагъайтІа, ада

начагъди чиркин тирди малумарна кѣанда: им жузам я.

⁹ Вичик жузам квайдан шак алай кас хахамдин кѣилив тухвана кѣанда. ¹⁰ Хахамдиз хамунал дакѣунвай лацу чкаяр алаз ва а чкайрал алай чѣарар лацу хъанвайди, якни дуъздал алайди жагъайтѣа, ¹¹ им азар квайдак хкат тийидай жузам ква лагъай чѣал я. Хахамди и кас чиркин тирди малумарна кѣанда; ам чара авун герек туш, – ам чиркин я. ¹² Амма жузам хъиз хам тирвал чкѣана ва начагъди кѣилелай кѣавачелди кѣунватѣа, хахамдин вилери кѣатѣудай кѣван, ¹³ хахамдиз жузамди азар квайдан вири беден кѣунваз акуртѣа, ада и кас михъи тирди малумарун лазим я. Вири санлай лацу хъанвайди михъи я. ¹⁴ Амма инсандин чан алай як дуъздал акъалтай йикъалай ам чиркин я. ¹⁵ Хахамдиз чан алай як акурла, ада азар квайди чиркин тирди малумарна кѣанда. Чан алай як дуъздал акъалтун чиркинвал я; им жузам я. ¹⁶ Амма чан алай як мад лацу хъхъайтѣа, а кас мад хахамдин кѣилив хтурай. ¹⁷ Хахам адаз кихлиграй; зарар хъанвай чкайриз лацувал янаватѣа, хахамди азар квайди михъи тирди малумарун лазим я – ам михъи я.

¹⁸ Инсандин хамунал, вич ахпа квахъай буъвел экъечѣна, ¹⁹ адан чкадални лацу дакѣунвай чка ва я яруни-лацу леке пайда хъанватѣа, азар акатнавайди хахамдин кѣилив фирай. ²⁰ Хахамдиз а чкадал легъв алаз ва анал алай чѣарарни лацу хъанвайди акуртѣа, ада азар квайди чиркин тирди малумарна кѣанда. Им буъвелдин чкадал арадал атанвай жузам я. ²¹ Амма хахамдиз

анал лацу чѣарар ва легъв жагъун тавуртѣа ва лекени алахънавайди малум хъайитѣа, азарди кѣунвайди ирид юкъуз масабурукай чара авурай. ²² Леке хам тирвал чкайтѣа, хахамди и кас чиркин тирди малумарун лазим я: им азар я. ²³ Амма лацу леке дегиш тежез чкѣизвачтѣа, им гъакѣан буъвелди тунвай къацѣ я, ва и чѣавуз хахамди азар квайди михъи тирди малумарун лазим я.

²⁴ Са кас са куъ ятѣани канватѣа ва канвай чкадал алай чан алай якѣу яруни лацу ва я лацу ранг къабулайтѣа, ²⁵ хахам а касдиз килиграй. Леке алай чкадин чѣарар лацу хъанватѣа ва легъв арадал атанватѣа – им канвай чкадал жузам арадал атанва лагъай чѣал я. И чѣавуз хахамди азар квайди чиркин тирди малумарун лазим я: им жузам я. ²⁶ Амма хахамдиз анал лацу чѣарар ва легъв жагъун тавуртѣа ва лекени алахънаваз хъайитѣа, ада азар акатнавайди ирид йикъалди масабурукай чара авурай. ²⁷ Ирид лагъай юкъуз хахам адаз кихлиграй. Леке хам тирвал чкѣанватѣа, хахамди азар квайди чиркин тирди малумарна кѣанда: им жузам я. ²⁸ Амма лацу леке дегиш тежез, хам тирвал чукѣун тавуртѣа, ам алахъайтѣа, им куникди ганвай дакѣурвал я. Хахамди азар квайди михъи тирди малумарна кѣанда: им анжах куникди хъанвай къацѣ я.

²⁹ Итимдин ва я папан кѣилин, я тушни ченедин хам ярувал алаз дакѣун кваз тѣазватѣа, ³⁰ хахам и чкадиз килиграй. Хахамдиз легъв хъанвайди ва а чкадал алай чѣарарни къери ва хъипибур тирди акуртѣа, ада азар квайди чиркин тирди

малумарун лазим я: им кылик ва я ченедик акатнавай гачал ва жузам я. ³¹ Амма хахамдиз гачал акатнавай чкадал легъв алачирди ва анал чУлава чАларар алачирди акуртІа, ада начагъди ирид юкъуз масабурукай чара авурай. ³² Ирид лагъай юкъуз хахам азар акатнавай чкадиз кихлигун лазим я. Гачал чКІанвачтІа, ва и чкадал хъипи чАларарни легъв пайда хъанвачтІа, ³³ азар квайда, зарар хъанвай чкадик хКІун тийидайвал, чАларар тураи ва хахамди ам мад са ирид юкъуз масабурукай чара авурай. ³⁴ Ирид лагъай юкъузни хахам азарди кьунвайдаз кихлиграи. Гачал хам тирвал чКІанвачтІа, ва легъвни арадал атанвачтІа, хахамди азар квайди михъи тирди малумарна кІанда. А касди вичин парталар чуьхуърай – ам михъи жада. ³⁵ Амма, начагъди михъи тирди малумарайдалай кьулухъ, гачал хам тирвал чКІанвачтІа, ³⁶ хахам адаз мад кихлиграи, хахамдивай, ам чКІанвайди акуна, хъипи чАларар жагъур тавуртІани жада: азар квайди михъи туш. ³⁷ Амма зарар хъанвай чкадин акунар дегіш хъанвачтІа ва анаи чУлава чАларар экъечІнавачтІа, им гачал алатнава ва азарди кьунвайди михъи я лагъай чІал я. Хахамди ам михъи тирди малумарун лазим я.

³⁸ Итимдин ва я папан хамунал лацу лекеяр пайда хъайитІа, ³⁹ хахам азар квайдаз килиграи. Хахамдиз и лекеярин лацувал алахънавайди акуртІа, им хамунал гъакІан лацу тІехвер пайда хъанва лагъай чІал я. Азарди кьунвайди михъи я.

⁴⁰ Садан кылин кукІвалай чАларар фенвачтІа, им анал алай чАларар фейи

къецІил чка я, ам михъи я. ⁴¹ Садан пелен кыилелай виликай чАларар фенвачтІа, им анлай чАларар фенвай къецІил чка я, ам михъи я. ⁴² Амма кылин кукІвал алай къецІил чкадал ва я пелев гвай къецІил чкадал яруни лацу рангунин леке пайда хъайитІа, им а чкадал жузам арадал атанва лагъай чІал я. ⁴³ Хахамдиз а касдиз килигайла, адан кылин кукІвал алай кІецІил чкадал ва я пелев гвай къецІил чкадал яруни лацу дакІур, вич бедендал жадай жузамдиз ухшар тир чка алаз акуртІа, ⁴⁴ им а касдик жузам ква ва ам чиркин я лагъай чІал я. Хахамди ам чиркин тирди малумарун лазим я: адан кылик жузам ква.

⁴⁵ Жузам азар квайдал кукІвар хъанвай парталар хъана кІанда адан чАларарни авадарун лазим я; ада вичин чин спелрилай ва гъабурулай агъуз кІевна кІанда. Ва ада гъарай авурай: „Чиркин я, чиркин я!“ ⁴⁶ Азар куътягъ жадалди ам чиркин яз амукъда. Ам чиркин я ва гъавилай текдиз уьмуър тухвана кІанда: адан кІвал кундилаи кьерехда хъуй».

ЗатІарал жадай мурсуникай

⁴⁷ Ребби давамарна: «Мурс парталрал, сун ва я кушдин, ⁴⁸ кушдин ва я сун парчадин яргъивилихъди тир я тушни гъяркъуъвилихъди тир гъаларал, тумаждал, тумаждикай тир гъар гъихъгин хъайитІани затІарал, парталрал пайда хъайитІа, ⁴⁹ парталрал ва я тумаждал, парчадин яргъивилихъди, я тушни гъяркъуъвилихъди тир гъаларал, тумаждикай тир са затІунал и леке къацувал квай ва я ярувал квай

рангунинди ятIа, им мурс я лагъай чIал я; и затI хахамдиз къалурна кIанда. ⁵⁰ Хахам и шейиниз килиграй ва ирид юкъузни йифиз ам гъилик тийидайвал авурай. ⁵¹ Ирид лагъай юкъуз хахамдиз леке партал тирвал чкIанвайди акуртIа, парчадин яргъивилихъди ва я гъяркъуввилихъди тир гъаларай, я тушни тумаждин затIунайтIуз, ам вуч патал тайинарнавайди яз хъайитIани, им зиян квай мурс я лагъай чIал я, и затI чиркин я. ⁵² И чIавуз и партал, и яргъивилихъди тир ва я гъяркъуввилихъди тир гъалар, сун ва я кушдин и парча, я тушни тумаждин и затI, и леке акатнавай гъар вуч хъайитIани, кана кIанда. Им зиян квай мурс я; адаз цIай ягъун лазим я. ⁵³ Амма хахамдиз леке парча, яргъивилихъди ва я гъяркъуввилихъди тир гъалар, тумаждин шей тирвал чкIун тавунвайди акуртIа, ⁵⁴ ада леке алай и шей чуьхуьн эмир авурай, ва мад ирид юкъуз ам гъилик тийидайвал авурай. ⁵⁵ Чуьхвейдалай къулухъ хахамдиз лекеди, ам чкIанвачтIани, ранг дегиш тавунвайди акуртIа, и затI чиркин я. Вуна ам кана кIанда: леке астIар патал алаз хъайитIани, винел патал алатIани – и затI чIур хъанва. ⁵⁶ Амма хахамдиз чуьхвейдалай къулухъ леке алахънавайди акуртIа, ада парчадин ва я тумаждин, яргъивилихъди тир ва я гъяркъуввилихъди тир гъаларин и чIук атIурай. ⁵⁷ Леке парчадал, яргъивилихъди тир ва я гъяркъуввилихъди тир гъаларал, тумаждин затIунал мадни пайда хъайитIа – им ам мад чкIизва лагъай чIал я; и чIавуз вуна леке алай затI кана кIанда.

⁵⁸ Амма чуьхвейдалай къулухъ парчадила, яргъивилихъди ва я гъяркъуввилихъди тир гъаларилай, тумаждин гъар гъихъгин хъайитIани затIунилай и леке алатайтIа, затI мад гъилера чуьхуьрай ва ам ми хъи жеда.

⁵⁹ Сун ва я кушдин парчадал, яргъивилихъди ва я гъяркъуввилихъди тир гъаларал ва тумаждин вири шейэрал мурс пайда хъайила авай къанун гъа ихътинди я – гъа и къайдада шей ми хъи яни, я тушни чиркин яни малумарда».

Жузамдикай ми хъи авун

14 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁻³ «Ингъе жузам акатна сагъ хъхъанвай инсан ми хъи хъувун патал вуч авуна кIандатIа къалурзавай къанун. Ам кундила адан вилик экъечIун лазим тир хахамдин къилив гъурай. Хахамдиз азарди къунвайдак квай жузам хкатнавайди жагъайтIа, ⁴ ми хъи хъийизвайди патал чан алай ми хъи къве къуш, муьтквердин талашар, икъи яру рангунин парчадин са чIук ва исуп набатат* гъун эмир авурай. ⁵ Хахамди къушарикай сад авахъна физвай целди ацIурнавай хъенчIин къапунин винел тукIун эмир авурай, ⁶ ахпани, чан алай къуш къачуна, муьтквердин талашрихъ, икъи яру рангунин парчадихъ ва исуп набататдихъ галаз санал, абур вич авахъна физвай целди ацIурнавай хъенчIин къапунин винел тукIунвай къушран ивидик къарай. ⁷ Иви квай и целди хахамди вич жузамдила къулухъ ми хъи хъийизвай кас ирид гъилера хъичинун лазим я. Ахпа хахамди ам ми хъи тирди

малумаррай. Чан алай къуш лагъайтIа, хахамди азад авун лазим я. ⁸ Вич михъи хъийизвай касди вичин парталар чухъурай, чIарар михъиз турай, беден чухъурай ва ам михъи жеда. Идалай къулухъ адавай кундал хквез жеда, амма мадни ирид юкъуз ам вичин алачухдик экечIна жедач. ⁹ Ирид лагъай юкъуз ада михъиз чIарар туна кIанда – къил, чуру ва рацIамар. ЧIарар михъиз турай, вичин парталар чухъурай, эхъурай ва михъи хъжеда.

¹⁰ Мужуьд лагъай юкъуз ада рехне квачир къве эркек кIел ва рехне квачир са йис хъанвай шек, ва фан къурбанд* авун патал зейтундин чIем* какадарнавай къуьлуьн гъуьруьн эфадин цIудай пуд пай ва са лаг зейтундин чIем къачурай.

¹¹ Михъи хъувунин серенжем къиле тухузвай хахамди михъи хъийизвайди адан садакъаярни гваз Реббидин вилик акъвазаррай, Гьалтунин Алачухдин* сивел. ¹² Хахамди са кIел къачуна, ам са лаг зейтундин чIемни галаз тахсир хиве къунин къурбанд* авурай. Ада абур Реббидин вилик зурзун-къурбанд яз зурзуррай. ¹³ КIел пак тир, гунагдай къурбандар* ва кунугар* са пак чкадал тукIуна кIанда. Тахсир хиве къунин къурбанд, гунагдай къурбанд хъиз, хахамдинди я – им паквилерин пак затI я. ¹⁴ Хахамди тахсир хиве къунин къурбанддин ивидикай къачуна, михъи хъижезвайдан эрчIи япун кIвенкIевай, эрчIи гъилин чIехи тупIувай ва эрчIи кIвачин чIехи тупIувай гуьцIрай. ¹⁵ Хахамди чIемедикай вичин чапла гъилин мекв хъиз кIватIнавай капан юкъвал цурай, ¹⁶ ва, эрчIи гъи-

лин тIуб меквез цанвай и чIемедик къана, ирид гъилера Реббидин вилик хъичинрай. ¹⁷ Мекве амай чIемедикай ада михъи хъижезвайдан эрчIи япун кIвенкIевай, эрчIи гъилин чIехи тупIувай, ва эрчIи кIвачин чIехи тупIувай гуьцIрай – тахсир хиве къунин къурбанддин ивидин винелай. ¹⁸ Мекве амукъай чIем хахамди михъи хъижезвайдан къилел иличун лазим я. Гъа икI хахамди Реббидин вилик адан винел гъил къахчунин серенжем къиле тухуда.

¹⁹ Хахамди гунагдай къурбанд авурай. ИкI хахамди а касдин винел, ам чиркерикай михъна, гъил къахчунин серенжем къиле тухуда.

Ахпа кунуг тукIуна кIанда, ²⁰ ва хахамди кунуг ва фан къурбанд къурбангандал* эциграй. ИкI хахамди гъил къахчунин серенжем къиле тухуда – ва а кас михъи жеда.

²¹ Инсан кесиб ятIа ва такъат авачтIа, вич и касдин винел гъил къахчунин серенжем къиле тухун патал тахсир хиве къунин къурбанд яз зурзурдай са кIел ва зейтундин чIем какадарнавай эфадин цIудай са пай къуьлуьн гъуьрни са лаг зейтундин чIем къачурай, ²² ва гъакIни къуват акакъдай къве тIа-пIас ва я къве лиф – са къуш гунагдай къурбанд яз, муькуьдини кунуг яз. ²³ Ам вич михъи хъувунин мужуьд лагъай юкъуз вири ибур гваз хахамдин къилив атурай ва Гьалтунин Алачухдин сивел Реббидин вилик акъвазрай. ²⁴ Хахамди тахсир хиве къунин къурбанд яз кIел ва са лаг зейтундин чIем къачуна абур Реббидин вилик зурзун-къурбанд яз зурзуррай. ²⁵ Ахпа хахамди тахсир хиве къунин къурбанд яз, кIел

туклурай, ва адан ивидикай къачуна, вич михъи хъийизвайдан эрчи япун кIвенкIвевай, эрчи гъилин чIехи туплувай, ва эрчи кIвачин чIехи тупувай гуьцIрай.

²⁶ Хахамди зейтундин чIем вичин мекв хъиз кIватIнавай капун юкъвал цурай, ²⁷ ва ирид гъилера Реббидин вилик тупIалай хъичинрай. ²⁸ Мекве авай чIемедикай хахамди михъи хъийизвайдан эрчи патан япун кIвенкIвевай, эрчи гъилин чIехи туплувай ва эрчи кIвачин чIехи туплувай гуьцIна кIанда – тахсир хиве къунин къурбанддин ивидин винелай. ²⁹ Мекве амай чIем хахамди михъи хъийизвайдан къилел илична кIанда; икI хахамди Реббидин вилик адан винел гъил къахчунин серенжем къиле тухуда. ³⁰ Ва а касди а къушарикай сад (тIапIасар ва я лифер) – ³¹ вичивай гуз жедайди вуч ятIа, гъам, – гунагъдай къурбанд яз серф авурай, муькуь къуш – фан къурбандни галаз – кунуг яз. ИкI хахамди и касдин винел Реббидин вилик гъил къахчунин серенжем къиле тухуда. ³² Ингье вичик жузам акатай касди, ам кесиб ятIа, михъи хъувун патал вуч авуна кIандатIа къалурзавай къанун».

КIвалера жедай мурсуникай

³³ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ³⁴ «Куьн За куь хусиятда твазвай Къенандин* чилерал атайла, ва и чилел алай кIвалерикай садаз За мурсун зарар гайи чIавуз, ³⁵ кIвалин иеси хахамдин къилив атана лугъурай: „Аквар гъаларай, зи кIвалел азар пайда хъанва“. ³⁶ Хахамди гъикI аватIа чириз къведал-

ди вилик, кIвале авай гъич са затIни чиркин тахъун патал, и кIвале авай къван вири затIар акъудун патал эмир авурай; идалай къулухъ ам атана кIвализ килиграй. ³⁷ Адаз цларал алай лекеяр къацу хътин ва яру хътин рангунинбур яз, а чкайрал легъвер пайда хъанваз жагъайтIа, ³⁸ ам гуьрцелдилай къецел элячIрай ва ирид юкъуз и кIвал агалрай. ³⁹ Ирид лагъай юкъуз хтана, хахамдиз лекеяр цлар тирвал чкIанваз акуртIа, ⁴⁰ ада лекеяр алай къванер кукIварна хкудна, абур шегъердилай къерехдиз, са чиркин чкадиз акъудун патал эмир авурай. ⁴¹ КIвалин къенепата вири къудгъунна михъи авуна кIанда, къудгъуннавай сувагъни шегъердилай къерехда са чиркин чкадал гадарна кIанда. ⁴² Хкуднавай къванерин чкадал цIийи къванер эхциграй ва кIвализ цIийи къилелай сувагъар авурай.

⁴³ Къванер кукIварна хкудайдалай къулухъ, кIвални къудгъуна михъи авуна, цIийи къилелай сувагъар авурдалай къулухъни лекеяр мадни кIвал тирвал чкIизватIа, ⁴⁴ хахам атана кихлиграй. Адаз лекеяр чкIанваз акуртIа – им и кIвале зиян гудай мурс ава ва кIвал чиркин я лагъай чIал я. ⁴⁵ Ихътин кIвал чукIурун лазим я, къванер, кIарасар ва сувагъар шегъердилай къерехдиз, са чиркин чкадиз акъудун лазим я.

⁴⁶ Ихътин кIвализ, ам агалнавай вахтунда, гъахъай кас няналди чиркин я. ⁴⁷ Ихътин кIвале йиф акъудайда вичин парталар чуьхвена кIанда, ни ана тIуьртIа, гъадани вичин парталар чуьхуьн лазим я.

⁴⁸ Амма хахамдиз кIвализ цIийи къилелай сувагъар авурдалай

кьулухъ атана, лекеяр мад пайда техжезвайди акуртІа, ада кІвал ми- хьи тирди малумарна кІанда: азар акьалтІна. ⁴⁹ КІвал ми хьи авун патал хахамди кьве кьуш, муьтквердин талашар, икьи яру рангунин парчадин чІук ва исуп набатат* кьачуна кІанда. ⁵⁰ Ада кьушарикай сад авахьна физвай целди ацІурнавай хьенчІин кьапунин винел тукІурай. ⁵¹⁻⁵² Ахпа муьтквердин талашар, исуп набатат, икьи яру рангунин парчадин чІук ва чан алай кьуш кьачуна, абур авахьна физвай цик какахьнавай тукІунвай кьушран ивидик кягърай – ва кІвал ирид гьилера хьичинрай. Идалай кьулухъ, ⁵³ ада чан алай кьуш шегьердин кьерехда чуьлдиз азаддиз ахъайна кІанда. ИкІ ада кІвал патал гьил кьахчунин серенжем кьиле тухуда – ва кІвал ми хьи хьжеда.

⁵⁴⁻⁵⁶ Жузам*, гачал, парталрал ва цларал жедай мурс хьтин, дакІунвай чкайрин, руваррин ва лацу лекейрин вири дуьшуьшар хьтинбур патал кьанун гьа ихьтинди я – гьа и жуьреда са вуч ятІани гьи чІавуз ми хьи ятІа, гьи чІавуз чиркин ятІа кьил акьудда. Жузамдинни мурсун гьакьиндай кьанун гьа ихьтинди я».

Бедендин чиркинвилакай

15¹ Реббиди Мусадизни Гьаруназ лагъана: ² «Исраилдин рухвайрив хабар агакьара: „Вичин эркеквилин лишандай чара жедай затІар хкатзавай итим чиркин я. ³ Гьар гьихьтин хьайитІани хкатзавай затІуни – ам эркеквилин лишандай ара датІана кІвахьзаватІани, ва я ара атІуз кІвахьайтІани, итим чиркин ийизва. ⁴ Хкатзавай

затІар кІвахьзавай итим кьаткай мес чиркин я; ам ацукьай затІарни чиркин я. ⁵ Адан месик хкІур касди вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукьда. ⁶ Вичиз хкатунар авай итим ацукьай чкадал ацукьай гьар сада вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукьда. ⁷ Ихьтин итимдик хкІур гьар сада вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукьда. ⁸ Ихьтин итимди вич ми хьи тир касдал тфу вегьейтІа ада вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукьда. ⁹ Ихьтин итим акьахай пурар чиркин я. ¹⁰ Са гьихьтин ятІани затІ адан кІаник хьанатІа, адак хкІур гьар сад няналди чиркин яз амукьда, ни ам хкажайтІа, вичин парталар ва вичи-вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукьда. ¹¹ Вичикай хкатзавай затІар авай итимди, гьилер чуьхуьн тавуна, маса касдик кягъайтІа, а касди вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукьда. ¹² Ихьтин итимди хьенчІин кьапуник кягъайтІа, кьаб хана кІанда, амма а кьаб кІарасдинди ятІа, ам чуьхвена кІанда.

¹³ Вичин эркеквилин лишандикай затІар хкатзавай итим сагъ хьхьай чІавуз, ада, адалай кьулухъ ирид югъ гьисабна, парталар чуьхуьрай, авахьна физвай це эхьуьрай – ва ми хьи жеда. ¹⁴ Муьжуьд лагъай юкьуз лагъайтІа ам, кьве тІапІас ва я кьве лиф кьачуна, Реббидин вилик, Гьалтунин Алачухдин* сивел атурай ва кьушар хахамдив вахкурарай. ¹⁵ Хахамди кьушар кьурбанд

авуна кІанда: сад – гунагъдай кърбанд* яз, муькуьдини – кунуг*. ИкІ хахамди Реббидин вилик ам хкатзавай затІарин чиркеривай михьи авуналди, адан винел гъил кърхчунин серенжем кьиле тухуда.

¹⁶ Ахвара аваз мая авадарай итимди вичин вири беден чуьхуьн лазим я – ва няналди чиркин яз амуькда. ¹⁷ Вичел мая кІвахъай парча ва я тумаждин гър гъихътин затІ хъайитІани чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амуькда. ¹⁸ Гъа им вичихъ галаз итим кърткай ва мая авадарай папазни талукъ я, – кьведни эхъуьн лазим я ва няналди чиркин яз амуькда.

¹⁹ Вичихъ вацран кьилер авай паб, абур себеб яз, ирид йикъан вахтуналди чиркин жеда. Адак хкІур гър вуж хъайитІани няналди чиркин яз амуькда. ²⁰ Вацран кьилер авайла, ам кърткай затІ чиркин я; ам винел ацукъай затІни чиркин я. ²¹ Адан месик ни кьгъайтІа, гъада вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амуькда. ²² Ам ацукъай затІарик кьгъайдани вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амуькда. ²³ Са гъихътин ятІани затІ ихътин папан месерал ва я ам ацукъай затІунал алаз хъайитІа, а затІуник кьгъайди няналди чиркин жеда. ²⁴ Итим чин тийиз ихътин папахъ галаз кърткайтІа, вацран кьилери арадал гъанвай адан чиркинвал гъадални аватда; ам ирид юкъуз чиркин жеда ва кърткай месерни чиркин жеда.

²⁵ Папакай вацран кьилер тушиз иви кІвахъзаватІа ва я иви вацран кьилер давам жедайдалай гзаф кІвахъзаватІа, иви кІвахъзавай вири

вахтунда ам, вацран кьилер авайла хъиз, чиркин жеда. ²⁶ Иви кІвахъзавай кван ам къртканвай вири месерни, вацран кьилер авайла адан месер хъиз, чиркин я; ам ацукъанвай затІни, адаз вацран кьилер авай хъиз, чиркин я. ²⁷ Ихътин затІуник кьгъайди чиркин я; ада вичин парталар ва вич чуьхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амуькда.

²⁸ Иви кІвахъун акъвазайла, папа ирид югъ гъисабна кІанда – идалай кьулухъ ам михьи я. ²⁹ Муьжуьд лагъай юкъуз лагъайтІа, ам кьве тІапІас ва я кьве лиф кърчуна, хахамдин кьилив, Гьалтунин Алачухдин сивел атурай. ³⁰ Хахамди кършар кърбанд авун лазим я: сад – гунагъдай кърбанд яз, муькуьди – кунуг. ИкІ хахамди Реббидин вилик ам хкатзавай затІарин чиркерикай михъна и папалай гъил кърхчунин серенжем кьиле тухуда.

³¹ Исраилдин рухвар чиркинвилкай хуьх. Абуру чиркинвилелди чпин арада авай Зи Алачух чиркин авуртІа, абур рекъида.

³² И кванун хкатдай затІар кІвахъзавайбур патал я: ахвара аваз вичин мая экъичуникди чиркин хъайи итим патал, ³³ вацран кьилер авай паб патал, хкатдай затІар кІвахъзавай вири итимарни папар патал ва гъакІни чиркин тир папахъ галаз кърткай итим патал“».

Гър йисан кьилин сувар

(16–17 кьилер)

Гунагърилай гъил кърхчудай йикъан кърбандар

16¹ Чиб Реббидин муькуьв ата-на телеф хъайи Гьарунан

къве хва къейидалай къулухъ Ребби Мусадихъ галаз рахана. ² Реббиди Мусадиз лагъана: «Жуван стха Гъаруназ лагъ хъи, адавай гъар гъи вахтунда хъайитІани Паквилерин Пак чкадиз*, пердедихъ, „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай сандухдин къапсахдин патав къвез жедач, тахъайтІа ам рекъида, вучиз лагъайтІа Зун анал, сандухдин къапсахдал, цифеда аваз пайда жеда.

³ Паквилерин Пак чкадиз гъахъиз гъазур хъайила, гунагъдай авун яз, ада са жунгав ва кунуг* патал са гъер къурбанд авуна кІанда. ⁴ Жендек кІевдай кушдин пак тир перем ва кушдин шалвар алукарай, юкъва кушдин чІул турай, къилихъни кушдин сирих ягърай. Ибур пак парталар я; ада абур гъилер чуъхуън къачурдалай къулухъ алукалун лазим я. ⁵ Ада Израилдин элдивай гунагъдай къурбанд* яз къве къун ва кунуг патал са гъер къачуна кІанда.

⁶ Вичин патай лагъайтІа Гъаруна, вичихъ ва вичин кІвалихъ гъил къахчунин серенжем къиле тухун патал, гунагъдай къурбанд яз жунгав гъана кІанда. ⁷ Ада ахпа къве къунни къачурай, абур Реббидин вилик, Гъалтунин Алачухдин* сивел эциграй, ⁸ ва квел гъихътин чип аватнатІа къалуррай: сад Реббидиз тайин авунва, муъкуъдини – Азazelazⁱ. ⁹ Гъаруна чипинай Реббидиз тайин хъанвай къун гунагъдай къурбанд патал къачурай. ¹⁰ Азazelaz тайин хъайи къун лагъайтІа, Реббидин вилик чан алаз, гъил къахчунин серенжем къиле тухун

патал – ам Азazelaz къурумдиз рекъе тун патал, – акъвазрай.

¹¹ Гъаруна вичин гунагъдай къурбанд тир жунгав гъурай ва вичихъ ва вичин кІвалихъ гъил къахчунин серенжем къиле тухурай. И жунгав тукІурай, ¹² ахпани Реббидин вилик квай къурбангандилай* къачунвай кузвай цІивинар авай гум гудай хекендаз ва гъакІни хуш атирдин ни галай куълуъ авунвай затІарин ацІай къве гъаб къачуна, пердедин къулухъ тухурай. ¹³ Ада Реббидин вилик а атир квай хуш ни галай затІар* цІивинрал эциграй, кудай затІари гудай гумадин цифеди „Гунагъар алудзавай чка“ лугъудай Икърардин сандухдин къапсах кІевдайвал – тахъайтІа ам рекъида. ¹⁴ Идалай къулухъ ада жунгавдин ивидикай къачуна, адак тІуб къагъиз, адалди сандухдин къапсахдин рагъэкъечІдай пад хъичинрай ва гъакІни иридра Икърардин сандухдин къапсахдин вилик пад хъичинрай.

¹⁵ Гъаруна къун, халкъдин патай тир гунагъдай къурбанд, тукІурай, адан иви пердедин къулухъ тухурай ва гъа жунгавдин ивидал хъиз, Икърардин сандухдин къапсах ва вилик пад хъичинрай. ¹⁶ ИкІ ада Паквилерин Пак чкадин винел, гъил къахчунин серенжем къиле тухудалди ада Израилдин рухваяр чиркинвилерикай, абурун тахсиркарвилерикай, абурун вири гунагърикай михъи ийида. Гъа икІ ада Израилдин рухвайрин, абурун чиркинвилин арада авай Гъалтунин Алачухдани авурай. ¹⁷ Гъарун гъил къахчунин

ⁱ 16:8 Азazelaz – чІуру жинерикай сад яз гъисабзавайди.

серенжем кьиле тухун патал Паквилерин Пак чкадиз гъахъай чІавуз ва анай экъечІдалди Гьалтунин Алачухда са касни хъана виже къведач. ИкІ ада вичихъ, вичин кІвалихъ ва вири Израилдин жемятдихъ гъил къахчунин серенжем кьиле тухуда. ¹⁸ Реббидин вилик квай кърбангандин патав фена, ада адалай гъил къахчунин серенжем кьиле тухурай. Жунгавдин иви ва кьунан иви къачуна кърбангандин вири крчарал алтадрай. ¹⁹ Ва ирид гъилера кърбанган тупІалай ивидалди хъичинрай. ИкІ ада кърбанган Израилдин рухвайрин чиркинвилерикай михъда ва ам паквиллиз акъудда.

²⁰ Паквилерин Пак чкадин, Гьалтунин Алачухдин ва кърбангандин винел гъил къахчунин серенжем кьиле тухвана куътягъайдалай кьулухъ, Гьаруна чан алай кьун гъана, ²¹ адан кьилел кьве гъилни эцигна, адан винел Израилдин рухвайрин чІуру крар ва тахсиркарвилер ва абурун вири гунагъар хиве кьуна, абур кьунан кьилел ракъурна кІанда. Ва ада тайинарнавай са касдин гъилик кваз кьун кьурум галайвал ракъуррай. ²² И чІавуз кьуна Израилдин рухвайрин вири гунагъар инсандин кІвач хкІун тийидай чкадиз хутахда.

Кьун кьурумдиз рекъе туна, ²³ Гьаруна Гьалтунин Алачухдик фена, вичи Паквилерин Пак чкадиз гъахъдалди вилик алукай кушдин парталар хутІунна, абур Алачухда туна кІанда. ²⁴ Ада пак чкадал гъилер чухъун къачурай ва вичин адетдин парталар ахлукІрай. Ахпа экъечІна, идалди гъам вичелай,

гъамни халкъдилай гъил къахчунин серенжем кьилиз акъудун яз, вичин патай кунуг, халкъдин патай кунуг авурай. ²⁵ Ва кърбангандал гунагъдай кърбандрин пини курай.

²⁶ Азазелан кьилив кьун тухвай касди вичин парталар ва вич чухъвена кІанда; идалай кьулухъ адавай кундал хквез жеда. ²⁷ Чеб гунагъдай кърбанд авур ва чпин иви ана гъил къахчунин серенжем кьиле тухун патал Паквилерин Пак чкадиз гъайи жунгавни кьун кундин сергъатрилай анихъ акъудна кІанда; абурукай амукай хамар, як ва нежесар кана кІанда. ²⁸ ЦІай ягъайда вичин парталар ва вич чухъвена кІанда; идалай кьулухъ адавай кундал хквез жеда.

²⁹ Ингъе квез даиман кълурнавай къайда: ирид лагъай вацран цІуд лагъай юкъуз сив хуъх ва квейкай садани кІвалах тавурай – я чкадин агъалиди, я масанай атана куъ арада уьмуър тухуз ацукънавайда. ³⁰ ГъикІ лагъайтІа и юкъуз куъ винел, куън куъ гунагърикай михъи авун патал, гъил къахчунин серенжем кьиле тухуда; и чІавуз куън Реббидин вилик михъибур жеда. ³¹ Им куън патал тамам, Кишдин ял ягъунин югъ жеда; сивер хуъх. Им даиман кълурнавай къайда я. ³² Гъил къахчунин серенжем, бубадин ирс давамаруналди, вичивай чІем гуьцІна хахамвилиз акъуднавай чІехи хахамди кьиле тухун лазим я. Ада кушдин парталар, пак парталар, алукай, ³³ ва Паквилерин Пак чка, Гьалтунин Алачух ва кърбанган патал гъил къахчунин серенжем кьиле тухурай, хахамар

патал ва жемятдик квай вири халкъ патал гъил къахчунин серенжем кыле тухурай. ³⁴ И къалурнавай къайда куън патал даимди я: йиса садра абур чпин вири гунагърикай азад ийиз, Исраилдин рухвайрилай гъил къахчунин серенжем кыле твах».

Гъарунани Реббиди Мусадиз эмир гайивал кылиз акъудна.

Ибадатханадилай къеце къурбанд авунинни иви тӀуън къадагъа

17¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Гъаруназ, адан рухвайриз ва Исраилдин вири рухвайриз хабар це: „Ингъе Реббиди гъихътин эмир авунватӀа: ³ <Исраилвийрикай сада жунгав, гьер ва я кӀун ⁴ Гъалтунин Алачухдин* сивел гъана ва гъанал, Реббидин Алачухдин вилик, Реббидиз къурбанд ийидай чкадал, абур кундал ва я кундилай къерехда тукӀуртӀа, а иви а касдин тахсир яз гъисабда. Ада иви экъичайвилай ам вичин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда. ⁵ Исраилдин рухвайри алай вахтунда чуълда тукӀвазвай гъайванар абур Реббидин кылив – Гъалтунин Алачухдин сивел, хахамдин патав гъурай, – ва гъанал абур Реббидиз ийизвай суварин къурбанд* хъиз тукӀурай. ⁶ Хахамди гъайванрин ивидалди Гъалтунин Алачухдин вилик квай Реббидин къурбанган* хъичинрай, пини цӀай яна курай – им Реббидиз хуш ни галай гум жада. ⁷ Ва мад къунарин къаматда авай бутриз* къурбандар тавурай, абур себеб яз вафа авачирбур тахъурай! Им Исраилдин рухваяр патал эбеди тир

къалурнавай къайда я, ам несилдилай несилдалди кыле тухурай».

⁸ Абуруз лагъ: «Исраилдин рухвайрикай ва я абурун арада масанай атана ацукънавайбурукай сада кунуг*, я тушни суварин къурбанд авуртӀа, ⁹ амма ам Реббидиз ийизвай къурбанд жадавал Гъалтунин Алачухдин сивел тавуртӀа, ахътин кас вичин халкъдикай хкудна гадарда.

¹⁰ Исраилдин рухвайрикай ва я абурун арада масанай атана ацукънавайбурукай сада иви гъар жуъреда нез хъайитӀа, За Зи хъел а касдал элкъурда, ам вичин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда. ¹¹ ГъикӀ лагъайтӀа чан алай затӀунин уьмуър адан ивида ава. За квел иви, куъне квейлай гъил къахчун кыле тухун патал, къурбангандал гъун тайинарнавай; и иви – уьмуър я, ам гъил къахчунин себеб жада кар я. ¹² Гъавилай За Исраилдин рухвайриз абурукай ва абурун арада масанай атана ацукънавайбурукай садани иви тӀуън патал гъилик тавун лазим тирди лагъанай.

¹³ Исраилдин рухвайрикай тир, ва я абурун арада масанай атана ацукънавайбурукай сада гъуърче, чеб нез ихтияр авай гъайван ва я къуш жагъурайтӀа, ада иви экъичун ва адан винелай накъвар кӀвахун лазим я. ¹⁴ Иви чан алай гъар са затӀунин уьмуър я, иви вич гъа гъадан уьмуър я. За Исраилдин рухвайриз лагъана: чан алай затӀарин иви тӀуън яз гъилик ийимир, гъикӀ лагъайтӀа чан алай гъар са затӀунин уьмуър – адан иви я. Ам тӀуън патал гъилик ийидай гъар вуж хъайитӀани халкъдин арадай акъудна гадарда.

¹⁵ Гъар вуж хъайитІани – чкадин эгъли ва я масанай атана ацукънавайди – ада гиликъай гъайвандин ва я вагъши гъайванри кукІварнавай гъайвандин як тІуънатІа, вичин парталар ва вич чуъхвена кІанда – ва няналди чиркин яз амукъда, ахпа михъи хъжеда. ¹⁶ Амма ада вичин парталар чуъхуън тавуртІа ва эхъуън тавуртІа, ам жазадик акатда»“».

Реббидин пак тир халкъ патал къанунар
(18–20 кълер)

Къадагъа тир эркек-дишивилин алакъаяр

18¹ Реббиди Мусадиз лагъа-на: ² «Исраилдин рухвайриз хабар це: „Зун Ребби, куъ Аллагъ я. ³ Куъне уъмуър тухвай Мисридин, ва За куън тухузвай Къенандин* адетар чешне ийимир. Абурун адетрин рекъе аваз фимир. ⁴ Зи къайдаяр къиле твах, Зи къалурнавай къайда къилиз акъуд ва абурун геле аваз алад: Зун, Ребби, куъ Аллагъ я. ⁵ Зи къалурнавай къайдаяр ва такъкимар къилиз акъуд: Абуру чпел амал ийизвайбуруз уъмуър гузва. Зун Ребби я.

⁶ Квекай садни мукъвади тир папан патавни татурай, адахъ галаз къаткин тавурай: Зун Ребби я. ⁷ Бубадихъни дидедихъ галаз къаткимир – дидедихъ галаз къаткимир, ам ви диде я. ⁸ Жуван бубадин папахъ галаз къаткимир – им ви бубадихъ галаз къаткай чІал я. ⁹ Жуван вахахъ галаз къаткимир, кІандатІа ам ви бубадин руш ва я ви дидедин руш хъуй, я ам куъ хизанда ханваз хъуй ва я адалай къе-

рехда. ¹⁰ Ви хцин рушахъ ва я ви рушан рушахъ галаз къаткимир – им вуна вун русвагъна лагъай чІал я. ¹¹ Ви бубадила хъанвай ви бубадин папан рушахъ галаз къаткимир: ам – ви вах я. ¹² Ви бубадин вахахъ галаз къаткимир: ам ви бубадин як я. ¹³ Ви дидедин вахахъ галаз къаткимир, гъикІ лагъайтІа ам ви дидедин як я. ¹⁴ Ви бубадин стхадихъ галаз къаткимир: адан папаз мукъва жемир, ам – ви имидин свас я. ¹⁵ Жуван хцин сусахъ галаз къаткимир: ам – ви хцин паб я, адахъ галаз къаткимир. ¹⁶ Ви стхадин папахъ галаз къаткимир – им ви стхадихъ галаз къаткидай чІал я.

¹⁷ Чара папахъ ва адан рушахъ галаз къаткимир. Ви папан хцин руш ва я ви папан рушан руш паб яз къачумир, им папахъ галаз къаткай чІал я. Абур вири са як я эхир; икІ авун – чиркинвал я. ¹⁸ Ви папал чан аламаз адан вах къахчумир, адахъ галаз къаткана, адакай ви папан къев ийимир. ¹⁹ Папахъ вацран къилер аваз ам чиркин тирла, адан патав къвемир, – адахъ галаз къаткимир. ²⁰ Жувандан папахъ галаз къаткимир, адаз мая авадармир, адахъ галаз чиркин жемир.

²¹ Жуван веледар Малехдин* гъиле вугумир – жуван Аллагъдин тІвар къацІурмир. Зун Ребби я.

²² Итимдихъ галаз, папахъ галаз хъиз, къаткимир: им мурдарвал я. ²³ Жув чиркин ийиз, гъайванрихъ галаз лап мукъва жемир, ва папани гъайвандикай ашна къун тавурай: им мурдарвал я.

²⁴ Куъне куън ихътин краралди чиркин ийимир. Вири и краралди за квез чка авун патал чукурзавай

халкъари чеб чиркин авуна. ²⁵ Абур себеб яз и чил чиркин хъанва. За ам гунагърай жавабдарвилиз чІугуна ва адани вичел уьмуьр тухузвайбуур гадарна. ²⁶ Куьне лагъайтІа, За къалурнавай къайдаяр ва Зи тагъкимар къилиз акъудун лазим я; я чкадин эгълиди, я куь арада масанай атана ацукънавайда, ихътин мурдарвилер тавурай. ²⁷ Квелей вилик и чилел уьмуьр тухузвайбуури вири и мурдарвилер авунай – ва чилни чиркин хъана. ²⁸ Куьн себеб яз и чил чиркин жедай хътин кІвалахар тахъурай, тахъайтІа квелей вилик ина хъайи халкъар ада гъикІ гадарнайтІа, куьнни гъакІ гадарда! ²⁹ Ихътин мурдарвилериз рехъ гудай гъар вуж хъайитІани, ам вичин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда. ³⁰ Зи къараррал амал ая: квелей вилик ина амал ийизвай мурдар адетрин геле аваз фимир – абуралди куьне куьн чиркин ийимир. Зун Ребби, куь Аллагъ я“».

Жуьреба-жуьре къанунар

19¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайрин вири элдиз хабар це: „Пак хъухъ, гъикІ лагъайтІа Зунни, Ребби, куь Аллагъ, пак я.

³ Бубадизни дидедиз гъуьрмет ая, Зи Киш йикъар* къиле твах. Зун, Ребби, куь Аллагъ я.

⁴ Бутрихъ* галаз рафтарвал ийимир, куьн патал цІурурна кІалубда цайи аллагъар рас ийимир. Зун, Ребби, куь Аллагъ я.

⁵ Куьне Реббидиз суварин къурбанд* ийизватІа, ам Адан рикІив къадайвал ая: ⁶ ам садакъа ийизвай ва я къведай юкъуз неъ, пуд

лагъай юкъуз амукъайди лагъайтІа, кана кІанда. ⁷ Ам пуд лагъай юкъуз тІуьртІа, къурбанд турусди жедач, ам – чІур хъанвай як я. ⁸ Ам ни тІуьртІа, гъам тахсиркар жеда, идалди ада Реббидин къурбанд къацІурзава эхир. Ихътин кас вичин халкъдикай хкудна гадарда.

⁹ Куьне куь чилел гвенар гуьдай чІавуз никІин лап къерехдив къван къемир ва гвенар алатайдалай къулухъ чилелай къилер кІватІ хъийимир. ¹⁰ Жуван ципицІ багъда сад амай къван вири ципицІар кІватІ хъийимир ва чилел аватнавайбуур къахчумир. Абур кесибар ва масанай атана ацукънавайбуур патал тур. Зун, Ребби, куь Аллагъ я.

¹¹ Чуьнуьхмир, таб ийимир, жуванди алцурмир.

¹² Зи тІварцІелди тестикъ авуна тапан къинер къамир – жуван Аллагъдин тІвар къацІурмир. Зун Ребби я.

¹³ Мукъув гвайдаз азият гумир, ам тараш ийимир. Пулунихъ къунвайдан мажиб пакамалди энгел ийимир.

¹⁴ Бишидаз лянет ийимир ва буьркъуьдахъ кІвач галкІурмир. Жуван Аллагъдихъай кичІе хъухъ. Зун Ребби я.

¹⁵ Дуванханада гъахъвал хуьх. Гъахъ гвачиз кесибдин терефдар жемир, девлет авайди артух яз къамир; жувандан дуван гъахъвилелди ая. ¹⁶ Жуван халкъдикай тирбурун арада фитнеяр чукІурмир, иви экъичунра иштиракзавайбурукай сад жемир. Зун Ребби я.

¹⁷ Жуван стхадин патахъай рикІе такІанвал твамир. Жувандан чІуру крар, адан гунагърин патахъай

жаваб гун тийидайвал, ачухдиз дуъздак акъуд. ¹⁸ Жуван халкъди-кай тир касдилак къисас вахчумир, адан хъел рикле хуъмир. Жув хъиз жуван мукъув гвайдини кІан хъухъ. Зун Ребби я.

¹⁹ За къалурнавай къайдаяр къиле твах. Гъар жуъредин къве жинсинин гъайванар сад садаз ямир, никле къве жуъредин тумар цамир, къве жуъредин гъаларикай хранвай парталар алукимир.

²⁰ Итим масадаз тайин авунвай къаравушдихъ галаз къатканатІа, амма я пул гана къахчунвачир, я азаднавачир, адаз жаза гун герек я. Абур къиникъ лазим туш, а паб азад тушир эхир. ²¹ А итимди Реббидиз эвез яз, Гъалтунин Алачухдин* сивел тахсир хиве къунин къурбанд* патал са гьер гъурай. ²² Ва хахамди и касди авур гунагъдай, гьер тахсир хиве къунин къурбанд авуналди, Реббидин вилик гъил къахчунин серенжем къиле тухурай. И чІавуз адан и гунагъдилак гъил къахчуда.

²³ Куън а уълкведиз атана ва майвадин тарар акІурдай чІавуз, абурун емишар пуд йисан вахтуналди гъарам яз гъисаба. Пуд йисуз куъ тарар бегьер кІватІ тахвуна амуърай: абурун майвар немир. ²⁴ Къуд лагъай йисуз вири и бегьер пакди жеда – Реббидин тарифдиз ийизвай садакъа. ²⁵ Вад лагъай йисуз лагъайтІа, а бегьер неъ. ИкІ хъайитІа, квез бул бегьерар жеда. Зун Ребби, куъ Аллагъ я.

²⁶ Иви квай як немир. ИцитІунар, фал вегъинар къиле тухумир. ²⁷⁻²⁸ Къейибур сеbeb яз къилин чІарар элкъвена атІумир. Жуван чурудин къерехар атІумир, жувал

къацІар ийимир, жуван бедендал лишанар чІугвамир. Зун Ребби я.

²⁹ Жуван руш мажусийриз* хас тир небгетвал ийиз, къагъбевал авуниз, мажбур ийимир. ТахъайтІа чил небгетвилелди къацІуда ва алчахвилевди ацІуда.

³⁰ Зи Киш йикъар къиле твах ва Зи ибадатханадиз гъуърмет ая. Зун Ребби я.

³¹ Куън чиркин тахъун патал, къияривай, жавабар гудай руъгъеривай хабарар къамир. Зун Ребби, куъ Аллагъ я.

³² Рехи чІарариз гъуърмет ая, къуъзек атайла къарагъ. Жуван Аллагъдихъай кичле хъухъ. Зун Ребби я.

³³ Куъ чилел масанай атана ацукънавайбуруз азабар гумир. ³⁴ Абуруз чкадин эгълидиз хъиз рафтарвал ая. Абур лап гъа жув хъиз кІан хъухъ. Бес куънни Мисрида масанай атана ацукънавайбур тир эхир. Зун Ребби, куъ Аллагъ я.

³⁵ Гъахъ дуван ая ва крара гъахъ хуъх: алцумдайла, чІугвадайла ва я къене гъахъзавай къадарар акъуддайла. ³⁶ Квев дуъз терез ва дуъз къванер, дуъз эфа ва дуъз гъин гваз хъурай. Зун Ребби, куън Мисридай ахкъудай куъ Аллагъ я.

³⁷ За къалурнавай вири къайдаяр ва къайдаяр къиле твах, абур къилиз акъуд. Зун Ребби я“».

Гунагъдай жаза гун

20¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайрив хабар агакъара: „Исраилдин рухвайрикай тир ва я абурун арада масанай атана ацукънавайбурукай тир гъар ни вичин велед Малехдив*»

вугайтIа, ам ажалдин хура тун лазим я; и уьлкведин агъалийри ам къван гана къирай. ³ Зи ибадатхана ва Зи пак тIвар чиркин авуна, ада вичин велед Малехдив вугунай, За зи хъел ахътин касдал элкъуърда, ам вичин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда. ⁴ И уьлкведин агъалийри ада вичин велед Малехдив вугунал вилер кIев авуртIа, ва ам ажалдин хура тун тавуртIа, ⁵ За Зи хъел а касдал, адан вири мукъвабурал элкъуърда, ам ва адахъ галаз санал Малехдихъ галаз явавилер авурбур чпин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда.

⁶ Вичи къияривай ва жавабар гудай руьгьеривай хабарар къазвай ва абурухъ галаз явавилер ийизвайдал За зи хъел элкъуърда, ам вичин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда.

⁷ Пак хъухъ, жуван паквал хуьх, гьикI лагъайтIа Зун Ребби, куь Аллагъ я. ⁸ За къалурнавай къайдаяр къиле твах, абур къилиз акъуд. Зун Ребби, куь паквилин чешме я.

⁹ Вичи буба ва я диде лянет авур гъар вуж хъайитIани къиникъ лазим я. Ада буба ва я диде лянет авуртIа, адан ивидин тахсир адал вичел ала.

¹⁰ Вуж масадан папахъ галаз къатканатIа, абур къведни – гъамни, гъа пабни къиникъ лазим я. ¹¹ Вуж бубадин папахъ галаз къатканатIа, гъам бубадихъ галаз къаткана. Къведни къиникъ лазим я. Абурун ивидин тахсир абурал чпел ала. ¹² Вуж вичин хцин сусахъ галаз къатканатIа, къведни къиникъ лазим я. Абуру мурдарвал авуна; абурун ивидин тахсир абурал чпел ала.

¹³ Итим папахъ галаз хъиз итимдихъ галаз къатканатIа, абур къведани мурдарвал авуна. Абуру къиникъ лазим я; абурун ивидин тахсир абурал чпел ала.

¹⁴ Ни паб ва адан руш вичиз къачунатIа, им алчахвал я. Ам ва къве пабни, куь арада алчахвилер тахъун патал, цIай яна курай.

¹⁵ Гъайвандихъ галаз лап мукъва хъайи итим къиникъ лазим я, гъакI гъайванни йикъ. ¹⁶ Гъайвандихъ галаз паб лап мукъва хъайитIа, пабни йикъ, гъайванни. Абуру ажалдин хура тун лазим я; абурун ивидин тахсир абурал чпел ала.

¹⁷ Са касди вичин вахал, вичин бубадин ва я вичин дидедин рушал, ва вахал айиб авунатIа, адазни гъадан айиб акунатIа, им русвагъвал я. Абуру чпин мукъва-къилийрин вилик чпин халкъдин арадай хкудна гадаррай! А кас вахахъ галаз къаткана; ам гунагъдик акатна.

¹⁸ Са вуж ятIани вичихъ вацран къилер хъанвай папахъ галаз къатканатIа ва адахъ галаз къатканатIа ва адан кIвахъзавай иви ачухнатIа, адани вичин кIвахъзавай иви ачухнатIа, абур къведни чпин халкъдин жергейрикай хкудна гадарда. ¹⁹ Жуван дидедин вахахъ ва бубадин вахахъ галаз къаткимир. Ни ихътин кар авуртIа, гъада вичин хайи як къецIил ийида – къведни гунагъ жедда. ²⁰ Вуж вичин халудин ва я имидин папахъ галаз къатканатIа, гъада вичин халу ва я ими русвагъна. Абуру къведани чпин гунагъдай жаза чIугвада – эремекар яз рекъида. ²¹ Са касди вичин стхадин паб къахчуртIа, им чиркинвал я: ада стха русвагъда. Абуру эремекар яз амукъда“».

Михьи хьуниз эвез гун

²² Реббиди давамарна: «За къа-лурнавай къайдаяр ва Зи тагькимар кьиле твах, ва абур кьилиз акъуда, и чIавуз За куьн гъана ацукъарун патал тухузвай а чили куьн гадардач. ²³ Квез чка азад авун яз За чукурзавай халкъарин адетрин геле аваз фимир. Абуру вири и кIвалахар авуна, ва Заз чиркин хъана. ²⁴ За квез лагъана: „Куьн абурун чилин сагьибар жада; За ам иесивал авун патал куь гъиле твада – вичикай некни вирт хкатзавай и чил“. Зун Ребби, куьн маса халкъарикай кьилди авурвай куь Аллагь я. ²⁵ Куьнени михьи гъайван гъарам гъайвандикай ва михьи къуш гъарам къушракай чара ая. За квез гъарам яз гъисабун эмир авунвай гъич са куьнални куьн чиркин ийимир: я маларалди, я лув гудай чан алай затIаралди, я чилел гъарнихъ къвекъведай чан алай куьлуь затIаралди. ²⁶ Зун патал пак хьухъ, гьикI лагъайтIа Зун, Ребби, пак я. Куьн Зибуру хун патал, За куьн маса халкъарилай виняй къазва.

²⁷ Къиярихъ ва жавабар гудай руьгъерихъ галаз алакъаяр хуьзвай итимарни папар ажалдив вугун лазим я. Абуру къван гана къирай; абурун ивидин тахсир гъабурал чпел ала».

Хахамар патал къайдаяр ва суварин йикъарган (21–25 кьилер)

Диндин къайдаяр кьиле тухудайла хахамрин михьивиликай

21 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: «Хахамар, Гъарунан рухваяр

хабардар ая: „Хахамди, ² лап мукъва ксар: диде, буба, хва, руш, стха ³ ва я вах, вичин кIвале уьмуьр тухузвай, гъуьлуьз тефенвай руш квачиз, – кьенвай касдин мукъув атуналди, вич чиркин авуна виже къведач. ⁴ Ада вич маса мукъвабур патал къацIурун ва чиркин авун лазим туш.

⁵ Хахамри кьилел алай чIарар тун тавурай, чурудин кьерех атIун тавурай, чпи чпел къацIар тавурай. ⁶ Абур чпин Аллагьдин пак инсанар хьунухъ лазим я. Чпин Аллагьдин тIвар къацIур тавурай. Абуру Реббидиз кудай къурбандар, чпин Аллагьдиз суьрсет гъизва, гъавиляй абур пак хъана кIанда.

⁷ Абур чпин Аллагьдин пак ксар я, гъавиляй абуру вичи вич маса гузвай ва я беябур хъанвай паб къачуна жадач, чара хъанвайди къахчуна кIандач. ⁸ Вичи Реббидин къурбангандал*, вичин Аллагь патал суьрсет гъизвай хахамдин паквиллиз гъуьрмет ая. Ам вун патал пакди хуй, гьикI лагъайтIа Зун, Ребби, куь паквилин чешме, пак я.

⁹ Хахамдин руша вичи вич явавилералди къацIурайтIа, ада буба къацIурзава; а руш цIай яна кун лазим я.

¹⁰ Хахам, вичин стхайрин арада чIехиди, вичин кьилел гуьцIунин чIем эличнавайди, вич хахамвиллиз акъуднавайди ва пак тир партал алуькIдай ихтияр авайди, – ам чIарар чкIанваз къекъвена кIандач, ва вичел алай парталар къазунун виже къведач. ¹¹ Ам мейит алай чкадал фена жадач, – гъатта бубадин ва дидедин хатурдайни ада вич чиркин авун лазим туш – ¹² ам и чIавуз ибадатханадай экъечIна жадач. Ада вичин Аллагьдин ибадатхана

къацІурна кІандач, гьикІ лагъайтІа адал шерик авунин лишан – адан Аллагъдин патай тир гуьцІдай чѐм, – ала. Зун Ребби я.

¹³ Адаз паб яз анжах руш къачудай ихтияр ава. ¹⁴ Ада хендедал, чара хъанвай, беябур хъанвай я тушни маса къачузвай паб къачучуна жедач; адавай анжах вичин тухумдай тир рушвал гумаиди паб яз къачуз жеда. ¹⁵ Ада вичин эвледар, вичин тухум къацІурун лазим туш, вучиз лагъайтІа Зун Ребби, адан паквилин чешме я“».

¹⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁷ «Гъарун хабардар ая: „Адан эвледрикай гьич садавайни, гьич са несилдани, адан бедендик рехне кватІа, вичин Аллагъдин къурбангандал суърсет гъиз жедач. ¹⁸ Бедендик рехне квай гьич садавайни садакъаяр гуз жедач: я буъркъубадавай, я къецидававай, я чин какурдававай, я са кІвач къецидававай, я са гъил чІурдававай, ¹⁹ я вичин кІвач ва я гъил ханвайдававай, ²⁰ я кІулацававай, я пунукъававай, я вилел цуьк алай касдивай, я вичик гачал ва къурай хамар алатзававай касдивай, я пхъин хирер квайдававай, я какайриз зарар хъанвай касдивай. ²¹ Гъарунан вичин бедендик рехне квай гьич са эвледдини Реббидиз кудаь къурбандар гъун лазим туш. Рехне квайда вичин Аллагъдин къурбангандал суърсет гъун лазим туш. ²² Адавай вичин Аллагъдин гъам паквилерин паквал тир, гъам пак тир, тІуьн нез жеда, ²³ амма ам пердедин патав атана ва къурбангандив мукъув хъана жедач. Адак рехне ква. Зи ибадатхана къацІур тавурай. ГьикІ лагъайтІа Зун, Ребби, абурун паквилин чешме я“».

²⁴ Мусадидан гъакъиндай Гъарун, адан рухваяр ва Исраилдин вири рухваяр хабардар авуна.

Къурбандрикай низ недай ихтияр ава

22 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Гъарун ва адан рухваяр хабардар ая: „Абур Исраилдин рухвайри Заз гузвай садакъайрин патяхъай, Исраилдин рухвайри Заз гъизвай затІарин патяхъай мукъаят хъурай, Зи пак тІвар къацІур тавурай. Зун Ребби я“. ³ Абуруз лагъ: „Квекай гъар гъим хъайитІани, гъар гъи несилдикай хъайитІани, вич чиркин яз, чеб Исраилдин рухвайри Реббидиз гъанвай савкъатрин мукъув атайтІа, халкъдин арадай акъудна гадарда ва ам мад Зи вилик кумукъдач. Зун Ребби я.

⁴ Гъарунан эвледрикай тир, вичик жузам* квай ва я хкатдай затІар кІвахъзававай гьич садани, чеб михъи хъжедалди, пак тир савкъатар тІуьна жедач. Къенвайда чиркин авунвай шейиник къягъай гъар сад, мая авадарай гъар сад, ⁵ вичик къягъуникди чиркин жедай чан алай куьлуь затІарик ва я вичик хкІуналди чиркин ийидай инсандик, адан чиркинвилин сеbeb гъихътинди кІандатІани хъурай, къягъай гъар сад – ⁶ ибурукай са квек ятІани къягъай гъар вуж хъайитІани, няналди чиркин жеда. Адавай эхъведалди пак садакъаяр нез жедач. ⁷ Рагъдан хъайила, ам михъи жеда ва гъа чІавуз пак садакъаяр недай ихтияр ава, вучиз лагъайтІа абур адан суърсет я. ⁸ Ада гиликъай ва я вагъшийри кукІварнавай гъайвандин як тІуьна виже къведач, тахъайтІа ам чиркин

жеда. Зун Ребби я. ⁹ Абуру зи къарарар кьиле тухурай, чпел гунагь къачун тавурай. ТахъайтIа абур пак тир затI къацIурунай рекьиде. Зун, Ребби, абурун паквилин чешме я.

¹⁰ Чара чилин касди пак тир садакъаяр тIуьна жедач. Хахамдин мугьманди ва я кIвалел пулунихъ кIвалахзавайда абур тIуьн лазим туш. ¹¹ Амма хахамди маса къачунвайдаз абур недай ихтияр ава. Хахамдин кIвале ханвайбурувай хахамди вуч незватIани, гьадакай нез жеда. ¹² Хахамдин тухумдикай тушир касдиз тухванвай хахамдин рушаз пак тир садакъаяр недай ихтияр авач. ¹³ Амма хахамдин руш хендеда хъанватIа ва я чара хъанватIа, ва адас аялар авачтIа, ва ада, гьа жегил чIавуз хъиз, мад бубадин кIвале уьмуьр тухузватIа, – и чIавуз адавай гьа бубади незвайдакай тIуьртIа жеда. Амма чара ксарикай садазни им недай ихтияр авач.

¹⁴ Чара касди къастунай тушир пак тир садакъа тIуьртIа, ада хахамдиз пак тир и садакъа, адал вадай са пайни винел эхцигна эвезун лазим я. ¹⁵ Хахамри Исраилдин рухвайри Реббидиз гъизвай пак тир садакъаяр чиркин тавурай. ¹⁶ Абур тIуьн тавурай, чпи эвез хъууна кIандай тахсир чпелди къачун тавурай. ГьикI лагъайтIа Зун, Ребби, абурун паквилин чешме я“».

Герек тушир къурбандар

¹⁷ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁸ «Гъарун, адан рухваяр ва вири Исраилдин рухваяр хабардар ая: „Исраилдин рухвайрикай ва я абурун арада масанай атана ацукънавайбурукай сада Реббидиз вяд-

дин ва я гуьгьуьл кунуг* ийизватIа, ¹⁹ турус тир къурбанд жунгав, гьер, ва я къун, рехне квачирди хъурай. ²⁰ Рехне квай гъайванар къурбанд ийимир, вучиз лагъайтIа ихътин къурбанд турус жедач.

²¹ Сада Реббидиз карч алай ири ва я карч алай куьлуь гъайванрикай сад суварин къурбанд* ийизватIа, вяддин ва я гуьгьуьл-къурбанд*, ам турус хъун патал, къурбанд ийизвай гъайван рехне квачирди хъана кIанда; адахъ гьич са эксиквални хъана виже къведач. ²² Реббидиз буьркьуь гъайван, хайи чка квай ва я набут, экъечIай дакIур чка квай, алатзавай къурай хам алай, пхьин хер квай гъайван къурбанд ийимир – ихътин гъайванар Реббидиз кудай къурбанд яз къурбангандал* эцигмир. ²³ КIвач къецIи жунгав ва я гьер гуьгьуьл-къурбанд патал виже къведа, амма вяддин къурбанд яз абур турус туш. ²⁴ Реббидиз хирер алай, шупIарнавай, ялна галуднавай ва я какаяр атIанвай гъайванар къурбанд ийимир.

ИкI я куь чилелни ийимир, ²⁵ я куь Аллагьдин суьрсет яз къурбангандал эцигун патал маса халкъдикай тир касдивайни ихътин гъайванар къачумир. Абур набут ятIа, абурук рехне кватIа, куь къурбанд турус жедач“».

²⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁷ «Кализ, хпез ва я цегьрез бала хъайитIа, ам ирид юкьуз дидедихъ галаз амукъна кIанда, муьжуьд лагъай юкьуз ва адалай кьулухъ ам Реббидиз турус жедай цIун къурбанд авуртIа жеда. ²⁸ Кал, хеб, я тушни цегь адан баладихъ галаз гьа са юкьуз тукIамамир.

²⁹ Реббидиз тарифдин кърбанд ийидай чавуз, ам турус жедайвал кърбанд ая. ³⁰ Ам гъа юкъуз тГуьна кІанда, пакамалди гъич са затІни тамир. Зун Ребби я.

³¹ Зи эмирар кыле твах ва абур кылиз акъуд: Зун Ребби я. ³² Зи пак тир тІвар къацІурмир, гъа и чавуз За Зи паквал Израилдин рухвайрин арада малумар ийида. Зун Ребби, куь паквилин чешме я; ³³ Зун, куь Аллагъ хъун патал, куьн Мисридай ахкъудайди я. Зун Ребби я».

Кишдин йикъакъай ва суваррай

23 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Израилдин рухвайрив хабар агакъара: „Реббиди тайинарнавай суварар гъа ихъгинбур я. Куьне абур пак йикъар яз малумарда. Ингъе За тайинарнавай суварар. ³ Ругуд юкъуз кІвалаха, амма ирид лагъай югъ – Киш*, ял ягъунин югъ, пак тир кІватІ жедай югъ. Гъина куьн ацукънаватІани, гъич са жуьредин кІвалахни ийимир: им Реббидин Киш я“».

Песагъ ва Тили фарин сувар

(*ЭхкъечІун 12:14-20; Къурумда 28:16-25; Киххъей къанун 16:1-8*)

⁴ Реббиди давамарна: «Ингъе Реббиди тайинарнавай, куьн вири пак тир санал кІватІ хъун патал тайин тир вахтунда малумардай суварар.

⁵ Сад лагъай вацран цІукъуд лагъай юкъуз рагъдан хъайила, – Реббидин Песагъ*. ⁶ Гъа и вацран цІувад лагъай югъни – Тили фарин сувар*, Реббидин сувар. Ирид юкъуз тІили фу неь. ⁷ Сад лагъай

юкъуз пак тир кІватІ хъун кыле твах. Гъич са кІвалахни ийимир. ⁸ Ирид юкъуз Реббидиз кудай кърбанд гъваш. Ирид лагъай юкъуз пак тир кІватІ хъун кыле твах. Са жуьредин кІвалахни ийимир».

Сифте цульуьн сувар

⁹ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁰ «Израилдин рухваяр хабардар ая: „Куьн За квез гузвай а уьлкведиз атайла, ва ана гвен гуьн къачурла, бегъердин сифте цуьл хамдин кылив гъваш, ¹¹ ада а цуьл куь патай тир турус кърбанд хъиз, Реббидин вилик зурзурдайвал. Хамди цуьл мукъув гвай Кишдилай кьулухъ къвезвай юкъуз зурзуррай.

¹² Цуьл зурзурдай юкъуз куьне Реббидиз кунуг* яз са йис хъанвай, рехне квачир кІел кърбанд авун лазим я. ¹³ Лазим тир фан кърбандди* и чавуз зейтундин чІем* какадарнавай гъуьруьн эфадин цІудай кве пай тешкилун лазим я. Им Реббидиз кудай кърбанд, Адаз хуш ни галай гум я. Чехирдин кърбанддин* къадарди гъиндин кьуд пай тешкилун герек я. ¹⁴ Куьне куь Аллагъдиз садакъа гудай йикъалди я фу, я чранвай техил, я таза тир тварар немир. Им, куьн гъина ацукънаваз хъайитІани, квез несилдилай несилдалди кылиз акъуддай къалурнавай даиман къайдаяр я“».

Гъафтейрин сувар

(*Къурумда 21:26-31, Киххъей къанун 16:9-12*)

¹⁵ Реббиди давамарна: «И Кишдилай кьулухъ къвезвай йикъалай, цуьл зурзун-кърбанддин йикъалай, ирид ацІай гъафте гъисаба.

¹⁶ ЯхцІурни цІуд лагъай юкъуз, ирид лагъай Кишдилай къулухъ къвезвай юкъуз, Реббидиз цІийи бегъердин гъуъруькай тир фан къурбанд* це. ¹⁷ Гъар санай зурзурун патал къве фу гъваш; гъар садаз эфадин цІудай къве пай къуьлуьн гъуър харж авуна кІанда. Абур гъвар квай тинидикай чрана кІанда. Им Ребби патал бегъердин сифте нетижайрин садакъа я. ¹⁸ Фахъ галаз санал куьне са йис хъанвай, рехне квачир ирид кІел, са жунгав ва къве гъер къурбанд авун лазим я; им Реббидиз гудай, лазим тир фан къурбанд ва чехирдин къурбандни* галай кунуг* жеда, – Реббидиз кудай къурбанд, Адаз хуш ни галай гум. ¹⁹ ГъакІни гунагъдай къурбанд* яз са къун къурбанд ая ва суварин къурбанд* яз са йис хъанвай къве кІел. ²⁰ Хахамди абур, и къве кІел, бегъердин сифте нетижайрикай авунвай фан къурбандни галаз, Реббидин вилик ийизвай зурзун-къурбандар яз, абур зурзурай. Абур Реббидин пак тир затІар я; абур хахамдиз талукъ я. ²¹ И югъ кІватІ жедай пакди яз малумара; гъич са кІвалахни ийимир. Им, куьне гъина уьмуър тухуз хъайитІани, квез несилдилай несилдалди къилиз акъуддай къалурнавай даиман къайда я.

²² Жуван чилел гвен гуьдайла, никІин лап къерехдал къван къвемир ва гвен куьтягъ хъайила, къилер кІватІ хъийимир. Абур кесибдиз ва я масанай атана ацукънавайдаз тур. Зун, Ребби, куь Аллагъ я».

Къаргъуйрин сувар

²³ Реббиди Мусадиз лагъана:

²⁴ «Исраилдин рухвайрив агакъа-

ра: „Ирид лагъай вацран сад лагъай югъ куьн патал ял ягъунин югъ хъунухъ лазим я, пак тир кІватІ жедай югъ, адан гъакъиндай къаргъуйрин сесери хабар гурай.

²⁵ Гъич са кІвалахни ийимир, Реббидиз кудай къурбандар гъваш“».

Гунагърилай гъил къахчудай югъ

²⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁷ «Ирид лагъай вацран цІуд лагъай югъ Гъил къахчунин югъ я. И югъ куьн патал кІватІ жедай пакди хъунухъ лазим я; север хуьх ва Реббидиз кудай къурбандар гъваш. ²⁸ И юкъуз гъич са жуьредин кІвалахарни ийимир, гъикІ лагъайтІа им Реббидин, куь Аллагъдин вилик, квелай гъил къахчунин серенжем къиле фидай Гъил къахчунин югъ я. ²⁹ Вичи и юкъуз север хуьн тавур гъар са кас вичин халкъдикай хкудна гадарда. ³⁰ И юкъуз кІвалахдай гъар сад За тергда ва ам вичин халкъдин жергейрай акъатда. ³¹ И юкъуз гъич са кІвалахни ийимир – им квез къалурнавай даиман къайда я, куьне гъина уьмуър тухвайтІани, ам несилдилай несилдалди къиле твах. ³² Куьн патал им бегъем ацІай Кишдин ял ягъунин югъ хъунухъ лазим я; север хуьх. И вацран кІуьд лагъай йикъан нянилай къведай няналди куьне ял ягъун лазим я».

Кумайрин сувар

(Къурумда 29:12-39;

Киххъей къанун 16:13-17)

³³ Реббиди Мусадиз лагъана:

³⁴ «Исраилдин рухваяр хабардар ая: „Гъар ирид лагъай вацран цІувад лагъай югъ – Кумайрин сувар*»,

ирид юкъуз давам жезвай Реббиндин сувар я. ³⁵ Адан сад лагъай югъ кІватІ жедай пакди я; гъич са кІвалахни ийимир. ³⁶ Ирид юкъуз Реббидиз кудай кърбандар гъваш. Муъжуъд лагъай югъ – куън патал кІватІ жедай пакди я; Реббидиз кудай кърбандар гъваш. Им сувар агалзавай югъ я, и юкъуз гъич са кІвалахни ийимир.

³⁷ Реббиди тайинарнай суварар гъа ихътинбур я. Куъне абур пак йикъар яз малумарда ва Реббидиз кудай кърбандар гъида: кунугар* ва фан кърбандар*, суварин ва чехирдин кърбандар*, и юкъуз адет тирвал. ³⁸ Вири ибур – Кишдин юкъуз Реббидиз ийизвай савкъватрилай ва куъне Реббидиз гъизвай куъ пишкешрилай, ва яддин ва вири гуъгуъл-кърбандрилай* алава яз.

³⁹ Ирид лагъай вацран цІувад лагъай юкъуз, куъне бегъер къахчурла, Реббиндин сувар кыле твах – ам ирид юкъуз давам хъана кІанда. Сад лагъай югъ куън паталди ял ядайди ва муъжуъд лагъай югъ – ял ядайди хъурай. ⁴⁰ Сад лагъай юкъуз багъдин тарарин виридалайни хъсан майвар, хумравдин таран пешер, къалин пеш гъидай тарарин ва цІвелин тарцин хилер къачу ва Реббиндин, куъ Аллагъдин вилик ирид юкъуз шадвилер кыле твах. ⁴¹ Реббиндин и сувар ирид йикъан вахтунда гъар йисуз кыле твах. Им квез къалурнай даиман къайда я, несилдилай несилдалди и сувар ирид лагъай вацра кыле твах. ⁴²⁻⁴³ Ирид юкъуз кумайра уъмуър твах: куъ вири несилриз За Израилдин рухвар Мисридай ахкъудай чІавуз кумайра

динж авурди чир жедайвал, Израил уълкведин чкадин вири агъалийри и йикъара кумайра уъмуър тухурай. Зун Ребби, куъ Аллагъ я“».

⁴⁴ Мусадини Реббиди тайинарнай суварар Израилдин рухвариз малумарна.

Чирагъар патал чѐм ва Реббиндин вилик жедай фу

24 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁻³ «Гьалтунин Алачухда* авай, вичин къулухъ Икърардин сандух галай пердедин вилик квай чирагъар вахт акадар тийиз куъкІуърдайвал, гъилералди гъазурнай зейтундин михъи чѐм гъун Израилдин рухвариз эмир ая. Пакамлай няналди куъкІуърнай чирагъар Реббиндин вилик хъунал Гъаруна датІана вил алаз авурай. Им куъ арада несилдилай несилдалди къвезвай къалурнай даиман къайдаяр я. ⁴ Ада Реббиндин вилик квай михъи къизилдикай раснай чирагъгандал алай чирагърал датІана вил алаз авурай.

⁵ Къуълуън гъуър къачу ва адакай цІикъвед лаваш чуруж; гъар садал къве эфа гъуър гьалтна кІанда. ⁶ Лавашар Реббиндин вилик квай михъи къизилдикай авунвай экІягъандал, гъардал ругуд жедайвал, къве харада эциг. ⁷ Гъар са харадин винел михъи хъсан ни галай шкъакъдикай эциг. Им гъизвай фан кърбанддин* рикІел хуънин пай жеда – Реббидиз кудай кърбанд. ⁸ Эбеди Икърар къилиз акъудун патал, Израилдин рухварин садакъа яз, и фу гъар Кишдиз, вахт-вахтунда Реббиндин вилик эцигна кІанда. ⁹ Фу Гъаруназ

ва адан рухвайриз талукъ я; абур-у ам пак тир чкадал* тІуьрай. Им паквилерин паквал, Реббидиз кудай къурбандрикай даим яз Гъаруназ ва адан эвледриз къведай пай я».

Аллагъдиз аси тирдаз къиникъалди жаза гун

¹⁰⁻¹¹ Израилдин рухвайрин арада вичин диде израилвийрикай, бубани мисривийрикай тир са кас авай. Адан дидедин тІвар ШеламитІ тир, ам Данан тайифадай* тир Дивридин руш тир. Кундал Израилдин рухвайрикай садахъ галаз къалриз акъатна, и касди, иври папан хци, Реббидин ТІвар къацІуриз ва абурдай вегъиз хъана. Мусадин къилив тухвана. ¹² Ам къуна, Реббиди акъуддай дуван вилив хуъз хъанай.

¹³ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁴ «А мердимазар кундилай алуда, адан гафар ван хъайи гъар сада адан къилел вичин гъилер эциграй*, ва вири элди ам къван гана къирай. ¹⁵ Израилдин рухвайризни лагъ: „Ни вичин Аллагъ абурдай вегъейтІа, гъадав а гунагъдай азаб агакъда, ¹⁶ ни Реббидин ТІвар къацІур авуртІа, ам яна къена кІанда: вири элди адаз къван гурай. ТІвар къацІурай гъам масанай атана ацукънавайди, гъам чкадин агъали яна къиникъ лазим я.

¹⁷ Ни инсан къейитІа, гъамни къиникъ лазим я. ¹⁸ Ни мал къейитІа, ада зиян эвезун лазим я: уьмуьрдихъ уьмуьр. ¹⁹ Жувандик нукъсанвал кутурдазни гъа икІ хъувуна кІанда: ²⁰ хунай хун, вилихъ вил, сарахъ сас. Ада масадаз гъихътин хасарат ганатІа, гъахътинди гъадазни хгана кІанда. ²¹ Ни гъайван къенатІа, ада зиян эвезун ге-

рек я, амма инсан къейиди вични рекъин лазим я. ²² Квехъ уьлкведа гъам чкадин агъали, гъамни масанай атана ацукънавайди патал гъа сад хътин къанун хъурай. ГъикІ лагъайтІа Зун Ребби, куь Аллагъ я“».

²³ Мусадидан патахъай Израилдин рухваяр хабардар авуна. Израилдин рухвайри Реббиди Мусадиз эмир гайивал авуна. Мердимазар кундилай алудна ва къван гана къена.

Кишдин йис ва элкъвей йисарин йис

25¹ Синай* дагъдал Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Израилдин рухваяр хабардар ая: „Куьн За квез гузвай чилерал атайла, и чили Реббидин Кишдал амал авуна кІанда. ³ Ругуд йисуз жуван ник цуз, ругуд йисуз жуван ципицІ багъда чІере атІутІ ва бегъер къахчу. ⁴ Амма ирид лагъай йисуз чилихъ тамам Кишдин, Реббидин Кишдин секинвал хъуй: жуван никІе тумар цамир, жуван ципицІ багъда чІере атІумир. ⁵ Жуван сама экъечІай са затІни гвемир, жуван атІана куьруь тавунвай ципицІ багъда ципицІар кІватІ хъийимир: и йисуз чилихъ тамам секинвал хъуй. ⁶ Кишдин йисуз чили гайи гъар вуч хъайитІани, квез суьрсет жеда – ваз, ви лукІаризни къаравушриз, пулунихъ къунвайбуруз, вахъ галаз уьмуьр тухузвай чара чилин ксариз, ⁷ ви мал-къарадиз ва ви уьлкведин вагъши гъайванриз. Адан бегъерар квез виридаз недайди жеда.

⁸ Кишдин ирид йис гъисабна чара ая – иридра ирид йис. Ва Кишдин ирид йис алатайдалай къулухъ –

яхцѳурни кѳуѳд йис – ⁹ кѳаргѳу ягѳа: ирид лагѳай вацран цѳуд лагѳай юкѳуз, Гѳил кѳахчунин юкѳуз, куѳ вири уѳлкве тирвал кѳаргѳудай сес акѳуд. ¹⁰ Яхцѳурни цѳуд лагѳай йис паквилиз акѳуд: уѳлкведа адан вири агѳалияр азад авун малумара. Им куѳн патал элѳкѳвей йисарин йис жеда; квекай гѳар сад вичин тухумдин чилел, вичин мукѳва ксарин кѳилив хкведа. ¹¹ Яхцѳурни цѳуд лагѳай йис куѳн патал элѳкѳвей йисарин йис* хѳуй; куѳне я цун, я сана вич-вичиз экѳечѳай гѳич са затѳни гуѳн лазим туш, я куѳ атѳана куѳруѳ тавунвай ципицѳ багѳлара бегѳер кѳватѳ хѳувуна кѳандач. ¹² Им элѳкѳвей йисарин йис я, ам куѳн патал пакди хѳурай: анжах вич-вичиз никѳай экѳечѳай затѳар неѳ.

¹³ Элѳкѳвей йисарин и йисуз квекай гѳар сад жуван чилел хѳурай.

¹⁴ Вуна жувандаз ви мулк маса гузватѳа ва я адан мулк маса кѳачузватѳа, сада сад алцурмир. ¹⁵ Жувандивай мулкар кѳачудайла, элѳкѳвей йисарин йисарилай кѳулухѳ шумуд йис алатнаватѳа гѳисаба. Ни ваз вичин мулк маса гузватѳа, адан кѳимет элѳкѳвей йисарин йис алуѳкѳдалди шумуд йис аматѳа, гѳабурув кѳурди хѳурай. ¹⁶ Гѳикѳван гзаѳ йисар аматѳа, гѳакѳван кѳиметни хкаж жеда, гѳикѳван тѳимил йисар аматѳа, кѳиметни гѳакѳван агѳузди жеда, ада ваз бегѳеррин кѳадар маса гузва эхир. ¹⁷ Жуванди алцурмир, куѳ Аллагѳдихѳай кичѳе хѳухѳ. Зун Ребби, куѳ Аллагѳ я.

¹⁸ Зи кѳалурнавай кѳайдаяр кѳилиз акѳуд, Зи тагѳкимар кѳиле твах ва и чилел куѳне секиндив уѳмуѳр тухуда. ¹⁹ Чили бегѳер гуда, куѳне

тухдалди неда ва чилел куѳне секиндив уѳмуѳр тухуда.

²⁰ Куѳне хабар кѳада: <Чавай я цаз, я бегѳер кѳватѳ хѳийиз тахѳайла, бес чна вуч тѳуѳрай?> ²¹ Ругуд лагѳай йисуз За кvez Зи хийир-дуѳа* ийида, ва чили пуд йисан бегѳер гуда! ²² Муѳжуѳд лагѳай йисуз куѳне цада, тѳуѳн лагѳайтѳа куѳгѳне бегѳердикай ийида: куѳне ам, цѳийи бегѳер агаѳдалди, кѳуѳд лагѳай йисалди неда.

²³ Чил элѳкѳвен хѳийин тийир тегѳерда маса гана виже кѳведач, вучиз лагѳайтѳа чил Зиди я, куѳн лагѳайтѳа, За чпиз чка ганвай масанай атана ацукѳнавайбур ва чара чилин ксар хѳиз я. ²⁴ Куѳ вири чилерай куѳне тухумдин белгенар* пул гана кѳахчун таѳминарун лазим я.

²⁵ Квекай тир касди, кесиб хѳана, вичин чилин са пай маса гузватѳа, адан са ивидин лап мукѳва касди атана маса ганвай а чка пулунихѳ кѳахчурай. ²⁶ А касдихѳ ахѳтин мукѳва-кѳили авачтѳа, амма адахѳ вичихѳ агѳвал хѳанваз а маса ганвайди, пул гана элѳкѳвена кѳахчуз жезватѳа, ²⁷ маса гайи йисалай инихѳ алатнавай йисар гѳисабрай, муѳштеридиз амай йисар эвез хѳувунин пул вахкурай – ва вичин чилел элѳкѳвена хѳурай. ²⁸ Амма адавай эвез авунин пул гуз жезвачтѳа, маса ганвайди муѳштеридив элѳкѳвей йисарин йис алуѳкѳдалди гумукѳда. Элѳкѳвей йисарин йисуз муѳштериди белген вахкуда, ва ам маса гайиди вичин тухумдин чилел хкведа.

²⁹ Сада цал элѳкѳурнавай шегѳерда авай кѳвал маса гузватѳа, и кѳвал вич маса гайи йикѳалай кѳулухѳ са

йисан вахтунда элкъвена пулунихъ къахчуз жеда – вири и вахтунда маса къахчуз хьун мумкин я. ³⁰ Цал элкъурнавай шегьерда авай квал са йисан вахтунда элкъвена къахчунвачтIа, ам элкъуьн авачиз муьште-ридинди ва адан эвледринди жеда; ам элкъвей йисарин йисузни вахкудач. ³¹ Амма цал элкъур тавунвай хурера авай квалер чилин белген яз гьисабзава; абур пулунихъ элкъвена къахчуз жеда, элкъвей йисарин йисуз лагъайтIа, абур вахкун герек я.

³² Левийрин шегьерра левий-риз чпин квалер гьар гьн вахтунда хъайитIани пул гана къахчудай ихтияр ава, ³³ къахчун тавуртIа, левийрин шегьерра маса ганвай и квал элкъвей йисарин йисуз вахкун герек я, вучиз лагъайтIа левийрин шегьерра авай квалер – ибур Израилдин рухвайрин арада левийрин тайифадин* чил я. ³⁴ ГьакIни абурун шегьеррихъ галай чIурарни маса гана жедач: ибур левийрин даиман чилер я.

³⁵ Ви халкъдикай сад кесиб хъайитIа, къекъверагвиле гьатайтIа, адан гьил яхъ ва жуван квалеле са пипI чара ая, ам вахъ галаз масанай атана ацукънавай ва чара чилин кас хьиз хьурай. ³⁶ Адавай пулунай ва тIуьнай къил къачумир; жуван Аллагъдихъай кичIе хьухъ – и касди ви квалеле уьмуьр тухурай. ³⁷ Адав вугай пулунилай къил къачумир, суьрсет патал ийизвай харжийрал къил эцигмир. ³⁸ Зун Ребби, кев Къенан* вахкун патал ва куь Аллагъ хьун патал куьн Мисридай ахкъудай куь Аллагъ я.

³⁹ Квекай тир сад кесиб хъана, ваз лукIвиле маса гайитIа, адав лукIрав хьиз кIвалахиз тамир. ⁴⁰ Ада кIвале пулунихъ къунвайди ва чара чилин кас хьиз уьмуьр тухурай. Ада ви кIвале элкъвей йисарин йисарал къван кIвалахда, ⁴¹ ахпа аяларни галаз ви патавай хъфиде – вичин мукъва-къилийрин патав, вичин тухумдин чилел элкъвена хкведа. ⁴² Израилвиар За Мисридай ахкъудай Зи лукIар я; абур лукIар хьиз маса гана виже къведач. ⁴³ Абур патал залум иеси жемир, жуван Аллагъдихъай кичIе хьухъ. ⁴⁴ Вуна маса къачунвай лукIар ва къаравушар патарив гвай халкъарикай хьунухъ лазим я. ⁴⁵ Квевай гьакI куь уьмуьр тухузвай чара чилин ксар, ва куь чилел ханвай абурун хизанарни пулунихъ маса къачуз жеда. Абурукай куьн патал хуси чилер авуртIа жеда, ⁴⁶ абур квевай, ирс яз, даим хусият яз куь аялриз гайитIа жеда. Абурухъ галаз квевай лукIарихъ галаз хьиз рафтарвал авуртIа жеда, амма куь стхайриз, Израилдин рухвайриз, залум иесияр жемир.

⁴⁷ Ви патав гвай масанай атана ацукънавайдахъни чара чилин касдихъ агьвал хъана, амма квекай сад тир кас кесиб хъана вичи вич а масанай атанвай касдиз ва я чара чилин касдиз ва я адан тухумдикай тир са масадаз лукIвиле маса гайитIа, ⁴⁸ а маса ганвай квекай тир кас пул гана къахчуз жеда. Ам адан стхайрикай садавай, ⁴⁹ имидивай, имидин хчивай ва я мукъва маса касдивай пул гана къахчуз жеда – я тушни, агьвал хьуникди, адавай вич пул гана къахчуз жеда. ⁵⁰ Ада вичин иесидихъ галаз санал маса

гайи йикъалай элкъвей йисарин йисаралди шумуд йис алатнаватІа гьисабрай; адан къимет пулунихъ къунвайдан мажиб фикирда къуна, йисарин къадардилай тайинарна кІанда. ⁵¹ Пул гана къахчудайла, гьеле гзаф йисар аматІа, ада вич азад хъувунихъ гьа йисарихъ галаз къазвай вич маса гайи пулунихъ къадардин са пай пул гана кІанда. ⁵² Элкъвей йисарин йисаралди са тІимил йисар амаз хъайитІа, ада къахчудай пулунихъ къадар гьа а йисарин къадардиз килигна акъудрай ва вич азад хъувун патал ам гурай. ⁵³ Иеси патал ам вири вахтунда пул гана къунвайди хъиз хъун лазим я; иесиди ви вилик адахъ галаз инсаф авачир рафтарвал авуна виже къведач. ⁵⁴ Амма квекай сад тир кас пул гана къахчуз тахъайтІани, элкъвей йисарин йисуз ам вичин аяларни галаз азад хъжеда.

⁵⁵ ГьикІ лагъайтІа, Исраилдин рухваря Зи лукІар я. Абур За Мисридай ахкъудай Зи лукІар я. Зун, Ребби, куь Аллагъ я».

Хийир-дуьа ва лянет (26–27 кьилер)

Яб гунай хийир-дуьа авун
(Киххъей къанун 7:12-15 ва 28:1-14)

26 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: «Куьне квез бутар* рас ийимир, куьн авай чкайра я раснавай кІалубар, я пак къванер хкажмир, куьн чилел, абурун патав икрам авун патал, чпел шикилар атІанвай къванер эцигмир. ГьикІ лагъайтІа Зун, Ребби, куь Аллагъ я. ² Зи Киш йикъар* кьиле твах ва Зи ибадатханадиз гьуьрмет ая. Зун Ребби я.

³ Куьне За къалурнавай къайдаяр кьилиз акъудиз хъайитІа, Зи эмирар мукъуфдивди кьиле тухуз хъайитІа, ⁴ За квез вахт-вахтунда къвалар ракъурда ва чили бегъер гуда, чуьлда авай тарарини бегъер гьида. ⁵ Куьне гьеле техилар гатун кьилиз акъуд тавунмаз, ципицІар кІватІ хъийидай вахт алуькда, ципицІар гьеле кІватІ тавунмаз – тумар цадай вахт алуькда; куьне тухдалди неда ва жуван чилел секин уьмуьр тухуда.

⁶ За куь уьлкведиз ислягъвал гуда: куьн ксун патал къаткайла, садани куь секинвал чІурдач. За куь чилелай вагъши гъайванар алудда; туруни куь чил барбатІ ийидач. ⁷ Куьне куь душманар катуниз мажбур ийида, абур куь туруник телеф жеда. ⁸ Квекай вад виш кас катарда, виш касди цІуд агъзур катарда, куь душманар куь туруник телеф жеда!

⁹ За квез хийир-дуьа ийида. За куьн гзаф аладдайбур, ва гзаф къадарралди авайбур ийида. За квехъ галаз авай Зи Икърар кьилиз акъудда. ¹⁰ Куьне шазанлай амай затІар тІуьн тавунмаз, куьн абур, цІийи бегъердиз чка хъун патал, гадаруниз мажбур жеда.

¹¹ За Зи кІвал куь арада эцигда ва За квез нифрет ийидач; ¹² Зун куь арада жеда, куь Аллагъ жеда, куьнни – Зи халкъ. ¹³ Зун Ребби, квекай мисривийрин лукІар тахъун патал, куьн Мисридай ахкъудай куь Аллагъ я. За, куьн гардан кІир тавуна къекъуьнин мураддалди, куьн кІаник акатнавай вик кукІварна.

Яб тагунай лянет*(Киххъей къанун 28:15-68)*

¹⁴ Амма куьне Заз яб тагуз, Зи вири эмирар къилиз акъуд тийиз, ¹⁵ куьне За къалурнавай къайдаяр инкар ийиз ва куьне Зи вири эмирар къилиз акъуд тийиз ва Захъ галаз авай икърар чІуриз Зи къалурнар нифрет ийиз хъайитІа, ¹⁶ За квез вуч ийидатІа чир хъухъ. За квез мусибат ийида: верем ва цІаярин азар ракъурда, куь вилерин экв зайиф жеда, чанди куь гзаф азаб чІугвада. Куьне тумар цада, амма гъавайда жеда – куь фу куь душманри неда. ¹⁷ За квел Зи хъел ракъурда: душманри куьн кІаник кутада, мидяйри квел агъавал ийида. Ва куьн, квехъ садни галтугзавачтІани, къулухъ килиг тийиз катда.

¹⁸ Куьне идалай къулухъни Заз яб тагайтІа, За квев куь гунагърай ирид гъилера артух жаза агакъарда, ¹⁹ За куь къилиз ялдай лавгъавал кукІварна терг ийида. За куь къилел алай цав ракъ хъиз, кІвачерик квай чил буъруьнж хъиз жедайвал ийида. ²⁰ Куьне куь къуватар гъавая серф ийида: куь чили бегъер гудач, тарарини майваяр гъидач.

²¹ Амма куьне идалай къулухъни Заз аксивал авуртІа ва Заз яб гуз кІан тахъайтІа, За куь гунагърай гудай жаза иридра артухарда. ²² За куь винел, чпи куь аялар телефдай ва мал-къара тергдай, вагъши гъайванар ракъурда. Куьн къвердавай къадардиз тІимил жеда, куь рекъер баябан жеда.

²³ Амма идалай къулухъни куьне Зи тарс къун тавуртІа ва гъа виликдай хъиз Заз аксивал авуртІа, ²⁴ Зунни квез акси яз экъечІа: За

квез куь гунагърай ирид гъилера артухни алаз жаза гуда. ²⁵ Икърар чІур авунай къисас вахчун патал, За квел тур ракъурда! Куьн куь шегъерра чуьнуьх хъайи чІавуз, за квел виридахъ галукъдай тІегъуьн ракъурда, ва куьн душмандин гъиле гъатда. ²⁶ За куьн факай магърумда. Фу чурун патал цІуд папаз са хъар бес жеда. Куьн патал фу терездал алцумда. ТІуърдалай къулухъ куьн гишила амукъда.

²⁷ Куьн идалай къулухъни Заз яб тагуз ва гъа виликдай хъиз Заз акси яз хъайитІа, ²⁸ Зунни пис хъел акатна, квез акси экъечІа ва квез куь гунагърай иридра гзаф жаза гуда.

²⁹ Куьне куь рухвайрин ва рушарин як неда. ³⁰ За куь хкажнавай пак чкаяр чукІурда ва куь хуш ни галай гум акъуддай къурбанганар* терг ийида; куь мейитар бутрин* ханвай амукъайрихъ галаз какахъна гадарнаваз жеда. За квез нифрет ийида! ³¹ Куь шегъерар За харапІайриз элкъуьрда, ибадатханаяр ичІи яз тада ва куьне ийизвай къурбандрин гум къенез чІугваз кІан жедач. ³² За куь чил а саягъда барбатІ ийида хъи, анал ацукъун патал къведай куь душманрик зурзун акатда. ³³ За куьн халкъарин арада чукІурда ва куьн чукурун патал тур къакъарай акъудда. Куь уьлкве ичІи жеда, куь шегъерарни харапІайриз элкъведа.

³⁴ Чили вичин Кишдин йисар эвез хъийида. Баябанвал давам жедай ва куьне душманрин арада уьмуьр тухудай вири йисара чили ял яда ва вичин Кишдин йисар эвез хъийида. ³⁵ И баябанвал давам жедай вири вахтунда чили, куьне вичел уьмуьр тухвай, амма ада ял

акъадар тавур Кишдин а йисарин гьисабдай ял яда.

³⁶ Квекай саламат яз амукъдай-буру лагъайтІа, душман уьлкведа уьмуьр тухуда, ва За абурун рикІе кичІ твада. Пешини вишириш ийида ва абур катда, туруникай катзавайбуру хьиз зверда, абурухъ гьич са касни галтугзавачтІани, алукъда. ³⁷ Абур хкадарна, гуя туруникай хьиз, сада сад ярхариз катда – амма абурухъ гьич са касни галтугзавач. Квевай душмандин хура акъвазиз жедач ³⁸ ва чара халкъарин арада рекъида, куь душманрин чили куьн туькъуьнда. ³⁹ Душмандин чилел квекай сагъ-саламатдиз амукъдай-буру вужар ятІа, абур, чпин ва бубайринни гунагъар себеб яз, чан аламаз китІида!

⁴⁰ Амма чпинни, бубайринни гунагъ хиве къуртІа, абуру Заз акси яз тахсиркарвилериз рехъ ганай ва Заз акси экъечІнай. ⁴¹ И кар себеб яз Зунни абуруз акси хъанай ва абур душмандин уьлкведиз ракъурнай. Абурун аси рикІ муьтІуьгъ хъайитІа ва абуру, жаза къабулна, чпин тахсирдилаь гьил къахчудайвал авуртІа, ⁴² За Якъубахъ галаз хъайи Зи Икърар рикІел хкида. Исакъахъ галаз хъайи Зи Икърарни ва Ибрагъимахъ галаз хъайи Зи Икърарни, и чилни рикІел хкида. ⁴³ Абуру и чил тур чІавуз, ада, вич хелвет яз амукъуникди, вичин Кишдин йисар эвез хъийида – абуру чпин гунагъдилаь гьил къахчудайвал ийидалди: абуру Зи тагъкимар инкарна ва За къалурнавай къайдайриз нифрет авуна эхир. ⁴⁴ Амма и кардизни килиг тавуна, абур душмандин уьлкведа жедай вахтунда, За абур ин-

кар ийидач ва абуруз нифрет ийидач; За абур тергдач; За абурухъ галаз авай Зи Икърар къуватдай вегъидач, гьикІ лагъайтІа Зун, Ребби, абурун Аллагъ я. ⁴⁵ Абурун Аллагъ хъун патал халкъариз аквадайвал чеб Мисридай ахкъудай абурун бубайрихъ галаз авай Икърар За рикІел хкида. Зун Ребби я».

⁴⁶ Реббиди Синай* дагъдал Мусадин мецелай Вичинни Исраилдин рухвайрин арада хъайи къайдаяр, тагъкимар ва къанунар гъа ихътинбуру я.

Вяддин садакъаяр

27¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухваяр хабардар ая: „Сада, Реббидиз авур вяд къилиз акъудуналди, инсандин уьмуьрдин къимет вахкун лазим ятІа, ³ къад йисалаь пудкъад йисал къван хъанвай итимдин къимет ибадатханадин шекъелрин къадардалди гимишдин яхцІурни цІуд шекъел я, ⁴ папан лагъайтІа – къанни цІуд шекъел. ⁵ Инсандин йисарин къадар вадалай къадалди къван ятІа, гададин къиметди и чІавуз къад шекъел тешкилда, рушан – цІуд. ⁶ Инсандин уьмуьр са вацралаь вад йисал къван ятІа, гададин къимет гимишдин вад шекъел, рушан лагъайтІа, гимишдин пуд шекъел жеда. ⁷ Инсандин йисарин къадар пудкъад ва идалай гзаф яз хъайитІа, итимдин къиметди цІувад шекъел тешкилда, папан лагъайтІа, цІуд. ⁸ Вяд авурди тайинарнавай къимет гун патал гзаф кесиб ятІа, ам хахамдин къилив гъана кІанда, ва хахамди, адан гьал-агъвал гьикІ ятІа чирна, ада

гъихътин къимет гун лазим ятІа та-
йинарда.

⁹ Хиве къунвай вяддай Реббидиз
къурбанд ийиз жедай гъайванрикай
сад вахкузватІа, Реббидиз бахш
авунвай и гъайван пак тирди жезва.

¹⁰ Ам маса гъайвандалди эвез аву-
на жедач: я писдан чкадал хъсанди,
я хъсандан чкадал писди гана же-
дач. Вяд авурда гъар гъикІ ятІани
са гъайван масадалди эвез авуртІа,
и чІавуз гъам хиве къунвай гъай-
ван, гъам вичелди ам эвез авунвай-
ди пакбур жеда.

¹¹ Жуваз къин къунвайвал, вич
Реббидиз къурбанд ийиз теже-
дай чиркин гъайван тайинарнатІа,
и гъайван хахамдин патав гъун ге-
рек я, ¹² ва хахамди адан къимет,
ам хъсанди яни, писди яни килиг-
на, тайинарда. Хахамди адал гъихъ-
тин къимет эцигайтІа, гъакІ женни
ийида. ¹³ Нузьуър авунвайдаз гъай-
ван пул гана къахчуз кІан хъайитІа,
ада адан къиметдин вадай са пай
мадни эхцигун лазим я.

¹⁴ Сада вичин кІвал Реббидиз
акъудайтІа, хахамди ам хъсан-
ди яни, писди яни гъадалай ас-
лу яз, кІвалин къимет атІун лазим
я. Хахамди адан къимет гъикъван
акъудайтІа, гъакъван женни ийи-
да. ¹⁵ Вичин кІвал акъудайдаз ам
пул гана къахчуз кІан хъайитІа, ада
адан къиметдал вадай са пай алава
хъувун лазим я – ва элкъвена ви-
чин кІвал къахчуда.

¹⁶ Садаз вичин тухумдин чили-
кай Реббидиз ник акъудайтІа, адан
къимет ана цаз жедай тумунин къа-
дардай акъудна кІанда: ана цун
мумкин тир мухан гъар са гъуьмер-
дин къилихъ гимишдин яхцІурни

цІуд шекъел. ¹⁷ Са касди Реббидиз
вичин ник элкъвей йисарин йисуз*
бахш ийизватІа, адан бегъем къи-
мет фикирда къуна кІанда. ¹⁸ Амма
ада Реббидиз вичин ник элкъвей
йисарин йисарилай гуьгъуьниз
бахш ийизватІа, хахамди никІин
къимет элкъвей йисарин йисалди
амай къван йисарин къадардиз ки-
лигна атІана кІанда. И чІавуз къи-
мет агъузарун герек я. ¹⁹ Ник акъу-
дайдаз ам пул гана къахчуз кІан
хъайитІа, ада адан къиметдал мад-
ни вадай са пай эхцигун лазим я, ва
ник элкъвена гъадаз хкведа. ²⁰ Ам-
ма ада ник пул гана къахчуначтІа,
ва ам масадаз маса ганватІа, ихътин
ник мад пул гана къахчуз жедач.
²¹ Элкъвей йисарин йисуз, ник азад
хъижедайла, ам вичел вяд алай ник
хъиз, Реббидиз акъуднавайди хъиз
пакди жеда, адакай хахамдин хсу-
сият жеда.

²² Сада Реббидиз маса къачун-
вай ник бахшнаватІа, яни адан ту-
хумдин чилик акат тийизвай ник,
²³ хахамди никІин къимет элкъвей
йисарин йисаралди амай къван йи-
сарин къадардиз килигна атІурай.
А касди хахамдив никІин къимет
гъа юкъуз вахгун лазим я; им Реб-
бидин пак затІ я. ²⁴ Элкъвей йи-
сарин йисуз лагъайтІа, а ник, ам
нивай маса къачунайтІа, ам нин ту-
хумдин чиликай тиртІа, элкъвена
гъаданди хъжеда.

²⁵ Вири къиметар ибадатхана-
дин шекъелралди тайинарзава; ше-
кълда къад герагъ ава.

²⁶ Гъайвандин эркек сифте дул
Реббидиз бахшна жедач: ам гъакІа-
ни, сифте бала яз, гъаданди я. Гъам
малдин, гъам лапагдин сад лагъай

бала Реббинди я. ²⁷ Амма и сифте бала гъарам гъайвандинди ятІа, ам, адан къиметдал мадни вадай са пай эхцигна, пул гана къахчуз жеда. Гъайван пул гана къахчунвачтІа, ам тайинарनावай къиметдай маса гуда.

²⁸ Амма иесиди вяд авуна Реббидиз эцигдай гъич са жуьредин хсусиятни, кІандатІа вич инсан, гъайван ва я ирс тир чил хъурай, я маса гуз, я пул гана къахчуз жедач. Вяд авуна Реббидиз акъудай вири затІар паквилерин паквал я. ²⁹ Вяд авуник акатай инсан пул гана къахчуз жедач; ам яна къиникъ лазим я.

³⁰ Чили гузвай вири затІарин – никІерин бегьер ва тарарин майваар – цІуд паюникай са пай Реб-

бидиз талукъ я; ибур Реббинди пак затІар я. ³¹ Садаз вичин цІуд паюникай са пай пул гана къахчуз кІанзаватІа, ада адан къиметдал вадай са пай эхцигун лазим я. ³² Карч алай ири ва куьлуь гъайванрин цІуд паюникай са пай – нехирбандин лашдин кІаникай феи гъар са цІуд лагъай гъайван Реббинди пак тир затІ я. ³³ Хъсан гъайванар писбурукай чара авун ва садбур масабуралди эвез авун лазим туш. Амма гъар гъикІ хъайитІани са гъайван масадалди эвез авунатІа, абур къведни пак тирбуруз элкъвезва; абур пул гана къахчуз жедач“».

³⁴ Реббиди Синай* дагъдал Мусадиз Исраилдин рухваяр патал авур эмиар гъа ихътинбур я.

Къурумда

Гъахъун

И табдиз «Къурумда» тIвар гун вичикай адан лап эвелда ихтилат фенвай Мисридай Къенандиз физвай рекъе Исраилдин халкъ сиягъдиз къачунихъ галаз алакъада ава. Чувуд чIалал табдин тIварцIи лагъайтIа – «Къурумда» чпикай кхъенвай вакъиаяр гъи чкада къиле фенатIа ачухдиз къалурзава.

Синай дагъда Аллагъдин Исраилдин халкъдиз Вичин Къанун гайидалай къулухъ, Мусади, левияр къилди гъисабна, дяведиз бакара тир вири итимрин къадар сиягъдиз къачуна. Идалай къулухъ, Аллагъдин къалуруналди, Къанундик са бязи алаваяр кухтуна, ва халкъ вичиз гуда лагъана хиве къунвай куьч хъун патал гъазур тир (1-9-къилер).

Амма Къадеш-Барнедиз (Къенандин сергъятдал алай чил) мукъва хъайила, Исраилдин халкъдиз, чинеба къекъвена чирдайбурун рахунриз яб гана, чпиз хиве къунвай чилел физ кичIе хъана. Чпин кичI себеб яз исраилвияр ифей къурумда яхцIур йисан вахтунда къекъуьниз мажбур хъана (10-20-къилер). Исраилвийрин муьтIуьгъ тежер несил къурумда терг хъайила, халкъди къвез-къвез Къенандин къваларив гвай чилер къаз хъана ва Ярдан вацIун рагъакIидай пата авай Магъаб уьлкведив къван агакъна (21-36-къилер). Вири а йисарин девирда Исраилдин халкъ шумудни са гъилера Мусадиз акси эжъечIна ва Аллагъдилаи шел-хвал авуна. Амма, чпин терсвал себеб яз абурув жазаяр ага-къарзавайтIани, Реббиди Вичи хкъягъай халкъдиз датIана вафа хуьзвай, гуда лагъана хиве къунвай чилел физвай рекъе адан патахъай къайгъу чIугъазвай ва адаз вири душманар кIаник кутадай къуват гузвай.

Синайдин вакъияяр

(1:1–10:10)

Исраилдин халкъдин къадар тайинарун

1 ¹ Къвед лагъай вацран сад лагъай юкъуз, исраилвияр Мисридай экъечИайдалай инихъ къве йис хъайила, Ребби* Синайдин* къурумда Гьалтунин Алачухда* Мусадихъ галаз раханай. Ада лагъана: ² «Исраилдин* элдин, сад садан гуьгъуьналлаз, гьар са итимдин тIвар къуна, тухум ва сихил тирвал къадар тайинара. ³ Гьарунахъ галаз санал аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай вири исраилвияр, къад йис хъанвайбурулай гатIунна ва гьадалай виниз, халкъдин къушундин къайдада къелемдиз къачу. ⁴ Гьар са тайифадай* квез, вич вичин сихилдин къил тир са касди куьмек авурай. ⁵ Ингъе квез куьмек гудайбурун тIварар:

Рувенан патай – Шедеуран хва Элицур;

⁶ Шимунан патай – Цуришаддаян хва Шелуьмиял;

⁷ Ягъудан* патай – Аминадабан хва Нагъшун;

⁸ Исахаран патай – Цуаран хва Натанаил;

⁹ Забулунан патай – Гьелунан хва Элиаб.

¹⁰ Юсуфан рухвайрин патай:

Ифраиман патай – Амигъудан хва Элишам;

Манашедин патай – Педациуран хва Гамалиял.

¹¹ Бунъяминан патай – Гидеуниндин хва Абидан;

¹² Данан патай – Амишадаян хва Агъизер;

¹³ Ашеран патай – Ахранан хва Пагиял;

¹⁴ Гадан патай – Дегуялан хва Элиасаф;

¹⁵ Нифталидин патай – Энанан хва Агъир».

¹⁶ Ибур вири элдин патай тайинарнайбур, тайифайрин регъберар, Исраилдин тухумрин къиле авайбур тир.

¹⁷ Мусадини Гьаруна тIварба-тIвар къалурнавай ксарихъ галаз санал ¹⁸⁻¹⁹ къвед лагъай вацран сифте юкъуз элдиз эверна. Исраилвийри чпин тухумдик акатзавайбур сихил тирвал малумарна, ва къад йис ва гьадалай гзаф тамам хъанвайбур, Реббиди Мусадиз эмир гайивал, сад садахъ галаз тIварар къаз къелемдиз къачуна. Ада Синай къурумда авай абур икI гьисабна:

²⁰ Исраилан* сифте хва тир Рувенан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гьадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тIварба-тIвар гьисабна. ²¹ Рувенан тайифада абурун къадар 46500 тир.

²² Шимунан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гьадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тIварба-тIвар къелемдиз къачуна. ²³ Шимунан тайифада абурун къадар 59300 тир.

²⁴ Гадан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гьадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тIварба-тIвар къелемдиз къачуна.

²⁵ Гадан тайифада абурун къадар 45650 тир.

²⁶ Ягъудан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар гъисабна. ²⁷ Ягъудан тайифада абурун къадар 74600 тир.

²⁸ Исахаран эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна.

²⁹ Исахаран тайифада абурун къадар 54400 тир.

³⁰ Забулунан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар гъисабна. ³¹ Забулунан тайифада абурун къадар 57400 тир.

³² Юсуфан хва Ифраиман эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна.

³³ Ифраиман тайифада абурун къадар 40500 тир.

³⁴ Юсуфан хва Манашедин эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна. ³⁵ Манашедин тайифада абурун къадар 32200 тир.

³⁶ Бунъяминан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна.

³⁷ Бунъяминан тайифада абурун къадар 35400 тир.

³⁸ Данан эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна.

³⁹ Данан тайифада абурун къадар 62700 тир.

⁴⁰ Ашеран эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар сад садахъ галаз тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна.

⁴¹ Ашеран тайифада абурун къадар 41500 тир.

⁴² Нифталидин эвледрикай:

аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири итимар тухум ва сихил тирвал тІварба-тІвар къелемдиз къачуна. ⁴³ Нифталидин тайифада абурун къадар 53400 тир.

⁴⁴ Гъа ибур Мусадини Гъаруна ва

чпикай гъар сада вичин сихилрин векилвал ийизвай Ибраилдин цИкъвед регъберди сиягъдиз къачунвай итимар тир. ⁴⁵ Аскервиле къуллугъ авуниз виже къведай, чпин

къад йис ва гъадалай виниз тамам хъанвай вири Ибраилдин рухваяр чпин сихилар тирвал сиягъдиз къачунай. ⁴⁶ Абурун виридан къадар 603550 тир. ⁴⁷ Амма Левидин

тайифадай тирбур амайбурухъ галаз санал сиягъдиз къачунвачир.

⁴⁸ Реббиди Мусадиз лагъана: ⁴⁹ «Левидин тайифа къелемдиз къачумир ва амай Израилдин рухвайрихъ галаз санал абурун къадар тайинармир. ⁵⁰ Левийрал Шагъидвилини Алачух*, адан вири къабкъажах ва адаз талукъ тир вири затІар аманат ая. Абуру Алачух ва адаз талукъ тир вири къабкъажах ял авурай, абурун патахъай къайгъударвал авурай ва Алачухдин къваларив чпин кун туькІуьр авурай. ⁵¹ Алачух маса чкадиз акъудай чІавуз, ам левийри алудрай, ам экІягъун герек тирла, гъа и кІвалахни абуру къилиз акъудрай. Патан кас адан мукъув атайтІа, ам ажалдин хура твада. ⁵² Израилдин рухвайри алачухар халкъдин къушундин къайдада, гъар сада вичин кундал, вичин пайдахдик экІяда. ⁵³ Амма левийри, Израилдин эл хъилек акат тийидайвал, алачухар элкъвена Шагъидвилини Алачухдин къваларив эцигъда. Левияр Шагъидвилини Алачухдин къаравулар жеда».

⁵⁴ Израилдин рухвайри, Реббиди Мусадиз гъикІ эмир авунатІа, вири дуьм-дуьз гъа жуьреда авуна.

Тухумри кунарал чка къун

2¹ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ² «Израилдин рухвайри кун Гъалтунини Алачухдин* къваларив, адалай са тІимил яргъал хъиз, гъар сада вичин пайдахдик, вичин сихилдин лишанрин кІаник экІярай.

³ Ягъудан кун вичин пайдахдик кваз рагъэкъечІдай пата хъурай.

Ягъудан* тайифадин* регъбер – Аминадабан хва Нагъшун я. ⁴ Адан къушун 74600 итимдикай ибарат я.

⁵ Исахаран тайифади чпин кун гъабурун патав эциграй. Исахаран тайифадин регъбер – Цуаран хва Натанаил я. ⁶ Адан къушунда 54400 итим ава.

⁷ Патарив Забулунан тайифа хъурай. Забулунан тайифадин регъбер – Гъелунан хва Элиаб я. ⁸ Адан къушунда 57400 итим ава.

⁹ Вири санлай Ягъудан кундал, къушунда авай итимрин къадардал атайла, 186400 итим ала. Сифте абур рекъе гъатрай.

¹⁰ Къибледихъ вичин пайдахдик кваз Рувенан къушундин кун хъурай. Рувенан тайифадин регъбер Шедеуран хва Элицур я. ¹¹ Адан къушунда 46500 итим ава.

¹² Шимунан тайифади вичин кун гъабурун къвалав эциграй. Шимунан тайифадин регъбер Цуришаддаян хва Шелуьмиял я. ¹³ Адан къушунда 59300 итим ава.

¹⁴ Патав – Гадан тайифа. Гадан тайифадин регъбер Регуилан хва Элиасаф я. ¹⁵ Адан къушунда 45650 итим ава.

¹⁶ Вири санлай Рувенан кундал, къушунда авай итимрин къадардал атайла, 151450 итим ала. Абур къвед лагъайбур яз рекъе гъатрай.

¹⁷ Ахпа, кунарин арада аваз, Гъалтунини Алачухни левийрин кун рекъе гъатрай. Абур кун гъикІ эцигъдатІа, гъа къайдада, гъар сад вичин чкадал алаз, вичин пайдахдик кваз рекъе гъатда.

¹⁸ РагъакІидай пата вичин пайдахдик кваз Ифраиман кун хъурай. Ифраиман тайифадин регъбер

Амигъудан хва Элишам я. ¹⁹ Адан къушунда 40500 итим ава.

²⁰ Абурулай къулхъ Манашедин тайифа жада. Манашедин тайифадин регъбер Педацуран хва Гамалиял я. ²¹ Адан къушунда 32200 итим ава.

²² Ахпа Бунъяминан тайифа жада. Бунъяминан тайифадин регъбер – им Гидеунидин хва Абидан я. ²³ Адан къушунда 35400 итим ава.

²⁴ Вири санлай Ифраиман кундал, къушунда авай итимрин къадардал атайла, 108100 итим ала. Абур пуд лагъайбур яз рекъе гъатда.

²⁵ Кефер пата вичин пайдахдик кваз Данан къушундин кун хъурай. Данан халкъдин регъбер Амишадаян хва Агъизер я. ²⁶ Адан къушунда 62700 итим ава.

²⁷ Ашеран тайифади кун абурун патав эцигда. Ашеран тайифадин регъбер – Ахранан хва Пагиял я. ²⁸ Адан къушунда 41500 итим ава.

²⁹ Ахпа Нифталидин тайифа жада. Нифталидин тайифадин регъбер – им Энанан хва Агъир я. ³⁰ Адан къушунда 53400 итим ава.

³¹ Вири санлай Данан кундал 157600 итим алай. Абур чпин пайдахрик кваз эхиримжибур яз рекъе гъатда».

³² Гъа ибур чпин сихилар тирвал къелемдиз къачунвай Исраилдин рухваяр я. Вири кунарал, къушундин къадаррал атайла, 603550 итим алай.

³³ Анжах левияр Исраилдин амай рухвайрихъ галаз санал къелемдиз къачуначир – Реббиди Мусадиз эмир гайивал.

³⁴ Исраилдин рухвайри, чпиз Реббиди вуч эмир авунайтIа, вири

къилиз акъудна. Абур чпин пайдахрик кваз кунар туькIуърна акъвазна ва гъа и къайдада рекъени гъатна – гъар сад вичин тухум ва сихил галаз.

Левийри Алачухда къуллугъ авун

З ¹ Ингъе, Ребби Синай* дагъда Мусадихъ галаз рахай вядеда, Мусадинни Гъарунан несилар.

² Гъарунан рухвайрин тIварар: Надаб, адан сифте хва, Абигъу, Элазар ва Итамар. ³ Ибур чIем гуьцIнавай хахамар* тир, чеб хахамвилиз акъуднавай, Гъарунан рухвайрин тIварар я. ⁴ Амма Надабни Абигъу, абуру Синай къурумда Реббидиз талукъвал авачир къурбанд авурла, Реббидин вилик къенай. Абурухъ рухваяр авачир, ва анжах Элазарани Итамара, чпин бубадал чан аламаз, хахамар яз къуллугъзавай.

⁵ Реббиди Мусадиз лагъана: ⁶ «Левидин тайифа* гъваш ва хахам тир Гъаруназ, абуру адаз кумекар гун патал, абур къалура. ⁷ Абуру, Алачухда къуллугъ къиле тухуналди, Гъалтунин Алачухда* Гъарунан паталай ва вири элдин паталай везифаяр тамамаррай. ⁸ Абуру Гъалтунин Алачухда авай къван вири затIарин патахъай къайгъударвал авурай ва, Алачухда къуллугъ авуналди, Исраилдин рухвайрин паталай везифаяр тамамаррай. ⁹ Левияр Гъарунанни адан рухвайрин ихтиярда тур – абур Исраилдин рухвайрин вири тайифайрай михъиз гъадав вахкун лазим я. ¹⁰ Гъарунни адан рухваяр, абуру хахамар яз къуллугъ авун патал, тайинара. Вич Алачухдиз мукъув хъайи чара маса

гъар гъи кас хъайтІани, ам ажалдин хура туна кІанда».

¹¹ Реббиди Мусадиз мадни икІ лагъана: ¹² «За левияр Исраилдин рухвайрин вири тухумра авай сифте ругул аялрин эвездай къачунвайди я. Левияр – Зибур я, ¹³ вучиз лагъайтІа вири сифте ругул аялар – Зибур я. За Мисрида авай вири сифте ругулар къейи чІавуз, За Исраилда авай вири сад лагъайбур тир эркек балаяр – гъам инсанрин, гъам гъайванрин – Жув патал чара авуна. Абур Зибур хъунухъ лазим я. Зун Ребби я».

¹⁴ Синай къурумда Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁵ «Левияр, са варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай вири эркекар, абурун сихилар ва тухумар тирвал къелемдиз къачу». ¹⁶ Мусадини, вичиз лагъайвал, Реббидин эмирдалди абур къелемдиз къачуна.

¹⁷ Ингъе Леvidин рухвайрин тІварар:

Гершан, Къегъат ва Мерари.

¹⁸ Ингъе гершанийрик акатзавай тухумар:

Ливни ва Шимигъ.

¹⁹ Къегъатрин тухумар:

Амрам, Йицгъар, Хевран ва Узиял.

²⁰ Мерарийрин тухумар:

Магъли ва Муши.

Ингъе левийрин сихилриз.

²¹ Гершаналай ливнийринни шимигъийрин тухумар арадал атана; ибур гершанийрин тухумар я.

²² Варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай эркекрин къадар 7500 кас тир. ²³ Гершанийрин тухумри кун рагъакІидай пата, Алачухдин

къулухъ эцигна кІанда. ²⁴ Абурун регъбер Лаэлан хва Элиасаф тир.

²⁵ Гъалтунин Алачухдикай гершанийрин къайгъударвелик алачух ва адан винел пад кІевнавай шейэр, Гъалтунин Алачухдин сивел алай перде, ²⁶ гъенин пердеяр, Алачухни къурбанган* элкъвена къунвай гъенез экъечІдай сивел алай перде ва епер кутунвай. Абуру и чІавуз герек тир вири кІвалахар къиле тухвана кІанда.

²⁷ Къегъаталай амрабийрин, ицгъарийрин, хевранийрин, узиялийрин тухумар арадал атана; ибур къегъатийрин тухумар я. ²⁸ Варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай эркекрин къадар 8600 кас тир. Къегъатийрал ибадатхана ихтибар авунвай. ²⁹ Къегъатийрин тухумри кун Алачухдин къибле патахъай туькІуьрун лазим тир. ³⁰ Абурун регъбер Узиялан хва Элицафан тир.

³¹ Абурал Икърардин сандух, экІягъан, чирагъган, къурбанганар, къуллугъ къиле тухудайла ибадатханадин гъилик ийидай къаб-къажакъ ва перде ихтибар авунвай. Абуру и чІавуз герек тир вири кІвалахар къиле тухвана кІанда. ³² Левийрин къилин регъбер хахам Гъарунан хва Элазар тир. Ам чпел ибадатхана ихтибар авунвайбурун къилел акъвазнавай.

³³ Мераридилай магълийрин ва мушийрин тухумар арадал атана; ибур мерарийрин тухумар я. ³⁴ Варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай къелемдиз къачунвай эркекрин къадар 6200 кас тир. ³⁵ Абурун регъбер Абихаилан хва Цуриял тир. Абуру кун Алачухдин кефер патахъай кутун герек тир. ³⁶ Мерарийриз

Алачухдин къуларин, адан арадай вегъенвай турвакъ, гуларин, пунарин, герек тир вири кІвалахар къиле тухуз³⁷ ва элкъвена къунвай гъенин чпихъ пунар галай, алачухдин хкар ва еперни кваз гуларин къайгъударвал авун эмир авунвай.

³⁸ Мусадн, Гъаруна ва адан рухвайри Алачухдин рагъэкъечІдай, ам хкаж жедай пата, Гъалтунин Алачухдин вилик кун кутурай. Абуру Исраилдин рухвайрин паталай ибадатханадин патахъай къайгъударвал чІугун лазим тир. Чпиз ихтияр авачиз ибадатханадиз мукъув хъайи гъар гъим хъайитІани ажалдин хура тун герек тир. ³⁹ Реббидин эмирдалди Мусадни Гъаруна абурун тухумар тирвал къелемдиз къачунай, варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай эркекрал атайла, вири левийрин къадар 22000 кас тир.

Исраилдин сифте ругулар левийралди эвез авун

⁴⁰ Реббиди Мусадиз лагъана: «Исраилдин рухвайрин варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай вири сифте гадаяр къелемдиз къачу ва абурун къадар тайинара. ⁴¹ Заз вири Исраилдин рухвайрин сифте гадайрин чкадал левияр чара ая, – Зун Ребби я ва гъакІни Исраилдин рухвайрин маларин сад лагъай эркек балайрин чкадал левийрин вири малар чара ая».

⁴² Мусадн, вичиз Реббиди эмир гайивал, Исраилдин рухвайрин вири сифте ругулар къелемдиз къачуна. ⁴³ Варз ва гъадалай виниз йисариз акъатнавай сифте ругулар, тІварба-тІвар къалурнавай, 22273 авай.

⁴⁴ Реббиди Мусадиз мадни икІ лагъана: ⁴⁵ «Исраилдин рухвайрин вири сифте ругуларин чкадал тек са левияр ва абурун маларин чкадал тек са левийрин малар къачу. Левияр Зибуру хъун лазим я. Зун Ребби я. ⁴⁶ Чпин къадар левийрин къадардилла гзаф тир Исраилдин рухвайрин 273 сифте ругулар пул гана къахчун патал, ⁴⁷ гъар садалай вичин заланвал къад герагъ тир ибадатханадин шекъелдин гъисабдай вад шекъел кІватІа. ⁴⁸ Артуханбур тир ругулар пул гана къахчунин гимиш Гъарунавни адан рухвайрив вахце».

⁴⁹ Мусадн чпин къадар левийри пул гана къахчунвайбурулай артух тирбурувай маса къахчунин пул кІватІна. ⁵⁰ Исраилдин рухвайрин сифте ругуларивай ада ибадатханадин шекъелдин гъисабдай 1365 шекъелдин гимиш кІватІна. ⁵¹ Мусадн Реббидин гафуниз килигна, вичиз Реббиди эмир гайивал, маса къахчунин пул Гъарунавни адан рухвайрив вахкана.

Исраилвияр рекъе гъатайла левийрин къуллугъ

4¹ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ² «Левийрин къегъатийрин хилек акатзавай тухумрин ва сихилрин къадар тайинара. ³ Чпивай Гъалтунин Алачухда* къуллугъ ийиз жедай къанни цІудалай яхЦурни цІуд йисал къведалди йисариз акъатнавай итимрин къадар гъисаба. ⁴ Ингъе Гъалтунин Алачухда къегъатийрин къуллугъ: абуру паквилерин пак* тир къаб-къажахдин къайгъу чІугурай. ⁵ Кундиз рекъе гъатун герек хъайила, Гъаруни адан рухваяр

Алачухдиз гъахъна, Паквилерин Пак чка* кЕвзавай перде алудрай ва ам Икърардин сандухдин винелай вегъирай. ⁶ Абуру пердедин винел гъульуьн кицтин хамар эциграй, винелай ачухнавай вили перде экIя авурай ва паяяр турай.

⁷ Абуру Реббидин вилик жедай фан экIягъандин винел вили перде экIя авурай ва адал къапар, хуш атирдин ни галай шейэр кудай еке бушкъапар, чехирдин къурбандар* ийидай сукIраяр ва гичинар эциграй. Анал датIана алай фу гъа гъанал аламукърай. ⁸ Адан винелай абуру икьи яру перде экIяй авурай, адал гъульуьн кицтин хамар эциграй, хамар вегъирай ва паяяр турай.

⁹ Абуру вили перде къачуна адалди чирагъган ва адахъ галай чирагъар, багъар патал хехер ва хекендазар ва чпелди ам чIемедалди ацIурдай вири къапар винелай кЕврай. ¹⁰ Абуру ам вири къаб-къажахни галаз адал гъульуьн кицтин хамарик кутурай ва занбурандал эциграй.

¹¹ Къизилдин къурбангандин* винелай абуру вили перде экIя авурай, ам гъульуьн кицтин хамаралди кЕврай ва паяяр кутурай.

¹² Абуру ибадатханада къуллугъ авун патал гъилик ийидай вири къаб-къажах къачуна, ам вили пердедик кутурай, гъульуьн кицтин хамаралди кЕврай ва занбурандал эциграй.

¹³ Абуру буьруьнждин къурбангандал алай руьхъ шткана михьи авурай, къурбангандал мичIи яру перде экIя авурай ва ¹⁴ адал къурбангандал къуллугъ ийидайла гъилик ийидай вири къаб-къажах

эциграй: цIивинар патал хекендазар, як патал шишер, гъвечIи перер ва иви* хъичирдай бадияр. Абуру адан винел гъульуьн кицтин хамарин къат экIя авурай ва паяяр кутурай.

¹⁵ Кун алай чкадилай юзун герек хъайила, Гъарунани адан рухвайри ибадатхана ва адан къаб-къажах кЕвун куьтягъайла, къегъатияр абур вири ялун патал къведа. Абуру пак тир затIарик гъил къана жедач, тахъайтIа абур рекъида. Им – Гъалтунин Алачухдин къегъатийри ялдай къаб-къажах я.

¹⁶ Элазара, хахам Гъарунан хци, чирагъра цадай гъеридин, хуш атирдин ни галай кудай затIунин, гъар йикъан фан къурбанддин* ва гуьцIдай чIемин патахъай къайгъу чIугурай. Ада вири Алачухдин ва ана авай вири затIарин, ибадатханадин ва адан къаб-къажахдин патахъай къайгъударвал авурай».

¹⁷ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ¹⁸ «Килиг гъа, Къегъатан несилар тир тухумар рекъиниз рехъ гумир. ¹⁹ Абур, Паквилерин Пак тир чкайрив агатайла, ва рекъин тийидайвал, чан аламаз жедайвал абур патал ингъе вуч ийидатIа: Гъарунни адан рухваяр ибадатханадиз гъахърай ва гъар садаз адан къуллугъ ва ада вуч тухун лазим ятIа тайинаррай. ²⁰ Амма абур чеб гъатта са легъзеда къванни пак тир шейэриз килигун патал аниз татурай, тахъайтIа абур рекъида».

²¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ²² «Мадни гъакI сихилар ва тухумар тирвал гершанийрин къадар тайинара. ²³ Чпивай Гъалтунин Алачухда къуллугъ ийиз жедай, къанни

цІуд йисалай яхцІурни цІуд йисал къван йисариз акъатнавай вири итимар къелемдиз къачу.

²⁴ Ингье гершанийрин тухумри зегъмет чІугвадайла ва затІар ялдайла, абурун къуллугъ: ²⁵ Гьалтунин Алачухдин пердеяр тухурай – ам кІевзавай ва гъульуьн кицІин хамарикай раснавай винелай чІугунвай къатар, Гьалтунин Алачухдин сивел алай перде, ²⁶ алачух ва къурбанган элкъвена къунвай гъенин пердеяр, гъахъдай чкадин перде, епер ва абурухъ вирибурухъ галай къван затІар. Идахъ галаз алакъада авай вири кІвалахар абуру къиле тухурай. ²⁷ Абурун вири къуллугъ, ялун ва я маса кІвалахар, Гъарунанни адан рухвайрин гъилик кваз къиле фирай. Абуру ялна кІанзавай вири затІар гъабурун къайгъудик кутур. ²⁸ Гьалтунин Алачухдин патарив гершанийрин тухумдин къуллугъ гъа ихътинди я. Абуру чпин везифаяр хахам Гъарунан хва Итамаран гъилик тамамаррай.

²⁹ Мерарияр тухумар ва сихилар тирвал къелемдиз къачу. ³⁰ Гьалтунин Алачухда къуллугъ жедай, чеб къанни цІудалай яхцІурни цІуд йисав къван агакънавай вири итимар къелемдиз къачу. ³¹ Гьалтунин Алачухдин патарив къуллугъ ийидайла, ингье абурун везифа: алачухдин къулар, адан арадай вегъенвай турвакъар, гулар ва пунар, ³² ва гъакІни элкъвена къунвай гъенихъ янавай чпихъ пунар галай гулар, алачухдин хкар, вири тадаракар ва герек тир затІарни галай епер ялрай. Гъар садаз анжах вичиз талукъ яз вуч тухун лазим ятІа тайинара.

³³ Мерарийрин тухумри Гьалтунин Алачухда хахам Гъарунан хва Итамаран гъилик кваз тамамарун герек тир къуллугъ гъа им я».

Левийрин тухумар гъисабун

³⁴ Мусади, Гъаруна ва элдин регъберрив тухумар ва сихилар тирвал къегъатияр къелемдиз къачунай. ³⁵⁻³⁶ Чеб тухумар тирвал къелемдиз къачурла, къанни цІудалай яхцІурни цІудав къван йисарив агакънавай, Гьалтунин Алачухда* къуллугъ авуниз виже къведай вири итимрин къадар къве агъзурни ирид вишни яхцІурни цІуд тир. ³⁷ Им къегъатийрин тухумра Гьалтунин Алачухда къуллугъ авур вирибурун къадар я. Мусадини Гъаруна абуру Реббиди Мусадилай агакъарай эмирдалди къелемдиз къачунай.

³⁸ Тухумар ва сихилар тирвал гершанияр къелемдиз къачунай. ³⁹⁻⁴⁰ Чеб тухумар ва сихилар тирвал къелемдиз къачурла, къанни цІудалай яхцІурни цІудав къван йисарив агакънавай, Гьалтунин Алачухда къуллугъ авуниз виже къведай вири итимрин къадар 2630 кас тир. ⁴¹ Им гершанийрин тухумра Гьалтунин Алачухда къуллугъ авур вирибурун умуми къадар я. Мусадини Гъаруна абуру Реббидин эмирдалди къелемдиз къачунай.

⁴² Тухумар ва сихилар тирвал мерарияр къелемдиз къачунай. ⁴³⁻⁴⁴ Чеб сихилар ва тухумар тирвал къелемдиз къачурла, къанни цІудалай яхцІурни цІудав къван йисарив агакънавай, Гьалтунин Алачухда къуллугъ авуниз виже къведай вири итимрин къадар 3200 кас тир. ⁴⁵ Им мерарийрин тухумра

авайбурун умуми къадар я. Мусадидини Гъаруна абур Реббиди Мусадилай агакъарай эмирдалди къелемдиз къачунай.

⁴⁶ Мусадидини, Гъаруна ва Исраилдин регъберри вири левияр тухумар ва сихилар тирвал къелемдиз къачунай. ⁴⁷⁻⁴⁸ Къанни цудалай яхцурни цудав къван йисарив агакънавай, Гьалтунин Алачухда къуллугъ авуниз ва ам ялиз виже къведай вири итимрин къадар 8580 кас тир. ⁴⁹ Реббидин эмирдалди Мусадилай гъар садаз вичин къуллугъ тайинарна ва вуч тухвана кIандатIа лагъана.

Реббиди Мусадиз эмир гайивал, абур къелемдиз къачунай.

Кундал миxивал хъунин къанун

5¹ Реббиди Мусадиз лагъана: **5**² «Исраилдин рухвайриз вичик жузам* квай, вичиз бедендикай хкатунар авай, я тушни вич мейитдик хкIуна чиркин хъанвай гъар вуж хъайитIани кундилай алудна ракъурун эмир ая. ³ Гъам итимар, гъам папар акъудна ракъура; абур Зун куь арада авай кун чиркин тавун патал, абур кундин сергъатрилай алудна ракъура». ⁴ Исраилдин рухвайри гъа икI авуна. Абур кундин сегъатрай акъудна ракъурна. Абуру Реббиди Мусадиз гъикI лагъанатIа, дуьм-дуьз гъакI авуна.

Писвиляй эвез хъувун

⁵ Реббиди Мусадиз лагъана: **6** «Исраилдин рухвайриз лагъ: „Итимди ва я папа, гъа идалди Реббидиз вафа квадаруналди, маса касдиз писвал авуртIа, ихътин кас ба-

тIул я ⁷ ва вичин гунагъ* хиве къуна кIанда. Ада авур писвал михъиз эвез авурай, адал вад лагъай пайни винел эхцигна ва вичи низ писвал авунатIа, гъадав вахкурай. ⁸ Амма зарар хъайи кас къейитIа ва адахъ вичив зарардай вахкуз жедай лап талукъ тир мукъва-къили авачтIа, эвезун Реббидинди жеда, ва ам вичелди батIулдан гунагъдилай гъил къахчудай къурбанд гъерни галаз хахамдив вахкун герек я. ⁹ Исраилдин рухвайри хахамдиз гъизвай вири пак тир садакъаяр гъадаз талукъ яз жеда. ¹⁰ Гъар са касди Реббидиз талукъарнавай затI – хахамдин хсусият я, ада хахамдиз гайиди – хахамдинди я“».

Вафа гвачир паб патал имтигъан

¹¹ Реббиди Мусадиз лагъана: **12** «Исраилдин рухвайрихъ галаз рахух ва абуруз лагъ: „Садаз папа хиянатвал авуртIа ва адаз вафа квадарнатIа, ¹³ ва маса кас адахъ галаз къаткана, амма гъуьлуьз и кардикай хабар тушиз хъайитIа; ам чинеба чиркин хъанватIа ва шагъид авачтIа, ва ам дуьздал акъуднавачтIа, ¹⁴ амма гъуьлуь гъайравал ийиз чиркин хъанва лугъуз папал гиман гъизватIа, – ва я гъайравал ийиз адал гиман гъизва, амма ам чиркин хъанвач, – ¹⁵ ада паб хахамдин къилив гъурай. Ада адахъди эфадин цуд пай тир мухан гъуьруьн садакъа гъурай, амма ада гъуьрел чIем илич тавурай ва адак хъсан ни галай шкъакъ кутун тавурай, вучиз лагъайтIа им гунагъ рикIел хкиз тазвай гъайравилин, рикIел хкунин фан савкъват я.

¹⁶ Хахамди ам гъана Реббидин вилик акъвазаррай. ¹⁷ Ада хъенчІин къапуниз пак яд цурай ва циз Алачухдин* чилелай къачунвай накъвар вегъирай. ¹⁸ Паб Реббидин вилик акъвазарна, хахамди адан чІарар авадаррай ва адан гъилера рикІел хкиз тадай савкъват, фан гъайравилин савкъват, вугурай, вичини гъиле лянет гъидай туькъуьл яд къурай. ¹⁹ Хахамди паб ихътин гафаралди ицІитрай: <Маса итим вахъ галаз къатканачтІа, гъуьлуьк кваз вуна вафа квадарнавачтІа ва чиркин хъанвачтІа, лянет гъидай и туькъуьл ци ваз зарар тагурай. ²⁰ Амма гъуьлуьк кваз вун гъуьлелай гъейри маса итимдихъ галаз къаткана, вуна вафа квадарнавачтІа ва чиркин хъанвачтІа>, – ²¹ и чІавуз хахамди папав лянетдин къин къаз туна адаз лугъурай: <Реббиди, ви беден элекънавайди, амма руфун дакІунвайди авуна, вун халкъдин арада лянетдин ва экъуьгъунрин иеси авурай. ²² И лянет гъидай яд, ви руфун дакІвадайвал ва беден элекъдайвал, вак акатрай>.

Ва папани лугъурай: <Эхъ, амин>.

²³ Хахамди и лянетар къаргъуда кхъида ва туькъуьл целди чуьхуьда. ²⁴ Ада папаз лянет гъидай а туькъуьл яд гурай; ам батІул ятІа, а яд адак акатда ва адав залан азият чІугваз тада. ²⁵ Хахамди адан гъиле авай фан къурбанд* къахчурай, Реббидин вилик юзур авурай ва къурбангандин* патав гъурай. ²⁶ Ада фан къурбанддикай къурбанддин рикІел хуьнин пай яз са мекве авайди къачуда ва къурбангандал куда. Ахпа ада папаз яд гуда. ²⁷ Ам чиркин хъанвачтІа, гъуьлуьз

вафа квадарнайтІа, ада адаз лянет гъидай яд гайила, яд адак акатда ва залан азият чІугваз тада: руфун адан дакІвада, амма беден элекъда ва вири халкъди адаз лянет гуда. ²⁸ Амма паб чиркин хъаначтІа ва михъивал гватІа, ам зарар хкІун тавуна амукъда ва аялар хаз жеда.

²⁹⁻³⁰ Гъуьлуьк квай паб, вафавал чІурна, чиркин хъайитІа, ва я папал гиман гъизвай гъуьл гъайравилик акатайтІа, гъайравилин къанун гъа ихътинди я. Хахамди ам Реббидин вилик эциграй ва вири патарихъай адахъ галаз гъа къанунда лагъанвайвал рафтарвал авурай. ³¹ Гъуьл гунагъдикай михъи жеда, папа лагъайтІа, гунагъдин нетижаяр къабулда“».

Незуьрар патал къайдаяр

6¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайрихъ галаз рахух ва абуруз лагъ: „Итимди ва я папа вич Реббидиз бахш авунва лагъана къетІен незуьрвилин вяд хиве къуртІа, ³ абуру чехирдикай ва бузадикай гъил хуьрай ва чехирдикай ва я бузадикай гъазурнавай сирке гъилик тавурай. Абуру ципицІрин миже хъвана ва ципицІарни кишмишар тІуьна виже къведач. ⁴ Незуьрвилин вяеда авайла, абуру ципицІдин чІередилай тир гъич са затІни тІуьна жедач – гъатта ципицІрин цилер ва хамарни.

⁵ Незуьрвал гвай вири вахтунда абурун къилик уьлгуьч хкІун тавурай. Абуру Реббидиз акъуднавай вахт куьтягъ жедалди, абур пак яз хъурай, абуру къилел алай чІарар туна яргъи авурай. ⁶ Чеб Реббидиз акъуднавай вири вахтунда абуруз

мейитдиз мукъва жез ихтияр авач. ⁷ Гъатта абурун буба, диде, стха ва я вах къейитІани, абур сеbeb язни абуруз чеb чиркин ийидай ихтияр авач, вучиз лагъайтІа абуру чеb Аллагъдиз акъудунин лишан абурун къилел ала. ⁸ Чеb незуърар тир вири вахтунда абур Ребби патал паквиллиз акъуднава.

⁹ Абуру алай чкадал са вуж ятІани садлагъана къейитІа, ва абуру бахш авунвай чІарар чиркин хъайитІа, абуру чеb михъвиллиз акъуддай юкъуз – ирид лагъай юкъуз – къил турай. ¹⁰ Муъжуъд лагъай юкъуз абуру Гъалтунин Алачухдин* сивел хахамдиз къве тІапІас ва я къве лиф гъурай. ¹¹ Хахамди къушарикай сад гунагъдай ийизвай, муъкуъдини кунуг* яз къурбанд авурай. Им абур патал гъил къахчунин серенжем къиле тухун жеда, вучиз лагъайтІа мейитдин патав хъуникди абур чиркин хъанвай. Лап гъа юкъуз абуру къил мад паквиллиз акъудрай. ¹² Абуру незуървилине девирда чеb Реббидиз акъудрай ва са йис хъанвай къар тахсир хиве къунин къурбанд* авурай. Вилик квай йикъар гъисаба къадач, вучиз лагъайтІа абуру чпин незуървал чиркин авунай.

¹³ Ам акъудунин вахт акъалтІайла, ингъе незуърдин гъакъиндай къанун: ам Гъалтунин Алачухдин сивел гъана акъвазарна кІанда. ¹⁴ Ада анал Реббидиз къурбанд авурай: йис хъанвай са рехнени квачир эркек къар – кунуг яз, са йис хъанвай рехне квачир шек – гунагъдай къурбанд* яз, ва рехне квачир гъер – суварин къурбанд* яз ¹⁵ ва абуруз лазим тир фанни чехир-

дин къурбандарни* ва са зинбилда авай чІемеда какадарнавай ва лап хъсан гъуъруйкай гъазурнавай тІили фар, чІем алтаднавай тІили лавашар.

¹⁶ Хахамди и затІар Реббидин вилик эцигда ва гунагъдай ийизвай къурбандар ва кунугар ийида. ¹⁷ Ахпа ада Реббидиз зинбилда авай тІили фарни галаз суварин къурбанд яз гъер бахш ийида, гъакІни лазим тир фан ва чехирдин къурбанд къиле тухуда.

¹⁸ Гъалтунин Алачухдин вилик незуърди вич талукъ авунин чІарар турай. Ада абур къачурай ва ада абур суварин къурбанддин кІаник кузвай цІуз вегъирай.

¹⁹ Незуърди вич талукъарунин чІарар турдалай къулухъ, хахамди адав гъерен рганвай кІулни ва зинбилдай къачунвай тІили фуни лаваш гъилерал эциграй. ²⁰ Хахамди абур Реббидин вилик зурзуррай: абур пак я ва юзурдай хурун кІарабни хкаждай ятур хъиз, хахамдиз хъунухъ лазим я. Идалай къулухъ незуърдивай чехир хъваз жеда.

²¹ Вяд авурвал, незуървиляй Реббидиз вичин агъвалди мумкинвал гузвайдалай гъейри, садакъа акъудзавай незуърдин гъакъиндай къанун гъа ихътинди я. Ада вичи хиве къунвай вяд незуървилине гъакъиндай къанунда къалурнавайвал къиле тухурай“».

Хахамдин хийир-дуъа

²² Реббиди Мусадиз лагъана: ²³ «Гъаруназ ва адан рухвайриз лагъ: „Исраилдин рухвайриз икІ лугъуналди, хийир-дуъа* ая:

- ²⁴ <Ваз Реббиди хийир-дуъа авурай
ва вун хуърай;
²⁵ Реббиди Вичин нур авай чинавди вун экуъ авурай,
ва ваз регъим авурай;
²⁶ Реббиди вахъ Вичин чин элкъуър авурай
ва ваз саламатвал гурай>“.

²⁷ ИкI абуру Зи тIвар Исраилдин рухвайрин винел хуъниз эверда, ва За абуруз хийир-дуъа ийида».

Алачух паквилыз акъуддайла гудай садакъаяр

7¹ Мусадиде Алачух эцигайдалай къулухъ, ада ам ана авай вири къаб-къажахни галаз чIем гуьцI-на паквилыз акъудна. Мадни ада вичихъ галай вири къаб-къажахни галаз къурбанган* чIем гуьцI-на паквилыз акъудна. ² Исраилдин регъберри, сихилрин къиле акъвазнавайбуру, къелемдиз къачуниин гъакъиндай жавабдарар тир тайифайрин* регъберри садакъаяр гана. ³ Абуру Реббидиз, ибур вири Алачухдин* вилик эцигуналди, къав чIугунвай ругуд дапураг ва цIикъвед жунгав, гъар са регъбердин патай са жунгав ва гъар къведан патай са дапураг гана.

⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: ⁵ «Абурувай, Гьалтуниин Алачухда* къуллугъдай чIавуз гъилик авун патал, а затIар къачу. Абуру левийрив, гъар садавай вичин къуллугъди тIалабзавайди вуч ятIа, гъам вахце».

⁶ Мусадиде дапурагарни малар къабулна ва абуру левийрив вахгана. ⁷ Ада къве дапурагни къуд мал, абурун къуллугъди тIалабзавайвал, гершанийрив вугана ⁸ ва къуд дапурагни муъжуьд мал, абуру Итамаран,

хахам Гъарунан хчин, гъилик кваз авур къуллугъди тIалабзавайвал, мерарийрив вугана. ⁹ Амма къегъатийрив Мусадиде са затIни вуганач, вучиз лагъайтIа къайгъудик кутунвайди абуру чпин къуьнераллаз ялна кIанзавай пак тир къаб-къажах тир.

¹⁰ Къурбангандивай чIем гуьцIайдалай къулухъ, регъберри ам талукъарун патал къурбандар гъазурна ва абуру къурбангандин патав гъана. ¹¹ Реббиди Мусадиде лагъанай эхир: «Гъар юкъуз регъберрикай сада къурбангандиз талукъарун патал вичин садакъа гъурай».

¹² Сад лагъай юкъуз Ягъудан* тайифадай тир Аминадабан хва Нагъшуна садакъа авуна.

¹³ Адан садакъа ибарат тир: ибадатханадин гъисабдалди вишни къанни цIуд шекъелдин заланвал авай ва чеб фан къурбанд* авун патал чIем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацIурнавай гимишдин кур ва пудкъанни цIуд шекъелдин заланвал авай гимишдин бади; ¹⁴ хуш атирдин ни галай затIаривди ацIурнавай цIуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ¹⁵ кунуг* яз таза жунгав, гъер ва са йис хъанвай къар, ¹⁶ гуннагъдай къурбанд* яз са къун ¹⁷ ва суварин къурбанд* яз къве мал, вад гъер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Аминадабан хва Нагъшунан садакъа гъа ихътинди тир.

¹⁸ Къвед лагъай юкъуз садакъа Исахарин регъбер, Цуаран хва Натанаила гана.

¹⁹ Ада садакъа яз вишни къанни цІуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цІуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чІем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацІурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ²⁰ хуш атирдин ни галай затІаривди ацІурнавай цІуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ²¹ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ²² гунагъдай къурбанд яз са къун ²³ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Цуаран хва Натанаилан садакъа гъа ихътинди тир.

²⁴ Пуд лагъай юкъуз садакъа Забулунан тайифадин регъбер, Гьелунан хва Элиаба гана.

²⁵ Ада садакъа яз вишни къанни цІуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цІуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чІем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацІурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ²⁶ хуш атирдин ни галай затІаривди ацІурнавай цІуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ²⁷ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ²⁸ гунагъдай къурбанд яз са къун ²⁹ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Гьелунан хва Элиабан садакъа гъа ихътинди тир.

³⁰ Къуд лагъай юкъуз садакъа Рувенан тайифадин регъбер, Шедеуран хва Элицура гана.

³¹ Ада садакъа яз вишни къанни цІуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цІуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чІем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацІурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ³² хуш атирдин ни галай затІаривди ацІурнавай цІуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ³³ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ³⁴ гунагъдай къурбанд яз са къун ³⁵ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Шедеуран хва Элицуран садакъа гъа ихътинди тир.

³⁶ Вад лагъай юкъуз садакъа Шимунан тайифадин регъбер, Цуришаддаян хва Шелуьмияла гана.

³⁷ Ада садакъа яз вишни къанни цІуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цІуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чІем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацІурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ³⁸ хуш атирдин ни галай затІаривди ацІурнавай цІуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ³⁹ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁴⁰ гунагъдай къурбанд яз са къун ⁴¹ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Цуришаддаян хва Шелуьмиялан садакъа гъа ихътинди тир.

⁴² Ругуд лагъай юкъуз садакъа Гадан тайифадин регъбер, Дегуялан хва Элиасафа гана.

⁴³ Ада садакъа яз вишни къанни цІуд шекъелдин заланвал авай

гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цӀуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чӀем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацӀурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁴⁴ хуш атирдин ни галай затӀаривди ацӀурнавай цӀуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁴⁵ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁴⁶ гунагъдай къурбанд яз са къун ⁴⁷ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Дегуялан хва Элиасафан садакъа гъа ихътинди тир.

⁴⁸ Ирид лагъай юкъуз садакъа Ифраиман тайифадин регъбер, Амигъудан хва Элишама гана.

⁴⁹ Ада садакъа яз вишни къанни цӀуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цӀуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чӀем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацӀурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁵⁰ хуш атирдин ни галай затӀаривди ацӀурнавай цӀуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁵¹ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁵² гунагъдай къурбанд яз са къун ⁵³ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Амигъудан хва Элишаман садакъа гъа ихътинди тир.

⁵⁴ Муъжуьд лагъай юкъуз садакъа Манашедин тайифадин регъбер, Педацуран хва Гамалияла гана.

⁵⁵ Ада садакъа яз вишни къанни цӀуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин

гъисабдалди пудкъанни цӀуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чӀем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацӀурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁵⁶ хуш атирдин ни галай затӀаривди ацӀурнавай цӀуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁵⁷ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁵⁸ гунагъдай къурбанд яз са къун ⁵⁹ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Педацуран хва Гамалиялан садакъа гъа ихътинди тир.

⁶⁰ КӀуьд лагъай юкъуз садакъа Бунъяминан тайифадин регъбер, Гидеунидин хва Абидана гана.

⁶¹ Ада садакъа яз вишни къанни цӀуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цӀуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чӀем какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацӀурнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁶² хуш атирдин ни галай затӀаривди ацӀурнавай цӀуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁶³ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁶⁴ гунагъдай къурбанд яз са къун ⁶⁵ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Гидеунидин хва Абиданан садакъа гъа ихътинди тир.

⁶⁶ ЦӀуд лагъай юкъуз садакъа Данан тайифадин регъбер, Амишадаян хва Агъиезера гана.

⁶⁷ Ада садакъа яз вишни къанни цӀуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цӀуд

шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чѐм какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацѐрнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁶⁸ хуш атирдин ни галай затѐривди ацѐрнавай цѐуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁶⁹ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁷⁰ гунагъдай къурбанд яз са къун ⁷¹ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Амишадаян хва Агъизеран садакъа гъа ихътинди тир.

⁷² Цѐусад лагъай юкъуз садакъа Ашеран тайифадин регъбер, Ахранан хва Пагияла гана.

⁷³ Ада садакъа яз вишни къанни цѐуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цѐуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чѐм какадарна лап хъсан гъуьруьвди ацѐрнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁷⁴ хуш атирдин ни галай затѐривди ацѐрнавай цѐуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁷⁵ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁷⁶ гунагъдай къурбанд яз са къун ⁷⁷ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Ахранан хва Пагиялан садакъа гъа ихътинди тир.

⁷⁸ Цѐикъвед лагъай юкъуз садакъа Нифталидин тайифадин регъбер, Энанан хва Агъира гана.

⁷⁹ Ада садакъа яз вишни къанни цѐуд шекъелдин заланвал авай гимишдин кур ва, ибадатханадин гъисабдалди пудкъанни цѐуд шекъелдин заланвал авай, фан къурбанд авун патал чѐм какадарна

лап хъсан гъуьруьвди ацѐрнавай яд хъичиндай гимишдин бади; ⁸⁰ хуш атирдин ни галай затѐривди ацѐрнавай цѐуд шекъелдин заланвал авай къизилдин кур; ⁸¹ кунуг яз таза жунгав, гьер ва са йис хъанвай къар, ⁸² гунагъдай къурбанд яз са къун ⁸³ ва суварин къурбанд яз къве мал, вад гьер, вад къун ва са йис хъанвай вад къар. Энанан хва Агъиран садакъа гъа ихътинди тир.

⁸⁴ Талукъарун патал къурбангандивай чѐм гуьцѐай чѐавуз ингъе Исраилдин регъберри авур садакъаяр: гимишдин цѐикъвед кур, гимишдин цѐикъвед бади ва къизилдин цѐикъвед кур. ⁸⁵ Гимишдин гъар са курунин заланвал вишни къанни цѐуд шекъел ва гъар са бадидин – пудкъанни цѐуд шекъел тир. Вири санлай и къаб-къажахдин заланвал ибадатханадин шекъелдин гъисабдай къве агъзурни къуд виш шекъел тир. ⁸⁶ Хуш атирдин ни галай затѐривди ацѐрнавай къизилдин гъар са курунин заланвал ибадатханадин шекъелдин гъисабдай цѐуд шекъелдиз барабар тир. Вири санлай къизилдин курунин заланвал вишни къад шекъел тир. ⁸⁷ Кунугрин вири гъайванрин къадар цѐикъвед таза жунгав, цѐикъвед гьер са йис хъанвай цѐикъвед къар ва абуруз лазим фан къурбандарни тир. Цѐикъвед къун гунагъдай къурбанд авунай. ⁸⁸ Суварин къурбанддиз серф авунвай вири гъайванрин къадарди къанни къуд жунгав, пудкъад гьер, пудкъад къун ва са йис хъанвай пудкъад къар жезвай. Талукъарун патал къурбангандивай чѐм гуьцѐай чѐавуз авунвай садакъаяр гъа ихътинбур тир.

⁸⁹ Муса Реббидихъ галаз рахун патал Гьалтунин Алачухдиз гъахъайла, адаз Икърардин сандухдин «Гунагъар алудзавай чка» лугъудай къапсахдаллай къве херупІдин* арадай вичихъ галаз Ребби рахадай ван къведай. Гъа икІ Ам адахъ галаз рахадай.

Чирагъар эцигнавай къайда

8¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Гъарунахъ галаз рахух ва адаз лагъ: „Вуна ирид чирагъ эцигдайла, абуру чирагъгандин вилик пад экуь авурай“».

³ Гъарунани гъа икІ авуна. Ада, Реббиди Мусадиз гьикІ эмир ганайтІа, чирагъар абуру чирагъгандин вилик патаз экв гудайвал эцигна. ⁴ Ингъе чирагъган гьикІ тІуькІуьр хъанвайтІа: ам гатанвай къизилдикай раснавай – дибдилай цуькверал къван. Чирагъган Реббиди Мусадиз къалурай чешнедиз килigna туькІуьрнавай.

Левияр михъивилизни паквилиз акъудун

⁵ Реббиди Мусадиз лагъана: ⁶ «Левияр амай Исраилдин рухвайрикай чара ая ва абур михъивилиз акъуд. ⁷ Абур михъивилиз акъудун патал икІ ая: абур михъивилиз акъуддай целди хъичина, ва абур вири беден турай ва парталар чухъурай. ИкІ абур михъи* жеда. ⁸ Абуру лап хъсан гъуьруьккай къачунвай ва чІем какадарнавай лазим тир фан къурбандни* галаз кунуг* патал таза жунгав къачурай, вуна лагъайтІа гунагъдай къурбанд* яз къвед лагъай таза жунгав къачу. ⁹ Левияр Гьалтунин Алачухдин*

вилик гъваш ва Исраилдин вири эл кІватІа. ¹⁰ Левияр Реббидин вилик акъвазара, ва исраилвийри абурал гъилер эциграй*. ¹¹ Гъаруна левияр, абурувай Реббидиз къуллугъ ийиз жедайвал, зурзун-къурбанд яз Реббидиз акъудрай.

¹² Левийри жунгаврин кьилерал гъилер эцигайла, левийрин гунагърилай гъил къахчун патал са жунгав Реббидиз гунагъдай къурбанд ая, муькуьдини – кунуг. ¹³ Левияр Гъарунанни адан рухвайрин вилик акъвазара, ва абур, зурзун-къурбанд яз, Реббидиз акъуд. ¹⁴ ИкІ вуна левияр амай Исраилдин рухвайрикай чара ийида, ва левияр Зибур жеда.

¹⁵ Вуна левияр михъивилиз акъудайла ва абур зурзун-къурбанд яз акъудайла, абур, къуллугъун патал, Гьалтунин Алачухдиз гъахърай. ¹⁶ Абур, чеб михъиз Зав вахкун лазим тир Исраилдин рухвар я. За абур Жуваз Исраилдин рухвайри гъар гъим хъайитІани сифте веледдин, сифте ругулдин чкадал къачуз-ва. ¹⁷ Исраилдин рухвайрин сифте ругул – инсандин ва я гъайвандин – Заз талукъ я. За абур, Мисрида авай сифте ругулар рекъидайла, Жуваз чара авунай. ¹⁸ За левияр Исраилдин сифте рухвайрин чкадал къачуна. ¹⁹ За левияр, абуру исраилвийрин чкадал Гьалтунин Алачухда къуллугъ авун ва абур патал гунагърилай гъил къахчун патал, Гъаруназ ва адан рухвайриз Исраилдин рухвайрин патай садакъа яз тайин авунва. И чІавуз Исраилдин рухвар лагъайтІа ибадатханадиз муькьва жедач ва абурок са балани акатдач».

²⁰ Мусади, Гъаруна ва Исраилдин вири элди левийриз Реббиди Мусадиз лагъайвал дуьм-дуьз гъакI авуна. ²¹ Левийри чеб михъивилиз акъудна ва парталар чуьхвена. Гъаруна абур зурзун-къурбанд хъыз Реббидиз акъудна, ва абур михъивилиз акъудун патал гунагърилай гъил къахчунин серенжем кыле тухвана. ²² Идалай къулухъ левияр Гъарунан ва адан рухвайрин гъилик кваз къуллугъ авун патал Гъалтунин Алачухдиз гъахъна ва левийриз Реббиди Мусадиз гъикI эмирнайтIа, гъакI авуна.

²³ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁴ «Им левийриз талукъ я: къанни вад ва гъадалай гзаф йисар хъанвай итимар Гъалтунин Алачухда чпи тамамарна кIанзавай, чпин хиве тунвай крарив эгечIрай, ²⁵ амма яхцIурни цIуд йис тамам хъайила, датIана къуллугъ авуникай къерех хъурай ва мад къуллугъ хъувун тавурай. ²⁶ Абурувай чпин стхайриз Гъалтунин Алачухда чпин везифаяр къилиз акъудунин карда куьмекар гуз жеда, амма чпи къуллугъ тавурай. Идакди вуна левийриз чпин везифаяр виле акъадайвал ийида».

Песагъ кыле тухун

9 ¹ Мисридай экъечIайдалай къулухъ къвед лагъай йисан сад лагъай вацра Синайдин* къурумда Реббиди Мусадихъ галаз рахана. Ада лагъана: ² «Исраилдин рухвайри Песагъ* лазим тир вахтунда кыле тухурай. ³ Ам тайинарнавай вахтунда, рагъдандиз, алай вацран цIукъуд лагъай юкъуз вири къалурнавай къайдайрал ва тагъкимрал амал авуна кыле твах».

⁴ Мусади Исраилдин рухвайриз Песагъ кыле твах лагъана, ⁵ ва абурни Синайдин къурумда, рагъдандиз, сифте вацран цIукъуд лагъай юкъуз икI авуна. Исраилдин рухвайри Реббиди Мусадиз гъикI эмир авунатIа, вири дуьм-дуьз гъакI авуна.

⁶ Амма абурукай са бязибурувай Песагъ а юкъуз къейд ийиз хъанач, вучиз лагъайтIа мейитдик хкIуна чиркин хъанвай. Лап гъа юкъуз Мусадинни Гъарунан къилив ата-на ⁷ абуру Мусадиз лагъана: «Мейитдик хкIуна чун чиркин хъана, амма чун тайинарнавай вахтунда Исраилдин вири рухвайрихъ галаз санал Реббидиз ийидай умуми къурбандрикай къерех авун квез герек я?» ⁸ «Куь гъакъиндай Реббиди вуч эмир ийидатIа за чирдалди, вил алаз акъваз», – жаваб гана Мусади.

⁹ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁰ «Исраилдин рухвайриз лагъ: „Квекай ва я куь эвледрикай сад мейитдик хкIуналди чиркин хъайитIа, я тушни яргъал рекъе аваз хъайитIа, адавай гъар гъикI хъайитIани Реббидин Песагъ къейд ийиз жеда. ¹¹⁻¹² Ада ам къвед лагъай вацран цIукъуд лагъай юкъуз рагъдандиз къейд авурай. Ада тIили фахъ ва туькъуьл хъчарихъ галаз, пакамалди адакай са затIни тун тавуна ва гъич са кIарабни хун тавуна, кIел тIуьрай. Песагъ кыле тухудайла, ада вири къалурнавай къайдаяр кыле тухурай. ¹³ Амма вич михъи ва рекъе авачир касди Песагъ къейд тавуртIа, ам вичин халкъдикай акъудна гадарда, вучиз лагъайтIа ада тайинарнавай вахтунда

Реббидиз садакьа ганач. Ада жа-
вабдарвал чӀугвада.

¹⁴ Куь арада уьмуьр тухузвай ма-
санай атана ацукьнавайдаз Ребби-
дин Песагь къейд ийиз кӀан хъайи-
тӀа, ада къалурнавай къайдаяр ва
тагькимар къилиз акъудрай. Квехъ
гьам куь арада уьмуьр тухузвай ма-
санай атана ацукьнавайдахъ, гьам-
ни уьлкведин эгълидихъ сад хътин
къалурнавай къайдаяр хьурай“».

Алачухдин къилел циф

¹⁵ КӀвал, Шагьидвилин Алачух*,
эцигай юкъуз, цифеди кӀевна. Ня-
нилай пакамалди ам Алачухдин ви-
нел алаз хъана ва цӀуз ухшар тир.
¹⁶ ДатӀана гьа икӀ тир: цифеди ам
юкъуз кӀевдай, йифиз лагъайтӀа
ам цӀуз ухшар тир. ¹⁷ Циф Алачух-
дал хкаж хъайи чӀавуз исраилвиар
рекье гьатдай. Гьинал циф акъваз
хъайитӀа, гьанал Израилдин ру-
хвайри кун кутадай. ¹⁸ Реббидин
эмирдалди Израилдин рухваяр ре-
кье гьатдай, ва Адан эмирдалди
кун кутадай. Циф Алачухдал ала-
май къван, абур кундал алаз же-
дай. ¹⁹ Гьатта циф Алачухдин винел
хейлин вахтуналди аламаз хъайи-
тӀани, Израилдин рухвайри Ребби-
диз яб гудай ва рекъиз экъечӀдачир.
²⁰ Бязи вахтара циф Алачухдин ви-
нел са шумуд юкъуз жедай. Тек са
Реббидин эмирдалди абур кун ку-
туна акъваздай, ва Адан эмирдалди
рекье гьатдай. ²¹ Бязи вахтара циф
нянилай пакамалди акъваздай, па-
камахъ ам хкаж хъайи чӀавуз ла-
гъайтӀа, абур рекье гьатдай. Юкъуз
ва я йифиз, мус циф хкаж хъайитӀа-
ни, абур рекъиз экъечӀдай. ²² Кье
юкъуз, са вацра ва гьадалайни

гзаф – гьикъван чӀавалди циф Ала-
чухдин винел алаз хъайитӀани, Ис-
раилдин рухваяр кундал аламуьк-
дай ва рекъиз экъечӀдачир. Амма
ам хкаж хъайила, абур рекье гьат-
дай. ²³ Реббидин эмирдалди абур-
ру кун кутадай, ва Адан эмирдалди
рекье гьатдай, чпиз Реббиди Муса-
дин мецелай гузвай эмирар къилиз
акъуддай.

Гимишдин къаргъуяр

10¹ Реббиди Мусадиз лагъа-
на: ² «Эл кӀватӀун ва кун-
дилай элячӀун патал гимишдикай
гатанвай къве къаргъу раса. ³ Абу-
рай къведайни ван авурла, вири эл
Гьалтунин Алачухдин* сивел ви па-
тав кӀватӀ хьурай. ⁴ Садай ван авур-
ла, ви патав регъберар – Израилдин
сихилрин къиле акъвазнавайбур
кӀватӀ хьурай. ⁵ КӀеви ван авурла,
рагъэкъечӀдай пата кун кутунвай
тайифаяр* рекье гьатрай. ⁶ Къвед
лагъай гьилера кӀеви ван атайла,
чпин кунар къибле пата кутунвай
тайифаяр рекье гьатрай. КӀеви ван
рекье гьатунин лишан жеда. ⁷ Са-
нал кӀватӀ хьуникай хабар гудай-
ла, къаргъуйрив ван ийиз тур, ам-
ма кӀеви ванер акъудмир.

⁸ Къаргъуйрив хахамри, Гьару-
нан рухвайри, ван ийиз тада. Куьн
ва къведай несилар патал и къалур-
навай къайда даиманди жеда. ⁹ Куь
чилел кве чукъвена къулухъ чӀу-
гваз тазвай душмандихъ галаз женг
чӀугваз экъечӀайла, къайгъуйрай
кӀеви ванер акъуд. И чӀавуз куьн
Реббидин, куь Аллагъдин, рикӀел
хкведа ва душманрикай хуьда.
¹⁰ Шадвилерин вахтунда, ЦӀийи-
вацран ва маса суварриз, кунугрин*

ва суварин къурбандрин* винел къаргъуяр ягъа – им куь Аллагъдин вилик куьн рикел хкун жеда: Зун Ребби, куь Аллагъ я».

Синай дагъдилаь уьлкведин сергъятдал къван
(10:11–14:45)

Исраилвияр Синай туна фин

¹¹ Къвед лагъай йисан къвед лагъай вацран къад лагъай юкъуз циф Шагъидвилиан Алачухдин* винелай хкаж хъана. ¹² Исраилдин рухваря Синай* къурумдай рекъиз экъечІна ва, циф Паран къурумдал акъваз жедалди, санай-саниз сиягъат авуна. ¹³ Абуру Мусадин мецелай тир Реббидин эмирдалди сифте сефер яз рекъе гъатнай.

¹⁴ Сифте вичин пайдахдик кваз Ягъудан* кундал алай къушунни абурун хизанар юзана. Ягъудан тайифадин* къиле Аминадабан хва Нагъшун акъвазнавай. ¹⁵ Цуарран хва Натанаил Исахаран тайифадин къушундин къиле акъвазнавай, ¹⁶ Гъелунан хва Элиабни – Забулунан тайифадин къушундин къиле. ¹⁷ Алачух кІватІна ва ам ялзавай гершаниярни мерарияр рекъе гъатна.

¹⁸ Гуьгъуьналлаз чпин пайдахдик кваз Рувенан къушунни абурун хизанар виликди фена. Рувенан тайифадин къиле Шедеуран хва Элицур акъвазнавай. ¹⁹ Цуришаддаян хва Шелуьмиял Шимунан тайифадин къушундин къиле акъвазнавай, ²⁰ Дегуялан хва Элиасаф, – Гадан тайифадин къушундин. ²¹ Ахпа, пак тир къаб-къажакхни гваз къегъати-

яр рекъе гъатна. Алачух абуру цІийи чкадал агакъдалди ягъун лазим тир.

²² Гуьгъуьналлаз чпин пайдахдик кваз Ифраиман кундал алай къушунни абурун хизанар рекъе гъатна. Ифраиман тайифадин къиле Амигъудан хва Элишам акъвазнавай. ²³ Педацуран хва Гамалиял Манашедин тайифадин къушундин къиле акъвазнавай, ²⁴ Гидеунидин хва Абиданни – Бунъяминан тайифадин къушундин.

²⁵ Эхиримжибуру яз, вири дестейрин далу пад хуьз, чпин пайдахдик кваз Данан кундал алай къушунни абурун хизанар рекъиз экъечІна. Данан тайифадин къиле Амисадааян хва Агъизер акъвазнавай. ²⁶ Ашеран тайифадин къушундин къиле Ахранан хва Пагиял, ²⁷ Энанан хва Агъирни – Нифталидин тайифадин къушундин къиле. ²⁸ Абуру рекъе гъатдайла, Исраилдин рухвайрин къушун жергейра аваз финин къайда гъа ихътинди тир.

Вичин халкъ
Аллагъди Вичи тухун

²⁹ Мусадин яран буба тир мидиянви Регуилан яни ЙитІаран хва Гъабабаз МусадикІ лагъана: «Чун Реббиди вичикай: „За ам квез гуда“ – лагъай вилайтдиз рекъе гъатда. Чахъ галаз ша, чнани вахъ галаз хъсан рафтарвал ийида, Реббиди Исраилдиз хъсанвилер хиве къунва эхир». ³⁰ «Ваь, зун фидач. Зун жуван чилел мукъва-къилийрин патав хъфида».

³¹ Амма МусадикІ лагъана: «Тавакъу ийизва, чун тамир. Ваз къурумда чна гъинал кун кутуна кІандатІа

чида эхир, ва чаз рехъ къалурдайди жеда. ³² Вун чахъ галаз фейитІа, чна Реббиди чи гъиле твадай вири кван вахъ галаз пайда».

³³ Абур Реббидин дагъдилаи рекъе гъатна ва пуд юкъуз фена. Реббидин Икърардин сандух абуруз ял ядай чка къалуриз, пуд юкъуз абурун вилик кваз фена, ³⁴ Реббидин циф лагъайтІа, кундилаи элячІна абур рекъе гъатай чІавуз, юкъуз абурун винел алай. ³⁵ Икърардин сандух рекъе гъатайла, Мусади лугъудай:

«Къарагъ, Ребби!

Вири душманар гъарнихъ
чукІурай;

Вун гзаф такІанбур Ви вилик
акатна катрай».

³⁶ Сандух акъваз хъайила, ада лугъудай:

«Ребби, элкъвена хъша

Исраилдин сан-гъисаб авачир
агъзуррин патав».

Исраилвийрин гъулгъула

11 ¹ Халкъди Реббидин вилик четинвилерикай шел-хвал ийизвай, ва, абурун ван хъана, Адаз хъел атана. Реббидин цІай абурун арада куз гатІунна ва кундин са къерех терг ийиз хъана. ² Халкъди куъмекдиз Мусадиз эверна. Мусади Реббидиз дуъа авуна, ва цІай хкахъна. ³ А чкадиз Тавера лагъана тІвар гана, вучиз лагъайтІа Реббидин цІай абурун арада канай.

⁴ Абурун арада авай чара ксариз рикІел атай герек авачир вуч хъайитІани кІан жез хъана. И чІавуз

Исраилдин рухвайрини абурухъ галаз санал мад шехъиз лугъуз хъана: «Чна садра як тІуьнайтІа! ⁵ Чна Мисрида гъавая тІуър гъед, афнияр, халияр, чичІекар ва серкер чи рикІел алама. ⁶ Амма гила чи аман атІанва. ЗатІни, гъич са затІни, – чаз аквазвайди анжах са мангъу я!»

⁷ Мангъу лагъайтІа, кІешниш тумариз ухшар тир, ранг адан экуьхъипиди тир. ⁸ Жемьтди фена ам кІватІдай, ахпани гъилин регъве-ра регъведай ва я такІвара кульуь ийидай. Абуру ам хъенчІин гетІеда гъазурдай я тушни адакай тІунутІар ийидай. Дадунал атайла, ам зейтундин чІем* кваз чранвай тІунутІриз ухшар тир. ⁹ Няниз кундал чиг ацукъдай чІавуз, адал гъакІ мангъуни ацукъдай.

Мусадихъ куъмекдарар хъун

¹⁰ Мусадиз гъар са тухумда авай инсанар чпин алачухрин сивел гъикІ шехъзаватІа ван хъана. Реббидиз гзаф хъел атана, ва Мусадин пер хана. ¹¹ Ада Реббидивай хабар къуна: «Вуна заз вуч сеbeb яз икъван азаб гузва? Ви вилерай заз майил тахъун куьвай я, вуна зал и халкъдин парни эцигиз? ¹² И халкъ залай хъанвайди яни къван? Ам за хайиди яни? Вучиз вуна заз ам, аялрихъ гелкъведай къариди куърпе гъилерал къадайвал, вуна къин гана абурун бубайриз хиве къунвай уьлкведиз ам гъилерал къуна тухун эмирзава? ¹³ За и халкъ патал як гъинай жагъурда? Абур зи вилик шехъзава ва икІ лугъузва: „Чаз як це!“ ¹⁴ Завай и халкъдин пар текдиз ялиз жедач; и кар патал зи къуватар

тИмил я. ¹⁵ Ваз захъ галаз ихътин рафтарвал ийиз кІанзавагІа, тавакъу я Ваз, зун лап гъа инал ажалдин иеси ая, Ви вилерай заз майил жагъанатІа, заз зи бедбахтвал таквадайвал».

¹⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: «Ваз чеб Исраилдин халкъдин регъберар яз чидай Исраилдин агъсакъалрикай пудкъанни цІуд кас Зи патав гъваш. Абур Гьалтунин Алачухдин* патав атурай ва вахъ галаз анал акъвазрай. ¹⁷ Зун эвичІна вахъ галаз гъанал рахада. За вак квай Руьгъдикай къачуна абурал эцигда. Абуру ваз, вуна текдиз ял тийидайвал, халкъдин пар ял ийиз куьмекда.

¹⁸ Халкъдиз лагъ: „Пакагъан йикъалди куьне куьн михъивилиз акъуд, ва куьне як неда. Реббидиз куьн: <Садра чна як къванни тІуьнайгІа! Мисрида хъсан тир!> – лугъуз шехъзавайди ван хъана. Реббиди квез як гуда. ¹⁹ Куьне ам са юкъуз, къве, вад, цІуд, къад юкъуз ваъ, ²⁰ та са вацра, ам куь нерин хилерай хкъедайвал ва квез такІан къведайвал жедалди неда, вучиз лагъайгІа куьне куь арада авай Реббиди къабулнач ва Адан вилик: <Чун Мисридай вучиз экъечІнай!> – лугъуз шехъна“».

²¹ Мусадиди лагъана: «Зун ина ругуд виш агъзур ях итимрин арада ава, амма Вуна: „За абур та са вацра якІалди тухарда!“ – лугъузва. ²² Абур патал вири маларни лапагар тукІуртІани, гъич абуруз им бес жедани? Абур патал гъуьле авай къван вири гъетер къуртІани, абуруз им бес жедани?» ²³ Реббиди Мусадиди жаваб гана: «Реббидин гъил куь-

руь яни? Исятда ваз За ваз лагъай гаф къилиз акъатдани-акъатдачни аквада».

²⁴ Муса экъечІна ва Реббиди вуч лагъанатІа халкъдив агакъарна. Ада агъсакъалрикай пудкъанни цІуд кас кІватІна ва абур элкъвена Алачухдин вири патаривай акъвазарна. ²⁵ И чІавуз Реббиди цифедик кваз эвичІна ва адахъ галаз рахана. Ада адак квай Руьгъдикай къачуна ва пудкъанни цІуд агъсакъалдик куьтуна. Руьгъ абурук акатна, ва абур Аллагъдин мецелай рахана, амма ахпа акъваз хъана.

²⁶ Чпин тІварар Элдадни Медад тир къве кас кундал аламуькънамай. Абурни агъсакъалрин жергейфра кхъенвай, амма Алачухдин патав фенвачир. Абурукни Руьгъ акатна, ва абур кундал Аллагъдин мецелай рахаз хъана. ²⁷ Са жегъилди зверна атана Мусадиди лагъана: «Элдадни Медад кундал Аллагъдин мецелай рахазва».

²⁸ Вич лап жегъил чІавалай Мусадиди куьмекдар тир Нунан хва Шуая* лагъана: «Муса, зи агъа, абур акъвазара!» ²⁹ Амма Мусадиди жаваб гана: «Вуна зун патал гъайравал ийизвани? Садра заз Реббидин халкъдик акатзавай вирибурукай пайгъамбарар* хъанайгІа! Садра Реббиди абурал Вичин Руьгъдикай ракъурнайгІа!»

³⁰ Ахпа Мусани Исраилдин агъсакъалар элкъвена кундал хтана.

Реббидин патай тир туртурар

³¹ Ингъе Реббидин патай тир гар акъатна ва гъуьлелай туртурар гъана. Ада абур кундин вири патарихъай чилелай саки къве къуьнтуйн

къат жедайвал, гъар са патахъ са йикъан рехъ чѳугвадай мензилдиз гъарнихъ чукѳурна. ³² Вири гъа юкъуз, вири йифиз ва пакадин вири юкъуз жемят туртурар кѳватѳиз фена, ва садани цѳуд гъуѳмердилаѳ тѳимил тушиз кѳватѳина. Абуру кундин вири мензилда абур элкъвена гъарнал эцигна. ³³ Гъеле як, ам жакъвадалди вилик абурун сарарал аламаз, Реббидиз халкъдикаѳ хъел атана ва адаз гзаѳ кѳеви ягъун къуна. ³⁴ Гъавилѳай и чкадиз Къѳибрат-Гъатагъава тѳвар ганва: ана рикѳиз атай вуч хъайитѳани кѳан хъайибур кучукнай.

³⁵ Къѳибрат-Гъатагъавадай халкъ Гъацерат галайвал рекъе гъатна ва гъана акъваз хъана.

Мириамани Гъаруна Мусадал пехилвал авун

12¹ Мириамани Гъаруна Мусадииз кушви тир папан патахъай ахмур ийизвай, вучиз лагъайтѳа ада кушвийрикаѳ паб къачунвай. ² Абуру лугъудай: «Ребби анжах са Мусадихъ галаз раханайни къван? Бес ам чахъ галазни раханачирни?» Реббидиз идан ван хъана.

³ Муса лагъайтѳа хъуѳтуѳл хесетрин, чилел виридалайни хъуѳтуѳл кас тир.

⁴ Садлагъана Реббиди Мусадиз, Гъаруназ ва Мириамаз лагъана: «Пудни санал Гъалтунин Алачухдал* ша», – ва абур пудни экъечѳина фена.

⁵ Ребби цифедин гулуник кваз эвичѳина. Ам Алачухдин сивел акъвазна ва Гъаруназни Мириамаз вичин къилив эверна, ва абур къведни вилик экъечѳина. ⁶ И чѳавуз Ада лагъана:

«Яб це кван зи гафариз!

Куѳ арада Реббидин пайгъамбар* аватѳа,

Зун адаз вилерикаѳ карагзавай затѳ хъиз ачух жезва,

Адахъ галаз ахварра рахазва.

⁷ Амма Зи лукѳ Мусадихъ галаз икѳ туш;

адаз вири Зи халкъдин юкъва ваѳа ава.

⁸ Адахъ галаз Зун чин-чинал рахазва,

Ачухдиз, айгъамралди ваѳ;

Адаз Реббидин къамат аквазва.

Бес квез гъикѳ кичѳе хъанач

Зи лукѳ Мусадиз ахмур ийиз?»

⁹ Реббидиз абурукаѳ хъел атана ва яргъаз хъана.

¹⁰ Цѳѳ Алачухдал хкаж хъайила, Мириам лацу жив хътин жузамди* кѳевна. Гъарун адахъ элкъвена ва ам жузамди къунвайди

акуна. ¹¹ Ада Мусадиз лагъана: «Минет я ваз, зи агъа, чна чи ахмакъвиляѳ авур гунагъдай чаз жаза гумир. ¹² Адакаѳ вич гъеле дидедин руѳунай экъечѳайла, бедендин са пай кѳѳана руг хъанвай

чан аламачиз хайи куърпедиз ух-шарди ийимир».

¹³ Мусадини Реббидиз дад-бидад авуна: «Аллагъ, Ваз тавакъу хъурай, ам сагъара!» ¹⁴ Амма Реббиди жаваб гана: «Адан бубади адан чиниз тфу вегъенайтIа, ам ирид йикъан вахтунда русвагъвилик жедачирни? Ам ирид йикъан вахтуналди кундилаи къерехдиз акъудрай; ахпа адавай элкъвена хквез жеда».

¹⁵ Мириам ирид юкъуз кундилаи къерехда туна, ва ам элкъвена хкведалди халкъ рекъиз экъечIнач.

**Къенанда чинеба
къил акъудна чирун**
(Киххей къанун 1:19-25)

13 ¹ Ахпа халкъди Гъацерат туна ва Паран къурумда кун ку-туна.

² Реббиди Мусадиз лагъана: ³ «За Израилдин рухвайриз гузвай Къенандин* чилер къекъвена чирун патал инсанар ракъура. Абурун гъар са тайифадай* са регъбер тайинара».

⁴ Мусади абур, Реббидин эмирдалди, Паран къурумдай ракъурна. Абур Израилдин вири рухвайрин регъберар тир. ⁵ Ингъе абурун тIварар:

Рувенан тайифадай – Закуран хва Шамуагъ;

⁶ Шимунан тайифадай – Гъуригъан хва ШафатI;

⁷ Ягъудан* тайифадай – Яфунедин хва Калеп;

⁸ Исахаран тайифадай – Юсуфан хва Игал;

⁹ Ифраиман тайифадай – Нунан хва Гъаши;

¹⁰ Бунъяминан тайифадай – Рафудин хва ПалтIи;

¹¹ Забулунан тайифадай – Садидин хва Гадиял;

¹² Юсуфан тайифадай (Манашедилай) – Сусидин хва Гадди;

¹³ Данан тайифадай – Гемалидин хва Амиял;

¹⁴ Ашеран тайифадай – Мукаилан хва Сегур;

¹⁵ Нифталидин тайифадай – Вафсидин хва Нагъби;

¹⁶ Гадан тайифадай – Махидин хва Геуиял.

¹⁷ Мусади къекъвена чилерай къил акъудна чириз ракъурайбурун тIварар гъа ибур я. (Нунан хва Гъашидал лагъайтIа Мусади Шуай* тIвар эцигнай.)

¹⁸ Абур Къенандай къил акъудна чириз ракъурдайла, Мусади лагъана: «Негевдилаи яна дагъдин дуьзенрал элячI. ¹⁹ Им гъихътин чил ятIа, ана авайди гъихътин халкъ ятIа, ам зурбади яни, я тушни зайифди, адан къадар гзаф яни, тIимил яни килиг. ²⁰ Ада уьмуър тухузвай чил гъихътинди я, хъсанди яни, писди? Ада гъихътин шегъерра уьмуър тухузва: абур цлар галачирбур, я тушни сенгерар янавайбур яни? ²¹ Анин накъв гъихътинди я, бегъер гудайди яни, я туштIа бегъер тагудайди? Ана тарар авани, авачни? ВикIегъ хъухъ, а чилин няметар хкваш. Гъа гила ципицIар чрадай девирни алукънава».

²² Абурни фена Цин къурумдилаи эгечIна лап Лева-ГъаматIадин патарив гвай Регъабдал къведалди чилерай къил акъудна чирна. ²³ Абур Негевдиз фена ва ана Анакъанрикай

тир Ахимана, Шешая ва Талмая уьмуър тухузвай Хеврандиз атана. Хевран Мисрида авай Цагъндилай ирид йис фад эцигнавайди тир. ²⁴ Эшкал кьерез мугъман хъайила, абуру са ципицІдин кІунчІ квай хел атІана ва абурукай кьведа ам лашунихъ акална ялна. Мадни абуру чпихъ галаз анарар ва инжилар къачуна. ²⁵ И чкадиз, ана Израилдин рухвайри атІай ципицІдин кулуниз килигна, Эшкал кьер тІвар гана.

Хтайбурун суьгбет

²⁶ ЯхцІур йикъалай абур кьил акъудна чирунар куьтягъна элкъвена хтана.

²⁷ Абур элкъвена Паран къурумда авай Къадешдиз Мусадин, Гъарунан ва вири Израилдин элдин патав хтана. Хтайбуру ана абурун ва вири элдин вилик гъахъ-гъисаб гана ва и чилин майваяр къалурна. ²⁸ Абуру Мусадиз лагъана: «Чун вуна ракъурай пата хъана: ана гъакъикъатдани чиликай некни вирт хкатзава! Ингъе анин майваяр. ²⁹ Амма ана уьмуър тухузвай халкъ къудрат авайди ва абурун шегъерарни сенгерар янавай ва лап чІехибур я. Чаз ана гъатта Анакъан эвледарни акуна. ³⁰ Амалехъйри Негевда, хетийри, ябусвийри ва амарийри – дагъдин чилера, къенанвийри* лагъайтІа гъуьлуьн къерехда ва Ярдан тирвал уьмуър тухузва». ³¹ Калба Мусадин вилик халкъ секинарна ва лагъана: «Ша фин ва а чилер къан, им чалай алакьда эхир».

³² Амма адахъ галаз санал фейибуру лагъана: «Чавай а халкъарал вегъиз жедач – адак чи тІем акакъдач».

³³ Абуру кьил акъудна чирай чил Израилдин рухвайрин вилик русвагъ ийиз лугъузвай: «Чна кьил акъудна чирай чили вичел амайбур тІуьна куьтягъзава. Чаз ана акур вири инсанар къакъан буйдинбур я. ³⁴ Чаз ана зурба жендекар авай пагъливанарни акуна. Анакъияр пагъливанрилай хъанвайбур я. Абурун патав чаз чун цицІер хъиз аквазвай ва гъабурун вилерани гъахътинбур тир».

Израилвийрин гъулгъула

(Киххей къанун 1:26-46)

14 ¹ А йифиз вири элди гъарай акъудна ва кІевиз шехъна. ² Вири Израилдин рухвайри Мусадилайни Гъаруналай наразивал малумарна. Инсанри абуруз лугъуз хъана: «Агъ, чун Мисрида къенайтІа хупІ туширни! Я тушни ина, къурумда! ³ Вучиз Реббиди чун и чилел тухузва? Чун ана туруник акатна рекъида, чи папарни аялар лагъайтІа, есирвиле гъатда. Чун паталди элкъвена Мисридиз хтайтІа хъсан тушни?»

⁴ Абуру сада садаз лугъуз хъана: «Ша, чна цІйи регъбер хъагъин! Ша, чун элкъвена Мисридиз хквен!»

⁵ И чІавуз Мусани Гъарун кІватІ хъанвай Израилдин элдин вилик метІерал аватна. ⁶ Чеб къекъвена чил кьил акъудна чирайбурун арада хъайи Нунан хва Шуая* ва Яфунедин хва Калба чпел алай парталар къазунна ⁷ ва Израилдин вири элдиз лагъана: «Чун вичелай яна феийи ва вич кьил акъудна чирай а чил тежер хътин хъсанди я. ⁸ Реббиди чаз майил авуртІа, ада чун вичикай

некни вирт хкатзавай а чилел тухуда, ва ам чав вахкуда. ⁹Тек са Реббидиз акси жемир. А чилин эгълийрихъай киче жемир, вучиз лагъайтIа чна абур регъятдиз кIаник кутада. Абур далудикай магърум хъанва, амма чахъ Ребби гала. Абурухъай киче жемир». ¹⁰Амма вири эл абуроз къван гуникай рахазвай. И чIавуз Реббидин Баркалла* Гьалтунин Алачухдив Исраилдин рухвайрин вилик пайда хъана.

Мусади халкъдихъ авур дуъа

¹¹Реббиди Мусадиз лагъана: «Гьикъван гагъди и халкъди Заз нифрет ийида? Гьикъван гагъди абуроз, За абурон арада къалурай къван ала-матризни килиг тавуна, Захъ агъун къабулдач? ¹²За абурал тIегъуьн ракъурда ва тергда, валай лагъайтIа абуралай къадардиз гзаф ва къудрат авай халкъ арадал гъида».

¹³Мусади Реббидиз лагъана: «Амма и кардикай Вуна и халкъ Жуван гуж малумарна чпин арадай ахкъудай мисривийриз хабар жеда, ва абуроз и чилел уьмуьр тухузвайбуруз ахъайда. ¹⁴Абурузни Вун, Ребби, и халкъдихъ галаз тирди, Вуна, Ребби, чинба-чин Жув акваз тазвайди, Ви циф абурон винел алайди, ва Вун юкъуз цифедин ва йифиз цIун гул яз абурон вилик кваз физвайди ван хъанва. ¹⁵Вуна вири и халкъ са кас хъиз тергайтIа, Вакай ван хъайи халкъари лугъуда: ¹⁶„Реббидилай и халкъ Вичи къин гана хиве къунвай а чилел тухуз алакънач. Гъавиляй Ада ам къурумда телеф авуна“. ¹⁷Гила гъа Вуна лагъайвал, я Агъа, Ви къуват малум хъурай: ¹⁸„Ребби хъи-

ле гъатайла, тади квачирди, мергъеметдал атайла, девлет авайди ва гунагъдилаини акси экъечIунилай гъил къахчудайди я. Амма ам, бубайрин гунагъриз килигна, пуд ва къуд лагъай несилдалди аялриз жаза гуналди, батIулди гъахъвилиз акъуддайди туш“. ¹⁹Жуван чIехи регъимдалди, Мисридин девирдилай къенин йикъалди гьикI гъил къахчунайтIа, и халкъдин гунагъдилай гъил къахчу».

²⁰Реббиди жаваб гана: «Ви тIа-лабуниз килигна, За адалай гъил къахчунва. ²¹Амма Зал чан алайди ва Реббидин Баркаллади* вири чил ацIурнавайди гьикI гъакъикъат ятIа, ²²чпин арада За Мисрида ва къурумда къалурай Зи Баркалла ва аламатар акурди, амма Заз яб тагана Зун цIудра синагъ авурди вуж ятIа, гъабурукай гъич садазни ²³За къин гана абурон бубайриз хиве къунвай а чил аквадач. Ни Заз нифрет авунатIа, гъабурукай гъич садазни ам аквадач. ²⁴Амма Зи лукI Калеван руьгъ масад я, ва ам рикIин сидкъидай Заз муьтIуьгъ я. И кардай За ам вич гъаниз феийи а чилел тухуда ва адан эвледриз адакай мулк жеда. ²⁵Дуьзенра амалехъийрини къенанвийри* уьмуьр тухузватIа, пака элкъвена НацIун гъуьл галайвал къурумдиз алад».

Гъулгъуладай жаза гун

²⁶Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана:

²⁷«Гьикъван гагъди и гунагъкар элди Залай наразивал малумарда? Исраилдин рухвайри Залай наразивал малумардай чIавуз вуч лугъузватIа, Заз вири ван хъана. ²⁸Абуруз

лагъ: „Зал чан алайди гьикІ гьа-къикъат ятІа, – гаф я им лугъузвай Реббиди, – гьа куъне лагъайвал За авунни ийида.²⁹ Куъ мейитар и къурумда гадарна жеда ва квекай къад йис ва гьадалай гзаф йисар тамам хъанвай, чпин къелемдиз къачунвай ва Залай наразивал малумарай гьич садни,³⁰ са Яфунедин хва Калев ва Нунан хва Шуай* квачиз, За гьилер хкажна квез кІвал ийида лагъана къин къур а чилел фидач.³¹ Куъне есир жеда лагъай куъ аялар За тухуда ва квез виле такур чил абуруз гьихътинди ятІа чир жеда.³² Квекай рахайтІа, куъ мейитар гьа и къурумда гадарда.³³ Куъне вафа квадарунай азаб чІугун яз, куъ аялрикай, квекай лап эхиримжиди а къурумда къена ярх жедалди, ана яхцІур йисуз чубанар жеда.³⁴ ЯхцІур йисуз – куъне къекъвена чил къил акъудна чирай гьар са йикъай са йис, – куъне куъ гунагъдин азаб чІугвада ва Заз далу гун вуч ятІа чир жеда.³⁵ Им За, Реббиди, лагъанва. Заз акси яз экъечІай вири и гунагъкар элдиз са рахунни алачиз За гьа икІ ийида. Гьа и къурумда абур квахъда; абур вири гьа ина рекъида“».

³⁶ Къекъвена чилерай къил акъудна чириз ракъурайбур, ва чеб элкъвена хтана, а чилиз экъуъгъиз, вири эл Мусадиз акси акъвазарай,³⁷ чил русвагъ авур абур тІегъуъндикди Реббидин вилик къена.³⁸ Къекъвена чилерай къил акъудна чириз феййбурукай анжах са Нунан хва Шуай ва Яфунедин хва Калев чан алаз амукъна.

³⁹ Идакай Мусаді Исаилдин рухвайриз ахъаяйла, абур кІевиз

шехъна.⁴⁰ Пакамахъ фад къарагъна, абур дагъдин чилерин кукІушрал хкаж жез хъана. «Чун гьазур я, – лагъана абуру. – Чун Реббиди хиве къур а чилел фида; чна гунагъкарвилиз рехъ гана».⁴¹ Амма Мусаді лагъана: «Куъне Реббидин эмир вучиз чІурзава? Квехъ агалкъун жедач.⁴² Фимир, квехъ Ребби галач эхир. Душманри куън кукІварда,⁴³ куъ вилик ана амалехъиярни къенанвиар* экъечІда ва куън туруник акатна рекъида, вучиз лагъайтІа куъне Реббидиз далу гана, Ам квехъ галаз жедач».

⁴⁴ Амма абуру я Реббидин Икьрардин сандух, я Муса кундилай элячІнавачиртІани, дагъдин чилерин кукІушрал хкаж хъун патал рекъе гьатуниин жуърэт авуна.⁴⁵ Дагъдин чилера уьмуър тухузвай амалехъийрини къенанвийри саналди эвичІна, абур кукІварна, ва Гьармадал къван къевезвай вири рехъди хурук кутуна абурухъ галтугна.

Хахамрикайни къурбандрикай (15–19 кьилер)

Садакъайрин гьакъиндай къанун

15¹ Реббиди Мусадиз лагъана: «Исаилдин рухвайрихъ галаз рахух ва абуруз лагъ: „Куън За квез ацукъна уьмуър тухун патал гузвай чилел атайла,³ Адаз кудай къурбандар ийидайла, икІ ая: куъне маларикайни лапагрикай Реббидиз хуш ни галай гум чукІура, кунуг*, вяддин ва я гуьгъуъл ва сувар патал къурбандар гъваш,⁴ а

чІавуз къурбанд ийизвайда Реббидиз гындин къудай са пай чІемедик какадарнавай эфадин цІудай са пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавай фан къурбанд* ая. ⁵ Кунуг ва я маса къурбанд ийизвай гъар са къардихъ галаз чехирдин къурбанд* авун патал гындин къудай са пай чехирни гъваш.

⁶ Гьерехъ галаз санал гындин пудай са пай чІеминихъ галаз какадарнавай эфадин цІудай къве пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавай фан ⁷ ва чехирдин къурбанд яз гындин пудай са пай чехир гъваш. Им Реббидиз хуш тир ни галай гум жеда.

⁸ Реббидиз таза жунгав кунуг, вяддин ва суварин къурбанд* ийидай чІавуз, ⁹ жунгавдихъ галаз санал гындин са пай чІемедик какадарнавай эфадин цІудай пуд пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавай фан къурбандни ая. ¹⁰ Мадни чехирдин къурбанд яз гындин са пай чехирни гъваш. Им Реббидиз хуш ни галай гум чукІурдай, Адаз кудай къурбанд я. ¹¹ Гъа икІ гъар са таза жунгавдихъ, гьерехъ, къардихъ ва бацІидихъ галаз авуна кІанда. ¹² Гъар къурбанддихъ галаз, къурбандрин къадардиз килигна, гъа икІ ая.

¹³ Уьлкведин гъар са эгълиди Реббидиз хуш ни галай гум чукІурдай, Адаз кудай къурбанд ийидайла, гъа икІ авурай. ¹⁴ Масанай атана ацукънавайдаз ва я куь арада уьмуьр тухудай мад са низ ятІани Реббидиз хуш ни галай гум чукІурдай, Адаз кудай къурбанд ийиз кІан хъайитІа, гъа куьне хъиз авурай. ¹⁵ Къалурнавай къайдаяр куьн патал ва куь-

на уьмуьр тухузвай масанай атана ацукънавайбур патал гъа сад хътинбур хъурай. Къведай несилар патал и къалурнавай къайда даиманди жеда. Куьнни масанай атана ацукънавайбур Реббидин вилик сад я: ¹⁶ куьн ва квехъ галаз санал уьмуьр тухузвай масанай атана ацукънавайбур патал къанунар ва къайдаяр гъа сад хътинбур хъурай“».

¹⁷ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁸ «Исраилдин рухвайрихъ галаз рахух ва абуруз лагъ: „Куьн За куьн тухузвай а чилел атайла, ¹⁹ ва ада вуч арадал гъайитІа, гъам недайла, са пай Реббидиз садакъа ая. ²⁰ Сифте регъвей гъуьруькай авунвай лаваш садакъа ая; ам ратІран патай хъиз садакъа ая. ²¹ Реббидиз сифте регъвей гъуьруьн садакъаяр къведай вири несилрани ая.

Къастуналди тушир гунагъдай гудай садакъаяр

²² Куьне тийижиз Реббиди Мусадиз авунвай и эмиррикай сад къилиз акъуд тавуна, ²³ Реббиди адан мецелай квез гъар вуч эмир авунватІани – Реббиди эмир авур йикъалай ва гележегдани, къведай несилар патал, – ²⁴ им тийижиз хъайитІа, вири элди Реббидиз хуш ни галай гум тир кунуг* яз, лазим тир фан ва чехирдин къурбандни* галаз, са таза жунгав ва гунагъдай са къун къурбанд авурай. ²⁵ Хахамди Исраилдин эл патал гъил къахчунин серенжем къиле тухурай, ва абурулай гъил къахчуда, вучиз лагъайтІа им тийижиз хъайи кІвалах я, ва абуру чпин къелетдай Реббидиз цІун ва гунагъдай къурбандар* авуна. ²⁶ Исраилдин вири элдилай

ва адахъ галаз уьмуър тухузвай масанай атана ацукънавайбурулай гъил къахчуда, вучиз лагъайтIа вири халкъди къастуналди тушир кар авуна.

²⁷ Са касди чин тийиз гунагъ авуртIа, ада гунагъдай са йис хъанвай цегъ къурбанд авурай. ²⁸ Хамди тийижиз гунагъ авурди патал Реббидин вилик гъил къахчунин серенжем къиле тухурай, ва ам патал и серенжем къиле тухвайла, адалай гунагъ алатда. ²⁹ Квехъ тийижиз гунагъ авур вирибур патал, кIандатIа ам Исраилдин рухвайрикай сад хъуй, кIандатIа куь арада уьмуър тухузвай масанай атана ацукънавайбур, гъа сад хътин къанун хъуй.

³⁰ Амма гъая квадарна пис векъи-даказ гунагъ ийизвай гъар ни хъайитIани – кIандатIа ам уьлкведин эгъли хъуй, кIандатIа масанай атана ацукънавайди, – Реббидин хатур кваз такъазвайди я. Ихътин кас вичин халкъдин арадай акъудна гадарда. ³¹ Ада Реббидин гаф гъисаба къунач, ада Адан эмир чIурна: ам са рахунни алачиз вичин халкъдин арадай акъудна гадарна кIанда, адаз жаза гун лазим я“».

Кишдин къайда чIурайдаз къиникъин жаза гун

³² Исраилдин рухваяр къурумда авайла, абуруз Кишдин юкъуз кIарасар кIватIзавайди жагъана. ³³ Ада кIарасар кIватIзавайла, ам жагъайбуру ам Мусадинни Гъарунан ва вири элдин патав хкана. ³⁴ Ам къазамат авунвай, вучиз лагъайтIа тайин тир къанун сеbeb яз, адаз вуч авуна кIандатIа чизвачир. ³⁵ И чIавуз Реб-

биди Мусадиз лагъана: «И кас рекъин лазим я. Вири элди кундилай къерехда адаз къван гурай». ³⁶ Элди ам кундилай алудна ва, Реббиди Мусадиз эмир гайивал, ам къван гана къена.

Парталрал алай курквачIар

³⁷ Реббиди Мусадиз лагъана: ³⁸ «Исраилдин рухвайрихъ галаз рахух ва абуруз лагъ: „Къведай вири несилра парталрин къерех тирвал курквачIар ая, гъар са курквачIдик вили рангунин гъалар жадайвал. ³⁹ И курквачIар квев, куьн абуруз килигиз, куьне Реббидин вири эмирар рикIел хкидайвал ва абур къилиз акъуддайвал, амма куь рикIер ва вилер гъашервилин геле аваз тефидайвал, гваз жада. ⁴⁰ ИкI куьне Зи вири эмирар рикIел хуьда ва къилиз акъудда, ва куьн куь Аллагъдиз талукъ жада. ⁴¹ Зун Ребби, куь Аллагъ хъун патал, куьн Мисридай ахкъудай куь Аллагъ я. Зун Ребби, куь Аллагъ“.

Къарагъ, Датан ва Абирам Мусадиз акси экъечIун

16¹ Левидин хтул, Къегъатан хва, Йицгъаран сихилдай тир Къарагъ ва рувеняяр тир Датанни Абирам, Элиабан рухваяр ва Пелетан хва Ан, чIуру къаст авуна, ² Мусадин аксиниз экъечIна. Абурухъ къве вишни яхцIурни цIуд кас исраилвияр, элдин регъберар, халкъдин арада машгъур чIехи мертебада авай ксарни галай. ³ Абур Мусадинни Гъарунан аксиниз экъечIна ва абуруз лагъана:

– Куьн алатна гзаф яргъал фенва! Элдик акатзавай вирибур пак

я, абурукай гьар сад, ва Реббини абурухъ галаз ава. Бес вучиз куъне Реббидин вири халкъдилай куън вине къазва?»

⁴ Идан ван хъайила, Муса чинихъди ярх хъана. ⁵ Ада Къарагъаз ва адан шерикриз лагъана: «Пака экуънахъ Реббиди вуж Аданди ятІа, вуж пак ятІа ва низ Адаз мукъва жедай ихтияр аватІа къалурда. Ада вуж хкъягъайтІа, гъадаз Адаз мукъва хъунин мумкинвал гуда. ⁶ Вуна, Къарагъ, ва ви шерикри ингъе вуч ийидатІа: хуш атирдин ни галай затІарик цІай кутадай хекендазар къачу ⁷ ва пака абура кузвай цІивинар эциг, абурални Реббидин вилик атирдин ни галай затІар эциг. Реббиди вуж хкъягъайтІа, гъам пак жеда. Куън, левияр, алатна гзаф яргъал фенва!»

⁸ Мусадни Къарагъаз лагъана: «Ябце, левияр! ⁹ Квез Исраилдин Аллагъди куън чара авуна, куъне Реббидин Алачухда* кІвалахун, элдин вилик акъвазун ва адаз къуллугъ авун патал, Вичиз мукъва авун бес тушни? ¹⁰ Ада куън ва куъ миресар тир левияр Вичиз мукъва авунва, амма куън хахамвални вахчун патал алахънава. ¹¹ Куън ва куъ шерикар Реббидин аксиниз экъечІнава. Гъарун вуж я эхир, куъне адалай наразивал малумариз?»

¹² Мусадни Элиабан рухвар тир Датаназни Абирамаз эверна. Амма абуру лагъана: «Чун къведач! ¹³ Вуна чун вичикай некни вирт хкатзавай чилелай алудна, рекъин патал къурумдиз гъун бес тушни? Гила лагъайтІа ваз чи винел агъавални ийиз кІанзава. ¹⁴ Вуна чун вичикай некни вирт хкатзавай чилел гъанач

ва чаз никІерни ципицІ багълар ирсяз ганвач. И инсанрин вилериз ругъгиз кІанзавани? Чун къведач!»

¹⁵ Мусадик гзаф хъел акатна ва Реббидиз лагъана: «Абурун къурбандар къабулмир. За абурувай гъич ламни къачунвайди туш ва абурукай гъич садазни писвал авунач».

¹⁶ Мусадни Къарагъаз лагъана: «Вунни ви шерикар лагъайтІа, пака Реббидин вилик акъваз: вун, абур ва Гъарун. ¹⁷ Гъарда вичин хекендаз къачурай, ада хуш ни галай затІар* эциграй ва ам Реббидиз гъурай – вири санлай къве вишни яхцІурни цІуд. Вуна ва Гъарунани гъарда вичин хекендаз гъваш».

¹⁸ Гъарда вичин хекендаз къачуна, ана кузвай цІивинар эцигна, абурални – хуш атирдин ни галай затІар, ва Мусадихъни Гъарунахъ галаз Гъалтунин Алачухдин* сивел акъвазна. ¹⁹ Къарагъа абуруз акси яз вири эл Гъалтунин Алачухдин сивел кІватІна. Реббидин Баркалла* вири элдин вилик пайда хъана. ²⁰ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ²¹ «За абур са легъзеда терг авун патал, и элдикай чара хъухъ». ²² Амма Мусани Гъарун чинихъди ярх хъана ва лагъана: «Аллагъ, гъар садан рикІе авайди чидай Аллагъ, Ваз, сада гунагъ авуналди, вири элдикай хъел къведа жал?»

Къарагъаз, Датаназ ва Абирамаз жаза гун

²³ И чІавуз Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁴ «Элдиз лагъ: „Къарагъан, Датанан ва Абираман утагъривай къекъечІрай“».

²⁵ Муса къарагъна ва Датананни Абираман къилив фена, Исраилдин

агъсакъаларни адан гуьгъуьналлаз фена. ²⁶ Ада эл хабардар авуна: «И напакрин алачухривай къекъеч! Абурун ала-буладикай са куьникни хуькуьрмир, тахъайтIа куьн абурун гунагърай рекъида». ²⁷ Абур Къарагъан, Датанан ва Абираман утагъ-ривай къерехдиз хъана. Датан ва Абирам экъечIна ва папар, рухваря ва гъвечIи аяларни галаз чпин алачухрин сивел акъвазнавай.

²⁸ Мусадини лагъана: «Ингъе квез вири и крар ийиз Зун Реббиди ракъурнавайди, ва за и кIвалахар жуван хушуналди тийизвайди гъикI чир жедатIа: ²⁹ абур адетдин ажалдикди къейитIа, ва абурун къисмет вири инсанрин къисмет хътинди хъайитIа, Реббиди зун ракъурнавайди туш. ³⁰ Амма Реббиди гъич тахъай хътинди арадал гъайитIа, ва чили вичин сив ахъайна, абур вири чпин мални галаз туькъуьнай-тIа ва абур чан алаз агъа дуьньядиз хъфейтIа, куьн и ксари Реббидиз нифрет ийизвайдан гъавурда акъада».

³¹ Ада анжах икI лагъана кутягъ-намазни, абурун кIвачерик квай чил къакъатна. ³² Чили вичин сив ахъайна ва абурни абурун мукъвакъилияр туькъуьнна – Къарагъан вири талукъар абурун вири мал-деветни галаз. ³³ Абур чан алаз агъа дуьньядиз аватна, чпин вири мал-деветни гваз; чил абурун винел акъал хъана, ва абур жемятдин арадай квахъна. ³⁴ Абурун гъарайрик къуд патахъай акъвазнавай икраилвиар икI гъарайиз катна: «Чили чунни туькъуьн тавурай!»

³⁵ Реббидикай ялав хкатна ва чпи хуш ни галай затIар* гъанвай

къве вишни яхцIурни цIуд кас кана. ³⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: ³⁷ «Хахам Гъарунан хва Элазараз мейитрикай кана амуькъайдакай хекендазар кIватIун ва абур авай цIивинар гъарнихъ чукIурун эмир ая, вуьчиз лагъайтIа абур къетIенбур я, – ³⁸ ибур уьмуьр къакъудунин жаза агакъай гунагъкаррин хекендазар я. Хуш ни галай затIар кудаь и къапар къелечI чарар хъиз къалу ая. Абуралди къурбанган* кIев ая. Абур Реббидиз гъанвайбур тир, ва абур паквиллиз акъуднавай затIариз элкъвенва. Абур Исраилдин рухвайриз игътиятвилини хабар хъуй».

³⁹⁻⁴⁰ Хахам Элазара ялав галуькна кайибуру гъанвай буьруьнждин хекендазар кIватIна ва абур, Реббиди Мусадилай вичиз эмир авурвал, къурбанган винелай кIевун патал хана. Къарагъан ва адан шерикрин къисметдикай пай къачун тавун патал, Гъарунан эвледрилай гъейри мад гъич садазни Реббидин вилик хуш ни галай затIар кудаь ихтияр авачирди Исраилдин рухвайрин рикIел хкун гъа ихътинди хъана.

Мусани Гъарун халкъдин тереф хуьз экъечIун

⁴¹ Пакадин юкъуз Исраилдин вири элдик Мусадилайни Гъаруналай рази туширвал малумардай гъулгъула акатна. «Куьне Реббидин эл пуч авуна», – лугъузвай абуру. ⁴² Мусадизни Гъаруназ акси яз кIватI хъана, эл Гъалтунин Алачух* галайвал элкъвейла, ам цифеди кIевна ва Реббидин Баркалла* пайда хъана. ⁴³ Мусани Гъарун Гъалтунин Алачухдин вилик атана, ⁴⁴ ва Реббиди Мусадиз лагъана:

⁴⁵ «За абур са легъзеда терг авун патал и эл туна алад».

Абур метІерал аватна. ⁴⁶ Мусади Гъаруназ лагъана: «Хекендаз къачу, ада къурбангандилай* къачуна кузвай цІивинар ва хуш ни галай кудай затІар эциг ва абурун гунагърилай гъил къахчунин серенжем къиле тухун патал, элдин къилив тади ая». Реббидик хъел акатуникди, инсаф тІегъуьн пайда хъанва. ⁴⁷ Гъаруна Мусади лагъайди къилиз акъудна ва жемят галайвал тади авуна. Абурун арада тІегъуьн чкІанваз хъана, амма Гъаруна хуш ни галай затІарик* цІайкутуна ва халкъ патал гунагърилай гъил къахчунин серенжем къиле тухвана. ⁴⁸ Ам къенвайбурунни чан алайбурун арада акъвазна, ва тІегъуьн акъваз хъана. ⁴⁹ Амма Къарагъ сеbeb яз къейибур квачиз, тІегъуьндик цІукъуд агъзурни ирид виш кас къена. ⁵⁰ Гъарун Мусадин къилив Гъалтунин Алачухдин сивел хтана, вучиз лагъайтІа тІегъуьн амачир.

Цуьк акъудай лаш

17¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайрихъ галаз рахух ва регъберривай цІикъвед лаш къачу, абурун бубайрин гъар са тайифадивай* сад. Гъар са касдин тІвар адан лашунал кхъихъ, ³ Левидин лашунал лагъайтІа Гъарунан тІвар кхъихъ. Бубайрин тайифайрин регъберрикай гъар садахъ са лаш хъунухъ лазим я. ⁴ Абур Гъалтунин Алачухда*, Зун вал гъалтзавай Икърардин сандухдин вилик, эциг. ⁵ За хкъанавай касдин лашуни цІир ахъайда, ва За Исраилдин ру-

хвайри квез малумарзавай наразивилин эхир эцигда».

⁶ Муса Исраилдин рухвайрихъ галаз рахана ва абурун регъберри адав цІикъвед лаш вугана – бубайрин гъар са тайифадин патай сад. Абурук Гъарунан лашни квай. ⁷ Мусадилашар Шагъидвилин Алачухда* Реббидин вилик эцигна.

⁸ Пакадин юкъуз Муса Шагъидвилин Алачухдик фена ва акуна хъи, Левидин кІвалин векилвал ийизвай Гъарунан лашуни неинки цІир ахъайнава, гъакІ тІурар гъана, цуьк акъудна бадамар арадал гъанва. ⁹ И чІавуз Мусадилашар Реббидин патавай Исраилдин рухвайрин вилик акъудна. Абурун вири патарихъай абуруз килигна, ва гъар сада вичин лаш къахчуна.

¹⁰ Реббиди Мусадиз лагъана: «Гъарунан лаш элкъвена Икърардин сандухдин вилик эцига. Ам гафуна авачирбур патал рикІел аламукъун яз хъурай. Абур рекъин тавун патал ада абуру Залай наразивал малумарунал эхир эциграй».

¹¹ Мусадилашар Реббиди гъикІ эмир ганатІа, гъакІ дуьм-дуьз къилиз акъудна.

¹² Исраилдин рухвайри Мусадиз лагъана: «Чун телеф жезва! Чун гелни галачиз квахънава! Чун вири гелни галачиз квахънава! ¹³ Реббидин Алачухдиз мукъва хъайи гъар гъим хъайитІани рекъида. Яраб чун вири рекъида жал?»

Хахамринни левийрин везифаяр

18¹ Реббиди Гъаруназ лагъана: «Вун, ви рухваяр ва ви бубадин кІвал ибадатхана чиркин

хьунин патахъай жавабдар я, амма анжах са вунни ви рухваяр хахамвал чиркин хьунин патахъай жавабдар я. ² Вунани ви рухвайри Шагъидвилин Алачухдин* вилик къуллугъ ийидайла, абур вахъ галаз жедайвал ва ваз куьмек ийидайвал, ви бубадин тухумдай тир са тайифадикай* тир левияр жуван патав къабула. ³ Абуру ваз куьмекар авурай ва Алачухда вири везифаяр къилиз акъудрай, амма ибадатханада авай я къаб-къажахдиз, я къурбангандиз* мукъва тахъурай, тахъайтIа гъабурни рекъида, куьнни. ⁴ Ана лазим тир вири кIвалахар ийиз, Гьалтунин Алачухдихъ* гелкъуьн патал, абур вахъ галаз хъуй, ва маса са касни квехъ галаз тахъурай.

⁵ Инлай къулухъ Зи хъел мад Исраилдин рухвайрал ават тавун патал, ибадатханадин ва къурбангандин кIвалахар куьне къиле твах. ⁶ За лагъайтIа, Жуван гъилералди куь тайифадикай тир левияр квез садакъа яз хкъана. Абур Гьалтунин Алачухда къуллугъ авун патал Реббидиз акъуднава. ⁷ Амма къурбангандихъ галаз алакъада авай ва пердедилай къулухъ пата авайдахъ галаз алакъада авай вири везифаяр анжах ваз ва ви рухвайриз къиле тухудай ихтияр ава. За квез хахамвал савкъват яз гузва. Ибадатханадиз мукъва хъайи чара гъар са кас ажалдин гъиле туна кIанда».

Хахамар ва левияр патал садакъаяр

⁸ Реббиди Гъаруназ лагъана: «За Жува Заз гъизвай вири садакъайралвил алаз хъунвал тапшуругъ-

най. Заз Исраилдин рухвайри гъизвай вири пак тир садакъаяр За куь даиман пай яз, ваз ва ви рухвайриз гузва. ⁹ Паквилерин пак тир садакъайрин цIай яна кун тийизвай а пайвал гьалтда. Заз савкъват яз гъизвай паквилерин пак тир садакъайрин – кIандатIа им фан къурбанд* хъуй, ва я гунагъдай къурбанд* хъуй, я тушни тахсир хиве къунин къурбанд* хъуй, – и пай ваз ва ви рухвайриз жеда. ¹⁰ Ам паквилерин пак затI хъиз неъ; ам гъар гъи хъайитIани итимдивай нез жеда. Адан паквилез гъурмет ая.

¹¹ Ингъе мад вуч види ятIа: Исраилдин рухвайри садакъа ийизвай вири зурзун-къурбангар. За им ваз, ви рухвайриз ва ви рушариз даиман пай яз гузва. Ви кIвале авай вич михъи тир гъар нивай хъайитIани им нез жеда.

¹² За ваз Реббидиз гузвай сифте бегъердин нетижа тир виридалайни хъсан зейтундин чIем*, таза чехир ва техил гузва.

¹³ Реббидиз гъизвай чилин сифте бегъердин майваяр вибур жеда. Ви кIвале авай вич михъи тир гъар нивай хъайитIани абур нез жеда. ¹⁴ Исраилда Реббидиз акъуддайди яз вуч гъанвайтIани, види я.

¹⁵ Реббидиз гъизвай хизанда авай сифте ругул ва эркек сифте дулдин гъайван – види я. Амма гъар гъим хъайитIани эркек сифте аял ва чиркин гъайванрин эркек сифте бала пулунихъ маса къахчу. ¹⁶ Абурун са варз тамам хъайила, ибадатханадин тайин тир къадардай къимет гана: вичин заланвал къад герагъ тир гимиддин вад шекъел, – абур пулунихъ маса къахчу.

¹⁷ Эркек сифте дулдин яцар, хпер ва я цегьер пул гана къахчумир; абур пак я. Абурун ивидалди къурбанган* хъичина ва абурун пи цун къурбанд яз, Реббидиз хуш ни галай гум яз куг. ¹⁸ Абурун як, зурзун-къурбанддикай тир хурун як ва эрчи ятур хъиз, вал гьалтда.

¹⁹ Израилдин рухвайри Реббидиз гъизвай вири пак тир савкъватар За куь даиман пай яз вазни ви рухвайриз ва ви рушариз гузва. Им Реббидинни ви ва ви эвледрин арада авай эбеди икърар я».

²⁰ Реббиди Гъаруназ лагъана: «Ваз абурун чилел ирс яз я белген*, я абурун арада пай жадач; Израилдин рухвайрин арада ви белгенни, ви пайни Зун я.

²¹ Гъа икI Гьалтунин Алачухда* къуллугъ авунай За левийриз мулкунин чкадал Израилда авай къван вири затIарин цуд паюникай са пай ирс яз гузва. ²² Инлай къулухъ Израилдин рухваяр Гьалтунин Алачухдиз мукъва тахъурай, тахъайтIа абур, чпин кьилел гунагъ гъуналди, рекъида. ²³ Анжах са левийри Гьалтунин Алачухдик Iвалахар кьиле тухурай ва чиркин хъунин патахъай жавабдарвал чIугурай. Гележегдин несилар патал и къалурнавай къайда даиманди жада. Абурув Израилдин рухвайрин арада ирс яз белген агакъдач. ²⁴ Адан чкадал За левийриз Израилдин рухвайри Реббидиз савкъват яз гъизвайдан цуд паюникай са пай ирс яз гузва. Гъавилияй За абурукай икI лугъунни авуна: „Абурухъ Израилдин рухвайрин арада ирс яз белген жадач“».

²⁵ Реббиди Мусадиз лагъана: ²⁶ «Левийрихъ галаз рахух ва абу-

руз лагъ: „Квев Израилдин рухвайривай За квез ирс яз гузвай цIуд паюникай са пай агакъай чIавуз, адан цIудай са пай Реббидиз савкъват яз гъваш. ²⁷ Куь садакъа куь патай ратIрал алай техил хъиз ва я шуткъургандай тир миже хъиз къабулда. ²⁸ Гъа и къайдада дуьм-дуьз квев Израилдин рухвайривай агакъзавай вири затIарин цIудан са паяр Реббидиз савкъват яз чара ая. Ам Реббидиз акъудзавай пай яз хахам Гъарунав вахце. ²⁹ Квез гузвайдан лап хъсан ва пак тир пай Реббидиз садакъа ая“.

³⁰ Левийриз лагъ: „Куьне виридалайни хъсан пай садакъа авурла, ам квевай куь ратIралай ва я куь шуткъургандай къачунвайди хъиз къабулда. ³¹ Квевай ва куь кIвалинбурувай амукъай пай гъина кIандатIани нез жада – им Гьалтунин Алачухда къуллугъ авунай куь гъакъи я. ³² Куьне виридалдайни хъсан пай садакъа ийиз хъайитIа, икI авур чIавуз куьне жавабдарвал чIугвадач. И чIавуз куьне Израилдин рухвайри гузвай пак тир савкъватар чиркин ийидач ва куьн рекъидач“».

Михъи хъувунин яд

19¹ Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ² «Ингъе Реббиди къалурнавай къанундин къайдаяр: Израилдин рухвайриз ви кьилив викиник тахъай рехне квачир яру дуьгве гъиз тур. ³ Ам хахам Элазарав гице. Ам кундилай кьерехдиз акъудна, гъамни алаз тукIурай. ⁴ Хахам Элазара дуьгведин иви тупIалди къачуна, Гьалтунин Алачухдин* вилик пад галайвал

иридра хъичинрай. ⁵ Гъадаз акваз дуьгведин хам, як, иви ва нежесар курай. ⁶ Хахамди муьтквердин кIарас, исуп набатат* ва икьы яру рангунин сар къачуна, абур кузвай дуьгведал вегъирай. ⁷ Идалай къулухъ хахамди вичин парталар чухъурай ва вични эхъурай. Гила адавай кундал хквез жеда, амма няналди чиркин яз амуькда. ⁸ А дуьгве кайидани парталар чухъурай ва вични эхъурай. Гьамни няналди чиркин яз амуькда.

⁹ Михьи тир сада, дуьгведин руьхъ кIватIна, ам кундилай къерехда са михьи чкадал эциграй. Ам Израилдин элди михъивилиз акъуддай яд патал хуьрай. Им – гунагъдай къурбанд* я. ¹⁰ Дуьгведин руьхъ кIватIайда парталар чухъурай. Гьамни няналди чиркин жеда.

И къалурнавай къайда гьам Израилдин рухваяр, гьамни абурун арада уьмуьр тухузвай масанай ата-на ацукънавайбур патал даиманди жеда.

¹¹ Мейитдик хкIунвайди ирид йикъан вахтуналди чиркин жеда. ¹² Ада пуд ва ирид лагъай юкъуз вич целди михъивилиз акъудрай; ахпа ам михьи жеда. Амма ада вич пуд ва ирид лагъай юкъуз михъивилиз акъуд тавуртIа, ам чиркин яз амуькда. ¹³ Мейитдик хкIунвайда ва михъивал тавунвайда Реббидин Алачух чиркин ийизва. Ихътин кас Израилдай акъудна гадарун лазим я. Ам михъивилиз акъуддай целди хъичиннавач: ам чиркин я; адан чиркинвал адал аламуькъзава.

¹⁴ Сад алачухдик къейитIа, ингъе къанун: алачухдиз гъахъай гьар гьим хъайитIани ва ана авай

гьар гьим хъайитIани ирид юкъуз чиркин жеда, ¹⁵ ва къапсах алачир илисна кIев тавунвай гьар гъихътин хъайитIани къаб-къажах чиркин жеда.

¹⁶ Чуьлда турунив яна къенвайдак ва я вичин ажалдикди къенвайдак ва инсандин кIарабдик ва я сурук хкIур гьар вуж хъайитIани ирид юкъуз чиркин жеда. ¹⁷ Чиркин хъанвай кас патал са къапунна гунагъдай къурбанддикай амай руьхъ эциграй ва винелай авахъна физвай яд эличрай. ¹⁸ Михьи тир сада исуп набатат къачуна ам цик къана ва я алачух, вири къаб-къажах, ана авай инсанар ва я вичи инсандин кIарабдик, сурук, яна къенвайдак ва я вичин ажалдикди къенвайдак хкIунвайди хъичинрай. ¹⁹ Вич михьи тир касди чиркин хъанвай инсан пуд ва ирид лагъай юкъуз хъичинрай; икI ада ирид лагъай юкъуз ам михъивилиз акъудда. Михьи хъанвайда парталар чухъурай ва вични эхъурай. Гьа няниз ам михьи хъижеда. ²⁰ Амма чиркин хъанвайда вич михъивилиз акъуд тавуртIа, ам Реббидин ибадатхана чиркин авунай жемятдин арадай акъудна гадарна кIанда. Ам михъивилиз акъуддай целди хъичинначир: ам чиркин я. ²¹ И къалурнавай къайда абур патал даиманди жеда.

Михъивилиз акъудунин целди хъичинзавайдани михъивилин цик хкIунвайда парталар чухъурай. Абур няналди чиркин жеда. ²² Чиркин хъанвайди хкIур вири затIар чиркин жеда, ва абурук ни къагъайтIани няналди чиркин жеда».

Уълкведин сергъятдал

(20–21 кылер)

Рагай акъатай яд

20¹ Сад лагъай вацра Исраилдин эл Цин къурумдиз ата-на ва Къадешда акъваз хъана. Ана Мириам къена ва кучукна. ² Элдиз яд авачир ва абур Мусадиз ва Гъаруназ акси яз кІватІ хъана. ³ Абуру Мусадиз арза гузвай ва хъел кваз лугъузвай: «Чи инсанар Реббиди къейи вахтунда чунни вучиз къена-чир! ⁴ Вучиз куъне Реббидин жемят и къурумдиз гъанва? Чунни чи малкъара ина къиникъ патал яни? ⁵ Вучиз куъне чун Мисридай акъудна ва хаф ядай и чкадиз гъана? Ина я техил, я инжил, я ципицІ, я анар экъечІдач. Ина гъатта хъвадай яд-ни авач!»

⁶ Мусани Гъарун жемят алай чкадилай Гьалтунин Алачухдин* сивел фена, метІерал аватна ва абурун вилик Реббидин Баркалла* пайда хъана. ⁷ Реббиди Мусадиз лагъана: ⁸ «Лаш къачу ва жуван стха Гъарунахъ галаз санал эл кІватІа. Абуруз акваз рагаз лагъ, ва ада вичяй яд экъичда. Вуна, абуру чпин ва маларин гъараратвал къин патал, элдиз рагай экъечІзавай яд гуда».

⁹ Мусадиди, Ада Вичи адас эмир га-йивал, Реббидин вилик эцигнавай лаш къачуна. ¹⁰ Адани Гъаруна жемят раган вилик кІватІна, ва Мусадиди абуруз лагъана: «Яб це, гъулгъулабазар, яраб чна квез и рагай яд гуда жал?»

¹¹ Мусадиди гъил хкажна хъиз ва вичин лашуналди къведра раг яна.

Анай сел хъиз яд акъатна ва элди ва абурун малари чеб цяй тухарна. ¹² Амма Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: «Исраилдин рухвайриз Зи паквал тестикъарун патал квез иман бес тахъунай куъне и жемят За абуруз гузвай чилел гъидач».

¹³ Им Мерибадин¹ чешме я. Анал Исраилдин рухвайри Реббидихъ галаз къалмакъалар авуна, ва Ада абуруз Вичин паквал къалурна.

Эдамди Исраилаз рехъ тагун

¹⁴ Мусадиди Къадешдай Эдамдин пачагъдин къилив икІ лугъуз векилар ракъурна: «Рахазвайди ви стха Исраил я: ваз чаз къисмет хъайи вири азабрикай хабар я. ¹⁵ Чи бубаяр Мисридиз фенай ва чна ана гзаф йисара уьмуър тухванай. Мисривийри гъам чаз, гъамни чи бубайриз пис рафтарвал авуна, ¹⁶ амма чна Реббидиз дад-бидад авурла, Адаз чи ван хъана, малаик* ракъурна ва чун Мисридай акъудна.

Ингъе чун Къадешда, чи чилин къерехда авай шегъерда ава. ¹⁷ Тавакъу я, чаз ви уълкведай яна фидай мумкинвал це. Чун я никІерай, я ципицІ багъларайтІуз фидач ва къуйрай* яд хъвадач. Чун Пачагъдин рекъайтІуз фида, чун, ви чиле-лай элячІдалди, я эрчІи, я чапла патяхъ элкъведач». ¹⁸ Амма Эдамдин пачагъди жаваб гана: «Куън инай яна фена жедач. ТахъайтІа, чун куъ къаршидиз тур гваз экъечІда».

¹⁹ Исраилдин рухвайри лагъана: «Чун къилин рекъайтІуз фида, ва

¹ 20:13 Мериба – чувуд чІалалди «къалмакъал».

чна ва я чи малари куь къуйра авай яд хъвайтIа, чна адан къимет гуда. Чаз кIанзавайди анжах яхдиз фена элячIун я – мад са затIни». ²⁰ Абуру жаваб гана: «Куьн фидач».

Эдамдин пачагъ чIехи ва къудрат авай къушун гваз абурун къаршидиз экъечIна. ²¹ Эдамди абур вичин чилелай ахъайнач, ва Исраил адал элкъвена фена. ²² Исраилдин вири эл Къадешдай рекъиз экъечIна ва атана Гъур дагъдив агакъна.

Гъарунан къиникъ

²³ Эдамдин сергъятдал алай Гъур дагъдин патарив Реббиди Мусадизни Гъаруназ лагъана: ²⁴ «Гъарун вичин бан-бубайрихъ галаз сад хъижеда. Ада За Исраилдин рухвайриз гузвай чилел кам къачудач, вучиз лагъайтIа куьн Мерибадин ятарин патав Зи чIалай экъечIнай. ²⁵ Гъаруназни адан хва Элазараз эвера ва абур Гъур дагъдал гъваш. ²⁶ Гъаруналай адан парталар хIуна ва абур адан хва Элазарал алуки, вучиз лагъайтIа Гъарун секинвиллиз экъечIда ва вичин бан-бубайрин патав хъфида – ам анал рекъида».

²⁷ Мусади Реббиди эмир гайивал авуна: вири элдин вилик абур Гъур дагъдиз хкаж хъана. ²⁸ Мусади Гъаруналай адан парталар хутIунна ва абур адан хва Элазарал алуки. Гъарунни гъанал дагъдин кукIушдал къена. Мусани Элазар дагъдай эвичIна ва ²⁹ вири элдиз Гъарун къейиди малум хъайи чIавуз, Исраилдин кIвале къанни цIуд юкъуз адахъ шелар авуна.

Къенандин винел сифте гъалибвал

21 ¹ Къенандин* къибле пата авай Араддин пачагъдиз Исраил Атаримдин рекъяй къевезвайди ван хъайила, ада исраилвийрал вегъена ва абукай са бязибур есирвиле къуна. ² И чIавуз Исраилди Реббидиз вяд авуна: «Вуна и халкъ чи гъиле вугайтIа, чна адан шегъерар михъиз тергда».

³ Реббидиз исраилвийрин минетдин ван хъана ва къенанвиар абурун ихтиярда туна. Абуруни абур чпин шегъерарни галаз михъиз тергна. Гъа икI а чкадал Гъарма¹ тIвар акъалтна.

Буьруьнждин гъуьлягъ

⁴ Гъур дагъдилаь исраилвиар, Эдамдал элкъвена фин патал, НацIун гъуьл галайвал рекъе гъатна. Амма рекъе халкъ ругъдай аватна; ⁵ абуру Аллагъдилаь ва Мусадилаь наразивал малумариз хъана: «Вучиз куьне чун Мисридай акъудна? Чун и къурумда рекъин патал яни? Фу авач! Яд авач! И усал суьрсетди-кайни чаз такIан къевезва!»

⁶ И чIавуз Реббиди абурал зегъер квай гъуьлягъар ракъурна; абуру исраилвиар ягъиз хъана ва гзафбур къена. ⁷ Халкъ Мусадин къилив атана ва лагъана: «Реббидилаь ва валаь наразивал малумаруниди, чна гунагъдиз рехъ гана. Реббиди чун гъуьлягърикай хилас авун патал дуьба ая».

Мусади халкъдихъ дуьба авуна, ⁸ ва Реббиди Мусадиз лагъана: «Са гъуьлягъ раса ва ам юркунал алкIура: ягъай гъар сад гъадаз килигда ва чан алаз амукъда».

¹ ^{21:3} Гъарма – чIувуд чIала «тергун» мана аваз гъавурда акъазва.

⁹ Мусади буьруьнждин гъуэлягъ расна ва ам юркунал алкIурна. Ва гъуэлягъди инсан ягъай чIавуз, ам, буьруьнждин гъуэлягъдиз килигуникди, сагъ саламат яз амукъдай.

Магъабдиз фидай рехъ

¹⁰ Исраилдин рухвайри чпин рехъ виликди давамарна ва Убатда акъваз хъана. ¹¹ Абур Убатдай рекъиз экъечIна ва Ийе-Аберимда, Магъабдин рагъ экъечIдай патта авай къурумда, акъваз хъана. ¹² Анай абуру рехъ давамарна ва Зеред кьере акъваз хъана. ¹³ Анай абур виликди рекъе гъатна ва амарийрин сергъятрилай физвай Арнан вацIун кьибле патан кьерехда авай къурумда акъваз хъана. Арнанни им Магъабдинни амарийрин арада авай Магъабдин сергъят я. ¹⁴ Ингъе вучиз «Реббидин дявейрин ктабда» икI лагъанватIа:

«Суфада авай Вагъеб ва
Арнандин вацIун хилер,
¹⁵ ва кIамун хуш квай хур,
чеб Аралай чил галайвал экIя
хъанвай
ва Магъабдин сергъят къуна
физвай».

¹⁶ Анай абуру чпин рехъ Беэр галайвал, къуйдихъ*, анал Реббиди Мусадиз икI лагъай чкадал давамарна: «Халкъ кIватIа, ва За абуруз яд гуда».

¹⁷ А чIавуз Исраилди и мани лугъузвай:

«АцIуцI, къуй!
Адакай мани лагъ,
¹⁸ регъберри эгъуьннавай къуйдикай,

эгъуьнна халкъдин
вилик-кылик квайбуру
гъукумдин лишанар тир
асаиралди ва лашаралди».

Абур къурумдай Матандиз, ¹⁹ Матандай Нагъалиялдиз, Нагъалиялдай Баматдиз, ²⁰ Баматдайни къурумдай Фасгадин кукIуш хкаж хъанвай Магъабда авай дередиз рекъе гъатна.

Сигъанан винел гъалибвал

(Киххей къанун 21:21-30)

²¹ Исраилди амарийрин пачагъ Сигъаназ икI лугъун патал векилар ракъурна: ²² «Чун ви уьлкведай яна фидайвал ракъура. Чун я ник, я ципицI багъ галайвал элкъведач, къуйрай яд хъвадач. Чун ви уьлкведай экъечIдалди Пачагъдин рехъ къуна фида».

²³ Амма Сигъана Исраил вичин чилелай ракъурнач. Ада къушун кIватIна ва Исраилдин къаншардиз къурумдиз гъахъна. Ягъацдив агакъайла, ам Исраилдихъ галаз женгиник экечIна. ²⁴ Амма Исраилди ам турунин хура туна ва Арнан вацIалай Яббукъ вацIалди, аманийрив къведалди, вучиз лагъайтIа аманийрин сергъят сенгерар янавайди тир, – адан чилер къуна. ²⁵ Исраилди амарийрин вири шегъерар къуна ва абур, патарив экIя хъанвай вири хуьрерни кваз, вичин гъилик кутуна. Гъешбан ва адан патарив гвай хуьрерни кваз. ²⁶ Гъешбан шегъер Сигъанан, Магъабдин виликан пачагъдихъ галаз дяве авур ва лап Арнандал къведалди адан вири чилер къакъудай амарийрин пачагъдин, меркез тир.

²⁷ Ингъе вучиз ашукъри икI мани лугъузватIа:

«Гъешбандиз ша – эхциграй;
Сигъанан шегъер руквадикай хкаж хъхъурай!

²⁸ Гъешбандай цIай акъатзава,
Сигъанан шегъердин ялав.
Ада Магъабдин Ар туькъуьнна,
Арнандин хкажнавай пак чкайрин иесияр тир.

²⁹ Дерт я ваз, Магъаб!
Кемашан халкъ терг хъана квахъна!

Рухваяр катуниз мажбур хъана,
Рушар – есирар
Амарийрин пачагъ Сигъанан.

³⁵ Абуру ам чан аламаз садни ту-
туна, адан рухваяр ва аскерарни га-
лаз яна къена, ва абурун чилер чпиз
къуна».

³⁰ Ви эвледар танкъ хъана фена
Гъешбандилай Дибандал къван.
Чна Нуфагъдал къван барбатIна,
Медебадал къван экIя
хъанвай».

Магъабда акъвазун (22–30 кылер)

Балакъа Билъамаз эверун

22¹ Исраилдин рухваяр Ма-
гъабдин дуьзенар галайвал
фена ва Ярдандин патав Еригъан-
дин къаншарда акъваз хъана.

³¹ ИкI Исраил амарийрин чиле-
рал ацукъна. ³² Мусадикъил акъуд-
на чирдайбур Яцер шегъердиз
ракъурна, ва исраилвийри адан па-
тарив гвай хуьрер, абурай амарияр
чукурна, чпиз къуна.

Аган винел гъалибвал (Киххей къанун 3:1-11)

³³ Ахпа абур элкъвена Башан
уьлкве галайвал рекъе гъатна, ва
Башандин пачагъ тир Аг вичин къу-
шунни галаз, абурухъ галаз Эдреи
шегъердин патарив женг чIугун па-
тал, абурун къаншардиз экъечIна.
³⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: «Ада-
хъай кичIе жемир. За ам адан вири
къушун ва чилерни галаз ви гъи-
ле вуганва. Адаз вичи Гъешбанда
агъавал авур Сигъаназ, амарийрин
пачагъдиз, къур кар яхъ.

² Ципаран хва Балакъаз Исра-
илди амарийриз вуч авунатIа, ви-
ри акуна. ³ Магъабвийриз Исраил-
дин халкъдихъай гзаф кичIе хъана,
вучиз лагъайтIа абурун къадар лап
гзаф тир. Исраилдин рухвайрин ви-
лик абуруз лап хаф янавай.

⁴ Магъабвийри Мидияндин агъ-
сакъалриз лагъана: «Малди чуьл-
да векъ недайвал, и жемьтдини чи
къваларив вуч гватIани, вири не-
да». Вич а чIавуз Магъабдин пачагъ
тир Ципаран хва Балакъани ⁵ Эф-
ратдал алай Петурдиз Бегъаран хва
Билъаман къилив, адан хайи чилел,
векилар ракъурна.

Балакъа лагъана: «Мисридай
халкъ экъечIнава. Ада чилин чин

михъиз Клевнава ва зи къвала-
рив ацукънава. ⁶ Тавакъу я, атана
а халкъ лянетдик кутур, вучиз ла-
гъайтІа адахъ зун патал гзаф къу-
ват ава. Белки а чІавуз залай абур
кукІвариз ва уълкведай чукуриз
алакъда. Вуна низ хийир-дуъа*
авуртІа, гъам хийирдик жедайди,
низ лянет авуртІа, гъам лянетдик
жедайди заз чизва эхир».

⁷ Магъабдинни Мидияндин агъ-
сакъалар кихлигунай гудай пулни
къачуна рекъе гъатна. Билъаман
патав атайла, абуру Балакъа вуч ла-
гъанатІа вири адав агакъарна.

⁸ «Ина йиф ая, – лагъана абуруз
Билъама, – ва за квев Реббиди заз
гайи жаваб агакъарда».

Магъабдин чІехибур адан патав
амукъна. ⁹ Аллагъ Билъаман къи-
лив атана ва жузуна: «Ви патав гвай
а инсанар вужар я?»

¹⁰ Билъама жаваб гана: «Балакъа,
Ципаран хци, Магъабдин пачагъди,
икІ лугъуз зи къилив ракъурнава:

¹¹ „Мисридай экъечІай халкъди чи-
лин чин михъиз Клевнава. Атана заз
абур лянетдик кутур. Белки гъа чІа-
вуз завай абурухъ галаз женг чІугу-
на, абур чукуриз жеда“». ¹² Аллагъ-
ди Билъамаз лагъана: «Абурухъ
галаз фимир. И халкъдиз лянет
ийимир, вучиз лагъайтІа ам хийир-
дуъадик ква».

¹³ Пакадин экуънахъ Билъам къа-
рагъна ва Балакъан чІехибуруз ла-
гъана: «Куъ уълкведиз ахлад, Реб-
биди зун квехъ галаз ахъаюн патал
разивал ганач».

¹⁴ Магъабдин чІехибур Балакъан
къилив хтана ва лагъана: «Билъама
чахъ галаз фин къабулнач». ¹⁵ Бала-
къа, чеб къадардиз гзаф ва сифте-

бурулай вини мертебада авай маса
чІехибур ракъурна.

¹⁶ Абуру, Билъаман къилив атана,
лагъана: «Балакъа, Ципаран хци,
икІ лугъузва: „Зи патав атуникай
къил къакъудмир. ¹⁷ За ваз зи гъи-
лелай гъурметда ва вуна вуч ла-
гъайтІани ийида. Ша, зун патал а
халкъдиз лянет ая“».

¹⁸ Амма Билъама Балакъан му-
къуванриз жаваб гана: «Гъатта Ба-
лакъа заз вичин имаратра гъакъдай
къадар къизилни гимиш теклиф
авунайтІани, завай Реббидин, зи
Аллагъдин, гафуниз акси яз гъич
са затІни ийиз жедачир. ¹⁹ ЯтІани, а
муъкуъбур хъиз, йифиз ина акъваз,
за лагъайтІа Реббиди заз мад вуч
лугъудатІа чирда».

²⁰ А йифиз Аллагъ Билъаман къи-
лив атана ва лагъана: «Мад а инса-
нар ваз эверун патал атанва къван,
къарагъ ва абурухъ галаз алад, амма
анжах За ваз вуч лагъайтІа, гъам ая».

Билъаман диши лам

²¹ Пакамахъ Билъам къарагъ-
на, диши ламраз пурар яна ва Ма-
гъабдин чІехибурухъ галаз фе-
на. ²² Амма ам фейила, Аллагъдиз
хъел атана, ва Реббидин Малаик*
адаз манийвал авун патал рекъел
акъвазна. Билъам ламраллаз физ-
вай, ва адахъ адан къве вач-хъша-
ни галай. ²³ Ламраз, гъиле къакъа-
рай акъуднавай турни аваз, рекъел
акъвазнавай Реббидин Малаик
акурла, ам рекъелай чуъл галай-
вал элкъвена. Рекъел хкун патал
Билъама ам гатаз хъана.

²⁴ И чІавуз Реббидин Малаик ре-
къин къве падни цлари Клевнавай,
къве ципицІ багъдин арадай физвай

жигъирдал акъвазна. ²⁵ Реббидин Малаик акурла, лам цлав эгис хъана ва Билъаман кІвач чуькъвена. Ада мад ам гатаз хъана.

²⁶ И чІавуз Реббидин Малаик велик фена, я эрчІи патахъ, я чапла патахъ элкъвез тежедай дарискъал чкадал акъвазна. ²⁷ Реббидин Малаик акурла, Билъамни далудаллаз лам чилел ярх хъана, адазни хъел атана, ам вичин лашуналди гатана. ²⁸ И чІавуз Реббиди ламран сив ачухна, ва ада Билъамаз лагъана: «За ваз вуч авуна хъи, вуна зун галаз-галаз пуд гъилера гатадайвал?» ²⁹ Билъама ламраз жаваб гана: «Вуна закай ягъанатар авуна! Зи гъиле тур авайтІа, за вун исятда яна рекъидай». ³⁰ Ламра Билъамаз лагъана: «Бес зун вун къенин къалди датІана зал акъахна физвай гъа ви лам тушни? Вахъ галаз ихътин рафтарвал ийидай хесет зак гъич квайди тирни?» «Ваъ», – жаваб гана Билъама.

³¹ И чІавуз Реббиди адан вилер ачухна, ва адаз къакъарай акъуднавай турни гваз акъвазнавай Реббидин Малаик акуна. Ада метІерал аватна, чин чилив агакъарна икрам авуна. ³² Реббидин Малаикди адавай жузуна: «Вуна вуч сеbeb яз лам галаз-галаз пуд гъилера гатана? Зун инал ваз манийвал ийиз атанвайди я, вучиз лагъайтІа ви рехъ Зи рикІи къун тавунвайди я. ³³ Ламраз Зун акуна, ва галаз-галаз пуд гъилера рекъелай элкъвена. Ам элкъуьн тавунайтІа, За вун яна къенвайди тир, амма адаз инсаф ийидай». ³⁴ Билъама лагъана: «За гунагъ авуна. Вун заз манийвал авун патал рекъел акъвазнавайди заз чидачир. Амма

гила, Вун нарази ятІа, зун къулухъди элкъведа». ³⁵ Реббидин Малаикди лагъана: «И ксарихъ галаз алад, амма рахунар анжах За ваз лагъайбур ая».

Билъамни Балакъан чІехибурухъ галаз фена. ³⁶ Билъам къвезвай ван хъайила, Балакъ ам къабулун патал вичин чилин къерехда авай Арнандин сергъятдал алай магъабвийрин шегъердив къван атана. ³⁷ Балакъа Билъамаз лагъана: «За ваз эверун патал ракъурначирни? Вучиз вун зи къилив къвезвачир? Захъ ваз шей гуналди гъурмет ийидай къуват авачни?» ³⁸ «Ингъе зун ви патав атанва, – жаваб гана Билъама. – Амма захъ ваз са вуч ятІани лугъудай къуват ава жал? За анжах заз Аллагъди гъикІ эмир авуртІа, гъакІ лугъун лазим я».

³⁹ Билъам Балакъахъ галаз санал Къирйат-Хуцаф шегъердиз фена. ⁴⁰ Балакъа малар ва хпер къурбанд авуна ва якІун са пай Билъамаз ва адахъ галай чІехибуруз ракъурна.

Билъама гайи сад лагъай хабар

⁴¹ Пакадин экуьнахъ Балакъа Билъам вичихъ галаз Бамат-Багъалдал тухвана, ва анай адаз халкъдин са пай акуна.

23¹ Билъама Балакъаз лагъана: «Заз инал ирид къурбанган* эциг ва ирид жунгавни ирид гъер гъазура».

² Балакъа Билъама лагъайвал авуна, ва абуру къведани санал гъар са къурбангандал жунгавни гъер къурбанд авуна. ³ Билъама Балакъаз лагъана: «Инал, жуван

кунугрин* патав, акъваз, зун лагъайтIа са патахъ къекъечIда. Белки Ребби зал гьалтун патал къведа. Ада заз вуч ачухарайтIани, за ваз ахъайда». Ва ам къецIил кукIушдал хкаж хъана.

⁴ Аллагъ адал гьалтна, ва Билъама лагъана: «За ирид къурбанган туькIурна ва гъар садал са жунгав-

ни са гъер къурбанд авуна». ⁵ Реббиди Билъаман сиве ихътин гафтуна: «Элкъвена Балакъан къилив ахлад ва адав икI агакъара».

⁶ Билъам элкъвена хтана, Балакъни Магъабдин вири чIехирбурни галаз вичин кунугрин патав гваз жагъана. ⁷ Билъамани ван хкажна лагъана:

«Суьриядай зун гъана Балакъа,
Магъабдин пачагъди – рагъэкъечIдай патан дагъларивай:
„Ша, зун патал Якъуб лянетдик кутур;
Ша, Исраилдиз телеф хъун къисмет ая“.

⁸ За гъикI лянет гуда абуруз,

Чпиз Аллагъди лянет таганвайбуруз?
ГъикI телеф хъун къисмет ийида абуруз,
Чпиз Реббиди къисмет тавурла?

⁹ Рагарин кукIушрилай зун абуруз килигзава,

кIунтIарилай за абурулай вил аладарзава.
Аквазва халкъ къилди уьмуьр тухузвай
ва вич ахътин халкъарикай сад яз гъисаб тийизвай.

¹⁰ Якъубан эвледар нивай гъисабиз жеда –

Абурун къадар чилел алай руквадин
гъвелерин къадар хъиз я, –
Я тушни Исраилдин къудай са пай?
Зун къени касдин ажалдикди къирай,
ва зи къиникъни гъабурун хътинди хъурай!»

¹¹ Балакъа Билъамаз лагъана: «Вуна заз вуч авуна? За вун зи душманриз лянет авун патал гъана, вуна лагъайтIа абуруз хийир-дуьа* ийизва!» ¹² «Бес за Реббиди заз эмир авурвал лугъун лазим тушни?» – жаваб гана Билъама.

Билъама гайи къвед лагъай хабар

¹³ И чIавуз Балакъа Билъамаз лагъана: «Захъ галаз са маса чкадал ша, анлай ваз абур аквада. Инлай ваз вири ваъ, анжах са бязибур

аквада. И чIавуз вуна абуруз зун патал гъанай лянет ая».

¹⁴ Ада ам Фасга кукIушдал алай Цафим чуьлдал тухвана, анал ирид къурбанган* эцигна ва гъар садал са жунгавни са гъер къурбанд авуна.

¹⁵ Билъама Балакъаз лагъана: «Зал анал Ам гьалтдалди, инал, жуван кунугрин* патав, акъваз».

¹⁶ Ребби Билъамал гьалтна, адаз вуч лугъудатIа чирна ва лагъана: «Элкъвена Балакъан къилив ахлад ва адав им агакъара».

¹⁷ Билъам Балакъан патав хтана жагъана. Балакъа адавай жузуна: ва ам Магъабдин чѐхибурни галаз «Реббиди вуч лагъана?» чпин кунугрин патав акъвазнаваз

¹⁸ И чѐавуз Билъама ван хкажна лагъана:

«Балакъ, къарагъ ва яб це;

Ципаран хва, заз дикъет це.

¹⁹ Аллагъ – инсан туш, таб ийидайвал,
ва къиникъ галайдини туш, фикирдилай элкъведайвал.

Яраб Ада лагъайвал тавуна,
хиве къурвал къилиз акъуд тавуна тада жал?

²⁰ Зав хийир-дуъа* авунин эмир агакънава;
хийир-дуъа ийизвайди Ам я – завай жедач къуватдай вегъиз.

²¹ Якъубак бедбахтвал кваз малум туш,
Исраилда балаяр аквазвач.

Абурухъ Ребби, чпин Аллагъ гала,
абуру Пачагъдиз хъиз тебрикзава.

²² Мисридай абур Аллагъди ахкъудна;
Адан къуват – чѐрун жунгавдин къуват я.

²³ Якъубаз ийидай кихлигун авач,
Исраилдиз ийидай суъгъуърчивал авач.

Гила Якъубакай лугъуз жеда
ва Исраилдикайни: „Ингъе Аллагъди вуч арадал гъанат!а!“

²⁴ Диши аслан хъиз акъвазвава халкъ;
эркек аслан хъиз къарагъзава!
Секин жедач ам тѐуна куътягъдалди кван
ва къурбанддин ивидикай хъвадалди».

²⁵ И чѐавуз Балакъа Билъамаз лагъана: «Абуруз я лянет ийимир, я хийир-дуъа!» ²⁶ Билъама жаваб гана: «Бес за Реббиди вуч лагъайт!ани, вири къилиз акъудна кѐандай-дакай ваз лагъаначирни?»

Билъама гайи пуд лагъай хабар

²⁷ И чѐавуз Балакъа Билъамаз лагъана: «Ша, за вун са маса чкадиз тухуда. Белки Аллагъдиз ваз зун патал абур гъанлай лянет ийиз тун кѐан жеда».

²⁸ Балакъа Билъам къурумдихъ элкъвенвай Пегар кукѐушдал тухвана. ²⁹ Билъама Балакъаз лагъана: «Заз инал ирид къурбанган* эциг ва ирид жунгавни ирид гъер гъазура».

³⁰ Балакъа гъа Билъама лагъайвал авуна, ва гъар са къурбангандал са жунгавни са гъер къурбанд авуна.

24¹ Реббидиз Исраилдиз хийир-дуъа* авуна кѐанзавайди Билъамаз акурла, ам виликдай хъиз, чинебан ишараяр жагъуриз фенач, амма къурумдихъ чин

элкъурна. ² Билъамаз тайифаяр* ла, адак Аллагъдин руьгъ акатна
тирвал акъвазнавай Исраил акур- ³ ва ада ван хкажна лагъана:

- «Им Билъаман, Бегъаран хцин, хабар я,
вичин вилиз ачухдиз аквазвайда гузвай хабар я,
⁴ вичиз Аллагъдин гафарин ван жезвайда гузвай хабар я,
вичиз вири Алакъдайдан* патай тир карагунар аквазвайда,
вич метГерал ярх жез, вилер ачух яз амукъзавайда
гузвай хабар я:
- ⁵ Гъикъван иер я, Якъуб, ви алачухар,
ви юрдар, Исраил!
- ⁶ Абур хумравдин тарарин жуьреда эКІя хъанва,
вацІув гвай багълар хъиз,
алоэдин тарар хъиз, акІурнавай Реббиди,
цив гвай муьтквер хъиз.
- ⁷ Абурун чІварахрив гвай бедрейрай яд алахъиз фида:
яд абурун тумариз бес къадар жеда.
Абурун пачагъ Агагалай чІехи жеда;
абурун уьлкведин дережа къакъанди жеда.
- ⁸ Мисридай абур Аллагъди ахкъудна,
Аллагъдин къуват – чІурун жунгавдин къуват я.
Абуру душман халкъар туькъуьнзава,
абурун кІарабар куьлуь ийизва,
абур хьелералди язава.
- ⁹ Аслан хъиз, илис жезва абур, къаткизва,
диши аслан хъиз –
нихъ абур къарагъардай жуьрэт жеда?
Квез хийир-дуьа ийизвайбур
хийир-дуьадик хъуй,
лянет ийизвайбур лагъайтІа – лянетдик!»

¹⁰ Балакъак Билъаман хъел акатна. Ада гъутар чуькъвена ва адаз лагъана: «За ваз зи душманар лянет авун патал эверайди я, амма вуна абуруз галаз-галаз пуд гъилера хийир-дуьа авуна! ¹¹ Гила, квахъ инлай! КІвализ ахлад! За ваз къадардилай артухни гъурмет авун хиве къунай, амма Реббиди вун ахътин гъурметдикай магърум авуна».

Билъама гайи эхиримжи хабар

¹² Билъама Балакъаз жаваб гана:
«Бес за ви векилриз лагъаначирни: ¹³ „Балакъа заз гъатта вичин гимишривни къизилрив ацІай имаратар теклиф авуртІани, завай, жуваз кІандайвал хъсанвал ва писвал авуналди, Реббидин эмирдилай элячІиз жедачир; за Реббиди заз вуч лугъузватІа, гъам лугъун лазим я“?»
¹⁴ Вуч ийин, зун элкъвена жуван

халкъдин патав хъфизва, амма зав вуч ийидатIа, гьадакай вун хабар-
и халкъди гележегда ви халкъдиз дар ийиз тур».

¹⁵ Ада кьилел ван хкажна лагъана:

- «Им хабар я Билъаман, Бегъаран хчинди, я,
вичин вилиз ачухдиз аквазвайдан хабар я,
¹⁶ вичиз Аллагъдин гафарин ван жезвайдан хабар я,
вичин чирвилер виридалай Виниздан патай тирдан,
вичиз вири Алакьдайдан* патай тир карагунар аквазвайдан
хабар я,
вич метГерал ярх жез, вилер ачух жезвайдан:
¹⁷ аквазва Ам, амма исятда ваъ;
Килигзава Адаз, амма гьелелиг мукьувай ваъ.
Якъубакай гъед хкаж жезва;
Исраилдин патай гьукумдин лаш хкаж жезва
ва Магъабдин пелер кукIварзава
ва Шетан вири эвледар язава.
¹⁸ Эдам къада,
Сеир, адан душман, къада,
амма Исраил мягъкем жеда.
¹⁹ Якъубакай гьаким жеда
ва шегъерда хилас хъайибуур тергда».

²⁰ Билъамаз Амалехъ акуна ва ван хкажна хабар гана:

«Халкъарин арада Амалехъ сад лагъайди тир,
амма гележегда даим яз танкъ хъана фида».

²¹ Адаз къабилияр акуна ва ван хкажна хабар гана:

- «Куь утагъ хата авачирди я,
куь муг рагал ала;
²² амма къабилар цIук кутада
куьн Ашурда есирвиле къадалди вилик».

²³ Ада ван хкажна хабар гана:

- «Мусибат хъана, Аллагъди икI авурла, вуж чан алаз амукьда?
²⁴ Китимдай гимияр къведа;
Ашурни Эбер муьтIуьгъарда,
амма чебни даим яз тIанкъ хъана фида».

²⁵ Билъам кІвачин хъана, элкъвена вичин кІвализ хъфена, ва Балакъни вичин рекъе аваз фена.

Исраилди Багъал-Пеараз бутпересвал авун

25¹ Исраил ШитІимда акъвазнавай къван вахтунда, исраилвийри магъабви папарихъ галаз явавилер ийизвай. ² Абуру исраилвийриз чпин аллагъриз къурбандар авунин серенжемерал эверзавай. Халкъди незвай ва абурун аллагъриз икрам ийизвай. ³ ИкІ Исраил Багъал*-Пеарахъ галаз сад-садав къазвай, ва Реббидиз Исраилдикай хъел атана. ⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: «Реббидиз Исраилдикай атанвай пис хъел элекъарун патал, и халкъдин регъберар къуна, абур виридаз аквадайвал, Реббидин вилик куърсара».

⁵ Мусадини Исраилдин гъакимриз лагъана: «Квекай гъар сада вичин ксарикай Багъал-Пеараз икрам авурбур вужар ятІа, абур ажалдин гъиле вугурай».

⁶ И вахтунда вуж ятІани Исраилдин рухвайрикай сада Мусадин ва Исраилдин вири элдин вилик, абур Гьалтунин Алачухдин* сивел шехъзавайла, вичин хизандиз са мидиянви паб гъана. ⁷ Хахам Гъарунан хва Элазаран гада Пингъасаз и кар акур, ам элдикай хкечІна, жидакъачуна ⁸ ва а исраилвидин гъугъуналлаз алачухдик гъахъна. Ада абурун къведанни, исраилвидин ва папан, руфунра и патай а патаз хкатдайвал жидакъа сухна.

И чІавуз исраилвийрин арада тІегъуьн акъваз хъана, ⁹ амма адакди къанни къуд агъзур инсан телефъ хъана.

¹⁰ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹¹ «Пингъаса, хахам Гъарунан хва Элазаран гадади Исраилдин рухвайрикай атай Зи хъел элекъарна. Ада Зидаз ухшар тир гъайрадалди гъайравал авуна, ва За Жуван гъайра себел яз абур тергнач. ¹² Гъа икІ, адаз лагъ хъи, За адахъ галаз ислягъвилини икърар кутІунзава. ¹³ Адахъ ва адан эвледрихъ галаз даим яз хахамвилини икърар кутІунзава, вучиз лагъайтІа ада гъейрат гваз вичин Аллагъдин намус хвена ва Исраилдин рухвайрин гунагъдилай гъил къахчудаивал авуна».

¹⁴ Вич мидиянви пабни галаз яна къейи исраилвидин тІвар Зимригъ тир, Салудин хва, ам шимунийрик акатзавай сихилдин регъбер тир. ¹⁵ Яна къейи мидиянви папан тІварни Казби тир, тайифадин регъбер, Мидияндай тир сихилдин къил Цуран руш.

¹⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁷ «Мидиянвияр душманар яз гъисаба ва абур терг ая, ¹⁸ вучиз лагъайтІа абуру квехъ галаз, Пеарахъ галаз алакъада авай карда ва чпинбурукай сад, Мидияндин регъбердин руш, Пегар себел яз тІегъуьн гатІунайла яна къейи Казбидихъ галаз алакъада авай карда, куьн алцур авуналди, душманрихъ галаз хъиз рафтарвал авуна».

Къвед лагъай гъилера Исраилдин халкъдин къадар тайинарун

26¹ ТІегъуьндилай къулухъ Реббиди Мусадиз ва хахам Гъарунан хва Элазараз лагъана: ² «Аскервилини къуллугъдиз виже къведай, къад йис ва ададай гзаф

хъанвай Исраилдин рухвайрин вири эл абурун бубайрин сихилар тирвал къадар тайинара».

³ Магъабдин дуьзенра, Ярдандин патарив, Еригъандин къаншарда Муса ва хахам Элазар абурухъ галаз рахана ва икI лагъана: ⁴ «Реббиди Мусадиз эмир гайивал, къад йис ва адалай гзаф йисар хъанвай Исраилдин рухвайрин къадар тайинара».

Ингъе, чеб Мисридай экъечIай исраилвиар:

⁵ Исраилан сифте хва Рувенан эвледар:

Гъанакхалай – гъенухийрин тухум;

Палудилай – палуйрин тухум;

⁶ Гъецраналай – гъецранийрин тухум;

Кармидилай – кармийрин тухум;

⁷ Ибур Рувенан тухумар я; вири 43730 итим къелемдиз къачунай.

⁸ Палудин хва Элиаб тир, ⁹ Элиабан рухварни – Немуил, Датан ва Абирам. И Датанни Абирам элдин патай тайинарнавай ксар тир. Абур Мусадинни Гъарунан аксиниз экъечIнай ва, абур Реббидин аксиниз экъечIай чIавуз, Къарагъан шерикар хъанай. ¹⁰ Чил ахъа хъана ва абур туюкъуьнна; Къарагъахъ галаз санал адан вири шерикарни къена. ЦIу къве вишни яхIурни цIуд кас терг авуна. Абур игътиятвал патал хабардар авун хъанай. ¹¹ Амма Къарагъан рухваря а юкъуз къеначир.

¹² Чпин тухумар тирвал Шимунан эвледар:

Немуилалай – немуилрин тухум;

Яминалай – яминийрин тухум;

Яхиналай – яхинийрин тухум;

¹³ Зерагъалай – зерагърин тухум;

Шаулалай – шаулрин тухум;

¹⁴ Ибур шимунийрин тухумар я; 22200 итим.

¹⁵ Чпин тухумар тирвал Гадан эвледар:

Цефаналай – цефанрин тухум;

Гъагидилай – гъагийрин тухум;

Шунидилай – шунийрин тухум;

¹⁶ Азнидилай – азнийрин тухум;

Эридилай – эрийрин тухум;

¹⁷ Арадалай – арадрин тухум;

Арелиядилай – арелийрин тухум;

¹⁸ Ибур Гадан тухумар я; 40500 итим къелемдиз къачунай.

¹⁹ Ягъудан* рухваря Эр ва Анан тир. Абур Къенанда* къенай.

²⁰ Чпин тухумар тирвал Ягъудан эвледар:

Шелагъалай – шелагъийрин тухум;

ПерецIалай – перецIрин тухум;

Зерагъалай – зерагърин тухум;

²¹ ПерецIан эвледар:

Гъецраналай – гъецранрин тухум;

Гъамулалай – гъамулрин тухум;

²² Ибур Ягъудан тухумар я; 76500 итим къелемдиз къачунай.

²³ Чпин тухумар тирвал Исахаран эвледар:

Таладилай – талайрин тухум;

Пувадилай – пунийрин тухум;

²⁴ Яшубадилай – яшубайрин тухум;

Шимраналай – шимранрин тухум;

²⁵ Ибур Исахаран тухумар я; 64300 итим къелемдиз къачунай.

²⁶ Чпин тухумар тирвал Забулунан эвледар:

Середалай – середрин тухум;
Эланалай – эланрин тухум;
Ягълеилалай – ягълеилрин тухум;

²⁷ Ибур забулунрин тухумар я; 60500 итим къелемдиз къачунай.

²⁸ Чпин тухумар Манашедалай ва Ифраималай Юсуфан эвледар:

²⁹ Манашедин эвледар:

Магъиралай – магъиррин тухум;
Магъир Гилеадан буба тир;
Гилеадалай – гилеадрин тухум.

³⁰ Ингъе Гилеадан эвледар:

Язералай – язеррин тухум;
Гъелекъалай – гъелекърин тухум;

³¹ Асриялалай – асриялрин тухум;

Шехемалай – шехемрин тухум;

³² Шемидалай – шемидрин тухум;

Гъефералай – гъеферрин тухум;

³³ Целафгдадахъ, Гъеферан хцихъ, рухвар авачир; адахъ анжах рушар авай; абурун тГварар Магъла, Нуа, Гъагла, Милка ва Тирца тир.

³⁴ Ибур Манашедин тухумар я; вири 52700 итим къелемдиз къачунай.

³⁵ Ингъе чпин тухумар тирвал Ифраиман эвледар:

Шутелагъалай – шутелагърин тухум;

Бехералай – бехеррин тухум;

Таханалай – таханрин тухум;

³⁶ Ингъе Шутелагъан эвледар:

Эраналай – эранрин тухум;

³⁷ Ибур Ифраиман тухумар я; вири 32500 итим къелемдиз къачунай.

Ибур чпин тухумар тирвал Юсуфан эвледар я.

³⁸ Чпин тухумар тирвал Бунъяминан эвледар:

Беладилай – белайрин тухум;

Ашбелалай – ашбелрин тухум;

Ахирамалай – ахирамрин тухум;

³⁹ Шуфамалай – шуфамрин тухум;

Хуфамалай – хуфамрин тухум;

⁴⁰ Ардалай ва Наъманалай Беладин эвледар:

Ардалай – ардрин тухум;

Наъманалай – наъманрин тухум.

⁴¹ Ибур Бунъяминан тухумар я; вири 45600 итим къелемдиз къачунай.

⁴² Ингъе чпин тухумар тирвал Данан эвледар:

Шугъамалай – шугъамрин тухум;

Ибур Данан тухумар я; ⁴³ абур вири шугъамрин тухумар тир; 64400 итим къелемдиз къачунай.

⁴⁴ Чпин тухумар тирвал Ашеран эвледар:

Йимнагъалай – йимнагъийрин тухум;

Ишвидилай – ишвийрин тухум;

Бериядилай – берийрин тухум;

⁴⁵ Бериядин эвледрилай лагъайтга:

Гъебералай – гъеберрин тухум;

Малкиялалай – малкиялрин тухум;

⁴⁶ Ашерахъ вичин тГвар Серагъ тир са руш авай.

⁴⁷ Ибур Ашеран тухумар я; 53400 итим къелемдиз къачунай.

⁴⁸ Чпин тухумар тирвал Нифталидин эвледар:

Ягъциялалай – ягъциялрин тухум;

Гунидилай – гунийрин тухум;

⁴⁹ Яцералай – яцеррин тухум;

Шилемалай – шилемрин тухум.

⁵⁰ Ибур Нифталидин тухумар я; вири 45400 итим къелемдиз къачунай.

⁵¹ Вири санлай Исраилдин рухваря 601730 итим авай.

⁵² Реббиди Мусадиз лагъана:

⁵³ «Чил тухумрин арада инсанрин къадардиз килигна ирс яз пайна кІанда. ⁵⁴ Чехи тухумдиз чехи ирс це, гъвечІидаз лагъайтІа – гъвечІи. Гъар са тухумдал къелемдиз къачунвайбурун къадардиз килигна гьалтрай. ⁵⁵ Чил чип вегъена пай авурай. Абурал белгенар* бубайрин тайифайрин* тІварариз килигна гьалтда. ⁵⁶ Гъар са белген къадардал атайла гзаф ва тІимилбурун арада чип вегъена ирс яз пай авурай».

⁵⁷ Чпин тухумар тирвал къелемдиз къачунвай левияр: Гершаналай – гершанийрин тухум; Къегъаталай – къегъатрин тухум;

Мераридлай – мерарийрин тухум.

⁵⁸ Ингъе левийрин тухумар:

ливнийрин тухум;

хевранрин тухум;

магълийрин тухум;

мушийрин тухум;

къарагърин тухум.

Къегъат Амраман бан-буба тир.

⁵⁹ Амраман папан тІвар Яхебет тир, ам Левидин эвледрикай тир ва левийрин арада Мисрида диде-

диз хъанай. Ада Амрамаз Гъарун, Муса ва абурун вах Мириам ханай. ⁶⁰ Гъарун Надабан ва Абигъудин, Элазаран ва Итамаран буба тир. ⁶¹ Амма Надабани Абигъуди Реббидиз чара цІай гъайила, абур къенай.

⁶² Къелемдиз къачунвай ва чпин са варз ва гъадалай гзаф йисар хъанвай левийрин итимрин къадар 23000 кас тир. Абур амай Исраилдин рухвайрихъ галаз санал къелемдиз къачунвачир, вучиз лагъайтІа абурал белген ирс яз гьалтнавачир.

⁶³ Ингъе Мусадини хахам Элазара, абуру Исраилдин рухваря Магъабдин дуьзенра, Ярдандин патарив, Еригъандин къаншарда къелемдиз къачурбур. ⁶⁴ Абурун арада Мусадини хахам Гъаруна, абур Синай* къурумда Исраилдин рухваря къелемдиз къачур са касни авачир. ⁶⁵ Реббиди абур са рахунни алачиз къурумда рекъида абуроз лагъанай эхир, ва абурукай са Яфунедин хва Калев ва Нунан хва Шуай* квачиз, гъич са касни авачир.

Рухваря авачир чІавуз ирс гьалтунин къайда

27¹ Целафгдадахъ, Гъеферан хчихъ, вад руш авай. Гъефер – Гилеадан эвледрикай я, Гилеад – Магъиран, Магъир – Манашедин, тухумдин къил кутурдан, Манаше – Юсуфан: Магъла, Нуа, Гъагла, Милка ва Тирца. ² Абур Гьалтунин Алачухдин* сивел атана, Мусадин, хахам Элазаран, регъберрин ва вири элдин вилик акъвазна ва икІ лагъана: ³ «Чи буба къурумда

къена. Ам Реббидин аксиниз экъечай Къарагъан шерикрин арада авачир. Ам вичин гунагъдай къена ва хва тунач. ⁴ Адахъ рухваяр хъанач лугъуз, вучиз чи бубадин тІвар адан тухумди рикІелай ракъурун лазим я? Чаз бубайрин стхайрихъ галаз сад хъиз белген* це».

⁵ Мусади абурун месэла Реббидиз малумарна, ⁶ ва Реббиди адаз лагъана: ⁷ «Целафгъадан рушари авайвал лугъузва. Абуруз, са рахунни алачиз, абурун бубадиз стхайрин арада къвезвай ирс це ва абурун бубадин ирс абурун гъиле вахце. ⁸ Израилдин рухвайриз лагъ: „Инсан къена хва тутуртІа, адан ирс рушав вахце. ⁹ Адахъ руш авачтІа, адан ирс стхайрив вахце. ¹⁰ Адахъ стхаяр авачтІа, адан ирс адан бубадин стхайрив вахце. ¹¹ Адан бубадихъ стхаяр авачиртІа, адан ирс тухумда вирида лайни мукъвади тир касдив вахце. Им Реббиди Мусадиз эмир гайивал, Израилдин рухваяр, израилвияр патал къалурнавай къанундин къайда жада“».

Шуай – Мусадин кар давамараиди

¹² Реббиди Мусадиз лагъана: «Абарим тІвар алай дагъдин чилера авай и дагъдал хкаж хъухъ ва За Израилдин рухвайриз гудай чилиз килиг. ¹³ Ам акурла, вунни ви стха Гъарун хъиз жуван халкъдин патав хъфида, ¹⁴ вучиз лагъайтІа куьн зи эмирдин аксина экъечІнай ва Цин къурумда цин патав гъулгъула гвай элдиз Зи паквал къалуриз хъаначир». Ибур Цин къурумда авай Кадесдин патав гвай Мерибадин ятар тир.

¹⁵ Мусади Реббидиз лагъана: ¹⁶⁻¹⁷ «Реббиди, гъар садан рикІе авайди чидай Аллагъди, Реббидин эл чубан галачир суьруьдиз ухшарди тахъун патал, элдин винел абурун къиле аваз физ жедай ва абур къиле тухуз жедай са кас эциграй».

¹⁸ Реббиди лагъана: «Вичик Руьгъ квай Шуай*, Нунан хва, къачуна, адан къилел гъилер эциг*. ¹⁹ Ам хахам Элазаран ва вири элдин вилик акъвазара ва ам жуван кар давам ийидайди яз тайинара. ²⁰ Израилдин вири элди адаз яб гудайвал, адав ви гъукумдикай вахце. ²¹ Ам вичи урим* Реббидивай хабарар къаз, адаз месэлаяр гъялунир рекъер жагъурдай Элазаравай меслят жагъуриз алахърай. Адан гафунни Шуаяз ва Израилдин рухвайрин элдиз абурун вири краара рехъ къалурда».

²² Мусади Реббиди вичиз эмир гайивал авуна. Ада Шуай хахам Элазаран ва элдин вилик акъвазарна, ²³ адал гъилер эцигна ва, Мусадин мецелай Реббиди эмир гайивал, ам вичин кар давам ийидайди яз тайинарна.

Къурбандар ва суварар

28 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Израилдин рухвайриз эмир ая, абуруз лагъ: „Килиг гъа, Заз лазим тир вахтунда Заз хуш ни галай гум чукІурун патал, суьрсет Зи къурбангандал* куг“.

³ Абуруз лагъ: „Ингъе куьне Реббидиз авуна кІандай, Адаз кудай къурбанд: даиманди тир гъар юкъуз кунуг* рехне квачир, йис хъанвай къве къар. ⁴⁻⁵ Са къар пакамахъ гъваш. Къвед лагъайди –

гъиндин къудай са пай зейтундин чѐм* какадарнавай эфадин цѐудай са пай лап хъсан гъуъруькай авунвай фан къурбандни* галаз, – рагъдан вахтунда. ⁶ Им Синай* дагъдин патарив къабулай эбеди тир кунуг, хуш ни галай гум чукѐурдай, Реббидиз кудай къурбанд я. ⁷ Гъар са къардихъ галаз чехирдин гъиндин къудай са паюникай ибарат тир чехирдин къурбандни* къиле тухурай. Реббидиз ийизвай ичкидин къурбанд ибадатханадин патав цуз. ⁸ Къвед лагъай къар гъа пакаман хътин фан ва чехирдин къурбандни галаз рагъданрихъ хъиз ая. Им Реббидиз хуш ни галай гум чукѐурдай, Адаз кудай къурбанд я.

⁹ Кишдиз чпихъ чехирдин къурбанд ва эфадин цѐудай къве пай лап хъсан гъуъруькай гъазурнавай ва чѐмедихъ галаз какадарнавай фан къурбандни галаз са йис хъанвай, рехне квачир къве къар гъваш. ¹⁰ Гъар Кишдин кунуг, вичихъ чехирдин къурбандни галай эбеди тир кунуг квачиз, гъа ихътинди я.

¹¹ Гъар вацран сад лагъай юкъуз Реббидиз таза къве жунгавдикай, са гъерекай ва рехне квачир са йис хъанвай ирид къардикай ибарат тир кунуг ая. ¹² Гъар са жунгавдихъ галай фан къурбанд чѐмедихъ галаз какадарнавай лап хъсан, эфадин цѐудай пуд пай гъуъруькай гъазурнавайди хъуй; гъерехъ галайди – чѐмедихъ галаз какадарнавай лап хъсан, эфадин цѐудай къве пай гъуъруькай хъуй; ¹³ гъар са къардихъ галайди – чѐмедихъ галаз какадарнавай лап хъсан, эфадин цѐудай са пай гъуъруькай гъазурнавай фан къурбанд хъуй. Им кунуг, Реб-

бидиз хуш ни галай гум чукѐурдай, Адаз кудай къурбанд я. ¹⁴ Гъар са жунгавдихъ галай чехирдин къурбанд гъинадин паюникай; гъерехъ галайди – гъинадин пудай са паюникай; къардихъ галайдини – гъинадин къудай са паюникай хъуй. Им гъар са Цѐийивацра вири вацра къиле тухвана кѐанзавай гъар вацран кунуг я. ¹⁵ Лазим тир чехирдин къурбандни галай кунугдилай гъейри, Реббидиз гунагъдай са къун эбеди къурбанд авуна кѐанда.

¹⁶ Сад лагъай вацран цѐукъуд лагъай югъ Реббидиз Песагъ* я. ¹⁷ И вацран цѐувад лагъай юкъуз сувар хъурай; ирид юкъуз тѐили фу неъ. ¹⁸ Суварин сад лагъай юкъуз кѐватѐ жедай пак тир эверун малумара ва адетдин гъич са кардални алахъмир. ¹⁹ Реббидиз къве таза жунгавдикай, са гъерекай ва рехне квачир ирид къардикай ибарат тир Адаз кудай кунуг ая. ²⁰ Гъар са жунгавдихъ галаз чѐмедик какадарнавай эфадин цѐудай пуд пай лап хъсан гъуъруькай гъазурнавай фан къурбанд ая; гъерехъ галаз – цѐудай къве пай; ²¹ ирид къардикай гъар садахъ галазни – цѐудай са пай. ²² Квелай гъил къахчун патал, гунагъдай къурбанд* яз са къунни винел эхциг. ²³ Ибур, гъар пакаман кунугрилай алава яз, гъваш. ²⁴ Гъакѐни гъар юкъуз, ирид йикъан вахтуналди, Реббидиз хуш ни галай гум чукѐурдай къурбанддин суърсет Адан къурбангандал куг. Ам лазим тир чехирдин къурбандни галаз даиманди тир кунуг алава яз гъана кѐанда. ²⁵ Суварин ирид лагъай юкъуз кѐватѐ жедай пак тир эверун малумара ва адетдин гъич са кардални алахъмир.

²⁶ Сифте майвайрин юкъуз, куъне Гьафтейрин суварал Реббидиз цІийи техилдин фан къурбандар гъизвай чІавуз, пак тир кІватІун малумара ва адетдин гъич са кардални алахъмир. ²⁷ Къве таза жунгавдикай, са гьерекай ва са йис хъанвай ирид къардикай Реббидиз хуш ни галай гум чукІурдай кунуг ая. ²⁸ Гьар жунгавдихъ галай фан къурбанд чІемедик какадарнавай эфадин цІудай пуд пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавайди хъурай; гьерехъ галайди – цІудай къве паюникай; ²⁹ ирид къардикай гьар садахъ галайдини – цІудай са паюникай. ³⁰ Квелей гъил къахчун патал, гунагъдай са къунни винел эхциг. ³¹ Ибур, лазим тир чехирдин къурбандни галаз, лазим тир фан къурбандни галай даиманди тир кунугдал алава яз гъваш. Куь къурбанддин гъайван рехне квачирди хъуй.

29 ¹ Ирид лагъай вацран сад лагъай юкъуз кІватІ жедай пак тир эверун малумара ва адетдин гъич са кардални алахъмир. И юкъуз куъне къаргъуяр ягъун лазим я. ² Къве таза жунгавдикай, са гьерекай ва са йис хъанвай, рехне квачир ирид къардикай Реббидиз хуш ни галай гум чукІурдай кунуг ая. ³ Жунгавдихъ галай фан къурбанд чІемедик какадарнавай эфадин цІудай пуд пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавайди хъурай; гьерехъ галайди – цІудай къве паюникай; ⁴ ирид къардикай гьар садахъ галайдини – цІудай са паюникай. ⁵ Квелей гъил къахчун патал, гунагъдай къурбанд яз са къунни

винел эхциг. ⁶ Абур лазим тир фан ва чехирдин къурбандарни галаз гьар вацран ва гьар йикъан кунугрилай алава яз гъваш. Им хуш ни галай гум чукІурун, Реббидиз кудай къурбанд я.

⁷ Ирид лагъай вацран цІуд лагъай юкъуз кІватІ жедай пак тир эверун малумара. Куъне сив хуьх ва гъич са кардални алахъмир. ⁸ Рехне квачир са таза жунгавдикай, са гьерекай ва са йис хъанвай ирид къардикай Реббидиз хуш ни галай гум чукІурдай кунуг ая. ⁹ Жунгавдихъ галаз санал чІемедик какадарнавай эфадин цІудай пуд пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавай фан къурбанд ая; гьерехъ – цІудай къве паюникай; ¹⁰ ирид къардикай гьар садахъ – цІудай са паюникай. ¹¹ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал ва гунагърилай гъил къахчунин къурбанддал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

¹² Ирид лагъай вацран цІувад лагъай юкъуз кІватІ жедай пак тир эверун малумара ва адетдин гъич са кардални алахъмир. Ирид юкъуз Реббидин гъурметдай сувар къейд ая. ¹³ Реббидиз хуш ни галай гум тир, Адаз кудай кунуг ая: цІипуд таза жунгав, къве гьер ва са йис хъанвай, рехне квачир цІукъуд къар. ¹⁴ ЦІипуд жунгавдикай гьар садахъ галаз чІемедик какадарнавай эфадин цІудай пуд пай лап хъсан гъуьруькай гъазурнавай фан къурбанд ая; къве гьерекай гьар садахъ галаз – цІудай къве паюникай; ¹⁵ цІукъуд къардикай гьар садахъ галаз – цІудай са пай.

¹⁶ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

¹⁷ Суварин къвед лагъай юкъуз цѳикъвед таза жунгав, къве гьер ва са йис хъанвай, рехне квачир цѳукъуд къар къурбанд ая. ¹⁸ Жунгаврихъ, гьерерихъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз килигна фан ва чехирдин къурбандарни ая. ¹⁹ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

²⁰ Суварин пуд лагъай юкъуз цѳусад таза жунгав, къве гьер ва рехне квачир, са йис хъанвай цѳукъуд къар къурбанд ая. ²¹ Жунгаврихъ, гьерерихъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз килигна фан ва чехирдин къурбандарни ая. ²² Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

²³ Суварин къуд лагъай юкъуз цѳуд таза жунгав, къве гьер ва рехне квачир, са йис хъанвай цѳукъуд къар къурбанд ая. ²⁴ Жунгаврихъ, гьерерихъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз килигна фан ва чехирдин къурбандарни ая. ²⁵ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

²⁶ Суварин вад лагъай юкъуз кѳуд таза жунгав, къве гьер ва рех-

не квачир, са йис хъанвай цѳукъуд къар къурбанд ая. ²⁷ Жунгаврихъ, гьерерихъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз килигна фан ва чехирдин къурбандарни ая. ²⁸ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

²⁹ Суварин ругуд лагъай юкъуз муъжуъд таза жунгав, къве гьер ва рехне квачир, са йис хъанвай цѳукъуд къар къурбанд ая. ³⁰ Жунгаврихъ, гьерерихъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз килигна фан ва чехирдин къурбандарни ая. ³¹ Фанни чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

³² Суварин ирид лагъай юкъуз ирид таза жунгав, къве гьер ва рехне квачир, са йис хъанвай цѳукъуд къар къурбанд ая. ³³ Жунгаврихъ, гьерерихъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз килигна фан ва чехирдин къурбандар ая. ³⁴ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хъун патал са къунни винел эхциг.

³⁵ Муъжуъд лагъай юкъуз суварин кѳватѳ хъун малумара ва адетдин гъич са кардални алахъмир. ³⁶ Реббидиз хуш ни галай гум тир, Адаз кудай кунуг ая: са жунгав, са гьер ва рехне квачир, са йис хъанвай ирид къар. ³⁷ Жунгавдрихъ, гьерехъ ва къарарихъ галаз санал, тайинарнавайвал, абурун къадардиз

килигна, фан ва чехирдин къурбандарни ая. ³⁸ Фан ва чехирдин лазим тир къурбандарни галаз даиманди тир кунугдал алава яз гунагъдай къурбанд хьун патал са къунни винел эхциг.

³⁹ Вяддин ва я гуьгьуьлдалди ийизвай кунугрилай, фанни чехирдин къурбандрал ва суварин къурбандрал* алава яз, куь суварриз Реббидиз и къурбандар ая“».

Вядрин гьакъиндай къайда

30 ¹ Мусадиди вичиз Реббиди вуч эмир авунатла, Израилдин рухвайриз вири лагъана.

² Мусадиди Израилдин тайифайрин* кьиле акъвазнавайбуруз лагъана: «Реббиди икI эмир авунва:

³ „Са касди Реббидиз вяд авуртла ва я вич кьинелди кутлунайтла, вичин гаф чIур тавурай, амма вичи вуч лагъанайтла, вири кьилиз акъудрай.

⁴ Вич гьеле бубадин кIвале амай жегьил руша Реббидиз вяд авуртла ва я вич тубадалди кутлунайтла,

⁵ ва адан бубадини, вяддикай ва я тубадикай ван хъана, амма адаз са затIни талгъайтла, адан вири вядер ва ада вич кутлунай гьар са туба къуватда амуькда. ⁶ Амма идан ван хъана, бубади адаз къадагъа авуртла, ада вич кутлунай вядрикай ва я тубайрикай гьич садни къуватда амуькдач; Реббиди адалай гьил къахчуда, вучиз лагъайтла адаз бубади къадагъа авуна.

⁷ Ам, вич вяддалди ва я вичин сивяй акъатай фагъум тавуна лагъай гафуналди кутлунаваз, гьуьлуьз фейитла, ⁸ ва адан гьуьлуьзни идакай ван хъайитла, амма ван хъайила, адаз са затIни талгъайтла, ада

вичи кутлунай вядер ва тубаяр къуватда амуькда. ⁹ Амма идакай ван хъайи чIавуз, гьуьлуь адаз къадагъа авуртла, ада вич кутлунай вяд ва адан сивяй фагъум тавуна акъатай гаф ада амал амачирди ийида, ва Реббидини адалай гьил къахчуда.

¹⁰ Амма хендедади ва чара хъанвай папа вичи кутлунай гьар са вяд къуватда амуькда.

¹¹ Гьуьлуьхъ галаз уьмуьр тухузвай папа вяд авуртла ва я кьин къуналди, вич тубадалди кутлунайтла,

¹² ва адан гьуьлуьзни идакай ван хъайитла, амма ван хъайила, адаз са затIни талгъайтла ва и кар къадагъа тавуртла, ада вич кутлунавай

вядер ва тубаяр къуватда амуькда. ¹³ Амма абурукай ван хъайи чIавуз,

гьуьлуь абур амачирбур авуртла, адан сивяй акъатай гьич са вяд ва я туба къуватда амуькдач: гьуьлуь

абур къуватдай вегъена, ва Реббидини адалай гьил къахчуда. ¹⁴ Гьуьлуьвай папа вич муьтIуьгъ хьун яз

гайи гьар гьи хъайитлани вяд ва я тушни туба тестикъариз ва я къуватдай вегъиз жеда. ¹⁵ Амма гьуьлуь

йикъавай-къуз адаз са затIни талгъуз хъайитла, ада вич кутлунай вири вядерни тубаяр ада тестикъ ийида.

Абурукай ван хъайила, ада адаз са затIни лугъузвачтла, ада абур тестикъарзава. ¹⁶ Ада абурукай ван

хъана, са къадар вахтар алатайла, абур къуватдай вегъейтла, ам адан гунагъдай жавабдар жеда“».

¹⁷ Реббиди гьуьлуьнни папан, бубадинни адан кIвале амай жегьил рушан арада авай алакъайрин гьакъиндай Мусадиди гайи къайдаяр

гъа ихътинбур я.

Чилер пай авунин эвел

(31–36 кьилер)

Мидиянвийриз жаза гун

31¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Мидиянвийрилай Исраилдин рухваяр патахъай къисас къахчу. Ахпа вун рекьиде ва ви халкъдин патав хъфида».

³ Мусади исраилвийриз лагъана: «Мидиянвийрихъ галаз дяве авун патал ва мидиянвийрилай Реббидин къисас къахчун патал куь итимрин арадай аскерар тирбурув яракъ гиче. ⁴ Исраилдин гьар са тайифадай* са агъзур итим дяведиз ракъура».

⁵ Исраилдини женг патал яракъар гвай цикъвед агъзур аскер, гьар са тайифадай са агъзур кас, вилик чӀугуна. ⁶ Мусади абур дяве авун патал, гьар са тайифадай са агъзур кас, вичихъ галаз ибадатханадин къабкъажах ва хабар гудай къаргъуярни къачур Пингъасахъ, хахам Элазаран цихъ галаз ракъурна.

⁷ Абуру, Реббиди Мусадиз эмир гайивал, мидиянвийрихъ галаз женг чӀугуна ва вири итимар тергна. ⁸ Масабурун жергедай яз абуру Эви, Рекъем, Цур, Гьур ва Реба – Мидияндин вад пачагъ, – яна къена. ГьакӀни абуру Бегъаран хва Билъам туруналди яна къена. ⁹ Исраилдин рухвайри мидиянвийрин вири папар ва аялар есирда къуна ва мидиянвийрин вири нехирар, суьруьяр ва абурун мал-девлет кван яз къачуна. ¹⁰ Абуру мидиянвийри уьмуьр тухвай вири шегъерар ва абурун вири кунар цӀай яна кана. ¹¹ Абуру гъиле гъатай вири эменни ва кван – гьам инсанар, гьамни малар, ¹² Мусадин, хахам Элазаран ва Исраилдин элдин

патав Магъабдин дуьзенра, Ярдандин патарив, Еригъандин къаншарда авай чпин кундал хкана.

¹³ Муса, хахам Элазар ва элдин регъберар кундилай элячӀна, абурун вилик экъечӀна. ¹⁴ Мусадиз женг чӀугуна хтай къушундин чӀехибурун – агъзур ва виш касдиз эмир гузвайбурун, гзаф хъел атана.

¹⁵ «Куьне папар вири чан алаз тунани? – жузуна ада абурувай. –

¹⁶ Им гъабур тир, Билъаман меслятдалди, Пегар сеbeb яз Исраилдин рухвайрив Реббидиз хаинвал ийиз турбур, ва Реббидин эл тӀегъуьнди тергнай. ¹⁷ Гъа икӀ, вири гадаяр яна йикъ. Итимрихъ галаз къаткай вири папар яна йикъ, ¹⁸ амма чеb гъеле итимрихъ галаз къаткун тавунвай вири рушар квез тур.

¹⁹ Квекай ни яна къенватӀа ва я къенвайдак хкӀунватӀа, ирид йикъан вахтуналди кундилай къерехда акъвазрай. Пуд ва ирид лагъай йикъара куьне куьн ва куь есирар ми хъивилиз акъуд. ²⁰ Вири парталар ва хамуникай, цӀегърен сарикай ва кӀарасдикай авунвай вири затӀар ми хъа».

²¹ Хахам Элазара женгина хъайи аскерриз лагъана: «Ингъе Реббиди Мусадиз къалурнавай къанундин къайда: ²² къизил, гимиш, буьруьнж, ракъ, къеле, къуркъушум ²³ – цӀа кун тийидай вири затӀар, цӀун винелай чӀугуна кӀанда. Идалай къулухъ абур ми хъи жеда, амма, идалайни гъейри, а затӀар ми хъивилиз акъуддай цӀай яна кӀанда. ЦӀа кудай вири затӀар цӀай чӀугуна кӀанда. ²⁴ Ирид лагъай юкъуз парталар чуьхуьх ва куьн ми хъи хъижеда. Идалай къулухъ квевай кундал хквез жеда».

Кван паюн

²⁵ Реббиди Мусадиз лагыана:
²⁶ «Хахам Элазарахъ ва элдин сихилрин регъберрихъ галаз есирар ва кван тир малар вири гысаба. ²⁷ Кван женгина хъайи аскеррин ва амай элдин арада пая. ²⁸ Женгина хъайи аскеррин паюникай гъар вад виш есирдикай, малдикай, ламракай, хпекай ва цегърекай сад Реббидиз пай яз чара ая. ²⁹ И чIук абурун паюникай хкуда ва, Реббидин пай яз, Хахам Элазарав вахце. ³⁰ Израилдин рухвайрин паюникай лагыайтIа, гъар яхцIурни цIуд есирдикай, малдикай, ламракай, хпекай ва цегърекай са-сад къачу, ва чпел Реббидин Алачух* ихтибар авунвай левийрив вахце».

³¹ Мусадини хахам Элазара Реббиди Мусадиз эмир гайивал авуна.

³² Вири санлай аскерри дяведа хъайибуру къунвайдакай амукая ихътин кван къачуна: 675000 лапаг, ³³ 72000 мал, ³⁴ 61000 лам ³⁵ ва 32000 чеб садрани итимдихъ галаз къаткун тавунвай руш.

³⁶ Женгина иштирак авурбурун паюниз акъатна:

337500 хебни цегъ, ³⁷ абурукай Реббидин пай 675 хъана;

³⁸ 36000 мал, абурукай Реббидин пай 72 хъана;

³⁹ 30500 лам, абурукай Реббидин пай 61 хъана;

⁴⁰ 16000 есир, абурукай Реббидин пай 32 кас хъана.

⁴¹ Мусад и пай хахам Элазарав, Реббиди Мусадиз эмир гайивал, Реббидин пай яз вахгана.

⁴²⁻⁴³ Мусад аскеррин паюникай чара авур Израилдин рухваяр патал пай, эл патал пай яз 337500 хеб-

ни цегъ, ⁴⁴ 36000 мал, ⁴⁵ 30500 лам ⁴⁶ ва 16000 есир хъана. ⁴⁷ Израилдин рухвайрин паюникай Мусад, Реббиди вичиз эмир гайивал, гъар яхцIурни цIуд есирдикайни гъай-вандикай сад къачуна, чпел Реббидин Алачух ихтибар авунвай левийрив вахгана.

⁴⁸ Къушундин паярин кыле акъвазнавай чIехибур ва гъар са агъзур ва виш аскердиз эмир гуз-вайбур Мусадин патав атана ⁴⁹ ва адаз лагыана: «Ви лукIари чи гъилик квай аскерар гысабна, ва абурукай садни телеф хъанвач. ⁵⁰ Ингъе чнани, чун патал Реббидин вилик чи гунагърилай гъил къахчун патал, Реббидиз пай яз чакай гъар сада кван яз къур къизилар гъанва: гъар жуьредин цамар, тупIалар, япагъанар ва яхаяр».

⁵¹ Мусадини хахам Элазара абурувай безекар тир и къизилар къабулна. ⁵² Мусадини Элазара Реббидиз пай авур къушунрин агъзуррини вишерин чIехибурувай тир и къизилдин заланвал цIуругуд агъзурни ирид вишни яхцIурни цIуд шекъел тир. ⁵³ Аскеррикай гъар сада вич патал кван къачуз-вай. ⁵⁴ Мусадини хахам Элазара, ам Израилдин рухвайрикай Реббидин вилик рикIел хкун хъун патал, къушунрин агъзуррин ва вишерин чIехибурувай къизил къабулна ва ам Гьалтунин Алачухдик* тухвана.

Ярдандилай рагъэкъечIдай патавай чилер паюн

(Киххей къанун 32:1-42)

32 ¹ Чпихъ лап гзаф чIехи не-хирар авай рувенийризни гадийриз Яцеранни Гилеадан чилер

малар патал хъсанбур тирди акуна. ² Абур Мусадин, хахам Элазаран ва элдин регъберрин къилив атана ва лагъана: ³ «АтIарат, Дибан, Яцер, Нимра, Гъешбан, Элал, Севам, Небу ва Бегъан шегъерар – ⁴ Реббиди Исраилдин элдиз муьтIуьгъарнавай чил, мал-къара патал хъсанди я, ви лукIарихъни лагъайтIа малар ава. ⁵ Чаз ви вилерай майил жагъанватIа, – лагъана абуру, – и чил мулкар яз ви лукIариз акъатрай. Чун Ярдандин а патаз акъудмир».

⁶ Мусади гадийризни рувенийриз лагъана: «Куь стхаяр дяведиз фена, куьн ина ацукъдани? ⁷ Вучиз куьне Реббиди абуруз гудай чилел фин патал Исраилдин рухвайрин гъевес рекъизва? ⁸ За абур Къадеш-Барнедай и чилериз килигун патал ракъурайла, куь бубайрини гъа икI авунай. ⁹ Эшкал дередиз атана ва чилиз килигайла, абуру Реббиди абуруз ганвай чилерал фин патал Исраилдин рухвайрин гъевес ханай. ¹⁰ А юкъуз Реббидиз хъел атанай ва къин къунай: ¹¹ „Мисридай экъечIайбурукай гъич садазни, къад йис ва гъадалай гзаф йисар хъанвай, За къин гана Ибрагъимаз, Исакъаз ва Якъубаз хиве къунвай чил аквадач, вучиз лагъайтIа абур Заз рикIин сидкъидай муьтIуьгъ хъанач – ¹² чеб михъиз Реббидин рекъе аваз фейи къенизи Яфунедин хва Калеп ва Нунан хва Шуаялай* гъейри, гъич садазни“. ¹³ Реббидиз Исраилдикай хъел атана ва Адан вилик писвилез рехъ гайи вири а несил тIанкъ хъана фидалди, халкъдив къурум тирвал къекъез туна.

¹⁴ Ингъе куьнени, гунагъкаррин жинсини, куь бубайрин чка къуна,

Исраилдал Реббидин хъел мадни къати ийизва! ¹⁵ Куьне мадни Адаз муьтIуьгъ хъун инкар авуртIа, Ада мад и халкъ къурумда тада, куьн лагъайтIа ам терг хъунин тахсиркарар жеда».

¹⁶ Адан мукъув атана, абуру лагъана: «Чна ина чи малар патал папар ва чи папар ва аялар патал шегъерар эцигда, ¹⁷ ахпани яракъ гъиле къун ва, абур чпин белгендал* къван гъидалди, Исраилдин рухвайрин вилик кваз фин патал гъазур яз жеда. Акъван гагъди чи папари ва аялри сенгер янавай шегъерра, и чилин агъалийрикай хата авачиз уьмуьр тухуда. ¹⁸ Исраилдин рухвайрикай гъар садав вичин ирс тир белген агакъдалди чун элкъвена кIвалериз хкведач. ¹⁹ Чал абурухъ галаз санал Ярдандин а патал ирс тир белген гъалтдач, вучиз лагъайтIа чаз чи белген и, рагъэкъечIдай пата, жагъанва».

²⁰ Мусади абуруз лагъана: «Куьне гъа икI авуртIа, куьн, Реббидин вилик женг чIугун патал яракъ гъиле къуртIа, ²¹ ва квекай яракъ гъиле авай гъар сад, Ада Вичин душманар Вичин хурук кутуна чукурдалди, Реббидин вилик кваз Ярдандиз а патаз экъечIайтIа, ²² гъа чIавуз, чил Реббидиз табий хъайила, квевай элкъвена хъфиз жеда. А чIавуз куьн Реббидин ва Исраилдин вилик хиве къур буржийрикай азад жеда, и чилни Реббидин вилик куь мулк жеда.

²³ Амма куьне икI тавуртIа, куьне Реббидиз акси гунагъ ийида, ва чир хъухъ: куь гунагъди куьн жагъурда. ²⁴ Папарни аялар патал шегъерар, суьруьяр патал папаракъ эциг, амма хиве къурди къилиз акъуд».

²⁵ Гадийри ва рувенийри Мусадиз лагъана: «Чун ви лукIар я. Чна чи агъади эмир гайивал ийида. ²⁶ Чи аяларни папар, суьруьяр ва чи вири мал-къара ина, Гилеаддин шегъерра, амукъда. ²⁷ Ви лукIар лагъайтIа, дяве патал вирида гъиле яракъ къунваз, чи агъади лагъайвал, Реббидин вилик женг чIугун патал а патаз экъечIада».

²⁸ И чIавуз Мусади абурун гъакъиндай Хахам Элазараз, Нунан хва Шуаяз ва Израилдин тайифайрин* регъберриз серенжем авуна. ²⁹ Ада абуроз лагъана: «Аскерар яз гъисабиз жедай вири гадиярни рувенияр, женг патал яракъ гъиле къуна, Реббидин вилик кваз квехъ галаз Ярдандин и патаз экъечIайтIа, чил квез табий хъайи чIавуз, Гилеаддин чилер абуроз мулкар яз це. ³⁰ Амма абур яракъ гъиле аваз квехъ галаз а патаз экъечIтавуртIа, абурал квехъ галаз санал чпин белген Къенанда* гъалтрай».

³¹ Гадийрини рувенийри жаваб гана: «Чун – ви лукIар я. Реббиди гъикI лагъанатIа, чна гъакI ийида. ³² Чун яракъ гъиле аваз Реббидин вилик кваз Ярдандилай Къенандиз элячIада, амма чал гъалтнавай ирсчи кIвачихъ Ярдандин и пата хъурай».

³³ И чIавуз Мусади гадийризни рувенийриз ва Юсуфан хва Манашедин тайифадин са паюниз амарийрин пачагъ Сигъанан пачагълугъ ва Башандин пачагъ Аган пачагълугъ гана – адан шегъерар ва абурун патарив гвай чкаярни галаз вири чил.

³⁴ Гадийри Дибан, АтIарат, Араэр, ³⁵ АтIарат-Шафан, Яцер, Ягба-

гъа, ³⁶ Бет-Нимра ва Бет-Гъаран, къелеяр тир шегъерар, ва парахар эцигна. ³⁷ Рувенийрини Гъешбан, Элал, Къирийатайм, ³⁸ Небу ва Багъал-Меан (абурун тIварар дегишарнай), ва Сивма хкажнай. Абур хкажай шегъерриз маса тIварар ганай.

³⁹ Манашедин хва Магъиран эвледри Гилеаддиз атана, ам къуна ва анай амарияр чукурна. ⁴⁰ Мусади Гилеад магъирийриз, Манашедин эвледриз, гана, ва абур гъана уьмуьр тухуз ацукъна. ⁴¹ Яира, Манашедин эвледди, ина са шумуд хуьр къуна ва абурал Яиран хуьрер тIвар эцигна. ⁴² Навагъани патарив гвай хуьрерни галаз Къенат къуна ва адаз вичин гъуьрметдай тIвар гана: Навагъ.

КъурумдайтIуз фидай рекъе авай исраилвийрин кунар

33 ¹ Ингъе абур къушунриз пай хъана Мусадинни Гъарунан гъилик кваз Мисридай экъечIайла, Израилдин рухвайрин рекъел хъайи кунар. ² Реббидин эмирдалди Мусади абурун рекъел хъайи кунар кхъена. Ингъе кундилай кундалди абур чIугур рехъ:

³⁻⁴ Израилдин рухваяр Рамседдай сад лагъай вацран цIувад лагъай юкъуз, Песагъдилай* гуьгъуьнин юкъуз рекъе гъатна. Абур Реббиди телеф авур чпин эркек сифте аялар кучукзавай мисривийриз акваз Реббидикай далда къуна рекъиз экъечIна. ИкI Реббиди абурун аллагъризни кар къуна.

⁵ Израилдин рухваяр Рамсес туна фена ва Сукатда акъвазна. ⁶ Абур Сукат туна фена ва къурумдин

къерехда авай Этамда акъвазна.

⁷ Абур Этам туна фена, Багъал-Цефандикай рагъэкъечІдай пата авай Пи-Гъагъиратдихъ элкъвена ва Мигдалдин патарив акъвазна. ⁸ Абур Пи-Гъагъират туна фена, гъуьлелай элячІна, къурумдиз гъахъна ва, пуд юкъуз Этам къурумдай тІуз феЙидалай къулухъ, Марада акъвазна. ⁹ Абур Мара туна фена ва Цикъвед чешме ва пудкъанни цІуд хумравдин тар авай Элимдиз атана ва ина акъвазна. ¹⁰ Абур Элим туна фена ва НацІун гъуьлуьн патав акъвазна. ¹¹ Абур НацІун гъуьл туна фена ва Син къурумда акъвазна. ¹² Абур Син къурум туна фена ва Дафкъада акъвазна. ¹³ Абур Дафкъа туна фена ва Алушда акъвазна. ¹⁴ Абур Алуш туна фена ва виче халкъдихъ гъарарат элекъардай яд авачир Рефидимда акъвазна. ¹⁵ Абур Рефидим туна фена ва Синай* къурумда акъвазна.

¹⁶ Абур Синай къурум туна фена ва Къибрат-Гъатагъавада акъвазна. ¹⁷ Абур Къибрат-Гъатагъава туна фена ва Гъацератда акъвазна. ¹⁸ Абур Гъацерат туна фена ва Ритмада акъвазна. ¹⁹ Абур Ритма туна фена ва Риман-Перецада акъвазна. ²⁰ Абур Риман-Перец туна фена ва Ливнада акъвазна. ²¹ Абур Ливна туна фена ва Рисада акъвазна. ²² Абур Риса туна фена ва Къегъелатада акъвазна. ²³ Абур Къегъелата туна фена ва Шефер дагъдин патав акъвазна. ²⁴ Абур Шефер дагъ туна фена ва Гъарадада акъвазна. ²⁵ Абур Гъарада туна фена ва Макъгъелатда акъвазна. ²⁶ Абур Макъгъелат туна фена ва Тагъатда акъвазна. ²⁷ Абур Тагъат туна фена ва Тарахда акъвазна. ²⁸ Абур Тарах

туна фена ва Миткъада акъвазна.

²⁹ Абур Миткъа туна фена ва Гъашманада акъвазна. ³⁰ Абур Гъашмана туна фена ва Масератда акъвазна. ³¹ Абур Масерат туна фена ва Беней-Ягъакъанда акъвазна. ³² Абур Беней-Ягъакъан туна фена ва Хар-Агидгадда акъвазна. ³³ Абур Хар-Агидгад туна фена ва ЯтІбатада акъвазна. ³⁴ Абур ЯтІбата туна фена ва Абранада акъвазна. ³⁵ Абур Абрана туна фена ва Эциан-Геберда акъвазна.

³⁶ Абур Эциан-Гебер туна фена ва Цин къурумда авай Къадешда акъвазна. ³⁷ Абур Къадеш туна фена ва Гъур дагъдин патав, Эдамдин сергъятдал акъвазна. ³⁸ Реббидин эмирдалди хахам Гъарун Гъур дагъдал хкаж хъана ва, Израилдин рухваяр Мисридай экъечІайдалай инихъ, вад лагъай вацран сифте юкъуз гъана къена. ³⁹ Ам Гъур дагъда къейи чІавуз Гъарунан вишни къанни пуд йис тир.

⁴⁰ Къенандин* Негевда авай Араддин пачагъдиз Израилдин рухваяр къвезва лагъай ван хъана. ⁴¹ Абур Гъур дагъ туна фена ва Цалманада акъвазна. ⁴² Абур Цалмана туна фена ва Пунанда акъвазна. ⁴³ Абур Пунан туна фена ва Убатда акъвазна. ⁴⁴ Абур Убат туна фена ва Ийе-Аберимда, Магъабдин лап къерехда акъвазна. ⁴⁵ Абур Ийе-Аберим туна фена ва Дибан-Гадда акъвазна. ⁴⁶ Абур Дибан-Гад туна фена ва Алмун-Диватайимда акъвазна. ⁴⁷ Абур Алмун-Диватайим туна фена ва Абаримдин дагълара, Небудин патарив акъвазна. ⁴⁸ Абур Абаримдин дагълар туна фена ва Магъабдин дуьзенра,

Ярдандин патарив, Еригъандин къаншарда акъвазна. ⁴⁹ Магъабдин дуъзенра абур Бет-Яшиматдилай Абел-Шитимдал къван Ярдан тирвал акъвазна.

Уьлкве пай хьун

⁵⁰ Магъабдин дуъзенра, Ярдандин патарив, Еригъандин къаншарда Реббиди Мусадиз лагъана: ⁵¹ «Исраилдин рухвайрихъ галаз рахух ва абуруз лагъ: „Куьн Ярдандилай элячІна Къенандиз* атайла, ⁵² и чилин вири эгълияр чукура. Абурун къванцин ва КІалубда цана расай бутар* кукІвара ва хкажнавай пак чкаяр чукІура. ⁵³ Абурун чил табий ая ва ана уьмуьр тухуз ацукъ, вучиз лагъайтІа За и чил куьне гъялун патал квез мулк яз ганва. ⁵⁴ И чил чип вегъена тухумрин арада пая. Чехи тухумдиз Чехи белген* це, гъвечІдаз – гъвечІи. Вуч абуруз чипинай акъатайтІа, гъам абуруз жеда. Чил бубайрин тайифайрин* арада пая.

⁵⁵ Куьне и чилел алай ксар чукур тавуртІа, куьне акъваздай ихтияр гайибур куьн патал вилера авай цар ва къвала авай Чидгъерар хъиз жеда. Абуру куьне уьмуьр тухудай чилел куьн секиндиз тадач. ⁵⁶ И ЧІавуз За гъабуруз къаз къетІнавай кар квез къада“».

Исраилдин чилерин сергъатар

34 ¹ Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Исраилдин рухвайриз эмир це, абуруз лагъ: „Куьн Къенандиз* гъахъайла, квез ирс яз гудай чилихъ ихътин сергъатар жеда:

³ куь кьибле пад Цин къурумдилай эгечІна, Эдамдин сергъат тир-

вал экІя жеда. РагъэкъечІдай пата куь кьибледин сергъат УькІуь гъуьлуьн къерехдилай гатІунда, ⁴ Акъраб тепедин кьибле патавай фида, Циндилай тІуз чІугвада ва Къадеш-Барнедилай кьибле патахъай элкъведа. Анай ам Гъацар-Аддардилай кьибледихъ фида ва АцІмандив агакъда, ⁵ анайни Мисридин сергъатдал алай къерехъ элкъведа ва гъуьлуьн патав куьтягъ жеда.

⁶ Куь рагъакІидай патан сергъат Чехи гъуьлуьн къерех жеда. Им куь рагъакІидай патан сергъат я.

⁷ Кефер патан сергъат патал Чехи гъуьлелай Гъар дагъдал къван цар чІугу, ⁸ Гъар дагъдилайни – Лева-ГъаматІдал къван. Анлай сергъат Цедад галайвал фида, ⁹ Зифрандихъ давам жеда ва Гъацар-Энанда куьтягъ жеда. Им куь кефер патан сергъат я.

¹⁰ РагъэкъечІдай патан сергъат патал Гъацар-Энандилай Шефамдал къван цар чІугу. ¹¹ Сергъат Шефамдилай Аиндин рагъэкъечІдай пата авай Рибладал къван ва гуьнейрайтІуз Кинерет гъуьлелай рагъэкъечІдай патахъ давам жеда. ¹² Ахпа сергъат Ярдан къуна эвичІда ва УькІуь гъуьлуьв къван агакъда. Им гъар патахъ вичин сергъатар галай куь чил я“».

¹³ Мусадиди Исраилдин рухвайриз эмир авуна: «Им квез чипинай мулк яз акъатдай гъа чил я. Реббиди ам кІуьдни зур тайифадив* вахкун эмир авунва, ¹⁴ вучиз лагъайтІа Рувенан, Гадан ва Манашедин тайифадин са паюник акатзавай сихилрив гъеле чпин ирс тир белгенар* агакънава. ¹⁵ И къведни зур тайифади чпин ирс Ярдандин

рагъэкъечІдай пата, Еригъандин къаншарда къачунва».

Чил паюнин карда жавабдар ксар

¹⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁷ «Ингъе квез чил ирс яз пайдайбурун тІварар: хахам Элазарни Нунан хва Шуай*». ¹⁸ Чилер пайиз куьмек гун патал гъар са тайифадилай* са регъберни тайинара. ¹⁹ Ингъе абурун тІварар:

Ягъудан тайифадай тир Яфунедин хва Калеп;

²⁰ Шимунан тайифадай тир Амигъудан хва Смаил;

²¹ Бунъяминан тайифадай тир Кисланан хва Элидад;

²² Данан тайифадин патай регъбер, Яглидин хва Букъи;

²³ Юсуфан хва Манашедин тайифадин патай регъбер, Эфадан хва Гъаниял;

²⁴ Юсуфан хва Ифраиман тайифадин патай регъбер, ШифтІанан хва Къемуил;

²⁵ Забулунан тайифадин патай регъбер, Парнахан хва Элицафан;

²⁶ Исахаран тайифадин патай регъбер, Азанан хва ПалтІиял;

²⁷ Ашеран тайифадин патай регъбер, Шеламидин хва Агъигъуд;

²⁸ Нифталидин тайифадин патай регъбер, Амигъудан хва Падагъил».

²⁹ Ибур чпиз Реббиди Къенандин* чилел Израилдин рухвайриз белгенар* тайинарун эмир авурбур я.

Левийрин шегъерар

35¹ Магъабдин дуьзенра, Ярдандин патарив, Еригъан-

дин къаншарда Реббиди Мусадиз лагъана: ² «Израилдин рухвайриз абурун белгенрилай* тир ирс левийриз уьмуьр тухун патал шегъерар чара авунин гъакъиндай эмир ая. Абуруз шегъеррин къерехра чІурарни це. ³ И чІавуз абурухъ уьмуьр тухудай шегъерарни нехирар, суруьяр ва маса мал-къара хуьн патал чІурарни жеда.

⁴ – Куьне левийриз гудай элкъвена шегъеррин патарив малар хуьдай чІурар шегъердин цал тирвал агъзур куьнтуьн мензилдиз экІя хуьй. ⁵ Шегъердилаь къерехда кве агъзур куьнт рагъэкъечІдай патахъ, кве агъзур къибледихъ, кве агъзур рагъакІидай патахъ ва кве агъзурни кефер патахъ алцума, шегъер лагъайтІа – юкъвал. И чил абуруз малар патал шегъердин чІур жеда.

⁶ Куьне левийриз гудай шегъеррилай ругуд далда-шегъерар хуьй. Аниз са кас яна къейидавай катиз жеда. Идалайни гъейри, абуруз мад яхцІурни кве шегъер це. ⁷ Вирри санлай левийриз чІурарни галай яхцІурни муьжуьд шегъер це. ⁸ Куьне левийриз Израилдин рухвайрин мулкарилай гудай шегъерар гъар са тайифадин* мулкунилай гана кІанда: чпин ирс гзаф тир тайифайривай гзаф шегъерар къачу, тІимил тирбурувай – тІимил».

Далда-шегъерар

(Киххей къанун 4:41-43 ва 13:1-13)

⁹ Реббиди Мусадиз лагъана: ¹⁰ «Израилдин рухвайрихъ элкъвена рахух ва абуруз лагъ: „Куьн Ярдандилай элячІна Къенандиз* атайла, ¹¹ аниз хатадай инсан яна

къейи ивикъичдивай катиз жедай далда-шегъерар хкягъа. ¹² Ивикъич элдин вилик дувандиз экъечІдалди текъинин мураддалди, абур куън патал къисас къахчузвайдакай чуънуьх жедай далдадиз элкъведа. ¹³ Куъне тайинарай ругуд шегъер куъ далда-шегъерар жеда. ¹⁴ Пуд шегъер Ярдандин и пата тайинара, пудни – Къенанда далда-шегъерар яз. ¹⁵ И ругуд шегъер Исраилдин рухвар, масанай атана ацукънавай-бур ва чара чилин ксар патал далдаяр жеда: иниз хатадай инсан яна къейи гъар гъихътин хъайитІани ивикъичдивай катиз жеда.

¹⁶ Са касди масад ракъун затІуналди ам рекъидайвал ягъайтІа, ам – ивикъич я. Ивикъич яна къена кІанда. ¹⁷ Я тушни инсандин гъиле яна рекъиз жедай къван аваз, ва ада масад атІам рекъидай тегъерда ягъайтІа, ам – ивикъич я. Ивикъич яна къена кІанда. ¹⁸ Я тушни садан гъиле вичелди яна рекъиз жедай кІарасдин затІ аваз, ва ада масад атІам рекъидайвал ягъайтІа, ам – ивикъич я. Ивикъич яна къена кІанда. ¹⁹ Ивидилай къисас къахчузвайди – им ивикъич яна рекъидайди вуж ятІа, гъам я; адал гъалтайла, ада ам яна рекъида. ²⁰ Инсанди чІуру къаст аваз масадаз хуртІар гайитІа ва я адал са вуч ятІани атІам рекъидайвал гъалчайтІа, ²¹ ва я душманвал авуналди, ам акІ гъутув яда хъи, атІам рекъидайвал, ам яна къена кІанда – ам ивикъич я. Ивикъич гъалтайла, ивидин къисас къахчузвайда ам яна рекъида.

²² Амма инсанди мидявал тавуна, хатадай маса касдиз хуртІар гайитІа ва я чІуру ният авачиз адал са

вуч ятІани гъалчайтІа, ²³ ва я абурун арада мидявал авачиртІани ва адаз писвал ийиз кІанзавачиртІани, ам такуна, адан винел вичелди рекъиз жедай къван вегъейтІа, ва атІам къейитІа, ²⁴ элди ивикъичдинни ивидин къисас къахчузвайдан араяр и къайдайрай къетІ авурай. ²⁵ Элди ивикъич ивидин къисас къахчузвайдакай хуърай ва ам катаяй далда-шегъердиз элкъуърна рахкуррай. Ада вичивай пак тир чІем гуъцІнавай къилин хахам рекъидалди ана уьмуър тухурай.

²⁶ Амма ивикъич вич катаяй далда-шегъердай экъечІайтІа, ²⁷ ва ивидин къисас къахчузвайдаз ам далда-шегъер патал тайинарнавай чуълдин къерехда жагъайтІа, ивидин къисас къахчузвайдавай ам яна къиникъай тахсиркар тушиз рекъиз жеда. ²⁸ Къилин хахам рекъидалди ивикъич далда-шегъерда хъунухъ лазим я. Анжах къилин хахам къейидалай къулухъ адавай элкъвена кІвализ хквез жеда.

²⁹ Куън ва къведай несилар патал, куъне гъина уьмуър тухвайтІани, къалурнавай къанундин къайда гъа ихътинди я.

³⁰ Инсан яна къейи гъар гъим хъайитІани, шагъидвалзавай къалурунриз килигна, ивикъич хъиз яна къена кІанда. Амма анжах са шагъиддин къалурунриз килигна къиникъ лазим туш.

³¹ Вич яна къиникъиз лайих тир ивикъичдин уьмуърдихъ гудай эвекъ къачумир. Ам са рахунни алачиз яна къиникъ лазим я.

³² Къилин хахам рекъидалди, адаз вичин чилел хтана уьмуър тухун патал ихтияр гун патал, далда-

шегьердиз катнавайдавай азад аву-
нин пул къачумир.

³³ Куън алай чил мурдар ийимир. Ивиди чил мурдар ийизва, ва вичел иви экъичай чилин гунагъ къахчун патал а иви экъичайдан ивидилай гъейри маса са затІни авач. ³⁴ Куъне уьмуър тухузвай ва Зун алай чил чиркин ийимир. Зун, Ребби, куъ арада Израилдин рухвайрихъ галаз санал ала эхир“».

Рушариз ирс атунин къайдадин алава къанунар

36 ¹ Чпин тухум Юсуфан эвледрилай арадал атанвай Манашедин тайифадай* тир Магъиран хва Гилеадан тухумдин сихилрин къиле авайбур атана Мусадив ва Израилдин тухумрин къилер тир регъберрив рахана. ² Абуру лагъана: «Чи агъадиз Израилдин рухвайриз чилер ирс яз чипинай паюн къалуруналди, Реббиди ваз чи мирес Целафгъадан ирс адан рушарив вахкун эмир авуна. ³ Амма абур Израилдин маса тайифайриз гъуьлуьз фейитІа, абурун ирс чи бубайрин ирсиникай хкудна ва папар жедай тайифадин ирсиник кухтада. Идакди чал гьалтай ирсинин са пай къакъудда. ⁴ Израилдин рухваяр патал элкъвей йисарин йис* алуькбайла, и пайни рушарикай папар жедай тайифадин ирсиник кухтада ва абурун ирс чи бубайрин тайифадин ирсиникай хкудда».

⁵ И чІавуз Реббидин гафуналди Мусади Израилдин рухвайриз

ихътин эмир авуна: «Юсуфан эвледрин тайифади лугъузвайвал дуьз я. ⁶ Реббиди Целафгъадан рушарин гъакъиндай ихътин эмир ийизва: абурувай чпиз низ кІандатІани гъуьлуьз физ жеда, амма анжах абурун бубайрин тухум акатзавай тайифадин къене. ⁷ Израилда ирс тир белгенар* са тайифадилай маса тайифадал гьалтун лазим туш. Израилдин рухвайрикай гъар сада вичел бубайрилай гьалтай тайифадин ирс вичивди къурай. ⁸ Израилдин рухваяр чпин бубайрин ирсинин иеси-яр хъун патал, Израилдин гъар са тайифада чпихъ ирс тир белгенар авай рушар чпин бубайрин тайифадик акатзавай тухумдин къене гъуьлуьз фирай. ⁹ Ирс са тайифадилай маса тайифадал гьалтун лазим туш. Израилдин гъар са тайифади чпел ирс яз гьалтнавай а чил чпивди къурай».

¹⁰ Целафгъадан рушари Реббиди Мусадиз гъикІ эмир ганайтІа, гъакІ авуна. ¹¹ Магъла, Тирца, Гъагла, Милка ва Нуа, Целафгъадан рушар, чпин имидин рухвайриз гъуьлуьз фена. ¹² Абур Юсуфан хва Манашедин эвледрин тухумрин къене гъуьлуьз фена, ва абурун ирс абурун бубадин сихил акатзавай тайифадин кІвачихъ галамуькна.

¹³ Реббиди Магъабдин дуьзенра, Ярдандин патарив, Еригъандин къаншарда Мусадин мецелай Израилдин рухвайриз гайи эмирар ва къайдаяр гъа ихътинбур я.

Киххъей къанун

Гъахъун

Таврат «Киххъей къанундин» ктабдалди куътягъ жезва. И ктабдин асул мана – Израилдив Аллагъдин Къанун агакъарай Мусадин эхиримжи насигъатар я. Къенандин винел вегидалди вилик Магъабдин чилел ада Израилдин халкъдив ам Къенандин чилел вичел амал ийиз уьмуър тухуниз мажбур тир Къанун рикел хкизва. Синай дагъдал сад лагъай икърар кутлунайдалай инихъ саки яхџур йис алатнавай эхир.

Ктаб Мусадин чџехи пуд рахуникай (1-4-къилер, 5-29-къилер, 30-31-къилер) ва эхирдин гафуникай туькџур хъанва. Ктабдин тџварџи вичи-вичикай хабар гузва: ина сифтегъан пуд ктабда ганвай гзаф къанунар тикрар хъийизва, амма абурал маса џийи эмирар алава хъувунва, иллаки исраилвийриз Къенанда герек жедайбур.

И ктабдин виридалайни гзаф тагъсир ийидай къилер чпе Къанундал амал авуникди арадал къведай хийир-дуъаяр ва ам чџур авуникди – лянетар сад тџвар къуна лагъанвайбур я (27-30-къил). Абуру чаз Израилдин тарихдин гъавурда акъаз ва ам ачухариз куьмек гузва. Чеб Израилвийрикай тир Аллагъдин пайгъамбарри ва вязер гудайбуру (иллаки Ермиягъа) вучиз исраилдин халкъ и ва я маса бедбахтвилерик акатзаватџа гъавурда твадайла, гзаф вахтара гъа и хийир-дуъаяр ва лянетар шагъид яз къалурзавай.

Мумкин я хъи, чи аямдал къведалди 7-асирда Аллагъдин Кџвал џийи хъийидайла, жагъайди гъа и «Киххъей къанун» тир. А чџавуз пачагъ тир Иусиядиз чеб Аллагъдин патай тир фадлай рикелай фенвай и къайдаяр ва гъакџни Адан гафар кваз такъазвай ксарихъ элкъурна лагъанвай лянетрин ван хъайила, Реббидин вилик хаф яна ва кичџ акатна. И чџавуз Израилдин жемятдин арада Мусадин девирдилай инихъ тахъай хътин диндин ва ахлакъдинни руьгъдин михъвилихъ ял авунин гъерекат гегъени хъана.

И ктабда къил акъатдайвал монотеизмдин (Сад Аллагъдихъ агъун ва икрам авун) асул мана ва чувудрин вири Къанундин метлеб ачухарзава – рикџин сидкъидай Реббидиз икрам авун ва Ам кџан хъун.

**Мусадин рахунар:
малуматар ва насигьатар**
(1:1–4:43)

Мусадин риклел хкунар

1 ¹ Ингъе Мусади вири Исраил-дихъ* элкъвена лагъай гафар. (Им Ярдан вацун а пата авай дера, Суфдин чин-чина, Парандин, Тафелдин, Лабандин, Гьацератдин ва Ди-Загъавдин арада кыле фенай. ² Харебдай* Къадеш-Барнедиз, Сеирдин дагълар галайвал рекъай физ хъайитIа, цусад йикъан рехъ ава.

³ Мисридай экъечIайдалай къулухъ яхцур лагъай йисуз, цусад лагъай вацран сад лагъай юкъуз, Мусади Исраилдин рухвайриз, Реббиди* абуруз вуч малумар ая лагъана эмир ганайтIа, вири малумарна. ⁴ Им Гъешбанда сагъибвал ийизвай амарийрин пачагъ Сигъанан ва Аштартатдани Эдреида сагъибвал ийизвай Башандин пачагъ Аган винел гъалибвал къачурдалай къулухъ тир.

⁵ Ярдандилай анихъ, Магъабда, Мусади Къанундин* гъавурда туна).

Ада лагъана:

– ⁶ Реббиди, чи Аллагъди, чаз Харебдал лагъанай: «Куън и дагъдин патав акъвазай къван бес хъуй. ⁷ Рекъиз экъечI, амарийри уьмуър тухузвай дагълариз, ва абурун къуншийрин чилерал алад – Ярдандин дередиз, дагълариз, рагъакIидай патан дагъдин ценерив гвай чилериз, Негевдиз, гъуьлуьн къерехриз, къенанвийрин* уьлкведиз, Либандиз – чIехи вацIал, Эфрат вацIал къван. ⁸ Ингъе, вири и чил За квез

гузва! Алад ва, За, Реббиди, куъ бан-бубаяр тир Ибрагъимаз, Исакъаз ва Якъубаз – ва абурун эвледриз гуда лагъана кын къур уьлкве къачу».

Дуванбегар тайнарун
(ЭхкъечIун 18:13-27)

⁹ А чIавуз Гъареб дагъдин патав за квез лагъанай: «Текдиз куън идара ийиз зи къуватар бес жезвач. ¹⁰ Реббиди, куъ Аллагъди, куън, цава авай гъетер хъиз, гзаф къадардинбур авунва. ¹¹ Ва Ада, Реббиди, куъ бан-бубайрин Аллагъди, куън авайдалай агъзур сефер гзаф авурай ва, хиве къурвал, ада квез хийир-дуьа* авурай! ¹² Амма за текдиз ихътин залан пар гьикI чIугурай, куъ гъуьжетрай гьикI къил акъудрай? ¹³ Гъар са тайифадай* камал, акъул ва тежриба авай ксар хкъягъа, ва за абур куъ кыле акъвазарда».

¹⁴ Куъне жаваб ганай: «Вуна дуьз лугъузва!» ¹⁵ Ва зани зи патав тайифайрин чIехибуруз, камал ва тежриба авай ксариз, эвернай ва абур куъ кыле тайинарнай – сад адан тайифадай тир агъзур касдин кыле, сад вишдан, сад яхцурни цIудан, сад цIудан, садни эмирар гудайди яз.

¹⁶ А чIавуз за куъ дуванбегриз лагъанай: «Куъ стхайрин арада авай гъуьжетар гъял ая: дуван гъахъвилелди атIутI, кIандатIа абур куъ тайифадай тир ксарин арада авай гъуьжетар хъуй, я тушни масанай атана ацукънавай ксарихъ галаз авай. ¹⁷ Куъ дуван гъакъикъат чир тавуна виликамаз авурди тахъурай. Гъам къуват авайдаз, гъамни зайифдаз яб це, инсанрихъай кичIе

жемир, вучиз лагъайтIа дуван – Аллагъдин патай я! Месэла куьн патал гзаф четинди яз хъайитIа, ам зал ракъура – за къил акъудда».

¹⁸ А ЧIавуз за квез куьне вуч авун лазим ятIа, вири серенжемар къалурнай.

Ракъурай жасусар

(Къурумда 13:1-33)

¹⁹ Чун Харебдин* патаривай рекъе гъатнай ва вири и къурумдилай элячIнай, чIехи ва акурла кичIе жедай, – квез ам куь вилералди ақунай! Реббиди, чи Аллагъди, эмир гайивал, чпин къужахда амарийри уьмуьр тухузвай дагълар галайвал рекъе гъатна, чун Къадеш-Барнедив агакънай. ²⁰ Ана за квез лагъанай: «Чун амарийри уьмуьр тухузвай дагъларив, Реббиди, чи Аллагъди, чаз гузвай дагъларив, агакънава. ²¹ Килиг, Реббиди, куь Аллагъди, и уьлкве квез гузва! Алад ва ам муьтIуьгъар ая – им квез Реббиди, куь бан-бубайрин Аллагъди, хиве къунай. КичIе жемир, рикIин ажузвал къалурмир!» ²² Амма куьн, вири санал, зи патав атанай ва лагъанай: «Вилик къил акъудна чирдайбур, абуру уьлкве килигна чирна чун гьи рекъяй фин лазим ятIа ва чун гъихътин шегъеррин патав акъатдатIа хабардар авун патал, ракъурна кIанда». ²³ Заз им кутугай кар яз ақунай. За цIикъвед кас, гъар тайифадай* сад, хкъанай; ²⁴ абур рекъе гъатнай, дагълариз экъечIнай ва Эшкал къерев агакънай. Абуру а чкайрилай вил аладарнай, ²⁵ чилин бегъеррикай кIватIнай, абур чи патав хканай ва малумарнай: «Реббиди, чи Аллагъди, чаз хъсан чилер гузва!»

Реббидин аксина къарагъун

(Къурумда 14:1-45)

²⁶ Амма квез а уьлкведиз физ кIан хъаначир. Куьн Реббидин, куь Аллагъдин, эмирдиз акси хъанай! ²⁷ Жуван алачухрик ацукъна куьне, наразивал малумаруналди, лугъузвай: «Реббидиз чун ақунани кIандач – ингъе вучиз Ада чун Мисридай хутахнатIа! Ада чун вири санлай терг хъун патал амарийрин гъиле твада! ²⁸ Чун гъиниз физва? Чи стхайрин ихтилатриз гъакI яб гайила, кичIе жеда: абуру къейдзава хьи, ана авай инсанар чалай жендекдизни чIехи я, буйдизни къакъан, ана авай сенгер янавай чIехи шегъеррин къакъанвал цаварив агакъзава. Абуру ана гъа анакъияр ақурдакайни лугъузвал!»

²⁹ За квез лагъанай: «КичIе жемир, къурхувал ийимир! ³⁰ Ребби, куь Аллагъ, куь къиле аваз физва ва Ада Вичи куь патахъай женг чIугвада. Мисридани, куь вилик, гъакI хъанай! ³¹ Къурумдани им квез куь вилералди ақунай – Реббиди, куь Аллагъди, вичин хва тухузвай касди хъиз, куьн тухванай; куьн иниз къвезвай вири вахтундани гъа икI хъанай. ³² Идалай къулухъни куьн Реббидихъ, куь Аллагъдихъ агъунвачир! ³³ Амма Ам, куьн акъваздай чкаяр хкъягъиз, куь вилик кваз физвай эхир, йифиз, квез дуьз рехъ къалурун патал, цIун кIалубда аваз, юкъузни – циф хъиз».

³⁴ Реббидиз куь гафарин ван хъанай ва хъел атанай. Ада къин къунай: ³⁵ «И усал несилдикай гъич садазни За куь бан-бубайриз гуда лагъана къин къур авадан уьлкве аквадач! ³⁶ Садазни, са Яфунедин хва Калев

квачиз: адаз – аквада. Ада Заз, Реббидиз, вафа хуъзвай, ва и кар себеб яз, За адаз ва адан эвледриз ада къадамар къачур чил гуда». ³⁷ Куън себеб яз Реббидиз гъакІ закайни хъел атанай. Ада заз лагъанай: «Вунни и уълкведиз фидач! ³⁸ Амма Нунан хва Шуай*, ви лукІ, фида! Адаз къудрат авай хъун патал эмир це: адан вилик и чилер Исраилан* эвледрин мулкар авунин везифа акъвазнава. ³⁹ И уълкведиз куъ аялар – квез чеб есирвиле гъатунихъай кичІе хъайи гъа гъабур, чпиз гъеле вуч хъсан ятІа, вуч пис ятІа чин тийизвай аялар, къведа. Гъабуроз за и чил гуда, гъабуру ам муьтІуьгъарда. ⁴⁰ Куън лагъайтІа, къулухъ элкъвена къурумдиз ахлад – НацІун гъуьл галайвал физвай рекъяй тІуз».

⁴¹ Гъа чІавуз куъне заз лагъанай: «Чна Реббидин вилик гунагъ* авуна. Амма чун, чаз Реббиди, чи Аллагъди, эмир гайивал, дяве ийиз фида!» Куъне яракъ къачуна дагълариз хкаж жедай жуърэт авунай. ⁴² Реббиди квева агакъарун патал заз эмир ганай: «Фимир. Дяве гатІунмир, Зун квехъ галач эхир. ТахъайтІа куън душманри кукІварда!» ⁴³ За квева им агакъарнай, амма куъне яб акалначир. Куън Реббидин эмирдиз акси хъанай ва такабурвал себеб яз дагълариз хкаж хъанай. ⁴⁴ И дагъларин эгълиятир амарияр куъ вилик экъечІнай. Амур, чІижерин кул хъиз, куъ гуьгъуьниз галтугнай! Абуру куън Сеир тирвал, Гъармадал къван хурук кутуна чукурнай! ⁴⁵ Элкъвена хтайла, куън Реббидин вилик шехънай, амма Реббиди квез яб ганачир, квез дикъет авуначир.

⁴⁶ Гъа икІ, куън Къадешда хейлин вахтуналди хъанай.

Къурумда гъарна къекъуьн

2 ¹ Чун къулухъ элкъвенай ва НацІун гъуьлуьхъди физвай рекъяй къурумдиз гъахънай; Реббиди заз гъа икІ эмир ганай. Чун хейлин вахтунда Сеирдин дагъларин къвалалай физ рекъе хъанай. ² Ахпа Реббиди заз лагъанай: ³ «Бес я куън и дагъларин вири патарихъай элкъвена фейи къван. Кефер патахъ элкъуьгъ. ⁴ Халкъдизни малумара: Куън куъ стхайрин, Эсаван эвледрин, Сеирдин эгълийрин чилерай яна фида. Абуруз квехъай кичІезва. Килиг гъа, ⁵ абурухъ галаз дяве гатІунмир! Абурун чилин гъич са чІибни За квез гудач, вучиз лагъайтІа Сеирдин дагълар За Эсаван мулкар яз тайинарнава. ⁶ Гъам куъне недай суърсет, гъам куъне хъвадай яд абурувай гимишдихъ къачу. ⁷ Реббиди, куъ Аллагъди, квез вири крава хийир-дуьа* авуна эхир! Адаз куън и чІехи къурумдайтІуз гъикІ физватІа хабар я. Ингъе им яхцІур йис я Ребби, куъ Аллагъ, квехъ галаз ва квез гъич са куънин патахъайни игътияж авачир».

⁸ Чун чи стхайрин, Эсаван эвледрин, Сеирдин эгълийрин уълкведикай, вич Элатдилаь Эциан-Гебердал къван дуьзен тирвал экІя хъанвай рекъикай, къерех хъана – ва Магъабдин дуьзенриз гъахънай.

⁹ Реббиди заз лагъанай: «Магъабвийрал гъужум ийимир, абурухъ галаз дяве гатІунмир, абурун чилерикай За квез гъич са затІни гудач,

вучиз лагъайтIа За Арⁱ Лутан эвлед-
риз мулкар яз ганва».

¹⁰ (Виликдай ана анакьяр хътин, къакъан буйдин, чIехи ва гзаф къадарралди авай халкъди эмийри уьмуьр тухузвай. ¹¹ Абур, анакьяр хъиз, рефаимрикай яз гьисабзава; магъабвийри абуруз эмиар лугъузва. ¹² Сеирда лагъайтIа виликдай хурийри уьмуьр тухузвай, амма Эсаван эвледри абурун чилер къуна, абур тергна ва гъана уьмуьр тухуз ацукъна – Исраилан эвледри чпиз Реббиди чпин ихтиярда тур уьлкведа вуч авунайтIа, гъакI авуна.)

¹³ «Виликди! – лагъана Реббиди. – Зеред вацIун кьерелай элячI!»
Чунни Зеред вацIун кьерелай элячIнай.

¹⁴ Къанни цIемуьжуьд йисуз чна Къадеш-Барнедилай гатIунна рехъ атIанай – ингье Зереддилай элячIна. Чи арада виликан несилдин аскеррикай гъич садни амачир – абуруз Реббиди къин къурвал. ¹⁵ Чи юкъва авай абурув сад садан гуьгъуьналлаз Реббидин гъил агакъна, ва эхирни абурукай садни чан аламаз амукънач. ¹⁶ И аскерар сад амай къван вири кьейила, ¹⁷ Реббиди заз лагъанай: ¹⁸ «Куьн исятда Ардилай яна, магъабвийрин чилелайтIуз алад, ¹⁹ ва ахпа аманийрин уьлкведив агакъда. Абурул вегъемир, абурухъ галаз дяве гатIунмир. Абурун чилерикай За квез гъич са кIусни гудач, вучиз лагъайтIа и чилер За Лутан эвледрин ихтиярда тунвай-буря».

²⁰ И уьлквени, чпиз аманийри замзуммиар тIвар ганвайбур тир,

рефаимрин чилерикай яз гьисабзава, абуру виликдайни гъана уьмуьр тухузвай. ²¹ Им чIехи, гзаф къадардин халкъ тир – анакьяр хъиз, къакъан буй авай. Амма Реббиди абур тергна – аманийри абурун чилер къуна ва гъана уьмуьр тухуз ацукъна. ²² Реббиди амманияр патал, чеб Сеирда уьмуьр тухузвай Эсаван эвледар патал вуч авунайтIа, гъам авуна. Ада Хуриар тергнай эхир – Эсаван эвледрини абурун чилер къунай ва гилалди гъана уьмуьр тухузва. ²³ Газадин къваларив гвай хуьрера уьмуьр авур авиар лагъайтIа, кафтарвийри – Кафтардай атай халкъди, – тергнай ва гъа икI абурун чилел уьмуьр тухуз ацукънай.

Хешбандин пачагъ Сигъанан винел гъалибвал (Къурумда 21:21-30)

²⁴ «Виликди! – лагъанай Реббиди. – Арнан вацIалай элячI! Килиг, За Гъешбандин пачагъ амари Сигъан ва адан уьлкве куь гъиле твазва. Чилер къачуз гатIуна! Дяве ая! ²⁵ И йикъалай эгечIна За цавун кIанник квай вири халкъарик куь вилик кичI ва хаф ядай гьиссер кутада. Квекай ван хъайила, абур кичIе хъана зурзас акъвазда!»

²⁶ Къедемат къурумдай за Сигъанан, Гъешбандин пачагъдин, къилив адаз ислягъвал теклиф ийиз векилар ракъурнай. За адав агакъарун патал эмир ганай: ²⁷ «Заз ви чилерилай яна фидай ихтияр це. Зун рехъ къуна фида, я эрчIи, я чапла патахъ элячIдач. ²⁸ Чна недайдини,

ⁱ ²⁹ Вич вири Магъаб чилин лишан тир шегъер.

чна хъвадайдини вуна чаз гимиш-дихъ маса гуда. Анжах ви чилерай яна фидай ихтияр це – ²⁹ Сеирда уьмуър тухузвай Эсаван эвледри, ва Арда уьмуър тухузвай магъабвийри хъиз, – ва чун Ярдан вацІун а патаз, Реббиди, чи Аллагъди, чаз гузвай гъа уьлкведиз рекъе гъатда». ³⁰ Амма Сигъаназ, Гъешбандин пачагъдиз, чун и патай а патаз ахъайиз кІан хъанач. Реббиди, чи Аллагъди, Сигъан куь гъиле тун патал, адан руьгъ терсди, рикІни кІевиди авуна – и кІвалахни къилиз акъатна.

³¹ Реббиди заз лагъанай: «Килиг, сифте За Сигъанни адан уьлкве ви гъиле твада! И уьлкве муьтІуьгъ авунилай гатІуна». ³² Сигъан вичин вири къушунни галаз чи хуруз экъечІнай ва Ягъацдин патарив чахъ галаз женг гатІуннай. ³³ Реббиди, чи Аллагъди, ам чи гъиле тунай: чна ам ва адан рухваря яна къенай ва адан вири къушун телефнай. ³⁴ А вядеда чна адан вири шегъерар къунай ва абур тергнай. И шегъерра чна садни тун тавуна, гъам итимар, гъам папар, гъамни аялар тергнай ³⁵ Анжах малар ва шегъерра гъиле гъатай затІар чна чаз тунай. ³⁶ Арнан вацІун дередин къерехда авай Араэрдилай, ва дерада авай хуьрелай гатІунна лап Гилеаддин чилерал къведалди гъич са къеледивайни чи хура акъвазиз хъаначир. Реббиди, чи Аллагъди, вири чи гъиле туна! ³⁷ Амма аманийрин уьлкведал куьне вегъеначир – я Яббукъ вацІун дерадал, я дагъдин хуьрерал. Реббиди, чи Аллагъди, гъакІ эмир ганай.

Башандин пачагъ Аган винел гъалибвал

(Къурумда 21:33-35)

З¹ Элкъвена хъиз, чун Башан га-лайвал рекъай фенай. Аг, Башандин пачагъ, вичин вири къушунни галаз чи хуруз экъечІнай ва Эдреидин патарив чахъ галаз женг гатІуннай. ² Реббиди заз лагъанай: «КичІе жемир, За ам вич, адан вири къушун ва адан уьлкве ви гъиле твазва. Куьне Гъешбанда гъакимвал авур амарийрин пачагъ тир Сигъаназ вуч авунайтІа, гъадазни гъакІ ая». ³ Реббиди, чи Аллагъди, Башандин пачагъ Агни, адан вири къушунни галаз чи гъиле тунай: чна абур сад амай къван вири яна къенай! ⁴ А вядеда чна адан сад амай къван вири шегъерар къунай – имни пудкъад шегъер, вири Аргуб виляят, Аган Башан пачагълугъ. ⁵ Вири ибур сенгер янавай къакъан цлар галай ва агалнавай варар авай шегъерар тир. Идалайни гъейри – сенгер янавачир гзаф къадар хуьрер. ⁶ Чна абур тергнай – Гъешбандин пачагъ Сигъаназ хътин кар къунай. И шегъерра чна гъам итимар, гъам папар, гъамни аялар тергнай. ⁷ Амма вири малар ва шегъерра гъиле гъатай шейэр чна чаз тунай.

⁸⁻⁹ Гъа икІ, а чІавуз чна Ярдан вацІун и пата гъакимвал ийизвай амарийрин къве пачагъдин чилер къунай – Арнан вацІалай Гьерман дагъдал (сидунвийри аниз Сиръян, амарийри – Сенир лугъуда) къван экІя хъанвай чилер – ¹⁰ дагъдин дуьзенра авай вири хуьрер, вири Гилеад, Аган Башан пачагълугъдин шегъерар тир Салхадал ва Эдреидал къван, вири Башан.

¹¹ Аг, Башандин пачагъ, рефа-
имрикай эхиримжиди тир. Адан
месни – ракъунди. Исятда ам ама-
нийрин Раббада ава; ам, адетдин
къуьнтералди, кІуьд къуьнтуьн яр-
гъивал, къуд къуьнтуьнни гъяр-
къуввал алайди я.

**Ярдандилай рагъэкъечІдай пата
авай чилер паюн**
(Къурумда 32:1-42)

¹² Чна а чІавуз къачур чилер, Ар-
нан вацІун дередилай вине авай
Араэрдилай ва Гилеаддин дагъдин
дуьзенлухрин са пай, ана экІя хъан-
вай хуьрерни кваз, за Рувенанни
Гадан тайифайриз* ганай. ¹³ Амай
Гилеад, ва гъакІни Аган пачагълугъ
тир вири Башан, за Манашедин та-
йифадин са паюниз ганай.

Аргубдин вири вилаятдиз – сан-
лай вири Башандиз – виликдай
Рефаимрин чил лугъудай. ¹⁴ Амма
Яира, Манашедин эвледди, Аргуб-
дин вири вилаят, гешурийрин ва
магъахвийрин сергъятрив къван,
къуна ва адаз вичин тІвар га-
на, гъакІ хъайила къенин йикъал
къведалди Башандиз Яиран хуь-
рер лугъузва.

¹⁵ Магъиран эвледриз за Гиле-
ад ганай. ¹⁶ Рувенанни Гадан тайи-
файриз, лагъайтІа, за Гилеаддилае
Арнан дередал къван авай чилер
ганай, дередин кІанайтІуз вичин
а пата аманийри уьмуьр тухуз-
вай Яббукъ вацІал къведалди сер-
гъят яз. ¹⁷ Идалайни гъейри, за абу-
руз дуьзендин чилер ганай – Ярдан
тирвал, Кинерет вирелай Къе-
йи гъуьлуьв яни УькІуь гъуьлуьв
къван – ва рагъэкъечІдай пата Фас-
га дагъдин ценерив къван.

¹⁸ А чІавуз за и тайифайриз ихъ-
тин тапшуругъ ганай: «Реббиди,
къуь Аллагъди, квез мулкар яз и чи-
лер гана. Амма куьн, яракъ гъиле
авай итимар, женгиниз куь стха-
яр тир вири Исраилдин рухвайрин
кІвенкІве аваз фин лазим я! ¹⁹ Куь
папар, аялар ва малар – заз квез
гъикъван гзаф малар аватІа чида! –
за квез гайи хуьрера амуькьрай.
²⁰ Реббиди куь стхайриз, квез хъиз
архайинвал гайила, абуру, Ребби-
ди, куь Аллагъди, чпиз гузвай, Яр-
дан вацІун а пата авай уьлкве муь-
тІуьгъ авурла, – гъа чІавуз куьн за
квез гайи куь чилин белгенрал* эл-
къвена хкведа».

²¹ А вядеда за Шуаяз* лагъанай:
«Реббиди, куь Аллагъди, и къве па-
чагъдиз вуч авунайтІа, ваз ви виле-
ралди акуна. Вун чпелай яна фи-
дай маса пачагълугътризни Реббиди
гъахътин кар къада. ²² Абурухъай
кичІе жемир: Реббиди, куь Аллагъ-
ди, Вичи куьн патал женг чІугъваз-
ва!»

**Мусадиз Ярдандилай
элячІун къадагъа авун**

²³ А чІавуз за Реббидиз ялвар
авунай: ²⁴ «Агъа Ребби! Вуна заз, ви
лукІраз, Ви чІехивал ва ви гъилин
къуват къалуриз гатІунна! Цаварал
я тушни чилерал ихътин крарни
алакъунар вичин къуватдай фидай
маса аллагъ авани къван? ²⁵ Ихти-
яр це ман зазни вацІалай элячІна,
Ярдандин а пата авай авадан уьл-
кве аквадай – гъам и авадан дагъ-
лух чилер, гъамни Либан!»

²⁶ Амма Реббидиз куьн сеbeb яз
закай хъел атанвай ва заз яб га-
начир. Ада лагъанай: «Бес хъуй!

Мад Завай идан патахъай тГалабунар ийимир. ²⁷ Фасга дагъдиз хкаж хъухъ ва рагъакИдай патаз, кефер патаз, къибледиз ва рагъэкъечІдай патаз килиг, жуван вилералди килиг, вучиз лагъайтІа Ярдандилай элячІун ваз къисмет авунвач. ²⁸ Шу-аяз* серенжемар це, адаз мягкемди ва уътквемди хъухъ лагъана эмир це. Ам и инсанрин кыле аваз фида – ва ваз анжах вилералди аквадай уълкве абурун мулкариз элкъуърда».

²⁹ Чун Бет-Пеардин патарив гвай дугуна акъвазнай.

Къанундиз яб гуниз эверун

4 ¹ Яб це эхир, Израил, за ваз чирдай къайдайризни тагъкимриз! И чІавуз куън чан аламаз амукъда ва, Реббиди, куъ бан-бубайрин Аллагъди, квез гузвай уълкведиз ата-на, ам муътІуыгъ ийида. ² Зи гафарихъ я акал хъийимир, я хкудмир. За квез виридаз малумарзавай Реббидин, куъ Аллагъдин, эмирар къилиз акъуд.

³ Реббиди Багъал*-Пеарда вуч авунайтІа квез куъ вилералди акуна! Реббиди, куъ Аллагъди, куъ арадай Багъал-Псардин гуьгъуьна аваз феи гъар сад тергна. ⁴ Куън, лагъайтІа, Реббидиз, куъ Аллагъдиз, вафа хвейибуур, – куън къени вири сагъ-саламат я.

⁵ Ингъе, за квез, Реббиди, зи Аллагъди, заз гъикІ эмир ганайтІа, гъакІ авуна кІандай къайдаяр ва тагъкимар чирзава. Куъне абур, вич къун патал исятда физвай уълкведа, тамамарун лазим я. ⁶ Абур кІевелай тамамар ая – ва и чІавуз вири халкъариз куъ камал ва акъул аквада.

Вири и къайдайрикай ван хъайила, абур лугъуда: «И чІехи халкъ гъикъван камал ва акъул авайди я!» ⁷ Чна Вичиз эвердайла, Ребби, чи Аллагъ, хъиз чаз мукъва тирвал, чпин аллагъарни чпиз гъакъван мукъва тир мадни са ихътин чІехи халкъ ава жал? ⁸ Чпин къайдаярни тагъкимар, и за квез алай вахтунда гузвай Къанун* хъиз, гъакъван адалат гвай мадни ихътин са чІехи халкъ ава жал?

⁹ Килиг гъа, мукъаятвал ая, ваз ви вилералди акурди рикІелай ракъурмир; ваз ви вилералди акурди вал чан аламай къван ви хурун зигъинда хъурай! Гъам аялриз, гъамни хтулриз ихтилат ая.

¹⁰ А юкъуз куън Харебдин* ценерив Реббидин, куъ Аллагъдин, вилик акъвазнай, вучиз лагъайтІа Реббиди заз эмир ганай: «Зи патав халкъ кІватІ ая, ва За абуров зи тапшуругъар агакъарда. Абур чилел жедай чпин вири уьмуър тухуда Захъай кичІе жез чир авурай ва чпин аялризни тарс гурай».

¹¹ Ингъе куън атана дагъдин кІане акъвазнай, дагъни лап цаварив агакъзавай ялавди къуна кузвай. МичІивал акъалтнавай – циф ва экъи мичІ. ¹² Ребби квехъ галаз цІун юкъвай рахазвай, квезни гафарин ван къвезвай, амма са жуьрединни къамат аквазвачир – анжах сесинин ван къвезвай. ¹³ Реббиди куън, куъне тамамарун лазим тир, Вичихъ галаз авай икърардин шартІарин гъакъиндай хабардар авунай, – цІуд эмирдин. Ада къванцин къве къелечІ къаябдал абур хъеней.

¹⁴ А чІавуз Реббиди заз, куъне абур куън физвай ва куъне къадай

уьлкведа къилиз акъудун патал, къайдаяр ва тагъкимар чирунин эмир ганай.

Бутпересвал къадагъа авун

¹⁵ Харебдал* Ребби квехъ галаз цIун юкъвай рахадайла, квез са жуьредин къаматни ақуначир. ¹⁶ ¹⁸ Писвал авуникай къерех хъухъ – яни жув патал итимдин ва я папан, чилел алай гъайванрикай садан, я тушни цаварал лув гудай къушарикай садан, чилин чан алай затIарин, я тушни це, чилелай агъада сирнавзавай гъетрен кIалуб, са гыхьтин ятIани шикил арадал гъуникай. ¹⁹ Цавуз килигиз, рагъ, варз ва гъетер, цавун вири къушун акваз, темягъкарвилиз рехъ гумир – абуруз икрам ийимир, абуруз къуллугъ ийимир! Реббиди, куь Аллагъди, абур цавун кIаник квай маса халкъар патал тайинарнавайди я. ²⁰ Амма куьн Реббиди, квейкай Адан хсуси халкъ хъун патал къахчуна, ракъ цIурурдай а къулай Мисридай ахкъудна – гъакI хъунни авуна.

²¹ Куьн паталди Реббидиз закай хъел атана ва зун Ярдандилай элячIдач, ва Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай а авадан уьлкведиз акъатдач лагъана къин къуна. ²² Зун ина, гъакI Ярдандилай элячIиз тахъана, рекъида. Амма куьн адалай элячIда ва а авадан уьлкве къада! ²³ Амма килиг гъа, квехъ галаз Реббиди, куь Аллагъди, кутIуннавай икърар рикIелай алудмир: куьн патал икрам ийидай кIалубар рас ийимир, са жуьрединни шикилар чIугвамир. Им квез Реббиди, куь Аллагъди,

къадагъа авунва. ²⁴ Вучиз лагъайтIа Ребби, куь Аллагъ, – им кана руьхъ ийидай цIай я! Ам – гъайра Аллагъ я!

²⁵ Квез аяларни хтулар хъайила, куьне а уьлкведа яргъалди уьмуьр тухвайла, куьне писвилиз рехъ гуда – икрам ийидай кIалубар туькIуьрда, гъар жуьредин шикилар чIугвада. Реббидин, куь Аллагъдин, рикIиз такIан крар авуналди, куьне адак хъел кутада. ²⁶ За гила цаварни чилер шагъидвиле къазва хьи, адалай къулухъ, Ярдандилай элячIна исятда куьне къадай а уьлкведай, куьн лап фад квахъда! А чIавуз куьне ана яргъалди уьмуьр тухуда: куьн тергда. ²⁷ Реббиди куьн халкъарин арадай чукурда. Квейкай лап тIимилбур сагъ яз амукъда, ва куьне Реббиди чпин патав ракъурай халкъарин арада уьмуьр тухуда. ²⁸ Ана куьне инсанрин гъилери туькIуьрай аллагъриз къуллугъда, – кIарасдин кIусариз ва къванериз – чпиз акван тийидай, ван текъведай, нен тийидай ва ни текъведай аллагъриз.

²⁹ Ана куьн Реббидихъ, куь Аллагъдихъ, къекъвез жеда – ва жагъида, вири рикIин ва руьгдин сидкъидай адахъ элкъвейтIа. ³⁰ Квез четин хъайила, яргъал тир гележегда вири и крар куь къилел атайла – гъа чIавуз куьн Реббидин, куь Аллагъдин, патав хкведа ва адахъ яб акалда. ³¹ Ребби, куь Аллагъ, регъим гвайди я эхир, – регъим гвай Аллагъ: Ада куьн гадардач ва терг ийидач, Ада чпин вилик къин къуна, куь бан-бубайрихъ галаз кутIуннавай а икърар рикIелай ракъурдач.

Ребби – тек сад тир Аллагъ

³² Алатай вахтарикай, Аллагъди чилел инсан халкъ авур йикъалай гатІунна, валай вилик вуч авайтІа, хабар къуна чира: цавун са къерехдилай муькуь къерехдал къван икъван чІехи са вуч ятІани хъайиди яни? Гъич садазни идаз ухшар авай кардикай ван атайди яни? ³³ Квез хъиз, маса гъич са халкъдизни цІун къеняй рахазвай аллагъдин ван хъана ва чан аламаз амуькун хъайи кІвалах яни? ³⁴ Аллагърикай гъич садани атана маса халкъдин арада авай халкъ вичиз къачуна, килогна чирун хъайи кар яни, – залан четинвилерни, са кар жедайвилин лишанни, аламатарни, дявени ракъуриз, Вичин чІехи, къадар авачир къудратдалди чІехи ва акурдаз кичІе жедай крар ийиз? Ибур вири куьн патал Реббиди, куь Аллагъди, Мисрида, куь вилик авур кІвалахар я. ³⁵ Квез вири ибур, Ребби – им Аллагъ тирдан, Адалай гъейри маса Аллагъ авачирдан гъавурда акъун патал, аквадайвал авунвайди тир. ³⁶ Квез насигъат гун яз, Ада квез цаварай эвернай. Ада квез Вичин чІехи цІай чилел къалурна, ва квез Ам цІа гъикІ квехъ галаз раханайтІа ван хъанай.

³⁷ Реббидиз куь бан-бубаяр кІан хъана – гъавиляй куьн, абурун эвледар, хкъана. Ада Вичи куьн Мисридай Вичин чІехи къуватдалди акъудна, ³⁸ квелай къадардиз гзаф ва къуват авай халкъарин чилер квез гун патал, – куьн гъабурун чилерал гъана ва абур куь ихтиярда тун патал (гъакІ хъунни авуна). ³⁹ Гила гъавурда акъукъ ва рикІел хуьх, Ребби – им вини цаварални

Аллагъ я, агъа чилерални, ва масад авайди туш. ⁴⁰ За квез гила агакъарзавай Адан къайдаяр ва эмирар къилиз акъуд ва квез ва куь эвледриз хъсан жеда, ва куьне Реббиди, куь Аллагъди квез эбеди яз гузвай а уьлкведа яргъалди уьмуьр тухуда.

Далда-шегъерар

(Къурумда 35:6-34;

Киххъей къанун 19:1-13)

⁴¹ А вядеда Мусадн Ярдандин рагъэкъечІдай пата авай пуд шегъер чара авуна: ⁴² виликдай чпин арада душманвал авачиз кас хатадай яна къейи гъар низ ятІани и шегъеррикай саниз катна ва идакди вичин уьмуьр хиласдай мумкинвал хъун патал. ⁴³ Ингъе и шегъерар:

Къурумда, дагъдин дуьзенда, рувенийриз чара авунвай чилел алай Бецер.

Гилеадда, Гадан чилерал алай Рамат.

Башанда, Манашедин чилерал алай Галан.

**ЦІуд весини
алава насигъатар
(4:44–11:32)**

Къанундив эгечІун

⁴⁴ Ингъе Мусадн Исраилдин рухвайриз гайи Къанун*.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ибур Мисридай экъечІайдалай къулухъ – Ярдандин а пата, Бет-Пеардин патарив гвай дерада, Гъешбанда сагъибвал авур амарийрин пачагъ Сигъанан чилел Мусадн вири Исраилдин рухвайриз малумарай шагъидвилер, къайдаяр ва тагъкимар я. Мусадни Исраилдин рухвайри, Мисридай экъечІнай,

Сигъанан винел гъалибвал къачунай⁴⁷ ва адан уьлкве, Башандин пачагъ Аган уьлкведихъ галаз санал, къунай. Амарийрин и къве пачагъдин чилер Ярдандилай рагъэкъечІдай пата экІя хъанвай,⁴⁸ Арнан дередин къерехда авай Араэрдилай Сигъан, яни Гьерман дагъдал къван,⁴⁹ абурук рагъэкъечІдай патан вири Ярдандин дере, лап Къейи гъуьлуьв ва Фасга дагъдин хуш квай хурал къван.

Щуд веси

(ЭхкъечІун 20:1-17)

5¹ Мусади вири Исраил кІватІна ва лагъана:

– Яб це, Исраил, за квез гила малумардай къайдайриз ва тагъкимриз! Абур чира ва ян тагана къилиз акъуд.² Реббиди, чи Аллагъди, Харебдал* чахъ галаз икърар кутІунна.³ И икърар Реббиди чи бубайрихъ галаз ваъ, чахъ галаз – чахъ виридахъ, чеб сагъ-саламат яз исятда инал акъвазнавайбурухъ галаз, кутІунна.⁴ Ребби квехъ галаз чин чинал раханай – дагъдал, цІун къеняй.⁵ Зун а чІавуз Реббидинни куь арада акъвазнавай, Адан гафар агакъарун патал, вучиз лагъайтІа квез цІухъай кичІезвай ва дагъдиз хкаж жезвачир. Ада лагъанай:

⁶ «Зун Ребби, ви Аллагъ я, вун Мисридай, лукІвиляй Акъудайди.
⁷ Вахъ Залай гъейри маса аллагъар тахъурай.

⁸ Жуваз гъилералди раснавай икрам ийидай кІалубар – вине цавара авай, агъада чилел алай я тушни чилелай агъада це авай гъич са

затІунинни шикилар чІугвамир.
⁹ Абуруз я икрам, я къуллугъ ийимир, вучиз лагъайтІа, Зун Ребби, ви Аллагъ – гъайра Аллагъ я. Зун кІан тахъай бубайрин гунагърай За абурун аялрив, хтулрив ва птулрив жаза агакъарда.¹⁰ Амма Зун кІандай ва зи эмирар къилиз акъуддайбурун несилрив За агъзур лагъай несилдални хийир агакъарда.

¹¹ Гъавайда Реббидин, ви Аллагъдин, тІвар къамир. Реббиди икІ ийизвайдаз жаза тагана тадач.

¹² Киш*, ваз Реббиди, ви Аллагъди, эмир гайивал, пак* тир югъ яз бегъемара.¹³ Ругуд юкъуз кІвалах ая, кардал машгъул хъухъ,¹⁴ амма ирид лагъай югъ – Киш я: ам Реббидинди, ви Аллагъдинди, я. И юкъуз гъич садани кІвалахна жедач – я вуна, я ви хци, я ви руша, я ви лукІра, я ви къаравушди, я ви жунгавди я тушни ламра – гъич са гъайвандини, я масанай атана ви шегъерда уьмуьр тухузвай чара касди. Ви лукІра ва ви къаравушди, гъа вуна хъиз, ял ягърай.¹⁵ Вун вич Мисрида лукІ тирди рикІел хуьх, амма Реббиди, Ви Аллагъди, Вичин чІехи, къадар авачир къудратдалди, вун анай акъуднай. Гъавиляй Реббиди, ви Аллагъди, ваз Киш бегъемарунин эмир ганва.

¹⁶ Реббиди, ви Аллагъди, ваз гузвай а чилел ви уьмуьр яргъал чІугурди хъун патал ва ваз а чилел хъсан хъун патал бубадизни дидедиз, ваз Реббиди, ви Аллагъди, эмир гайивал, гъуьрмет ая.

¹⁷ Яна рекъимир.

¹⁸ Зинавал ийимир.

¹⁹ Чуьнуьхмир.

²⁰ Маса касдиз акси яз тапан шагидвал ийимир.

²¹ Чарадан паб кІан жемир. Чарадан кІвални ник, чарадан лукІарни къаравушар, чарадан маларни ламар – чарадан са затІни кІан жемир».

Халкъдин жаваб (ЭхкъечІун 20:18-21)

²² Реббиди им куь вири халкъдиз лагъанвайди я. Ам дагъда, цІун къулай, цифедай, къалин мичІяй, къати сесиналди раханай. И гафарик Ада мад гъич са алавани кухтунач. Ада абур къванцин къелечІ къве къаябдал кхъена ва а къаябар зав вахкана.

²³ Куьне мичІивиляй къвезвай ванциз яб гузвай, дагъ лагъайтІа, ялавди къуна кузвай.

Куьн, тайифайрин* къиле авайбур ва агъсакъалар, зи патав атанай. ²⁴ Куьне лагъанай: «Реббиди, чи Аллагъди, чаз Вичин Баркалла* ва къудрат къалурна. Чаз цІун къулай къвезвай адан ван хъана. Къе чаз инсан вичихъ галаз Аллагъ рахайлани чан алаз амукъун мумкин тирди чир хъана. ²⁵ Чун рекъин квез герек я – и еке ялав чун туькъуьниз гъазур я эхир! Чаз мад гъилера Реббидин, чи Аллагъдин, ван хъайитІа, чун рекъида! ²⁶ Им гъич хъайи кІвалах яни, инсандиз, чаз хъиз, чан алай Аллагъ вичихъ галаз цІун

къулай гъикІ рахазватІа ван атун ва ам сагъ-саламат яз амукъун? ²⁷ Вуна фена Реббиди, чи Аллагъди, вуч лугъудатІа яб це. Ахпа вуна, Реббиди, чи Аллагъди, вун куьн патахъай хабардар ийидатІа, чав агакъара. Чнани яб гуда ва тамамарда».

²⁸ Реббидиз куь гафар ван хъанай ва заз лагъанай: «Заз и инсанар вуч раханатІа ван атана, абуру ваз вуч лагъанатІа вири ван хъана. Абуру дуьз лугъузва. ²⁹ Агъ, абуру гъакъикъатдани рикІин вири сидкъидай Захъай датІана кичІе хъуниз ва Зи вири эмирар тамамаруниз – абуруз чпизни, абурун эвледризни эбеде яз хъсан жедайвал, – майил авунайтІа! ³⁰ Алад ва абуруз алачухрик хъфинин эмир це. ³¹ Вун лагъайтІа инал, Захъ галаз, амукъда. За ваз вири эмирар, къайдаяр ва тагъкимар малумарда. Вуна абуруз чирда, ва абуру вири и крар За чпин ихтиярда твадай уьлкведа къилиз акъудда».

³² Квез Реббиди, куь Аллагъди, эмир гайивал ян тагана къилиз акъуд, я эрчІи патахъ, я чапла патахъ къерехдиз къекъечІмир! ³³ ДатІана квез Реббиди, куь Аллагъди, эмир ганвай рекъерайтІуз алад. Ва куьн сагъ-саламат жеда, ва квез хъсан жеда, яргъалди куьне муьтІуьгъардай а уьлкведа уьмуьр тухуда.

Ребби кІан хъунин ва муьтІугъ хъунин насигъат

Б¹ Ингъе Реббиди, куь Аллагъди, квез чир ая лагъана ганвай эмирар, къайдаяр ва тагъкимар, куьне абур куьн физвай ва куьне къадай уьлкведа къилиз акъудун лазим я. ² Квез куь уьмуьрдин гъар са юкъуз

Реббидихъай, куь Аллагъдихъай, киче хурай, ва за квева агакъарзавай Адан вири къалурнавай къайдаяр ва тагъкимар къилиз акъудрай, куь аялри ва хтулрини гъа икI авурай, ва и чIавуз куьне яргъалди уьмуьр тухуда.

³ Яб це, Исраил! Вири ибур ян тагана къилиз акъуд! И чIавуз квева хъсан жеда ва куьн вичикай некни вирт хкатзавай чилел къадардиз гзаф авайбур жеда, – Реббиди, куь бан-бубайрин Аллагъди квева хиве къурвал.

⁴ Яб це, Исраил! Ребби, чи Аллагъ, тек сад тир Ребби я!

⁵ Ребби, ви Аллагъ, рикIин сидкъидай, вири чандалди, вири къуватралди кIан хухъ. ⁶ За къе ваз гузвай эмирар датIана ви рикIе аваз хурай. ⁷ Абур жуван аялриз ахъай хъия, абур даим тикрар ая – вун кIвале аваз хъайитIани, рекъе аваз хъайитIани, къаткизватIани, къаргазаватIани. ⁸ Абур, лишан хъиз, жуван гъилик кутIуна, абур ви пелел алаз хуй. ⁹ Абур ви кIвалин гуьрцелдин хилерал ва шегъердин варарал* кхъихъ.

¹⁰ Реббиди, ви Аллагъди, вун, Ада ваз гуда лагъана ви бан-бубаяр тир Ибрагъимаз, Исакъаз ва Якъубаз къин къур уьлкведиз гъида. Ана вунна эциг тавунвай чIехи ва абад шегъерар, ¹¹ вуна кIватI тавунвай гъар жуьредин шейэриври ацIанвай кIвалер, вуна къванер яна рас тавунвай фураар, вуна акIур тавунвай ципицI багълар ва зейтундин кIапIалар ава. Ана вуна тухдалди неда!

¹² Килиг гъа, Ребби рикIелай алудмир – вун Мисридай, лукIвиляй Акъудайди тир. ¹³ Реббидихъай, ви

Аллагъдихъай, киче хухъ, Адаз къуллугъ ая, Адан тIварцелди къиняхъ.

¹⁴ Маса аллагърин, куь патарив уьмуьр тухузвай халкъарин аллагърин, гуьгъуьна аваз фимир, ¹⁵ Ребби, куь арада авай, куь Аллагъ, – гъайра Аллагъ я эхир: Адаз хъел къведа ва куьн чилин винелай тергда! ¹⁶ Ребби, куь Аллагъ, куьне ам Массада темягъ авур тегъерда, синагъ ийимир. ¹⁷ Реббидин, куь Аллагъдин, эмирар, Ада квева ганвай шагъидвилер ва къайдаяр ян тагана къилиз акъуд. ¹⁸ Адан фикирдалди вуч дуьз ва хъсан ятIа, гъам ая. И чIавуз квева хъсан жеда: куьне фена, вич Реббиди къин гана куь бан-бубайриз хиве къунвай авадан уьлкве къада. ¹⁹ Реббиди анай куь вири душманар чукурда. Реббиди гъа икI лагъана.

²⁰ Тележегда хци вавай: «Реббиди, чи Аллагъди, квева гайи и шагъидвилерин, къайдайрин ва тагъкимрин мана-метлеб вуч я?» – лагъана хабар къурла, ²¹ адаз икI жаваб це: «Чун Мисрида фиръавандин* лукIар тир, ва Реббиди Вичин чIехи къудратдалди чун Мисридай акъудна. ²² Чи вилерикди Реббиди Мисри патал, фиръаван ва вири адан кIвал патал пис нетижаяр авай чIехи ала-матар ва кар жедайвилин лишанар къалурна. ²³ Амма чун Ада, Вичи къин гана чи бан-бубайриз хиве къунвай уьлкведиз, – ам чаз багъишун патал, – гъунин мураддалди, Мисридай ахкъудна. ²⁴ Реббиди чаз вири и къайдаяр тамамарун эмир авунва, чаз хъсан хъун патал, чун сагъ-саламат яз амукъун патал – Реббидихъай, чи Аллагъдихъай,

кичѣ хьун патал. Им гьакІ хьунни авунва – къенин йикъалди. ²⁵ Чи гьахъ-михъивал – им, Ада чаз эмир гайивал, Реббидин, чи Аллагъдин, вилик вири и эмирар къилиз акъудун я».

Яб тагунин вилик пад атІун

(ЭхкъечІун 34:11-16)

7¹ Куьн Реббиди, куь Аллагъди, куьн вич къун патал исятда физвай уьлкведиз гъайила, ва анай гзаф къадар халкъар чукурайла: хетияр, гиргашияр, амарияр, къенанвияр*, перизияр, гъивияр ва ябусвияр – квейла гзаф авай ва къуват авай ирид халкъ, – ² Реббиди, куь Аллагъди, абур куь гъиле турла ва куьне абурун винел гъалибвал къачурла, абур терг ая! Абурухъ галаз икърарар кутІунмир ва абуруз инсаф ийимир. ³ Абурук мукъва жез акахъмир, – абурун рухвайриз куь рушар гумир ва абурун рушарни куь рухвайриз гъимир. ⁴ ТахъайтІа абуру куь рухваяр Закай элкъурда ва абуру маса аллагъриз къуллугъ ийида! А чІавуз Реббидиз квейкай хъел къведа ва гъасятда куьн терг ийида. ⁵ ИкІ авуна кІанда: абурун къурбанганар* – чукІура, абурун пак тир къванер – хух, Ашерадин дестекар – атІутІ, бутар* – куг! ⁶ Куьн Реббидин, куь Аллагъдин, вилик пак тир халкъ я эхир; Реббиди, куь Аллагъди, куьн Вичин багъа эменни хьунин мураддалди, чилел алай вири халкъарин арадай хкъана.

⁷ Реббиди куьн маса халкъарилай къадардиз гзаф я лагъана гзаф кІан хъана хкъагъайди туш. Ваъ, куьн – халкъарин арада виридалайни

гъвечІиди я! ⁸ Амма Реббидиз куьн кІанда ва куь бан-бубайриз къур къинез вафа хуьзва, – ингъе вучиз Ада куьн Вичин чІехи къудратдалди хутахна, лукІвиликай, Мисридин пачагъдин, фиръавандин*, гъиликай азад авуна. ⁹ Гъавиляй чир хъухъ, Ребби, ви Аллагъ, – гъакъикъатда Аллагъ я, умуд кутаз жедай Аллагъ я; Ам агъзур несилдал къведдалди Вич кІандай ва Вичин эмирар къилиз акъуддайбурухъ галаз кутІуннавай регъим квай икърардиз вафа я. ¹⁰ Амма Вич инкарзавайбур Ада жаза гана тергда – ангел тавуна абурукай гъар садаз жаза гуда! ¹¹ Гъавиляй за ваз исятда малумарзавай эмирар, тагъкимар ва къайдаяр къилиз акъуд.

Яб гунай хийир-дуьа

(Леви 26:1-13;

Киххъей къанун 28:1-14)

¹² Куьн и къайдайриз табий жез хъайитІа, абур дуьм-дуьз тамамариз хъайитІа, Реббини, куь Аллагъ, Ада куь бан-бубайрихъ галаз кутІуннавай а регъим квай икърардиз вафа жеда. ¹³ Адаз куьн кІан жеда, Ада квез хийир-дуьа* ийида ва гзаф къадарралди авай халкъ ийида, Ада, квез гуда лагъана Реббиди куь бан-бубайриз къин къур чилел куь велериз ва куь чилин бегъердиз, куь техилдиз, чехирдиз ва зейтундин гъеридиз, калерин дулдиз, хиперин ва цІегъерин дулдиз хийир-дуьа ийида. ¹⁴ Квев, маса са халкъдихъни агакъ тавур, хийир-дуьа агакъда! Куь арада аялар тежезвай итимарни папар жедач, ва куь маларни чІуруз амукъдач. ¹⁵ Реббиди куьн вири азаррикай

хуьда. Ада квел Мисридин терг ийидай азарар ракъурдач (куь рикел абур алама), амма абур куь душманрал ракъурда.

¹⁶ Куьне Реббиди, куь Аллагъди, куь гъиле тур вири халкъар терг ая; абурун язух къвемир, абурун аллагъриз къуллугъ ийимир – им куьн патал желе жада.

Чара халкъарихъай киче тахуниз эверун

¹⁷ Куьне, мумкин я, фикирда: «И халкъар чалай къадардиз гзаф я. Бес чна абурувай чилер гъикI къакъудда?» ¹⁸ Амма абурухъай киче жемир! Реббиди, куь Аллагъди, фиръавандиз* ва вири Мисридиз гъихътин кар къунайта, рикел хкваш. ¹⁹ Квез куь вилералди акур чехи ва залан четинвилер, гъакIни са кар жадавилини лишанар ва ала-матар рикел хкваш. Реббиди, куь Аллагъди, Вичин чехи, къадар авачир къудратдалди куьн Мисридай гъикI акъуднайта рикел хкваш. Реббиди, куь Аллагъди, квез алай вахтунда кичезвай вири халкъаризни гъа икI ийида. ²⁰ ГъакIни сагъ-саламат яз амукъна квекай чуьнуьх хъайибурни рекъидайвал Ада абурал хузарин кул ракъурда. ²¹ Киче жемир, куь арада Ребби, куь Аллагъ, ава эхир, чехи ва гъайбат гвай Аллагъ! ²² Амма Реббиди, куь Аллагъди, и халкъар яваш-явашдиз чукурда. Куьне абур фад терг авун лазим туш – тахъайта ана вагъши гъайванрин къадар гзаф жада.

²³ Реббиди, куь Аллагъди, квез и халкъарин винел гъалибвал багъишзава ва абур чилелай терг же-

далди абурун арада зурба гъалаба твада. ²⁴ Ада абурун пачагъар куь гъиле твада, ва куьне гъатта абурун тIварни цавун кIаник тадач. Куь хура гъич садавайни акъвазиз жадач, ва куьне абур вири тергда.

²⁵ Абурун аллагърин кIалубар куг. Темягъ фена, и кIалубар винелай кIевнавай гимишни къизил жуваз къачумир, тахъайта вун желеда гъатда – Ребби, ви Аллагъ, патал им мурдар затI я эхир. ²⁶ Мурдар затI жуван кIвализ гъимир, тахъайта гъадахъ галаз санал вунни терг ийида. Ихътин затI ваз чиркинди ва мурдарди хъурай – ам терг авуна кIанда.

Ребби рикелай алуд тавунин эмир

8¹ За исятда квез малумарзавай вири эмирар гъа лагъайвал къилиз акъуд. ИкI хъайитIа куьн чан аламаз амукъда ва къадардиз артух жада; куьне фена, Реббиди къин гана куь бан-бубайриз хиве къунвай уьлкве муьтIуьгъар ийида. ² Рикел хкваш, Реббиди, куь Аллагъди, квяй къил акъудун патал куьн умунарна ва килигна чирна: куьне Адан эмирар къилиз акъуддани-акъуддачни – вири и яхцIур йисан вахтунда куьн къурумдай гъикI тухванатIа. ³ Ада куьн умунарзавай, каш чIугваз тазвай, я квез, я куь бан-бубайриз гъич ванни тахъай мангъудалди тухар ийизвай. Адаз квез къалуриз кIанзавай хъи, инсандал алай чан тек са фалди туш. Инсанди Реббидин сивяй вуч акъатзаватIа, гъадалди уьмуьр тухузвайди я!

⁴ Вири и яхцIур йисуз ви партилар кукIвар жезвачир, ви кIвачер

дакIвазвачир. ⁵ Гъавурда гъат эхир, Реббиди, ви Аллагъди, бубади хциз гъикI тербия гудатIа, вазни гъакI тербия гузва! ⁶ Реббидин, ви Аллагъдин, эмирар къилиз акъуд, Адан рекъе аваз алад ва Адахъай кичIе хухъ.

⁷ Реббиди, ви Аллагъди, вун ви-чйй вацIар авахъиз физвай, дерейра ва дагълара булахар ва чилин кIаник квай ятар дуъздакI экъечIавай авадан уълкведиз, ⁸ къуълуьнни мухан, цIипицIлухрин, инжилринни анаррин уълкведиз, зейтундин чIемедин* ва виртIедин уълкведиз гъида. ⁹ И уълкведа вуна тух жедалди тIуьн жагъин тийиз уьмуьр тухудач, са куьнихъни муьгътеж жедач; адан къванерик ракъ ква, дагълара вавай буьруьнж хкудиз жеда. ¹⁰ Тух хъайила, Ада ви ихтиярда тур авадан уълкведай, Реббидиз, ви Аллагъдиз, шукур ая.

¹¹ Гъавиляй, килиг гъа, Ребби, ви Аллагъ, рикIелай алудмир, за ваз исятда малумарзавай Адан тагъ-кимрал, къалурнавай къайдайрал ва эмиррал амал ая. ¹² Вуна тухдалди недайла, хъсан кIвалер эцигдайла ва абура уьмуьр тухудайла, ¹³ вахъ маларинни лапагрин къадар гзаф хъайила, гимиш, къизил ва гъар жуьредин девлет артух хъайила, ¹⁴ дамах акатмир ва Ребби, ви Аллагъ, рикIелай ракъурмир. Ада вун Мисридай, лукIвиляй акъудна, ¹⁵ вун зегъер квай гъуьлягъринни акърабрин арадай, къуру ва цикай магърум чилерай чIехи ва акурла кичIе жедай къурумдай тухвана. Вун паталди Ада цив рагай авахъиз туна; ¹⁶ Ада вун къурумда, ви бан-бубайриз гъич ванни тахъай

мангъудалди тухарна. Ада, ахпа ваз хъсан хъун патал, вун умунарна ва синагъ авуна. ¹⁷ Фикир ийимир хъи, им вуна ви къуватралди гъилиз гъанвай девлет я лагъана! ¹⁸ Ребби, ви Аллагъ, рикIел хухъ. Гъам я ваз и девлетар гъилиз гъидай къуватгузвайди – Ада ви бан-бубайрихъ галаз кутIуннавай икърар къенин юкъузни къилиз акъудзава.

¹⁹ Амма куьне Ребби, куь Аллагъ, рикIелай ракъурайтIа, ва масса аллагърин гуьгъуьна аваз фейитIа, абуруз къуллугъ ийиз ва икрам ийиз хъайитIа, куьн са рахунни алачиз пуч жеда – идан патахъай за куьн гиламаз хабардар ийизва! ²⁰ Куьне Реббидиз, куь Аллагъдиз, яб гун тийиз хъайитIа, чпин чилер квез гун патал Реббиди терг ийизвай а халкъар хъиз, куьнни телеф жеда!

Лайих тушир пишкеш

9 ¹⁻² Яб це, Израил! Къе куьн Ярдан вацIалай элячIава хъи, квелик къадардиз ва къуватдиз артух халкъарин чилер, цавув агакъзавай цлар галай чIехи ва сенгер янавай шегъерар, еке буйдин ва чIехи халкъ тир анакъийрин чилер къун патал, – квез абур чизва, квез ван хъана хъи, инсанри абурукай гъикI лугъудатIа: «Анакъийрин хура нивай акъваз жеда?!». ³ Амма Ребби, куь Аллагъ, кана руьхъ ийидай цIай хъиз, куь вилик кваз физвайди гила гъавурда акъукъ. Им Гъам я абур тергдайди, абурун винел квез гъалибвал гудайди, – ва куьне, Реббиди квез хиве къурвал, абурун чил муьтIуьгъар ийида, абур тадиз тергда. ⁴ Реббиди, куь Аллагъди,

абур чукурайла, куьне квез лугьумир: «Им чи гьахь-михьивал себев яз, Реббиди чна и уьлкве къачун патал чун иниз гъана». Ваь, и халкъарин пис крар себев яз Реббиди абурун чилер квев вахкузва! ⁵ Куьне куьн гьахь гвайбур ва дуьзбур тирвиляй атана и уьлкве къачудайди туш. Реббиди, куь Аллагда, квез и чилер и халкъар батлул тирвиляй, ва Ада куь бан-бубаяр тир Ибрагьимаз, Исакъаз ва Якъубаз къур кьин кьилиз акъудун яз гузва. ⁶ Гъавиляй чир хьухь, Реббиди, куь Аллагда, а авадан уьлкве куь ихтиярда тун куь гьахь-михьивилихь галаз алакьада авач. Ваь, куьн кьилиз ялдай халкъ я!

Къизилдин дана (ӘхкъечІун 32:1-35)

⁷ Куьне Ребби, куь Аллагда, къурумда гьикІ перт ийизвайтІа рикІел хухь ва рикІелай алудмир. Мисридай экъечІай йикъалай гатІунна ва инив агакъдалди куьн датІана Реббидиз акси жезвай. ⁸ Куьне Ребби Харебдин* патарив а саягда перт авунай хьи, Адаз, хъиле гьатна, куьн терг ийиз кІан хъанай.

⁹ Реббиди квехь галаз кутІуннавай а Икъардин кхьинар алай къванцин къелечІ къаябар къахчун патал зун дагдаиз хкаж хъайила, за дагда яхцІур югъни яхцІур йиф акъуднай, я тІуьначир, я хъваначир. ¹⁰ Реббидини зав кхьинар алай къванцин къелечІ къве къаяб вуганай; абурал Аллагдадин гьилелди, вири жемят кІватІ хъанвай юкъуз Реббиди квез дагдадал, цІун къулай вуч лагъанайтІа, вири чІугунвай.

¹¹ ЯхцІур югъни яхцІур йиф алатна – Реббиди зав къванцин къелечІ къве къаяб, икърар алай къаябар, вуганай. ¹² Реббиди заз лагъанай: «Тади ая, эхвичІ! Вуна Мисридай акъудай ви халкъ усалди хъанва. За алад лагдай дуьз рекъелай абур гьикъван фад элячІна! Абуру чпиз цІурурна цайи икрам ийидай кІалуб раснава».

¹³ Реббиди заз лагъанай: «Заз аквазвайвал, и халкъ кьилиз ялдайди я! ¹⁴ Зун акъвазармир – За абур терг ийида, абурун тІвар цавун кІаникай квадарда. Валай лагдайтІа За къуват авай ва къадардиз гзаф халкъ арадал гьида».

¹⁵ Зун элкъвена дагдай эвичІиз хъана. Дагда ялавди къуна кузвай; зи гьилени икърар алай къванцин къелечІ къве къаяб авай. ¹⁶ Заз акуна хьи, куьне Реббидин, куь Аллагдадин, вилик гунагдаиз рехь ганва, – куьн патал цІурурна цанвай данадин кІалуб гъазурнава. Куьн Реббиди алад лагдай дуьз рекъелай лап фад элячІнавай! ¹⁷ А чІавуз за кхьинар алай къве къаябни чилел гьалчнай – абур куь вилик ханай. ¹⁸ Ахпа зун мад Реббидин вилик экІя хъанай – мад яхцІур юкъузни яхцІур йифиз я тІуьначир, я хъваначир – Реббидин вилера негда тир кІвалах авунай ва куьне авур гунагдадин патахъай Адак хъел кутунай.

¹⁹ Заз хаф янавай, хъилев ва ажугъдив ацІанвай Реббидиз куьн терг ийиз кІанзавай эхир. Амма Ада и гьилерани зи гафуниз яб ганай. ²⁰ Реббидиз Гъарунан хъел гзаф авай ва ам терг ийиз кІанзавай, амма за гьа чІавуз Гъарунан патахъайни тІалабнай. ²¹ Куь

гунагъни, куъне туькІуьрай дана, за канай, куьлуь авунай, гатанай, руг жедайвал регъвенай – ва и руг дагъдай авахъзавай хвалаз гадарнай.

²² Куъне Реббидик гъам Таверада, гъам Массада, гъамни Къибрат-Гъатагъавада хъел кутунай. ²³ Реббиди квез Къадеш-Барнедай женгинин рекъиз экъечІ лагъайла – Ада квез «Алад фена За квез гузвай а уьлкве къачу!» – лагъайла, куьн Реббидин, куь Аллагъдин, эмирдиз табий хъаначир, куьн Адахъ агъуначир, Адахъ яб акалначир. ²⁴ Заз куьн чизвай вири и вахтунда куьн Реббидин чІалаз килигначир!

²⁵ За Реббидин вилик пел чилив агакъарнай ва яхцІур юкъузни яхцІур йифиз Адан вилик экІя хъана ярх хъанай – Ада куьн терг ийиз кІанзава лагъанай эхир.

²⁶ За Реббидиз минет авунай: «Агъа Ребби, Жуван халкъ, Жуван эменни пуч ийимир! Вуна абур Ви чІехи гъукумдалди азад авунай, Жуван чІехи къудратдалди Мисридай акъуднай. ²⁷ Ви лукІар тир Ибрагъим, Исакъ ва Якуьб рикІел хкваш, и халкъдин къилиз ялуниз, адан батІулвилиз ва гунагъриз килигмир. ²⁸ ТахъайтІа Вуна чун акъуддай а уьлкведа лугъуда: „Реббиди абур хиве къунвай а чилел тухун мумкин кар тушир, Адаз абур акунани кІанзавайди тушир. Гъавилай Ада абур къурумдиз гъана терг авун патал тухванвайди тир“. ²⁹ Амма абур – Ви халкъ ва Ви эменни я эхир. Вуна абур Жуван чІехи къуватдалди, къудратдалди акъуднай!»

Къванцин цийи зулар

(ЭхкъечІун 34:1-9)

10 ¹ А вядеда Реббиди заз лагъанай: «Къванцикай виликанбуруз ухшар тир къелечІ къве къаяб яна цІалцІам ая, ва Зи къилив, дагъдал хкаж хъухъ. Ва гъакІни кІарасдикай сандух раса. ² За къванцин къаябрал, вуна хайи муькуь къаябрал алай гъа гафар кхьин хъийида, ва вуна абур сандухда эцигда». ³ За акІаждикай сандух раснай, виликанбур хътин къванцин къелечІ къве къаябни яна цалцІам авунай, ва къаябарни гъиле аваз дагъдиз хкаж хъанай. ⁴ Реббиди абурал гъа сифтедай вуч алайтІа, гъам кхъеннай, – Ада квез вири жемят кІватІ хъайи юкъуз дагъдал, цІун къулай малумарай ЦІуд Эмир. Ада кхъинар алай къаябар зав вахканай. ⁵ Зун элкъвена хтана, дагъдай эвичІна ва абур за расай сандухда эцигнай. Абур гъана ава – Реббиди заз эмир гайивал.

Гъарунан къиникъ ва левиьрин къуллугъ

⁶ Берат-Бене-Якъан туна, Израилдин рухвар Масерадиз атанай. Ана Гъарун къенай ва ам гъана кучукнай. Адан чкадал хахам* адан хва Элазаракай хъанай. ⁷ Анай абур Гудгалдиз атанай, Гудгалдаини – вичяй гзаф хулер авахъна физвай ЯтІбатадиз.

⁸ А вядеда Реббиди Икъардин сандух ял авун, Реббидин вилик акъвазун, Адаз къуллугъ авун ва адан тІварцІелай хийир-дуьа* авун патал, Левидин тайифа* хъанай. Им исятдани гъа икІ я. ⁹ Ингъе вучиз Левидин тайифадал муькуь

стхайрихъ галаз санал чилин белген* ва я вичин пай гьалтнач. Абурун пай – абуруз Реббиди, ви Аллагъди, хиве къурвал, Ребби Вич я.

¹⁰ Зун дагъда, гъа сифте сефер хъиз, яхцур юкъузни яхцур йифиз хъанай. Реббиди и гъилерани зи гафуниз яб ганай – куьн тергначир. ¹¹ Ада заз лагъанай: «Алад, халкъ жувахъ галаз твах. Абуру фена За абурун бан-бубайриз гуда лагъана къин къур, уьлкве къачурай».

Реббидихъай киче хьунин гъакъиндай эмир

¹² Исраил! Реббидиз, куь Аллагъдиз, квевай кИанзавайди тек са затI я: герек квез Реббидихъай, куь Аллагъдихъай, киче жен, Ада къалурай рекъе аваз фин, Ам кИан жен, Реббидиз, куь Аллагъдиз, рикIин сидкъидай ва вири чандалди къуллугъ ийин, ¹³ ва за квез гила куь хийир патал малумарзавай Реббидин эмирар ва къалурнавай къайдаяр къилиз акъудин.

¹⁴ Реббидин, куь Аллагъдин, ихтиярда цавар ва цаварин цавар, чилер ва чилел алай къван вири затIар ава, ¹⁵ амма Реббидиз анжах куь бан-бубаяр хуш хъана. Ада куьн, абурун эвледар, вири халкъарин арадай хкъяна (им исятдани гъа икI я). ¹⁶ Гъавилай куь рикIер хъуьтуьлбур хъуй, идалай къулухъ къилиз ялдайбур жемир! ¹⁷ ГъикI лагъайтIа Ребби, куь Аллагъ, – Им аллагърин винел Аллагъ я ва агъайрин винел Агъа. Ам – чIехи, зурба ва гъайбат гвай Аллагъ я; Ам терефдарвал гвачир ва вич маса къачуз тежерди я. ¹⁸ Ада етимринни хендедайрин ихтиярар хуьзва; Адаз масанай атана

ацукънавайбур кIанда – абуруз недайди ва пек-партал гузва. ¹⁹ Квезни масанай атана ацукънавайбур кIан хъухъ, куьнни Мисрида масанай атана ацукънавайбур тир эхир.

²⁰ Реббидихъай, ви Аллагъдихъай, киче хъухъ, Адаз къуллугъ ая, Адаз вафа хуьз амуьк ва Адан ТIварцIелди къин яхъ. ²¹ Ам – ви баркалла я, Ам – ви Аллагъ я. Ада вун патал чIехи ва гъайбат авай кIвалахар авуна, ва ваз абур ви вилералди акуна. ²² Куь бан-бубаяр Мисридиз куьч хъайи чIавуз абур анжах пудкъанни цIуд кас авай, амма гила Реббиди, куь Аллагъди, куьн, цава авай гъетер хъиз, къадардиз артухарнава.

Аллагъдин чIехи крар

11 ¹ Ребби, ви Аллагъ, кИан хъухъ, Адан вилик ви буржи датIана тамамара, Адан къалурнавай къайдайрал, тагъкимрал ва эмиррал амал ая.

² РикIел хуьх тIун гила! Ибур за куь аялрихъ элкъвена лугъузвай гафар туш – Абуруз Реббиди, куь Аллагъди, я гайи тарсарни, я Адан чIехивални, я Адан чIехи, къадар авачир къудратни, ³ я Мисрида Ада малумарай кар жедайвилини лишанарни, я къиле тухвай зурба кIвалахни чидач, я чпин вилералдини акунач. Ада фиръавандиз*, Мисридин пачагъдиз, ва адан вири уьлкведиз вуч авунай! ⁴ Ада мисривийрин къушундиз, балкIанриз ва дапурагриз вуч авунай! Мисривияр куь гуьгъуьниз галтугайла, Ада абур НацIун гуьлуьн лепейра тергнай – Ада абур тергнай, къенин йикъалдини им гъа икI я. ⁵ Куьн иниз

къвез рекъе авайла, Ада куън патал къурумда вуч авунай! ⁶ Ада Рувенан эвлед тир Элиабан рухваря тир Датаназни Абирамаз вуч авунай! Исраилан эвледар акъвазнавай чкадин юкъвал чил къве пад хъанай, ва абур чпин хизанар, алачухар ва луклар маларни галаз туъкъуьннай.

⁷ Квез лагъайтIа Реббиди авур вири чIехи крар куъ вилералди ақунай!

Яб гунай – хийир-дуъа, яб тагунай – лянет

⁸ Гъавиляй за квез гила малумарзавай вири эмирар къилиз акъуд, – гъа и чIавуз куън къуват квайбур жеда ва куън физ гъазур хъанвай уълкведиз къведа ва ам къачуда.

⁹ Ва куъне яргъалди Реббиди куъ бан-бубайриз ва абурун эвледриз гуда лагъана къин къур чилел – ви-чикай некни вирт хкатзавай чилел, – уьмуър тухуда.

¹⁰ Куън ам къун патал исятда физвай а чил куън экъечIай Мисри хътинди туш. А чилиз куъне тум вегъидай ва адаз, салаз яд гудай те-гъерда – четинвилелди, – яд гудай.

¹¹ Амма куън физвай ва куъне къадай уълкве, – ам цавай къвазвай марфади дигизвай дагъларни дере-яр я. ¹² Ам Реббидин, куъ Аллагъдин, къайгъударвелик квай уълкве я; Ада датIана йисан вири вахтунда адан аявал ийизва.

¹³ Куъне за квез гила малумарзавай вири эмирриз дуьм-дуьз яб гуз хъайитIа, Ребби, куъ Аллагъ, кIан жез хъайитIа ва Адаз рикIин вири сидкъидай ва чандин вири къуватралди къуллугъ ийиз хъайитIа, ¹⁴ За куъ чилел герек тир вахтунда

марф ракъурда, зулун ва гатфарин марф, – ва квехъ техил, чехир ва зейтундин чIем* жеда. ¹⁵ За яйлахра куъ малар патал векъ экъечIдайвал ийида, – ва куъне тухдалди неда.

¹⁶ Темягъ финихъай ва, рекъяй акъатна, фена маса аллагъриз къуллугъ авунихъай ва икрам авунихъай кичIе хъухъ. ¹⁷ ТахъайтIа Реббидиз квекай хъел къведа ва цавун варар акъалда, ва марфарни жедач, чилини бегъер гудач, ва куън лап фад Реббиди квез гузвай авадан уълкведай квахъда.

¹⁸ Зи и гафар датIана куъ хурун зигъиндани фикирда аваз хъурай. Абур лишан хъиз гъилик кутIуна, абур куъ пелел алаз хъуй. ¹⁹ Абур куъ аялрив агакъара. Абур датIана тикрар ая – вун кIвале авайлани, рекъе авайлани, къаткидайлани къарагъдайлани. ²⁰ Абур ви кIвалин гуър-целдин хилерални, шегъердин варарални* кхъихъ. ²¹ И чIавуз Реббиди куъ бан-бубайриз гуда лагъана къин къур чилел куъ уьмуър ва куъ аялрин уьмуър яргъалди – чилин винел цав аламай къван, – давам жеда.

²² Куъне за квез малумарзавай вири и эмирар дуьм-дуьз къилиз акъудиз хъайитIа, Ребби, куъ Аллагъ, кIан жез хъайитIа, датIана Гъадан рекъе аваз физ хъайитIа, Адаз вафа хуъз амукъайтIа, ²³ Реббиди куън патал вири и халкъар чукурда – куъне квелай къадардиз гзаф ва къуват авай халкъарин чилер къада. ²⁴ Куъне кIвач эцигай гъар гъи чка хъайитIани, куъди жеда: къурумдилай Либандал къван, Эфрат вацIалай рагъакIидай патан гъуълел къван авай вири чилер куъ мулкар жеда. ²⁵ Куъ хура садавайни

акъвазиз жедач: Реббиди, куь Аллагъди, Ада квез хиве къурвал, куьн гъахъдай вири уьлкве тирвал куь вилик кичӀе жедай ва хаф ядай гъалар арадал гъида.

²⁶ Ингъе, гила за квез хийир-дуьа* – я тушни лянет теклифзава.

²⁷ Хийир-дуьа – Реббидин, куь Аллагъдин, за квез гила малумарзавай эмирриз яб гуз хъайитӀа. ²⁸ Лянет – куьне Реббидин, куь Аллагъдин, эмирриз яб гун тийиз хъайитӀа, за квез гила къалурай рекъелай элячӀна, ва маса, квез чинни тийидай, аллагърин гуьгъуьна аваз фейитӀа.

²⁹ Реббиди, куь Аллагъди, квез къачуз кӀанзавай, вич къун патал исятда куьн физвай уьлкведиз гъайила, Геризим дагъдилаь хийир-дуьа малумара, лянетни – Гебал дагъдилаь. ³⁰ Малум я хьи, и дагълар Ярдан вацӀун а пата, рагъакӀидай патахъ физвай рекъихъ, Ярдандин дерада уьмуьр тухузвай къенанвийрин* чилел, Гилгалдин къаншарда, Маредин мегъуьн тараривай са акъван яргъал тушиз, ала.

³¹ Гила куьн квез Реббиди, куь Аллагъди, гузвай уьлкве къун патал Ярдандилаь элячӀзава. Куьне ам къачуда ва ана уьмуьр тухуда.

³² Гила за квез малумарзавай вири тагъкимар ва къайдаяр къилиз акъуд!

Аллагъдин уьлкведа Аллагъдин халкъ патал тир Къанундин ктаб (12:1–26:15)

12¹ Ингъе тагъкимар ва къайдаяр – куьне абур Реббиди, куь бан-бубайрин Аллагъди, куь

ихтиярда твадай уьлкведа къилиз акъудна кӀанда. Абур куьн чилел уьмуьр тухузвай къван датӀана къилиз акъуд.

Вири Израил патал къилин мескен

² Куьне чилер къакъуддай халкъари чпин аллагъриз къуллугъ авур вири мескен чкаяр дибдай терг ая, – къакъан дагъларал, тепейрал, гъар са гзаф хилер алай тарцин кӀаник.

³ Абурун къурбанганар* чукӀура, абурун пак тир къванер хух, Ашерадин дестекар куг, абурун аллагърин кӀалубар алудна гадара! А чкайра абурукай амай рикӀел хкунар дибдай терг ая. ⁴ Ребби, куь Аллагъ, патал а жуьредин гъич са затӀни ийимир!

⁵ Адан вилик акъвазун патал Реббиди, куь Аллагъди, куь тайифайрикай* садан чилел хкъдай ва Вичин ТӀварцӀин кӀвал ийидай чкадал ша.

⁶ Гъанал ша, кунугар* гуз, къазанжидин цӀуд паюникай са пай садакъа ийиз ва хкаж-къурбандар гуз, вяддин къурбандарни гуьгъуьл-къурбандар* ийиз, маларини лапагрин эркек сифте балаяр гваз. ⁷ Гъанал Реббидин, куь Аллагъдин, вилик тӀуьнар-хъунар ая, ва жуван зегъметдин нетижайрикай кеф хкуд, жуван хизанарни галаз шадвилер ая, – вучиз лагъайтӀа Реббиди, куь Аллагъди, квез хийир-дуьа* авунва.

⁸ Ана куьне куьн алай вахтунда чна ина ийизвайвал тухвана жедач, – гъар сада вичин къиле гъатайвал. ⁹ Алай вахтунда куьн гъеле вичел куьне секиндив уьмуьр тухудай чилел, куьн патал Реббиди, куь Аллагъди, чара ийидай белгендал* атанвач. ¹⁰ Амма куьн Ярдандилаь

элячІда ва Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай уьлкведа уьмуьр тухуз ацукъда. Ада квез архайинвал гуда, куьн вири патарихъай элкъуьрна къунвай душманрикай хуьда; куьне хатадик квачиз уьмуьр тухуда. ¹¹ Гъа чІавуз, за квез эмир авурвал, кунугар ва суварин къурбандар* ийиз, гъам къазанжидин цІуд паюникай са пай садакъа, гъамни хкаж-къурбандар гуз, гъам Реббидин вилик къунвай вяддин виридалайни хъсан къурбандар ийиз куьн Реббиди, куь Аллагъди, Вичин ТІварцІин кІвал авун патал хкъадай са гъа чкадал атун лазим я. ¹² Гъанал Реббидин, куь Аллагъдин, вилик шадвилер ая, ва квехъ галаз санал куь рухвайрини рушари, лукІарини къаравушри шадвилер авурай; ва гъакІни куь шегъерра уьмуьр тухузвай левиьри, – абурухъ, квелай тафават яз, чпин чилин белгенни пай авач.

Неџа: къурбандин ва къасабдин арада авай тафават

¹³ Килиг гъа, кунугар* акатай чкадал ийимир. ¹⁴ Анжах куь Реббиди куь тайифайрикай* садан чилел хкъадай чкадал кунугар ая ва за ваз эмир гайи маса вири серенжемар къилиз акъуд.

¹⁵ Амма вавай ваз мус кІан хъайитІани мал жуван шегъерда тукІваз ва як нез жеда – Реббидин, ви Аллагъдин, хийир-дуьадалди* вахъ авай маларин къадардилаь аслу яз. Гъар садавай, гъам михъидавай*, гъамни чиркиндавай, и як, гуя ам гъезелдин ва я миргин як хъиз, нез жеда. ¹⁶ Анжах иви* тІуьн яз гъилик тавуна, яд хъиз чилел экъич!

¹⁷ Вуна ви шегъерда жуван техилдилаь, чехирдилаь ва зейтундин чІемедилаь* гузвай цІудан са пай, ва гъакІ маларинни лапагрин эркек сифте балайрин як, вяддин къурбанд, гуьгуьл-къурбанд* ва хкаж-къурбанд тІуьна виже къведач. ¹⁸ Вири ибур Реббидин, ви Аллагъдин, вилик Реббиди, ви Аллагъди, хкъадай чкадал, неъ, – ва вахъ галаз санал ви рухвайри ва рушари, лукІари ва къаравушри, ва гъакІни ви шегъерра уьмуьр тухузвай левиьри тІуьрай. Жуван зегъметдин бегъердикай лезет къачуз Реббидин, ви Аллагъдин, вилик шадвилер ая! ¹⁹ Ва килиг гъа, жуван чилел уьмуьр тухузвайла, левиьр рикІелай ракъурмир.

²⁰ Реббиди, ви Аллагъди, куь мулкар, Ада хиве къурвал, гегъеншбур авурла, ва ваз як нез кІан хъайила ва къетІ авурла, як нез жеда – датІана, кІандай къван! ²¹ Реббиди, куь Аллагъди, Вичин тІварцІин кІвал авун патал хкъадай чка вакай яргъа аваз хъайитІа, – за ваз эмир авурвал, Реббиди ваз ганвай карч алай ири ва куьлуь гъайванрикай тукІуна ва ви шегъерда ваз кІандай къван неъ. ²² И як гъезелдин я тушни миргин як хъиз неъ: гъам михъидаз недай ихтияр ава, гъамни чиркиндаз. ²³ Амма гъич садрани иви немир. Иви – им уьмуьр я эхир: уьмуьр якІухъ галаз санал немир! ²⁴ Иви ам тІуьн яз гъилик тавуна, яд хъиз чилел экъич. ²⁵ Ам немир – ваз ва ви эвледриз хъсан жеда, вучиз лагъайтІа ви крар Реббидин рикІив къадайбур жеда.

²⁶ Амма пак тир къалурдай якни вяддин къурбандар гваз вун Реббиди хкъадай чкадал атана кІанда.

²⁷ Кунугар, гъам як, гъамни иви Реббидиз, ви Аллагъдиз, къурбангандал* куг. Суварин къурбандин* иви Реббидиз, ви Аллагъдиз, къурбангандал экъична кІанда, ама адан як вавай нез жеда.

²⁸ За ваз малумарзавай вири и эмирриз яб гана къилиз акъуд ва абурал амал ая. ИкІ хъайила ваз ва ви эвледриз валай къулухъ датІана хъсан жеда, вучиз лагъайтІа ви крар Реббидин, ви Аллагъдин, рикІив къунвайбур ва хушбур жеда.

Бутриз икрам авуникай виликамаз хабар гун

²⁹ Реббиди, ви Аллагъди, вич къачун патал вун физвай уьлкведа авай халкъар тергда, – ва вун, а уьлкве къуна, ана уьмуьр тухуз ацукъда. ³⁰ Гъа чІавуз, абур тергайдалай къулухъ, мукъаят хъухъ, желеда гъатмир – абурун геле аваз фимир, абурун аллагърикай хабарар къамир, лугъумир: «И халкъари чпин аллагъриз гъикІ къуллугъ авунайтІа? Зани гъакІ ийида». ³¹ Ребби, ви Аллагъ, патал икІ ийимир! Абуру чпин аллагъар патал ийизвай вири крар Реббидиз мурдар ва акунани такІанбур тир. Абуру чпин аллагъар патал гъатта чпин рухварни рушар кузвай!

³² За квез эмир ийизвай вири крар къилиз акъуд. Идак я са затІни кухтамир, я са затІни хкудмир.

Тапан пайгъамбарар къунай ва бутпересвал авун патал рекъяй акъудунай жаза

13¹ Куь арада пайгъамбар* я тушни ахварар аквадайди пайда хъайитІа ва са кар жедайди ва я алапат къалурун хиве къуртІа, ² ва

адан гафар къилиз акъатайтІа, адани и вахтунда ваз маса аллагърин гуьгъуьна аваз финиз эвернатІа, ваз чинни тийидай аллагърин, ва абуруз къуллугъ авуниз эвернатІа, – ³ ахътин пайгъамбардиз ва я ахварар аквадайдаз яб гумир! Им Реббиди, куь Аллагъди, квез Ам рикІин вири сидкъидай ва руьгъдин ачухвилелди кІанзаватІа чирун патал куьн синагъ ийизвайди я. ⁴ Реббидин, куь Аллагъдин, гуьгъуьна аваз алад, Адахъай кичІе хъухъ, Адан эмирар къилиз акъуд, Адаз яб це, Адаз къуллугъ ая ва Адаз вафа хуьз амуьк! ⁵ А пайгъамбар ва я ахварар аквадайди, куьн Мисридай акъудай, куьн лукІ-виликай азад авур Реббидикай, куь Аллагъдикай, авачир гафар лугъунай, къиникъ лазим я, – куьн Реббиди, куь Аллагъди, гъанвай рекъелай элячІуниз эверунай. Куь арада писвал дибдай терг ая!

⁶⁻⁷ Ви стхади, ва я хци, ва я руша, ва я гзаф кІандай ви папа, ва я ваз уьмуьр хъиз багъа тир дустуни вун фена маса аллагъриз – я ваз, я ви бан-бубайриз чинни тийидай аллагъриз, ви патарив уьмуьр тухузвай, муькъвал я тушни яргъал, чилин и къилияй а къилиз къван авай халкъарин, аллагъриз къуллугъ авун патал чинеба рекъив гъиз хъайитІа, ⁸ – рази жемир, ва а инсандиз яб гумир! Адан язух къвемир, инсаф ийимир ва чуьнуьхмир. ⁹ Ам са рахунни алачиз яна йикъ! Ам рекъидайла, сифте ягъун адас вуна къуна кІанда, амай вирибуру – ви гуьгъуьналлаз. ¹⁰ Адал рекъидайвал къван це – ада куьн Мисридай, лукІвиляй акъудай Ребби, куь Аллагъ, тун патал куьн рекъив гъунай! ¹¹ Вири Исраилан

вири эвледриз хабар хуурай ва зурзун акатрай, ва жележегда квекай садани икI тахвурай!

¹²⁻¹³ Ваз, куъне ана уьмуър тухун патал Реббиди, куъ Аллагъди, квез гудай шегъерра, ви халькдикай тир усал ксари шегъерэгълияр фена масса аллагъриз, квез чинни тийидай аллагъриз, къуллугъ авун патал рекъив гъанвайди чир хъайитIа, – ¹⁴ и кардай къил акъуд, вири чира, вири патарихъай хабарар яхъ. Вири гъакъикъят яз жагъайтIа, ва куъ арадарикIивайни ихътин мурдар кIвалах авунваз хъайитIа, ¹⁵ и шегъердин агъалияр са рахунни алачиз туруник кутур! Вири шегъер ва ана авай вири шейэр, гъа жергедай яз маларни, туруналди ягъа! ¹⁶ Гъиле гъатай вири девлет майдандал кIватIа – ва шегъер, гъиле гъатай затIарни кваз, Реббидиз, куъ Аллагъдиз, санлай ийизвай къурбанд яз куг. И шегъер даиман харапIайриз элкъуърай ва мад садрани туьхкIуън тавурай. ¹⁷ Реббидиз акъуднавайдакай гъич са затIни куъ гъилерал алкIун тавурай! И чIавуз Реббиди вичин чIехи хъел рикIелай алудда ва гъам квез регъим малумарда, гъам куъ язух къведа, гъамни, Ада куъ бан-бубайриз къин къурвал, куъ къадар гзаф ийида. ¹⁸ ИкI жеда, куъне Реббидиз, куъ Аллагъдиз, яб гуз хъайитIа, гила за квез малумарзавай Адан вири эмирар къилиз акъудиз хъайитIа, ва Реббидиз, куъ Аллагъдиз, вуч куш ятIа, гъам ийиз хъайитIа.

Мажусийрин ясдин адетар къадагъа авун

14 ¹ Куън – Реббидин, куъ Аллагъдин, рухваяр я. Къейи-

дахъ шехъдайла, куъне квел атIай хирер ийимир, пелен винел алай чIарар твамир. ² Куън Реббидихъ, куъ Аллагъдихъ авай пак тир халкъ я эхир; куън Адан багъа эменни хъун патал, Реббиди куън чилин винел алай вири халкъарин арадай хъяна.

Михъи ва чиркин тIуън (Леви 11:1-23)

³ Мурдар гъич са затIни немир. ⁴ Ингъе квевай нез жедай гъайванар: кал, хеб, цIегъ, ⁵ гъар жуъре миргер, жейранар, суван цIегъер ва суван гъерер. ⁶ Къвечхел кикер алай гирнагъдай вири гъайванар квевай нез жеда. ⁷ Гирнагъдай ва къвечхел кикер алай гъайванрикай, месела, деве, къуър ва япатI-къуър немир. Абуур гирнагъдайбуур ятIани, абурухъ къвечхел хъанвай кикер авач, ва абуур куън патал гъарам я. ⁸ Ва гъакIни вак. Адан кикер къвечхел ятIани, амма ада гирнагъ ийидач, ва ам куън патал гъарам я. Абурун як немир, абурун лешерик хкIамир.

⁹ Цин чан алай затIарикай чпиз лувар ва хъуъруъшар авайбуур неъ. ¹⁰ Чпихъ лувар ва хъуъруъшар авачирбуур немир – абуур куън патал гъарам я.

¹¹ Михъи гъар гъи хъайитIани къуш нез жеда. ¹²⁻¹⁸ Амма ингъе недай ихтияр авачир къушар: гъулуън нуькI, маллакуткутI, къаркъулув ва гъар жуъредин лекъер, къузгъунар, чинеругар, картар, лачинар, кIвагъар, типIер ва леглегар. ¹⁹ Лув гудай вири гъашаратар куън патал гъарам я – абуур тIуъна жедач. ²⁰ Амма лув гудай михъи гъар са затI квевай нез жеда.

²¹ Леш немир. Ам куь шегьер-
ра масанай атана ацукънавайбурув
вахце, – гъабуру тГуьрай – ва я ма-
са тайифайрин векилриз маса це.
Куьн Реббидин, куь Аллагьдин, пак
тир халкъ я эхир.

БацIи адан дидедин некIеда рга-
мир.

Цуд паюникай са пай

²² Ви никIерин вири бегьердин цIу-
дакай са пай чара ая – ви никIе экъе-
чIай гьар са затIуникай. Гъа икI йиса-
лай йисуз ая. ²³ Техилдин, чехирдин,
зейтундин гъеридин цIудакай са пай,
ва гъакI маларинни лапагрин эркек
сифте балаяр вуна Реббидин, ви Ал-
лагьдин, вилик, Ада Вичин тIвар-
цIин кIвал авун патал хкядай чкадал
тIуьн лазим я. И чIавуз ваз датIана
Реббидихъай, ви Аллагьдихъай, ки-
чIе жез чир жеда. ²⁴ Амма аниз фи-
дай рехъ гзаф яргъиди хъун ва ваз
вири и затIар анив агакъарун патал
къуват бес тахъунни мумкин я, вучиз
лагъайтIа Реббиди, ви Аллагьди, ана
Вичин тIвар хъун патал хкядай чка
вакай яргъал ала. И чIавуз, Реббиди,
ви Аллагьди, ваз хийир-дуьа* авур-
далай къулухъ, ²⁵ вири и затIар ги-
мишдихъ дегишна, ва гимиш гъиле
аваз Реббиди, ви Аллагьди, хкядай
чкадиз рекъе гъат. ²⁶ Ана лагъайтIа а
гимишдихъ вуч кIандатIани – карч
алай ири ва куьлуь гъайванар, чехир
ва буза, ви рикIиз вуч кIандатIани,
гъам къачу. Ва ана Реббидин, ви Ал-
лагьдин, вилик неъ, жуван вири хи-
занни галаз шадвилер ая! ²⁷ И чIавуз
ви шегьерда уьмуьр тухузвай левиар
рикIелай алудмир, – абурухъ, валай
тафават яз, чпин чилин белген* ва
пай авач эхир.

²⁸ Гьар пуд йисан эхирда и йисуз
вуна къачунвай бегьердин цIудан са
пай вири санлай гъамбарханайриз
эчIирун патал шегьердин варарив*
твах. ²⁹ Ви шегьерда уьмуьр тухуз-
вай левиар (абурухъ, валай тафават
яз, чпин чилин белген ва пай авач),
гъам масанай атана ацукънавайбур,
гъам етимар, гъам хендедаяр ату-
рай, – ва абуру тухдалди тIуьрай!
И чIавуз Реббиди, ви Аллагьди, ваз
ви вири кIвалахра хийир-дуьа ийи-
да.

Буржарилай гъил къачудай йис

15 ¹ Гьар ирид лагъай йисуз
буржарилай гъил къачун
къилиз акъуд. ² Ам адакай ибарат я
хъи, бурж вуганвай гьар сада чпи-
кай тирдаз адан бурж гъалал ийи-
да. Реббидин вилик буржар гъалал
авун малумарайдалай къулухъ му-
къув гвайдавай, ви стхадивай бурж
къахчуна жедач. ³ Чарадавай вавай
бурж къахчуз жеда, амма жуван
стхадин бурж гъалал ая. ⁴ Яз, ваъ,
куь арада кесибар хъун лазим туш.
Реббиди, куь Аллагьди, куь ихти-
ярда твадай а уьлкведа, Вичин жу-
март гъилелди квез хийир-дуьа*
ийида эхир – ⁵ анжах куьне Ребби-
диз, куь Аллагьдиз, яб гуз ва Адан,
за квез гила малумарзававай вири
эмиар, къилиз акъудиз хъайитIа.
⁶ И чIавуз Реббиди, куь Аллагьди,
Ада хиве къурвал, квез хийир-дуьа*
авурла, куьне гзаф халкъарив бур-
жар вугуда, амма куьне жува бур-
жар къачудач, гзаф халкъарин ви-
нел агъавал ийида, амма куь винел
садавайни агъавал ийиз жедач!

⁷ Куь арада такуна хъана кесибар
хъайитIа – Реббиди, куь Аллагьди,

квез гузвай уьлкведин куь шегьер-рикай сана, – регьим галачир кар иймир, ви стха, кесиб патал ви гьил мискьиди тахьурай. ⁸ Ви гьил жумартди хьурай, адав, адаз гьикъван кІанзаватІа, адан игътияждиз килигна, бурж геце. ⁹ Килиг гьа, ви рикІе алчах фикир гьатиз тахьуй – вуна, ирид лагьай йис, буржар гьалал ийидай йис, мукьвал тирди рикІел хтана, ви стхадиз, кесибдаз, такІанвилелди килигна, адаз ваъ лугьунни мумкин я. Амма и ЧІавуз ада Реббидиз ялвар ийида ва ваз гунагъ жеда! ¹⁰ Адав бурж геце ва и вахтунда адав хъел кваз эгечІмир – и кардай Реббидини, ви Аллагьди, ваз ви вири крава ва кІвалахра хийирдуъа ийида эхир. ¹¹ Уьлкведа кесибар датІана жеда, ва гьавилай за ваз эмир гузва: ви гьил жумартди хьуй, ви уьлкведа авай ви стхайрив, дарвиле авайдав ва кесибрив бурж геце.

ЛукІар азад авун (ЭхкъечІун 21:2-6)

¹² Ви халкъ векилрикай сада, иври итимди ва я чувуд папа, вич ваз маса гана лукІвиле гьатна ваз ругуд йисуз кІвалах авуртІа, ирид лагьай йисуз вуна а кас азадвиле акъудун лазим я. ¹³ Ам гьил ичІиз ахъаймир! ¹⁴ Адаз лапагрикай, ви ратІралай, ви шуткъургандай вуч гуз жедатІа це: ваз Реббидин, ви Аллагьдин, хийир-дуъадалди* авайдакай гьадазни це. ¹⁵ Вун жувни Мисрида лукІ хъайиди рикІел хуьх, амма Реббиди, ви Аллагьди, вун лукІ-виликай азаднай. Гьавилай зани ваз гила ихътин эмир гузва. ¹⁶ ЛукІра, вун кІан хъанвайди, ви кІвалхуш тирди ва ви патав адаз хъсан

тирди малумарна, вичиз ви патавай хъфиз кІандач лагьайтІа, ¹⁷ риб къачуна адан япай тІекв акъуда – риб фена ракІара сух жедайвал. И ЧІавуз ам даима ви лукІ жеда. Гьа икІ къаравушдизни ая. ¹⁸ Амма лукІ азадвиле акъуддайла, вуна гьайиф ЧІугуна жедач – вири и ругуд йисуз ада ваз гьакъидал кьунвай касдилай къве гьилера гзаф хийир гана. Реббидини, ви Аллагьди, ваз ви вири крава хийир-дуъа ийида.

Сифте хайи гьайванрин гьакъиндай

¹⁹ Маларизни лапагрив сифте жезвай гьар са эркек бала Реббидиз, ви Аллагьдиз, бахш ая. Кали ханвай эркек сифте дана кІвалахра гьилик иймир, хпен эркек сифте кІелелай сар твамир. ²⁰ Абура гьар йисуз Реббидин, ви Аллагьдин, вилик, Реббиди Вичи хкъадай чкадал, жуван хизандихъ галаз санал неъ.

²¹ Амма гьайван рехне квайди ятІа, – къецІи, буьркьуь я тушни са маса еке рехне квайди – ам Реббидиз, ви Аллагьдиз къурбанд иймир, ²² жуван шегьерда неъ. Ам михъивилин серенжемрал амал авурдавайни нез жеда, абурал амал тавурдавайни – гъезелдин ва я миргин як хъиз.

²³ Анжах адан иви тІуьн патал гьиликиз тахьуй, ам, яд хъиз, чилел экъич!

Песагъ ва тІили фан сувар (ЭхкъечІун 12:14-20; Леви 23:5-8; Рекъемар 28:16-25)

16 ¹ Авив варз рикІелай алудмир, Реббидиз, ви Аллагьдиз, Песагъ* кьилиз акъуд, гьикІ

лагъайта авив вацра, йифиз, Реббиди, ви Аллагъди, вун Мисридай акъуднай. ² Реббидиз, ви Аллагъдиз, ийизвай Песагъдин къурбанд, карч алай куьлуь ва я ири гъайван, Реббиди Вичин тІварцІин кІвал авун патал хкъадай чкадал тукІукІ. ³ Песагъдин къурбандихъ галаз гъвар кутунвай фу немир. Ирид юкъуз вуна адахъ галаз тІили фу тІуьна кІанда, бедбахтвилини фу, вун Мисридай энгел тавуна экъечІун рикІел хкун яз. Гъа икІ вуна вири ви уьмуьр тухуда Мисридай экъечІай югъ рикІел хкида! ⁴ Ирид юкъуз куь чилел санани гъвар хъана кІандач. Сад лагъай йикъан няниз вуна тукІунвай гъайвандин як экв жедалди тамир.

⁵ Песагъдин къурбанд Реббиди, куь Аллагъди, квез гудай куь са шегъердани тукІвамир. ⁶ Анжах Реббиди, ви Аллагъди, Вичин тІварцІин кІвал авун патал хкъадай чкадал Песагъдин къурбанд тукІукІ. Им няниз, рагъ акІизвай чІавуз ая, – вун Мисридай экъечІай сят алукъайла. ⁷ Къурбандрин як Реббиди, ви Аллагъди, хкъадай чкадал гъазурна неъ, пакамахъни кІвализ ахлад. ⁸ Ругуд юкъуз тІили фу неъ, ирид лагъай югъни Реббидиз, ви Аллагъдиз, санал кІватІ хъана икрам ийидай югъ я, ва кІвалахна виже къведач.

Гъафтейрин сувар

(Леви 23:15-22; Рекъемар 28:26-31)

⁹ Гвен гуьнин сифте кылелай гатІунна ирид гъафте гъисабна, ¹⁰ Реббидиз, ви Аллагъдиз, талукъ яз, Гъафтейрин сувар къилиз акъуд. Сувар къилиз акъуд, Реббиди, ви

Аллагъди, вуч гудатІа, гъам жуван рикІиз кІандайвал харж ийиз. ¹¹ Реббидин, ви Аллагъдин, вилик шадвилер ая, Реббиди, ви Аллагъди, Вичин тІварцІин кІвал авун патал хкъадай чкадал. Вахъ галаз санал ви рухвайрини рушари, лукІарини къаравушри, ви шегъерда уьмуьр тухузвай левиьри, ва гъакІни куь арада уьмуьр тухузвай масанай атана ацукънавайбуру, етимри ва хендедайри шадвилер авурай. ¹² РикІел хуьх, вун жувни Мисрида лукІ тир. И къайдаяр ян тагана къилиз акъуд.

Кумайрин сувар

(Леви 23:33-43; Рекъемар 29:12-39)

¹³ РагІрал ва шукъургандал кІвалахар куьтягъайдалай къулукъ ирид юкъуз Кумайрин сувар* къилиз акъуд. ¹⁴ И суварал шадвилер ая – ва вахъ галаз санал ви рухвайрини рушари, лукІарини къаравушри, ва гъакІни ви шегъерда уьмуьр тухузвай левиьри, масанай атана ацукънавайбуру, етимри ва хендедайри шадвилер авурай. ¹⁵ Ирид юкъуз Реббидин, ви Аллагъдин, тІварцІихъ яз, Реббиди хкъадай чкадал къейд ая – Реббиди, ви Аллагъди, ваз къакъан бегъерар ва гъар са карда агалкъунар бахшнава эхир. РикІин сидкъидай шадвилер ая!

¹⁶ Йиса пуд гъилера вири куь итимар Реббидин, куь Аллагъдин, вилик, Ада хкъадай чкадал атана, акъвазна кІанда, – икІ тІили фарин сувариз*, Гъафтейрин сувариз ва Кумайрин сувариз ая. Ва садни Реббидин вилик ичІи гъил гваз татурай! ¹⁷ Гъар сада вичелай

алакъдай, адаз Реббиди, куь Аллагъди, гъикъванди гудатIа, гъадаз килигна яз савкъват гъурай.

Дуванбегар

¹⁸ Квез Реббиди, куь Аллагъди, гудай куь вири шегъерра, вири та-йифайра* дуванбегар ва кар къиле тухудайбур тайинара, ва абуру гъахъ дуван аурай. ¹⁹ Гъич саданни, вичиз къанунди ганвай, ихтиярар чIур ийимир, терефкарвал тавуна дуван ая. Ришветар къачумир, вучиз лагъайтIа ришветди камал авай инсанар буъркуьбуруз, гъахъ гвайбурни тапрукъриз элкъурда. ²⁰ Адалатвилихъ яла, анжах адалатвилихъ, ва икI хъайила вун сагъ-саламат жеда ва Реббиди, ви Аллагъди, ваз гудай чилин иеси жеда.

Мажуси диндин адетар къадагъа авун. Бутпересвал авунай жаза

²¹ Реббидиз, ви Аллагъдиз, вун эцигдай къурбангандин* патав Ашератин дестек акIурмир – гъич са жуьредин тарни акIурмир. ²² Пак тир къванерни эцигмир. Реббидиз, ви Аллагъдиз, им гзаф такIан кар я.

17¹ Реббидиз, ви Аллагъдиз, рехне квай, гъич са жуьрединни синих квай, мални лапак къурбанд ийимир, вучиз лагъайтIа Ребби, ви Аллагъ, патал ам мурдар я.

² Куь арада, Реббиди, куь Аллагъди, квез гудай шегъеррикай сана, итимди ва я папа Реббидиз, куь Аллагъдиз, кIан тийидай кIвалах авуртIа, Адахъ галаз авай икъ-

рар чIур авуртIа, ³ фена за къадагъа авунвай маса аллагъриз, я тушни ракъиниз, я вацраз, я тушни цавун къушунрикай садаз къуллугъ ва я икрам ийиз хъайитIа, ⁴ и чIавуз идакай ван хъайитIа ва я чир хъайитIа, и кардай вири патарихъай килигна чирна къил акъуд. Им вири гъакъикъат яз хъайитIа ва Исраилан эвледрин арада рикIивайни ихътин мурдар кIвалах хъанватIа, ⁵ и кас, ихътин чIуру кар авунвай итим ва я паб, варарин* патав гъана къван гана къена кIанда!

⁶ Рекъиз жеда, къвед ва я пуд шагъиддин делилар аватIа, амма авайди са шагъид ятIа, ихтияр авач. ⁷ Рекъидай вахтунда сифте ягъун шагъидри къуна кIанда, амай вирибуру – абурулай къулухъ. Куь арада писвал дибдай терг ая!

Къилин дуванхана тешкилун

⁸ Вуна жуван шегъерда гъялзавай месэла, инсан яна къиникъин, тахсиркарвилиз чIугунин месэла, хасарат гунин месэла гъялун четин яз акъвазайтIа, и чIавуз Реббиди, ви Аллагъди, хкъядай чкадал алад. ⁹ Хахамар тир левийрин патав, гъа вахтунда гъакимвал ийизвай дуванбегдин къилив алад, ва гъабурувай хабар яхъ, абуруни ваз чпин къарар малумар ийида. ¹⁰ Реббиди хкъядай а чкадал ваз малумарай къарар вуна къилиз акъуд, ва ваз гъикI лугъудатIа, дуьм-дуьз гъакI авунани кIанда. ¹¹ Ваз гъикI лугъудатIа, вири гъакI ая, ваз малумарай къарар къилиз акъуд. Адакай я эрчIидихъ, я чапладихъ ян гумир! ¹² Амма ни анал Реббидиз, ви Аллагъдиз, къуллугъ ийизвайдаз ва я дуванбегдиз

яб гун тийидай хътин эдеб галачир кар авуртІа, ам яна къиникъ лазим я. Исраилан эвледрин арадай писвал дибдай терг ая! ¹³ Вири халкъдиз чир хъурай ва зурзун акатрай, идалай къулухъ гъич садани ихътин эдеб галачир кар тавурай.

Пачагъ патал тагъкимар

¹⁴ Куън Реббиди, куъ Аллагъди, квез гузвай уълкведиз атайла, ам къурла, ва ана уьмуър тухуз ацукъайла ва, анин патарив гвай вири халкъариз хъиз, жуван къилел пачагъ эцигиз кІан хъайитІа, ¹⁵ Реббиди, куъ Аллагъди, хкъягъайди пачагъ яз эцига. Пачагъ куъ стхайрикай садакай ая. Гъукум чара халкъдикай тир касдин гъиле туна жедач! ¹⁶ Пачагъдиз къадардилай гзаф артух балкІанар хъана жедач, жезмай къван гзаф балкІанар маса къачун патал инсанар элкъвена Мисридиз ракъурна жедач. Реббиди квез малумарнай хъи: «Куън и рекъяй мад элкъвена аниз хъфидач!» ¹⁷ Пачагъдихъ, адан рикІ муртадвилехъ ял тийидайвал, къадардилай артух папар хъана жедач. Адахъ къадар авачир къван гзаф гимишни къизил хъана жедач. ¹⁸ Ам тахтуниз хкаж хъайила, вичин къаргъудиз хахамар тир левиърив гвай и Къанун* чин къачуна кхъирай. ¹⁹ Уьмуърлух вичив туна кІел авурай. И чІавуз адаз Реббидихъай, вичин Аллагъдихъай, кичІе жедайвал, и Къанун, вири къайдаяр ян тагана къилиз акъуддайвал чир жеда. ²⁰ Вич вичин халкъдилай вине къадач, и эмиррикай я эрчІи патахъ, я чапла патахъ къил къакъуддач. И чІавуз ада ва адан эвледри яргъалди Исраил идара ийида.

Хахамар ва левиър хуън

18¹ Хахамар тир левиърихъ, Исраилан маса эвледрилай тафават яз, чпин чилин белген* ва пай жедач. Абурун пай Реббидиз куда кърбандар я, гъабуралди абуру чпин фу неда. ² Левидин тайифадихъ стхайрин арада пай жедач, абурун пай – Ада абуруз гаф гайивал, Ребби Вич я.

³ Ингъе халкъди хахамриз вуч гун лазим ятІа: ни маларни лапагар кърбанд ийизватІа, ада хахамдиз гъайвандин вилик кІвач, адан рекъвер ва хук вахкурай. ⁴ Хахамдив гъакІ жуван сифте бегърдин тежил, чехир ва чІем, ва гъакІни хиперилай сифте гъилера тванвай сар вахце. ⁵ Реббиди, ви Аллагъди, ам ва адан эвледар датІана Реббидин вилик акъвазун ва Адан тІварцІиз къуллугъун патал, ам куъ вири тайифайрин арадай хкъанай эхир.

⁶ Исраилда гъар гъина хъайитІани, куъ шегъррикай сана уьмуър тухузвай леви вичиз мус кІан хъайитІани Реббиди хкъадай чкадал атайтІа, ⁷ ада Реббидин, вичин Аллагъдин, тІварцІиз, ана Реббидин вилик акъвазнавай вичин стхяр тир левиър хъиз, къуллугъ авурай. ⁸ Адахъ гъатта сихилдин мал-девлет маса гана гъилиз атанвай такъатар аваз хъайитІани, рузи гъабурухъ галаз барабар яз къачуна кІанда.

Тапан ва халисан пайгъамбарвиликай

⁹ Реббиди, куъ Аллагъди, квез гудай уълкведиз атай чІавуз, куъне а халкъари ийизвай хътин мурдар кІвалахар авунин вердишвилер

къачумир. ¹⁰ Квекай садани хва ва я руш цІун винелайтІуз алуд тавурай, куь арада я кихлигдайбур, я фалчийр, я виликамаз лугьудайбур, я суьгьурчийр, ¹¹ я ицитІдайбур, я къияр къведайбур, я къенвайбуруз эвердайбур тахьурай. ¹² Ихьтин кІвалахрал машгьул гьар са кас Реббидиз мурдар я. Гьа ихьтин мурдар крар сеbeb яз Реббиди, куь Аллагьди, а халкъаривай чилер къахчуда, ва абур квез гуда. ¹³ Реббидин, куь Аллагьдин, вилик дуьз рекьин инсанар хьухь!

¹⁴ Куьне чилер къакьуддай халкъари фалчийризни кихлигдайбуруз яб гузва, амма Реббиди, куь Аллагьди, куьн патал ихьтин ихтияр гузвач!

¹⁵ Реббиди, куь Аллагьди, квез зун хьтин пайгьамбар* ракъурда, ам квекай сад жеда. Гьа гьадаз яб це! ¹⁶ ИкІ хьайитІа, куьне вири жемят кІватІ хьайи юкъуз Харебдин* патав Реббидивай, куь Аллагьдивай, тІалабайди къилиз акъатда. Куьне а чІавуз лагьанай: «Чна мад Реббидин, чи Аллагьдин, ванциз яб гун, ва и чІехи ялавдиз килигун герек туш, тахьайтІа чун рекьида!»

¹⁷ Реббидини заз лагьанай: «Абуру дуьз лугьузва. ¹⁸ За абуруз ви тегьердин пайгьамбар гуда, ам гьабурукай сад жеда. За Жуван гафар гьадан сиве твада, ва ада За малумара лагьана эмир гайи вири гафар абуруз малумарда. ¹⁹ Са ни ятІани Зи гафариз, пайгьамбарди Зи мецелай лагьанвай гафариз, яб тагайтІа, За Жува ахьтин инсандив жаза агакъарда! ²⁰ Амма Зи тІварцІелай За лагь талгьанвай гафар малумардай, я тушни маса аллагьрин тІвар-

цІелай рахадай хьтин эдеб галачир кар авур пайгьамбар, ажалдин иеси хьунухь лазим я».

²¹ Вуна фикир авун мумкин я: «Бесчна Реббиди гьакъикъатда талгьанвай гафарай гьикІ къил акъудун лазим я?» ²² Пайгьамбарди Реббидин тІварцІелай лагьанвай кІвалахар дуьз акъат тавуртІа, я тушни къилиз акъат тавуртІа, им лагьай чІал я хьи, Реббиди икІ лагьайди тушир. Пайгьамбарди им анжах вичихь эдеб авачирвиляй малумарайди я. Адахьай киче жемир!

Далда-шегьерар

(Къурумда 35:6-34;

Киххьей къанун 4:41-43)

19¹ Реббиди, куь Аллагьди, чпин чилер квез гудай халкъар терг авурла, куьне абурун чилер къурла ва абурун шегьеррани кІвалера уьмуьр тухуз ацукъайла, ² ана Реббиди, куь Аллагьди, куь ихтиярда твазвай чилин юкъвал, пуд шегьер чара авуна тайинара. ³ Мензилар алцум авуна, Реббиди, куь Аллагьди, квез гудай уьлкве, чпи хатадай инсан къеи ксаривай и шегьерриз катиз жедайвал, пуд чкадал пай ая.

⁴ Ингье гьихьтин дуьшуьшда вичи хатадай инсан къеи касдивай и шегьеррикай саниз катна вичин уьмуьр хиласиз жеда: ада къастуналди яна къенвачтІа ва виликдайни аданни къенвайдан арада мидявал авачиртІа. ⁵ Месела, са кас са нихь галаз ятІани къвед санал кІарасар гьиз тамуз фена ва тар атІун патал нажах хкажна, амма нажах тумунилай алатна масадахь галукъна ва ам къена. Ихьтин касдивай и шегьеррикай

саниз катна вичин уьмуър хиласиз жеда. ⁶ И чІавуз хъиле гъатнавай къисас къахчузвайди, адан гуьгъуьниз галтugna, ва рехъ гзаф яргъиди хъун себеб яз, адав агакъарна ам къена жедач! Ам рекъиниз лайих туш эхир: виликдай аданни къенвайдан арада мидявал авачир. ⁷ Гъавилияй за квез эмир гузва: куьне пуд шегъер чара авуна тайинара.

⁸ Реббиди, куь Аллагъди, Ада куь бан-бубайриз къин къурвал, куь мулкар гегъенш авуртІа, ва куь бан-бубайриз хиве къур вири и уьлкве куь ихтиярда туртІа ⁹ (гъакІ женни ийида, куьне гила за квез малумарзавай вири эмирар ян тагана къилиз акъудиз хъайитІа, Ребби, куь Аллагъ, кІан хъайитІа, датІана Адан рекъе аваз физ хъайитІа). И чІавуз и пуд шегъердал мадни пуд шегъер алава ая. ¹⁰ Ва Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай уьлкведа тахсир квачир иви экъичдач ва квек ивидин тахсир жедач.

¹¹ Амма са ни ятІани рикІе мукъув гвайдаз такІанвал туна, ам чинеба вилив хвена, адал вегъена къенатІа, ва ахпани и шегъеррикай саниз катнатІа, ¹² ивикъич уьмуър тухвай шегъердин агъсакъалри адан гуьгъуьниз ракъурна, ам катнавай а шегъердай ахкъудна, къисас къахчузвайдан гъиле турай – ивикъич яна къиникъ патал. ¹³ Адан язух къемир! Исраилдин халкъдила и тахсир алуд, – тахсир квачир иви экъичун, – ва квез хъсан жеда.

Чил чуйнуьхуниз ва тапан шагъидвал авуниз акси яз

¹⁴ Куь бан-бубайри куь мулкара, Реббиди, куь Аллагъди, куь их-

тиярда твадай уьлкведа, чІугунвай жувандан чилин арада авай сергъят чІур ийимир.

¹⁵ Дуван атІудай чІавуз тек тир шагъиддивай инсан са жуьрединни чІуру крава ва я къелетра са жуьрединни чІуру гьерекатра тахсиркар ийиз жедач. Тахсиркарвал къанундин бинедал анжах къве ва я пуд шагъид аваз хъайитІа жеда.

¹⁶ Са гъихътин ятІани тапан шагъидди тахсир квачир кас тахсирвиллиз чІугуртІа, ¹⁷ абур къведни Реббидин вилик акъвазун лазим я – гъа вядеда везифаяр тамамарзавай хахамрин ва дуванбегрин. ¹⁸ Ва дуванбегрив, мукъуфдивди кардай къил акъудайла, и шагъидди тапан шагъидвал авунвайди, вичин стхаддал буьгътен вегъенвайди жагъайтІа, ¹⁹ ада вичин стхадиз вуч гъазурзавайтІа, гъам адав вичив агакъара. Куь арада писвал дибдай терг ая! ²⁰ Амай вирибуруз идакай хабар хъурай ва зурзун акатрай, ва гележегда квекай садани икІ тахъвурай.

²¹ Адан язух къемир! Уьмуърдихъ – уьмуър. Вилихъ – вил. Сарахъ – сас. Гъилихъ – гъил. КІвачихъ – кІвач.

Дяве авунин къайдайрикай

20 ¹ Куьн душмандихъ галаз женг чІугваз экъечІайла ва абурун балкІанарни дапурагар, куьдалай къадардиз гзаф къушун акурла, кичІе жемир. Квехъ Вичи куьн Мисридай акъудай Ребби, куь Аллагъ, гала эхир! ² Женгиник экечІдалди вилик хахам къушундихъ элкъвена рахурай: ³ «Яб це, Исраил! Къе куьн душмандихъ галаз женгиниз экъечІзава. Ажувал

ийми́р, киче́ жемир, къурхувал ийми́р, хаф ямир! ⁴Ребби, куь Аллагъ, душмандихъ галаз куьн патал дяве ийиз ва квез гъалибвал къачуз квехъ галаз санал экъечIзава».

⁵Эмир гудайбуруни аскерриз лугъурай: «Квекай сада жуваз кIвал эцигна ам кIвачел акъалдиз хъанвачтIа, элкъвена кIвализ хъфирай. ТахъайтIа икI хъун мумкин я хьи, ам женгина телеф жеда ва маса касди адан кIвал кIвачел акъалдарда. ⁶Квекай са ни ятIани цийи ципицI багъ кутуна гъеле бегъер вахчунвачтIа, элкъвена кIвализ хъфирай. ТахъайтIа акI хъунухъ мумкин я хьи, ам женгина телеф жеда, амма масада адан ципицI багъдин бегъер кIватI хъийида. ⁷Квекай са ни ятIани папак лишан кутунватIа ва гъеле ам гъанвачтIа, элкъвена кIвализ хъфирай. ТахъайтIа акI хъунухъ мумкин я хьи, ам женгина телеф жеда ва масада ам къахчуда». ⁸Ахпа эмир гудайбуру къушундиз лугъурай: «Квекай са низ ятIани кичIевал ва ажувал хас ятIа, элкъвена кIвализ хъфирай, чпин жуьрэт авачирвилелди масабурузни чIуру таъсир тийидайвал». ⁹Эмир гудайбуру къушундин вилик чпин рахунар куьтягъайдалай къулухъ, къушундин чIехибур тайинарун лазим я.

¹⁰Куьн вичихъ галаз женг чIугваз кIвачин хъанвай шегъердин патарив атайла, сифте а шегъердиз ягъунар тавуна рей гун теклиф ая. ¹¹Теклиф къабулайтIа, ва куь вилик варар ачухайтIа, шегъерда уьмуьр тухузвай вирибуру идалай къулухъ лукIари хъиз зегъмет чIугунин буржи хиве къачу-

рай – квез кIвалахрай. ¹²Шегъерди рей тагана квехъ галаз дяве авун къетI авуртIа, ам элкъвена гъалкъада тунив эгечI. ¹³Реббиди, куь Аллагъди, шегъер куь гъиле турла, ана авай вири итимар турунал яна йикъ. ¹⁴Анжах папар, аялар, малар ва шегъерда авай къван маса вири шейэр гъиле гъатай девлет яз жуваз къачуртIа жеда. Душмандивай къур гъиле гъатдай девлетдик акатзавай вири шейэр – Реббиди, куь Аллагъди, квез гузвай – куьн паталди гъилик ая!

¹⁵ИкI куьне квелай лап яргъа авай ва инин халкъаринбур тушир вири шегъеррихъ галаз къиле тухвана кIанда. ¹⁶Амма Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай чилерал алай халкъарин шегъерра чан алай садни тамир! ¹⁷Абур вири терг ая – хетияр, амарияр, къенанвияр*, перизияр, гъивияр ва ябусвияр – квез Реббиди, куь Аллагъди, эмир гайивал. ¹⁸ТахъайтIа абуру квез чпи чпин аллагъар патал ийизвай вири мурдар кIвалахар ийиз чирда, ва куьне Реббидин, куь Аллагъдин, вилик гунагъриз рехъ гуда.

¹⁹Куьн, шегъер къаз алахъиз, ам гъалкъада туна, вил алаз яргъалди акъвазуниз мажбур хъанватIа, адан патарив экъечIнавай тарар терг ийми́р, абур нажахдалди атIумир. Абурун майваяр неъ, тарар атIумир. Чуьлда авай тарар инсар яни къван, абур гъалкъада жедайвал? ²⁰Анжах чпи недай майва гъин тийидайди квез чизвай тарар атIутI ва абурукай душмандин шегъер гъалкъада тун патал гъиликдай такъатIар гъазур ая – шегъер къачудалди.

Дуьздак акъудиз тахъай къиникърикай

21 ¹Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай уьлкведа чуьлдай мейит жагъайтIа, амма ам ни къенатIа малум туштIа, ² куь агъсакъалри ва дуванбегри атана ва, бедендинни патарив гвай шегъеррин арада авай мензил алцум авуна, ³ жагъанвай бедендиз гьи шегъер виридалайни мукъвал ятIа тайин авурай. А шегъердин агъсакъалри, вич гъеле кIвалахра гъилик тавунвай ва вик вуч ятIа чин тийидай дуьгве хягърай. ⁴ Агъсакъалри и кал, вичин къерехра садани цан цун тавунвай дередиз ва къурун тийидай хулун патав гъурай ва анал, хулун патав, адан гардан хурай. ⁵ Ахпани хахамар, Левидин эвледар, атурай. Абур Реббиди, куь Аллагъди, Вичиз къуллугъ авун патал ва Реббидин ТIварцIелди хийир-дуьа* авун патал хянава, ва гъабурун къарардалди гъар са гъуьжет, гъар са месэла гъял ийизва. ⁶ Жагъанвай мейитдиз виридалайни мукъвал тир шегъердин агъсакъалри хулун патав гардан хайи дуьгве винел гъилер чуьхуьрай ⁷ ва лугъурай:

«Чи гъилери и иви экъичнач, чи вилериз ам гъикI экъичнатIа акунач. ⁸ Я Ребби, Ви халкъ, Исраил, Вуна лукIвеликай хкудай халкъдилай гъил къахчу! Исраилан эвледрин, Ви халкъдин хиве тахсир квачир иви экъичунин гунагъ твамир». И чIавуз а ивидин гунагъ абурал жедач. ⁹ И тегъерда куьне, Реббидиз хуш тирвал авуналди, тахсир квачир иви экъичунин тахсир куь хивяй акъудда.

Есир рушар паб яз къачуникай

¹⁰ Куьн душмандихъ галаз женг чIугваз фейила, ва Реббиди, куь Аллагъди, абур куь гъиле турла, ва куьне абур лукIар яз есирвилиз тухудайла, ¹¹ ваз лукIарин арада гуьрчег са паб акун мумкин я, ам ви рикIи къада ва вуна ам къачудайвал жеда. ¹² А чIавуз ам жуван кIвализ твах, ада вичин къил турай, кикер атIурай, ¹³ есирдин парталар хутIунрай ва вичин дидедихъни бубадихъ шехъиз са варз ви кIвале акъудрай. Идалай къулухъ вавай адан патав физ жеда, адаз гъуьл жеда, адакайни ваз паб жеда. ¹⁴ Адакай ви рикI ягъайтIа, вуна ам азад ая. Ваз ам маса гудай, жуваз адалди девлетар къачудай ихтияр авач, вучиз лагъайтIа вуна адан намус къакъудна.

Сифте хцин ихтиярар

¹⁵ Са итимдихъ къве паб аваз ва адаз сад кIан яз, муькуьди кIан тушиз, ва къведани, кIанидани такIандани, адаз рухваяр ханатIа, вични сифте хва, такIанда ханатIа, ¹⁶ ихътин касди рухвайрин арада ирс пайдайла, сифте хциз къвезвай пай халисан сифте хва тир такIандан хцин гъисабдай кIанидан хциз гун лазим туш. ¹⁷ Ам такIан папан хва сифте аял тирди хиве къуниз ва вичихъ авай къван мал-девлетдикай адаз къве къатан пай чара авуниз мажбур я. И хва, адан итимвилдин къуватдин сифте бегъер я эхир, ва сад лагъай аялдин ихтиярар гъаданбур я.

Гафуна авачир хцикай

¹⁸ Са нихъ ятIани вичиз гъикъван акъул-насигъат гайитIани, къилиз

ялдай, рекъив текъведай ва бубадинни дидедин чІалаз килиг тийидай хва аваз хъайитІа, ¹⁹ бубадини дидеди ам агъсакъалрин къилив, шегъердин варарин* патав гъурай ²⁰ ва агъсакъалриз лугъурай: «Чи хва къилиз ялдайди ва муьтІуьгъ тежедайди я. Ам чи чІалаз килигзавач, руфункалвилизни хъункалвилиз къил янава». ²¹ Шегъерэгълийри ам къван гана къирай. Куь арада писвал дибдай терг ая! Вири Исраилдиз идакай хабар хъурай ва зурзун акатрай.

Гъар жуьредин къанунар

²² Инсанди къиникъин жаза агакъардай гунагъкарвал авунваз хъайитІа, ва ам къван гана къейидалай къулухъ куьне адан мейит гулуникай куьрсарнатІа, ²³ мейит йифиз а гулунал туна виже къведач, ам гъа и юкъуз кучукна кІанда. Куьрсарнавайди Аллагъди лянет авунвайди я! Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай чил чиркин ийимир.

22 ¹ Ваз квекай тирдан жунгав ва я хеб квахънаваз акуртІа, патавай элячІна фимир, гъайван гваз хутахна иесидив вахце. ² Ада вакай яргъа аваз уьмуьр тухузватІа, я тушни ваз гъайвандин иеси вуж ятІа чизвачтІа, ам жувахъ галаз хутах, иеси къведалди ам ви патав гумукърай – гъа чІавуз ам вахце. ³ Гъа икІ гъам ламран, гъам парталрин, гъамни квекай тирдавай квахъна ваз жагъай вири затІарин гъакъиндай ая. Вун патавай элячІна фин виже къведач!

⁴ Квекай тирдан лам я тушни жунгав рекъел ярх хъанвайди акур-

тІа, патавай элячІна фимир, квекай тирдаз ам къарагъариз куьмек це.

⁵ Папал итимди алукидай гъич са затІни хъунухъ лазим туш. Итимри лагъайтІа папан парталар алукина жедач. ИкІ ийизвай гъар вуж хъайитІани Реббидиз, ви Аллагъдиз, мурдар я.

⁶ Рекъе ваз муг жагъайтІа, тарцел ва я чилел, мукани шарагар, я тушни какаяр аваз хъайитІа, ва диденуькІни шарагрихъ галаз ва я какайрал ацукънаваз хъайитІа, диде адан эвлед-бевледни галаз къачуна хутахмир. ⁷ Диде-нуькІ ахъая, амма адан шарагар къахчуна хутахйтІа жеда. ИкІ хъайитІа, вун патал хъсан жеда ва ви уьмуьрдин рехъ яргъиди жеда.

⁸ Цийи кІвал эцигдайла, къавун къерех тирвал, садни къавалай ават тавун патал ва ви кІвалел ивидин тахсир тежедайвал, чаччах чІугу.

⁹ Жуван ципицІ багъда тумунин маса жинс цамир, тахъайтІа абур вири къадагъадик акатда – гъам вунна цайиди, гъамни ципицІ багъдин бегъер.

¹⁰ Са куьтендик ячни лам санал кутІунна цан цамир. ¹¹ Къве гъар жуьредин гъаларикай – сун ва кушун, – хранвай партал алукимир.

¹² Жуван абадин къуд пипІелни курквачІар ая.

Буьгътендик акатнавай папан ихтияр хуьн

¹³ Са ни ятІани паб гъана, папахъ галаз къаткана ам адан рикІи къун тавуртІа, ¹⁴ ва ам русвагъ ийиз адакай чІуру ванер чукурриз хъайитІа: «За ам пабвиле къачуна, амма адахъ галаз къаткайла, ам руш

тушиз жагъана», – лугъуз,¹⁵ и чІа-
вуз рушан бубадини дидеди ам
руш тирди тестикъарзавай затІар
шегъердин варарив* гъана агъса-
къалриз къалурун лазим я.¹⁶ Адан
бубади агъсакъалриз лугъурай:
«За зи руш а касдиз гана, амма ам
адан рикІи къунач¹⁷ ва ада, зи ру-
шав рушвал гумач лугъуз, адак на-
мус авачирвили рехнеяр кутазва.
Амма ингъе адан рушвал тести-
къарзавай затІар!» – ва шегъердин
агъсакъалрин вилик пекер ахъа
авурай.¹⁸ Агъсакъалрини ихътин
каздиз жаза гурай,¹⁹ ва гъакІни
ам гимишдин виш шекъел жерме
авуна, абур рушан бубадив вахкур-
рай. И касди рушвал гумай Исраилан
эвледрикай тир рушакай чІуру
ванер твазвай эхир! Ва амни адан
паб яз амукърай, адахъ галаз вири
уьмуьр тухуда мад адахъ галаз чара
жедай ихтияр амукъдач.

²⁰ Амма кутазвай тахсир гъахъ
гвайди яз хъайитІа, ам гъакъикъат-
дани рушвал гумачиз хъайитІа,²¹ ам
бубадин кІвалерин ракІарив гъурай
ва шегъердин итимри ам къван га-
на рекъирай. Ада Исраилан эвлед-
рин арада алчах кІвалах авуна, ви-
чин бубадин кІвале явал авуна.
Куь арада писвал дибдай терг ая!

Явавилин гъар жуьредин дуьшуьшар

²² Итим чарадан папахъ галаз
къатканваз жагъайтІа, абур къвед-
ни яна къена кІанда – гъам итим,
ихътин кардиз рехъ гайи, гъамни
паб. Исраилан эвледрин арада пис-
вал дибдай терг ая!

²³ Шегъерда итимдал масада ли-
шан кутунвай михъи руш гъалтна,

ва адахъ галаз къаткайтІа,²⁴ куь-
не абур къведни шегъердин варар-
ин* патав гъана, къван гана къе-
на кІанда: руш – агъвалат шегъерда
хъанайтІани, куьмекдиз эвернач
лагъана, итимни – масадан папан
намус къакъудна лагъана. Куь ара-
да писвал дибдай терг ая!

²⁵ Итимди, масада лишан кутун-
вай рушал шегъердилай къерех-
да гъалтна, ам къуна, адахъ галаз
къаткайтІа, анжах ихътин кІвалах
авур итим яна къиникъ лазим я.
²⁶ Рушаз жаза гумир, ада рекъидай
хътин са кІвалахни авунвач: адан
къилел атай кар сада масадал ве-
гъена, ам яна рекъинихъ галаз ге-
къигиз жеда.²⁷ Итимдал ам шегъер-
дилай къерехда гъалтна, ва лишан
кутунвай руша гъарай авунайтІани,
адан куьмекдиз къведай кас авачир.

²⁸ Итимдал гъеле рушвал гу-
май, гъеле лишан кутун тавунвай-
ди гъалтна, ам къуна адахъ галаз
къаткайтІа, ва абур санал алаз жа-
гъайтІа,²⁹ ихътин кардиз рехъ га-
йи итимди рушан бубадиз гимиш-
дин яхцІурни цІуд шекъел вахкун,
ва руш вичиз паб яз къачун ла-
зим я, вучиз лагъайтІа ада адан на-
мус къакъудна. Адаз вичин вири
уьмуьр тухуда мад адахъ галаз чара
жедай ихтиярни авач.

³⁰ Садазни вичин бубадин паб
къахчудай ихтияр авач. Бубадин
парталрин къерех хкажна виже
къведач.

Исраилдин жемьтдин жергейрай чукурун

23¹ ШупІарнавай какаяр ва я
эркеквилин лишан атІанвай
итимдиз Реббидин халкъдин арада

жедай ихтияр авач. ² Турус тушир алакъайрин нетижада ханвайдазни Реббидин халкъдик жедай ихтияр авач, адан эвледривайни, гъатта цӀуд несилдалди, экечӀиз жедач. ³ Аманийривай ва магъабвийривайни Реббидин халкъдик экечӀиз жедач, ва гъакӀ абурун эвледривайни жедач, гъатта цӀуд лагъай несилдалди, садрани! ⁴ Абуру, куьн Мисридай экъечӀай чӀавуз, рекъел фуни яд гваз вилик экъечӀнач эхир. Абуру Петурдай тир Бегъаран хва Билъам Арам-Нагъарайимда куьн ицитӀун патал гъакъидихъ куьнай! ⁵ Амма Реббидиз, куьн Аллагъдиз, Билъамаз ябни гуз кӀан хъаначир ва ицитӀунар хийир-дуъадиз* элкъуьрнай, вучиз лагъайтӀа Реббидиз, куьн Аллагъдиз, куьн кӀанда. ⁶ Гъавилъай садрани, квел чан аламай къван, абуруз ислягъвал ва абадвал гудай са карни ийимир. ⁷ Эдамви инкар ийимир, гъикӀ лагъайтӀа ам куь стха я. Мисриви инкар ийимир, гъикӀ лагъайтӀа куьн абурун уьлкведа масанай ата-на ацукънавай. ⁸ Абурун эвледрин пуд лагъай несилдивай Реббидин халкъдик экечӀиз жеда.

Кундал михъивал техуьн

⁹ Куьн душмандихъ галаз дяве ийиз фидайла, мурдар ийидай гъар гъихътин хъайитӀани затӀуникай мукъаятвал хуьх. ¹⁰ Амма квекай сад, адаз йифиз хъайи кар себеб яз, чиркин хъайитӀа, ам куьн акъвазнавай чкадилай элячӀрай. Ам и чкадал хтана жедач. ¹¹ Няниз лагъайтӀа целди вич чуьхуьрай, ва рагъ ацукъайла, адавай хквез жеда. ¹² Квехъ акъвазнавай чкадилай

са къерехда квевай къециз физ жедай чка хъана кӀанда. ¹³ Квекай гъар садав, анал цуквал ацукъайдалай кьулухъ гъвечӀи фур эгъуьнна, ахпа нежесар накъвар вегъена кӀевун патал, гъвечӀи пер хун лазим я. ¹⁴ Ребби, куь Аллагъ, куьн хуьз ва квез душмандин винел гъалибвилер багъишиз, куь кьушундихъ галаз къвезва эхир. Гъавилъай куьн акъвазнавай чка пак тирди хъана кӀанда, Адаз квекай гъич са абурдихъ галаз тавунвай кар таквадайвал ва квекай чин маса патахъ элкъуьр тийидайвал.

Гъар жуьредин къанунар

¹⁵ Иесидикай куь патав катнавай лукӀ иесидив вахкумир. ¹⁶ Ада куь арада уьмуьр тухурай – гъина кӀан хъайитӀа, куь шегъеррикай сана, вичин рикӀи гъинаг кьуртӀани, гъана. Адаз гужар ийимир.

¹⁷ Исраилан эвледрикай тир рушарин арада виридан пай квайбур хъана жедач; Исраилдин рухвайрин арадани – «шерик» авунвайбур. ¹⁸ Вядер кьилиз акъуддай чӀавуз Реббидин, ви Аллагъдин, ибадатханадиз я къагъбе папа кӀвалахдихъ къачунвайди, я къагъбе итимди къачунвай гъакъи гъимир. Абуру кьведни Реббидиз, ви Аллагъдиз, мурдар я.

¹⁹ Жувандав кьил алаз къахчудай я гимишдин, я суьрсетдин, кьил алаз къахчудай гъич са затӀунинни, бурж вугумир. ²⁰ Маса халкъдикай тир касдив кьил алаз къахчудай бурж геце, амма жувандав – ваъ. И чӀавуз Реббиди, ви Аллагъди, куьн вич кьун патал исятда физвай а уьлкведа ваз ви гъар са карда хийир-дуъа* ийида.

²¹ Вуна Реббидиз, ви Аллагъдиз, вяд авунватІа, ам энгел тавуна къилиз акъуд, гъикІ лагъайтІа Реббиди, ви Аллагъди, вуна хиве къунвайди са рахунни алачиз мажбулна къахчуда, ва ви хиве гунагъ жеда. ²² Вуна вяд тагайтІа, вал гунагъни жедач. ²³ Вуна хиве къунвайди – вуна Реббидиз, ви Аллагъдиз, жуван хушуналди къунвай вядер, ви сивяй акъатайбур, ян тагана къилиз акъуд.

²⁴ Вун чарадан ципицІ багъдиз фейитІа, вавай ципицІар гъикъван кІандатІани, тухдалди нез жеда, амма зинбилдиз кІватІмир. ²⁵ Чарадан никІиз фейитІа, техилдин къилер гъилералди атІуз жеда, амма чарадан къуьлуьн къилер мукалдалди атІумир.

24 ¹ Лугъун хъи, са ни ятІани паб гъана ва адахъ галаз уьмуьр тухуда, амма паб адан рикІи чІугунач, вучиз лагъайтІа адаз папакай са гъихътин ятІани кутуг тавур кІвалах жагъана, ада папав чара хъхъунин чар вахкана, ам вичин кІвалайяй квадарна. ² Амни адан кІвал турдалай къулухъ масадаз гъуьлуьз фена, ³ ам къвед лагъай гъуьлуьн рикІини чІугуначтІа, ва адани адав чара хъхъунин чар вахкана вичин кІвалайяй квадарнатІа ва я адан къвед лагъай гъуьл къенатІа, ⁴ адахъ галаз чара хъайи сад лагъай гъуьлуьвай ам мад паб яз къахчуз жедач, вучиз лагъайтІа ам гъуьл патал чиркин хъанва. Ребби патал им мурдар кар я! Реббиди, куь Аллагъди, куь ихтиярда твазвай чил гунагъдалди къацІурмир.

⁵ Инсанди анжах паб гъанватІа, ам дяведиз фин лазим туш, адан

хиве маса мажбурнамаярни туна жедач. Ам са йисан вахтуналди вири кІвалахрикай азад хъуй, ам вичи къачунвай папахъ галаз кІвале амукърай ва ам шад авурай.

⁶ Гъилин регъв ва я адан винел жедай къван гиравда къачуна жедач. Им инсандин уьмуьр гиравда къачун лагъай чІал я.

⁷ Са ни ятІани Исраилдин рухвайрикай тир вичин стхайрикай сад чуьнуьхнавайди малум хъайитІа, ва ам лукІ хъиз кІвалахда гъиликайтІа ва я ам маса ганатІа, и угъри яна къена кІанда. Куь арада писвал дибдай терг ая!

⁸ Жузам* акатай чІавуз, квез хахамар тир левийри вуч чирайтІа, гъам ян тагана тамамара. За абуруз эмир авурвал, вири дуьм-дуьз къилиз акъуд. ⁹ Реббиди, ви Аллагъди, куьн Мисридай экъечІай чІавуз Мириамаз вуч авунайтІа рикІел хкваш.

¹⁰ Вуна масадав буржуна са вуч ятІани вугузватІа, адан кІвализ гирав къачуз гъахъмир. ¹¹ Куьчедал акъваз, вуна бурж вугузвайда вичи вав гирав кІвалайяй гъана вугурай. ¹² Ам кесиб ятІа, адан гирав ви кІвале амай къван къаткимир. ¹³ Рагъ акІидалди, адавай вичин аба винелай вегъена ксуз жедайвал ва ваз хийир-дуьа ийидайвал, адав гирав элкъуьрна вахце. И чІавуз вун Реббидин, ви Аллагъдин, вилик дуьз рекъе авайди яз жеда.

¹⁴ Гъакъи гана кІвалахиз къунвайдаз, кесибдаз ва пай атІайдаз, кІандатІа ам ви жуванбурукай сад хъуй ва я ви уьлкведа, куь шегъеррикай сана уьмуьр тухузвай масанай атана ацукънавайди хъуй, гужар

иймир. ¹⁵ Адав мажиб гъиле-гъилди гъа юкъуз, гъеле рагъ акІидалди, вахце, вучиз лагъайтІа ам кесиб я ва адан уьмуьр и мажибдила аслу я. ТахъайтІа ада валай шикаят ийиз Реббидиз ялвар ийида, ва и чІавуз ваз гунагъ жеда!

¹⁶ Рухвайрин къелетрай бубаяр ажалдин гъиле вугана жедач, рухваярни – бубайрин. Инсан анжах ада вичи авунвай гунагъкарвилерай уьмуьрдикай магърумна кІанда.

¹⁷ Масанай атана ацукънавайдан ва етимдин ихтиярар чІурмир, хендедадин партал гирав яз къачумир.

¹⁸ РикІел хуьх, вун жувни Мисрида лукІ тир, амма Реббиди, ви Аллагъди, вун лукІвиляй акъудна. Гъавиляй за ваз ихътин эмирни гузва.

¹⁹ Гвенар гуьдай чІавуз вуна рикІелай фена жуван никІел цуьлтунваз хъайитІа, ам къахчун патал элкъвена хквемир. Ам масанай атана ацукънавайдаз, етимдиз ва я хендедадиз хъурай. И чІавуз Реббиди, ви Аллагъди, ваз ви вири кІвалахра хийир-дуьа ийида. ²⁰ Жуван зейтундин вири тарар юзурайдалай къулухъ, тарарал аламай зейтунар жагъурмир, абур масанай атана ацукънавайдаз, етимдиз ва я хендедадиз хъурай. ²¹ Жуван ципицІ багъда бегъер кІватІ хъувурдалай къулухъ, чІерейрал аламай ципицІрихъ къекъвемир, абур масанай атана ацукънавайдаз, етимдиз ва я хендедадиз хъурай. ²² РикІел хуьх, вун жувни Мисрида лукІ тир. Гъавиляй за ваз ихътин эмирни гузва.

25¹ Лугъун хъи, чпин арада гуьжетар хъайи къве кас дуванханадиз атана – ва дуван-

бегди, гъахъди гъахъ я ва батІулди батІул я лагъана, абурун месэла гъялна. ² Ва ингъе, батІулди гатана кІанзаватІа, дуванбегди, вичин вилик чилел ярхарна, адан тахсиркарвиляй къвезвай къадарда ам къамчидалди ягъун патал эмир гурай. ³ Амма жуванди вун алай чкадал къадардила артух яз гатуникди, ви вилик усал тахъун патал, яхцІур гъилералай гзаф яна жедач.

⁴ Яцра юг гатазвайла, адан сив кутІунмир.

⁵ Санал уьмуьр тухузвай стхайрикай сад аялар тахъана къенатІа, къейидан паб чара касдиз гъуьлуьз фин лазим туш. Адан хен адан къилив фирай, стха эвезун патал, ам къахчурай. ⁶ Ада хадай эркек сифте аял, къейидан тІвар Исраилдай квахъ тавурай лагъана, къейидан эвлед яз гъисабда. ⁷ А касдиз вичин стхадин свас паб яз къачуз кІан тахъайтІа, а паб шегъердин варарин* патав атурай ва агъсакъалриз лугъурай: «Зи хенез вичин стхадин тІвар Исраилан эвледрин арада амукъна кІанзавач, ада стха эвез авуникай къил къакъудзава!» ⁸ И чІавуз шегъердин агъсакъалри ам рекъив гъун патал адаз эверун лазим я. Ада къилиз ялиз ам къачуниз разивал гузвачтІа, ⁹ суса адан патав атана, агъсакъалрин вилик адан кІвачин къаб хтІурай, адан чиниз тфу вегъена лугъурай: «Вичин стхадин кІвал къени тийизвайдаз гъа гъикІ ийидайди я!» ¹⁰ Адалай арадал атай тухумдални Исраилан эвледрин арада лакІаб акъалтда: кІвачел алачирдан тухум.

¹¹ Къве кас кикІизватІа, ва садан папа, вичин гъуьл ам гатазвайдакай

хиласун патал, атана а касдин эркеквилин лишан гьил вегьена кьунатIа, ¹² адан гьил яна галуд, адан язух кьвемир!

¹³ Жуван чантада терездин гьар жуьре кьванер твамир, са тIимил чIехиди ва са тIимил гьвечIиди.

¹⁴ КIвале гьар жуьреда алцумдай кьве кьаб кьамир, са тIимил чIехиди ва са тIимил гьвечIиди. ¹⁵ Ви гирванка кьайдадив кьазвай, дуьм-дуьз заланвал авайди хьунухь лазим я, алцумдай кьабни – кьайдадив кьазвай, дуьм-дуьз кьадардин, ва и чIавуз Реббиди, ви Аллагьди, ваз гузвай чилел, ви уьмуьрдин рехь яргьал чIугурди жада. ¹⁶ Амма ихьтин кIвалахриз рехь гузвай гьар вуж хьайитIани, гьар тапархьан, Реббидиз, ви Аллагьдиз, мурдар я.

¹⁷ Амалехьийри куьн Мисридай хквезвай чIавуз квез вуч авунайтIа рикIел хкваш! ¹⁸ Куьн гьалтай чIавуз абуру квел хабарни авачиз кьулухьай вегьенай ва кьулухь галамукьнавайбур вири яна кьенай, куьн галатнавай ва кьуватдай аватнавай, амалехьийриз лагьайтIа Аллагьдихьай кичIе тушир. ¹⁹ Реббиди, куь Аллагьди, Ада куь ихтиярда твазвай уьлкведа, квез архайинвал гайила, куьн элкьвена кьунвай вири душманрикай азад авурла, царварин кIаник амалехьийрин тIвар квадра. РикIелай ракьурмир!

Сифте бегьер ва цIудай са пай кьурбанд авун

26 ¹ Куьн Реббиди, куь Аллагьди, куь ихтиярда твазвай уьлкведиз атайла, куьне ам кьурла ва гьана уьмуьр тухуз ацукьайла, ² Реббиди, ви Аллагьди, ваз ганвай

чилелай вуна вахчур сифте бегьердин вири майваяр зинбилра туна ва Реббиди, ви Аллагьди, Вичин тIварцIин кIвал авун патал хкядай чкадал ша. ³ Анал а вахтунда жадай хахамдин патав фена лагь: «Гила за Реббидиз, ви Аллагьдиз, малумарзава хьи, зун вичин гьакьиндай ам чаз гуда лагьана Реббиди чи бан-бубайриз кьин кьур уьлкведиз атанва».

⁴ Хахамди вавай зинбил кьачуна, ам Реббидиз, ви Аллагьдиз, кьурбангандин* вилик эцигда, ⁵ вунани Реббидин, ви Аллагьдин, вилик лугьуда: «Зи бан-буба кIвал-югь авачир арамви тир. Ам са тIимил инсанарни галаз Мисридиз фенай ва, ана масанай куьч хьана ацукьнавай кас хьиз, уьмуьр тухванай. Ана адакай зурба, кьуват квай ва кьадардиз гзаф тир халкь аладнай. ⁶ Мисривийри лагьайтIа чахь галаз чIуру рафтарвал ийизвай, чун азиятдик кутунвай ва залан кIвалахар авуниз мажбурзавай. ⁷ И чIавуз чна Реббидиз, чи бан-бубайрин Аллагьдиз, ялвар авунай, ва Реббидиз чи ван хьанай, чи бедбахтвилер, азиятар ва азабар акунай. ⁸ Реббидини чун Вичин чIехи, кьадар авачир кьудратдалди Мисридай акьуднай, чIехи ва кичI кутадай крар, са кар жадавиле лишанар ва аламатар кьалурнай. ⁹ Ада чун иниз гьанай ва чаз и чил – вичикай некни вирт хкатзавай чил – чаз ганай. ¹⁰ Ингье зани, Ребби, Вуна заз гайи чилелай кIватIнавай сифте бегьердин майваяр гьанва». Ахпа зинбил Реббидин, куь Аллагьдин, вилик эцигна, Адаз икрам авуна акьваз. ¹¹ Ваз ва ви хизандиз Реббиди, ви Аллагьди, ганвай вири шейэр гьиликуналди,

шадвилер ая, ва вахъ галаз санал куь арада уьмуьр тухузвай левиьри ва масанай атана ацукънавайдани шадвилер авурай.

¹² Пуд лагъай йисуз, цуд паюникай са пай къурбанд ийидай йисуз, вуна ви вири бегьердин цудакай са пай хкудна ам левидиз, масанай атана ацукънавайдаз, етимдиз ва хендедадиз, абуру ви шегьерда тухдалди недайвал, гайила, ¹³ гъа чIавуз Реббидин, ви Аллагъдин, вилик лагъ: «За жуван кIваляй пак тир пай акъудна ва ам левидиз, масанай атана ацукънавайдаз, етимдиз ва хендедадиз гана – Вуна заз гьикI эмир авунайтIа, вири гьакI авуна. Ви эмиррикай гьич садни за чIурнач, абурукай садни рикIелай ракъурнач. ¹⁴ За, садахъ шехъзавай чIавуз, пак тир пай тIуьнач, жув чиркин тирла, ам хкуднач, ам къенвайдаз ганач. За Реббидиз, зи Аллагъдиз, яб гана, – Вуна заз гьикI эмир ганайтIа, вири гьакI авуна. ¹⁵ Килиг ман Ви пак тир кIваляй, цаварилай, ва Жуван халкъдиз, яни Исраилдиз ва чи бан-бубайриз къин къурвал, Вуна чаз гайи и чилиз – вичикай некни вирт хкатзавай чилиз – хийир-дуьа* ая».

Аллагъдинни халкъдин арада авай икърар (26:16–30:20)

Икърардин мажбурнамаяр

¹⁶ Гила Реббиди, куь Аллагъди, квез вири и тагъкимар ва къайдаяр хуьн эмир авунва. Абур ян тагана къилиз акъуд – рикIин сидкъидай ва руьгъдин вири къуватдалди! ¹⁷ Инал куьне малумар-

най хьи, Ребби куь Аллагъ я, куьн Адан рекъе аваз фида, Адан вири къайдаяр, эмирар ва тагъкимар къилиз акъудда, Адаз яб гуда. ¹⁸ Реббидини гила лагъана хьи, Ада гаф гайивал, куьн Адан багъа эменни жеда, ва куьне Адан вири эмирар тамамарун лазим я, ¹⁹ ва Ада куьн Вичи халкъ авур вири халкъарилай вине яз къада, ва квез тарифвал, машгъурвал ва гурвал бахш ийида, ва куьн, Ада гаф гайивал, Реббидин, куь Аллагъдин, пак тир халкъ жеда.

Къанун кхъенвай къванер эцигун

27¹ Мусадн, Исраилдин агъ-сакъалрихъ галаз санал, халкъдиз эмир гана: «Гила за квез гузвай вири эмирар къилиз акъуд. ² Куьн Ярдандилай элячIайла, ва Реббиди, куь Аллагъди, квез гузвай уьлкведиз атайла, ана еке къванер акIура, абуруз киреж ягъа ³ ва абурал и Къанун* кхъихъ. И кIвалах, куьн а патаз экъечIайла ва, Реббиди, куь Аллагъди, квез гузвай уьлкведиз гъахъайла, квез Реббиди, куь бан-бубайрин Аллагъди, гаф гайивал, вичикай некни вирт хкатзавай чилел атайла, къилиз акъуд. ⁴ Ярдандилай элячIайла, Гебал дагъдал за квез гила лагъай къванер акIура ва абуруз киреж ягъа. ⁵ Анал Реббидиз, куь Аллагъдиз, ракъун алат хкIун тавунвай къванерикай къурбанган* туькIуьра.

⁶ Реббидиз, куь Аллагъдиз, хкатI тавунвай къванерикай къурбанган туькIуьра ва анал Реббидиз, куь Аллагъдиз, кунугар* ая, ⁷ анал суварин къурбандар* ая ва Реббидин,

къуь Аллагъдин, вилик гъам тӀуьнхъунни ая, шадвилерни!

⁸ А Къанун къванерал кхьихъ, къатӀудайвал ва гъавурда гъатдайвал».

Гебал дагъдилаи авур лянетар

⁹ Мусади, хахамар тир левийрихъ галаз санал, вири Исраилдиз лагъана: «Кисна яб це, Исраил! Къе квекай Реббидин, къуь Аллагъдин, халкъ хъанва. ¹⁰ Килиг гъа Реббидин, къуь Аллагъдин, чӀалаз, за квез гила малумарзавай Адан эмирар ва къайдаяр къилиз акъуд».

¹¹ А юкъуз Мусади халкъдиз ихътин эмир гана: ¹² «Куьн Ярдандилаи элячӀайла, Шимунан, Левидин, Ягъудан*, Исахаран, Юсуфан ва Бунъяминан тайифаяр* Геризим дагъдал акъвазрай ва халкъдиз хийир-дуьа* авурай. ¹³ Рувенан, Гадан, Ашеран, Забулунан, Данан ва Нифталидин тайифаяр Гебал дагъдал акъвазрай ва лянетар малумаррай.

¹⁴ Левийри Исраилан вири эвледриз ван хкажна лугъурай:

¹⁵ „Ни кӀарасдикай ва къванцикай бутар*, цӀурурна цана ийидай кӀалубар – Реббидин вилера мурдар, устӀарри тукӀуьрнавай затӀар авуртӀа ва чинеба эцигайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

¹⁶ „Ни бубадинни дидедин намусдик хкуьрайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

¹⁷ „Ни масаданни жуван чилин арада авай сергъят чӀурайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

¹⁸ „Ни буьркъуьди чӀуру рекъяй тухвайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

¹⁹ „Ни масанай атана ацукънавайдан, етимдин ва хендедадин ихтиярар чӀур ийизватӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²⁰ „Вуж бубадин папахъ галаз къаткайтӀа – бубадин парталдин къерех хкажайтӀа – лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²¹ „Вуж са гъихътин ятӀани гъайвандихъ галаз къаткайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²² „Вуж вичин вахахъ, вичин бубадин ва я дидедин русахъ галаз къаткайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²³ „Вуж яран дидедихъ галаз къаткайтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²⁴ „Ни са виж ятӀани чинеба яна къейитӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²⁵ „Ни ивикъичвал авунай, тахсир квачир иви экъичунай ришвет къачуртӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“

²⁶ „Вуж и Къанундиз* табий жедачтӀа ва ам тамамардачтӀа, лянет хъуй!“

Вири халкъдини лугъурай: „Гъа икӀ хъуй!“»

Яб гунай – хийир-дуъа*(Леви 26:1-13;**Киххъей къанун 7:12-16)*

28¹ Мусади даварна: «Куън Реббидин, куъ Аллагъдин, чІалаз килигиз хъайитІа, ва за квез гила малумарзавай Адан вири эмирар ян тагана тамамариз хъайитІа, Реббиди, куъ Аллагъди, куън чилин винел алай вири халкъарилай виниз акъудда. ² Ингъе, куъне Реббидиз, куъ Аллагъдиз, яб гуз хъайитІа, квел жедай ва къилиз акъатдай хийир-дуъаяр*.

³ Хийир-дуъа жеда ваз шегъердани, хийир-дуъа чуьлдани.

⁴ Хийир-дуъа жеда ви эвледризни, ви чилин бегъердизни ва ви маларин дулдизни – калерин дулдиз, хиперин ва цегъерин дулдиз.

⁵ Хийир-дуъа жеда ви зинбилдиз ва хвахуниз.

⁶ Хийир-дуъа жеда ваз кІвализ хтайлани, хийир-дуъа – кІваляй экъечІайлани.

⁷ Реббиди квел гъужумдай душманар кукІвардайвал вири ийида: са рекъяй атана абуру квел вегъида, амма квекай ирид рекъяй катда.

⁸ Реббиди квел, куъ гъамбарханайрал, куъ вири зегъетрал хийир-дуъа ракъурда. Реббиди, куъ Аллагъди, Вичи квез гузвай чилел квез хийир-дуъа ийида! ⁹ Реббиди, Ада квез къин къурвал, квекай Вичин пак тир халкъ ийида, куъне Реббидин, куъ Аллагъдин, эмирар къилиз акъудиз хъайитІа ва Адан рекъе аваз физ хъайитІа. ¹⁰ ИкІ хъайила, чилел алай къван вири халкъариз куъ винел Реббидин тІвар къунвайди аквада ва квехъай кичІе жеда. ¹¹ Реббиди квез вири булдал-

ди гуда – гъам эвледар, гъам маларин дул, гъам чуьлдин бегъерар – Реббиди куъ гъиле твада лагъана куъ бан-бубайриз къин къур гъа чилел. ¹² Реббиди куън паталди вичин девлетрин хазина, цав, ачухда ва вахтунда куъ чилел марф ракъурда, ва куъ вири зегъетриз хийир-дуъа ийида. Куъне гзаф халкъарив бурж вугуда, амма куъне жува буржар къадач. ¹³⁻¹⁴ За квез гила чеб малумарзавай, Реббидин, куъ Аллагъдин, эмирриз яб гайитІа, ва абур ян тагана къилиз акъудайтІа, куън, за гила квез малумарзавай эмиррикай я эрчІи, я чапла патахъ къекъечІдачтІа, маса аллагърин гуьгъуьна аваз фидачтІа, абуруз къуллугъ ийидачтІа, Реббиди квекай тум ваъ, къил ийида, куън агъада ваъ, датІана вине жеда».

Яб тагунай лянет*(Леви 26:14-39)*

¹⁵ Мусади даварна: «Амма ингъе, вуна Реббидиз, ви Аллагъдиз, яб гун тийиз хъайитІа, за ваз гила малумарзавай Ада къалурнавай вири къайдаяр ва эмирар ян тагана къилиз акъуд тавуртІа, вал къведай ва чеб къилиз акъатдай вири лянетар.

¹⁶ Лянет къведа вал шегъерда, лянет къведа – чуьлда.

¹⁷ Лянет къведа ви зинбилдал ва ви хвахунал.

¹⁸ Лянет къведа ви эвледрални, ви чилин бегъердал, калерин дулдални, хперинни цегъерин дулдал.

¹⁹ Лянет къведа вал кІвализ хтайлани, лянет къведа кІваляй экъечІайлани. ²⁰ Реббиди квел куъ вири зегъетра ва крада лянетни,

гъалабани, айиб ракъурда, ва куън, куъ чІуру крар сеbeb яз, куъне зун гадарунай, терг ийида, лап фад телеф жеда. ²¹ Реббиди квел тІегъуън ракъурда, ва вич къун патал исятда куън физвай чилелай куън квахъда. ²² Реббиди квехъ верем, къиздирма, цІаяр, зегъем ва къурагъвал, яралуг ва мурс галукъарда ва и бедбахтвилери куън вири терг жедалди хурук кутада. ²³ Чимивилай куъ къилел алай цав буъруънждинди, кІвачерик квай чил – ракъунди жеда. ²⁴ Реббиди куъ чилел руквадин марф ракъурда ва и марф куън телеф жедалди цавай квел къвада.

²⁵ Реббиди душманри куън ку-кІвардайвал ийида: са рекъяй куън абурун хуруз фида, амма абурукай ирид рекъяй катда. Куъ къисметди чилин вири пачагълугъриз хаф яда. ²⁶ Куъ мейитрикай цавун къушарин ва чилин гъайванрин гъиле гъатай гъуърч жеда, абур чукурдай касни амукъдач.

²⁷ Реббиди вак ирин кІватІ жедай Мисридин хирер, дакІурвилер, гачалар ва хъутур кутада, ва вавай вун сагъар хъижедач. ²⁸ Реббиди вун диливилини буъркъуъвилини иеси ийида, ва ви фикирар какахъда. ²⁹ Рагъ алай юкъуз вун, мичІивиле авай буъркъуъди хъиз, цлар къаз фида. Ви гъич са карни туькІуъдач. Вун датІана азабдик кваз ва тарашнаваз жеда, ва садани ваз куъмек гудач.

³⁰ Вуна сусак лишан кутада, амма ви сусахъ галаз масад къаткида, кІвал эцигда, амма ана уьмуър тухудач, ципиці багъ кутада, амма бегъер кІватІ хъийидач. ³¹ Ви жунгав ви вилик тукІвада, амма вуна адан якІун дад аквадач; ви лам ва-

вай къакъудда ва мад вахкудач; ви хперни цІегъер ви душманриз жеда, ва садани ваз куъмек гудач. ³² Ви рухваярни рушар чара халкъдиз гуда, ва гъар юкъуз абур хтун вилив хуъдай къван ви къве вил акъатда, амма са затІни ийиз жедач. ³³ Ваз виликдай чинни тийидай халкъди ви чилин бегъер ва вуна кІватІай къван мал-девлет неда, гъар юкъуз ваз зулум ва азиат гуда. ³⁴ Ва вун, акур къван крар сеbeb яз, дили жеда.

³⁵ Реббиди ви метІерни кІегъебар ирин квай пис хирералди кІев жедайвал ийида, ва вавай абур сагъар хъижедач; абуру вун дабанрилай къилин кукІвал къван кІевда. ³⁶ Реббиди куън куъне куъ винел эцигдай а пачагъни галаз масса халкъдин (вичикай я квез, я куъ бан-бубайриз гъич чинни тийидай) чкадиз акъудда ва гъана куъне масса аллагъриз къуллугъда – къванериз ва кІарасдин кІусариз. ³⁷ Реббиди чпин патав ракъурдай халкъариз куън хаф ядай чешне, ибрет жедай къиса ва вири чпел хъуъредайбур жеда. ³⁸ Гзаф тумар цада куъне никІера, амма техилар тІимил кІватІ хъийида, вучиз лагъайтІа ам циціери неда. ³⁹ Куъне ципиці багълар кутада ва абуруз къуллугъда, амма чехир хъвадач ва ципиціар кІватІ хъийидач, вучиз лагъайтІа куъ ципиціар кукра неда. ⁴⁰ Куъ вири уълкве тирвал зейтун тарар жеда, амма куъне чІемедин хъуьтуълвал гъиссдач, вучиз лагъайтІа зейтундин майваяр вири авахъда. ⁴¹ Квез рухваярни рушар жеда, амма абур куъ патав гумукъдач, вучиз лагъайтІа абур есирвиле къада. ⁴² Вири куъ тарар ва куъ чилин бегъер зарар гудай

гъашаратриз тІуън жеда. ⁴³ Куъ ара-да уьмуър тухузвай, масанай атана ацукънавайбур къвердавай квелай вине жеда, куън, лагъайтІа, къвердавай агъуз аватда. ⁴⁴ Абуру квез буржар вугуда, амма квевай абурув буржар вугуз жедач, абуру къил жеда, куън – тум.

⁴⁵ Вири и лянетар къилиз акъатда, абуру куън хурук кутада ва квез агакъарда! Реббидиз, куъ Аллагъдиз, яб тагун, Ада квез гайи эмирар ва къалурнавай къайдаяр къилиз акъуд тавун себел яз куън терг жеда. ⁴⁶ Им эбеди яз квел ва куъ эвледрал алай са кар жедайвилин лишан ва ишара жеда.

⁴⁷ Куъне Реббидиз, куъ Аллагъдиз, шад яз хъуьрез, мублагъ тир чІавуз къуллугъ тавун себел яз, ⁴⁸ куъне гишила ва гъарарат яз, къецІила ва муьгътеж яз Реббиди куъ винел ракъурдай душманриз къуллугъ ийида. Душманди куъ къамал ракъун вик алуқІа ва куън терг ийида.

⁴⁹ Яргъал патай, чилин къерехдилай Реббиди чеб куъ винел лекърен йигинвал аваз гъалчІна къведай халкъ гъида. Им, куън вичин чІалан гъавурда акъан тийизвай халкъ, ⁵⁰ инсаф авачир, къуьзекриз гъуьрмет тийидай, жегъилриз инсаф тийидай халкъ жеда. ⁵¹ Душманри куъ малар ва бегъер неда ва куън рекъида. Абуру квез я техил, я чехир, я зейтундин чІем*, я калерин дул, я хиперинни цІегъерин дул тадач ва куън телеф жеда. ⁵² Абуру куъ вири чил тирвал куъ вири шегъерар гъалкъада туна къада, къакъан ва сенгер янавай, куъне чпик умуд кутунвай цлар уьцІведа. Абуру Реббиди, куъ Аллагъди, квез гуз-

вай вири чил тирвал куъ вири шегъерар гъалкъада твада!

⁵³ Гъалкъада аваз, квез душманди гудай дарвиле аваз, куъне куъ аялар неда, квез Реббиди, куъ Аллагъди, гайи гъа рухвайринни рушарин як неда. ⁵⁴ Идалай вилик зериф ва гзаф кстах тир итим стхадиз, пара кІани папаз ва амай аялриз вилера пис хъилен цІай аваз килигда. ⁵⁵ Адаз, куъ вири шегъерра душманри куън гъидай дарвилинни кесибвилин гъалара, недай маса шей авачиз, вичи незвай вичин аялрин як садахъ галазни пай ийиз кІан жедач. ⁵⁶ Идалай вилик акъван зериф ва кстах тир, гъатта кІвачерни чилик хкІаз кІан тийидай паб, вилера пис хъилен цІай аваз рикІиз кІани гъуьлуьз, хциз ва рушаз килигда, ⁵⁷ гъакІни вичин руфунай аватзавай гендиз ва вичи хазвай бицІекриз, вучиз лагъайтІа ада, гъалкъада, куън куъ шегъерра душманри гъидай дарвилинни кесибвилин гъалара, абуру, маса шей авачиз, чинеба неда.

⁵⁸ Куъне и къаргъуда кхъенвай Къанундин* вири насигъатар ян тагана тамамариз тахъайтІа, баркалла алай ва хаф ягъиз тадай Реббидин, куъ Аллагъдин, Тварциз рикІик кичІ кваз гъуьрмет тийиз хъайитІа, ⁵⁹ Реббиди куъ ва куъ эвледрин къилел гъич тахъай хътин чІехи ва алат тийидай бедбахтвилер, ракъурда, залан ва геждалди давам жедай азарарни ракъурда. ⁶⁰ Ада квехъ квез мад Мисрида акур, квез гъакъван кичІе тир вири тІегъуьнар галукъарда, абуру куъ къадар-къисмет жеда! ⁶¹ Реббиди квел гъакІ и къаргъуда, Къанунда, кхъин тавунвай хътин жуьреба-жуьре азарарни бедбахтвилер ракъурда,

ва куьн телеф жеда. ⁶² Куь къадарар, цава авай гъетер хъыз, гзаф хъанватлани, квекай лап са тИмилбур амуькда, вучиз лагъайтIа Реббидиз, куь Аллагъдиз, яб ганач. ⁶³ Квез хийир гуз, куьн къадардиз гзаф ийиз Реббиди гъикI шадвал авунайтIа, куьн терг ва телеф ийидайлани Ада гъакI шадвал ийида. Вич къун патал исятда куьн физвай чилин винелай куьн квадарда.

⁶⁴ Реббиди куьн чилин и патай а патаз авай къван вири халкъарин арада чукIурда ва ана куьне я квез, я куь бан-бубайриз чинни тийидай аллагъриз – кIарасдинни къванерин кIусариз къуллугъ ийида. ⁶⁵ И халкъарин арада квез секинвал жедач, ва куь кIвачеризни ял акъадарун вуч ятIа чир жедач. Гъана Реббиди куь рикIив зурсаз, вилерив – туьхуьз, руьгъдивни – такъатдай аватиз тада.

⁶⁶ Куь уьмуьр гъиргъирдал алаз жеда, куьн хаф яна юкъузни, йифизни зурсаз жеда, квез куьн чан аламаз амуькдани-амуькдачни чир жедач. ⁶⁷ Пакамахъ лугъуда: „Садра фад няни хъанайтIа!“, нянизни: „Садра фад экв ахъай хъанайтIа!“ – куьн туькъуьндай кичI, квез аквадай кIвалахар себеб яз. ⁶⁸ Реббиди куьн Мисридиз, за квез ам мад акван хъийидач лагъай рекъяй, гимийра аваз элкъуьрна рахкурда. Анани куьне вирида, гъам итимри, гъамни папар, душманриз куьн лукIвиле къун теклифда, амма муьштери жагъидач».

Магъаб уьлкведа Реббидинни Исраилдин икърар

29¹ Реббиди Мусадиз Исраилдин рухвайрихъ га-

лаз Магъабда кутIуна лагъай икърар, – Ада Харебда* абурухъ галаз кутIуннавай икърардиз алава яз, – гъа ихътинди я.

² Мусади вири Исраил кIватIна ва икI лагъана: «Квез куь вилералди акунай хъи, Реббиди Мисрида вуч авунайтIа – фиръавандиз*, адан вири мукъуванриз, адан вири уьлкведиз! ³ Квез куь вилералди и чIехи четинвилер, и чIехи са кар жедайвилин лишанар ва алама-тар акунай. ⁴ Амма къенин йикъал къведалдини Реббиди квез я гъавурда акъадайвал акъул, я аквадайвал вилер, я ван къведайвал япар ганвач.

⁵ ЯхцIур йисуз за куьн къурумдайтIуз тухвана, амма куь парта-лар кукIвар жезвачир, ва кIвачин къапарни къазун жезвачир. ⁶ Куьне незвайди фу тушир, хъвазвайди чехирни буза тушир – им икI тир, куьн За, Реббиди, тухарна, – куь Аллагъ тирди чир хъун патал!

⁷ Ингъе куьн иниз атана. И чIавуз Гъешбандин пачагъ Сигъан ва Башандин пачагъ Аг чи хуруз экъечIна, амма чна абур кукIварна. ⁸ Чна абурун чил къуна ва ам Рувенанни Гадан тайифайрин* ва Манашедин тайифадин са паюнин ихтиярда туна. ⁹ И икърардин шартIарал амал ая ва абур къилиз акъуд – квехъ куь вири крара агалкъунарни жеда!

¹⁰ Гила вири куьн Реббидин, куь Аллагъдин, вилик акъвазнава, – регъберар, тайифайрин къиле авай ксар, агъсакъалар, эмир гудайбур, вири Исраилан эвледар, ¹¹ гъам аялар, гъам папар, гъам масанай атана ацукънавайбур, кIарасар атIудай ксарилай гатIунна яд гъидайбурал

къван. ¹²⁻¹³ Куьн къинералди тести-
къар авунвай куь Реббидихъ, куь
Вичикай Аллагъдихъ, галаз кутГун-
навай икърардик экечІзава. Реб-
биди, куь Аллагъди, квекай Вичин
халкъ авун патал ва куь Аллагъ хъун
патал гила квехъ галаз и икърар ку-
тГунзава – Ада им квез хиве къунай
ва куь бан-бубаяр тир Ибрагъимаз,
Исакъаз ва Якъубаз къин къунай.
¹⁴ За къинералди тестикъар авун-
вай и икърар анжах са квехъ галаз
кутГунзавач. ¹⁵ И икърар къе инал
чахъ галаз санал Реббидин, куь Ал-
лагъдин, вилик акъвазнавайбурухъ,
гъакІ къе инал чи патав гвачирбу-
рухъ галазни кутГуннавайди я.

¹⁶ Чна Мисрида гъикІ уьмуьр тух-
ванайтІа, ахпани чун душман хал-
къарин чилерилай гъикІ элячІнай-
тІа, куь рикІел алама; ¹⁷ квез абурун
мурдар бутар* акунай – кІарасдин
кІусар, къванер, гимишдин ва къи-
зилдин затІар. ¹⁸ Квекай сад – итим
ва я паб, я тушни санлай вири ту-
хум, я тушни вири тайифа – гила
Ребби, чи Аллагъ, туна ва и халкъа-
рин аллагъриз къуллугъ ийиз фи-
дай хътин кар тахъурай! Куь арада
агъу ва туькъуьлвал арадал гъидай
дувул тахъурай! ¹⁹ Гъич садани, и
шартІарин ван хъайила, вичин хи-
ялдай: „За зи къилиз ялунал амал
авуртІани, зи вири крар хъсан же-
да“ лугъуз вичиз хийир-дуьа* таву-
рай. ИкІ хъайитІа, къурай чилихъ
галаз санал квайдини пуч жеда!
²⁰ Реббиди ихътин касдилай гъил
къахчудач: Реббидин туьнтвилив
ацІанвай хъилени ам алугарда, и
Къанундин* къаргъуда кхъенвай
вири лянетар адан къилел аватда,
Реббиди адан тІвар цавун кІаникай

квадарда. ²¹ Исраилан эвледрин ви-
ри тайифайрикай анжах гъа и кас-
див Реббиди, Къанунда, и къаргъу-
да кхъенвай вири лянетриз килигна
жаза агакъарда.

²² Квелей гуьгъуьниз уьмуьр туху-
дай акъалтзавай несилди, куь эвлед-
ри, ва яргъал уьлквейрай къведай
чара халкъарин векилри ингъе вуч
лугъудатІа. Абуруз и уьлкведин бед-
бахтвилер, адахъ Реббиди галукъа-
рай тІегъуьнар аквада, ²³ гугурт ва
къел, Реббиди туьнтвилик ва хъи-
лик кутунвай шегъерар, Садумни
Гамура, Адма ва Цевайим хъиз, виче
мад са затІни цун ва чІехи авун мум-
кин тушир, вичяй гъич са жуьредин-
ни векъ экъечІ тийидай, кана терг
авунвай чил аквада. ²⁴ Лугъуда вири
халкъари: „Вучиз Реббиди и уьлкве-
диз ихътин кар къуна? Вуч сеbeb яз
Адан хъиле ихътин зурба цІай къу-
на?“ ²⁵ Абуруз жаваб гуда: „И халкъ-
ди Реббиди, абурун бан-бубайрин
Аллагъди, абур Мисридай акъудай
чІавуз, абурухъ галаз кутГуннавай
Икърар рикІелай алудна. ²⁶ Абуру
фена маса аллагъриз къуллугъ ийиз,
икрам ийиз хъана, – чпиз гъич чин-
ни тийидай, Реббиди чеб патал та-
йин тавунвай аллагъриз. ²⁷ Пис хъел
атана Реббиди и уьлкведал ва и
къаргъуда кхъенвай вири лянетар
ракъурна. ²⁸ Хъилен ва пертвилин
гъиссери къур Реббиди абур чпин
чилелай маса уьлкведиз чукурна –
абур гилани гъана ама“.

²⁹ Чинебанди – Реббидив, чи Ал-
лагъдив, гва, амма ачухди даиман
чаз ва чи аялриз ганва: чна и Къа-
нундин вири шартІар къилиз акъу-
дун лазим я.

30¹ Вири ибур къилиз акъа-тайла, за квез теклиф авур гъам хийир-дуъаяр, гъамни лянетар, гъа чIавуз квевай, Реббиди, куь Аллагъди, чпин арада куьн чукурай вири халкъарин юкъва уьмуьр тухуз, дуьз фикир ийиз хъижедайла² ва Реббидин, куь Аллагъдин, патав хтайла, ва куь аялрихъ галаз санал рикIин сидкъидай ва вири руьгьдалди, за квез гила малумарзавай эмирар къилиз акъудиз, Адаз яб гудайла,³ гъа чIавуз Реббиди, куь Аллагъди, виликан хушбахтвал квев мад вахкуда. Ада квез регъим ийида ва Ада чпин арада куьн чукурай вири халкъарин юкъвай акъудна мадни куьн кIватI хъийида.⁴ Куьн гъатта цаварин кIаник лап яргъал тир чилерал къван чукурнаваз хъайитIани, гъанайни Реббиди, куь Аллагъди, кIватI хъийида, ва гъанайни куьн элкъуьрна хкида.⁵ Реббиди, куь Аллагъди, куьн гьеле куь бан-бубайрин ихтиярда хъайи уьлкведиз хкида, ва ам мад куь ихтиярда жеда. Ада квез куь бан-бубайриз авурдалайни гзаф хъсанвилер ийида, ва куьн гъабурулайни къадардиз гзаф ийида.

⁶ Реббиди, куь Аллагъди, квез Ребби, куь Аллагъ, рикIин сидкъидай ва руьгьдин вири къуватдалди кIан жедайвал – ва сагъ-саламат яз амукъдайвал, – куь ва куь эвледрин рикIер михъибур ийида.⁷ Реббиди, куь Аллагъди, вири лянетар куь душманрин ва мидяйрин, квез гужар авурбурун къилел ракъурда.⁸ Куьне, лагъайтIа, мад Реббидиз яб гуз, за квез гила малумарзавай Адан вири эмирар къилиз акъудда.⁹⁻¹⁰ Реббиди, куь Аллагъди, квез

вири гуда: гъам кIвалахда агалкъунар, гъам эвледар, гъам маларин дул, гъамни никIерин бегъерар – вири няметар. Куьне Реббидиз, куь Аллагъдиз, яб гуз ва Къанунда, и къаргъуда кхъенвай Адан вири эмирар ва къалурунар къилиз акъудиз, ва Реббидихъ, куь Аллагъдихъ, рикIин сидкъидай ва руьгьдин вири къуватдалди элкъвез хъайитIа, Реббиди, куь бан-бубайрал гъикI шадвал ийизвайтIа, гъакI квез хъсанвилер ийиз, мад шадвал ийида.

¹¹ Гила за квез малумарзавай эмирар куьн гъавурда акъун тийидайбур ва квекай са акъван къакъатнавайбур туш.¹² Абур цаварал алач ва квевай: „Чна абур тамамарун патал, чи хатурдай вуж цаварал хкаж жеда, ва абур хкида, ва абур чав вахкуда?“ – лугъуз жедач.¹³ Абур гъуьлерилай анихъ галач, ва квевай: „Чна абур тамамарун патал чи хатурдай вуж гъуьлуьн а патаз экъечIда, ва абур хкида, ва абур чав вахкуда?“ – лугъуз жедач.¹⁴ И эмирар квез лап мукъва я, абур куь мецел ала ва куь хурун зигъинда ава, ва квелай абур тамамариз алакъда!

¹⁵ Ингъе, за квез гила уьмуьр ва хийир – я тушни ажал ва бедвахтвал теклиф ийизва.¹⁶ ГъикI лагъайтIа за гила квез Ребби, куь Аллагъ, кIан хъун, Адан рекъе аваз фин, Адан эмирар, къалурунар ва къайдаяр къилиз акъудун эмир гузва – и чIавуз куьн сагъ-саламат жеда ва къадардиз гзаф жеда, ва Реббиди, куь Аллагъди, квез вич къун патал исятда куьн физвай а уьлкведа хийир-дуъа ийида.¹⁷ Мад куьне адахъ далу элкъуьрайтIа, Адаз яб тагуз хъайитIа, рекъай акъатна, маса

алагъриз къуллугъ ийиз ва икрам ийиз хъайитІа, ¹⁸ и ЧІавуз – гила квез за лугъузва – куън са рахунни алачиз телеф жеда! И ЧІавуз куън физвай ва куъне вич къадай Ярдандин а пата авай а уълкведа куъне яргъалди уьмуър тухудач.

¹⁹ За гила цаваризни чилериз шагидвал авуниз эверзава: уьмуър ва ажал теклифна за квез, хийир-дуъа ва лянет. Уьмуър хкъгъа – и ЧІавуз куън ва куъ эвледар сагъ-саламат яз жеда, ²⁰ ва Ребби, куъ Аллагъ, кІан жеда, адаз яб гуда ва Адаз вафа яз жеда. Ам – куъ уьмуър я – Ада куъ бан-бубаяр тир Ибрагъимаз, Исакъаз ва Якъубаз гуда лагъана кьин кьур а уълкведа жедай яргъи уьмуър».

Мусадин эхиримжи гафар ва адан къиникъ (31–34 кьилер)

Мусади Нунан хва Шуай хкъгъун

31 ¹ Мусади фена ибур вири Израилдиз малумарна.

² Ада лагъана: «Зи вишни къад йис хъанва. Женгинин рекъиз экъечІдай къуватар захъ мад амач. Идалайни гъейри, Реббиди заз лагъана: „Ярдандилай элячІун ваз къисмет жедач“. ³ Реббиди, чи Аллагъди, Вич кьиле аваз куън тухуда, Ада ана уьмуър тухузвай халкъар тергда, ва куъне абурун чилер къада. Реббиди эмир авурвал, куън Шуая* тухуда.

⁴ Реббиди а халкъариз Ада амарийрин пачагъар тир Сигъаназни Агаз ва абурун чилериз вуч авунайІа, гъам ийида. Сигъанни Аг Ада телефоннай. ⁵ Реббиди квез а халкъарин ви-

нел гъалибвал бахш ийида, ва куъне абуруз за вуч эмир авунайІа, гъам ийида. ⁶ Мягъкемди ва уъткемди хъухъ, кичІе жемир ва душмандин вилик ажузвал къалурмир; квехъ галаз санал Ребби, куъ Аллагъ, къвезва, Ада куън тадач ва гадардач!»

⁷ Мусади Шуаяз эверна ва Израилдин вири халкъ алай чкадал адаз лагъана: «Мягъкемди ва уъткемди хъухъ. Вуна и халкъ Реббиди абурун бан-бубайриз гуда лагъана кьин кьур уълкведиз тухуда. Вуна а уълкве абурун ихтиярда твада. ⁸ Ви вилик кваз Ребби Вич фида, Ам вахъ галаз жеда, Ада вун тадач ва гадардач. КичІе жемир ва рикІин ажузвал къалурмир!»

Къанун кІелун

⁹ И Къанун* кхъена, Мусади ам Реббидин Икърардин сандух ялзавай Левицин эвледар тир хахамрив ва Израилдин халкъдин агъсакъалрив вугана. ¹⁰ Ада абуруз эмир гана: «Гъар ирид лагъай йисуз, буржарилай гъил къачудай йисуз, Кумайрин суварик*, ¹¹ Израилан вири эвледар Реббидин, куъ Аллагъдин, вилик, Ада Вичи хкъадай чкадал атана акъваздайла, и Къанун Израилдин вири халкъдиз ван жедайвал, кІевиз кІела. ¹² Халкъ кІватІ ая – итимар, папар ва аялар, ва гъакІни куъ шегъерра масанай атана ацукънавайбур, – яб гурай ва чирвилер къачурай: абуруз Реббидихъай, куъ Аллагъдихъай, кичІе хъана, ян тагана и Къанундин вири шартІар тамамарна кІанда. ¹³ Гъеле идакай хабар авачир аялрини яб гурай ва чирвилер къачурай: абуруз Реббидихъай, куъ Аллагъдихъай, кичІе

хьун лазим я. Гъа икI, Ярдандилай элячIна куьне къадай уьлкведа куьне уьмуьр тухудай вири вахтунда хьана кIанда».

Исраилдин гьулгъуладикай виликамаз хабардар авун

¹⁴ Реббиди Мусадиз лагъана: «Вун рекьидай вахт мукьвал хьанва. Шуаяз* эвера, Гьалтунин Алачухда* Зи вилик акъваз, анал За адаз эмирар гуда».

Мусани Шуай Гьалтунин Алачухдиз гъахьна, ¹⁵ ва Ребби абурун вилик Алачухдиз гъахьдай чкадин патав акъвазнавай цифедин гул хьиз пайда хьана.

¹⁶ Реббиди Мусадиз лагъана: «И мукьвара вун ви бан-бубайрин патав секин жеда. Амма и халкъди чара аллагърихъ, вич физвай уьлкведин аллагърихъ, галаз явавилер ийиз гатIунда. Абуру Зун тада, За абурухъ галаз кутIуннавай икьрар чIур ийида. ¹⁷ А чIавуз Зазни абурукай хъел къведа ва абур тада; За абуруз далу гуда – ва абур чара халкъарин гъиле гьатда. Абурун кьилел гзаф завалар ва бедбахтвилер къведа, ва гъа чIавуз абуру лугъуда: „И бедбахтвилер чи кьилел атунин сеbeb чaxъ галаз чи Аллагъ тахьун я!“ ¹⁸ А юкъуз За абуруз абурун гзаф тахсирар сеbeb яз далу гуда – абуру маса аллагъриз чин гунай.

¹⁹ Шуаяхъ галаз санал куьне и мани кхьихъ ятIа. И мани Исраилдин рухвайризни чира, абуру ам хуралай авурай, – ам абуруз акси яз зи шагьид жеда. ²⁰ За абур кьин гана абурун бан-бубайриз хиве кьунвай чилел, вичикай некни вирт хкатзавай чилел, тухуда. Ана абуру

тухдалди неда, як кьунвайбур жеда – ва маса аллагърихъ элкъведа, гьабуруз кьуллугъ ийида! Зун абуру кваз къадач, Захъ галаз авай икьрар чIурда. ²¹ Гзаф бедбахтвилер ва зидвилер къведа абурун кьилел, и чIавуз а маниди, шагьидди хьиз, абур тахсирдик кутада. Гъа несилрин рикIелни ам аламукъда эхир!

Заз абурун майилвилер гиламаз, За абуруз кьин кьур уьлкведиз тагъанмаз, чида!»

²² Мусадиди мани лап гъа лагъай юкъуз кхьена – ва и мани Исраилдин рухвайриз чирна.

²³ Реббиди Нунан хва Шуаяз эмир гана: «Мягкьемди ва уьтквемди хьухъ. Вуна Исраилдин рухваяр За кьин гана абуруз хиве кьунвай уьлкведиз тухуда. Зун вахъ галаз жеда».

²⁴ Мусадиди кьаргъудиз вири Къанун*, эхирдалди кхьейла, ²⁵ ада Реббидихъ галаз авай Икьрардин сандух ялзавай левийриз эмир гуда: ²⁶ «И кьаргъу, Къанун къачу, ва ам Реббидихъ, куь Аллагъдихъ, галаз авай икьрар авай сандухдин патав эциг; ам ана квез кьарши тир шагьид яз амукуьда. ²⁷ Заз куьн муьтIуьгъ тежедайбур ва кьилиз ялдайбур тирди чида эхир! Гъеле алай вахтунда, зал чан аламаз, куьне Реббидиз яб гузвач. Бес зун кьейила, вуч жеда? ²⁸ Куь тайифайрин* вири агъсакъалриз ва гьакимриз зи кьилив эвера – за и гафар абуруз лугъуда ва абуруз кьарши яз шагьидвал авуниз цаваризни чилериз ялварда. ²⁹ Заз чида хьи, зун кьейидалай кьулухъ куьне якъин пис крарин рехъ къада, за квез къалурай рекъелай элячIада. Гележегда

куь къилел балаяр къведа, вучиз лагъайтІа куьне, куь гъилин туь-кІуьрай затІаралди Ам хъиле тваз, Реббидин вилера усал кІвалахар ийида».

Мусадин мани

³⁰ Мусадини и мани кІевиз къати сесиналди эхирдал къван лагъана, ва санал кІватІ хъанвай вири Исраилдин халкъди адахъ яб акална.

32 ¹ «Яб це, цавар, за вуч лугъудатІа!

Чилини зи гафарихъ яб акалрай!

² За гайи чирвилер марф хъиз къвада,

чиг хъиз зи гафар авахъда,

марф хъиз – векьерал,

юргъ хъиз – чуьлда!

³ Реббидин тІварцІиз за ялварда!

Чи Аллагъдиз чІехивилин тариф ая!

⁴ Ам – раг я! Тамамбур я Адан крар,

Адан рекьер – адалатдин рекьер я.

Ам – вафа гвай Аллагъ я, тапуникай яргъал тир,

Ам дуьзвал ва гъахъ гвайди я.

⁵ Адан тапан аялар Адан вилик тахсир хъана.

Айиб хъуй абуруз! Усал, кІамаш несил!

⁶ Реббидив эвездай и тегьер квевай гъикІ агакъариз хъана?

Я кими, акъулдикай магърум халкъ!

Ам – ви Буба ва Халкъ Авурди я эхир,

Ви Диб эцигайди ва Къени ийидайди!

⁷ Сур девирдин йикъар рикІел хкваш,

алатай несилрин йисар.

ТІалаба ва бубади ваз ахъайрай,

къуьзекри ваз суьгъбет авурай.

⁸ Виридалай Винизда халкъариз мулкар гудайла,

Ада инсанрин тухумар чара ийидайла,

Халкъариз чилин белгенар* Ада тайинарнай,

Исраилдин рухвайрин къадардиз килигна.

⁹ Реббидихъ авайди – Адан халкъ я!

Якъуб – Гъаданди я!

¹⁰ Къурумда жагъана адаз и халкъ,

къув язавай бушлухда, яргъа авай чкада.

Ада адан пад къуна, адан къайгъударвал авуна,

вилини нине хъиз хвена.

¹¹ Лекъре вичин муказ эверзавайвал

Ва вичин шарагрин винел лувар ахъайна

- къакъандиз цава акъваздайвал,
 гъакІ адани вичин лувар ахъайна, шарагар къачуна
 ва вичин цІакулрик кваз тухудайвал,
 12 гъакІ Реббиди вичин халкъ тухвана – текдиз!
 Чара аллагъ абурухъ галачир!
- 13 Ада абурув и чилин тепеяр гъиле къаз туна
 ва абур адан никІерин магъсулралди тухарна.
 Рагун виртІедалди Ада абур таъминарна.
 Зейтундин чІедедалди* – рагай тир.
- 14 Калин къаймах, цІегърен нек,
 кІелеринни гъерерин пи,
 ва Башандай тир гъерер ва къунар,
 ва къуьлуьн лап хъсан къилерин цуъл!
 Ва чехир – чІередин иви вуна хъвана.
- 15 ЯцІу хъана Яшурун* – ва терсди хъана.
 Куьк хъана, пи акъалтна вал – ва гъуьргъвеш хъана.
 Абуру Аллагъ, чеб Арадал Гъайиди, инкар авуна,
 нифрет авуна хиласдай Раг!
- 16 Аллагъдик хъел кутуна чара аллагъралди –
 мурдар краралди Адак гъайра кутуна!
- 17 Иблисриз – тапан аллагъриз къурбандар авуна,
 чпиз гъич чирни тахъай аллагъриз,
 цІийи, лап и мукъвара атай.
 Куь бубайриз абур гъич аватІани чидачир!
- 18 Амма вун хайи Раг вуна рикІелай ракъурна –
 Вун дуьньядиз гъайи Аллагъ!
- 19 Дериндай рикІ хкІуналди акуна хъи Реббидиз,
 гъикІ рухвайрини рушари Адан кефида эцязаватІа,
 20 ва лагъана:
 „Далу гуда кван За абуруз!
 Килигин, абуруз вуч жедатІа!
 Абур – чІур хъанвай несил,
 вафа авачир аялар.
- 21 Аллагъ туширдалди абуру Зак хъел кутуна,
 бутралди* чпин кутунва Зак хъел
 За абур гъайра ийида
 чеб гъич халкъдай къаз тежедайбуралди.
 КІамаш халкъди хъел гъурай абуруз.
- 22 Зи хъилекай цІай арадал атана,
 Агъа дуьньядин деринрив къван кузва ада вири!
 Терг ийизва ада чил адан няметарни галаз,

- дагъларин бинеяр кана тергзава!
 23 За абурал балаяр ракърда сад садан гуьгъуьналлаз,
 абурал ахъайда Жуван хъелер вири!
- 24 Абур кашакди зайиф жеда,
 яхун жеда азардик, инсаф тийидай тегъуьндик!
 Вагъши гъайванрин сарар ва гъуьлягъдин агъу –
 ингъе вуч гъазурнават!а За абуроз.
- 25 Куьчеда авайбур туруник акатда,
 кIвале амайбур хаф ягъуникди рекъида!
 Телеф жеда гъам жегъил гадаяр, гъам рушар,
 гъам куьрпепяр, гъам куьзекар.
- 26 Заз абур терг ийиз кIандай,
 абур гъатта инсанрин хурун зигъиндайни квадриз,
- 27 анжах кичIезва, абурун душманар
 Зи гъавурда дуьз акъан тийиз!
 Вири чIуру патахъ дегишарна лугъуда: <Чун гъалиб хъана!
 Бес Ребби – им Адан кар туш>“.
- 28 Абур – акъулдикай магърум халкъ я эхир,
 абуровай са затIни къатIуз жезвайбур туш!
- 29 Амма са тIимил къванни акъул авайтIа, – вилер ахъа жедай,
 чеб куь гуьзетзаватIа гъавурда гъатдай.
- 30 „Бес сада агъзур гъикI чукурна?
 Бес гъикI къве касди къушун катунал гъанай?
 АкI хъайила, абур абурун Рага гъилелай вугана –
 Реббиди Вичи абур душманрин гъиле туна!“
- 31 Ваъ, абурун „раг“ – чи Рагав къадайти туш!
 Чи душманриз чпизни и кIвалах чизва.
- 32 Абурун ципицIдин чIере – Садумдин чIередини
 Гамурадин ципицI багъди арадал гъана:
 ципицIар – агъудивди ацIанва,
 кулар – туькьюьл я.
- 33 Абурун чехир – гъуьлягъдин агъу я,
 мурдаррин пис агъу!
- 34 „Им За игътияг патал гъазурнаватIа?
 Зи гъамбарханайра чинеба хуьзватIа?
- 35 Къисас Зи гъиле тур, За эвез гуда.
 Вахт къведа, душмандин кIвачер цIуьдгъуьнда.
 Абур телеф жедай югъ мукъва я,
 къисметди абурун къаршидиз гъерекат ийизва“.

- ³⁶ Реббѝ Вичин халкъдин тереф хуьз экъечІда,
 Вичин лукІарин язух къведа –
 абурухъ къуват амачирди акурла,
 лукІаралай гатІунна азадал къведалди са касни амач.
- ³⁷ И чІавуз Ада лугъуда:
 – Бес абурун „аллагъар“ гъикІ хъанай?
 Абуру умуд кутунвай „раг“ гъиниз фена?
- ³⁸ Гъина ава куь къурбандрин пидин тІям акурбур
 ва чехирдин къурбанд* тир чехир хъвайибур?
 Абуру гила куьн хиласни авурай,
 абуру куь пад къурай!
- ³⁹ Килиг кван: ингъе им Зун я, Зун!
 Ва Зи патав мад са жуьрединни аллагъар гвач!
 За рекъизва – ва уьмуьр гузва,
 За яна – За сагъарни хъийида.
 Закай садавайни хуьз жедач!
- ⁴⁰ Цавуз гъилер хкажна,
 Зи эбеди уьмуьр тухудалди къин къазва:
- ⁴¹ Жуван тур, цІайлапан хътин, За хци авурла,
 ва Зи гъили дуван ийиз гатІунайла,
 гъа чІавуз За Жуван душманрилай къисас къахчуда,
 мидяйрив чпинди агакъар хъийида!
- ⁴² Ивидикай зи хъелер пиян жеда,
 Зи туруни якІар неда.
 Къейибурун ва есиррин иви!
 Душманрин регъберрин къилер!
- ⁴³ Халкъар! Адан халкъдин тариф ая –
 Вичин лукІарин ивидай Реббиди къисас къахчуда!
 Ада душманрив чпинди агакъарда,
 Вичин халкъни Вичин чил михъи ийида».

Мусади халкъдиз гайи эхиримжи насигъат

⁴⁴ Мусади, атана, Нунан хва Шу-
 аяхъ* галаз санал халкъдиз къати
 шанцелди вири и мани лагъана.

⁴⁵ Израилдиз вири ибур малумар-
 на, ⁴⁶ Мусади лагъана: «Квез акси яз
 шагъидвал ийиз, за гила квез лагъай
 вири гафар рикІел хуьх. И Къанун-
 дин* гъар са гаф ян тагана тамамарун

аялриз эмир ая. ⁴⁷ Ибур куьн патал
 гъакІан ичІи гафар туш, абура куь ви-
 ри уьмуьр ава. Абур сеbeb яз Ярдан-
 дилай элячІна куьне къадай уьлкве-
 да куь уьмуьр яргъал чІугурди жеда».

Аллагъди Муса адан ажалдиз гъазурун

⁴⁸ Гъа и юкъуз Реббиди Муса-
 диз лагъана: ⁴⁹ «Абарим дагълариз

хкаж хъухъ – вич Еригъандин къаршида, Магъаб уълкведа авай Небу дагъдиз – ва Къенандиз*, За Израилдин рухвайрин ихтиярда твадай уълкведиз, Къенандиз вил вегъена килиг. ⁵⁰ Вун экъечІай гъа а дагъда вун рекъида, бан-бубайрин патав хъфида, – гъа икІ Гъур дагъда ви стха Гъарунни къенай ва бан-бубайрин патав хъфенай. ⁵¹ Квез икІ хъунин себеб ам я хъи, Цин къурумда, Мериба-Къадеш чешмедин патарив куъне, Израилдин рухвай-

рин арада аваз, Зи вилик гунагъдиз рехъ ганай – Израилдин рухвайриз Зи паквал къалурначир! ⁵² Ваз За Израилдин рухвайрин ихтиярда твазвай уълкве аквада, амма аниз фидач».

Мусади Израилдин тайифайриз хийир-дуъа авун

33 ¹ Ингъе Мусади, Аллагъдин касди, вич рекъидалди вилик Израилдин рухвайриз авур хийир-дуъа*. ² Ада лагъана:

«Синайдилай* Ребби атана,

Ада Сеирдин винел абуруз нур гана,

Вич Паран дагъларал къалурна,

Къадар авачир къван къушун галаз атана къибле патан ценерихъай.

³ Эхъ, кІанда Адаз вичин халкъ!

Вири пак тир ксар Ви гъилик ква!

Вири абур Ви кІвачерив гва,

Ви эмирар къилиз акъудзава.

⁴ Мусади Къанун* – Якъубан халкъдин ирс

чаз гана, бахш авуна!

⁵ Акъвазна хъи Пачагъ Яшурундин* къиле –

Халкъдин регъберар кІватІ хъайи чІавуз,

Израилдин тайифаяр* кІватІ хъайи чІавуз!

⁶ Рувен текъирай, аваз хъуй.

И тайифада са тІимил инсанар хъурай!»

⁷ Ингъе ада Ягъудакай* вуч лагъанатІа:

«Ван хъухъ, я Ребби, Ягъудан сесинин,

ам адан халкъдин патав хкъваш!

Ада вичин гъилералди вич хуърай.

Адаз душманриз кар къаз куъмек це!»

⁸ Левидикай ада лагъана:

«Ви туммимни урим* –

Вуж ваз вафа ятІа, гъадав гва.

- Буна ам Массада килигна чирна,
 Мерибадин цин патав Дуван атІуз эверна.
- ⁹ Адаз бубани диде алай чкани чидач,
 стхаяр кваз къазвач,
 рухваяр чир хъижезмач –
 вучиз лагъайтІа абуруз акси яз
 Ви келимаяр ада хуъзва,
 Вахъ галаз авай икърар къилиз акъудзава.
- ¹⁰ Ада Якъубаз Ви къайдаяр чир ийизва,
 Исраилдив Ви Къанун агакъарзава,
 Ви вилик къурбандрин* гум цавуз акъудзава,
 Вири санлай кудай затІар Ваз къурбангандал эцигзава.
- ¹¹ Адан къудратдиз хийир-дуъа ая, Ребби,
 адан крар Ваз хуш хъуй!
 Адан мидяйрин юкъвар хух,
 Адан душманар мад кІвачел къарагъ тахвурай!»

¹² Бунъяминакай ада лагъана:

«Реббидин рикІ алайда къалабулукъ квачиз уьмуър тухурай!
 Йикъалай юкъуз Реббиди ам хуъзва,
 ва Адан къуънерал динж я».

¹³ Юсуфакай ада лагъана:

- «Реббиди адан чилиз хийир-дуъа авунва
 къакъан цавун багъа чигедалди
 ва чилияй экъячІзавай чешмейралди,
- ¹⁴ ракъини гъидай савкъватралди, чпин
 варцари гудай савкъватрални,
- ¹⁵ къадим дагъларин кукІушрин
 лап хъсан бегъерралди,
 даим тепейрин савкъватралди,
- ¹⁶ чилин ва адал алай гъар са затІунин савкъватралди, –
 къвакъвадин цацара Хъайидан регъимдалди!
 Ада Юсуфан къил куългедик кутурай –
 стхайрин арадай хкъянавайдан таж.
- ¹⁷ Ам – Жунгавдин сифте хва я! Тарифдиз лайих я ам!
 Адан крчар – чІурун жунгавдин крчар я:
 Ада абуралди халкъар язава,
 чилин вири патар язава!
 И крчар – вишерилай вишералди Ифраиман ксар я,
 Агъзурралди Манашедин инсанар!»

¹⁸ Забулунакай ада лагъана:

«Шадвал ая, Забулун, вири крара!
 Шадвал ая, Исахар, жуван алачухра!
¹⁹ Абуру тайифайриз дагъдиз эверзава
 ва гъана Реббидиз къабул тир къурбандар ийизва.
 Абуруз гъуълерин девлетри тІуьн гузва,
 къумада чуьнуьхнавай хазинайри!»

²⁰ Гадакай ада лагъана:

«Шукур хъуй Адаз,
 ни Гадаз гегъенш чилер ганатІа!
 Гада асланди хъиз уьмуьр тухузва,
 кванар къазунзава – къилни кІвач!
²¹ Ада виридалайни хъсан белген хяна:
 им пачагъдин белген* я!
 Халкъдин регъберар кІватІ хъайи чІавуз,
 Реббидин гъахъ гвай дуван ада атІана,
 Исраилдин гъакъиндай Реббидин къарар къилиз акъудна».

²² Данакай ада лагъана:

«Дан – жегъил аслан я,
 Башандин дагъларилай хкадарзавай!»

²³ Нифталидикай ада лагъана:

«Нифтали, регъимдалди лишан эцигнавай,
 Реббидин хийир-дуьа агакънавай,
 гъам рагъакІидай патал,
 гъамни къибледал иесивал ая!»

²⁴ Ашеракай ада лагъана:

«Ашер амай рухвайрилай гзаф хийир-дуьадик акатнава!
 Стхайриз ам кІан хъурай,
 Адан кІвачин кІанер зейтундин чІемеда аваз хъуй!
²⁵ Ракъунни буьруьнждинбур я ви чефтеяр.
 Вун уьмуьрлух къуват ргаз жеда!
²⁶ Яшурунан Аллагъ хътинди авач!
 Ам цаварай чукурна ви куьмекдиз къвезва,
 ЦиферилайтІуз – вичин гъайбат гваз!

- ²⁷ Къадим Аллагъ – панагъ!
 Даимандан гъилер – ви даях!
 Ада ви душман атайвал чукурна
 ва эмир авуна: „Ам терг ая!“
- ²⁸ Исраилди рикІин архайинвилелди уьмуьр тухузва,
 Якъуба текдиз уьмуьр тухузва –
 фанни чехирдин уьлкведа,
 цаву чиг кІвадарзавай!
- ²⁹ Хушбахт я вун, Исраил! Вун хътин мад вуж ава?
 Гъей, халкъ, вичин гъалибвилер – Реббидин бур тир!
 Ам вун хуьзвай къалхан я,
 Ам ви тарифдин тур я!
 Ви вилик душманри ялтахвал ийида,
 вунани абурун далуйриз кІур гуда!»

Мусадин къиникъ

34 ¹ Муса Магъабдин дуьзен-рай яна Небу дагъдиз хкаж хъана – Еригъандин къаршида авай Фасга дагъдиз, – ва Реббиди адаз вири уьлке къалурна: Гилеад, лап Дандив агакъдалди, ² Нифталидин вири чилер, Ифраиман ва Манашедин чилер, рагъакІидай патан гъуьлуьв агакъдалди Ягъудан* вири чилер, ³ Негевни, Дерени (Хумравдин тарарин шегъер, Еригъандин тІул), лап гъа Сагардив къван. ⁴ Лагъана хъи Реббиди: «Ингъе За вичин патахъай Ибрагъимаз, Исакъаз ва Якъубаз, ам абурун эвледриз гуда лагъана къин къур уьлке! За ваз ам аквадай мумкинвал гана, амма вун аниз фидач».

⁵ Мусани, Реббидин лукІ, Реббиди лагъайвал, гъана, Магъабда къена. ⁶ Ам дерада, Магъабда, Бет-Перадин къаншарда кучукнай, къенин йикъалдини гъич садазни адан сур гъина аватІа чидач. ⁷ Рекъидайла, Мусадин вишни къад йис хъанвай. Адан вилерин ишигъ зайиф хъан-

вачир ва ам къуватдизни зайиф тушир – лап гъа рекъидалди.

⁸ Исраилдин рухвайри Магъабдин дуьзенра Мусадихъ къанни цІуд юкъуз шелар авунай, ва Мусадихъ авур кучукунин шелрин вахт тамам хъана.

⁹ Нунан хва Шуаяк* камалдин руьгъ акатнавай, вучиз лагъайтІа Мусади адан къилел гъилер эцигуналди* адакай ирсдар авуна. Шуаяз яб гуз, Исраилдин рухвайри Реббиди Мусадилай эмир гайивал ийизвай.

¹⁰ Гъадалай къулухъ Исраилан эвледрин арада Мусадиз барабар пайгъамбар* мад хъхъанач – адахъ галаз Ребби чин чинал раханай эхир. ¹¹ Реббидин къаст къилиз акъудун яз ада Мисрида гъихътин кар жедайвилин лишанар, аламатар къалурнай – ада фиръавандиз*, адан вири мукъуванриз, адан вири уьлкведиз вуч авунай! ¹² Вири Исраилдин вилик Мусади къалуррай хътин къудрат, чІехи ва акурдаз хаф ядай крар мад садавайни хъанач.

Гафарган

Адам – чувуд чІалал «инсан».

Алачух – кил. «Гьалтунин Алачух».

Аллагъдин баркалла – И гафарихъ «Аллагъдин чІехивал ва Аллагъдилаи къвезвай нур» мана ава. Библияда Аллагъдин баркалла вичи Аллагъдиз икрам ийизвай чка ацІурзавай ва вич инсанривай гьатта эхи тежедай хьтин циф ва я нур яз къалурнава.

Амин – Къадим чувуд чІалал и гафуникай «гьакъикъи я» ва «гьакъикъат» мана хкатзава. И гафуналди вяз ва я дуъа гатІунизни, акъалтІаризни жеда. Масада лагъанвай и гафуниз жаваб хгун яз и гаф лугъузвай касди вич адан гафарихъ галаз рази тирди къалурзава.

Багъал – Гугрумрин аллагъ – израилвийар къведалди Палестинада уьмуър тухузвай къенанвийри дегъзаманда икрамиз хъайи аллагърикай сад. И Гафунин асул метлеб – «агъа, иеси» я. Чеб уьлкведа амукъай чкадин эгълийрин таъсирдик акатна, Багъалаз икрам авуниз гзаф вахтара израилвийрин темягъни физвай. Ихътин кІвалахар хъайила, им халкъди Аллагъдин аксина ийизвай виридалайни залан тахсиркарвилерикай сад яз гьисабзавай.

Баркалла – кил. «Аллагъдин баркалла».

Белген – Чувуд чІала б̣л̣г̣н̣ («нахала») гафунихъ «Аллагъдин патай

тир чил хсусият яз Исраилан тайифайризни тухумриз пай авун» мана ава. Гьар са тайифадив, ва гьакІни и тайифайра авай гьар са хизандив, вич несилдилаи несилдалди гьалтдай хсусият яз чилин са чІук агакъна. Гъа им абурун ирсни мулт тир. Тек са Леvidин тайифадив вичин пай тир чил агакънач, вучиз лагъайтІа адан «мулт» Аллагъдиз къуллугъ авун тир. Гъа са вахтунда Исраилдин халкъдикай вичикайни Аллагъдинди тир ирсникай хьиз лугъузва. Им Аллагъдинни Исраилдин халкъдин арада икърар кутІунунихъ галаз алакъада ава. Абуруз Ада абурун Аллагъ жеда лагъана гаф гана, абуруни – Адан халкъ.

Бут – бязи халкъарин динра кІарасдикай ва я маса затІарикай инсандин, гъайвандин, ва я маса затІарин шикилда аваз раснавай аллагъдин кІалуб.

Варар – Шегъерар, адет яз, элкъуърна къунвай цларалди кІевдай, абуруни, чеб, адет яз, йифиз ва я душман мукъув атайла, агалдай варар тадай. Варарин вилик квай ачух чка гзаф къадар инсанар кІватІ хьун патал виридалайни къулай чка тир, гъавилай гъа инал, адет яз, кІватІ хьунар, дувандин серенжемар ва савдаяр къиле тухудай.

Вири алакъдай Аллагъ – И тІварцІин ʾܫܘܠܐ (Эль-Шаддай) дуьмдуьз мана малум туш. Септуагинтда, Куьгъне икърардин сур девирдин юнан чІалан таржумада,

ам лавтокрѳтор хъиз къалурнава ва «вири ихтияр гъиле авайди» мана ава.

Гунагъ – Аллагъди ганвай весиятар чѳурун, Аллагъдин чѳалаз килиг тавун ва Адаз муѳтѳуьгъ тахъун.

Гунагъдай къурбанд – И къурбанддин макъсад чиркинвиликай азад хъун ва руьгъдин михъивал я.

Гуьгъуьл-къурбанд – Инсанди вичин хушуналди Ибадатханадиз техил, чѳем, чехир ва я пул гъунугъ.

Гуьмбет – Вичин гъвечѳи патарикай садал акъваз хъанвай къакъан яргъ алай къван. Ихътин къван инсан кучуднавай чка къалурун патал гъилик ийизвай, ада гъакѳ са гъихътин ятѳани важиб авай вакъиа ва я инсан вилериз аквадай гъалда рикѳел хкуниз къуллугъзавай. Ихътин гуьмбетар пакбур яз гъизабзавай. Амма рикѳел хкунин къванер, къанунди къадагъа авунвайвал, икрам ийидай затѳариз элкъвена жезвачир.

Гъилер эцигун – виче са ярж авай гъерекат, диндин са адет: кѳватѳалдин къиле авайда инсандин къилел гъилер эцигдай ва Аллагъдивай къетѳен хийир-дуьа, рухсат гун тѳалабдай. Идалай гъейри, гъил эцигуналди жавабдарвал ва я батѳулвал масадан хиве твадай (неинки инсандин, гъакѳ гъайвандин – месела, гунагъар гваз ахъайдай къун).

Гъалтунин Алачух – Аллагъдин кѳвал эцигдалди вилик исраил-

вийри Аллагъдиз икрам Гъалтунин Алачухдин вилик ийидай, къурбандарни гъана гудай. Ана Аллагъдин весиятар кхъена атѳанвай марчил къванер хуьзвай. Исраилдин халкъди ам вичихъ галаз тухудай. Аллагъдин кѳвал эцигайдалай гуьгъуьниз Гъалтунин Алачух къилдин чкада, виридалайни пак кѳвале авай.

Жузам – Жузам азар квайди чиркин яз гъисабдай. Ахътиндак гъил хкѳурдини чиркин хъанвайдай къадай. Хахамди жузам квайбур жагъурун ва абур амай инсанрикай чара авун лазим тир. Ахътин азар квайди дири хъхъунин шагъидвални хахамди ийидай.

Зейтундин чѳем – Къадим Исраилда зейтундин чѳемедихъ са шумуд макъсад авай. Ам чирагъра кудай затѳ яз гъилик ийизвай, ва ада гъакѳни хирер ва хамуник акатдай азарар фад сагъ хъхъуниз куьмекзавай. Такъат авай ксари чѳемедин лап хъсан жуьреяр чпин хамунихъ гелкъуьн патал гъилик ийизвай. Бязи вахтара ихътин чѳем хуш ни галай затѳарихъ галаз какадардай ва, абурухъай хъсан ни атун патал, ам хамунивай ва чѳараривай гуьцѳидай. Виниз тир дережадин ери авай чѳем гъакѳ са кас пачагъ, хахам ва я пайгъамбар яз хкъадай серенжем къиле тухудайлани, адан къилел ва гъакѳни, абур динди эцигнавайвал михъивилиз акъуддайла, пак затѳарал иличдай. Идалайни гъейри, зейтундин чѳем Аллагъдиз къуллугъ авунин серенжемра Алачухда, ахпани Аллагъдин кѳвале

авай чирагъда кудаѝ затІ яз, ва гъа-кІни иличдай кърбанд яз гъилик иѝидай.

Иви – Ивидик уьмуьр кваѝди яз гъисабзавай, уьмуьрни, вичин нубатда, тек са Аллагъдинди тир. Гъавиляѝ са кас яна къейила, чил мурдар жезвай. Гъайван къейила, адан иви чилел экъичун лазим тир. Гъич садазни я ам хъвадай, я адакаѝ суьрсет гъазурдай ихтияр авачир. Кърбандар иѝидайла, иви инсан ва я кърбанган михъивилиз акъудун патал гъилик иѝиз жедай. Куьгъне Икърар кърбанддин гъайванрин ивидалди кутГуннавайди тир.

Исраил – Чувуд чІалал и гафуни «Аллагъдихъ галаз кършахар къазвайди» мана гузва:

- 1) Аллагъди Якъубаз (кил. Якъуб), ада Пенуилда малаикдихъ галаз кършахар кърдалай гуьгъуьниз, гайи тІвар (кил. Хъунухъ 32:22-32);
- 2) Якъубалай хъайи Исраилдин вири халкъ, вири 12 тайифа (кил. Малахи 4:4);

Исраилдин цІикъвед тайифаяр – Вичел гуьгъуьнай Исраил тІвар эцигаѝ Якъубан рухваѝрин эвледар – Руви-ман, Шимунан, Леви-дин, Ягъудан, Забуланан, Исагъаран, Данан, Гадан, Ашуран, Нефалиман, – ва гъа-кІни Ефреман ва Манашадин. Ефремни Манаша Юсуфан, Якъубан рикІ алай хчин, рухваѝр тир. Гър са тайифа шумудни са тухумдиз ва «кІвализ» пай жезвай. Иса пай-гъамбардал къведалди 722-йисуз

Исраилдин пачагълугъ Ашурди ва 586- йисуз Ягъудатдин пачагълугъ Бабилди кукІварайдалай кьулухъ тайифаѝрин гзаф пай терг хъана квахъна, амма пайгъамбарри къверичІавара Исраилдин вири халкъ арадал хтуникаѝ лагъанай.

Исуп набатат – Хъсан ни галаѝ хъчадин набатат. Ам гъа-кІни ва тІям гъидай затІ хъизни гъилик иѝида ва душицадизни майрандиз ухшар я. Исуп цик ва я ивидик кутадаѝ ва, динди эцигнавай къайда-да михъивилиз акъуддайла, адан стІалар инсандал хъичиндай.

Киш югъ – чувудрин пак югъ. Му-садин Къанунди кълурзавайвал, и югъ тамамдиз Аллагъдиз бахш авун лазим яз гъисабзава ва гъавиляѝ и юкъуз кІвалах авун къадагъа иѝиз-ва. Чувудар патал гъафтедин сад лагъай югъ рагъ акІайдалай кьулухъ гатГун жезва, гъавиляѝ кІвалах авунал эцигнавай къадагъа жуьмя юкъуз рагъ акІайдалай кьулухъ гатГун жезва ва Киш юкъуз рагъ акІайдалай гуьгъуьниз куьтягъ жезва.

Кумайрин сувар – чувудар Мисри-дай азад хъхъана яхцІур йисуз кьур-румда хъун рикІел хуьнин лишан яз тухузвай сувар. Песагъ суварилаѝ гуьгъуьниз къезвай яхцІурни цІуд лагъай юкъуз къейдзава. И юкъуз чувудри, Ярусалимдай экъечІна, чуьлда кумаяр эцигдаѝ ва са гъаф-теда анра уьмуьр тухудай.

Кунуг – Им кърбанддин кьетІен са жуьре я, вучиз лагъайтІа гъайван

тук Турдалай кьулухъ ам кьурбан-гандал михъиз санлай кудай. Маса кьурбандар ийидайла, кьурбанддин тек са пай кудай, амукайдени недай. Цай куьк Турайдалай кьулухъ, ялавди садакьа гумадиз эл кьурдай. Кьурбандилай цавуз хкаж жез кьарагъзавай хъсан ни Ребидиз хуш яз гьисабдай.

Къанун – И гаф чувудрин «Тора» гафунилай арадал атанва. «Тора» гафунихъ, гегьеншдиз къачун хъайитІа, и гафунихъ чирвал гун, Аллагъдин патай чирвал гун мана ава. ГуьтІуь манада и гафуни Израилдин халкъдиз Муса пайгъамбардин куьмекдалди ганвай къанункъайда къалурзава. Тавратдизни гъа икІ лугъузва, абура и Къанун вич ва ам халкъдиз багъишунин тарих ганва. Къанунди исраилвийриз лап куьлуь-шуьлуьйрални амал авуна туькІурнавай насигъатар гузвай, абурун руьгъани ва жемии уьмуьр къайдада твазвай, регъимдинни адалатдин виниз тир мурадар тайинарзавай.

Къанундай инсанриз Аллагъдин къаст ачух жезвай, амма Къанун чІурзавай ксар чпин гунагърай гана кІани жазадикай Къанундивай хилас ийиз хъун мумкин туш. Гъавилляй Цийи Икьарда Къанундивай тежезвай крар Аллагъдин берекатдивай жедайди къалурзава.

Къенан – Чувуд чІалал и гафуни «агъада авай чил» мана гузва:

1) Хаман рухвайрикай сад, адал лукІвилини лянет алуькнай. Адакай къадим Къенанда уьмуьр тух-

вай гзаф халкъарин бан-буба хъана (кил. Хьунухъ 9:18-27; 10:6, 15-19); 2) Кьулан гьуьлуьн кьерех тирвал Ярдандал къведалди авай чил, ам къибле патай Мисридилай кефердихъди Ливандал къван экІа хъанва (кил. Кьурумда 34:1-12). Иер, мублагъ, Къенанан эвледар алай и чил Аллагъди Ибрагъимазни адан эвледриз гуда лагъана гаф гана (кил. Хьунухъ 13:14-15; 15:18; ЭхкьечІун 3:8; Чувудриз 11:8-9). Аллагъдин халкъдиз Къенанда великдай уьмуьр тухвай халкъарихъ галазни, я абурун аллагърихъ галазни сад жедай ихтияр авачир (кил. Таврат, ЭхкьечІун 23:31-33; 34:15-16), амма чувудри абурун вири терг авун ва абурун бутар барбатІ авун герек тир (кил. Киххъей Къанун. 7:1-6). ЯтІани исраилвияр Къенандин халкъарихъ галаз алакъайра жез ва абурун аллагъриз икрам ийиз хъана, и карди Израил магълуб хьунал гъана.

Къуй – Адетдин къуйрилай гъейри, Израилда накъвадикай хкатзавай ва я къвалрин ятар кІватІдай къубуяр ва я гъавизар авай. И кар патал чиле чІехи фур эгъуьндай, ам къягъай къванералди элкъвена кІевдай ва сувагъар ийидай ва я гъавиз раг яна расдай. Ихътин къуй винелай къалпагъдал кІевдай ва адан тІекв гуьтІуьди ийидай. Са акъван дерин тушир къуйрай яд гичиндалди къягъиз къачудай, амма са къадар деринбурай бедрейралди виниз акъуддай. Къуй хатадикай хуьн патал ва циз чиркинар ва гъайванар ават тавун патал, ам, виче яд къягъун патал са гъвечІи тІекв акъуднавай (гъамни

къванцелди кЕвдай) къванцин къа-
ябдалди кЕвдай. Къвалрин яд авай
гъавиздин яд, адет яз, еридин жи-
гъетдай накъвадикай хкатзавай це-
лай усал жедай.

Къурбанган – къурбанддиз акъудна-
вай гъайванар ва я абурун паяр ви-
чел кудай къакъан чка. Къурбанган,
адет яз, къванерикай эцигдай, амма
Гьалтунин Алачухдихъ чкадилай
чкадал тухуз жери къурбанган га-
лай. Ам кАрасдикай туькИурнавай
ва адан винелай буьруьнж янавай.
Къизилдикай туькИурнавай къур-
банганни авай, адал атирар кудай.

Ладан – Кайила, хуш ни галай гум
арадал къведай, тарарилай кВатI-
навай, вич яргъал уьлквейра жедай
набататдин къурурнавай шкъакъ.
Ладан багъа затI тир. Ладандин гум
акъудун Алачухда, ахпани Ярусал-
лимдин Ибадатханада къурбанд
авунин жуьрейрикай сад тир. Хуш
ни галай гъа ихътин затIарин маса
тIвар фимиам я.

Мажуси – гъакъикъи Аллагъ-
диз ваъ, бутриз ва маса къуватриз
икрамзавай кас. Къадим чувудри
амай вири халкъариз гъа икI лу-
гъудай, вучиз лагъайтIа а вахтара
анжах са чувудри Сад Аллагъдиз
икрамзавай, амай халкъари гзаф
аллагърихъ иман ийизвай.

Малаик – Аллагъдиз къуллугъза-
вай, чан алай руьгъани затI. Ада
Аллагъдин эмирдалди инсанриз
куьмекар гузва ва абуруз Аллагъ-
дин къастуникай хабарзава. Илла-
ки чIехи важиб авай малаикрихъ

чпин тIварар ава. Абурукай садбу-
рал Пак Каламда Михаил ва Джаб-
раил тIварар ала.

Малех – Аманийрин къилин ал-
лагъ, адаз гъакI Милхамни лугъу-
дай. Малехаз икрам ийиз, инсан-
ри адаз бязи вахтара гъатта хсуси
аяларни къурбанд ийидай. Ихъ-
тин тежрибадал Аллагъди авунвай
кIеви къадагъа алайтIани, исраил-
вийрини шумудни са гъилера Яру-
салимдилай са акъван яргъа ава-
чир Енамав дерета Малехаз аялрин
къурбандар авунай.

Михъи – Мусадин Къанунда къа-
лурнавайвал, исраилвийриз михъи-
дини чиркинди чара ийиз чир хъун
лазим тир. Тайин гъайванар, къу-
шар ва гъуьлуьн гъетер, затIар ва
тIуьнин-хъунин бязи жуьреяр чир-
кинбур яз гъисабдай. Жузам азар
квей, мейитдик гъил-затI хкIур ин-
сан, гъакI вацра-къилер хъанвай ва
я аял хайи берета пабни чиркинбур
яз къадай. Чиркин инсанривай дин-
дин адетра иштиракиз ва михъибу-
рук тIубни къагъиз жедачир. Чир-
кинвилин себеб арадай акъудайла,
инсанди михъи хъхъун патал тайин
тир шартIар-къайдаяр къиле тухун
лазим тир.

Нусрет гун – кил. «Хийир-дуьа».

Пайгъамбар – Аллагъди Вичин
къастуникай инсанриз хабар гун
патал хкъанавай кас. Пак Руьгъдин
таъсирдик кваз рахаз, пайгъамбар-
ри неинки гележегда жедай кра-
рикай лугъудай, абур гъакI чIуру
кран винел акъудзавайбур хъиз ва

насигъатдарар хъизни рахадай, абуру инсанриз абуру туба авунихъ ва Аллагъдин рекъел атунихъ эвер гудай. Абуру Месигъ дуьньядиз атуникай Ам гъеле хадалди лап фад виликамаз лагъанай. Исадин аямдал къведалди Израилда гзаф пайгъамбарар авай. Пайгъамбаррикай гзафбуру вязерин ктабарни кхъенай. Гъа ктабар чувудриз кІандай. Гзафнигзаф Яшай пайгъамбардин, Еремиягъ пайгъамбардин ва Зеки пайгъамбардин ктабар гъилера жедай. Инжилдани пайгъамбаррин тІварар къунва – абур имандал алай, Пак Руюгъдин къуватдалди рахазвай ва чпиз Аллагъди ашкара авурди амайбурузни ахъайзавай ксар я.

Пак – Пак Каламда и гафуни сифтени-сифте Аллагъдин лишанар къалурзава. Ам паталди къилди чара авунвай, Гъадаз талукъ тир затІаризни гъакІ лугъуда: Аллагъдин КІвализ, ибадатдин вахтунда лазим жедай шейэриз ва Аллагъдиз икрамзавай инсанриз. Идалайни гъейри, и гафуни хсуси михъивилин виниз тир дережани къалурзава.

Пак тир чка – Виче паквиллиз акъуднавай фу, гум акъуддай къизилдин къурбанган ва къизилдин чирагъ авай Алачухдин, гуьгъуьнайни Ибадатханадин са кІвал. Паквилерин пак чкадикай пак тир чка пердедалди чара ийидай. Къанундалди Пак тир чкадиз хахам къизилдин къурбангандал ладандик цІай кутун патал пакамахъ са гъилера ва са гъилерани няниз къведай. Пак тир чкадиз къведай ихтияр тек са хахамдиз авай. Бязи

вахтара «пак тир чка» гафар вири Алачухдиз ва я Ибадатханадиз талукъарзава. И манада пак тир чка Аллагъ авай кІвал яз гъисабзавай.

Паквилерин Пак чка – Алачухдин, гуьгъуьнайни Ибадатханадин, виче икърардин сандух эцигнавай, виридалайни чинеба хуьзвай пай яз гъисабзавай. Паквилерин Пак чка пак тир чкадикай чІехи са пердедалди чара авунвай. Сулеймана эцигай Ибадатханада Паквилерин Пак Чкада гъакІ малаикрин кІалубарни акъвазнавай. Къанундалди Паквилерин Пак чкадиз анжах къилин хахамдивай йиса садра, михъивилиз акъуддай Юкъуз, вири халкъ гунагъдикай азад авунин серенжем къиле тухудайла, къвез жедай.

Песагъ сувар Мисри туна хъфидалди, израилвийри кІел тукІун, гъазурун ва тІуьн лазим тир. Адан иви ракІарин гуьрцелдин хилеривай гуьцІна кІанзавай. ИкІ къалурнавай кІвалер 10 лагъай жазадикай хкудзавай, яни Мисрида инсанрин сад лагъайбур тир вири аялар ва гъайванрин балаяр къиникъикай хуьзвай. ИкІ хъайила Мисридин пачагъди абур уьлкведай ахъайнай. Песагъди Мисридай эхкъечІун рикІел хкизва. Суварин важиб квай пай – песагъдин фу-яд я. Песагъдилай къулухъ гъасятда ТІили фарин сувар гатІундай.

Ребби – Аллагъдин хсуси тІвар, чувуд чІалалди ۞۞۞. И тІвар дуьмдуьз лугъунин ва арадал атунин гъакъиндай гилани гуьжетар къиле физва. Ам «Ягъве» хъиз

лугъузвайди ва адан мана «Вич датІана авайди» ва я «Авайди» яз гьисабзава. Им кузвай валан ух-шарда аваз алапатдин жуьреда Мусадин вилик пайда хъайи чІавуз Аллагъди адаз ачухай гъа тІвар я.

Реббидин вилик жедай фу – Чеб Ала-чухдин (гугъуьнайни Ибадатхана-дин) пак тир чкада авай махсус экІя-гъандал эцигдай цІикъвед тІили фу. Чувуд чІалал абуруз הַפְּנִים לְרֵחַ («ле-хем паним» ва я הַפְּנִים לְרֵחַ «лехем хапаним» лугъуда, яни (Реббидин) чинив гвай фу», гьикІ лагъайтІа пак тир чкада Ребби Вич авай ва гъакІни «пак тир фу». Фар са гъафтедин къе-не экІягъандал аламукъдай, идалай къулухъ абур таза цІикъвед фалди эвездай. Абур и махсус экІягъанди-лай алудайла, тек са хахамриз и фар недай ихтияр авай.

Синай – Синайдин зуракІ-атІадал (гилан Египет) алай дагъ. И дагъ-дал Аллагъди чувуд халкъдихъ га-лаз Икърар кутІунна ва адаз Муса арада аваз Къанун гана.

Суварин къурбанд – И жуьредин къурбанд Аллагъдихъ галаз хуш рафтарвал хуьн ва Адахъ галаз туьхкІуьнин ва алакъаяр хъсана-рун къейд авун патал тир. Къур-банд ийизвай гъайвандин са пай къурбангандал кудаи, муькуь пай лагъайтІа, къурбанд ийизвай кас-ди, адан хизанди ва хахамди недай.

Тахсир хиве къунин къурбанд – И къурбанд Аллагъдиз ва я маса кас-диз акси гунагъ авур инсандилай тахсир алудун патал я.

ТІили фарин сувар – Чувудрин йи-къаргандин сад лагъайди тир Авив вацран (адаз гъакІ «нисанни» лу-гъуда) 15-далай 20 лагъай йикъалди къейд ийидай. И сувар Песагъдилай кулухъ гъасятда гатІунда. Са гъаф-теда исраилвийри Аллагъди чеб та-ди гъалда Мисридай гъакІ ахкъуд-найтІа рикІел хкидай. КІвале гъвар квай недай затІар хуьдай, ва гъакІ-ни гъвар квай фу недай ихтияр ава-чир. Са гъафтедин вахтунда исраил-вийри анжах гъвар квачир фу недай. Суварин сад ва ирид лагъай йикъара пак тир кІватІ хъунар кыле фидай ва кыле тухун патал къалурнавай къурбандар ийидай. ЦІийи Икърар-дин девирда Песагъни ТІили фарин сувар сад тир сувар яз гьисабдай.

Уримни туммим – Аллагъдин къас-тунин гъавурда акъун патал гъилик ийизвай затІар. Абур кылин ха-хамдин ва вичизни «дувандин си-небенд» лугъудай синебендда же-дай. И затІарин куьмекдалди чип вегъиз жедайди яз гьисабзавай: абурукай сада «эхъ», муькуьдани – «ваъ» къалурзавай.

Фан къурбанд – Фан къурбанддин кылин метлеб кунуг тир: им Ал-лагъдиз (гъам хахамризни) ийиз-вай кунуг тир, гзаф вахтара бегьер-дин гъакъиндай разивал къалурун яз. Фан къурбанд ицІи ва я чран-вай тваррикай, я тушни регъвена чранвай, аквадай гъаларай, чІемек-ни ладандик къелни кутуна кака-дарнавай тваррикай ибарат тир.

Фиръаван – Къадим девирдин Мис-рида гъакимдиз (пачагъдиз) гъа икІ

лугъузвай. Абурукай сада Юсуфан, Якъубан хцин, хатур хуъзвай, муькуьда, Мисридай эхкъечІдалди абур лукІвиле авайла, исраилвияр кІеви зулумдик кутунвай.

Харерб – кил. «Синай».

Хахам – Гьалтунин Алачухда ва Аллагдадин КІвале къурбандар ийизвай ва диндин маса мажбурнамаяр кьиле тухузвай кас. Хахамар анжаз Гьарунан эвледрикай жедай. Хахамар 12 дестедиз пай хъанвай ва абур нубатдалди чпин везифаяр кьилиз акъудзавай. Хахамрин кьиле кьилин хахам акъвазнавай.

ХерупІ – Аллагдадиз цаварал кьетІендиз мукьва я. Чувудрин фикиррай, абур лувар квай зурба гьайванриз ухшар тир ва абур Аллагь ацукьнавай дапураг ялзавай. Гьавилай исраилвийрин кьилин пак затІ тир Икъардин сандухдин къапсахдални херупІрин кІалубар алай, а Сандух чувудри Аллагдадин тахтунин лишан язни гьисабзавай.

Хийир-дуьа – И гафуникай гзаф манайра аваз менфят къачун мумкин я. (1) Аллагдади инсандиз хъсан паяр гузва; (2) са касди масадаз Аллагдадин патай ихътин паяр гун тІалабзава; (3) чувуд чІалал и гафунихъ пуд лагъай манани ава: и паяр агакъай касди разивилелди Аллагдадин тариф ийизва (таржумайра и манаяр жуьреба-жуьре гафаралди лугъузвай чкаяр тІимил гьалтзавач).

Хуш ни галай затІар – Аллагдадиз къурбанд яз Ибадатханада хуш ни

гьатун патал кудай, вич тарарилай кІватІдай шкъакь.

Чехирдин къурбанд – Жими затІунин къурбанд – чехир ва я бязи вахтара чІем къурбангандилай илич авуналди, Аллагдадиз къурбанд авун.

Чувудар – Якъубалай арадал атанвай халкъ. И гаф гагь-гагь «Исраилдин рухваря», «исраилвияр» ибарайралди эвез ийизва.

Шагьидвилин Алачух – кил. «Гьалтунин Алачух».

Шуай – чувуд чІалалди «Йешуа». Ам «Реббиди хиласзава» лагъай чІал я. Мусадиз куьмекзавайди. Муса кьейидалай кьулухъ Нунан хва Шуай чувудрин регьбер хъана. Адан гьилик кваз чувудри Къенан – Аллагдади чпиз гуда лагъана хиве къур уьлкве къуна ва ана уьмуьр тухуз ацукьна. Ихътин тІвар маса ксарални алай.

Элкъвей йисарин йис – Мусадин къанундин къалурунрихъ галаз къадайвал, гьар ирид лагъай йисуз чилив ял ягъиз вугана кІанзавай, ам цана, ципицІ багъларани атІана галудунин КІвалахар кьиле тухвана жезвачир. Гьар са 50-йисуз, анжах са чуьлда ва ципицІ багълара эхкъечІайди нез, чил гьалунин КІвалахар са йисан вахтуналди акъвазарна ва адалай бегьер кІватІ тахвуна кІанзавай. Идалайни гьейри, инсанрив, идалай вилик абурвай вахтуналди мулкар къакъуднавайтІа, абурун а мулкар элкъвена

вахгузвай. Буржара гъатнавайбу-
рун буржарилай гъил къахчузвай.
Элкъвей йисарин суварриз, къа-
нундин къалурунрихъ галаз къа-
дайвал, вири хсусият вичин сифте
иесидив элкъвена вахгузвай. Ви-
чи вич кесибвал себеб яз маса ис-
раилвидиз лукIвиле маса гайи кас-
диз мад азадвал жагъизвай.

Ягъуд – Якъубан цIикъвед хци-
кай сад. Адалай Израилдин та-
йифайрикай сад хъана. А тайифа
авай Израил уьлкведин виляят-
диз, Ягъудан тIвар себеб яз, Ягъу-
дат тIвар гана.

Яшурун – «Гъахъ-михъиди» – Ис-
раилдиз шаир-чIалалди ганвай
тIвар.

Заланвал

<i>Ракьун пулар</i>	<i>Гьикъван ятIа</i>
Киккар	34 кг
Минегъ	565 г
Шекъел	12 г
Герагъ	0,5 г

КIеви затар къенен къадарар

<i>ТIварар</i>	<i>Гьикъван ятIа</i>
Къаб	1,2 литр
Гъамер	2,2 литр
Сегъа	7,3 литр
Эфа	22 литр
Летек	110 литр
Гъуьмер	220 литр

Къери затIар къенен къадарар

<i>ТIварар</i>	<i>Гьикъван ятIа</i>
Лаг	0,3 литр
Гъин	3,7 литр
Бат	22 литр

Мензилдин къадарар

<i>ТIварар</i>	<i>Гьикъван ятIа</i>
Къуьнт	46 цм
Яргъивилин кап	23 цм
Гъаркъуьвилин кап	7,5 цм
ТIуб	1,9 цм

Пак Каламдин ктабар

Агъадихъ Пак Каламдик акатзавай ктабрин сиягъар урус чІалалди ва лезги чІалалди пуд жуьреда гузва:

Сифтегъан Икърардин ктабар

<i>Урус</i>	<i>Лезги тамам жуьре</i>	<i>Лезги куьруь жуьре</i>	<i>Лезги атІай жуьре</i>
Бытие	Хьунухъ	Хьунухъ	Хьн.
Исход	ЭхкъечІун	ЭхкъечІун	Эхкъ.
Левит	Леви	Леви	Лв.
Числа	Кьурумда	Кьурумда	Кьрм.
Второзаконие	Киххъей Къанун	Киххъей Къанун	ККъ.
Книга Иисуса Навина	Нунан хва Шуаякай ктаб	Нунан хва Шуай	Шй.
Книга Судей израилевых	Гъакимрикай ктаб	Гъакимар	Гък.
Книга Руфь	Рутакай ктаб	Рут	Рт.
Первая книга Царств	Пачагърикай сад лагъай ктаб	1-Пачагъар	1-Пч.
Вторая книга Царств	Пачагърикай къвед лагъай ктаб	2-Пачагъар	2-Пч.
Третья книга Царств	Пачагърикай пуд лагъай ктаб	3-Пачагъар	3-Пч.
Четвертая книга Царств	Пачагърикай къуд лагъай ктаб	4-Пачагъар	4-Пч.
Первая книга Паралипоменон	Тарихрин сад лагъай ктаб	1-Тарих	1-Трх.
Вторая книга Паралипоменон	Тарихрин къвед лагъай ктаб	2-Тарих	2-Трх.
Книга Ездры	Эзрадакай ктаб	Эзра	Эз.
Книга Неемии	Негъемакай ктаб	Негъем	Нгъ.
Книга Есфирь	Эстеракай ктаб	Эстер	Эс.
Книга Иова	Аюбакай ктаб	Аюб	Аюб
Псалтирь	Забур	Забур	Зб.
Книга Притчей Соломоновых	Дерин келимайрин ктаб	Келимаяр	Дк.
Книга Екклесиаста, или Проповедника	Муаллимдин ктаб	Муаллим	Мл.
Книга Песни Песней Соломона	Манийрин мани ктаб	Мани	Ман.

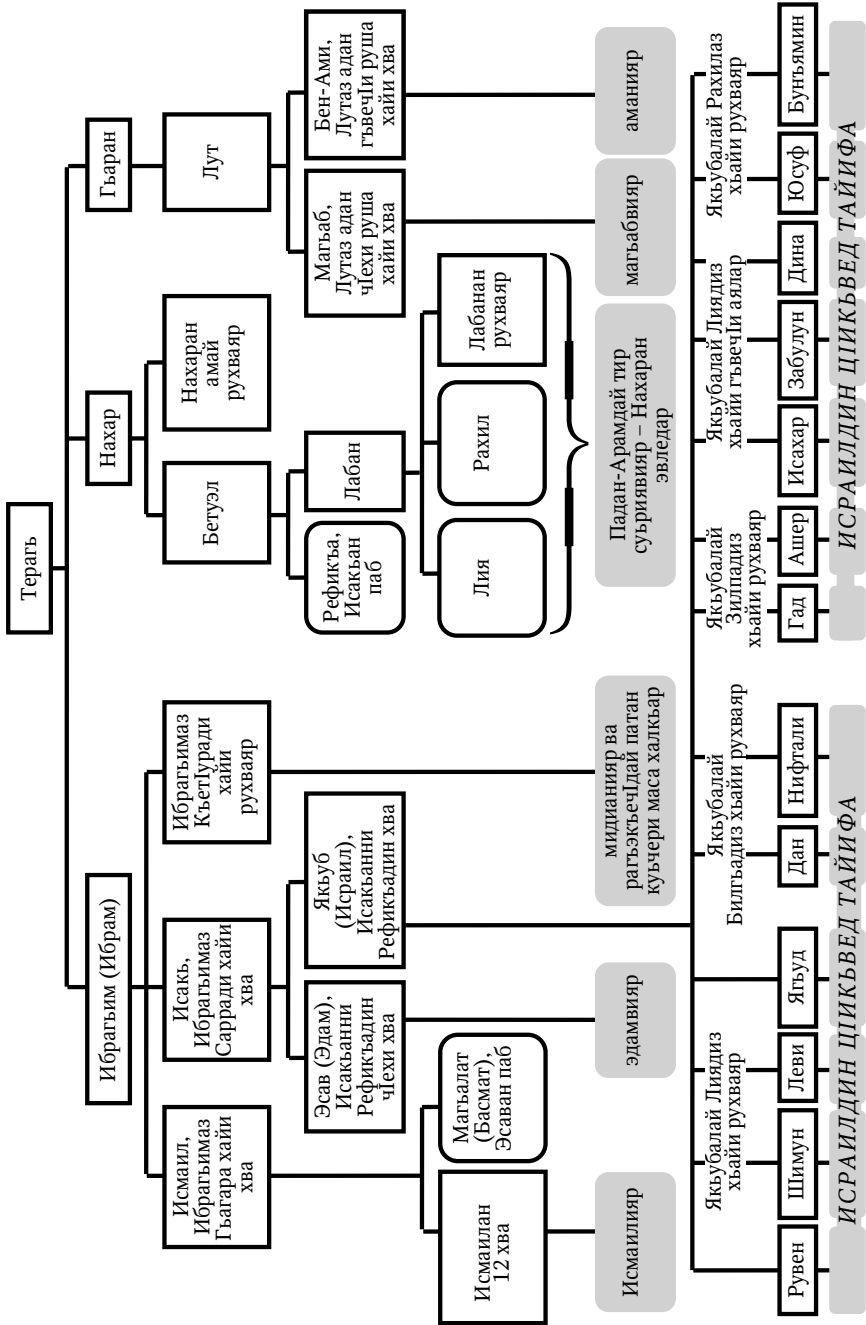

<i>Урус</i>	<i>Лезги тамам жуьре</i>	<i>Лезги куьруь жуьре</i>	<i>Лезги атГай жуьре</i>
Книга пророка Исаии	Яшай пайгъамбардин ктаб	Яшай	Яш.
Книга пророка Иеремии	Ермиягъ пайгъамбардин ктаб	Ермиягъ	Ерм.
Книга Плач Иеремии	Ермиягъ пайгъамбардин ишел	Ишел	Иш.
Книга пророка Иезекииля	Зеки пайгъамбардин ктаб	Зеки	Зк.
Книга пророка Даниила	Даниял пайгъамбардин ктаб	Даниял	Дн.
Книга пророка Осии	Гъаши пайгъамбардин ктаб	Гъаши	Гъш.
Книга пророка Иоиля	Яил пайгъамбардин ктаб	Яил	Яил
Книга пророка Амоса	Амус пайгъамбардин ктаб	Амус	Амс.
Книга пророка Авдия	Абди пайгъамбардин ктаб	Абди	Абд.
Книга пророка Ионы	Юнус пайгъамбардин ктаб	Юнус	Юн.
Книга пророка Михея	Микей пайгъамбардин ктаб	Микей	Мик.
Книга пророка Наума	Нагъум пайгъамбардин ктаб	Нагъум	Нм.
Книга пророка Аввакума	Гъабакъукъ пайгъамбардин ктаб	Гъабакъукъ	Гъб.
Книга пророка Софонии	Цафан пайгъамбардин ктаб	Цафан	Цф.
Книга пророка Аггея	Гъагай пайгъамбардин ктаб	Гъагай	Гъг.
Книга пророка Захарии	Зекери пайгъамбардин ктаб	Зекери	Зкр.
Книга пророка Малахии	Малахи пайгъамбардин ктаб	Малахи	Млх.

Цийи Икърдин ктабар

<i>Урус</i>	<i>Лезги тамам жуьре</i>	<i>Лезги куьруь жуьре</i>	<i>Лезги атГай жуьре</i>
Евангелие от Матфея	МатГаялай атай Шад Хабар	МатГай	МатГ.
Евангелие от Марка	Маркалай атай Шад Хабар	Марк	Мрк.
Евангелие от Луки	ЛукАдилай атай Шад Хабар	ЛукГа	ЛкГ.
Евангелие от Иоанна	Ягъядилай атай Шад Хабар	Ягъя	Ягъ.
Деяния Апостолов	Илчийрин крар	Крар	Кр.
Послание Иакова	Якьу-бан чар	Якьуб	Якь.
Первое Послание Петра	Петрудин сад лагъай чар	1-Петру	1-Птр.
Второе Послание Петра	Петрудин кьвед лагъай чар	2-Петру	2-Птр.
Первое Послание Иоанна	Ягъядин сад лагъай чар	1-Ягъя	1-Ягъ.
Второе Послание Иоанна	Ягъядин кьвед лагъай чар	2-Ягъя	2-Ягъ.
Третье Послание Иоанна	Ягъядин пуд лагъай чар	3-Ягъя	3-Ягъ.
Послание Иуды	Ягъудан чар	Ягъуд	Ягъд.
Послание к Римлянам	Римвийриз чар	Римвийриз	Рим.
Первое послание к Коринфянам	Каринфвийриз сад лагъай чар	1-Каринфвийриз	1-Кар.
Второе послание к Коринфянам	Каринфвийриз кьвед лагъай чар	2-Каринфвийриз	2-Кар.
Послание к Галатам	ГалатГвийриз чар	ГалатГвийриз	ГлтГ.
Послание к Ефесянам	Эфесвийриз чар	Эфесвийриз	Эф.
Послание к Филиппийцам	ФилипГарвийриз чар	ФилипГарвийриз	ФпГ.
Послание к Колоссянам	Каласарвийриз чар	Каласарвийриз	Кал.
Первое послание к Фессалоникийцам	Саланиквийриз сад лагъай чар	1-Саланиквийриз	1-Сал.
Второе послание к Фессалоникийцам	Саланиквийриз кьвед лагъай чар	2-Саланиквийриз	2-Сал.

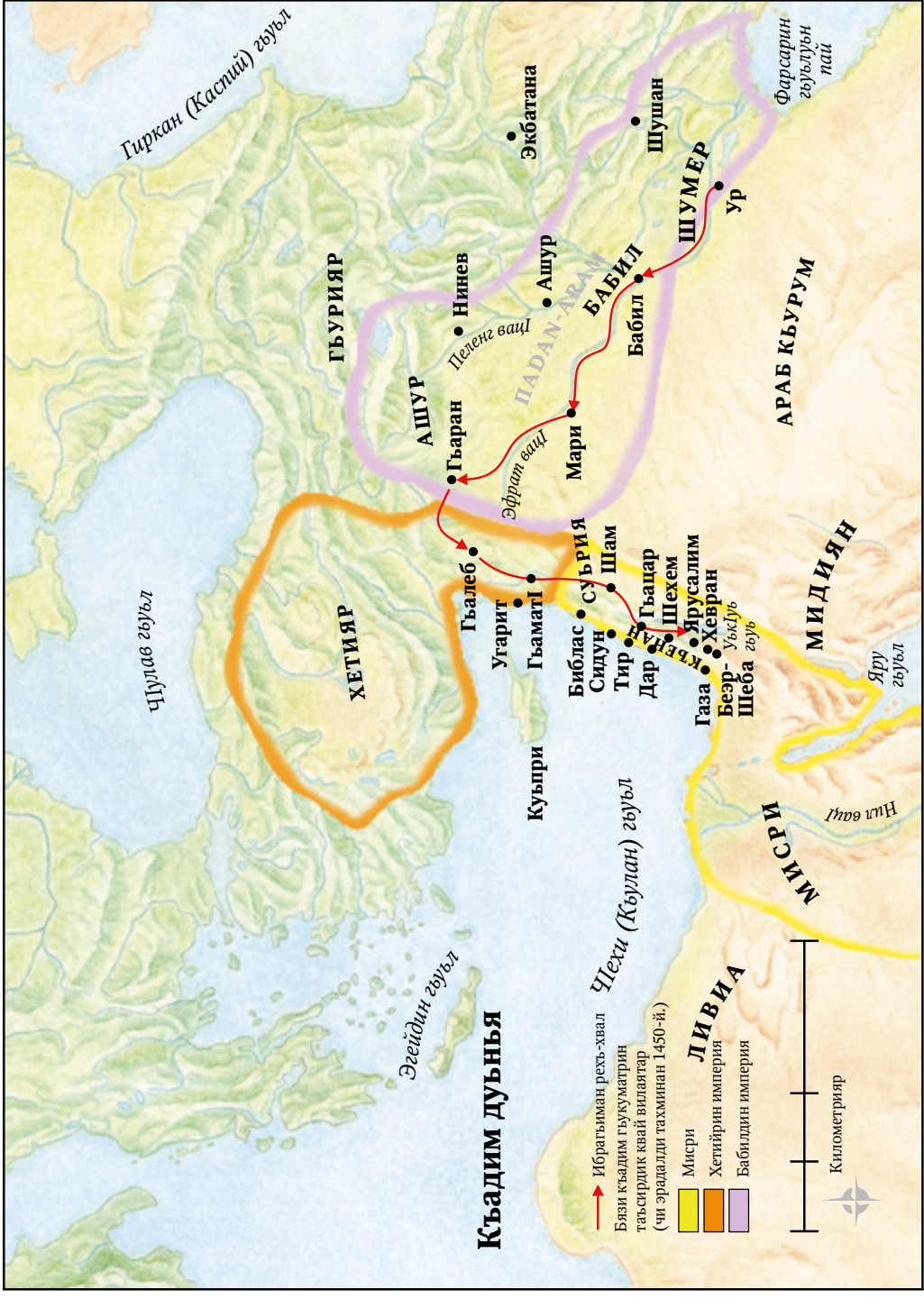
<i>Урус</i>	<i>Лезги тамам жуьре</i>	<i>Лезги куьруь жуьре</i>	<i>Лезги атІай жуьре</i>
Первое послание к Тимофею	ТиматІеяз сад лагъай чар	1-ТиматІеяз	1-Тим.
Второе послание к Тимофею	ТиматІеяз къвед лагъай чар	2-ТиматІеяз	2-Тим.
Послание к Титу	ТитІаз чар	ТитІаз	ТитІ.
Послание к Филимону	Ифлеманаз чар	Ифлеманаз	Ифл.
Послание к Евреям	Чувудриз чар	Чувудриз	Чвд.
Откровение Иоанна	Ягъядин Керемат	Керемат	Крм.

Мисридикай Къенандиз

Къилер

<i>Сифте гаф</i>	5
Хъунухъ.....	7
ЭхкъечІун.....	85
Леви.....	149
Къурумда.....	195
Киххъей къанун.....	259
Гафарган.....	316
Картаяр.....	333

Таврат

*Пятикнижие
на лезгинском языке*

Pentateuch in the Lezgi language (ISO: lez)

Институт перевода Библии
101000 г. Москва, Главпочтамт, а/я 360
www.ibt.org.ru

Подписано в печать 10.03.2023
Формат 70×90 1/16. Печать офсетная. Усл. печ. л. 23,99
Тираж 400 экз. Заказ №

Отпечатано в АО «Первая Образцовая типография»
Филиал «Чеховский Печатный Двор»
142300, Московская область, г. Чехов, ул. Полиграфистов, д. 1
Сайт: www.chpd.ru, E-mail: sales@chpd.ru, тел. 8(499)270-73-59